

ΔΗΜΟΣ Γ. Π. ΜΕΓΑΛΟΤΥΤΟΥ

**ΒΑΛΒΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**

ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ:

ΔΩΡΕΑ

ΠΑΝΑΜΕΡΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ:

17-01-13

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ:

22886

ΑΡΙΘ. ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ:

160 ΣΟΑ

Α.Ε.22886

160 ΣΟΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΗΣ

ΛΟΓΙΚΗΣ,

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ,

Νεωτέρᾳ τῆρὶ Μεθόδῳ συνταχθεῖσα
εἰς τὴν Ἰταλικὴν Διάλεκτον

Τ Π Ο

ΦΡΑΓΓΙΣΚΟΥ ΣΟΑΤΙΟΥ

ΚΛΗΡ. ΚΑΝΟΝΙΚ. ΣΟΜ.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ.

Μεταφραθεῖσα μετ'

Εἰς τὴν ἡμετέραν Διάλεκτον παρὰ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ ΤΟΥ ΜΗΛΙΩΤΟΥ

Εἰς χρῆσιν τῶν αὐτῶν Μαθητῶν.

Νῦν δὲ πρῶτον τυπωθεῖσα χάριν τῶν Φιλολόγων,
σωδρομῆ φιλοτίμων Ἑλλήνων, ὧν τὰ ὀνόματα
καταγράφονται ἐν τῷ Δ'. Τόμῳ.

Ἐπιγρασίᾳ Σπυρίδωρος Βλαπτή

 ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ. 1804.

Παρὰ Νικολάου Γλυκεῖ πρὸς Ἰωαννίνα

Con regia approvazione.

UNITED STATES OF AMERICA

DEPARTMENT OF JUSTICE

OFFICE OF THE ATTORNEY GENERAL

STATE OF NEW YORK

IN SENATE

January 1, 1900

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS

OF THE LAND OFFICE

FOR THE YEAR 1899

ALBANY:

WEDDERBURN, BROS. & CO. PRINTERS

1900

NEW YORK

1899

ALBANY

WEDDERBURN, BROS. & CO.

PRINTERS

1900

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ
ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ

ΔΙΗΡΗΜΕΝΑ ΕΙΣ ΜΕΡΗ ΤΕΣΣΑΡΑ

Δ Η Λ Α Δ Η

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ, ΟΝΤΟΛΟΓΙΑΝ,

ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΝ

Κ Α Ι

ΦΥΣΙΚΗΝ ΘΕΟΛΟΓΙΑΝ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Η Μεταφυσική ἦτον ἡ πρώτη καὶ κυριώτερα ἀσχολία τῶν παλαιῶν Φιλοσόφων. Ἡ ἀρχὴ τῆ Κόσμου, ὁ Θεὸς, ἡ Ψυχὴ, αἱ ἀφηρημέναι εὐνοιαὶ τῶν ὄντων, ἦτον τὸ πρωτεύον ὑποκείμενον τῆς μελέτης καὶ θεωρίας τας, καὶ αἱ διώκεαίς ἐρίδες τῶν Ἀκαδημαϊκῶν καὶ Στωϊκῶν καὶ Περικρατικῶν, οἱ ὅποιοι ὑπερεῖχαν τὰς ἄλλας Διρέσεις τῆς Φιλοσοφίας, περὶ αὐτὰς τὰς ὑποθέσεις προσηγυμένως ἐτρέφοντο.

Ἡ Ἀριστοτελικὴ Φιλοσοφία, ὁπότεν ἐμβῆκεν εἰς τὰ Σχολεῖα, περὶ τὰς ἀρχὰς τῆ Θ'. Αἰῶνος, ἦτον σχεδὸν ὅλη καθαρὰ Μεταφυσικὴ, πεπραγματοδύμη ὁμῶς μὲ εὐὰ τρόπον, ὅπε ἄξιζε καλλίτερα νὰ τῶν ὀνομάσων χάος· ὅτ᾽ εἰ οἱ Σχολαστικοὶ ἀφίνωντας τὰ λαμπρὰ ἴχνη, ὅπε κατέλιπον ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τῶν ἐρόνων τῆς Φύσεως, μάλισα εἰς τῶν Ἰσορίαν τῶν ζώων, καὶ εἰς ἄλλας πραγματείας τε, ἐφοτίμησαν καὶ ἀχοληθεῖν εἰς ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια ὠμίλησε πλέον ἀφηρημένως· καὶ αὐτὰ ὀπφορτίζωντάς τε μὲ μυσίας ἀφύεις λήρας, κατέστησαν ὄχι μόνον τῶν Λογικῶν, καὶ πῶν κυρίως λεγομένων Μεταφυσικῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν πῶν Ἡθικῶν, καὶ τῶν Φυσικῶν, εὐὰ συγκεχυμένον σωρὸν ματαίων θεωριῶν, ἀσαφῶν, καὶ ἀσημαύτων ὄρων, ἀφηρημένων καὶ ἀπειροκάλων ζητημάτων.

ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἡ Φιλοσοφία ἔμεινε πόσας αἰῶνας εἰς εὐα βαθυὴ καὶ ὀμιχλώδη λήθαρον.

Εἰς τὴν πρώτην ἀνάστασιν τῆς ὑγιᾶς Φιλοσοφίας, αἱ μαθηματικαὶ καὶ φυσικαὶ πείραι, συνξοφουμήναι μετὰ τὴν Γεωμετείαν καὶ Ἀλγεβραν, ἔγιναν ἡ νέα ἀσχολία τῶν φημιμότερων Φιλοσόφων, καὶ τὴν ὁδηγίαν καὶ τὸ θαυμαστὸν παράδειγμα, ὅπως ἔδωκε φημιμότερον λόγον καὶ ἄλλον ὁ Γαλιλαῖος.

Τότε ἡ Μεταφυσικὴ ὡς μία ματαιὰ ἐπισημή, ἢ ὡς μία ἐπισημή λεξιδίων, καταφρονήθη ὑπὸ τῆς φημιμότερης, καὶ ἴσως ἤθελε καταφρονῆται διὰ πάντα, ἀνίσως ὁ Καρτέσιος, καὶ ὁ Λεῖβνήτιος, ἀντιστάσαντες ἀπὸ τῶν χολαστικῶν ψυχροτήτων, τὰ ἔδικα τῆς μεγάλα καὶ φαντασιώδη συστήματα, δὲν ἤθελαν διεγείρει τὴν ἀνθρώπου μετὰ τὸν νεωτερισμὸν, δὲν ἤθελαν τὴν ἐπιτρέψῃ πρὸς τὴν λόγον μετὰ τὸν θαυμασμὸν, δὲν ἤθελαν τὴν κινήσῃ εἰς ἀνάξισιν μετὰ τὴν μανίαν τῆς μεροληψίας.

Οἱ σοφώτεροι ὁμῶς βλέποντας τὸ ἀνυπόστατον τῶν τῶν συστημάτων, ἀπὸ τὴν ἐράδην τὴν Μεταφυσικὴν, ἐμακρύνοντο ἀπὸ φημιμότερον ὡς ὑπὸ μίαν ἐπισημῶν, ἢ ὁποῖα δὲν ἤμπορεῖσε νὰ εὐγῇ ὑπὸ τῆς ψυχρότητας τῶν λεξιδίων, χωρὶς νὰ πέσῃ εἰς τὸν βυθὸν ματαιότερων καὶ φανταστικῶν πλασματικῶν.

Πρῶτος, ὅπως διήλλαξε τὴν σοφίαν καὶ εἰδήμονίαν ἀνδρας μετὰ τὴν Μεταφυσικὴν ἐσάθη ὁ δαιμόνιος Λάμπριος, ὁ ὁποῖος ἔδειξε πῶς αὐτὴ ἤμπορεῖ, ἐπὸ τῶν τῶν μεταχειρίζονται δισόχως, νὰ ὁδηγήσῃ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν πλέον ὠφελίμως γνώσεως, ὅτι λογικῆς εἶ-

ναι ἡ γνώσις τῆ ἑαυτῆ μας, καὶ ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀληθείας.

Ἀκολουθῶντας ἀκριβῶς τὰ ἴχνη τῆ Λωκίᾳ, ὁ Κονδουλιάκ, ὁ Μπονέτ, ὁ Δαλαμπέρτ, ὁ Γουελύσιος, ὁ Σάλτζερ, καὶ ἄλλοι πολλοί, ἔδειξαν ὅτι ἡ Μεταφυσικὴ χρησιμῶς ὄχι μόνον εἰς τὸ νὰ ἀναπτύξῃ τὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, εἰς τὸ νὰ προσδιορίσῃ τὴν φύσιν, καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἀρχὴν τῶν ἰδεῶν, νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὰς θεωρίας τὰς πλέον ἀφηρημῶς καὶ θρησκῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ ἀνιχνόσῃ, καὶ νὰ βεβαιώσῃ θεμελιωδῶς τὰς ἀρχὰς ὅλων τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, εἰς ἕξοπον ὅπῃ δὴ εἶναι τὴν σήμερον τέχνη, ἢ ἐπιστήμη, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἔχῃ μέρος καὶ ἡ Μεταφυσικὴ.

Μάλιστα εἰς αὐτὴν προηγουμένως ἀνήκει καὶ τὸ ἀναλίειν τὰς ἀρχὰς, τὸ ἀναπτύσσειν βαθυμυθὸν τὰς προόδους, τὸ ἔξετάσειν τὰς μεθόδους καθἑτέρας καὶ ἐπιστήμης, εἰς ἕξοπον ὅπῃ φαίνεται, ὅτι ἡ Μεταφυσικὴ ἢμπορεῖ ὀρθότατα νὰ διαιρεθῇ, καθὼς ἡ Μαθηματικὴ, εἰς Μεταφυσικὴν καθαραν, καὶ Μεταφυσικὴν μικτὴν, ἢ ἐφηρμοσμημῶν, ὀνομάζωντας καθαραν ἐκεῖνὴν, ὅπῃ καταγίνεται καθαρῶς καὶ ἀμέσως εἰς τὰς πνευματικὰς ἐστίαι, καὶ τὰ ἀφηρημῶς ὄντα· καὶ ἐφηρμοσμημῶν ἐκεῖνὴν, ὅπῃ καταγίνεται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀρχῶν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, ἢ τεχνῶν.

Κατ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν διαίρεσιν ἡ καθαρὰ Μεταφυσικὴ ἢμπορεῖ νὰ χωριθῆσιν εἰς δύο μέρη, ἢ τὸν Α' καὶ τὸν Β'. Τὸ Α' εἶναι τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπῃ πραγματεύεται περὶ τῆς φύσεως, τῶν δυνάμεων, καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς.

Β'. Τὸν

Β'. Τῷ Λογικῷ, ἢ τῷ τέχνῳ τῷ ἐξετάζειν διὰ μέσσω τῶν εἰρημῶν διατάξεων, καὶ ἀποδεικνύειν τῷ ἀλήθειαν.

Γ'. Τῷ Ἡθικῷ, ἢ τῷ τέχνῳ τῷ διοικεῖν καὶ διδιδυῖεν τῷ φαντασίαν, πᾶσι πάθῃ, καὶ πᾶσι ἐξ αὐτῶν προερχομένης πράξεις, διὰ τὴν φθάσῃ τινὰς εἰς τῷ δίδαιμονίαν, καὶ τὴν γνῶσιν πᾶσι ἰδίᾳ τε καὶ ἑξῆς, καὶ τὰ ἐκπληρόνῃ.

Δ'. Ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ἀφελιμωτέρας ἐνεργείας τῆς ψυχῆς εἶναι μία καὶ ἡ κῆσις τῶν ἀφηρημένων ἐννοιῶν τῶν ἔντων, καὶ τῶν ἀναφορῶν τῆς, εἰς τῷ καθα-
ραὺν Μεταφυσικῷ ἀνήκει ἀκόμι καὶ ἡ Ὀντολογία, ἢ ὁποῖα ἔδωκε μάλιστα εἰς τῷ Μεταφυσικῷ τὸ πρῶτον ὄνομα (Ἴσορῖα Φιλοσοφίας Κεφ. Β'. Α' ῥθρ. Δ'. §. α.).

Ε'. Παρομοίως, ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια δὲν ἔμπορεῖ νὰ δευχθῆ ἀλλῶς πρὸς διὰ μέσσω τῶν ἐξωπεικῶν συμβόλων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ πρῶτα εἶναι αἱ λέξεις, εἰς τῷ καθαραὺν Μεταφυσικῷ πρέπει νὰ ἀναχθῆ καὶ ἡ Γραμματικὴ ῥητικῶς εἰλημμένη, εἴτ' ἐν ἡ τέχνῳ τῷ διπλῶν εἰς ἄλλας διὰ τῶν λέξεων τῆς ἐνοίας μας.

ς'. Εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον εἶδος τῆς Μεταφυσικῆς ἀνήκει δικαίως καὶ ἡ Φυσικὴ Θεολογία, ἢ ἡ ἀπύδειξις τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν ἰδιοτήτων ἐνός ὄντος ἀνάπατε, Δημιουργῆ καὶ Κυβερνήτε ὅλων τῶν ἄλλων.

ζ', καὶ τελευταῖον, εἰς αὐτῷ δὲ λόγῳ ἀνάγεται καὶ ἡ Κοσμολογία, εἴτ' ἐν ἡ ἀφηρημένη θεωρία τῆς ἀρχῆς τῆς Παντός, καὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων, ὅπως τὸ συγγραφεῖν.

Ἡ ἐφηρμοσμένη Μεταφυσική ἔχει τόσας κλάδας καὶ διαιρέσεις, ὅσαι εἶναι αἱ ὀπτιῆμαι καὶ τέχναι, εἰς τὰς ὁποίας ἡμπορεῖ νὰ ἐφαρμοθῇ. Ἐν γὰρ ὅμως τὸ ἔργον τῆς εἰς αὐτὰς εἶναι νὰ ἀναπτύξῃ καὶ τῆς ἀναλύσεως τὰς ἀρχάς των, ἀναβαίνωντας εἰς τὰς πρώτας ἐννοίας, ἐξετάζωντας τίνι ἔστω ὁ ἀνθρώπινος νῦς, ἄπο τὰς πρώτας ἀπειροκάλες ἐναρξέας καὶ ἀκατηγήτων, καὶ τῆς δοκιμῆς, καὶ τῆς πείρας, βοηθούμενος ἄπο τὰς συμβόφους ὀπτιήμας, ἢ τέχνας, ὀδηγούμενος πολλάκις ἄπο τὸ συμβεβηκὸς, ὅπως ἐσάθη ὁ πατὴρ ἀπείρων ἀνακαλύψεων, ἐποχωρήσῃ κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς ὀπίδοσιν τῆς τέχνης, ἢ ὀπτιήμας, καὶ ἢς ὁ λόγος· πῶς ἐδιόρθωσε τὰ σφάλματα, ἄπο τὰ ὁποῖα συνηθίζει νὰ ἀρχίζει· πῶς ἔφθασεν ἔπειτα εἰς τὴν ὀπτιήμην, ἢ τέχνην, περὶ ἢς ἡ ἐξέτασις, νὰ καταστήσῃ τὰς πρώτας καὶ θεμελιώδεις κανόνας· πῶς εὐγαλῶν ἔπειτα ἄπο αὐτὰς τὰς σιωπεύας· πῶς ἐξάπλωσε τὰς ἐφαρμογὰς· ποῖα μέρη μὲν ἀκόμη καὶ νὰ τελειοποιουθῶν· ποῖον δρόμον πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τινὰς καὶ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὸ, καὶ τὰ παραπλήσια.

Ἡμεῖς εἰς τὴν παρῶσαν Πραγματείαν θέλομεν πραγματωθῆν μόνον τὴν καθαρὰν Μεταφυσικὴν. Καὶ ἐπειδὴ περὶ τῆς Λογικῆς ὀμιλήσαμεν καὶ πλάτος εἰς τὰς δύο προηγούμενας Τόμους, καὶ περὶ τῆς καθόλου Γραμματικῆς, καὶ τῆς Γλωσσῶν, ὅσον ἐχρεάζετο, εἰς τὸν δεύτερον, καὶ περὶ τῆς Ἡθικῆς ἔχομεν σκοπὸν νὰ πραγματωθῶμεν εἰς τὸν τέταρτον Τόμον, ἐδῶ θέλομεν ἀξιολάβῃ μόνον τὰ ὀπίλοιπα μέρη, τὰ ἔστι τὴν

Ψυχο-

Ψυχολογίαν, τὴν Ὀντολογίαν, τὴν Κοσμολογίαν, καὶ τὴν Φυσικὴν Θεολογίαν, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν Ψυχολογίαν, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι τὸ ἀξιολογώτερον, καὶ πρέπει νὰ παραματῶσθῃ πλέον ἐκτεταμένως.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΗΣ

ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ.

Ο ὅρος Ψυχολογία προέρχεται ἀπὸ τὸ ψυχή καὶ λόγος, καὶ θέλει νὰ εἰπῇ λόγος, ἢ πραγματεία περὶ ψυχῆς.

Ἐπειδὴ ἡ ψυχή εἶναι τὸ τιμιώτερον καὶ δὴλότερον μέρος τῶ ἀνθρώπου, συμφέρει θεωροῦν αὐτὸ ἀπὸ κάθε ἄλλο νὰ τὴν γνωρίσῃ καλά ὁ ἀνθρώπος· καὶ τρόντι εἰς μίαν τέτοιαν ἀναγκαίαν ἀπορροήσεως ἐνηκολύθησαν οἱ ἀρχαιότεροι Φιλόσοφοι· ἀγαθὰ ἐκείνοι ἐκολύθησαν εἰς πολλὰ πράγματα τὴν φαντασίαν τῶ θεωροῦντος ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ εἰς πολλὰς ἀληθινὰς δόξασίας ἀνακάψαν καὶ πολλὰς ψευδεῖς.

Ἡμεῖς ὅμως θέλομεν παρῆσαι ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ ξεχωρίσωμεν τὰς ἀληθεῖς ἀπὸ τὰς ψευδεῖς· καὶ ἐπειδὴ οἱ Φιλόσοφοι ἀπὸ τὴν ἀρόληψιν τῶ εἰδέναι, καὶ ἐξηγεῖν εἰς ἄλλες ἐκείνο, ὅπερ δεῖ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ, μήτε νὰ ἐξέρῃ τινὰς, ἔπεσαν εἰς πολλὰς δόξας ἐσφαλμένας· δεῖ τὸ θέλομεν δεῖξειν ὅτι μὲν εἰς κάθε πρᾶγμα ἐκείνο, ὅπερ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξερῶμεν, ἀνακαίοντες νὰ τὸ ἐξσαφηνίσωμεν μὲ τὸν καλλίτερον τρόπον, ὅπερ ἔμπορεῖ νὰ γῆ, ἀπὸ ἐκεῖ-

Elem. di Filos. T. III.

A

10,

νο, ὅπῃ εἶναι ἀνώτερον τῆ ἡμετέρας νοός· εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο τὸ καλλίτερον μέσον εἶναι, νομίζω, νὰ ἐκδέσωμεν ἀπλῶς τὴν Ἰσορίαν τῆσφ σφαλμάτων καὶ τῆσφ ματαίων κόπων τῆσφ ἄλλων, ὡδῶ νὰ τὰ ἀυξήσωμεν ποροδέπωντας καὶ ἄλλα ἐδικά μας.

Θέλωμεν διαιρέσει ὡς πόσον πὴν ὡδῶ ψυχῆς Πραγματείων εἰς δύο Τμήματα, ἄπο τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτον θέλει σρέφεται ὡδῶ τὴν φύσιν πῆς ψυχῆς, καὶ τὸ δεύτερον ὡδῶ τὰς δυνάμεις καὶ ἐπεργείας πῆς· εἰς τὸ ὁποῖον θέλωμεν ποροδέσει τέλος πάντων εἷνα σωπτικον ὡδῶ ἔργημα ὡδῶ πῆς ψυχῆς τῆσφ ἀλόγων ζῶων.

Τ Μ Η Μ Α Α΄.

Π Ε Ρ Ι

ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ.

Ψυχῶν ἐννοῦμεν ἐκείνῳ τῷ ἔσιαν, ὅπῃ εἰς ἡ-
μᾶς νοεῖ.

Δύσκολον ἦδελον εἶναι τὰ ἀπαριθμήσει τινὰς ὀ-
λας τὰς ἁφόρους δόξας, ὅπῃ εἶχον οἱ Παλαιοὶ περὶ
τῷ φύσει τῆς ψυχῆς. Οἱ Χαλδαῖοι καὶ τὸν Μοχί-
μιον (Σύστημ. περὶ νοός Κεφ. 5. Τμήμ. 3. §. 2.)
τῷ ἐδόξαζαν εἶνα εἶδος πυρός· ὁ Εὐριπίδης εἶνα αἰ-
θέρα λεπτότατον· ὁ Διογῆνης, ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ
Ἀναξίμηδης, ὁ Ἀρχέλαος, καὶ τὸν Γασκόδον (Ψυχολ.
Τμήμ. 3.), τῷ ἐνόμιζαν εἶνα αἶρος, ὅθεν καὶ ὁ ἐλ-
λυτικὸς ἄρτος πνεῦμα ἢ φύσημα, ὅπῃ ἀντιστοιχεῖ εἰς
τὸ spiritus καὶ anima τῶν Λατίνων. Ὁ Ξενοφάνης τὴν
ἐδόξαζεν ἐκ γῆς καὶ ὕδατος· ὁ Παρμενίδης ἐκ γῆς καὶ
πυρός· ὁ Κριτίας εἶνα αἵματος, ὁ Γαλιλιὸς ἐκ τῆ
πνέματος καὶ αἵματος· ὁ Ἐμπεδοκλῆς εἶνα ὅλων τῶν
στοιχείων· Ζυῶν ὁ Ἐλεάτης ἐκ τῆς ἴσης κράσεως τῆ
θερμῆ καὶ ψυχῆ, τῆ ξηρῆ καὶ ὑγρῆ· οἱ Στωϊκοὶ μέρος,
μέ τὸν Ζυῶνα καὶ Ποσειδῶνιον, τῷ ὑπέθεταν εἰς ἐ-
κείνο τὸ θερμὸν πνεῦμα, εἶνα τῆ ὁποῖα ἀναπνέομεν
καὶ κινῆμεθα, καὶ μέρος, μέ τὸν Χρῦσιππον καὶ Ἀπολ-
λόδαρον, τῷ ἐσοχάζοντο ὡς εἶνα μέρος ἐκείνης τῆς
πυρῶδους φύσεως, ὅπῃ ἐδόξαζαν ἁνακεχυμένον εἰς ὅλον
τὸν κόσμον, καὶ τὴν ἀνόμαζαν ψυχῶν τῆ κόσμου.

Ὅλοι ἐπέτοι, ἀγκαλὰ εἶνας κατ' εἶνα καὶ ἄλλος κα-
τ' ἄλλο, τὴν ἐπαρῶσαινα ὑπὸ κάτω εἰς χεῖμα σωμα-
τικόν, μ' ὅλον τῆτο τῷ ἐθεωρεῖσαι ὡς πῶραγμα ξε-
χωριστόν ἀπὸ τὸ ἐπιλοιπον ἀνθρώπινον σῶμα. Ὁ
Δημόκριτος ὅμως εἶνα ἐναντίας τῷ ἀφαίρεσε μέ τῷ

4 Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

ἐλότιν, μὴ γινώσκοντας εἰς τὸν κόσμον ἄλλο, ὡς καὶ ἄτομα, εἴτ' ἐν τὰ ἀδιαίρετα μόρια τῆς ὕλης, ἕκαστον τῶν τυχαίων σκευδρῶν τῆς ὁποῖαν ἔλεγε πῶς συγκροτεῖται κάθε πρᾶγμα· εἰς τὸ ὁποῖον τῆς τὸν ἀκλόγησε μὴ ταῦτα καὶ ὁ Επίκουρος. Παρομοίως μὲν αὐτὸς ἐφροεσε καὶ Δικαίάρχος ὁ μαθητὴς τῆς Ἀριστοτέλους, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν Κικέρωνα (Ζητήμ. Τροσκ. βιβλ. Α'.) λέγει πρὸς κάποιον Φαιρεκράτην, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ὄνομα κοινόν, καὶ ὅτι εἰς ἡμᾶς δὲν ὑφίσταται ἄλλο ἢ τὸ σῶμα· τὸ ὁποῖον τῆς φρόνημα ἀνεμασῆθη ἔπειτα αὐθαδῶς καὶ εἰς τὰς πλέον πλησιέστερας χρόνας μας ὑπὸ τὸν Χόμπνυ, Τολλάνδον, Δόδουελ, Μακμπέην, Μπερτιάν, καὶ ὑπὸ ἕλο τὸ εἶδος τῆς Ὑλισῶν.

Σωκράτης ὅμως καὶ Πλάτων ἦσαν ἄλλοι ἄλλοι ἕκαστοι ἕκαστοι εἰρημῶς, ἐπειδὴ αὐτοὶ τὴν ἐδόξαζαν ἀπλῶς καὶ ἀσώματον, καὶ ἐπομῶς ἀθάνατον· γνώμη τῆς ὁποῖαν ἀνάμεσα εἰς τὰς Παλαιὰς δὲν τῆς ἐξήγησεν ἄλλος καλλίτερα ἢ τὸν Κικέρωνα (Ζητήμ. Τροσκ. βιβλ. Α'.).

Ποῖαν δόξαν εἶχε ὡς αὐτῆς ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἀποφασίσῃ μὲ βεβαιότητα· ἐπειδὴ αὐτὸς, καὶ τὸν ἴδιον Κικέρωνα (αὐτόστι), ἀφ' ἧς διέσειλε τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἀέρα, ὕδωρ, πῦρ, καὶ γῆν, ὑπὸ τὰ ὁποῖα συλλέγονται, κατ' αὐτὸν, τὰ σώματα, προθέτει μίαν πέμπτην φύσιν ἁποφασιστικῶς ὑπὸ αὐτῆς, εἰς τῆς ὁποῖαν ἔθετε τὸν νῦν, τὸν ὁποῖον καινῶν ὀνομασι ὀνομασεν ἐπιπέλασιον, καὶ δὲν εἶπεν κίνησιν συνεχῆ καὶ αἰδίον.

Δοιοῦν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι μία ἕν ἁπλοῦς ἁποφασιστικῶς ὑπὸ τὸ σῶμα καὶ τῆς ὕλης, ὅθεν μία ἕν ἁπλοῦς καθαρὰ, ἀπλῆ, ἀδιαίρετος, καὶ ἕν ἁπλοῦς φύσει ἀθάνατος, εἶναι ἐκεῖνο, ὅθεν ἐξέλιξε ἐπιχειρηθῆ ἕν τῶν παρόντων νὰ ἀποδείξωμεν, ἀρχίζοντας ὑπὸ τῆς ἀπλοῦς τῆς, ἡ ὁποῖα μὲ ἄλλο ὄνομα ὀνομάζεται πνευματικῆς, ἢ αὐλῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς ἀπλότητος, ἢ πρώματότητος
τῆς Ψυχῆς.

Απὸ τῶν ἰδίων φύσιν τῆς νοήσεως εἶναι πύκλον
να ὑποδείξῃ τινὰς, ὅτι ἐκείνη ἢ ὑπόστασις, ὅπῃ εἰς
ἡμᾶς νοεῖ, ἀναγκαίως πρέπει νὰ εἶναι ἀπλή.

Ἐπειδὴ ἡ νόσις πότε σωίζεται εἰς μόνὰ τὰ αἰ-
διήματα καὶ ἀντιλήψεις, καὶ πότε εἰς τὰς ἀεφόρους συγ-
κρίσεις τῶν ἰδίων, ὅθῃ εἰς τὰς κρίσεις καὶ τὰ ὀπι-
χειρήματα· καὶ περὶ πλέον πότε σφέρεται εἰς μόνὰ τὰ
αιδιήματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἐνεσώτων παραγμά-
των; καὶ πότε εἰς τὰς ἐννοίας καὶ ἰδέας, ὅπῃ διεγεί-
ρονται εἰς ἡμᾶς τῶν ἀπερασμῶν παραγμάτων.

Λοιπὸν καὶ ὅποταν αἱ νοήσεις μας περιερίζωνται
• εἰς μόνὰ τὰ αιδιήματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἐνεσώ-
των παραγμάτων, ἔχομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τὴν συ-
νειδήσιν μιᾶς πολλαπλότητος μεγαλιτέρας, ἢ μικρο-
τέρας παραγμάτων, ὅπῃ αἰθανόμεθα καὶ αντιλαμβανό-
μεθα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Εὐερισκόμενοι μέσα εἰς
μίαν ἀγορὰν βλέπομεν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ αὐ-
τῶν τῶν ἀγορῶν, καὶ τὰς οἰκίας, ὅπῃ τῶν περιε-
κλόνων, καὶ τὰς ἀνθρώπων, ὅπῃ εἰς αὐτῶν περιε-
βάξεν; καὶ τὰ ἀμάξια, καὶ τὰ ἄλογα, ὅπῃ μέσα εἰς
αὐτῶν σφύρονται; καὶ ἀκόμην καὶ τὰς ἀεφόρους θορύ-
βους, καὶ αἰσῶς ἐν τῷ μεταξύ σαθῆ τινὰς ἀε νὰ
πῆρ εἰς αὐτὴν, ἢ εἰς αὐτὴν παραγμῶν, ἢ ὅτι ἄλλο θέ-
λει, ἔξω δὲ τὰ λοιπὰ (αιδιήματα) θέλει ἔχει
ἀκόμην καὶ τὰ αιδιήματα τῶν θερμῶν, τῶν ψυχρῶν, τῆς
ὀσμῆς, τῶν χυμῶν, κτλ. Πῶς λοιπὸν ἠθέλαμεν ἔχει
εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τῶν συνειδήσιν ὄλων τέτων τῶν τό-
πων ἀεφόρων καὶ πολλαπλῶν ὁμοχρόνων αιδιημάτων καὶ
ἀντιλήψεων, αἰσῶς ἐκείνη ἢ ἀρχὴ, ὅπῃ εἰς ἡμᾶς

6 Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

αἰθανέται, δὲν τὰ ἐσωάθροισιν ὅλα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς; καὶ πῶς ἤμπορῶσε νὰ τὰ συναθροίσῃ ὅλα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἀνίσως δὲν ἦτον κύρια καὶ φύσει ἀπλή.

Ἀλλὰ ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι συνῆτος, καὶ ὅτι τὸ μέρος αὐτῆς Α ἔχει τὴν ἀντιλήψιν μιᾶς οἰκίας, τὸ Β εὐὸς ἀνθρώπου, τὸ Γ εὐὸς ἀλόγου, τὸ Δ τὸ αἰδημα εὐὸς ἡχῆς, τὸ Ε τῆς ὁσμῆς, τὸ Ζ τῆς χυμῶν, καὶ τλ. ἢ συνείδησις ὅλων τῶν τῶν ἀντιλήψεων καὶ αἰδημάτων εἰς ποῖον ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέρη ἔχει νὰ ἀναπαυθῇ; τὸ Α βέβαια ἤμπορῶσεν ἴσως νὰ ἔχη τὴν συνείδησιν τῆς ἀντιλήψεως τῆς οἰκίας (ἀγκαλὰ θέλωμεν ἰδῆ ὅτι μῆτε αὐτῷ δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὴν ἔχη), ὅχι ὅμως καὶ τῆς ἀνθρώπου, μῆτε τῆς ἀλόγου· τὸ ἴδιον πρέπει νὰ εἰπῶμεν καὶ περὶ τὰ λοιπὰ μέρη.

Ἀλλὰ καὶ ἀν' εἰπέμεν ὅτι ὅλα τὰ εἰρημνία αἰδηματα καὶ αἱ ἀντιλήψεις θέλουν συναθροισθῆναι εἰς εὐα μόνον καὶ τὸ αὐτὸ μέρος, ὡς δαδείγματος χάριν εἰς τὸ Α, μῆτε τῆτο δὲν ἀξίζει· ἐπειδὴ τῆτο τὸ μέρος ὅσον ελάχιστον καὶ ἀν' τὸ φαντασθῶμεν, θέλει ἔχει πάντοτε τὴν δεξιάν τε πλοῦραν, τὴν ἀρισεραν, τὸ ἀνω, τὸ κάτω, καὶ τὰ ἐξῆς· ὁ ὅστις θέλει εἶναι πάντοτε καὶ αὐτὸ σωῆστον ἀπὸ ἄλλων μέρων· ὅτι εἶναι ἐγνωσθῆσθαι εἰς τὰς Φυσικὰς, ὅτι εὐα σῶμα, ἢ εὐα ὄν συνῆτον, ὅσῳ καὶ ἀν' διαιρεθῆναι καὶ ὑποδιαιρεθῆναι, δὲν ἤμπορεῖ νὰ καταστήσῃ ποτὲ ἕως εἰεῖ, ὅπῃ νὰ εἶναι ὑπερημνόν μερῶν· καὶ οἱ Γεωμέτραι δείχνουν προσέτι (καὶ θέλωμεν τὸ ἀναφέρει καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Κοσμολογίαν) ὅτι εἰς τὸ νὰ εἶναι τελείως ὑπερημνόν μερῶν, δὲν ἤμπορεῖ νὰ καταστήσῃ μῆτε μετὰ τὴν ὀπίνοιαν, ἐν ὅσῳ αἱ διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις ὑποθέτονται ἐπ' ἀπειρον συνεχίζομεν. Λοιπὸν θέλει εἶναι πάντοτε ὁ ἴδιος λόγος, ὅτι τὸ δεξιὸν μέρος δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἔχη συνείδησιν τῆς ἀντιλήψεως, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸ ἀρισερὸν, μῆτε τὸ ἀνω τῆς ἀντιλήψεως, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸ κάτω, ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν ἄλλων.

Ἀλλὰ

Κεφ. Α'. Πρώματότης τῆς Ψυχῆς. 7

Αἰτῶ δέ τινος ὅτι ἀνίσως αὐτὸ τὸ σῶψτον ὄν εἶναι εἷα μόνον ὄλον, καθὼς εἶναι παρὰδείγματος χάριν ὁ ἐγκέφαλος, θέλει ἠμπορέσει ὄλος μαζί ὁ ἐγκέφαλος νὰ ἔχη σσσεϊδῆσιν τῆς διαφορῶν αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεων, ὅπῃ γίνονται εἰς τὰ διαφορα μέρητε. Ὅμως ὅποιος ἠθέλεν ὀμιλήσῃ ποιότης λογῆς, ἠθέλε δέξῃ βέβαια ὅτι δὲν καταλαμβάνει τί θέλει νὰ εἰπῇ εἷα μόνον ὄλον σῶψτον ἄπο πολλὰ μέρη· ἀλλὰ τί τὸ ὄλον εἰς τίτω τῶν αἰδημάτων δὲν εἶναι ἄλλο, ἀλλὰ εἷα ἀπλῶν ἀθροισμα, μία ἰδέα ἀφρημημένη διπλοῦσα σσσυπαρξίν πολλῶν παραγμάτων ἰσσομύων ὀμῃ· καὶ αὐτὴ ἢ σσσυπαρξίς, αὐτὴ ἢ ἀναφορὰ, αὐτὴ ἢ καθαρῶς ἀφρημημένη ἰδέα δὲν ἠμπορεῖ βέβαια νὰ εἶναι ὀπιδεκτικὴ εἰς ἀληθινῶν παραγματος, καθὼς εἶναι ἢ νόσις, καὶ ἢ σσσεϊδῆσις πολλῶν αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεων ὀμοχρόνων. Ἀνίσως εἰς εἷα πλῆθος, ἢ εἰς εἷα σσστῶμα εἷας αἰδῶεται πείναν, ἄλλος δῖψαν, ἐκεῖνος φύξαν, ἐπίτος θερμότητα, εἷας πόνον εἰς τὸ χέρι, ἄλλος εἰς τὸ ποδάρι, ἢ εἰς τὸ μάτι, ἢ εἰς τῶν κεφαλῶν, ποῖος θέλει εἰπῇ ποτε ὅτι τὸ πλῆθος, ἢ τὸ σσστῶμα ὄλον ὀμῃ ἔχει σσσεϊδῆσιν τῆς αἰδημάτων, ὅπε κάθε ἄτομον καὶ μέρος ἔχει;

Καὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ ἠθέλεν ἀντιπαρξῆ, ὅτι ἢ σύγκρισίς με δὲν ἀξίζει τίποτες, ὡς ἂν ὅπῃ ἐδῶ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ξεχωριστὸς ἄπο κάθε ἄλλον, λέγομεν ὅτι καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ εἰς κάθε ἄλλο σῶψτον ὄν, κάθε ἐλάχισον μέρος ἔχει μίαν ὕπαρξιν ἰδίαν, ξεχωριστῶν καὶ ἀσσεκεκλεισθῶν ἄπο κάθε ἄλλο, παρομοίως καθὼς κάθε ἄνθρωπος εἰς εἷα πλῆθος, ἢ εἰς εἷα σσστῶμα.

Λοιπὸν ἄπο ὀποιονδήποτε μέρος ληφθῆ εἷα σῶψτον ὄν, καὶ εἴτε καὶ τὸ ὄλον τε θεωρηθῆ, εἴτε κατὰ τὰ μέρητε, εἶναι πάντοτε ἄπολύτως ἀδιώματων νὰ ἔχη ἐν ἑαυτῶν σσσεϊδῆσιν πολλῶν αἰδημάτων, καὶ ἀντιλήψεων ὀμοχρόνων. Καὶ ἐπειδὴ ἡμεῖς ἔχομεν παραγμα-

8 Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

τικῶς συνείδησιν τῶν τῶν ὁμοζόων αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεων, ἔπεται ἐπεὶ δεῖ ἀναγκαίως ὅτι ἔξω ἀπὸ τῆς συνείδητος καὶ ὑλικῆς ἐπίστασις, ὅπῃ συγκροτεῖ τὸ σῶμα, ὑφίσταται εἰς ἡμᾶς μία ἄλλη ὑπόστασις καὶ πάντα ἁποφασιστικῶς ἀπὸ ἐκείνων τῶν ἔστιν ὄχι συνείδητος, ἀλλὰ καθαρά, ἐνιαία, ἀπλή, ἀδιαίρετος, ἢ ὅποια εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ ὀνομάζην ψυχῶν ἢ πνεῦμα.

Ἡμεῖς ἐν τῇ παρόντι ἐξαχθεύμεθα νὰ δείξωμεν τῆν ἀπλοπῆν τῆς ψυχῆς ἀπὸ μόνον τῆς συνείδησιν, ὅπῃ ἔχει τῶν ὁμοζόων αἰδημάτων τῆς καὶ ἀντιλήψεων, ἀποδείχνοντας ὅτι αὐτῆν δεῖ ἡμῶν νὰ τῆν ἔχει κατ' ἐξοχὴν ἕνα συνείδητον ὄν. Πολλὰ ἔτι δὲ ἐκκολύττερα ἡμπορέσαμεν νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι εἶναι ἀδιώκτον ἕνα ὄν συνείδητον νὰ ἔχει συνείδησιν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν πολλῶν αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεων ὄχι μόνον ἐνεσώτων, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ παρωχημένων, καὶ αὐτὰ τὰ αἰδηματὰ καὶ τὰς ἀντιλήψεις νὰ τὰ συγκρίνη ἀπὸ ἀλλήλα, καὶ ἀπὸ αὐτῶν νὰ κάμη τὰς κρίσεις καὶ τὰ ἁποφασιστικὰ, καὶ νὰ σχηματίσῃ τὰς ἀφηρημένους καὶ ἁπλοῦς ἐννοίας καὶ ἰδέας, καὶ αὐτὰς νὰ τὰς συνάπτῃ, καὶ νὰ τὰς διαίρῃ καὶ ἁποφασιστικὰς ἁποφασιστικὰς, καθὼς κάμνομεν καθ' ἐκάστην. Διὰ τί μόνον τῆν κρίσιν, ὅτι δύο καὶ τρία εἶναι ἴσα μέγεθη, πῶς ἡμπορέσῃ νὰ τὴν κάμη ἕνα συνείδητον ὄν, αἰσῶς αἰδέσθαι τῶν δύο, καὶ τῶν τριῶν, καὶ τῶν πέντε ἢ τὸν διηρημένους εἰς ἁποφασιστικὰ μέρη· ἢ μία φέρειπεῖν εἰς τὸ Α, ἢ ἄλλη εἰς τὸ Β, καὶ ἢ ἄλλη εἰς τὸ Γ; εἰς ποῖον ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέρη ἠθελε κάμη τῆν σύγκρισιν; Πῶς ἡμπορέσῃ τὸ Α νὰ συγκρίνη τῆν ἰδέαν τῶν δύο, ὅπῃ ἔχει, μέγεθος τὰς ἰδέας τῶν τριῶν, καὶ τῶν πέντε, ὅπῃ δεῖ τὰς ἔχει; Καὶ αὖ εἰς μίαν πόσον εὐκόλον κρίσιν δεῖ ἡμῶν νὰ φθάσῃ ἕνα συνείδητον ὄν, πῶς ἠθελεν ἡμπορέσῃ νὰ ὑφαίνη μίαν μακρὰν ἀλυσὸν ἁποφασιστικῶν, καὶ νὰ εἰδῇ λόγον ἁπλοῦς τὸ καθ' ἕνα, καὶ ἀπὸ αὐτῶν νὰ ἐλάτῃ τὰ δέοντα συμπεράσματα, καὶ νὰ συσέλην
πολ-

Κεφ. Α': Πράματα τῆς τῆς Ψυχῆς. 9

πολλὰς μίαν μακρυάτην σειράν προτάσεων συνεχωμένων μιᾷ ἀπὸ τῶν ἄλλων, εἰς εἷνα μόνον τελευταῖον συμπέρασμα; Λοιπὸν εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐνεργείας εἶναι τὸσον ἀναγκάσιον εἷνα ὄν εἰσαῖον καὶ ἀπλῆν, τὸ ὁποῖον νὰ σωμαθροίξῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ νὰ ἔχῃ ἐμπροσθέν τε ὅλας τὰς πολλὰς ἰδέας, ὅπως ἔχων νὰ συγκριθῆναι, ὥστε ὁποῖος δὲν θέλει νὰ τὸ γνωρίσῃ πρέπει νὰ ὑσερῆται ὡς εἶ λόγῳ.

Ἡ ἀπλότης τῆς ψυχῆς ἀποδείχεται ἀκόμη καὶ μετὰ ἄλλον βῆσον, τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὸν μετὰ τὸ νὰ εἶναι πολλὰ ἰχυρὸς, δὲν θέλομεν τὸν ἀναβῆξῃ ἐδῶ.

Αἰσῶς ἡ ψυχὴ ἦτον ἢ ἀήρ, ἢ πῦρ, ἢ αἰθήρ, ἢ ὕδωρ, ἢ γῆ, ἢ ὁποιοῦνδήποτε ἄλλο πρᾶγμα σωματικόν, ἢ αἰσῶς, καθὼς οἱ Ἑλλῆσιν διίχουρίζονται, δὲν ὑφίστατο εἰς ἡμᾶς ἄλλο ἄπὸ τὸ σῶμα, ἢ νόησις δὲν ἤμπορεῖ νὰ συτίσεται εἰς ἄλλο, ὡς εἰς διαφορὰς κινήσεις αὐτῆ τῆ σάματος, ἢ ἐκείνης τῆς ὁποιασδήποτε σωματικῆς ὕλης· ἐπεὶδὴ ὅν ὅσω μία τέτοια εἰσία ἦτον εἰς ἡρεμίαν, δὲν ἤθελεν ἔχῃ ποτὲ κἀνενῶ αἰδημα, ἢ ἤθελε διαφορῆ πάντοτε τὸ αὐτὸ πρῶτον αἰδημα, χωρὶς νὰ ἤμπορῃ ποτὲ νὰ τὸ ἀλλάξῃ.

Ἐγὼ λοιπὸν ὅτι ἔχει διαφορὰς κινήσεις, καὶ καθὲ μίαν ἀπὸ αὐτὰς ἀνασταίνει εἷνα διαφορετικὸν αἰδημα, ἢ ἀντίληψιν.

Ἐγὼ ὅμως θέλω ἐρώσῃ πρῶτον ἢ αὐταὶ αἱ κινήσεις θέλη γίνωνται εἰς διαφορὰ μέρη, ἢ εἰς εἷνα καὶ τὸ αὐτό. Εἰς τῶν πρῶτῶν πρῶτασιν γυρίζει τὸ αὐτὸ εἰρημῶν ἐπιχείρημα, ὅτι εἷνα μέρος δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἔχῃ συνείδησιν ἐκείνη, ὅπως συμβαίνει εἰς ἄλλο, καὶ ἐπομῶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἔχῃ καμμίαν συνείδησιν πολλῶν αἰδημάτων, καὶ ἀντιλήψεων ὁμοχρότων, καμμίαν σύγκρισιν, καμμίαν κρίσιν, κἀνενῶ ἀκρόνημα. Εἰς τῶν δευτέρων ζητῶ νὰ μοὶ ἐξηγήσων μετὰ ποῖον βῆσον εἰς εἷνα καὶ τὸ αὐτὸ αἰσθητικὸν μέρος ἤμπορεῖ νὰ δόθῃν εἰς τὸν αὐτὸν κωρὸν διαφοροὶ κινήσεις;

ἡσείς; Διὰ τὴν κίνησιν δὲν εἶναι ἄλλο παρά ἢ
 διάβασις ἐνὸς σώματος ἐπὶ εἰς ἄλλον, καὶ
 κάθε μέρος ἐνὸς σώματος, ὅποτεν κινῆται, δὲν κά-
 μνει ἄλλο παρά ἀφίνει ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς διαστήμα-
 τος, ὅπερ κατέχει, καὶ μετατοπίζεται εἰς ἄλλο πλι-
 σίον, καὶ ἐπὶ αὐτὸ εἰς ἄλλο τρίτον, καὶ ἔτιωσ ἐφεξῆς.
 Λοιπὸν πῶς ἢμπορεῖ εἷς μέρος νὰ ἔχη πολλὰς κι-
 νήσεις εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν; Ὅποτεν ἀφίνει τὸν τό-
 πον τῆς, ἢμπορεῖ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν νὰ
 καταλάβῃ πολλὰς ἄλλας; Ἡ ὅποτεν κινῆται πρὸς
 δεξιὰ, ἢμπορεῖ νὰ ὑπάγῃ ἐνταύτῳ καὶ πρὸς ἀριστερά,
 ἢ εἰς τὰ ἄνω, εἰς καιρὸν ὅπερ φέρεται εἰς τὰ κάτω;
 εἶναι φανερώτατον ὅτι κανεὶν μέρος δὲν ἢμπορεῖ πο-
 τὲ νὰ λάβῃ παραῶν ἐπὶ μίαν κίνησιν εἰς τὸν αὐτὸν
 καιρὸν.

Ἀληθεύει ὅτι ρίπτοντας μίαν σφαῖραν εἰς εἷς ἐ-
 πίπεδον, λαμβάνει ἐνταύτῳ δύο κινήσεις, μίαν πε-
 ριστροφικῶν, καὶ ἄλλω μεταβατικῶν, ἀλλὰ τὸτο γίνε-
 ται πρὸς ὅλλω τῶν σφαῖραν, καὶ ὄχι πρὸς κάθε εἷς
 μέρος τῆς. Αὐτὴ εἰς κάθε σιγμῶν δὲν κάμνει ἄλλο
 παρά νὰ μεταβαίνει ἐπὶ εἷς σημεῖον εἰς ἄλλο, καὶ
 πάντοτε ἐπὶ εἷς μόνον εἰς ἄλλο μόνον, καὶ ὄχι ποτε
 εἰς πλεονάζοντα ἐπὶ εἷς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Λοι-
 πὸν παρομοίως καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἢ εἰς ὅποιαν
 δὴποτε ἄλλω σωματικῶν ἐσίαν, ἢμπορῶν, ναὶ, νὰ
 ᾔρῃν πολλὰς κινήσεις εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, ἀλλὰ κά-
 θε μέρος ποτε δὲν θέλει ἔχη πλεονάζοντα ἐπὶ
 μίαν, καὶ αὐτῆς μόνης θέλει ἔχη σιμείδισιν· καὶ ἐπο-
 μῶνως σιμείδισιν πολλῶν αἰδημάτων καὶ ἀντίληψω
 ὁμοχρόνων δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἔχη ποτε μίτε ἔτω, μίτε
 ἀλλῶως.

Μάλιστα μίτε τῆς ἐδικῆς τῆς κινήσεως δὲν θέλει ἔ-
 χη σιμείδισιν· ὅτι τὴν σιμείδισιν ἐνὸς αἰδηματος
 ἢ μίαν ἀντίληψω εἶναι τελείως διαφορετικὴ ἐπὶ τὸ
 ἴδιον αἶδημα, ἢ τῶν ἀντίληψω· τὸ νὰ αἰδανθῇ τι
 νὰς εἷς πόνον εἶναι καὶ πάντα ἄλλο ἐπὶ τὸ νὰ σκε-
 φθῇ

Κεφ. Α'. Πρώματότης τῆς Ψυχῆς. ΙΓ

φθῆ ἔπαύω εἰς αὐτὸ τὸ αἶδημα, καὶ, γὰρ ἄποκρίση τῷ σωμαίδησίγῃ, τῷ ὁποίῳ εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς Λογικῆς (Τμήμ. Α'. Κεφ. Γ'.) ὀνομάσαμεν σκεπτικῶ· ἐπειδὴ εἰς τῷ πρῶτῳ φέρισασι εἴμεθα μόνον παθητικοί, καὶ εἰς τῷ δεύτερῳ γινόμεθα ἐνεργητικοί. Λοιπὸν ἀνίσως τὸ αἶδημα δεῦ εἶναι ἄλλο, παρὰ μία κίνησις, ἢ σωμαίδησις θέλει εἶναι ἢ μία ἄλλη κίνησις, ἢ μία ἀντίδρασις εἰς τῷ πρῶτῳ, ἢ μία σκέψις ἔπαύω εἰς τῷ ἰδίῳ, ἢ μία ὁποιαδῆποτε ἀλλοίωσις· ὅμως μία ἄλλη κίνησις δεῦ ἢμπορεῖ γὰρ εἶναι, ἐπειδὴ ἐδείξαμεν ὀλίγον πορῳπτε-ρα, ὅτι δύο κινήσεις εἰς εἷα καὶ τὸ αὐτὸ μέρος δεῦ εἶναι δυνατὸν γὰρ ἔξῃν εἰς εἷα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν. Δεῦ ἢμπορεῖ γὰρ εἶναι ἀντίδρασις, ἢ σκέψις, ἢ ὁποιαδῆποτε ἀλλοίωσις τῆς, ἐπειδὴ τῆτο ἢ μεταβάλλει τῷ πρῶτῳ κίνησιν, καὶ ἢ σωμαίδησις τῆ πόνε ἀναιρεῖ τὸν πόνον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐναντίον εἰς τὸ πρῶγ-μα, ἢ τῷ ἀφίρει καθῶς ἦεν, καὶ δεῦ μῆρει ἄλλο, παρὰ μόνον τὸ αἶδημα τῆ πόνε· ἐπειδὴ δεῦ ἢμπορεῖ μία καὶ ἢ αὐτῆ κίνησις, χωρὶς γὰρ δοκιμάση κάμ-μίων μεταβολῶν, γὰρ φθῳρήση πρῶτον μὲν εἷα μόνον πρῶγμα, ἔπειτα δὲ δύο πᾶντῃ ἀφῳρα.

Ἐπίσης ἀδυνάτον εἶναι εἰς αὐτῷ τῷ ἰσῳθεσιν γὰρ ἐξηγήσωμεν καὶ τὰς κείσεις καὶ τὰ διανοήματα. Διὰ τί ἀνίσως ἢ ἰδέα τῆν δύο, τῆν τῳῳν, καὶ τῆν πρῳτε δεῦ εἶναι ἄλλο, παρὰ κινήσεις ἀφῳροι εἰς ἀφῳρα μέρῃ τῆ ἐγκεφάλου, ἢ ὁποιαδῆποτε ἄλλε πρῳγ-ματος, πῳς θέλεν συζῳχθῆ αὐταὶ αἰ κινήσεις εἰς ἔῳπον, ὅπῃ γὰρ φθῳχθῆ ἐνεῳθεν ἢ κείσεις, ὅτι δύο καὶ τῳα εἶναι ἴσα μὲ πρῳτε; Διὰ τί τὰ τῳα μέρῃ ἢ κινῆνται ξεχωριστά, καὶ δεῦ θέλωμεν ἔχη πο-τὲ κάναςία σωμαίδησμών τῆς· ἢ ὠθεν εἷα τὸ ἄλλο, καὶ ἢ κίνησις τῆ καθῳδὸς ἢ θέλει σβύσει, ἢ θέλει ἐ-λαττωθῆ, ἢ καὶ ἄλλον τῳα ἔῳπον θέλει ἀλλοιωθῆ, εἰς ἔῳπον ὅπῃ δεῦ θέλει ἢμπορέσει πλέον γὰρ πα-ραρήση τῷ ἰδίῳ, ὅπῃ εἶναι εἰς αὐτῷ ἀρμῳδία· ἢ ὅλα

ὅλα μαζί αἰθῶν εἷς τέταρτον, ἢ θέλων διεγείρη εἰς αὐτὸ μίαν τέταρτὴν κίνησιν τελείως διαφορητικῶς ἕκαστος καθε μίαν τῶν πρώτων· εἰς ἕνα ὅπου ὅπως, αὐτὶ νὰ παραστήσῃ ὅλας μαζί αὐτὰς τὰς ἑῖς κινήσεις, δεῦν θέλει ἠμπορέσῃ νὰ παραστήσῃ καμμίαν.

Εἶναι ἀληθινόν ὅτι οἱ Μηχανικοὶ διαείλαν τὴν κίνησιν εἰς ἀπλῶν ἢ συνθέτων, ἢ τῆν τὴν τελευταίαν τὴν θεωρῶν ὡς παραγόμενον πολλῶν ἀπλῶν· ἀλλὰ τὸ δεῦν εἶναι ἄλλο, πᾶσα εἷς ἕνα ὅπου τὸ ἐξηγεῖσθαι δεῦν νὰ διαείλαν ὅταν εἷς σῶμα αἰθῆται μόνον ἕκαστος μίαν δυνάμιν, ἢ καὶ μίαν μόνον φοράν, ἢ ὅπου αὐτὸ αἰθῆται εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἕκαστος πολλὰς δυνάμεις, καὶ καὶ διαφορὰς φοράς. Καθ' ἑαυτὴν ὅμως καθε κίνησις, τὸ ἐστὶ τὸ ἀποτελεσμα, ὅπου πορὸέρχεται ἕκαστος τὴν εἷς ἕνα τῶν δυνάμεων, ὅσον διαφοροὶ καὶ πολλαπλαῖ καὶ αὐ εἶναι, εἶναι πάντοτε μία μόνη· ἢ ἀπολεθεῖ πάντοτε μίαν μόνον φοράν, ἢ ὅπου ἀγκαλὰ καὶ εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰς διαφορὰς φοράς, καὶ τὰς ὅπου αὐτὸ αἰθῆται τὸ σῶμα, εἶναι ὅμως τελείως διακεκεμηθῆ ἕκαστος καθε μίαν ἐκείνων, καὶ βασῶ εἷς ἕνα δρόμον, ἢ μίαν γραμμὴν ὅπου ἐδικλῶ τῆς ἢ ἴδιαν, ἢ τελείως διαφορητικῶς ἕκαστος τὰς ἄλλας.

Ἔτερα ἕκαστος ὅλα αὐτὰ νομίζω ἀνωφελές νὰ ἕκαστος κερθῶ εἰς τὰς ματαίως φαντασίας, καὶ τὰ ματαίως σοφίσματα, εἰς τὰ ὅπου ἐπιστηρίζονται οἱ Ἑλλήναι.

Ἐπειδὴ πίπτει Α' ἢ δόξα τῶν Δημοκρίτου καὶ Ἐπικύρου, καὶ ὅλων τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων ὁπαδῶν τῶν, ὅτι ἢ νόσοις ἄλλο δεῦν εἶναι πᾶσα μία διαφορὰ κίνησις τῶν ἀτόμων, ἕκαστος τὰ ὅπου συγκείται τὸ σῶμα.

Β'. Ἡ δόξα τῶν Δικαιάρχου ὅτι ἢ δυνάμις, δεῦν μέγε τῆς ὅπου αὐτὸς ζῶντος καὶ αἰδανόμεθα σωίσανται εἰς μίαν κάποιαν σύγκρασιν τῆς σωματικῆς ὕλης, τὴν ὅπου αὐτὸ ἴδιος δεῦν ἠμπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ.

Γ'. Πίπτει ἢ δόξα τῶν Χόμπτι, ὅτι, τὰ αἰδήματα καὶ αἰ ἀντιλήψεις σωίσανται εἰς τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἐγχε-

Κεφ. Α'. Πνύματα τής τής Ψυχής. 13

ἐγκεφάλου κ' τής καρδίας, δε μέσε τῶ νύρων κινε-
μύων ἄπο τὰ ἔσωτερικά ἀντικείμενα.

Δ'. Μήτε εἰς τῆς Ὑλισσας ἀφελεί τὸ νὰ λέγαν, ὅ-
τι ὁπόταν τὸ σῶμα, κ' κατ' ἐξοχίω ὁ ἐγκεφάλου εἶ-
ναι ἀδύνατος, ἀδυνατεῖ ἢ ἐμποδίζεται κ' ἢ διυάμις
τῶ νοεῖν· ἐπειδὴ ἄπο τῆτο συμβαίνει ἀληθινὰ νὰ εἶ-
ναι μεταξὺ τῆ σώματος καὶ τοῦ ἁθανητικῆ ὄντος μίαν
ἀμοιβαία κοινωνία, τῶ ὁποῖαν κ' ἡμεῖς πν δεχόμε-
θα μῆ χαράς, μ' ἄλλο ὅπῃ ἀγνωμίη ὁποῖα εἶναι,
δὲν δεχόμεθα ὅμως κ' ὅτι τὸ σῶμα καὶ τὸ ἁθανητι-
κὸν ὄν, εἶναι εἷα κ' τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Ε'. Μήτε ἀξίζει νὰ ἀντιτείναν ὅτι ὁ ἔθπος, κατὰ
τὸν ὁποῖον τὸ σῶμα ἐνεργεῖ ἐπάνω εἰς τῶ ψυχίω
κ' αὐτὴ ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα, ὅπερ ὄσι εἷα ὄν σω-
θετον ἐπάνω εἰς εἷα ἀπλῆν, κ' τῆτο ἐπάνω εἰς εἷα
σωθέτον, εἶναι ἀνεργίωδης κ' ἀκατάληπτος· ἐπειδὴ
εἶδομεν εἰς τῶ Λογικῶ (Μέρ. Β'. Τμήμ. Δ'. Κε-
φαλ. Β'), ὅτι τὸ πρᾶ τῶ ἀγνωσιαν σόφισμα δὲν
ἀξίζει τίποτε, κ' ὅτι ὁπόταν ἡ ὕπαρξις εἷος πρᾶγ-
ματος ἀποδείχεται μὲ λόγους ἰχυρῆς (καθῶς ἐδῶ
ἄπο τῶ ἰδίαν φύσιν τής νοήσεως ἀποδείχεται ἀπο-
λύτως ἀναγκαῖα ἡ ὕπαρξις μίαν ἐσῖας ἀπλῆς, ὅπῃ
νοεῖ εἰς ἡμᾶς), ἡ ἀγνωσία τῆ ἔθπος, κ' τὸν ὁποῖον
αὐτὸ ἐνεργεῖ, δὲν ἡμπορεῖ τελείως νὰ τὸ ἀναίρεση.
Ἐπειδὴ ἀνίσως τῆτο ἦτον ἰχυρὸν, πῶς ἡθέλαν ἡμ-
πορέση οἱ Ὑλισσὰ νὰ ἀποδείξεν τῶ ὕπαρξιν τής ἰ-
δίας ὕλης, τῶ ὁποῖαν μόνιω αὐτοὶ δεχονται εἰς τὸ
παῦ; Ποῖος ποτὲ ἐξήγησεν, ἢ θέλει ἴσως ἐξηγή-
σει, δὲν λέγω ποῖα εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ἐσῖα τής ὕ-
λης, ἀλλὰ κατὰ ποῖον ἔθπον αὐτὴ σωτίζεται; Ἄν
λάβω εἷα σῶμα, κ' μὲ τὸ μέσον τής διαιρέσεως καὶ
ὑποδιαιρέσεως ζητῶ νὰ εὔρω τὰ συστατικά τῆς στοιχεῖα,
μὲ διαιρέσεις μὲ πρᾶβῖνεν ἐπ' ἀπειρον, χωρὶς νὰ
ἡμπορέσω ποτὲ νὰ εὔρω τὰς ἀπλᾶς ἀρχάς, ἄπο τὰς
ἐποῖας συγκροτεῖται τὸ σωθέτον. Ἀνίσως ἀρχίσω
νὰ ὑποθέτω ἀπλᾶ, ἀδιαιρέτα, καὶ ἀέκτατα τὰ στοι-
χεῖα

14 Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

χεῖρα τῶν σωμάτων, δὲν εὐρίσκω πλέον τὸν βότον, νὰ τὰ εὐάσω, ὡσεὶ ὅτῃ νὰ προέλθῃ ἀπὸ αὐτὰ εἷα σῶμα ἐκτεταμένον (1). Λοιπὸν ἀπὸ τῆτιν τὴν ἀγνοίαν τῶ βότον, καὶ τὸν ὁποῖον σωθῆσεται ἡ ὕλη, ἐπιτεταί τάχα ὅτι δὲν ὑφίσταται ἡ ὕλη;

Γ'. Μάταιον σόφισμα εἶναι καὶ ἐκεῖνο, ὅτῃ μερικοὶ προβάλλουν, ὅτι καθὼς ἡ κινήτικὴ δυνάμις καὶ ἡ ταχύτης εἶναι πράγματα ἀπλᾶ καθ' ἑαυτὰ, καὶ ὁμῶς ὑφίστανται εἰς εἷα σῶμα συσῆτεον, ἔπως ἡμπορῶν νὰ ὑφίστανται καὶ τὰ αἰδήματα καὶ αἱ ἀντιλήψεις, μὲ ὅλον ὅτῃ εἶναι φύσει ἀπλᾶ. Ἐπειδὴ τί ὁμοιότητα ἔχον ἡ κινήτικὴ δυνάμις, καὶ ἡ ταχύτης μὲ τὰ αἰδήματα, καὶ τὰς ἀντιλήψεις; καὶ ἂν ἐκεῖναι ὑφίστανται εἰς εἷα ὅν συσῆτεον (μὲ ὅλον ὅτῃ εἶναι πολλὰ ἀμφίβολον ἂν ὑφίσταται καμμία δυνάμις εἰς τὰ σώματα ὅσον δὲ δὲ τῶ ταχύτητα καθ' ἑαυτὰς ἰξόβρει ὅτι αὐτὴ εἶναι μία ἀπλῆ ἀνάφορὰ), τί σωθῆσεται εἶναι νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι πρέπει νὰ ὑφίστανται καὶ αὐτὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι εἷος ἄλλοι πόσον ξεχωριστῆ; Ἐπειτα δὲν εἶναι μόνον τὰ αἰδήματα καὶ αἱ ἀντιλήψεις, ὁποῦ πρέπει νὰ ὑφίστανται, δὲ νὰ ἡμπορῆ νὰ ρηθῆ τὸ σῶμα ὅτι νοεῖ, ἀλλὰ ἡ συνείδησις τῶ αὐτῶ, ἡ σύγκρισσις τῆς, αἱ κρίσεις, τὰ δὲ γνώματα, κτλ.

Δ'. Μάταιον σόφισμα εἶναι ἀκόμη καὶ ἐκεῖνο, ὅτῃ λέγουν μερικοὶ ἄλλοι (Θεραπ. νοὸς Τόμ. Α'. σελ. 175.), ὅτι καθὼς εἰς εἷα ὠρολόγιον ἀπὸ τὴν συσῆτεον κίνησιν πολλῶν μερῶν προέρχεται ἡ δεῖξις τῶ ὠρῶν, μὲ ὅλον ὅτῃ εἰς τῆτο δὲν ἀρκεῖ κανένα μέρος καθ' ἑαυτὸ, ἔττι καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἀπὸ τῶ κίνησιν πολλῶν τινῶν γινάσεται ἡ νόησις, μὲ ὅλον ὁποῦ καμμία ἵνα δὲν εἶναι ἵκανὴ καθ' ἑαυτῶ νὰ νοησῆ. Ἐπειδὴ ἡ δεῖξις τῶ ὠρῶν δὲν εἶναι, ἀλλὰ μία ἐφῶρεσις τῶ ἐδικῆ μας νοὸς. Εἰς τὸ ὠρολόγιον ἄλλο
δὲν

(1) Ὅρα περὶ τῆτου τῶ Κοσμολογίαν Κεφ. Ε'. περὶ Στοιχείων τῶν σωμάτων.

δὲν εἶναι, ὡδὲ μία ποιά κίνησις τῆ ἄροδείκτε προερ-
χομένη ἀπὸ τῆ κίνησιν ἐνὸς ποιῆ ἔοχῃ κινήσῃ
ἀπὸ ἐνα ἄλλον, κτ. κὲ τῆ κίνησιν τῆτων τῆ μερῶν
τῆ κωνίζομη ἡμεῖς, εἰς ἔροπον ὅπῃ νὰ μᾶς κρη-
σιμδὲ εἰς μέξῃσιν τῆ κῆνε, εἰς τὸ ὅπῃον τὸ ἄρο-
λόγιον βέβαια δὲν κάμνει κάμμίαν νόησιν. Δοιπὸν
τί κωνανίαν ἔχει ἡ κίνησις τοῦ ἄροδείκτε, ἡ ὅποια
καθ' ἑαυτῆ δὲν εἶναι ἄλλο, ὡδὲ ἡ ἐκ ἔραδοκῆς ἔρα-
βασίς τῆτε τῆ σώματος ἀπὸ ἐνα τῆπον εἰς ἄλλον, μᾶ-
τᾶς ἐδικᾶς μᾶς ἀντιλήξεις, μᾶ τᾶς ἐδικᾶς μᾶς κεί-
σεις, κὲ μᾶ τᾶς ἐδικᾶς μᾶς νόησεις;

Ἡ. Ματαία τέλος πάντων εἶναι κὲ ἡ ἀποφασίς τῆ
Λωκίε (Δοκιμ. Φιλοσοφ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 3.) ὅτι
μὲ ὅλον ὅπῃ ἡ ὕλη (καθὼς ὁ ἴδιος ἀποδείκνει εἰς
τὸ 10. Κεφ. τῆ ἴδιε βιβλίε.) δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶ-
ναι τὸ πῶτον ἔρανοτικὸν ὄν, ἐπειδὴ εἶναι φύσει ἄ-
μοιρος αἰδήσεως, μὲ ὅλον τῆτο θέλει εἶναι ἔρα πάντα
αἰδιᾶτον νὰ κωνεῖσῃ, ἀν ὁ Θεὸς δὲν ἔρακεν, ἡ
δὲν ἡμπορεῖσε νὰ δῶσῃ εἰς κᾶνῆνᾶ σώρομα ὕλης ἐ-
πιταυτῆ εἰς τῆτο πῶροῦρασκῆσῃ κᾶν ἔρατεθεμῆ-
νον, τῆ δῶσῃ τῆ μᾶνδᾶειν κὲ νοεῖν. ἐπειδὴ ἔρα
νὰ ἀποφασίσῃ τῆτο δὲν εἶναι ἀναγκᾶιον, καθὼς
αὐτὸς διᾶκρεῖζεται, νὰ ἔραρωμῃ μῆτε τῆ ἔραπει-
κῆ ἔρασιαν, μῆτε ὅλας τᾶς δῶσῃς ἰδιότητας τῆς ὕ-
λης, ἀπὸ τᾶς ὅποιας ὁμολογῆμῃ ὅτι πολλαὶ μᾶς εἶ-
ναι ἄκωνοσι. Φθᾶει νὰ ἔραρωμῃ μόνον ὅτι ἡ ὕλη
εἶναι ἐνα ὄν σῶθετον, κὲ ἐν ὅσῶ εἶναι τῆτῆ, βέ-
βαια ἡμπορεῖμῃ νὰ εἰπῆμῃ πῶς εἶναι αἰδιᾶτον κᾶν
εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεὸν νὰ τῆ κάμῃ νὰ νοῆ. Διᾶ
τῆ πῶς ἡμπορεῖ ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ ὅπῃ ἐνα κὲ τὸ αὐ-
τὸ ὄν νὰ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν κᾶρον κὲ σῶθετον κᾶν
ἀπῆν, ταῦτον εἰπεῖν κὲ σῶθετον κὲ μῆ σῶθετον;
Δοιπὸν ἀφ' ἑ ἀπεδείξαμῃ ὅτι τὸ ἔρανοτικὸν ὄν ἔρα-
δῶς κὲ ἀναγκᾶίως πῶρεπῃ νὰ εἶναι ἀπῆν, μῆτε ὁ Θεὸς
θέλει ἡμπορεῖσε ποτῆ νὰ κάμῃ ὅπῃ νὰ εἶναι κὲ ἔρα-
νοτικὸν, τῆτ' εἶσιν ἀπῆν, κὲ ὕλικὸν, ὅ ἔρα σῶθετον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς Α' θαλασσίας τῆς Ψυχῆς.

Απὸ τῶν ἀπλότῳ τῆς ψυχῆς συναρτάται ἀναγκαιώς ἡ ἀφθαρσία τῆς· ἐπεὶ δὴ ἡ φθορὰ συνίσταται εἰς τῶν διαίρεσιν καὶ ἔκτασιν τῶν μερῶν, τὸ ὁποῖον βεβαιότατα δεῖν ἠμπορεῖ νὰ δοθῇ εἰς εἷνα ὃν φύσει ἀπλῆν, καὶ μερῶν ἄμοιρον.

Λοιπὸν ἡ ψυχὴ δεῖν ἠμπορεῖ νὰ ἀπολεσθῇ ἀλλέως, ἢ ἀνίσως ἐξεδουλώθῃ τελείως. Ὅμως τῶν δυνάμιν τῶν νὰ ἐξεδουλώσῃ εἷνα πρᾶγμα εἰς τὸ μικρὸν δεῖν τῶν ἔχει ἄλλος, ἢ ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, ὅπῃ ἔχει τὴν δυνάμιν καὶ τῶν νὰ τὴν ἠδύνην ἐκ τῶν μὴ ὄντος, τῶν ἔστιν ὁ Θεός.

Μόνον λοιπὸν νὰ ἰδῶμεν ἀνίσως εἰς τὸν θάνατον τῶν σώματος ἔχτηρῇ ὁ Θεός τῶν ψυχῶν, ἢ τῶν ἐξεδουλώσει.

Ὅτι τῶν ἔχτηρῇ μᾶς βεβαιόει πληρέστατα ἡ Πίστις ἡμῶν, ὅσον ὅπῃ δεῖν ἠμπορεῖμεν νὰ ἔχωμεν καὶ μίαν ἀμφιβολίαν εἰς τῶν τὸ μέρος. Ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τῶν ὀρθοκείαν, καὶ ὁ φυσικὸς λόγος ὅσον ἰχυρὰ ἐπιχειρήματα μᾶς δίδει, ὅπῃ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀρκεῖν νὰ σπκώσεν καθ' ἑ ἀμφιβολίαν.

Ἐπεὶ δὴ πρῶτον βλέπομεν ὅτι καὶ εἰς αὐτῶν τῶν σωματικῶν φύσιν δεῖν ἐξεδουλώθῃ ποτὲ τίποτε. Ἀνίσως καυθῇ εἷνα ξύλον, ἀνίσως διαμερῶν τὰ μέρη τῶν τὰ ἀερῶδη, τὰ ὑδατῶδη, τὰ πυρῶδη, ὅπῃ ἔκτασονται εἰς τὸν αἶρα, καὶ μόνον τὰ μέρη τὰ γῆδη, τὰ ἀλατῶδη, κτ. τὰ ὁποῖα συγκροτῶν τῶν σᾶκτῶν, μ' ὅλον τῶν τὰ μόρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συγκροτεῖται τὸ ξύλον, ὑφίστανται ἀκόμι ὅλα, καὶ ἄς διηρέθῃσαν. Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ ἔξω καθ' ἑ ἄλλο σῶμα
φύσι-

Κεφ. Β'. Α΄ Παρὰσσία τῆς Ψυχῆς. 17.

φυτικόν, ἢ ὀρυκτὸν, ἢ ζωικόν (1), ὅπῃ καθ' οἶον δὴποτε ἔσῳπον διαλύεται. Σηκάνεται, ναί, τότε ὁ δεσμός, ὅπῃ σμιέδουε κῆ ἦνωε τὰ μέρη κατ' ἐκεῖνον τὸν ἰδικὸν ἔσῳπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐχθνεῦνται ἐκεῖνο τὸ πᾶδε σῳμα, τὰ μέρη ὅμως, ἀγκαλά κῆ διηρέθισαν κῆ διεσκέδαθισαν, μ' ὄλον τῆτο ὑφίσανται ἀκόμι ὄλα.

Λοιπὸν αὖ ὁ Θεὸς δεῦν ὑποφέρει ποτὲ μήτε εἴνα ἀτομον τῆς ὕλης νὰ ἐξεδουώθῃ, αὖ καθε ἐλάχισον μόριον τῆς σαματικῆς ἐσίας ὤξεπη μὲ πῳσῳ φροντίδα, πῳσον ὤξεπῳπρον ὡρέπει νὰ πισδῳμῳ πᾶς ὤξεπει κῆ ἐχσῳζει τῳ πνευματικῳ ἐσίαν, εἰς τῳ ὁποῖαν ἔδωκεν ὁ ἴδιος μῳαν φύσιν πῳσον δῳχθεσεραν κῆ πῳσον ἐξοχωτέραν;

Β'. Εἰκείνη ἢ ἀκόρετος ἐπιθυμία τῆς δῳδαιμονίας, ὅπῃ εἶναι κοινὴ εἰς καθε ἀνθρωπον, κῆ ἢ ὁποῖα βέβαια εἰς τέτῳ τῳ ζωῳ δεῦν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ δῳχαεῳσηθῃ, δεῦν φαίνεται εἴνα δεῳγμα δεδομῳρον εἰς ἢ μᾶς ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεὸν τῆ, ὅτι εἶναι μῳα ἀλλῃ ζωῆ, εἰς τὴν ὁποῖαν τέλος πάντων θέλει ἀπαιμεφθῃ ἐκείνη ἢ ἐπιθυμία, αἰσίως ἠμπορεσεμῳ νὰ φανῳμῳ ἀξιοι δι' αὐτό; Ἐπειδῆ αἰσίως ἠτον ἐλδῳθερον εἰς τὸν Θεὸν νὰ μᾶς κτίση καθ' εἴνα ἔσῳπον ὤξεπῳπρον, ὤξε κατ' ἀλλον, κῆ μῳας τοιαύτης φῳσεως ὤξεπῳπρον ὤξε ἀλλῃς, ἐξῳ τί θέλομῳ ἠμεῖς νὰ πισδῳμῳ, ὅτι αὐτὸς ἠθέλῳσε νὰ μᾶς δῳμικρηγήση τέτοις, ὅπῃ εἰς ὄλες νὰ θῳνᾶται φυτικᾶ αὐτῆ ἢ ἐπιθυμία, εἰς καιρὸν ὅπῃ αὐτὸς ἀπεφᾶσισε νὰ μᾶς ἐξεδουώσῃ μὲ τὸν θᾶνατον τῆ σῳματος, κῆ μὲ τῆτο νὰ κᾶμῳ αὐτῳ τὴν ἐπιθυμίαν ματάιαν εἰς ὄλες; Τὸ νὰ ἀπατᾶνται ὄλα τὰ λογικάτε κτίσματα, δεῦν συμβιβᾶζεται μὲ ἐκεῖνῳ τὴν ὑψηλῳ ιδέαν, ὅπῃ ἐχομῳ τῆς ἀπειρε ἀγαθότητος τῆ Θεῆ.

Γ'. Δεῦ

(1) Ἀεῳσετέλης ζωῳκᾶ λέγει τὸ animale, ὡς ἰσοεῳ ζωῳκᾶ, ὡς ἰσοεῳ ζωῳκᾶ. Γρηγορεως ἢ Θεολόγ. ζωτικὸν σῳμα.

18 Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

Γ'. Δὸν συμβιβάζεται μάλις α ἢτε μὲ τὴν ἀπειρον δικαιοσύνην τῶ· ἐπειδὴ ἡ ἐλπίδα τῆς μελλούσης ὑδαμοσίας εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ διακρατεῖ τὴν ἀνθρώπου ἐνάρετος, καὶ τὴν κάμνει νὰ ἀπαρνεῖται μὴ χάρας πολλὰς ἀναπαύσεις καὶ ἠδύπαθείας, ὅπῃ ἠθέλε τὴν προσφέρει ἢ κακία, καὶ ὅτῃ ἐναντίας νὰ ὑποφέρῃ τὰς ἀφόρους θλίψεις, ὅπῃ σιωποῦν ὡς ὅτι τὸ πλεῖστον εἰς τὴν τὴν ζωὴν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἰδίων ἡσῶν, καὶ τὴν ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς. Λοιπὸν ἀνίσως ἡ τὸν ματαία αὐτὴ ἡ ἐλπίδα, ἀνίσως ἐτελείουσι ὅλα εἰς τὸν θάνατον τῶ σώματος, ποῖος δὲν βλέπει πόσον ἀθλιώτερος ἠθέλει εἶναι εἰς τὴν ἐνάρετος ἂν εἶναι κακοποιὸν καὶ ἀχρεῖον; καὶ ποῖος νῦν ἡμπορεῖ νὰ τὸ χωρήσῃ ὅτι εἰς τὸν Θεὸς ἀπειροδίκαιος θέλει νὰ ὑποφέρει, ὅπῃ ὁ ἀσεβῆς καὶ ἐνάρετος ἀνθρώπος νὰ εἶναι ἀθλιώτερος ἂν τὸν ἀσεβῆ καὶ ἀχρεῖον, ἐκείνος, ὅπῃ ἐπλήρουσι ἀκριβῶς τὴν νόμους τῶ, ἂν ἐκείνον, ὅπῃ ἀκαταπαύτως τὴν ἐκαταφρονῶσε καὶ τὴν ἐκαταπατῶσε; Πῶς ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ ὁ Θεὸς, ὅπῃ νὰ λάβῃ τιμωρίαν ὁ ἀξίος ἀμοιβῆς, καὶ ἀμοιβῶν ἐκείνος, ὅπῃ ἡ τὸν ἀξίος πάσης τιμωρίας; Εἶναι λοιπὸν προσηλοτάτον, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ἄλλη μία ζωὴ, εἰς τὴν ὅποιαν θέλει δώσει ὁ δικαιοτάτος Θεὸς εἰς τὸν καθενα ἀμοιβῶν, ἢ τιμωρίαν, καθὼς ἠθέλε φωνῆ ἀξίος εἰς τὴν τὴν ζωὴν, ἢ ἢ τὸ εἶναι, ἢ ἢ τὸ ἄλλο.

Αὐτὰ αἱ θεαταὶ ἔκαμαν νὰ ἔβῃσαν καθε ἡμέρας καὶ ἡλικία πάντοτε καὶ ἡλικίως τὴν πίσιν μιᾶς μελλούσης ζωῆς· τειγύρω εἰς τὸ ὅποῖον ἡμπορεῖ τινὰς νὰ ἰδῇ τὰς ἀπίστευτους μαρτυρίας, ὅπῃ μεταξὺ εἰς τὴν ἄλλης ὅπῃ φέρει ὁ Σπορχανάς εἰς τὴν Ψυχολογίαν τῶ (Μέρ. Β'. Τμήμ. Δ'. Κεφ. Γ'). Μόνοι ἡσῶν οἱ Ἐπικέραιοι εἶναι, ὅπῃ ἐτόλμησαν νὰ ἐναντιωθῶν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην· καὶ αὐτοὶ τὸ ἔκαμαν ἴσως περαιοτέρων ἢ νὰ θεραπείων πλέον ἐλδοθερώτερα τὰς κακίας καὶ τὰ πάθη τῶ, ὅπῃ ἂν ἐσωτερικῶς συλλαίνουσι καὶ πληροφορίαν.

Α' κα

Κεφ. Β'. Α' Θάνασις τῆς Ψυχῆς. 19

Ἀλλὰ τὸ νὰ δείξῃ τινὰς ὅτι ἡ ψυχὴ ὑφίσταται μετὰ τὸν θάνατον τῷ σώματι δὲν ἀρκεῖ, λέγειν μερικῶς, ὅτι νὰ τὴν ἀποδείξῃ πῶς εἶναι ἀθάνατος· ὅτι εἰς τὸ δὲν ἠθέλων ἔχει περαιοτέρῳ ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔχει εἷς ὅποιονδήποτε μέρος τῆς ὕλης, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ παρομοίως ὑφίσταται. Διὰ τὸ νὰ ἡμπορῇ ἡ ψυχὴ νὰ ὀνομαθῇ καὶ ἀληθινῶς ἐννοια ἀθάνατος, πρέπει νὰ ἀποδείχθῃ προσέτι καὶ ὅτι κεχωρισμῆν ἀπὸ τὸ σῶμα, ζῆ πῶποτε καὶ νοεῖ, καὶ ἔχει συνειδήσιν καθὼς ἀρχήτερα τῶν παρεσῶν καὶ τῶν ἀπερασμῶν νοήσεών της, τῶν παρεσῶν καὶ τῶν ἀπερασμῶν ἐνεργειῶν της, καὶ ἐνὶ λόγῳ τῆς ἰδίαις της ταυτότητος. Λαίπον πῶς ἡμπορεῖ ἡ ψυχὴ νὰ νοῆ κεχωρισμῆν ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀφ' ἧ δὲν ἔχη κανένα αἶδημα, ἢ ἀτίληφιν προσερχομένη ἀπὸ κάμμιαν προσβολῆν σωματικῶς; ἀφ' ἧ δὲν ἡμπορῇ νὰ ἀνακαλέσῃ κάμμιαν ἰδέαν, ἢ ἐννοιαν, ὅποταν δὲν διεγείρεται εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἐκείνη ἢ κίνησις, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀποῆλθε ἀρχήτερα ἢ ἀλόγος ἀτίληφίς, ἢ τὸ αἶδημα;

- Διὰ τὸ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν τῶν ἐξασιν θέλησιν συναινεῖσαι ἀπῶτον ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὀνομαθῇ ἀθάνατος, ἀίσις ὑφίστατο χωρεῖς ἀπὸ τὸ σῶμα, ἔμμεν ὅμως χωρεῖς ἐνεργειαν, χωρεῖς ἐννοιαν, καὶ χωρεῖς ζωῶν. Ἀλλὰ ὅποταν λέγωμεν ὅτι ὑφίσταται, ὅτι δὲν ἐξοιτᾶται ἀπὸ τὸν Θεόν (ὅπῃ εἶναι τὸ μόνον μέσον, ὅτι τῶν ὁποίων ἡμπορεῖ νὰ ἀπολεθῇ)· καὶ ἐπιφέρωμεν αἰτιολογίαν τῶν ἰδίων δικαιουσῶν τῷ Θεῷ, ἢ ὁποία ἀπαιτεῖ νὰ λάβῃ ἡ ψυχὴ εἰς μίαν ἀλλὴν ζωῶν τὰς ἀντιμιθίας τῶν εἰς τὴν παρεσῶν βεβαιωμένων, ἐννοῶμεν ὅτι ὑφίσταται ὡς εἷς ὁν ζῶν, ἐνεργῶν, θανοντικὸν καθὼς ἀρχήτερα, ἐπειδὴ μῆτε βραβεῖα, μῆτε τιμωρίας ἡμπορεῖ νὰ αἰθανθῇ, ἀίσις ὑφίστατο ὡς εἷς ὁν ἀργόν, ἀαίδητον, καὶ χωρεῖς θανόντων.

Ἀδύπερον θέλωμεν συναινεῖσαι ὅτι εἰς τὴν τῶν ζωῶν

δὲν ἰξόρρωτο, ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει κἀνούα αἰσθημα, ἢ ἀντίληψιν τῶ ἐνεσώτων πραγμάτων, καὶ κἀμμίαν ἰδέαν, ἢ ἐννοίαν τῶ ἀπερασμύων, χωρὶς νὰ μεσολαβῆσῃ κἀμμία κίνησις τῶ ἐγκεφάλου.

Θέλωμεν ἀρνηθῆ ὅμως ὅτι αὐτὴ ἡ κίνησις εἶναι ἐσιώδης εἰς τὴν νόσιν, καὶ ἀναγκαία καὶ φύσιν. Διὰ τὴν ἡ νόσις εἶναι ὅλη τῆς ψυχῆς ἢ δυνάμις τῶ νοεῖν εἶναι μίᾳ ἰδιότητι ὅλη ἐδιπότης καὶ ἰδέασσα, καὶ κατ' ἐνούα ἔσπον κοινὴ πρὸς τὸ σῶμα, εἰς τὸ ὁποῖον μάλιστᾳ εἶναι τελείως ἀδιμάτος ὁποιαδήποτε ἀρχὴ νοήσεως. Ἀληθινὰ δὲν ἠμπορῶμεν νὰ καταλάβωμεν μὲ τὴν ἔσπον αἰ σωματικαὶ κινήσεις διικνῶνται ἕως εἰς τὴν ψυχῶν, καὶ συμεργῶν εἰς τὰς νοήσεις τῆς, καὶ ἀνίσως συμεργῶν ὡς αἰτία, ἢ ὡς ἀπλὴ ἀφορμὴ ὅμως κατ' ὁποιονδήποτε ἔσπον καὶ ἀν συμεργῶν εἰς τὸτο, ἐπειδὴ ἡ νόσις καὶ ἡ δυνάμις τῶ νοεῖν εἶναι ὅλη τῆς ψυχῆς μόνης, τί ἐμποδίζει νὰ ἔσπρη ὁ Θεὸς αὐτὴν τὴν δυνάμιν εἰς αὐτὴν, καὶ ὁπόταν χωριθῆ δὲν τὸ σῶμα, καὶ νὰ κἀμη ὅπῃ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς ἐννοίας καὶ ἰδέας, ὅπῃ τῶρα ἔχει ἔσπον μέσῃ τῶ σώματος, νὰ ἔσποληθῆ νὰ τὰς ἔχη μὲ ἄλλο μέσον, ὅ ὅτι λαμβανῶντάς τας ἢ δὲν λόγῃ τῆς καὶ δὲν τὴν ἰδίαν τῆς φύσιν, ἢ δὲν τὸν ἴδιον Θεόν, εἰς τὸν ὁποῖον βεβαιότατα εἶναι αἱ ἰδέαι ὅλων τῶν πραγμάτων, καὶ ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον, ἔσπον τὴν ἀπειρον παντοδυναμίαν τῆ, ἠμπορεῖ νὰ ἐνεργῆσῃ ἐπάνῳ εἰς τὴν ψυχῶν μὲ ὁποιονδήποτε ἔσπον τῶ ἀρέσκει, ἀλλὰ ἠμπορεῖ νὰ ἐνεργῆσῃ ἐπάνῳ εἰς αὐτὴν καὶ ἀμέσως μὲ ἔσπον πολλὰ ἀναλογώτερον καὶ οἰκειότερον εἰς τὴν ἰδίαν τῆς φύσιν, ἀφ' ἔ εἶναι πνεῦμα κατὰρῶτατον, καὶ ἐδημιεργῆσε καὶ τὴν ψυχῶν πνευματικῶν, καὶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἐδικλῶ τῆ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς Ἀρχῆς ἔ τῆς Οὐσίας
τῆς Ψυχῆς.

Οσον εἰμεδα βέβαιοι ἔσ τῶ ἀπλόηται ἢ ἀδρα-
νασίαν τῆς ψυχῆς, ὅσον εἰμεδα ἀβέβαιοι ἔσ τῶ
κρχλήτης, ἢ ἔσ τῶ ἰσωπερικῶ ἐσίαντης, καὶ ἔσ
τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον κἀθηται, καὶ ἔσ τὸν ἔσ-
πόν, κατ' ὄν εἶναι ἠνωμήν με τὸ σῶμα, ἢ ἔσ ἄλ-
λα παρόμοια παράγματα, ὅπῃ ἀναφέρονται εἰς αὐτήν.
Μ' ὅλον τῆσ ὀλίγα εἶναι ἐκεῖνα τὰ αὐτικείμενα, ὅ-
πῃ ἀνήκον εἰς τῶ ψυχῶ, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ μὴ ἔ-
καταγίνησκον οἱ Μεταφυσικοὶ ἀπ' αἰῶνος με μεγάλῃ
ἐπιμέλειαν. Ὅσον ἀγαπᾶν οἱ ἀνθρώποι πολλὰς φο-
ραῖς νὰ προσφύωνται με πεισμονῶ εἰς τὰ πλέον δύ-
σκόλα, καὶ πολλὰς ἀκατάληπτα παράγματα, ἢ νὰ
χαίον εἰς αὐτὰ τὸν καλλίτερον καιρόντες!

Ἡμεῖς ὅμως δευτέρομυ μιμηθῆ τῆσ ποιήτης, ἀλ-
λά ἀρκυμφοὶ νὰ ἐκδέσωμῃ σωλοπτικῶς ἐκεῖνα, ὅ-
πῃ ἐφαντάθησαν οἱ ἄλλοι ἐπάνω εἰς αὐτὰς τὰς ἑσο-
δέσεις, (ἐπειδὴ εἰς τῶ ἰσοεῖαν τῆ ἀνθρωπίνε νοδῆ
συμβαίνει νὰ ἰξόρη τινὰς ἢ τὰς καινοσασιδίας ἢ ἀ-
ποπλανήσεις τε.) Δέλομῃ κάμῃ τὸ πολὺ πολὺ μίαν
πῶσαμπρῶν νύξιν τῆ δοξασίαν, ὅπῃ μᾶς φαίνονται
ὀλιγώτερον ἀπίθανοι. Ἐδῶ ὅμως δευτέρομυ ὀμι-
λήσει, εἰμῇ πῶ εἰς ἀρχῆς καὶ ἐσίαν τῆς ψυχῆς, πῶ-
σῶσῶντας εἰς αὐτὰ ἢ δύο ζητήματα, αὐ ἢ ψυχῆ νοῆ
παντοτινῶ, ἢ αὐ ἔχη κἀνεῖα παράγμα ἔμφυτον πῶ
δὲ τῆς κατῆδρας ἢ τῆς ἐνώσεως ἢ κοινωνίας τῆσ πῶ-
σῶσῶ, δευτέρομυ ὀμιλήσει ἀκριβέστερα εἰς τὸ ἐκὸ-
λυθὸν Τμήμα.

22 Τμημ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς Ἀρχῆς τῆς Ψυχῆς.

Αὶ γινώμει θεὸς τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς ἐσάθνησαι πολλαί, καὶ πολλὰ διαφοροὶ πρὸς ἀλλήλας. Ἐπειδὴ Ἀγίτινές τινὲς τὴν ἐδόξαζον αἰδίων, καὶ τὴν ἐσοχάζοντο ὡς μίαν ἀπορροίαν τῆς Θεῆς, ἢ ὡς μέρος τῆς θείας ἐσίας κεκλεισμένον εἰς τὰ σώματα.

Τέτοιαν δόξαν εἶχον θεὸς αὐτῆς εἰς τὰς ἀρχαίαις καιρῶς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Χαλδαῖοι, καὶ ἐπὶ αὐτῆς τὴν ἐπῆρε μετέπειτα ὁ Πυθαγόρας· ἀπὸ τῆς Πυθαγορείως ἔπειτα ὁ Πλάτων. Οὗτοι ὡς πόσον ἐδόξαζον ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀπορρέωντες ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐξαμοιράθνησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ ἄστρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐχαίροντο μίαν ὑδαίμονα ζῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἔγιναν ὑπὸ πύθωνοι εἰς σφάλματα, ἐκλείθνησαν ἔπειτα πρὸς τιμωρίαν τῆς εἰς τὰ σώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνίσταν ζῆσιν ἐναρέτως, γυρίζου μὲν τὸν θάνατον εἰς τὸ ἄστρον τῆς καθ' ἑαυτῆς μίας· εἰδὲ μὴ, ἀπερῆν ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς ἄλλο· καὶ ἀνίσταν πέσεν πάλιν εἰς ἄλλα σφάλματα, μεταγγίζονται ἀπὸ σώμα ἀνθρώπου εἰς σῶμα ζῶον.

Αὐτῶν τινὲς μετέβασιν τῆς ψυχῶν ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς ἄλλο, τὴν ἔλεγον οἱ παλαιοὶ Ἑλληνες Μετεμψύχωσιν· καὶ αὐτὴ ἡ δόξα σώζεται ἀκόμη εἰς τὴν Ἀσίαν εἰς τὰς Ἰνδοὺς, καὶ Κινέζους.

Ὅτι καὶ οἱ Στωϊκοὶ ἐδόξαζαν τὰς ψυχὰς μέρη τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκείνης τῆς καθόλου ἐσίας, ἢ ὁποῖα ἔλεγον ὅτι ἐμψυχόνει ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ τινὲς ὁποῖαν τὴν ἀνόμαζαν Θεόν, τὸ μανθανόμενον ἀπὸ τὸν Σκίεον, καὶ τὸν Ἐπίκτητον· αὐτοὶ ὅμως δεῦν ἐδέχοντο τὴν Μετεμψύχωσιν, ἀλλὰ ἔλεγον ὅτι εἰς τὸν θάνατον αἱ ψυχαὶ ἀθῆς ἐνδύονται πάλιν μετὰ τὸν Θεόν.

Καὶ ὁ Εὐριπίδης καὶ τὸν Μοχέμιον ἐσοχάζετο καὶ αὐτὸς

αὐτὸς ὡσαύτως τὰς ψυχὰς ὡς μόρια ἐκείνῃ τῷ λεπτοτάτῃ αἰθέρος, ὅπῃ αὐτὸς ἐνόμιζε ἄκαχεχυμνόν εἰς ὄλον τὸν κόσμον, καὶ ὠνόμαζε Θεόν, λέγωντάς τε αὐτὸς παρομοίως ὅτι ἐνόησαν πάλιν καὶ τὸν θάνατον τῷ σώματι μὲ αὐτὸν τὸν Θεόν.

Τὴν μωρίαν ὅμως ὄλων ἐκείνων, ὅπῃ ἐδόξαζαν τὰς ψυχὰς ὡς μέρος τῷ Θεῷ, τὴν ἀναίρεσιν ἀρετῶν ὁ Κικέρων (εἰς τὸ πρὸ φύσεως Θεῶν Βιβλ. Α'. Κεφ. Β'). Ἐπειδὴ πῶς ἠμπορεῖ νὰ διαιεσθῆ εἰς μέρη, εἴνα ὃν ἀπλῆστατον καθὼς εἶναι ὁ Θεός;

Τὴν παρούσαρξιν τῶν ψυχῶν, καὶ πολὺ φελοσότερον τὴν αἰδιότητα, καὶ μεταβάσιν ἀπὸ σώμα εἰς σώμα, τὴν ἐπαιεῖται καθὼς ἐπρεπεν ὁ ἴδιος (Ζητήμ. Τεσκυλ. Βιβλ. Α'). Καὶ τῶντι ποῖος ἠμπορεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ ὅτι ἐνθυμεῖται πῶς ἡ ψυχὴ ἦτον προτιτέρα ἀπὸ τὸ σῶμα; Ὄθεν μὴ ἔχωντας κἀνεὶα ἴχνος, κἀνεὶα θεμέλιον, κἀνεὶα σημεῖον, πῶς ἠθελε πλημῆσῃ νὰ τὸ βεβαιώσῃ; Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι ὁ Πυθαγόρας διήχυεζετο ὅτι ἡ ψυχὴ ἐσάθη προτιτέρα εἰς τὸ σῶμα Εὐφόρβῃ τῷ Τρωαδίτῃ, καὶ δεὺ ἐξδύρω εἰς ποῖον ἄλλον ἀκόμι, ἀλλὰ ποῖος δεὺ γελᾷ εἰς τέτοια ὀνειράτα;

Αὐτὴ ἡ ἀπάντησις ἀρμόζει καὶ ἐναντίον εἰς τὴν γνώμην τῷ Ωριγῆνῃ, ὁ ὅποιος ἀγκαλὰ καὶ δεὺ ἐδόξαζε τὰς ψυχὰς αἰδιεῖς, ἠθελεν ὅμως ὅτι ἐκτίθησαν ὄλαι εἰς εἴνα καιρὸν μαζὶ μὲ τὰς Ἀγγέλου πρὸ τῆς κτίσεως τῷ σωματικῷ κόσμῳ· καὶ δεὺ ἐξδύρω εἰς ποῖον τόπον ἐφυλάττοντο, ἕως νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ κατέβῃ καθε μία εἰς τὸ διωλισμνόν σῶμά της.

Β'. Ἐξ ἐναντίας οἱ Μανιχαῖοι καὶ Περισκιλλιανῖσαι, καθὼς λέγει ὁ Ἱερὸς Ἀγγεστῖνος, καὶ ὁ Ἄγιος Ἱεράνυμος ἐδόξαζαν τὰς ἀνθρωπίνεψ ψυχὰς ὄχι ὡς μέρη τῷ Θεῷ, ἀλλὰ ὡς ἴδιον Θεὸν παρόντα εἰς ὄλας τὸ ὅποῖον ἠρεσε καὶ εἰς τὰς Ἀραβίεψ Περεπαπτικῆς (Γενεβῶσιος Μεταφυσικῆ Μέρ. Β'. Προτάσ. 19.), οἱ ὅποῖοι ἄξεῖλλοντας δύο νῆς εἴνα ἐνεργητικόν, καὶ ἄλ-

λον παθητικόν, ἔλεγαν ὅτι ενεργητικὸς εἶναι εἰς τὰς ἀνθρώπους αὐτὸς ὁ Θεός.

Οἱ Μωαμεθανοὶ ἐπῆγαν ἀκόμι μακρύτερα. καὶ τὸν Γερσόνιω (Πραγμ. καὶ Συμφ. Μεταφ. καὶ Λογικ.) λέγοντες ὅτι εἰς τὸ παν ὅλα εἶναι Θεός· γνώμη, ἢ ἀποία ἐκινήθη ἑωσπότερα ἀπὸ τὸν Ξουφάνιω, καὶ ἄλλες Ἐλεάτας (ὄρα Ἰσρρ. Φιλοσ. Κεφ. 9. Α' ρθ. Β').

Ἀλλὰ ποῖος δὲν βλέπει καὶ εἰς τὰτο, καθὼς αἶσα πατρῶν ὁ Ἱερός Αὐγουστίνος (Ἐπισολ. 166.), ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ ὑπόκειται εἰς τόσα σφάλματα, εἰς τόσα ἐλαττώματα, εἰς τόσα κακά, αὐτὸν ἦτον αὐτὸν Θεός, ἔφερεπε νὰ εἰπέμην ὅτι αὐτὰ τὰ κακά, καὶ τὰ ἐλαττώματα, καὶ τὰ σφάλματα ἐβρέθησαν εἰς τὸν Θεόν, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πλέον ἀποπώτερον, ὅπερ ἠμποροῦσε τινὰς νὰ εἰπῆ;

Γ'. Οἱ Τερτελλιανός, καὶ ὁ Ἀπολλινάριος, καὶ ἄλλοι οὗτοι ἐναντίας εἶπαν ὅτι αἱ ψυχαὶ μεταδίδονται ἀπὸ τὰς γονεῖς εἰς τὰ τέκνα μαζί με τὰ σώματα.

Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἢ ἀπερνῶ ὅλη ἡ ψυχὴ τῆς ἀνηντήρων εἰς τὰ τέκνα, καὶ τότε τί μῦει εἰς αὐτὰς; ἢ ἀπερνῶ εἴνα μέρος της μόνον, καὶ πῶς ἠμπορεῖ ἡ ψυχὴ, ὅπερ δεῖ ἔχει μέρη, νὰ διαιερεθῆ εἰς μέρη;

Δ'. Οἱ Λειβνίτιος φαίνεται ὅτι ἠθέλησε καὶ τινὰ τρόπον νὰ σώσῃ τὸν Τερτελλιανόν, καὶ Ὀριγῆν. Ἐπειδὴ ἀπὸ εἴνα μέρος λέγει (Θεοδικεῖα Μέρ. Α') ὅτι αἱ ψυχαὶ ἐκτίθησαν ὅλαι εἰς τὴν ἀρχὴν τῶ κόσμου· καὶ ἀπὸ ἄλλο, ὅτι ἦτον κεκλεισμέναι εἰς τὸν Ἀδάμ· καὶ ἀπὸ αὐτὸν μεταδίδονται ἀπὸ χέρι εἰς χέρι εἰς ὅλας τὰς μεταχρηστέρας.

Ἀλλὰ πόσαι ψυχαὶ ἔφερεπε νὰ εἶναι εἰς τὸν Ἀδάμ, καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς μίαν μόνον ἐγνωρίζον εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶ, τί ἔκαμναν ἐν τούτῳ ὅλαι αἱ ἄλλαι; καὶ τί κάμνον εἰς τὰς ἄλλας ἀνθρώπους, ὅπερ ζῆν τῶρα, ὅλαι ἐκεῖναι τῶ ἀνθρώπων, ὅπερ ἔχον νὰ ἀνηνθῶν, καὶ θάλλαν ἀνηνθῆ ἕως τέλος τῶ κόσμου;

Εἶναι μάταιον ὅμως νὰ ὑπαιρέσῃ τινὰς ἀσκαδάζωντας

τες μίαν γνώμην, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ὡμολόγησεν ὅτι τὴν ἐπέβραλε παίζοντας (1). Ἀγλαὰ ὁ Βόλφιος, καὶ οἱ ἄλλοι ὁπαδοὶ τῆ Δεϊβνιτίε μὴ ταῦτα τὴν ἐξαφένδωσαν μετὰ ὄλατες.

Ε'. Ἡ γνώμη, ὅπως ἀποδέχονται κοινότερον τὴν σήμερον εἶναι, ὅτι αἱ ψυχαὶ δημιουργεῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἐγχεύονται μέσα εἰς τὰ σώματα, ὅπου εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ζωτικὰς ἐνεργείας, εἰς ἔσπου ὅπως καθὼς ἡ μηχανὴ χαλάσῃ, ἢ παραχθῇ, καὶ δὲν ἡμπορῇ πλέον νὰ συσοιχῇ εἰς τὰς ζωτικὰς ἐνεργείας, αὐταὶ ἀναχωρῶν.

Τὴν εἰς μερικὰς ἐφάνηκεν ὅτι ἦτον τὸ ἴδιον ὡς αὐτὸ νὰ δάσωμεν εἰς τὸν Θεόν οὐα ἐξαιρετικὸν κόπον, ἀναγκάζοντας τὸν νὰ δημιουργῇ κάθε στιγμῶν καινὰς ψυχὰς· καὶ ὁ ἴδιος Βόλφιος (Ψυχολ. Φυσικ. §. 105. Σχολ.) δὲν ἔλειψε νὰ ἀναφέρῃ τὴν ἱερὰν Γραφήν, δεικνυμένους ὅτι ἐκεῖνο, ὅπως λέγει (Γένεσ. Κεφ. 2.) πῶς τὴν ἐβδόμῃν ἡμέραν κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πᾶν-

(1) Αὐτὴ ἡ ὁμολογία δεικνύεται εἰς μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πάπαν. (Ὁρα Γκερδιλ Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Θεοσκείας βελ. 98.) Ὁ κύριος Χάριος ἀναφέρει ὅτι εἰς καιρὸν ὅπου μίαν ἡμέραν ἔπιπε καφεὶ μαζίτικ, εἶπεν ἀσεβὴς ζόμιλος: „Ποῦ εἰς εἰς δὲν εἶχε εἰς τὸν καιρὸν τὴν καφεὶ καμμία μονάδα, ἢ ὅποια εἶχε νὰ ἴσῃ μετὰ τὸν καιρὸν μία ψυχὴ λογικὴ; Εἰς τὰ ὅποια σημειοῦται ὅτι αὐτὸς ἔλεγε πῶς ὅλας ὁ κόσμος καὶ αὐτὸς ὁ σωματικὸς εἶναι συυτεθειμένος ἀπὸ πῶσας μονάδας, ὅ ἐσι πῶσα ὄντα ἀπλὰ καὶ εἰς κάθε μονάδα ὑπέδειτε τὴν δυνάμιν τῆ πειρασάντων ὄλον τὸν πᾶν. Ὁμως σκοτεινὰ ἐν ὅσῃ ἠδελαν εἶναι μονάδες ἀπλὰ σωματικὰ τῆ σώματος, καὶ καθαρὰ μετὰ ταῦτα, ὅπου ἡ δὲν ἡμὴν μονάδες ἀφαιρέσασαι συγκροτῶσαι τὴν ψυχὴν, πῶς ὅποια αὐτὰ ὄλα πῶς ἐπείρηντο ἀφαιρέσασαι, χωρὶς νὰ ἡμπορῇ νὰ δώσῃ κανένα λόγον μῆτε διὰ αὐτὰς τὰς παραστάσεις πῶς ἀφαιρέσασαι σκοτεινὰς καὶ ὑπεράτερὰ καθαρὰς, μῆτε διὰ τί, μῆτε πῶς ἀπὸ σκοτεινὰς γίνονται καθαρὰς, μῆτε διὰ ἄλλας παρομοίας ιδιότητας τῆς μονάδων.

πάντων τῶν κτισμάτων, πρέπει νὰ ἐννοῖται ὅτι ἔπαυσε τότε ἕξ' πάντα ἄπο τὸ νὰ δημιουργῇ πλέον ἄλλο πρᾶγμα, ὡς αὐτὸ νὰ μὴ εἶπαι τάχα οἱ Ἄγιοι Πατέρες, καὶ αἱ Συνοδοὶ, ὅτι τῆτο πρέπει νὰ νοῖται ἕξ' τὰ εἶδη, καὶ ὄχι ἕξ' τὰ άτομα· καὶ ὡς αὐτὸ ἦτον μέγας κόπος εἰς τὸν Θεὸν νὰ δημιουργῆσι νέας ψυχάς, καὶ ἡ συντήρησις τῶν καθ' ἑκάστη πρᾶγματος νὰ μὴ ἰσοδυναμῇ μὲ μίαν ἀσχετοπὸν δημιουργίαν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Οὐσίας τῆς Ψυχῆς.

Οτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι μήτε αἰρ, μήτε πῦρ, μήτε αἰθήρ, μήτε ἄλλο πρᾶγμα ὑλικόν, ἀλλ' εἷς ὃν ἀπλὴν καὶ καθαρὸν, καὶ πάντα διαφορετικόν ἄπο καθ' ἑκάστη ὕλη, τὸ ἀπεδείξαμεν ἤδη εἰς τὸ πρῶτον Κεφάλαιον.

Καὶ ὅτι μὲ ὅλον ὅπῃ εἶναι ἀπλὴν καὶ αἴδιον, μὲ ὅλον τῆτο δὲν εἶναι μήτε μέρος Θεῶ, μήτε ὁ ἴδιος Θεός, τὸ εἶδομεν καὶ τῆτε εἰς τὸ προηγούμενον Ἀρθρον.

Ὅτι ὅμως εἶναι μία πραγματικὴ εἶσα, τῆτ' ἔστιν ὅτι καθ' ἑκάστη ψυχὴ εἶναι εἷς ἁληθινὸν ὄν, αὐθύπαρκτον καὶ ἀσχετοπὸν ἄπο καθ' ἑκάστη ἄλλο, καὶ ὄχι μία ἀπλὴ ἔροπολογία ἐκείνης τῆς εἰσαίας καὶ καθόλου εἰσαίας, ὅπῃ ὑπέθετεν ὁ Σπινόζας ἀσχετοπὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ γνωρίσωμεν καὶ αὐτὸ, μόνον ἄπο τῆτο, ὅπῃ ἡ λέξις ἔροπος, ἡ ἔροπολογία δὲν σημαίνει ἄλλο πρᾶξ μίαν ἀπλὴν εἰσαίαν ἀσχετοπὸν, εἷς ἁληθινὸν ὄν, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἡμπορῆν νὰ μῆκταν ἐνέργεια ἀληθεῖς καὶ πραγματικαί, καθὼς εἶναι τὸ νοεῖν, τὸ βέλεσαι, τὸ ἐνεργεῖν, τὰ ὅποια καθ' εἷς γνωρίζει εἰς τὴν ψυχῆν τῆ.

Ἀλλὰ

Κεφ. Γ'. Α' ρθ. Β'. Ουσία τῆς Ψυχ. 27

Ἀλλὰ αὐτὰ ὅλα δὲν μᾶς κάμνουν ἀκόμι νὰ ἀνακαλύψωμεν ποία εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ οὐσία τῆς ψυχῆς, ὅβρι τι παρᾶγμα εἶναι καθ' ἑαυτῷ ἡ ψυχὴ.

Ὅμως τί νὰ κοπιᾶζωμεν εἰς αὐτῷ τῷ ἔρῳναι, ἀφ' ἧ ὁ Θεὸς ἠθέλησεν ὅπῃ ἡ ἐνδοτέρα οὐσία τῶν πραγμάτων νὰ εἶναι ἀκατάληπτος εἰς τὸν ἀνθρώπινον νῦν; Τῆς ἰδίας ὕλης, τῷ ὁποίῳ τῷ ἔχωμεν καθημέραν ὑπὸ κάτω εἰς τὰ μάτια μας, μέσα εἰς τὰ χεῖρά μας, ποίος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ ἡμπορεῖ νὰ εἰπῇ ποία εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ οὐσία τῆς, ἡ ἐνδοτέρα φύσις τῆς; Ἄν ρίψω εἷς ξύλον εἰς τῷ φωτίαν, δεῖ νὰ μεταχειρισθῶ τὸ αὐτὸ εἰρημῶν (Κεφ. Β'.) ὡς πειράγμα, αὐτὸ πετάξεν τὰ ὑγρά μέρη, τὰ πυρῶδη, τὰ αερώδη, καὶ μείνουν τὰ ἀλατώδη, καὶ γεώδη, γνωρίζω ὅτι εἰς ἐκεῖνο τὸ ξύλον ὑφίσταντο καὶ ὕδωρ, καὶ πῦρ, καὶ αἶθρ, καὶ ἄλας, καὶ γῆ· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ τὸ πῦρ, ἀλλὰ ὁ αἶθρ, καὶ τὸ ἄλας, καὶ ἡ γῆ, καὶ ὅλα αὐτὰ τί ἀράγε εἶναι; Βλέπω ὅτι εἶμαι πάντοτε ἠναγκασμένος νὰ ὁμολογῶ τὴν βαθεῖαν μου ἀγνοίαν. Λοιπὸν τί δυσκολίαν, ἢ τί ἐντροπῶν ἀρέπει νὰ ἔχωμεν δεῖ νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ ὅτι δὲν ἰξόδρομη τί εἶναι ἐσωτερικῶς ἡ ψυχὴ, καὶ ποία εἶναι ἡ οὐσία τῆς;

Μὲ ὅλον τῷτο ὁ Καρπέσιος, καὶ οἱ ὀπαδοὶ τε δὲν ἠθέλησαν κατ' ἐξούαν τρόπον νὰ κάμνουν αὐτῷ τῷ ὁμολογίαν, καὶ ἐνόμισαν ὅτι ἐξήγησαν ἀρκιτῶ τῷ οὐσίαν τὸσον τῆς ψυχῆς, ὅσον καὶ τῆς ὕλης λέγοντες, ὅτι ἐκεῖνη ἐπαναπαύεται εἰς τῷ νόησιν, καὶ αὐτὴ εἰς τῷ ἔκτασιν. Ἀλλὰ μὲ τί λόγον ἡμπορεῖ νὰ ρηθῇ, ὅτι ἡ οὐσία τῆς ὕλης εἶναι εἰς τῷ ἔκτασιν, ἀφ' ἧ αὐτὴ δὲν εἶναι ὡς μίᾳ ποιότης τῆς, μάλις μίᾳ ἀπλῇ ἀναφορᾷ, ὅβρι σιωύπαρξις πολλῶν μερῶν, ἢ πολλῶν πραγμάτων ὅμῃ ὄντων; καὶ πῶς ἡμπορεῖ νὰ ἰδρυθῇ ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς εἰς τῷ νόησιν, ἀφ' ἧ αὐτὴ δὲν εἶναι ὡς μίᾳ ἐνέργειά τῆς. Τίς θέλει εἰπῇ ποτε ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἐνεργῆν εἶναι εἷς καὶ τὸ αὐτὸ παρᾶγμα; ὅτι ὁ ἀγαλματοποιὸς καὶ ἡ ἐνέργεια τῷ
κατα-

κατασκοπεύειν εἷς αἴγαλμα, καὶ τὸ χρομόμυρον ὑπὸ αὐ-
τῷ αἴγαλμα εἶναι ὅλα εἷς;

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Ἄν ἡ Ψυχὴ μοῦ πάποτε.

Ⓜ ἔπυντας ὁ Καρτέσιος τῷ εἰσιῶν τῆς ψυχῆς εἰς
τῷ νόησιν, ἠγαγκάσθη νὰ εἰπῇ ὅτι ἡ ψυχὴ νοεῖ
πάντοτε· ἔξ' τὴν αὐτὴν μόνον μίαν στιγμὴν ἔπαυεν ὑπὸ
τὸ νὰ νοῆ, ἢ θελε χάσῃ ὁμοίως τῷ εἰσιῶν τῆς, ταύ-
τὸν εἰπεῖν ἢ θελε παύσῃ ὑπὸ τὸ νὰ ὑπάρχη.

Ἀλλὰ ἢ θελε ἐρωτήσῃ μεθ' ἡδονῆς (λέγει ὁ Λώ-
κιος Δοκίμ. Φιλοσ. Βιβλ. Β'. Κεφ. Α'.) ἐπεινάς, ὅ-
πῃ μὲ τὸσῶν αὐθαδέων ὑπεφαίνονται, ὅτι ἡ ψυχὴ
νοεῖ πάντοτε, πόθεν τὸ ἰξόρην, καὶ μὲ τί μέσον
ἡμπερὲν νὰ βεβαιωθῆν, ὅτι αὐτοὶ νοεῖν καὶ ὁπόταν
δεν ἔχεν εἰδησιν τῆς νοήσεών τῆς; Τὸ πολὺ πολὺ
θέλων εἰπῇ, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ νοῆ ἡ ψυχὴ πά-
ποτε, μ' ὅλον ὅπῃ δὲν ἔχεται τῷ μνήμῳ ὅλων τῆς
νοήσεών τῆς. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐπίσης δυνατὸν, ὅτι δὲν
νοεῖ πάντοτε; Δὲν εἶναι μάλιστα πιθανώτερον νὰ εἰ-
πέμῃ πῶς μερικαῖς φοραῖς δὲν νοεῖ, ὡς νὰ ὑπε-
φαίνόμεθα τὴν κάκῃ, ὅτι αὐτὴ ἐνόησε πολλὰς μίνας
εἰς τῷ ἀρχῷ τῆς ὑπάρξεώς τῆς; καὶ ὁμοίως αἰ-
δέκῃ νὰ νοῆ πολλὰς ὥρας εἰς τὸν ὕπνον, χωρὶς
νὰ ἡμπερὲν μὲ μίαν στιγμὴν νὰ ἐνθυμηθῇ μίτη μίαν
νόησιν τῆς.

Εἶναι μερικοὶ, ὅπῃ διιχωρίζονται νὰ δείξῃν ὅτι ἡ
ψυχὴ νοεῖ πάντοτε, λέγωντας ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι εἷς
ὄν ζῶν, καὶ ὅτι ἡ ζωὴ συνίσταται εἰς μίαν ἐνέργειαν
διηλεκτῆ· ἔξ' τὴν αὐτῆς εἰς εἷς ζῶν, ἢ εἰς εἷς φυ-
τὸν ἔπαυε καθε ἐνέργειαν, τῶν ἔστι καθε κινήσεις τῆς
χυμῶν τῆς, ἢ θελε παύσῃ ὑπὸ τὸ νὰ ζῇ. Δοιπὸν ε-
πειδὴ

πειδὴ ἡ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ νόσις, ἤθελε παύση (λέγων) καὶ αὐτὴ ἄπο τὸ νὰ ζῆ, εὐθύς ὅπῃ ἤθελε παύση ποτὲ ἄπο τὸ νὰ νοῖ.

Τῆτο ὅμως ὅλον δὲν εἶναι ἄλλο, ἀλλὰ μία κατά-
χρησις τῆ ὄραν. Ζῶν ὀνομάζομεν εἴνα φυτὸν, ἢ εἴνα
ζῶον ἐν ὅσῳ ἔχει εἰς αὐτὸ ἡ τακτικὴ κίνησις τῆ
χυμῶν τε; καὶ τὸ λέγομεν ἀποθαιμῶν ὅποταν αὐτὴ ἡ
κίνησις παύση. Τί συμπέρασμα ὅμως ἡμπορεῖ νὰ
γῆρῃ ἄπο τῆτο ὡς πρὸς τὴν ψυχὴν; ποῖος ἡμπορεῖ
νὰ ὀρίση εἰς τί σωίσαται ἡ ζωὴ ἐνὸς ὄντος ἀπλῶ;
καὶ μὲ τί λόγον ἄπο τὸ νὰ ἀποθέτωμεν τὴν ζωὴν
ἐνὸς ὄντος σωθέτω εἰς τὴν ἀθάνατον κίνησιν τῆ
ἐσωτερικῶν τε μερῶν, πρέπει νὰ σωάζωμεν ὅτι ἡ
ζωὴ ἐνὸς ὄντος ἀπλῶ πρέπει νὰ πεθῆ εἰς μίαν αἰ-
διον νόσιν; τί ἀναλογία εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὴν κί-
νησιν καὶ τὴν νόσιν, καὶ ἀνάμεσα εἰς εἴνα ὃν σωθε-
τον, καὶ εἰς εἴνα ἀπλῶν;

Δὲν ἡμπορεῖ ἄρα κατ' ἐξένα τρόπον νὰ βεβαιω-
θῆ, ὅτι ἡ ψυχὴ νοεῖ πάντοτε. Μ' ὅλον τῆτο ἐγὼ
δὲν εἶμαι μακρῶν ἄπο τὸ νὰ πισθῶσω ὅτι αὐτὴ ἔχει
πάντοτε κάποιαν ἀρχὴν τῆς νοήσεως· ὅμως ἰδὲ ἐπά-
νω εἰς ποῖον θεμέλιον.

Τὰ ὀνεύρατα μᾶς εἰδοποιεῖν, ὅτι πολλάκις νοεῖμεν
καὶ κοιμώμεθα· ἄπο ἄλλο μέρος εἰς ὅποιονδήποτε καὶ
ὅποσονδήποτε βαθμῶ ὕπνον εἴμεθα, πάντοτε γίνου-
ται ὄχι μία, ἀλλὰ πολλαὶ προσβολαὶ ἐπάνω εἰς τὰ
αἰδηθέρια μας, αἱ ὅποια καὶ τὸν κανονικὸν δρόμον
τῆς φύσεως πρέπει νὰ ἀπαρθεμεθῶν εἰς τὸν ἐγκέ-
φαλον, καὶ νὰ μεταδοθῶν εἰς τὴν ψυχὴν. Φαίνεται
λοιπὸν ὀμοιάθητες ὅτι αὐτὰς τὰς προσβολὰς ἡ ψυ-
χὴ πρέπει νὰ τὰς αἰθαίνεται, καὶ νὰ αἰθαίνεται καὶ
τὰς ἀσφόρηθ κινήσεις, ὅπῃ τότε ἄπο ὅποιονδήποτε
αἰτίαν διεγείρονται εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ τὰς ἰδέας,
ὅπῃ ἄπο αὐτὰς διεγέρθησαν.

Μῆτε ἔξ νὰ ρηθῆ ὅτι ἡ ψυχὴ νοεῖ εἰς τὸν ὕ-
πνον, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐνθυμῆται πάντοτε τὰς νοή-
σεις

σεις τῆς· ἴσ' τὶ πόσαις φοραῖς καὶ ἔξυπνοι, μάλιστα εἰς τὰς σιγὰς, ὅπῃ ὀνομάζονται τῷ ᾤψασματι, δεῦν μᾶς συμβαίνει νὰ νοῦμην ἀρκετῶ ὄραν, χωρὶς νὰ ἠμπορῶμην νὰ δώσωμην λόγον, αὐ μᾶς ἐρωτήσων ὑστέρα, ἴσ' ἐκεῖνο, ὅπῃ εἴχαμην νοήσαι;

Κατὰ τὸ μοι φαίνεται ὅτι ἴσως δεῦν ἠθέλων ἀπομακρυνθῆ πολλὰ τῆς ἀληθείας ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἠθέλων νὰ πισθῶσων ὅτι ἡ ψυχὴ νοεῖ πάντοτε. Ἐκεῖνος ὁμως, ὅπῃ θέλει νὰ τὸ καταφύσῃ μὲ βεβαιότητα, ἡ ὀπτηρῆζεται εἰς τὰς ἀνωτέρω εἰρημνύς λόγους ἴσ' νὰ τὸ ὑποδείξῃ, εἶναι βέβαια μάταιος.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῶν ἐμφύτων Ἰδεῶν, καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς Αἰδησεως.

Ο Καρτέσιος καὶ οἱ ὀπαδοί τε θέτωνται τῶν ἐστῶν τῆς ψυχῆς, εἰς τῶν νόσων, καθὼς ὠναγκάσθησαν νὰ ἴσ'βεβαιώσων ὅτι ἡ ψυχὴ νοεῖ πάντοτε, ἔτ' εἰς τὸ τῶν ὠναγκάσθησαν καὶ ἀνακαλέσων καὶ τῶν παλαιῶν δόξαν τῆ Πυθαγόρα, καὶ τῆ Πλάτωνος καὶ τῶν ἐμφύτων ιδεῶν καὶ ἀρχῶν. Ἐπειδὴ μὲν ἠμπορῶντας ἡ ψυχὴ νὰ νοήσῃ χωρὶς ιδέας (λαμβανῶντας τινὰς τῶν τὸν ὄρον, καθὼς ἐκεῖνοι τὸν ἐλάμβαναν, ἄρ' κῶς εἰς ὄλα ἐκεῖνα, ἔτ' ἠμπορῶν νὰ εἶναι ὕλη τῶν νοήσεών μας), καὶ μὲν ἔχωντας εἰς τῶν ἀρχῶν τῆς ὑπάρξεώς τῆς ὀπτηκῆς ιδέας, ἀνάγκη ἦτον νὰ τῆς ὑποθέσων ιδέας ἐμφύτας, τῶν ἐστῶν ἐμπεινδυμνίας εἰς αὐτῶν ὑπὸ τὸν ἴδιον Θεόν· εἰς τὸ ὀποῖον δεῦν ἐσυμφωνῶσων μὲ τὸν Πυθαγόρα καὶ Πλάτωνα, οἱ ὀποῖοι αὐτὰς τὰς ιδέας τὰς ἐσοχάζοντο ὄχι ὠς ἐμπεινδυμνίας ὑπὸ τὸν Θεόν εἰς τῶν ψυχῶν, ἀλλὰ ὠς ὀδικίας τῆς, καὶ τῶν ὀροῖόντα τῆς ἰδίας φύσεώς τῆς.

Διὰ

Διὰ τὴν κάμην πιθωνωτέραν τῆν δόξαν τῆς, ἔωθε-
 ῆρησαν ὅτι αἱ ἰδέαι καὶ ἐνόηαι τῶ Θεῷ, τῆς ἀρετῆς,
 τῆς ἀληθείας, καὶ ἄλλων πραγμάτων, ὅπερ δὲν ὑπο-
 πίπτειν εἰς τὰς αἰδησεις, δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑποκτι-
 θῶν ἀμέσως διὰ μέσση τῶ αἰδησεων, καὶ διὰ τὸ ἐ-
 συμπερινωῦν, ὅτι αἱ τοιαῦται ἐνόηαι ἔπρεπε νὰ ἔχων
 μίαν ἄλλην ἀρχὴν, τῶ ἔστι νὰ εἶναι ἐμπεινωδιμῶν
 διὰ τὸν ἴδιον Θεόν.

Ἐωθεῆρησαν ἀκόμη, ὅτι εἶναι καὶ κάποια ἀξιώ-
 ματα τὸσον πρακτικά ὅσον καὶ θεωρητικά, τὰ ὁποῖα
 ὅλοι οἱ ἀνθρώποι τὰ αἰδωνόνται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς
 καθὰς τὸ, ὃ σὺ μισεῖς ἐτέρω μὴ ποιῆς· τὸ, σὺ α
 πρᾶγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς
 τὸν ἴδιον καιρὸν, καὶ ἄλλα παρόμοια· καὶ ἐσυμπερινωαν
 ὅτι καὶ αὐτὰ πρεπε νὰ εἶναι ἐμφυτα εἰς ὅλης τῆς
 ἀνθρώπων, ἐπειδὴ εἶναι κοινὰ εἰς ὅλης (1).

Αἱ ἐμφυτοι ἰδέαι ἤρσαν καὶ εἰς τὸν Λεῖβνίτιον, ὁ-
 μῶς μὲ ῥόπον πλέον ἐκπεταμῶν. Αὐτὸς, ἀφ' ἧ ὑ-
 πέθεσε τὸν κόσμον ὅλον συγκερωτημῶν διὰ μονά-
 δας, ἢ ὄντα ἀπλά, διὰ νὰ δώση εἰς αὐτὰ μίαν κά-
 ποιαν δρασηριότητα, ὑπέθεσεν εἰς ὅλα τῆν δυνάμιν
 τῶ παρισωῶν καθὰς εἰς τῶ λόγῳ τῶ τὸ πᾶν· καὶ εἰς
 τῆν παρωδύσαν μονάδα τῶ καθὰ ἀνθρώπων, τῆν ὁ-
 ποίαν ὠνόμαζε μὲ τὸ ἀριστοτελικὸν ὄνομα ἐντελέχεια
 κα

(1) Ο Καρτέσιος εἰς τῆν 99 Ἐπιστολῶν τῆ ὁμολογεῖ ὅτι ποτε
 δὲν ἐρεψε μὴτε ἐδέξασεν ὅτι ἡ ψυχὴ χρεάζεται ἐμφύτης ἰ-
 δεας, αἱ ὁποῖαι νὰ εἶναι κἀνείνα πρᾶγμα ξεχωριστὸν διὰ τῆν δὴ-
 κμιν τῶ νοεῖν, ἀλλὰ ὅτι παρατηρώντας εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆ μερικῆς
 ἐνοίας, ὅπερ δὲν προήρχοντο μὴτε διὰ τὰ δεωπεικὰ ἀντικείμε-
 να, μὴτε διὰ ὑποφασιν τῆς θελησιώστικ, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆν
 δυνάμιν τῶ νοεῖν, διὰ νὰ δεξείλη τῆς ἰδεας ἢ ἐνοίας, ὅπερ εἶ-
 ναι τὰ χήματα τῶν τῶ νοησεων, διὰ τῆς ἄλλας ἐπεισάκτες, ἢ
 πεχητας, τῆς ὠνόμασεν ἐμφύτης. Ὅμως ὅτι καὶ αὐ ἐνόησεν
 αὐτὸς ἐμφύτης ἰδεας, οἱ ὁπαδοὶ τῆ ἐνοῦσαν κοινὰς διὰ ἐμφύτης ἐ-
 κείνο, ὅπερ πρῶσχωῶς κἀνέφραμμεν.

κυριότατον, ἔλεγε, ὅτι ὑφίστανται ὅλαι αἱ ἰδέαι πάν-
τη ἀνεξάρτητοι ἄπο τὰς αἰδησεις, καὶ προκύπτει ἡ
μία ἄπο τῆς ἄλλης ἀμέσως ἀφ' ἑαυτῆς.

Ὁ Κέμπερλαντ, ὁ Σχαφτσβαρν, ὁ Χετχενσών,
ὁ Χέμ, καὶ ὁ Ρομπινέτ δὲν ἐδέχθησαν ἀκριβῶς τὰς
ἐμφύτας ἰδέας, ὅμως ἀντ' αὐτῶν ὑπέθεσαν εἰς τὴν
ψυχὴν μίαν ἔκτλη αἰδησιν, τὴν ὁποίαν ἀνόμασαν
ἠθικὴν αἰδησιν, καὶ δι' ἡγεμονίαν ἔτι καθὼς ἡ ἠδονὴ
ἢ ἀηδία, ὅπῃ αὐτὴ δοκιμάζει ὅταν αἰδανέται εἴα
χυμὸν ἠδὴ ἢ ἀηδῆ, κρέματα ἄπο τῆς αἰδησιν τῆς
γούσεως, ἔτι ἡ ἠδονὴ, ἢ ἡ ἀηδία, ὅπῃ αἰδανέται
ὅταν βλέπῃ μίαν πράξιν ἀγαθὴν ἢ φαῦλιν, κρέ-
ματα ἄπο τῆς αἰδησιν τῆς ἠθικῆς αἰδησιν· καὶ καθὼς ἡ
ἠδονὴ ἢ ἀηδία τῶν ἄλλων πρῶτον αἰδησεῶν εἶναι ἐκεῖ-
νο, ὅπῃ τὴν κἀμνει νὰ ἔχειν τὸ καλὸν ἄπο τὸ
κακὸν εἰς τὰ φυσικὰ, ἔτι ἡ ἰδιαιτέρα ἠδονὴ ἢ ἀηδία
αὐτῆς τῆς ἠθικῆς αἰδησεῶς εἶναι ἐκεῖνο, ἄπο τὸ ὁποῖον
πρέπει νὰ κρινώμεν τὸ καλὸν ἢ κακὸν, τὸ σωδαῖον
ἢ τὸ φαῦλον εἰς τὰ ἠθικά (1).

Ὁ Χετχενσών μὲν δι' ἁπλοῦς λόγους εἰς τὴν
ρεσιν εἰς δύο αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἔκτλη αἰδησιν, λέ-
γωντας ὅτι ἡ μία χρησιμεύει, καθὼς ἑπαμὴν ἀνω-
τέρω, εἰς ἔκτασιν τῆς καλῆς καὶ κακῆς, καὶ ἡ ἄλλη εἰς
ἔκτασιν τῆς αἰδέας καὶ αἰδέας, ἀποκλείωντας καὶ ἄπο
τὰς δύο καθεὶν ἐνέργειαν τῆς σκέψεως, καὶ τῆς λογικῆς,
καὶ ἀπονεύωντας ὅλα εἰς μόνον τὴν αἰδησιν.

Λοιπὸν (ἀρχίζοντας ἄπο τῆς Καρτεσιανῆς) ἀνί-
σως αἱ ἰδέαι τῆς Θεῆς, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀληθείας κτ.
ἦτον ἔμφυτοι, ἔπρεπε βεβαίως νὰ εἶναι αἱ ἀφώ-
ται, ὅπῃ φαίνονται εἰς τὰ βρέφη· δούτερον ἔπρεπε
νὰ εἶναι εἰς ὅλους ὅχι μόνον ὁμοίομορφοι, ἀλλὰ καὶ
πλέον

(1) Χέμ, Πράγμ. περὶ φύσεως ἀνθρώπου, Τόμ. 3. σελ. 26,
καὶ ἑξῆς.

πλέον ἀκρίβεις, αἱ πλέον καθαραὶ, αἱ πλέον ἁπλοῦς κεκεμημένοι, ὡς ἐνετυπωμένοι ἄπο τὸν ἴδιον Θεόν. Ὅμως ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ εἶδε ποτὲ εἰς τὰ βρέφη κἀνοῦ ἴχνος τέτων τῶν ἰδεῶν; καὶ πόσῳ ἀσάφειαν, ἢ ἀτέλειαν, καὶ ἀνομοιοπία τῶν τοιούτων ἰδεῶν δὲν βλέπομεν ἢ εἰς τὰς τελείας ἀνδρας; Θέλομεν εἰπῆ λοιπὸν ὅτι ὁ Θεὸς ἐνετύπωσε τὰς αὐτὰς ἰδέας ἀλλέως εἰς εἶνα, ἢ ἀλλέως εἰς ἄλλον;

Τὸτο τὸ ἐπιχείρημα εἶναι ἀρκετὸν καὶ εἰς ἀναφορῶν τῶν ἀξιωμαίων τόσοι τῶν θεωρητικῶν, ὅσον καὶ τῶν πρακτικῶν, ὅπῃ χωρὶς κἀνοῦ λόγον ὑποθέονται ἔμφυτα· εἴ τι ἂν αἱ ἰδέαι δὲν εἶναι ἔμφυτοι, πῶς ἤμπορον νὰ εἶναι τὰ ἀξιώματα, ὅπῃ συντίθενται ἄπο τὰς ἰδέας; Τὸ ἀξίωμα, ὅτι εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἢ νὰ μὴ εἶναι εἰς εἶνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν, πῶς ἤμπορεῖ νὰ ὀνομαδῆ ἔμφυτον, ἀφ' ἧ αἱ ἰδέαι τῆ πράγματος, τῆς ὑπάρξεως, τῆς ταυτότητος, τῆς καταφάσεως, ἢ ἀποφάσεως δὲν εἶναι ἔμφυτοι;

Χωρὶς τὸτο, πόσοι ἀνθρώποι εἶναι, οἱ ὅποιοι μῆτε ἐσοχάθησαν καθόλα εἰς ὅλην τὴν τῶν ζωῶν τὸτο τὸ ἀξίωμα; καὶ πῶς ἤμπορεῖ νὰ ὀνομαδῆ ἔμφυτον εἶνα ἀξίωμα, τὸ ὅποιον τόσοι ἢ τόσοι ἀνθρώποι δὲν τὸ ἐσοχάθησαν ποτὲ, μῆτε ἐσυλλογίσθησαν μῆτε μίαν στιγμήν ἐπαύω εἰς αὐτό;

Ὡς τόσοι εἰς τὰ πρακτικὰ ἀξιώματα ἢ ματαιότης μίᾳ τέτοιας δόξης εἶναι ἀκόμι προδηλοτέρα.

Ἄν εἶναι πράγμα εἰς τὸν κόσμον, λέγει ὁ Λάκιος (Δοκίμ. Φιλοσοφ. Βιβλ. Α'. Κεφ. Β'), ὅπῃ νὰ φαίνεται κοινότερον κατεσαλαγμῶν ἄπο τῶν φύσιν εἰς τὰς ἀνθρώπους, εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾶν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ τὰ παιδία τας· ἀλλὰ πῶς ἤμπορεῖ νὰ ὀνομαδῆ ποτὲ ἔμφυτον τὸτο τὸ ἀξίωμα, ἀφ' ἧ ὑπερκομῆν ὀλόκληρα Ἐθνη, ὅπῃ κοινῶς καὶ παντοῖα καὶ χωρὶς στωικισμῶν πρὸς ἀναβαίνεν; Γκαρρίλασος ὁ Βέγκας εἰς τῶν Ἰσορίων τῶν Ἰνκάδων (Βιβλ. Α'.

Κεφ. 12.) ἀναφέρει ὅτι μερικὰ Εἴδη τῆς Περιῆ εἰσὶν ἀφύλακτον τὰς γυναικας, ὅπως ἔπερναν ἀίχμαλώτους, καὶ ἔθρεφαν μὲ ὀπμῆλειαν τὰ παιδία, ὅπως ἔκαμναν μὲ αὐτὰς ἕως εἰς μίαν ἡλικίαν, καὶ ἔπειτα τὰ ἔσφαζαν, καὶ τὰ ἔβρωγαν· τὸ ἴδιον ἔκαμναν καὶ τὰς μητέρας, ὅπου ταν δὲν ἦτον πλέον εἰς κατάσασιν νὰ τὰς κάμνῃν παιδία. Εἰς τὰ Εἴδη τῆς Μιγρηλίας καὶ τὸν Λαμπέρτ (ὡδὲ τῆς Θεβουότη σελ. 38.) ἔθαπτον, ὅπου ταν ἠθέλον, οἱ γονεῖς τὰ παιδία τὰς ζωντανὰ, χωρὶς ἐλεγχον σιμειδῆσεως. Εἰς ἄλλας τόπους ἐθάπτενταν ζωντανοὶ μαζὶ μὲ τὰς μητέρας τὰς, ἀν ἀκολοθεῖσε νὰ ἔποθανῆ αὐτὴ ἄπο τῆς γῆρας. Εἰς ἄλλας πάλιν ἐθανατόνκνταν, ἀνίσως κἀκούας Ἀστρολόγος ἠθέλε τὰς εἰπῆ, ὅτι εἶναι γρηνημῆροι εἰς κακὸν ἄστρον. Οἱ Ἑλλῆνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ ὅποιοι ἦτον καὶ πεπολισμένοι, δὲν ἔρριχναν καὶ αὐτοὶ ἐλοδθέρως τὰ παιδία τὰς, ὅπου ταν τὰς ἦτον εἰς βάρος; Καὶ εἰς τῶ Κίνα, ὅπως εἶναι εὐας τόπος πολλὰ πεπολισμῆρος ἀπὸ τὸς καὶ χρόνος, δὲν ρίπταν ἄπειρα κάθε χρόνον εἰς τὰς ποταμὸς ἕκαστὴν αὐτῶ αἰτίαν. Λοιπὸν πῶς ἡμπορεῖ νὰ ὀνομαθῆ ἔμφυτον εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους εὐὰ ἀξίωμα, τὸ ὅποῖον ἀγνοεῖται, ἢ ὡδὲ βαίνεται κοινῶς ἄπο ὀλόκληρα Εἴδη;

Μῆτε ἀξίζει νὰ λέγῃν ὅτι ἡ ἀρόληφίς καὶ ἡ σιμῆθια κάμνῃν νὰ μὲν σκοτεινὰ αὐτὰ τὰ ἀξιώματα· ἕκαστὴν τὸς ἀπὸς τί τέλος ἠθέλε τὰ ἐσπεῖρη ὁ Θεὸς εἰς τὰς ψυχὰς, ἀφ' ἧ δὲν ἔμελλον νὰ χρησιμῶσιν εἰς τίποτες; καὶ πῶς ἡμπορεῖ τινες νὰ καταλάβῃ, ὅτι Εἴδη ὀλόκληρα δὲν ἐγνώρισαν ποτὲ ἐκεῖνο, ὅπως εἶναι εἰς ὅλους ἐγκεκολλημῆρον ἄπο τὴν φύσιν, ἢ πῶς, γνωρίζωντάς το, ἠθέλαν ἀκολοθεῖν χωρὶς σιμειδῆσιν νὰ ἐναντιῶννται κοινῶς εἰς τὰς φωνὰς αὐτῆς τῆς ἰδίας φύσεως.

Ἡ ἀπύκρσις αὐτὴ σοχάζομαι ὅτι χρησιμῶσει καὶ ἐναντίον εἰς τὰς ὑπεραστίας τῆς ἡθικῆς αἰδήσεως. Ἐπειδὴ ποῖαν ἡθικῶ αἰδήσιν εἶχον τὰ εἰρημῆρα Εἴδη,

θνη, ὁπόταν ἐμεταχειρίζοντο τόσον ἀπανθρώπως τὰ παιδιά της; ἢ ἐκεῖ ὅπῃ τὰ παιδιά ἐθανάτιον κοιῶς καὶ σωήθειαν τὴν ἰδίαν γονεῖς της, χωρὶς κἀμμίαν συνείδησιν, ὁπόταν ἔφθαναν εἰς μίαν κάποιαν ἡλικίαν; ἢ ἐκεῖ ὅπῃ τὴν ἀδυνεῖς, ὁπόταν ἤθελαν τὴν ἀπελπίσῃ οἱ ἰατροὶ διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ἀρρώστιας, τὴν ἔρριπτον εἰς σὺα χανδάκι, καὶ τὴν ἄφιναν νὰ ἀποθάνῃ ἐκεῖ ἀθλίως, χωρὶς κἀμμίαν παρηγορίαν (Γκρὲνβερ φθὰ τῷ Θεβενότῃ Μέρ. Δ'. σελ. 13); ἢ ἐκεῖ ὅπῃ οἱ ἀνθρώποι ἐνόμιζαν νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰδίον μακαριότητα, ἀνίσως ἤθελαν ἐκδικήσῃ σκληρῶς τὴν ἐχθρὴν της, καὶ ἀνίσως ἔβωγαν ὄσως ἤθελαν ἠμπορέσῃ ὑπὸ αὐτῆς (Λεὺ Κεφ. 16.); Τόσον σκληρὰ ἔργα τί φείκω ὅσον ἤθελαν ποροζνήσῃ φυσικὰ ἀνίσως ὑφίσταται ἐκ φύσεως εἰς τὴν ἀνθρώπου ἢ ἠθικὴ αἰδησις; καὶ ἀν' αἰθανένταν αὐτῷ τὴν φείκω πῶς ἠμπορεῖσαν ἢ ἄλλως νὰ ἀφίνῃ, ἢ οἱ ἴδιοι νὰ ἀκολουθῆν δημοσίᾳ μίαν τόσον ἀπαύθρωπον συνήθειαν;

Ὅσον ἔχει τὴν δόξαν τῆ Λεϊβνιτικῆ φθὲ τῆ μονάδων τῆ φθασατικῶν τῆ παντός, αὐτὴ ὅσον εἶναι παρὰ μία ἀγνή φαντασία, ἢ ὁποῖα ὄχι μόνον νὰ ἀποδειχθῇ ὅσον ἠμπορεῖ, ἀλλὰ μίτε νὰ καταροθῆ, καὶ δείχνει ὅλας τὴν χαρακῆρας μιᾶς παιδαγωγικῆς ἐπινοίας, καθὼς τὴν ἀμολόγησε καὶ ὁ ἴδιος Εἰφύρετης της (ὄρα ἐκεῖνο, ὅπῃ εἴπαμεν Α' ρθ. Α'. χολ. σελ. 31.). Πολύ ὀλιγώτερον ἀποδεκτὰ εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ γνώμη, ὅτι αἱ ἰδέαι ὑφίστανται ὅλας εἰς τὴν ψυχῇ, χωρὶς νὰ ἐξαρτῆται διὰ τὴν αἰδησίαν, καὶ γινῶνται ἀφ' ἐαυτῆς ἢ μία διὰ τὴν ἄλλω, καθὼς τὸ θέλει ὁ Λεϊβνιτικὸς εἰς τὴν ποροζηταγμῆν ἀρμονίαν τῆς ἐπειδὴ τῆς ἐναντιόνεται εἰς τὴν πλέον ποροδῆλον πεῖραν, καθὼς θέλομεν τὸ ἰδῆ εἰς τὸ ἀκόλουθον Τμήμα.

Μοίει λοιπὸν νὰ συμπερανώμεν μαζὶ μετὰ τὸν Λώκιον, ὅτι ἡ ψυχὴ εἰς τὴν ἀρχῇ τῆς ὑπάρξεώς της

ὅσον ἔχει μίτε ιδέας, μίτε αξιώματα, μίτε ἠθικῶν αἰδησιῶν, μίτε παράστασις τινὸς πράγματος, καὶ ὅτι τὰς ιδέας, τὰς ἐνοίας, τὰ αξιώματα τὰ ληπτικὰ ὅλα μοναχίτης δὲ μέσα τῶν αἰδησιῶν, καὶ τῆς σκέψους, καθὼς θέλει δειχθῆναι ἀκριβέστατα εἰς τὸ Β' Μέρος.

Μάλιστα ἐπειδὴ ἡ πρώτη αἰτία, δὲ τὴν ὁποίαν ὑπετέθεισαν ἔμφυτοι αἱ παρόμοιαι ιδέαι, ἐσάθη ἡ ἀγνοία τῶν ἰσχυρῶν, καθ' ὅν ἡ ψυχὴ φθάνει ἀφ' ἑαυτῆς νὰ τὰς ληπτικῆς, τὸ καλλίτερον μέσον δὲ νὰ καταβληθῆναι αὐτῇ ἡ γνώμη, θέλει εἶναι νὰ δείξωμεν μὲ ποῖον ἰσχυρὸν αὐτὴ φθάνει εἰς τὸτο. Καὶ τῶντοι ποῖος θέλει πολμήσει πλέον, λέγει ὁ Δῶκιος (Δοκίμ. Φιλοσοφ. Βιβλ. Β'. Κεφ. Α'), νὰ διῆχουεθῆν ὅτι εἶναι ιδέαι ἔμφυτοι, ἀφ' ἧ βλέπη φανερά εἰς ποῖον ἰσχυρὸν, καὶ μὲ ποῖας βαθμῆς οἱ ἄνθρωποι φθάνουν εἰς τὸ νὰ τὰς ληπτικῆς μοναχίτης; Δὲν ἠθέλων εἶναι ἀποπον νὰ διῆχουεθῆναι τινὰς ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἐντύπωσε τὰς ιδέας τῶν χρωμάτων, ἀφ' ἧ μᾶς ἔδωκε τὴν δυνάμιν νὰ τὰς ληπτικῆς δὲ μέσα τῶν ὀφθαλμῶν;

Τ Μ Η Μ Α Β΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Ἐ Ἐνεργειῶν τῆς Ψυχῆς.

Περὶ τῶν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς ἐκάμαθον μίαν συντόμον σημείωσιν εἰς τὸ Πρῶτον Μέρος τῆς Λεγοικῆς (Τμήμι Α΄). ὑποχέθημεν ὁμῶς μίαν πλατυτέραν πραγματείαν αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν Ψυχολογίαν, καὶ πρέπει λοιπὸν νὰ πληρώσωμεν τὴν ὑπόθεσίν μας.

Διεσείλαμεν ἐκεῖ πέντε δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὅτι εἶναι 1) ἡ δυνάμις τῆ αἰθανέσθαι, ἡ ὁποία ὀνομάζεται αἰσθησις. 2) ἡ δυνάμις τῆ σκέπτεσθαι, ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ σκέψις. 3) ἡ δυνάμις τῆ μεμνήσθαι, ἡ ὁποία λέγεται μνήμη. 4) ἡ δυνάμις τῆ βέλεσθαι, ὅτι λέγεται βέλησις. 5) ἡ δυνάμις τῆ ποιεῖν, τὴν ὁποίαν ἠμποροῦμεν νὰ τὴν ὀνομάσωμεν ἐέργειαν.

Διὰ ὅλας αὐτὰς τὰς δυνάμεις, καὶ τὰς ἐνεργείας, ὅτι κρέμονται ὑπὸ αὐτὰς, θέλομεν πραγματωθῆν καὶ πλάτος ἐν τῇ παρόντι, ἀρχίζοντες ὑπὸ τῆ πρώτῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Αἰδήσεως.

Ὅτι ἡ Αἰδήσις εἶναι ἐκείνη ἡ δύναμις, ὅπῃ οἱ ἀνθρώποι, καὶ ὅλα τὰ ὀπίλοιπα ζῶα ἔχον δὲ νὰ νοιώθῃν τὰς προσβολὰς, ὅπῃ γίνονται ὑπὸ τὰ ἐξωπρειαὶ ἀπτικείμενα ἐπ'αὐτῶ εἰς τὴν λόγικον, ὅτι κινήσεις τῆς αἰδανέδαι, ἢ γνωρίζειν αὐτὰς τὰς προσβολὰς εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται αἰδημα, ὅτι ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ διαίρεσις τῶν ὄντων εἰς αἰδητικά καὶ ἀναιδήτητα, ὅτι μὲν τὸ νὰ εἶναι ἡ ψυχὴ ἡ μόνη ἀρχὴ, ὅπῃ αἰδανέται, τὰ αἰδητικὰ ὄντα ὀνομάζονται ἐμψυχα, καὶ τὰ ἀναιδήτητα ἀψυχα, καὶ ὅτι τέλος πάντων αἱ ἐξωπρειαὶ προσβολαὶ διαπορθεύονται εἰς τὴν ψυχὴν δὲ πέντε ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἡ ὄσφρησις, ἡ γεῦσις, ἡ ἀκοή, ἡ ὄρασις, καὶ ἡ ἀφή, καὶ δὲ τῶν ὀνομάζονται πέντε αἰδήσεις, περὶ ὅλων τῶν ἐρρέθη ἀρκετὰ εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α').

Ὁμοίως ἐρρέθη (αὐτόθι) ὅτι αἱ ἐξωπρειαὶ προσβολαὶ δεῦν διῆκνενται εἰς τὴν ψυχὴν δὲ νὰ προσε-
νήσαν τὰ αἰδήματα, περὶ δὲ μέσθ τῶν νόρων· τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πρῶτον, ὅπῃ θέλωμεν ἐξετάσει τῶρα ὀλίγον τι πλατύτερα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Ὅτι τὰς ἕξωτερικὰς προσβολὰς δευ' τὰς αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ, ἀνίσως δευ' διαπορθμύθη μὲν πρῶτον εἰς τὸν ἐγκέφαλον δια τῆς μάρωμ.

Νεῦρα ὀνομάζονται ἐκεῖνα τὰ χοιρία, ἢ νημάτια, ὅπερ ὀνομαζομένην ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον ἀπὸ τὸν κορομήκη μύελον, καὶ ἀπὸ τὸν νωτιαῖον μύελον, καὶ διαμοιράζονται εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς σώματος.

Ἡ ἰσχύσασίς τις εἶναι μία σωμάχεια τῆς ἰδίας ἐγκεφάλου, καὶ τῆς μεμβρανῶν τῶν λαμβάνειν δὲ διάφορα ὀνόματα καὶ τὰ διάφορα μέρη, εἰς τὰ ὅποια ἐκτείνονται, καὶ καὶ τὰς χησεῖς, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι διωρισμῶνα ἀπὸ τῆς φύσιν. Ὅθεν ἐκεῖνα ὅπερ πηγαίνου εἰς τὰ μάτια, καὶ χησιμῶνα εἰς τὴν ὄρασιν, λέγονται ὀπτικά· ἐκεῖνα ὅπερ πηγαίνου εἰς τὰ αὐτία, καὶ χησιμῶνα εἰς τὴν ἀκοήν, ἀκουστικά· ἐκεῖνα ὅπερ φθάνου εἰς τὴν μύτην, καὶ χησιμῶνα εἰς τὴν ὄσφρησιν, ὀσφραγτικά· ἐκεῖνα ὅπερ ἐκτείνονται εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ χησιμῶνα εἰς τὴν γεῦσιν, γευστικά· καὶ ἐκεῖνα τέλος πάντων, ὅπερ πηγαίνου εἰς τὰς βραχίονας ὀνομάζονται ἀπὸ τὰς βραχίονας, καὶ ἐκεῖνα, ὅπερ πηγαίνου εἰς τὰ σκέλη, ἀπὸ τὰ σκέλη, καὶ κατ' ἐξῆς.

Λοιπὸν εἶναι πῆρα βεβαιωμῆν, ὅτι ἀνίσως κεντῆ, ἢ δευ' κεντῆ κεντῆ νεῦρον, τὸ μέρος ὅπερ μῆρι κάτω ἀπὸ τῆς κοιλίας, ἢ τὸ δέσιμον, καὶ δευ' ἔχει κάμμιαν κοινωίαν μετὰ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ μετὰ τὰς ἄλλας δύο εἰρημῶνα μύελους, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ εἶναι μία σωμάχεια τῆς ἐγκεφάλου, ὅσον καὶ ἀν κεντῆ, ἢ κεντῆ, ἢ ξηχιδῆ δευ' δίδει κάμμιαν αἰσθῆσιν.

Τὴν πῆραν σωμηθίζου ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον νὰ πῆν

κάνουν εἰς εἷνα σκύλον, ἢ ἄλλο ζῶον, κόπτοντας ἢ δυνάμεις τὸ νεῦρον τῶ σκέλεως τε, ἢ τὸ ὁποῖον χάνει καθε αἰδήσιον εἰς τὸ ποδάρι.

Ὅμως τὸ ἴδιον ἀκολουθεῖ καὶ ἐπὶ τῶν ἡθελῶν βλαβῶν φυσικῶν, ἢ ἐμποδιῶν τὸ νεῦρον· καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται ἀρθρίτις γαλλίως (gotta serena), καὶ μᾶς σηκώνει τελείως τὴν ὄρασιον, δὲν εἶναι ἄλλο, εἰ μὴ εἷνα ἐλάττωμα τῶ ὀπτικῶν νεύρων· καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἀποπληκτικὰς παθήσεις νὰ χάνῃ εἷνας τὴν αἰδήσιον εἰς ποδάρι, ἄλλος εἰς χεῖρ, καὶ ἄλλος εἰς ἄλλο μέλος, δὲν συμβαίνει δι' ἄλλο παθεῖν δ' ὅτι τὰ νεῦρα αὐτῶν, ἀφ' ἧ μείνῃ ἢ ἐμφρακτικῶν, ἢ καὶ ἄλλον δῆποτε ἔσπονον βεβλαμμένα, δὲν ἠμποροῦν πλέον νὰ διαπορθεύσῃ τὰς προσβολὰς εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Μετὰ τὸ ἐξηγεῖται ἄριστα πόθεν προέρχεται μερικαῖς φοραῖς ὅπῃ ἀνίσως κοπῇ κανεὶν χεῖρ ἢ ποδάρι νὰ αἰδάνεται τινὰς ἀκόμι πόνους εἰς ἐκεῖνο τὸ χεῖρ ἢ ποδάρι, ὅπῃ δὲν ὑφίσταται πλέον. Ἐνας ἀπὸ τῶν παρώτατος, ὅπῃ ἐπαθάρτησαν τῆτο τὸ φαινόμενον, ἐσάθη ὁ Καρτέσιος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει (Ἀρχ. Μέρ. Δ'. Αἰ. 196.) ὅτι εἷνα κοράσιον, μὲ ὄλον ὅπῃ τῶ ἔκοφαν τὸ χεῖρ ἀπὸ τὸν ἀγκῶνα διὰ μίαν γάγκραινα, μὲ ὄλον τῆτο ἐπαθάρτησαν συχνὰ ἀπὸ τῶν πόνους, ὅπῃ αἰδάνεταν πότε εἰς εἷνα καὶ πότε εἰς ἄλλο δάκτυλον τῆς ἠερομελασμοῦς χειρὸς, καὶ τὸ ἴδιον ἠμπορεῖ νὰ βεβαιωθῇ εἰς πολλὰς, καὶ μάλιστα ἐκείνας, ὅπῃ ἔχασαν ἢ χεῖρ ἢ ποδάρι εἰς κάμμια μάχλι.

Λοιπὸν ὁ λόγος τῆτος εἶναι, ὅτι ἐπὶ τῶν τῶ λείψανον τῶ νεύρων, ὅπῃ ἀκόμι ἐκτείνεται ἀπὸ τῆν τομῶν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, κινήθῃ ἀπὸ κάμμια δῆποτε αἰτίαν, μὲ τὸν ἴδιον ἔσπονον ὅπῃ ἐκινεῖταν, ἐπὶ τῶν τῶ κομμῶνον χεῖρ ἢ ποδάρι ἢ τῶν ἠνωμῶνον μὲ τὸ ἀναπολειφθῆν, αὐτῶν ἢ κινήσις, ἀφ' ἧ διαπορθεύθῃ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, κατέπει νὰ κάμῃ τὴν ψυχὴν νὰ λάβῃ τὸ ἴδιον

ἴδιον αἶδημα, ὅπερ εἶχε προπότερα, καὶ ἐντεῦθεν νὰ πῆς φανῆ ὅτι αἰδάνεται πόνον εἰς τὸ χέρι, ἢ τὸ πᾶ-
δάει ἐκεῖνο, ὅπερ πλέον ὁσὺν ὑπάρχει.

Ἐντεῦθεν ὅμως προκύπτει ἡ ἐρώτησις μὲ ποῖον
τρόπον αἱ ζῶντες καὶ προσβολαὶ διαπορθμύονται διὰ
μέσσω τῆς νύκτων εἰς τὸν ἐγκέφαλον; εἰς ἀπόκρισιν τῆς
ὁποίας ὁσὺν ἠμπορεῖμεν νὰ κάμωμεν ἄλλο, ἢ νὰ ἀ-
ναφέρωμεν πρὸς ἀσφόρα δόξας, ὅπερ ἔλαβον ἕως τῶ-
ρα οἱ σοφοὶ ἐπαύω εἰς αὐτῶν τῶν ὑπόθεσιν, καὶ
νὰ σημειώσωμεν ποῖαι ἀπὸ αὐτῶν φαίνονται πιθανώ-
τεραι.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς πρὸς τὴν αἱ ζῶντες καὶ
προσβολῶν διὰ μέσσω τῆς μύρων διαπορθ-
μεύονται εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Ιξόρωμεν ἐκ πείρας ὅτι διδύς ὅπερ κινήσῃ εἴα ἀ-
πὸ τὰ δάκτυλά μας, ἢ ψυχὴ αἰδάνεται τὸν πόνον,
χάσει νὰ ἠμπορεῖμεν νὰ ἀσκεῖν ἡμῶν πᾶν ὅσα ἀσκει-
μα μεταξὺ εἰς τὴν στιγμήν τῆς κινήσεως ἢ τῆς αἰ-
σθήσεως. Λοιπὸν αὐτὴ ἡ ἀκαρτεία ταχύτης, κατ' ἴ-
σιν ἢ προσβολῆ ἀπερᾶ ἀπὸ τὸ δάκτυλον εἰς τὸν ἐγκέ-
φαλον, ἐξηγήθηκε ἀπὸ ἀσφόρα καὶ ἀσφόρα ἔσο-
πας.

Μερικοὶ ἀσχηπρῶντας ὅτι μία καρδὴ τῆς κυμβάλης,
ἢ ἄλλο ὁποιοδήποτε ὄργανον, ὁπόταν εἶναι καλὰ τετ-
τωμένη, διδύς ὅπερ πληγῆ εἰς τὴν μίαν ἀκρᾶν τῆς
μεταδίδοι ἐν ἀκαρτεί τῶν κινήσιν τῆς ἕως τῶν ἄλλων
ἀκρῶν, ὑπέλαβον ὅτι ἔτι καὶ ἡ κίνησις κατ' ἴσιν προ-
σβάλλει εἰς ὁποιοδήποτε μέρος τῆς νύκτων, διδύς δι-
βιβάζεται εἰς τὴν ἀκρᾶν, ὅπερ εἶναι εἰς τὸν ἐγκέ-
φαλον.

Διά

42 Τμημ. Β'. Διωάμεις τῆς Ψυχῆς.

Διὰ τὰ συμβῆ ὁμῶς τῆτο ἔφωρεπε τὰ εἶναι τὰ νεῦρα ὅλα καὶ παντοτε ἔττι τεντωμένα, καὶ ἔττι ἐλδύθερα ὑπὸ κάθε ἀδράπλορον ἐμπόδιον, καθὼς εἶναι ἡ χορδὴ τῆ κυμβάλε, τὸ ὁποῖον βέβαια δὲν ἡμπορεῖ τὰ κατηγορηθῆ εἰς τὰ νεῦρα.

Ἡ μεγαλωτάτη ταχύτης, μετὰ τὴν ὁποῖαν τὸ ἡλεκτρικὸν ρεύσον διαχέεται ἐν ἀκαρεῖ εἰς τόσον μῆκος, τὸ ὁποῖον δείχεται αἰδητῶς εἰς τὸν πορζενέμυρον κλόγον (1), ἐκαμῶ ἄλλως τὰ φαντασθῆν, ὅτι τῆτο τὸ ρεύσον εἶναι, ὅπε διαπορθεμῶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ μῆκος τῆν νεύρων τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς.

Ἀλλὰ καὶ τὰς κανόνας τῆς ἡλεκτρίσεως ἡμεῖς ἰξόρομεν ὅτι τὸ ἡλεκτρικὸν ρεύσον δὲν διαπερνᾷ ὑπὸ ἕνα τόπον εἰς ἄλλον καὶ ὑπὸ ἕνα σῶμα εἰς ἄλλο, παρὰ ὅταν πλεονάζῃ εἰς ἕνα μέρος, ἢ σῶμα, καὶ λείπῃ ὑπὸ ἄλλο. Λοιπὸν ὁπόταν ἔχωμεν τὰς χεῖρας μας ἡνωμένας ὁμῶς, τότε βεβαίωτατα δὲν φαίνεται κανένας λόγος, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει τὰ εἶναι πλεοναστότερον ἡλεκτρικὸν ρεύσον εἰς τὸ ἕνα ἢ εἰς τὸ ἄλλο χέρι, ἢ πλεοναστότερον εἰς τὰς χεῖρας, ἢ εἰς τὰ νεῦρα, ἢ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ μὴ ὅλον τῆτο τὸ αἰδημα εἶναι καὶ εἰς τὰ δύο χεῖρα.

Ἄλλοι πάλιν σοχαζονται τὰ νεῦρα ὡς σίφωνας, ἢ σωλιώαρια, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα βρέχει ἕνα λεπτότατον

---

(1) Ἀφ' ἧ γεμίση (ὑπὸ ἡλεκτρικὸν πῦρ) μία μπουτέλια, αἰσίως ὑπὸ πολλὰς ἀνθρώπους, ὅπε χρηματίζεν μίαν σειρὰν (ἀράδα), ὁ πρῶτος κρατῆ τὴν μπουτέλιαν, καὶ ὁ τελευταῖος ἀγάλλῃ ὑπὸ αὐτῷ ἕνα σπιθῆρα, εἰς τὴν αὐτῷ σιγμῶ ὅλοι αἰδανονται τὸν κλόγον. τὸ ὁποῖον συμβαίνει κατὰ τὴν θεωρίαν τῆ Φραγκλίν, ἐπειδὴ τὸ πλεονάζον ρεύσον ὄντας κεκλεισμένων εἰς τὰ κύβον τῆς μπουτέλιας, ἀπερνᾷ μετὰ μεγαλωτάτην ταχύτητα ἀνάμεσα ὑπὸ ὅλης τῆς ἀνθρώπους, ὅπε κρατῆται ἕνας ὑπὸ τὸν ἄλλον, καὶ συγκρατῆ τὴν σειρὰν, εἰς τὰ εἰς ἰσοσταθμίαν μετὰ τὸ ἔξω τῆς ἰδίας μπουτέλιας, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπερημῶν ὑπὸ τὸ ἡλεκτρικὸν ρεύσον τόσον, ὅσον πλεονάζει τὸ κύβον.

πατην ρόζον λαγαρισμόν· ἕπο' τὸ καθαρώτερον καὶ πνευματώδεςρον μέρος τῆ αἵματος, τὸ ὁποῖον δι' αὐτὸ τὸ ὀνόμασιν χυμὸν νευρικόν, ἢ πνεῦμα ζωτικόν· καὶ λέγειν ὅτι αὐτὸ τὸ ρόζον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, καθὼς κοπιθῆ, ἢ καὶ ἄλλον τρόπον εἰλιβῆ κἀνὸς α νεῦρον, δὲ τὴν μεγάλῃ συνέχειαν τῶν μερῶν τῶν, δὲ δίδει δ' αὐτὸς καὶ ἀκαρτείας τὴν προσβάλλουσαν κίνησιν εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Αὐτὴν τὴν δόξαν δέχονται κοινότερον τὴν σήμερον οἱ Φιλόσοφοι, καὶ αὐτὴ φαίνεται πιθανώτερα.

Ἐπειδὴ εἶναι, ναί, ἀληθινὸν ὅτι αἱ παθητικαὶ, ὅπερ ἔκαμαν μὲ τὰ μικροσκοπία τὰ πλέον ὀξύτερα, δὲ ἀνεκάλυψαν ἀκόμη ἕως τῶρα κἀνὸς α βέβαιον σημεῖον μῆτε τῶν σωληναρίων, ἢ τῆς κοιλόπτης τῶν νεύρων, μῆτε τῶν ρόζων, ὅπερ μέσα εἰς αὐτὰ ἔχει, ἀλλὰ καθὼς ἀλλῶ (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Δ'. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Γ'.) ἐσημειώσαμεν, ἔχομεν ὁρατήρημα πλάχιον πιθανὸν εἰς ἐμπέδωσιν αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως· δὲ τί φανερὸν μόνον νὰ δέσῃ τινὰς εἰς α νεῦρον, καὶ βλέπει ὅτι τὸ μέρος, ὅπερ μῆτις κἀτω ἕπο' τὸν δεσμὸν, δὲ δίδει πλέον κἀνὸς α αἶδημα· τὸ ὁποῖον βεβαιότατα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ ἀλλῶς, παρὰ λέγωντας ὅτι ὁ δεσμὸς ἐμποδίζει τὴν κοινωσίαν, καὶ τὸν ἐλεύθερον δρόμον τῶν ζωτικῶν πνευμάτων, ὅπερ ἔφερε νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, τὰς γυρομῆτας προσβολὰς.

Εἰς τῶν παλαιῶν καὶ αἱ πρόσφατοι παθητικαὶ τῶν Α' ββὰ Τοφφάλη, ὅτι ἕπο' ὅλλῃ τὴν ἐπιφανείαν τῶν ἐγκεφάλων ἀναφύονται ἕως αὐτῶν εἰς α χυμὸν λεπτότατον ἀπειρα νεῦρα, τῶν ὁποῖων αἱ ἀκραι ἐμβαίνουσι εἰς τὰς μεμβράνας, ὅπερ ἐπιζώντων τὸν ἐγκέφαλον, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα ἕπο' αὐτὰς τὰς μεμβράνας λαμβάνειν τὴν ἀρχὴν τῆς· δὲ τί καθὼς αὐταὶ αἱ μεμβράναι δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ μία λεπτοτάτη ὑφὴ αἱματιῶν ἀγγείων, ἕπο' φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἢ φύσις εἰς αὐτὸ τὸ μέρος ἔβαλε τὴν ἀρχὴν τῶν νεύ-

44 Τμήμ. Β'. Διωάμεις τῆς Ψυχῆς.

νύρων, ἔχ' ἐνὰ βυζάνην ὑπὸ τὸ αἶμα τὸ ῥόδιον ἐκεί-
νο, ὅπῃ μέσα εἰς αὐτὰς ἔρχέται.

Ἡ πιθανότης ἠθελον αὐξήσει ἀκόμη περισσότερο ἀνίσως ἦτον βεβαιωμένη ἢ φησὶν τῷ Π. Τόρρη, ὁ ὁποῖος ἐξετάζωντας με ἐντελέστατα μικροσκοπία κά-
ποια κομμάτια νύρων, λέγει πᾶς ἀνεκάλυψεν ὅτι αἱ ἴνες των ἦτον ὅλαι συνεπιδεικνύμαι ὑπὸ λεπτότητα σφαιρίδῃ ἀλλήλων ἐχόμενα, καὶ ὅτι εἶδε ἐνέχων ἀνάμεσα εἰς αὐτὰς τὰς ἴνας εἶνα πλῆθος ἀπειρον τέ-
τοιων σφαιριδίων (Νέαι Παρατηρήσεις μικροσκοπικαὶ Σελ. 63.). Τὸ ὁποῖον τῆτο εἶν ἦτον καθὰς τὸ λέ-
γει, μόλις ἠμπορεῖσε ἐν μείνῃ ἀμφιβολία ὅτι ὁσὺ εἶναι αὐτοὶ καὶ ἀλήθειαν οἱ ἔξωπορθεύονται τῷ ἔξω-
τερικῶν προσβολῶν.

Ὅμως ὅπως καὶ αὐτὸ ἔξωπορθεύονται αἱ προσβολαὶ
ἔχ' ἐν νύρων εἰς τὸν ἐγκεφαλὸν, ἀφ' ἑ ἔξωπορθεύ-
θῆν, εἰς ποῖον τόπον πηγαίνου;

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῶ τόπῳ τῶ ἐγκεφαλῆ, εἰς τοῦ ὁ-
ποῖου διαπορθεύονται διὰ τῶ μεύρων
αἱ ἔξωτερικαὶ προσβολαί, ὅμ ὡς ἔπερ
τῶ κοιμῆ αἰσθητικῆ, ἔπερ τῆς καθέ-
δρας τῆς ψυχῆς.

Η παλαιὰ δόξα τῶ Σχολαστικῶν ἦτον ὅτι ἡ ψυ-
χή εἶναι διακεχυμένη εἰς ὅλον τὸ σῶμα, ἢ (καθὰς
αὐτοὶ ἔλεγον) ὅτι εἶναι ὅλη εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ
ὅλη εἰς κάθε μέρος τῆ.

Βλέπωντας τὴν ταχύτητα, με τὴν ὁποῖαν ἡ ψυ-
χή, καθὰς κινηθῆ εἶνα χέει ἢ ποδαίει, αἰσθάνεται
ἐμέσως τὸν πόνον, καὶ μὴν ἰξάβρωντας, ὅτι ἡ προ-
σβό-

σβολή ἔαρεπε νὰ διαπορθευθῆ ἑποίτερα εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἐσοχάθησαν ὅτι ἡ ψυχὴ διεϊσκέται παρὸν εἰς τὸ ἴδιον χέρι, ἢ εἰς τὸ ἴδιον ποδάρι, ὁμοίως ἢ εἰς κάθε ἄλλο μέρος τῆ σώματος, ἢ ὅτι ἐκεῖ ἀμέσως αἰδανέται τὴν προσβολήν.

Αὐτὴ ὅμως ἡ δόξα ἔπεσον, ἀφ' ἑ ἀνεκαλύφθη, ὅτι ὅπε κοπή ἢ δεθῆ σὺν νεύρον, εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπε μῦς κάτω ἄπο τῆν τομῆν, ἢ τὸν δεσμόν, ἢ ὅπε δευ' ἔχει κάμμιαν κοινωρίαν μὲ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ ψυχὴν δευ' λαμβάνει πλέον κίνεσιν αἰθήσιμα.

Ἐπειδὴ αἰθήσις ἡ ψυχὴ κατέβαινον εἰς τὸ ποδάρι, ἢ εἰς τὸ χέρι, πῶς δευ' ἠδελον αἰδανέται ἐκεῖ, καὶ ὅποταν δεθῆ τὸ νεῦρον; καὶ αἰθήσις δευ' νὰ λάβη αἰθήσιον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἶναι τὸ νεῦρον ἐλδύθερον, καὶ νὰ διαπορθευθῆ ἡ προσβολὴ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, πρὸς τί τέλος νὰ σέκη ἡ ψυχὴ εἰς τὸ χέρι, ἢ εἰς τὸ ποδάρι;

Μήτε τὰς βοηθῆ τὸ νὰ εἰπῶν ὅτι τὸν πόνον τὸν αἰδανόμεθα εἰς τὸ ἴδιον χέρι, ἢ εἰς τὸ ποδάρι, καὶ ὄχι εἰς τὸν ἐγκέφαλον· δευ' τί τὸ δεῖχνει ἀληθινὰ ὅτι ἡ ψυχὴ ἀναπέμπει τὸ αἰθήσιμά της εἰς τὸν τόπον, ὅπε ἀπολέθησεν ἡ προσβολὴ (ἢ τίνι ἔστω τὸ κάμνει τὸ δευ' ἐλόμην τὸ ἴδην μὲ ταῦτα)· ὄχι ὅμως καὶ ὅτι αὐτὴ διεϊσκέται ἐκεῖ.

Ὡς τόσον οἱ πωρινοὶ Φιλόσοφοι ἄπο τῆν σαθραῦν ἀπαθήρησιν ὅτι ἡ ψυχὴ δευ' αἰδανέται τίποτες, αἰθήσις αἰ προσβολαὶ δευ' διαπορθευθῆν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἐσυμπέρασαν, ὅτι ἡ καθέδρα τῆς ψυχῆς ἔαρεπε νὰ μεταποτιδῆ εἰς τὸν ἐγκέφαλον (1).

Ἄνα-

(1) Ὅτι ἡ καθέδρα τῆς ψυχῆς εἶναι εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἢ τὸν γῶμη ἀκόμη καὶ πολλῶν Παλαιῶν. Ὁ Ἐρυσίστρατος τῆν ἔδειξεν εἰς τῆν μεμβρανῶν, ὅπε πιεζῶνει τὸν ἐγκέφαλον, τῆν ἑποῖαν αὐτὸς τῆν ἀνομαζεν ἐπιφανίδα, ἢ πῶρα δευ' ἐλλεται εἰς λεπτιῶν καὶ σκληρῶν μίτερα, ἢ μίλιγκα. Ὁ Ἡρόφιλος τῆν ἔδειξεν εἰς τῆν

Ἀναφύονται ὁμως καὶ ἐδῶ μεγάλαι φιλονεικίαι διὰ τὸν τόπον (τῆ ἐγκεφάλῳ), εἰς τὸν ὁποῖον ἔσπετε νὰ τεθῆ.

Ὁ Καρτέσιος, ἐπειδὴ δῖρέθῃ εἰς τὴν ἐγκεφάλῳ εἶας ἀδωίσιος, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁμοιόημιος μὲ καρυδάκι πίτυος, ἠνομάθῃ ἀδωίσιος πίτυώδης, ἢ πίτειος, ἐσοχάθῃ, ὅτι ἐκεῖ ἔσπετε νὰ τεθῆ ἢ καθέδρα τῆς ψυχῆς, καὶ ὅτι ἐκεῖ ὡς αὐτὸ εἰς θρόνον ἐλαμβάνε τὰς ὀξυπτεμάς προσβολάς, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐδίθε τὰς ὀξυπτεμάς εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆ σώματος.

Διὰ νὰ ἡμπορῆ ὁμως εἶας τόπος νὰ θεωρηθῆ ὡς καθέδρα ἰδέξασα τῆς ψυχῆς, καὶ κοινὸν αἰδηπτεῖον, σπέπει σρωτῶν νὰ βεβαιωθῆ, ὅτι ἐκεῖ σωτέρχονται ὅλα τὰ νεῦρα, ἢ ὅτι ἀπ' ἐκεῖ λαμβάνεν τὴν ἀρχὴν τῆς. Ὅμως δὴ φαίνεται κἀνείνα νεῦρον νὰ διγαίνῃ ποτὲ διὰ τὸν πίτυώδη ἀδῶνα. Χωρὶς τῆτο ὁ Πλέμπιος (Παρά Λεκά Τότση Γ' αβ. Ἀρθρ. τῶ αἰδηπτεῶν Τόμ. Α'.) ἀναφέρει ὅτι ὁ Σλαυδὸς Γ' αβ' καὶ Ἀνατόμος εἰς τὸ Ἀμπερδάμ, δῖρηκεν εἰς τὸν πίτυώδη ἀδῶνα πολλὰς πετελιζαίς ὁμοίως ὁ Βονέτ γράφει (Θεαβ. τῆς Φύσεως Τόμ. Β'. Σελ. 309.) ὅτι ὁ πετελιζαίος Ρ' αἰδηπτεῶν δῖρηκε ἔσπε, καὶ ὅτι ἄλλοι δῖρηκαν τὸν ἀδῶνα ὅλον διπολιθωμῶν, χωρὶς νὰ χάσαν τὴν διωάμιν τῆ αἰδαπέθαι ἐν ὅσῳ ἔξασαν ἐκείνοι, οἱ αὐτοί σρωποί, ὅπῃ ἔπαχον τῆτο.

Ὁ Δίγβυς θέλει πῆμασότερον νὰ τὴν θέσῃ εἰς τὸν σρωτῶν φραγμὸν, τῆτ ἔσπε εἰς ἐκείνῳ τὴν μύελῳ καὶ δῖραπῆ μεμβράνῳ, ὅπῃ δῖραχωρὶζει τὰ ἐμ-

σπο-

τὴν βῆσιν τῆ ἰδέξαι ἐγκεφάλῳ ὁ Πλάτων εἰς ὅλλῳ τὴν κεφαλῳ ὁ Πυθαγόρας ἔθετε τὴν λογικὴν διωάμιν εἰς τὴν κεφαλῳ, καὶ τὴν ζωτικὴν εἰς τὴν καρδίαν. Ἐξ ἐνκατίας ὁ Χρῦσιππος καὶ ἄλλοι. Σπείκοι τὴν ἔθεταν ὅλλῳ εἰς τὴν καρδίαν. Ὁ Διοσκουδὸς εἰς τὴν διωάνυμον κοιλίαν τῆς καρδίας. Ὁ Ἐμπεδικλῆς εἰς τὸ αἷμα, καὶ ἄλλοι ἄλλῃ (Σπρχαίς, Ψυχολογ. Μέρ. Β'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Α').

προσδινα γαστρίδα τῶ ἐγκεφάλω. Ἐπειδὴ ὅμως μήτε ἀπ' αὐτῶ δυνά λαμβάνει ἀρχὴν κινῆσαι νεῦρον, λέγονται καὶ περὶ τῆτον τὸν λόγον, ὅπερ εἴπαμεν ἀνωτέρω.

Ὁ Λαύκιος, ὁ Μπερζέρ, ὁ Πεϋρονίαις, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὁμοφώνως τὴν δέχονται εἰς τὸ τυλῶδες σῶμα, τῶν ἔστιν εἰς ἐκεῖνο τὸ λευκότερον καὶ ἑλαφύτερον μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ δύο ἡμισφαίρια τῶ ἐγκεφάλω περὶ τὰ ὀπίσθια μέσα συνώνονται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν βάσιν, καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον διαγαίνεν ἀληθινὰ κάποια νεῦρα, καθὼς τὰ ὀπτικά, τὰ ὅποια ἀρχονται ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὅπερ ὀνομάζονται θάλαμος τῶ ὀπτικῶν νεύρων, καὶ τὰ παθητικά, ὅπερ φησὶν ἔχει πλησίον, καὶ χρησιμῶν εἰς ἐκείνας τὰς κινήσεις τῶ ὀφθαλμῶν, ὅπερ συνφορῶν τὰ πάθη. Ὅμως τὰ ἄλλα νεῦρα ἀναφύονται ὅλα ἀμέσως ἀπὸ τὸν προμήκη μυελόν, καὶ ἀπὸ τὸν ἀκωνθῶδη, ἢ νωτιαῖον· καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη δυνά ἠμπόρεσαν νὰ ἀνακαλύψουν, ὅτι τὰ νεῦρα ἀπολεθῆσαν μέσα εἰς τὴν ὑπόσασιν τῶ εἰρημῶν μυελῶν τὸν δρόμον τῆς, ὅπερ νὰ ὑπάγουν νὰ συνάθῃν ἢ μὲ τὸ τυλῶδες σῶμα, ἢ μὲ κινῆσαι ἄλλο μέρος, δυνά ἠμπόρεσαν τότε νὰ βεβαιώσων μήτε τὸ κοινὸν αἰδητήριον, μήτε τὴν ἔδραν τῆς ψυχῆς.

Πρῶτος, ὅπερ ἠμπόρεσε νὰ ἀνιχνεύσῃ ὅτι τὰ νεῦρα ἐμβαίνων εἰς τὴν ὑπόσασιν τῶ μυελῶν, καὶ αὐτῶ τῶ ἐγκεφάλω, ἐξάθη ὁ Ἀββα Τροφόλης, τῶ ὁποῖε ἐτυπώθησαν κάποια ἀδραπρήσεις πῶρα νεωστὶ εἰς τὰ ἐπιλεκτα Συγγραμμάτια περὶ Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν (Τόμ. ΙΓ'. σελίδ. 390.). Ἐπειδὴ αὐτὸς διεπίσταντας ἕσπον νὰ στερεοποιήσῃ τὸν ἐγκεφάλον, ἀφίνωντας τὸν πολὺν καιρὸν μέσα εἰς πνεῦμα οἶνε (ράκι), ἠμπόρεσαν ἀνατέμνωντας τὸν, νὰ ἰχνηλατήσῃ τὰς ἵνας τῶ νεύρων, καὶ ἀπὸ τῆτον νὰ ἰδῇ ὅτι τὰ ὀσφραντικὰ τελειόνων εἰς τὰ δύο πρῶτα γαστρίδια τῶ ἐγκεφάλω· τὰ γλυκῆ εἰς τὸ τρίτον γαστρίδιον· τὰ ἀκυστικά εἰς τὰ

τὰ πνευμάθι σώματα κτ. ἀπὸ τὸ ὁποῖον συνάγεται ὅτι κἀνσὶά μέρος τῶ ἐγκεφάλου δὲν ἠμπορεῖ καὶ ποροτίμησιν νὰ ὀνομαθῆ κτελεῖς κοινὸν αἰσθηθῆιον, ἢ καθεδρα ἰδύαζσσα τῆς ψυχῆς.

Ἀλλὰ τὸ κοινὸν αἰσθηθῆιον, καὶ ἡ καθεδρα τῆς ψυχῆς ἄς εἶναι ὅπως καὶ ἂν εἶναι, ἐπειδὴ ὁμοῦ αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ ἔμποροῦνται εἰς τὸν ἐγκεφάλον, μετὰ τὴν ἔξοπον μεταδίδονται εἰς τὴν ψυχῆν;

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς Ψυχῆς μετὰ τὸ σῶμα, ἔπερὶ τῶ ἀμοιβαίῳ αὐτῶ σωμαλάγματος.

Ο ἔξοπος, μετὰ τὸν ὁποῖον αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ μεταδίδονται εἰς τὴν ψυχῆν, εἶναι ἀκόμη δυσκολώτερον πρᾶγμα. Μία ἐστὶ σωματικὴ, ὅθεν σερεὰ, ἐκτεταμηῆ, συμπτεμηῆ ἀπὸ μέρη, δὲν καταπρεῖται βέβαια πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἐνεργῆ ἀπ' ὀφείας καὶ ἀμέσως ἐπάνω εἰς μίαν ἐστὶν ἀσώματον, ὅθεν μὴ σερεὰν, ἀέκτατον, ἀμερῆ, καὶ ἐνὶ λόγῳ μιᾶς φύσεως φύσει καὶ ἐσιφδῶς ἐναντίας. Ὄθεν ὁ Πλάτων ἐφαντάθη μίαν τρίτην ἐστὶν ἀνάμεσα εἰς τὴν ψυχῆν καὶ τὸ σῶμα, ἢ ὁποῖα νὰ εἶναι ἄς ἂν εἶναι ὄχιμα ἀπὸ τὸ εἶναι εἰς τὸ ἄλλο. Ἀλλ' ἐπειδὴ μεταξὺ εἰς τὸ ἀπλῆν καὶ τὸ σῶμα δὲν εἶναι κἀνσὶά μέσον, λοιπὸν αὐτὴ ἢ τρίτη ἐστὶν εἶναι τελείως ματαία, καὶ φαντασίας ἀνάπλασμα.

Οἱ Καρτεσιανοὶ, ἔπειδὴ νὰ ἀπαλαχθῶν πραγμάτων, εἶπαν ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ, ἀφ' ἧς ἔμποροῦνται εἰς τὸν ἐγκεφάλον, δὲν διεγείρουν αὐταὶ τὰ αἰσθηθῆματα εἰς τὴν ψυχῆν, ἀλλὰ γίνονται μόνον ἀφορ-

φορμαί, ὅτῃ κάμνεν τὸν Θεὸν ἐν ᾧδῶν εἰς τὴν ψυχῇ τὰ ἀνάλογα αἰδήματα· ὅθεν τὸ σύστημα τῆς μὴ ταῦτα ἀνομάσθηκε σύστημα τῆς ἑξ' ἀφορμῆς αἰτιῶν, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀνομάσθησαν Αφορμῆται.

Τέτο ὅμως εἶναι ἐνὰ κόψεν τὸν δεσμὸν ἀντὶ ἐνὰ τὴν λύσεν. Πόθεν προέρχεται ὅτῃ ἡ μαγνήτις ἐνὰ ἔλκη τὸν σίδηρον; Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς πλησιάζει τὸ εἶνα πρὸς τὸ ἄλλο. Πόθεν προέρχεται, ὅτῃ εἰς τὸν ἀέρα ὁ καπνὸς ἐνὰ πηγαίη εἰς τὰ ἄνω, καὶ ἡ πέτρα ἐνὰ πίπτῃ κάτω; Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τὸ εἶνα τὸ ὠθεῖ ἐπάνω, καὶ τὸ ἄλλο τὸ ὠθεῖ κάτω. Ἀλλὰ τῆτο δὲν εἶναι ἐκεῖνο, ὅτῃ ἀπαιτεῖται ἀπὸ τῆς Φιλοσόφης. Ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι τὸ πρῶτον αἶτιον, δὲν ἠμπορεῖ ἐνὰ ἀμφιβάλλῃ τινὰς, καὶ μῆτε τὸ ἀγνοεῖ κανεῖνας. Ὅποταν ὅμως ἀπαιτῆται ἡ ἐξήγησις εἰδὸς φαινομένων, ζητεῖται μὲ ποῖον ἔστυπον διέταξεν ὁ Θεὸς ἐνὰ γίνεται τῆτο, ποῖα εἶναι τὰ φυσικὰ αἰτία, ὅτῃ τὸ ᾧδῶν, καὶ ποῖοι οἱ νόμοι, καὶ τῆς ὁποῖας ἐνεργῶν αὐτὰ τὰ αἰτία. Λοιπὸν τὸ ἐνὰ ἀπκρινεῖνται ὅτι ὁ ἴδιος Θεὸς δημιουργεῖ τὰ αἰδήματα εἰς τὴν ψυχῇ, πλησιάζει τὸν σίδηρον εἰς τὴν μαγνήτιν, κάμνει ἐνὰ καταβαίη ἡ πέτρα, καὶ ἐνὰ ἀναβαίη ὁ καπνὸς, εἶναι τὸ ἴδιον ὡς ἂν ἐνὰ μὴ λέγην τίποτες.

Ὁ Π. Μαλεβράγγιος, εἶνας ἀπὸ τῆς φελοφημοτέρης Καρτεσιανῆς, ἐνόμισεν ὅτι κατὶ εἶπε, πρὸδεπώντας ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργὸς ὅλων τῆς ὄντων, πρέπει ἐνὰ ἔχη εἰς τὸν ἐαυτὸν τὸ ᾧδῶν εἰσὶν ὅλων τῆς παραγμάτων, καὶ δὲ τῆτο εἰς φελοφασιν μίας ἐξωπεικῆς προσβολῆς, ἡ ψυχὴ βλέπει εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν, ὡς ἂν εἰς εἶνα καθρέπτῃ τὴν εἰκόνα τῆς ἀπτικειμένης, ὅτῃ τὴν ἐφοξέσῃσεν.

Ὅμως καὶ τῆτο, κοντὰ ὅτῃ ἐποτίθεται πάντῃ δαρεῶν (χωρεῖς ἀποδείξιν), εἶναι καὶ ἀκατανόητον πῶς θέλει ἠμπορέσει, ἐνὰ ὀραθῇ εἰς τὸν Θεὸν τὸ ἴνδαλμα ἐκεῖνε, τὸ ὁποῖον δὲν ᾧδῶν εἰσὶν κανεῖνας ἴνδαλμα; Ὅποταν ἡ ψυχὴ ἔχη τὸ αἶδημα τῆς ψυ-

χας ἢ τῆ θάλπας, τῆς πείνας ἢ τῆς δίψας, τί βλέπει εἰς τὸν Θεόν (1);

Ὁ Λεῖβνῆτιος ἐπρόβαλε μίαν νέαν ὑπόθεσιν, ἢ ὅποια ὀνομάζεται τῆς προπεταγμένης ἀρμονίας. Αὐτὸς θεωρεῖ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὡς δύο ὄντα πάντα ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων, δεδημιουργημένα ὅμως ἀπὸ τὸν Θεὸν μετὰ τρόπον ὅπως εἰς τὴν ψυχὴν εἶναι μία σειρά συνεχῆς αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεων, αἱ ὁποῖαι ἠγωνῶνται ἀμέσως ἢ μία ἀπὸ τῶν ἄλλων· καὶ εἰς τὸ σῶμα μία συνεχῆς σειρά κινήσεων ἀναλόγων μετὰ ἐκεῖνα τὰ αἰδημάτα καὶ τὰς ἀντιλήψεις, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχη τὸ σῶμα καμμίαν ἐπίρροιν, ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, ἢ αὐτὴ ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα. Φαίνεται ὅτι δύο ὁρολόγια, τὰ ὅποια ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκπορεύονται εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, πιγαίναν πάντα συμφάνως, χωρὶς νὰ ἐνεργῇ τὸ εἷς ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, ὑπέμνησαν εἰς τὸν Λεῖβνῆτιον μίαν τέτοιαν ὑπόθεσιν, τὴν ὅποιαν τὴν ἐμεγάλωσε μετὰ ταῦτα ὁ Βόλφιος, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ Λεῖβνῆτεια Δόγματα.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις, καθὼς καὶ αἱ λοιπαί, κοντὰ ὅπως δεῦν ἔχει κανένα θεμέλιον, εἶναι καὶ πάντῃ φαντασιώδης. Διὰ τὴν ἀνίσωσιν καὶ τύχην ἐγὼ ἀνοίξω εἷς λεξικὸν, καθὼς ἄρῃσα ἀρχιτερεῖ ὁ Γενεωσιος (Στοιχ. Μεταφυσ. Μέρ. Β'. Προτάσ. 27.), τὸ λεξικὸν τῆς Γεωργίης, φέρειπεῖν, καὶ ἁβιάσω καὶ τάξιν τὰς λέξεις Κόσμος, Κότος, Κοτύλη, Κελεός, Κερέος, Κέρσι, διεγείρονται εἰς ἐμὴν μετὰ τὴν ἴδιαν τάξιν αἱ ἀντιστοιχεῖσαι ἰδέαι αὐτῶν τῶν λέξεων. Λοιπὸν ποῖαν σχέσιν καὶ ἀναλογίαν ἔχει ἡ ἰδέα τῆς κόσμου μετὰ τὴν ἰδέαν τῆς κόπης, ἢ ἡ ἰδέα τῆς κόπης μετὰ τὴν

(1) Lui qui voit tout en Dieu, n'y voit pas qu'il est fou, λέγει (ἀγαλλὰ πολλά δηκτικῶς) εἷας Κεῖτης τῆς Μαλεβραχυχίης ὅστις, αὐτὸς ὅπως βλέπει ὅλα εἰς τὸν Θεὸν δεῦν βλόπει εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι ζεῖλος.

τῷ ἰδέαν τῆς κοτύλης, ἢ τῷ κλεῖ μὲ τῷ κρεῖως, εἰς καιρὸν ὅπῃ τὸ εἶναι ξιφοθύκη, καὶ τὸ ἄλλο μπαρμπέρης, εἰς ἔσπῳν ὅπῃ νὰ ἡμπόρη τινὰς νὰ εἰπῆ (καθὼς ὁ Λεῖβνῆτιος καὶ ὁ Βόλφιος ἀποφαίνονται) ὅτι αὐταὶ αἱ ἰδέαι ἡγνῶνται ἀφ' ἑαυτῶν ἀμέσως ἢ μία ἀπὸ τῶν ἄλλων, καὶ εἰς τῷ μίαν παρῆχεται ὁ ἀποχρῶν λόγος τῆς ἄλλης; Ποῖος θέλει ἡμπόρεσει νὰ καταλάβῃ ποτὲ ὅτι ἡ ἰδέα τῷ Κόσμου παρῆγαγε τῷ ἰδέαν τῷ κότῃ, ἢ ἡ ἰδέα τῷ κλεῖ τῷ ἰδέαν τῷ κρεῖως;

Ὅλα αὐτὰ τὰ συστήματα ἔξω ἀπὸ τὰ ἰδίζονται ἐλαττώματα, ὅπῃ ἔχει τὸ καθεῖνα, ἔχον ἀκόμη καὶ τῷ τὸ κοινόν, ὅπῃ κατισαίνωνται ὅλα πᾶντῃ ἀρχῆσῳν τῷ ὑπαρξῆν τῷ σώματων, φέρνῃ τὸν ἀνθρώπου εἰς τὸν ἰδαιλισμὸν, τῷ ἔσιν εἰς τῷ δόξαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀρνεῖνται τελείως τῷ ὑπαρξῆν τῷ σώματων. Διὰ τί εἰς τί ἡθέλω χρησιμὸς τὰ σώματα, αἰσῳς δὲν εἶχαν κάμμίαν ἐπῆρροίαν ἐπάνω εἰς τῷ ψυχῷ; Ἡ ἄρὸς τί τέλος ἡθέλε κτίσῃ ὁ Θεὸς τὰ σώματα, αἰσῳς ἡθέλε νὰ διεγείρῃ ὅλα τὰ αἰδήματα εἰς τῷ ψυχῷ μοναχὸς τῷ χρεῖς τὸ σῶμα, ἢ νὰ κάμῃ ὅπῃ ἡ ψυχὴ νὰ βλέπῃ ὅλα ἀμέσως εἰς αὐτὸν, ἢ νὰ ἔχῃ εἰς τὸν ἑαυτῆς τὸν λόγον τῷ νὰ παρῆγῃ ὅλα τὰ αἰδήματα ἀπὸ λόγου; Καὶ ἔπειτα πῶς θέλει ἡμπόρεσει εἶνας Καρτεσιανὸς, ἢ ὁ Μαλεβράχιος, ἢ ὁ Λεῖβνῆτιος, ἢ ὁ Βόλφιος νὰ καταφῆσῃ ὅτι ὑπάρχῃν τὰ σώματα, ἀφ' ἑ εἰς τὰ συστήματα τῷ δὲν ἡμπόρεῖν νὰ ἔχῃν κάμμίαν ἀποδείξῃν τῷ τῷ πράγματος;

Ἡμεῖς λοιπὸν ἔξω τῷ ὑπαρξῆν τῷ σώματων εἰδείξῃν εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τῷ (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Α' ρθ. Α'. §. 2.) τὰ ἐπιχειρήματα, ὅπῃ παρῆπει νὰ μᾶς πληροφορήσῃν εἰς τῷ ὅσον δὲ ἔξω τῷ ἐνέργειαν τῷ σώματος ἐπάνω εἰς τὴν ψυχῷ, δὲν ὑπερασπῆζόμεθα ἀληθινὰ ἐκείνῃ τῷ φυσικῷ καὶ παρῆματικῷ ἐπῆρροίαν, ὅπῃ ἀρέσκει τὸ

σον εἰς πολλὰς, χωρὶς νὰ ἔχεν κἀμμίαν ἰδέαν τῆς, ὅβριον ὅτι τὸ σῶμα ἐνεργεῖ πραγματικῶς καὶ ἀμέσως ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ἀντιστρόφως· ἐπειδὴ ὅμως ἡ πέτρα μᾶς δείχνει πάντοτε ὅτι μία δοθεῖσα προσβολὴ εἰς τὸ σῶμα, κάμνει νὰ κινῆται πάντοτε εἰς τὴν ψυχὴν εἰς αὐτὴν αἰσθημα· καὶ ὅτι ὅπότεν ἡ ψυχὴ θέλει νὰ διεγερθῇ μία τέτοια κίνησις εἰς τὸ μάτι ἢ εἰς τὸ χεῖρ ἢ εἰς τὸ ποδάρι, πάντοτε διεγείρεται, λέγομεν ὅτι πρέπει νὰ δεχθῆμεν μίαν ἐνεργειαν ἀπὸ τὸ εἶν ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, χωρὶς ὅμως νὰ εἰπῆμεν ὅποια εἶναι· ἐπειδὴ τὸ εἶναι ἀδιώτατον νὰ τὸ ἰξοδώμεν. Ποία ἀλαζων καὶ ἄλογος ἐνδοκίμη θέλει μᾶς ἐμποδίσαι νὰ ὁμολογήσωμεν μὲ εὐκλείνειαν, ὅτι δὲν ἰξοδώμεν ἐκεῖνο, ὅτ' ἔδεν ἰξοδώμεν;

Μᾶς ἀπομνησθεῖτε λοιπὸν τώρα νὰ ἐξετάσωμεν ἀνίσως τὰ αἰσθηματὰ τῆς ψυχῆς ἔχεν τελάχιστον κἀμμίαν ὁμοιότητα μὲ τὰς ποιότητας τῶν σωμάτων, ἀπὸ τὰ ὅποια φθάνονται, καὶ ἀνίσως αἱ ὄσμαι, οἱ χυμοὶ, οἱ ἥχοι, τὰ χρώματα υφίστανται εἰς τὰ σώματα ποιῶντα, καθὼς τὰ αἰθανόμεθα. Ἐπειδὴ ὅμως εἰδείξαμεν ἄρκετὰ εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Ἀ'ρθρ. Α'), ὅτι εἰς τὰ σώματα δὲν υφίστανται φθὰ δαδῆσεις τινὲς καὶ συμμορφώσεις καὶ κινήσεις τῶν μερῶν, ἐπιπέδαι, ναὶ, νὰ ἀφοξνήσεν τινὰς κινήσεις εἰς τὰ νεῦρα, εἰς τὰς ὁποίας, ἀφ' ἑδραβιβαθῶν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, συσσιχῶν εἰς τὴν ψυχὴν κάποια αἰσθηματὰ, δὲν ἔχεν ὅμως μὴτε ἠμπορῶν νὰ ἔχεν κἀμμίαν ὁμοιότητα μὲ αὐτὰς τὰς κινήσεις, νομίζομεν φελετὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν πάλιν ἐδῶ.

Δὲν θέλομεν ἔμβη εἰς τὸ νὰ ἐξετάσωμεν ἐδῶ μήτε πῶς φθάνει ἡ ψυχὴ δα τῶν αἰσθημάτων τῆς νὰ γνωεῖ τὴν ὑπαρξιν τῶν σωμάτων. Ἐπειδὴ εἰς τὸ ἀπαιτεῖται ὄχι μόνον ἡ κῆσις τῆς ἀπλῆς δυναμείως τῶν αἰθανόμεθα, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων δυναμείων, θέλομεν ὁμιλήσαι φελετὸν αὐτῆ ἀρμοδιωτέρως εἰς τὸ ἐπόμενον

τον Μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον θέλομεν δείξει ὅσον ἡμπέ-
 ρέσωμεν καλλίτερα καὶ τὴν βάσιν ἐκείνης τῆς μεταξύ
 αἰδημάτος, καὶ ἀντιλήψως διαβολῆς, ὅπως εἰς τὴν
 Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Α' ρθ. Α'.)
 ἐν παρόδῳ ἐσημειώσαμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς ἐνεργείας τῆς σκέψεως.

Η ἐνεργεια τῆς σκέψεως, καθὼς ἐσημειώθη (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Ἀρθρ. Β'.) εἶναι ἐκείνη ἢ δυνάμις, ὅπερ ἔχει ἡ ψυχή εἰς τὸ νὰ δρα-τεῖβη εἰς εἷνα αἰδημα, ἢ μίαν ἀτίληψιν, εἴησιαν, ἢ ιδέαν ᾧξασότερον ᾧξασ εἰς μίαν ἄλλω· τὸ ὁποῖον τῆτο ἄνωμάθη προσοχή· καὶ εἰς τὸ νὰ μεταβιβάζη τὴν προσοχήν τῆς δὲτὸ εἷνα εἰς ἄλλο, τὸ ὁποῖον τὸ εἶπα-μῦ σκέψιν.

Αὐτὰς ὅμως τὰς δύο ἐνεργείας τῆς δυνάμειος τῆς σκέπτεσθαι θελόμην τὰς ἕξειάσει ἰδιαίτερον.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Προσοχῆς.

Οτι ἡ ψυχή, ὅποταν ἔχη ἔμφορδύ τῆς εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πολλὰ αἰδηματα, ἢ ἀντίληψεις, ἐναχολείται ἀπενέσερον πόπε εἰς τὸ εἷνα, καὶ πόπε εἰς τὸ ἄλλο, τῆτο τὸ ἰξόρομην δὲτὸ μίαν διωκεῖ πείραν.

Αὐτὴ μᾶς δείχνει προσέτι ὅτι τὸ συνήθεσ δὲτοτέλεσμα μιᾶς τέπειας ἐναχολήσεως εἶναι νὰ γίνεταί ζωρότερον τὸ αἰδημα, ἢ ἡ ἀντίληψις, ὡσε ἀίσιως δὲτὸ πολλὰ ἀντικείμενα, ὅπερ ἔχομην εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἔμφορδύ μας, προσηλωθώμην ἰδιαίτερον εἰς κᾶνσῶ δὲτὸ αὐτὰ, λαμβάομην δὲτὸ αὐτὸ μίαν ἀντίληψιν ζωρότεραν ᾧξασ δὲτὸ τὰ ἄλλα.

Ἡ Ἀββα Κορδουλιάκ λέγει ὅτι εἰς αὐτῶ τῶ ἰδίαν ὅπειασιν τῶ αἰδηματος, ἢ τῆς ἀντίληψεως συμί-

σαται ὅλη ἡ φύσις καὶ ἡ εὐσία τῆς προσοχῆς, θεωρῶντας μίαν τέτοιαν ἐπίπαισιν ὅχι ὡς εὐα ὑποτέλεσμα τῆς προσοχῆς, ἀλλὰ ὡς ἰδίαν προσοχὴν καὶ ἰδὲ πῶς.

Αὐτὸς ἐνόμισεν ὅτι αἱ δυνάμεις καὶ αἱ ἐνέργειαι τῆς ψυχῆς ἤμπορῶσαν νὰ χωρῶνται ὅλαι ἀπὸ μίαν μόνω ἀρχὴν, τῶν ἔστιν ἀπὸ τῆς αἰδήσεως, καὶ νὰ θεωρηθῶν ὅλαι ὡς αὐτὴ ἡ αἰδήσις μεταμορφωμῆν εἰς διαφορὰς εἴδη.

Λοιπὸν ἐν ὅσῳ (λέγει) ἡ ψυχὴ ἐναχολεῖται παρμοίως εἰς αἰδήματα ὅμοια ἀλλήλοις, δεῦν ἔχει ἄλλο πᾶσι αἰδήματα· ἀνίσως κινῶν ἀπὸ αὐτὰ γένη ζωηρότερον, γίνεταί προσοχή· ἀνίσως ἡ προσοχὴ ἀπεράσῃ ἀπὸ εὐα εἰς ἄλλο, γίνεταί σκέψις· καὶ ἐφεξῆς ὡσαύτως.

Ὅμως ἡμεῖς ἐδείξαμεν ἄλλῃ (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Β'.) τὴν εὐσιώδη διαφορὰν, ὅπῃ εἶναι μεταξύ αἰδήματος καὶ προσοχῆς, δεῦν τὴν ὁποίαν δεῦν ἤμπορῶν βέβαια νὰ ληφθῶν συγκεχυμῶν τὸ εὐα ἀντὶ τῶν ἄλλων. Διὰ τὴν εἰς τὸ αἰθάναδα ἡ ψυχὴ εἶναι σχεδὸν τελείως πάρασσα, ὡς αὐτὸν ὅπῃ δεῦν κρέματα ἀπὸ λόγου τῆς νὰ λάβῃ, ἢ νὰ μὴ λάβῃ τὰ αἰδήματα· καὶ ἡ δράσις τῆς εἰς αὐτὰ εἰς ἄλλο δεῦν καταντᾶ, πᾶσι εἰς τὸ νὰ δεχθῆ τὰς προσβολὰς, ὅπῃ γίνονται ἐπιάνω τῆς· δεῦν ἐναντίας εἰς τὸ προσέχειν καὶ σκέπτεσθαι εἶναι ἐνεργικωτάτη, ὡς αὐτὸν ὅπῃ ἀπὸ λόγου τῆς κρέματα νὰ σῆσῃ τὴν προσοχὴν τῆς ὅπῃ τῆς ἀρέσκει πᾶσι πᾶσι· εἰς εἴδη ὅπῃ μεταξύ εἰς τὸ εὐα καὶ ἄλλο πᾶσι, εἶναι ἡ διαφορὰ ἐκείνη, ὅπῃ εἶναι μεταξύ εἰς τὸ εἶναι τι παθητικόν, καὶ τὸ εἶναι ἐνεργητικόν, ὅπῃ εἶναι ἐκ διαμέτρων ἐναντίον.

Εἰς πᾶσι βεβαίωσιν τέτα φθαίει νὰ πᾶσι πᾶσι, ὅτι τὴν προσοχὴν δεῦν τὴν διορίζει πάντοτε φυσικὰ τὸ σφοδρότερον αἰθεμα, τὸ ὅπῃ ἐπᾶσι πᾶσι εἰς ἄπαντος νὰ ἀκολουθῆ πάντοτε, ἀνίσως ἡ

προσοχή δὲν ἦτον ἄλλο, ὡδὲ τὸ ἴδιον ἰχυρότερον αἰ-
 δημα. Πόσαις φοραῖς δὲν ἀφίνει ἡ ψυχὴ τὰς ἰχυ-
 ρότερας προσβολὰς, καὶ ἐναχολεῖται εἰς τὰς ἀδρανεσέ-
 ρας, καὶ πόσαις φοραῖς δὲν προσηλώνεται ὅλως δι' ὅλας
 εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἰδέας, εἰς ἔξοπον ὅπῃ νὰ μὴ αἰ-
 δανέται πλέον μήτε τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς; Εἴ-
 ναι πολλὰ γνωστὸν εἰς τὰς Ἰσθρίας τὸ ὡδαδειγμα τῆ
 Ἀρχιμίδε, ὁ ὁποῖος βεβυθισμῆος εἰς τὰς γεωμε-
 τρικὰς τε μελέτας, ὅπότεν οἱ Ῥωμαῖοὶ ἐμβῆκαν νικη-
 τὰ εἰς τὰς Συρακῆσας, δὲν αἰδανῆτε τελείως τὸν φρι-
 κτὴν Δορύβον, ὅπῃ ἔπρεπεν ἀναγκαίως νὰ ἀκολουθή-
 σῃ εἰς μίαν πόλιν ληφθεῖσαν με' ὄρμῳ, καὶ ἐσκοπό-
 θηκε παρὰ τῆ νὰ λάβῃ ἀκόμι εἰδησιῶν. Περιβόητον εἴ-
 ναι ὅχι ὀλιγώτερον καὶ τὸ ὡδαδειγμα ἐκεῖνος τῆ ἱερέως
 τῆς Κάλαμαῖης εἰς τὴν Ἀφεικίῳ, τῆ ἐπονομαζομένης
 Ρ'εσιπέτῃ, ὡδὲ τῆ ὁποῖα λέγει ὁ ἱερός Αὐγυστῖνος
 (Περὶ Πόλεως Θεῶ, Βιβλ. 14. Κεφ. 24.) ὅτι ὅταν
 ἤθελεν. ἐμακρύνεσθαι ἀπὸ τὰς αἰδήσεις τὸσον, ὅ-
 πῃ ἐκείπνεταν ὡς αὐ νεκρὸς, καὶ ὅχι μόνον δὲν αἰδά-
 νεταν ὅπότεν τὸν ἐκνίζον, ἢ τὸν ἐσάβλιζον, ἀλλὰ
 καὶ κατόμῃρος μερικαῖς φοραῖς, δὲν αἰδανέταν τὸν πό-
 ρον, ὡδὲ ἀπὸ τῆς πληγῆς ὕσερα. Ἀλλὰ ἔχῃ νὰ
 μὴ πηγαίνωμεν μακρὰν νὰ ζητήμεν ὡδαδείγματα τῆ
 εἰρημῆς, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ἀπὸ ἡμᾶς, εἰς τὸν ὁ-
 ποῖον δὲν συμβαίνει πολλάκις, ὅπότεν δὲρῖσκεται
 βεβυθισμῆος εἰς κἀμμίαν βαθεῖαν συλλογῆν, νὰ
 μὴ αἰδανέται μήτε τὰς δορύβους, ὅπῃ γίνονται τό-
 τε, μήτε μυείας ἄλλας προσβολὰς, ὅπῃ δέχεται ἀ-
 πὸ τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα;

Εἶναι λοιπὸν ἀποδεδειγμένον ὅτι ἡ προσοχὴ εἶναι
 μιᾶς φύσεως πάντῃ διαφορητικῆς ἀπὸ τὴν ἀπλήθῃ αἰ-
 δησιῶν, καὶ ὅτι, αὐ αὐτῇ ἡ αἰδησις γίνεται ἔχῃ τῆς
 προσοχῆς ἰχυρότερα, τῆτο πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς
 εἷς ἀποτέλεσμα τῆς προσοχῆς, καὶ ὅχι νὰ συγχέε-
 ται με' τὴν ἰδίαν προσοχῆν.

Ἐδὼ ὅμως ἴσως ἐρωτήσῃ τινὰς με' ποῖον ἔξοπον
 ἡμ-

ἢμπορεῖ ἡ προσοχή νὰ κάμῃ τὴν αἴδησιν ζωηροτέραν;

Οἱ Βονέτ (Δοκίμ. Ἀναλυτικ. περὶ τῆς ψυχικ. δυνάμεων) σοχάζεται ὅτι ἡ προσοχή σιωπίζεται εἰς μίαν ἀντίδρασιν τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς τὰς ἴνας τοῦ ἐγκεφάλου, κινεμίας δὲ τὰς ἑξωτερικὰς προσβολὰς, δὲ τὴν ὁποίαν (ἀντίδρασιν) ἐπιτείνεται ἡ κίνησις τῆς ἴνας, καὶ ἐπομύως ἐπιτείνεται καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τὸ αἶδημα.

Οἱ Ρομπινέτ (Περὶ Φύσεως Τόμ. Α'. Μέρ. 4. Κεφ. 1.) ὑποδέεται πάλιν δύο ἀντιδράσεις, μίαν ἀπὸ τῆν ἰδίαν ἴνα ἐπάνω εἰς τὴν κίνησιν τῆς, καὶ ἄλλαν δὲ τὴν ψυχὴν ἐπάνω εἰς τὴν ἀλλοίωσίν τῆς, καὶ δὲ αὐτὰς τὰς δύο ἀντιδράσεις θέλει, ὅτι ὡδῆγεται ἡ ἐπίτησις τῆ αἰδήματος.

Πολλὰ πράγματα ὅμως ἢμπορεῖσε νὰ εἴπῃ τινὰς ἐναντίον εἰς αὐτὰς τὰς δύο δόξας, καὶ πολλα εἶπε μὲ ὀξύτητα ὁ Ἀββα Δραγκέτις (Ψυχολ. Δοκίμ. Μέρ. Β'). Ἐγὼ ὅμως δὲν θέλω κάμῃ μίαν ἀμεσον ἀναίρεσιν, ἐπεὶδὴ ὑποπτέω μήπως χολαίνεν καὶ τὰ δύο δὲ μίαν ψαδὴν ὑποθεσίν, ὅτι ἡ ἐπίτησις τῆ αἰδήματος δὲν κρέμαται ἀμέσως δὲ τὴν ἰδίαν προσοχίαν, καθὼς αὐτοὶ νομίζεν, ἀλλὰ δὲ τὸ ἄλλο τίποτες, καὶ μήπως ἡ προσοχή, μὲ ὅλον ὅπε εἶναι αἰτία, ἢ ὅς ἀφορμὴς αἰτία, καθὼς λέγεν τὰ Σχολεῖα, δὲν εἶναι ὅμως ἡ ὡδῆγσσα αἰτία.

Διὲ τί ὁπόταν ἐγὼ ἐρείδω τὰ μάτια ἀπενῶς εἰς εἷνα ἀντικείμενον, εἶναι ἀληθινὸν ὅτι αὐτὸ τὸ βλέπω ζωηροτέρα δὲ τὰ ἄλλα, ὅπε εἶναι τειγύρω εἰς αὐτό ἔμως δὲ ποίω αἰτίαν; διὲ ὅτι παρρησιαζὼ εἰς αὐτὸ τὴν κόρην τῆ ὀφθαλμοῦ εἰς ἔσορον, ὅπε αἱ ἀκτῖνες, ὅπε δὲγαίνεν ἀπ αὐτό, ἐμβαίνεν καὶ περισσότερη καὶ ὀρθότερα εἰς αὐτὴν, καὶ δὲ τὴν πηγαίνεν καὶ πλάτταν τὸν δικτυοειδὴ μὲ περισσοτέραν δυνάμιν, ὡδῆ ἐκεῖναι, ὅπε ἔρχονται δὲ τὰ ἄλλα ἀντικείμενα πλαγιώτερα, καὶ διὲ αὐτὸ ὀλιγώτερα, καὶ μὲ ὀλιγώ-

58 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

γωτέρα ὀρμῷ. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ ἰδία προσοχή, ὅπερ αὐξάνει τὴν δυνάμιν τῆς αἰδήματος, ἀλλὰ εἶναι μία ἀπλὴ φερίσασις, ὅπερ τὸ ὄργανον τῆς ὀράσεως παρρησιάζεται εἰς τὸ ἀντικείμενον εἰς ἕσπον ὅπερ ἡ προσβολὴ διὰ αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι νὰ μᾶς ἔρχεται πλεόν ἰχυροτέρα.

Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ διὰ τὰς ἄλλας αἰδήσεις. Ὅπου τὸν θέλωμεν νὰ προσήλωθῶμεν προσεκτικῶς εἰς ἓνα ἦχον, μάλιστα ὅταν εἶναι πολλὰ ἀδυνάτος, καθὰς ὅταν τινὰς ὀμιλῇ με ταπεινῷ φωνῷ, διὰ νὰ τὸν ἀκέσωμεν καλλιτέρα, παχίζομεν νὰ τῆ παρρησιάζομεν τὸ ἔς καὶ κάθετον (διὰ νὰ εἰπῶ ἔτζι) εἰς τὸ φόμα τῆ. Τὸ ἴδιον κάμνομεν καὶ εἰς τὰς ὁσμάς πλησιάζοντάς τας εἰς τὴν μύτην, καὶ βαβώντάς τας με περαιοτέρα δυνάμιν, καὶ εἰς τὴν θερμότητα, βαίωντας τὸ χέρι ἐκεῖ ὅπερ ἐνεργεῖ περαιοτέρον, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὁμοίως.

Ὅμως θέλει εἰπῆ τινὰς, ὅτι ὅπου τὸν ἓνα ἦχος, τῆ κώδονος φέρει εἰπεῖν, προσβάλλῃ εἰς τὴν ἀκούμην, αἰσίως δὲν προσέχω εἰς αὐτὸν μὴ βίας τὸν ἀκῶ, καὶ αὐτὸ προσέχω, τὸν ἀκῶ ζωηρότερα, καὶ ἄς εἶναι μὴ ὅλον τῆτο τὸ ὠτίον εἰς τὴν ἰδίαν θέσει. Πρὸς τῆτοις μία ἀπερασμῆ ἰδέα, ὅπερ ἐπιανέρχεται εἰς τὴν μνήμην, αὐτὴ ἐναχοληθῶ εἰς αὐτὴν, γίνεται σαφῆς, καὶ αὐτὴ τὴν ἀμελήσω μῆρει ἀμυδρά. Λοιπὸν εἰς αὐτὰς τὰς φερίσασεις ἡ ἐπίτασις τῆ αἰδήματος, καὶ τῆς ἀντιλήψεως φαίνεται βέβαια ὅτι εἰς ἄλλο δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ ὡδὲ εἰς τὸ ἀμεσον ἀποτελεσμα τῆς ἰδίας προσοχῆς.

Εἰγὼ ὅμως δὲν τὸ πισδῶ, μάλιστα ἀμφιβάλλω αὐτὴ εἰς αὐτὰς τὰς φερίσασεις γίνεται κάμμία πραγματικὴ ἐπίτασις τῆ αἰδήματος, ἡ τῆς ἀντιλήψεως. Διὰ τὴν ἐγὼ σοχάζομαι ὅτι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μῆρει ἡ αὐτὴ καὶ πάντα εἶπε προσέχω εἰς αὐτὴν, εἶπε δὲν προσέχω· καὶ ἡ διαφορὰ εἶναι μόνον τσαύτη, ὡσεὶ εἰς τὴν πρώτῃ πῶσιν αἰδαίνομαι ὅλην τὴν δυνάμιν

πης, καὶ εἰς τὴν δευτέραν δεὺν τὴν αἰθανόμαι ὄλλω. Τὸ παράγμα λοιπὸν καταπᾶ μόνον εἰς τῆτο, ὅτι ὁ νῆσμας εἶναι παρωρισμῆος, καὶ δεὺν ἡμπορεῖ εἰς εὔα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ παρλάβη πολλὰ παράγματα. Οὔποταν εἰναχολιῆται ἀπενῶς εἰς ἄλλας νοήσεις, μὲν βίας λαμβανει εἰδῆσιν τῆ ἡχα τῆ κᾶδονος, ἢ πῆς ιδέας, ὅπῃ κλεπτικὰ ἀπερνᾶ δὲπο ἔμποροδεν τε, καὶ ὅποταν ὅπιπιδες παροσηλόνεται εἰς αὐτὰ, αἰδανέται ὄλλω τῆς τὴν ζῆροπτα, καὶ μόλις λαμβανει εἰδῆσιν τῆ ἄλλων παροβολῶν, ὅπῃ γίνονται εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἢ τῆ ἄλλων ιδεῶν, ὅπῃ διεγειρόνται εἰς αὐτὸν.

Αὐτὸς ὁ παρωρισμὸς τῆ δυνάμεων τῆ νοός μας με κάμνει νὰ νομίζω, ὅτι καὶ ἡ παροσοχή κοινῶς δεὺν ἡμπορεῖ ποτὲ νὰ παρλάβη παρὰ εὔα καὶ μόνον ἀντικείμενον τὴν κάθε φοράν.

Εἶναι βέβαιον, ὅτι ἔχομεν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν πολλῶν παραγμάτων αἰδήματα, ἢ ἀντίληψεις, ἐπειδὴ δεὺν ἡδέλαμεν ἡμπορῆ νὰ κείνωμεν πᾶς εὔα παράγμα εἶναι ἴσον ἢ ἀνίσον, ὅμοιον ἢ ἀνόμοιον με εὔα ἄλλο, ἀνίσως δεὺν τῆ αἰθανώμεθα καὶ τῆ δύο ὁμῆ. Οὔμως ἄλλο εἶναι ἀπλῆ αἰδῆσεις, ἢ ἀντίληψεις, καδῶς ἡδη εἶπαμεν, καὶ ἄλλο παροσοχή.

Ανίσως ἐγᾶ ὅπιχειριδῶ νὰ παρωρᾶ παροσεκτικῶς μίαν σειραὺν πολλῶν ἀντικειμένων, εὔα μόνον εἶναι πάντοτε ἐκεῖνο, ὅπῃ βλέπω καθαρώτερα δὲπο τὸ ἄλλο, τᾶτ ἔσιν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὅποῖον εἰρόνεται οἱ δύο ὀπτικοὶ ἄξονες, εἶτ ἔν αι δύο ἀκτῖνες, ὅπῃ δὲγαίγην δὲπο ἐκεῖ, καὶ ἐμβαίνεν καὶ κάθετον εἰς τῆ δύο μάτια μου: ὅθεν καὶ εὔα μόνον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ κατὰ παδοχλῶ εἰναχολεῖ τὴν παροσοχλῶ με. Ἐπειδὴ ὁμως δεὺν ὅπιμῆει πολὺ εἰς εὔα καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, καὶ μὲν ὄντας δυνατὰ παροσηλωμῆν, πηγαίνει με ὀρμῶν δὲπο τὸ εὔα εἰς τὸ ἄλλο, δὲπο τῆτο νομίζω ἐγᾶ ὅτι παροέρχεται νὰ φαίνεται πᾶς με εὔα μόνον κίνημα παρλαμβανει πολλὰ παράγματα, μὲ ὄλον ὅπῃ

60 Τμήμ. Β'. Διωάμεϊς τῆς Ψυχῆς.

ὅπῃ πραγματικῶς δὲν τὰ θεωρεῖ, ἀλλὰ μὲ πολλὰ καὶ ἀπεκεκμημένα κινήματα.

Τὸ ἀδιδεγματοειδὲς ἀναμμήνιον ἀυλὲ πείριεφε-
 μήνιον θέλει διδουκηνίσει καλλίτερα τὴν εἰννοιά μου. Ἀ-
 νίσιω πείριεφω τῆτον τὸν ἀυλὸν ἀργῶς, δὲν βλέ-
 πα τὴν ἀναμμήνιον ἀκρα ἀλλὰ εἰς ἐκεῖνο μόνον τὸ
 μέρος, εἰς τὸ ὅποϊον δέϊσκειται κάθε σιγμῶ. Ἀν
 ὅμως τὸ πείριεφω μὲ ταχύτητα, βλέπω εἴνα κύκλον
 λαμπερὸν καὶ σωεχῆ, ὡς αὐτὸ νὰ ἐπέϊχον ἡ ἀναμμήνιον
 ἀκρα εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ὅλα τὰ σημεῖα τῆς πείρι-
 φερείας τῆς. Ἐπειδὴ αἱ ἀρὸσβολαὶ ἀδιδεχόμεναι μία
 τὴν ἄλλω μὲ μεγάλω ταχύτητα, κάμνεν ὅπῃ τὸ
 ὅμμα νὰ μὴν ἡμπορῆ πλέον νὰ ἀφαιρῆν εἰς αὐτὸ
 χωρῖσμον.

Τὸν ἴδιον ἔοπον, ἀνίσιω μεταφέρω τὴν ἀρὸσχλω-
 με δὲν εἴνα ἀράγμα εἰς ἄλλο μὲ βραδύτητα, ἀφαιρῆ-
 να καθάρα τὴν ἀρὸσχλω τῆν κινήματων. Ἀν ὅμως
 τὴν μεταφέρω μὲ ταχύτητα, μὴν ἡμπορῶντας πλέον
 νὰ ἀφαιρῆν ἀρὸσχλω καὶ χωρῖσμον κινήματων, νο-
 μίζω ὅτι μὲ εἴνα μόνον ἀδιαίρετον κίνημα ἀφαιρῆ-
 βάνει ἐκεῖνας τὰς πολλὰς ἀρὸσβολὰς, εἰς τὰς ὁποῖας
 πραγματικῶς δὲν ἀρὸσέχω, ἀλλὰ καὶ ἀρὸσχλω, καὶ
 μὲ ἀφάφους ἐνεργείας.

Δὲν ἀρνεῖμαι μὲ ὅλον τῆτον, ὅτι εἴνας νῆς ὀξύτατος
 ἡμπορεῖ ἴσιω νὰ ἀφαιρῆν μὲ τὴν ἀρὸσχλω τῆ
 πολλὰ ἀράγματῃ εἰς εἴνα μόνον καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν
 καὶ αὐτὸ ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲσάζει, ὅτι ὁ νῆς τὸ κάμνει τῆ-
 τον πραγματικῶς, τὸ βεβαίονει δὲν ἰδίαν τῆ πείριαν,
 καὶ αἰδανέται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆ, ὅτι ἡμπορεῖ νὰ τὸ
 κάμνη, τῆτον τὸν σέβομαι, καὶ τὸν ἔχω εἰς μεγάλω
 ὑπόληψιν, μὲ ὅλον ὅπῃ εἶμαι πληροφορημῶς ὅτι καὶ
 ἐκεῖνος ὁ ἴδιος Καῖσαρ, ὁ ὁποῖος λέγειν πᾶς ἡτον ἱ-
 κανὸς νὰ ὑπαγορῆσση εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πολλὰς
 ὅπισολὰς ὑποθέσεων ἀφάφους, καὶ ἀνομοῖων, δὲν ἔ-
 κάμνεν ἄλλο, ἀλλὰ μὲτέφερν ὅπισοχάδην τὴν ἀρὸ-
 σχλω τῆ δὲν εἴνα ἀράγμα εἰς τὸ ἄλλο, ὅμως
 κάθε

κάθε στιγμή ἀδιαίρετον τὴν προσήλωνεν εἰς εἷα καὶ μόνον.

Εὔπειτα ἡ ταχύτης καὶ ὀρμὴ τῆς μεταβιβάσεως τῆς προσοχῆς ἀπὸ μίαν προσβολὴν εἰς ἄλλην, εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν δικολίαν τῆ ἀντιλαμβάνεσθαι ἐπιτήμας, καὶ θαυμάσιον θαυμάσιον καθεὶ πρᾶγμα, ἡ ὁποία δικολία κρέματα μάλιστα ἀπὸ τὴν ἀσκησιν καὶ ἀναλογίαν, ὅπως ἔχον τὰ πρᾶγματα μὲ ἡμᾶς, καὶ μὲ τὰς μαθήσεις μας. Ἐἷνας ἔμπειρος ζωγράφος μὲ εἷνας βλέμμα θέλει σοχαδῆ ὅλα τὰ ἐλαττώματα μιᾶς εἰκότος, τὰ ὁποῖα εἷνας ἄλλος δὲν ἤθελε τὰ σοχαδῆ πρᾶ μὲ μίαν μακρῶν καὶ ἀκρίβῃ θεωρίαν. Ἐἷνας Μουσικός ἔμπειρος εἰς μίαν στιγμήν θέλει ἀναγνώσει μίαν ὀλόκληρον ἀράδα φωνῶν, τῆτ ἔστι θέλει μεταφέρει μὲ ταχύτητα τὴν προσοχὴν τῆ εἰς μίαν μακρῶν σειρῶν φωνῶν, τὰς ὁποίας εἷνας ἀρχάριος δεῖ νὰ τὰς σοχαδῆ εἶναι ὑπερκασιμῶς νὰ δώσῃ μίαν προσοχὴν βραδυτάτῃ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Σκέψεως.

Η Σκέψις εἶναι, καθὼς εἶπαμεν, ἐκείνη ἡ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν μεταβιβάσει μὲ συνείδησιν τὴν προσοχὴν ἀπὸ εἷνας πρᾶγμα εἰς ἄλλο. Δὲν ἄριστον ὅμως μὲ τὸν ἴδιον ἔσπον ὅλοι οἱ Φιλόσοφοι αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τῆ νοός. Ἀλλὰ ὁ Λάκιος σκέψιν ἐνοεῖ ἐκείνῃ μόνον τὴν ἐνέργειαν, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ σφύρει τὴν προσοχὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς. Πλὴν μὲ ὅλον ἔπε τῆτο εἶναι εἷνας εἶδος σκέψεως, μὲ ὅλον τῆτο δὲν ἀρέπει νὰ εἰπῆμεν ὅτι ἡ σκέψις συνίσταται μόνον εἰς τῆτο.

Ο' Ἀββα Κονδυλιὰν (Δοκίμ. περὶ ἀρχῆς τῆ ἀνθρώπου

ἀνθρώπων γνώσεων) λέγει ὅτι ἡ σκέψις συλλίσσεται εἰς τὴν ἐνέργειαν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ νῆξ ἐναχολεῖ ἀμοιβαδὸν τὴν προσοχλήν τε πότε εἰς τὰ ἐξωτερικὰ παράγματα καὶ πότε εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ιδέας, ὅπῃ ἀνακαλεῖνται διὰ τῶν σημείων, διηχρυσίζομενος καὶ ὅτι χωρεῖ τὴν χῆσιν τῶν δυνάμεων ἢ ἡμπορεῖ νὰ ᾄσῃ σκέψις.

Οὕτως ἐγὼ δυνάμει καταλαμβάνω πρῶτον διὰ ποίαν αἰτίαν αἰσῶμαι ἐγώ, ὅπῃ εἶχα ἔμπροσθέν μου εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πολλα ἀντικείμενα ἐξωτερικὰ, μεταφέρω τὴν προσοχλήν μου ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο, ἢ αἰσῶμαι εἰς ἑνὸς καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον τὴν προσήλωνα πότε εἰς ἑνὸς, καὶ πότε εἰς ἄλλο μέρος τε, χωρεῖς νὰ ἀνακαλέσω καμμίαν ἐσωτερικὴν ιδέαν, ἢ τὸ νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ ὀνομαδῇ σκέψις.

Δεύτερον διὰ ποίαν αἰτίαν φέρεται νὰ νομίζονται ἀπολύτως ἀναγκαῖα τὰ ὀνόματα, ἢ ἄλλα σημεῖα διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶν αἱ ἐσωτερικαὶ ιδέαι, καὶ νὰ ᾄσῃ ἢ σκέψις. Ὅπῃ ἐγὼ ἰδῶ ἑνὸς ἀνθρώπον, ὅπῃ ἔχει κάποιαν ὁμοιότητα μὲ ἄλλον, τὸν ὁποῖον εἶδον προηγουμένως, ἢ φελέσω νὰ κάμω τὴν σύγκρισίν τε μὲ τὸν νῦν μου, δυνάμει φελέω νὰ ἀνακαλέσω τὴν εἰκόνα τε, καὶ ἀγνοῶντας τὸ ὄνομά τε;

Ἡ ἰδίᾳ ἀπόκρισις ἡμπορεῖ νὰ προσαρμοδῇ καὶ εἰς τὸν ὀρισμὸν τῆς σκέψεως, ὅπῃ δίδει ὁ κύρ Βοννέτ εἰς τὸ φελέ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ἀναλυτικὸν Δοκίμιόν τε, ὁ ὁποῖος τὴν ὀνομάζει ἀποτελέσμα τῆς προσοχῆς, ὅπῃ δίδει ἡ ψυχή εἰς τὰς αἰδητὰς ιδέας, συγκρίνωντάς τε καὶ ἐνδύωντάς τε πρὸς σημεῖα, ἢ τὰς ὄψεις, ὅπῃ τὰς φελέσαινεν, καὶ διηχρυσίζεται καὶ αὐτὸς ὅτι εἰς τὴν σκέψιν ἀπαιτῶνται ἀναγκαῖως τὰ σημεῖα.

Ὁ ἴδιος Ἀββα Κονδυλιὰν εἰς τὴν φελέ αἰδημάτων Πραγματειῶν, καὶ ἀκόμι καθαρῶτερα εἰς τὸ Trattato Ragionato, ἢτοι Περίληψιν Συλλογιστικῆν, ὅπῃ ἐπρόθεσεν εἰς τὴν φελέ ζώων Πραγματειῶν,

μᾶς

μᾶς δίδει εἴνα ἄλλον ὄρισμόν, καὶ ὀνομάζει σκέψιν καθε μεταβίβασιν τῆς προσοχῆς ἀπὸ μιαν προσβολῶν εἰς ἄλλω, ὅπως φέρωντας τὴν ὁμοιότητα μιᾶς ἀκτίνος, ὅπως ἀνωτακλάται ἀπὸ εἴνα σῶμα εἰς ἄλλο.

Ὁμως ὅσον ἐλλειπῆς ἦτον ὁ πρῶτος ὄρισμός, τόσον πλεονάζων εἶναι ὁ δεύτερος· ἐπειδὴ ἀνίσως ἢ μεταβασίς τῆς προσοχῆς ἀπὸ εἴνα πράγμα εἰς ἄλλο δὲν γίνεται μὲ συνειδήσιν καὶ βελῶν, ἀλλὰ γίνονται μηχανικῶς ἀπὸ τῆν ἐκ ἀδοχῆς δυνάμιν τῆν προσβολῶν, ὅπως ἐφέληκεν ἀφ' ἑαυτῆ τῶν τῆν προσοχῶν (τὸ ὅποιον εἶναι κυρίως ἐκεῖνο, ὅπως ὀνομάζεται ὡξωτασμός) τὸ βεβαίωτατὸ δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ὀνομαδῆ σκέψις.

Ὁ Π. Μάκος (Μεταφυσικ. Α' ρθ. 382.) θέτει τὴν σκέψιν εἰς τὴν ἐνέργειαν ἐκεῖνῶν, καθ' ἣν εἰς εἴνα ὑποκειμένον συνδέσθον ὅπως χερίζεται τινὰς νὰ θεωρήσῃ προσεκτικῶς καθε μέρος τῆ εἴνα κατόπι τῆ ἄλλῶ· ὁμως καὶ τὸ ἀληθινὰ εἶναι εἴνα ἔργον τῆς σκέψεως, ὁμως δὲν εἶναι τὸ μόνον καὶ ὅλον.

Λοιπὸν ἡμεῖς σκέψιν ὀνομάζομεν καθε μεταβίβασιν τῆς προσοχῆς, ὅπως γίνεται μὲ συνειδήσιν καὶ βελῆσιν ἀπὸ εἴνα πράγμα εἰς ἄλλο, εἴτε εἰς θεωρίαν τῆ ἑαυτῆ τῆς, καὶ τῆν ἐσωτερικῶν ἐνεργειῶν, καὶ ἀλλοιωσῶν τῆς τῆν ἐρέφει ἢ ψυχῆ, τὸ ὅποιον οἱ Γάλλοι τὸ ὀνομάζομεν ὅπως ψυχῆ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, εἴτε ἀπὸ τῆ ὡξωτασμά πράγματα τῆν μεταφέρει εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ιδέας, εἴτε ἀπὸ εἴνα ὡξωτασμὸν ἀντικείμενον τῆν μεταβιβάζει εἰς ἄλλο, εἴτε ἀπὸ εἴνα μέρος τῆ ἰδίῃ ἀντικείμενῶν τῆν μεταφέρει εἰς ἄλλο. Ὅταν ὁμως ἢ μεταβίβασίς τῆς προσοχῆς ἀπὸ εἴνα πράγμα εἰς ἄλλο δὲν γίνεται μὲ συνειδήσιν, καὶ βελῆσιν, δὲν τῆν ὀνομάζομεν πλέον σκέψιν, ἢ τὸ πολὺ θέλομεν τῆν ὀνομάσει σκέψιν παθητικῶν, ὡς τῆς ὅποιᾶς θέλομεν λάβῃ δίκαιαν καὶ ἐμιλήτωμεν εἰς ἄλλο μέρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς Μνήμης.

Ολίγον ἤθελον χρησιμὴν εἰς τὸν ἀνθρώπον αἱ δυνάμεις τῆ αἰθανέσθαι καὶ σκέπτεσθαι, ἀνίσως παύοντας αἱ προσβολαὶ τῆ ἀντικειμένων, ὅσα ἔμμε κανονοῖ ἴχνος των. Διὰ τί καθὼς ἤθελον σηκωθῆ αἱ παρῆσαι προσβολαὶ, ἡ ψυχὴ ἤθελον εἶναι δὴθὺς τεταρμύνη εἰς σῶ βαθυτάτον λήθαργον, καὶ καθὼς νέα προσβολὴ ἤθελον εἶναι πάντοτε ὡς πρώτη.

Πλὴν ἔξω ἀπὸ τὰς δύο εἰρημίας δυνάμεις εἶναι ἀκόμι προβεβλημμένος με μίαν τρίτην, ἡ ὁποία εἶναι ἐκείνη τῆ μεμνήσθαι, δυνάμις ἀφελιμωτάτη, διὰ μέσθ τῆς ὁποίας ἔξω ἀπὸ τὰς παρῆσας προσβολὰς γίνεται ἄπονον τινὰ κύριος καὶ τῆ ἀπερασμύων.

Τὴν μνήμην τὴν ἀείσαμην εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Ἀ'ρθρ. Γ'.) δυνάμιν, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ κατέχει, καὶ ὅς ὑπαρχῆς ἔχει παρῆσας τὰς ιδέας καὶ ἐνοίας τῆ ἀπερασμύων πραγμάτων, καὶ τὰς ἀναγνωρίζει.

Τὸ νὰ κατέχει τὴν ιδέαν σὺνδὸς πράγματος ἀπόντος, εἶναι ἐκείνο ὅτῃ ὁ Λόγιος ὀνομάζει θεωρίαν. τὸ νὰ ἔχη ἐκ νέθ παρῆσας τὰς ιδέας, ἡ ἐνοίας τῆ ἀπερασμύων πραγμάτων, χωρὶς αὐτὰ νὰ ἐνεργῆν ἤδη ἐπάνω εἰς τὰς αἰθήσεις, ἡμῶς τὸ ὀνομάσαμην ἀνάμνησιν. Τὴν ἐνθύμνησιν, ὅτῃ κάμνει ἡ ψυχὴ, ὅταν ἐπανέρχεται μία προσβολὴ, ἡ μία ιδέα, ὅτι πὴν ἔλαβον ἤδη καὶ ἄλλω φορῶν, τὴν ὀνομάσαμην ἀναγνωρίσιν.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ διεξείλαμην τὴν φαντασίαν καθ' ὅτι αὐτὴ συλλίσταται ὄχι μόνον εἰς τὸ ἀνακαλεῖν τὰς ιδέας τῆ ἀπερασμύων πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ
νὰ

νά τὰς συμπλέκη διαφορῶς καὶ τὴν ἀρέσκειά τῆς, καὶ
νά καμῆ ἄπο αὐτῶν ἄλλας καινάς.

Καθ' οὖν ἄπο τῶν παραγμάτων, ὡς ἐν τῷ ὁ-
ποίων ἀκροθιγῶς ὠμιλήσαμεν εἰς τὴν Λογικὴν, θέ-
λομεν τὸ παραγματῶθῃ τώρα ἐνταῦθα πληρέστερα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς κατέχειν παρῶσας τὰς ἰδέας, ἔ-
μμοίαις τῶν ἀπτικειμένων ἔ ἀπόμπτων ἐ-
κείνων, ἢ περὶ Θεωρίας.

Ο ὅρος Θεωρία, ἔξω ἄπο τὴν ἡδὴ εἰρημύλλω ἐν-
νοιαν, σημαίνει κοινότερον ἀκόμι καὶ τὸ νὰ θεωρῇ τινὰς
μὲ προσοχίῳ οὖν παρᾶγμα ὡδχτηρῶντάς το καθ' ἑ-
κασον μέρος τε, εἰς τὸ ὅποιον ἔθετε, καθὼς εἶπαμεν
ἀνωτέρω, ὁ Π. Μάκος τὴν σκέψιν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ
Λάκιος ἐφάρμωσε τῶν τὸν ὅρον ἰδιαιτέρον εἰς τὴν
ἐνέργειαν τῆς κατέχειν μερικὸν καιρὸν τὴν ἰδέαν οὐδὲς
ἀπτικειμένῳ ἄπόντος, καὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆν τὴν
παρεδέχθησαν οἱ Μεταφυσικοὶ, θέλομεν τὸν μεταχει-
ριῶθῃ καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα εἰς τὴν ἰδίαν σημασίαν.

Πρῶτον λοιπὸν ζητεῖται μὲ ποῖον ἔροπον, ἀφ' ἑ ἰ-
δῶ, φέρῃ εἶπειν, οὖν ῥόδον καὶ τὸ μυριῶν, καὶ ἔπειτα
τὸ ὡδχμερίσω, ὡδακολοθεῖ ἢ ψυχὴ νὰ κατέχη πα-
ρῶσαν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὴν ἰδέαν τῆς ἰχίματος, καὶ
τῆς χρώματος, καὶ τὴν ἐνοιαν τῆς ὁσμῆς;

Τῆτο δὲν ἡμπορεῖ βέβαια νὰ ἀκολοθῆσῃ ἀλλέως,
ὡδχᾶ ἔπειδὴ ἢ ψυχὴ ὡδακολοθεῖ νὰ δχατηρῇ εἰς τὰς
ἴνας τῆς ἐγκεφάλου ἐκείνου τὴν ἰδίαν κίνησιν, ὡδχ
ἐπορῆσῆσεν ἢ προσβολὴ τῆς ῥόδου. Διὰ τὴν ἢ ψυχὴ
ἐν ὅτῳ εἶναι ἰνώμην μὲ τὸ σῶμα, δὲν ἔχει, ὡσον
ἡμεῖς ἡμπορῶμεν νὰ κείνωμεν, ἀτίληψιν ἢ αἰθημα,
ἰδέαν ἢ ἐνοιαν, ὡδχ νὰ μὴ εἶναι σωξοφωδμῆ μὲ

τὴν κίνησιν τῶ ἐγκεφάλου. Ἄν ἡ ψυχὴ ἠμπορῆσει τῆ-
το νὰ κάμῃ χωρὶς τὴν κίνησιν αὐτῆν, ἐδύνατο νὰ
χηματίσῃ μείας ιδέας κατ' ἀρέσκειάν της, καὶ ἠθε-
λαν ἔχη καὶ οἱ τυφλοὶ τὰς ιδέας τῶ χρωμάτων, καὶ οἱ
κωφοὶ τῶ ἤχων, τὸ ὁποῖον δὲν ἰξούρομεν νὰ ἀκολο-
θῆσι ποτὲ εἰς κἀνείνα. Ἐπιτετα ὅτι αἱ ιδέαι καὶ εὐ-
ροιαὶ εἶναι πραγματικῶς σωφοφωδμήαι ἄπο τὰς κι-
νήσεις τῶ ἰνῶν τῶ ἐγκεφάλου, τὸ συμπεραίνομεν καὶ
ἄπο τῆτο, ὅπῃ ὕστερα ἄπο μίαν διεξοδικὴν καὶ προσε-
πτικὴν μελέτην αἰδανόμεθα εἰς τὸν ἐγκέφαλον μίαν
κέρασιν, μίαν ἔξαψιν, καὶ μερικαῖς φοραῖς εἴνα ἀλη-
θινὸν πόνον, τὸ ὁποῖον δὲν ἠθελεν ἀκολουθῆ, ἀνί-
σως ὁ ἐγκέφαλος εἰς τὸν καιρὸν τῆς μελέτης ἔμμεν
ἀκίνητος.

Περί τῶ ἔοπε ὅμως, κατ' ὄν ἡ ψυχὴ ἔξακολουθεῖ
νὰ ἔαπρῃ εἰς τὸν ἐγκέφαλον τὴν κίνησιν, ὅπῃ προ-
ξερῆται ἄπο τὴν προσβολῆν τῶ ἀντικειμένου, εἶναι
ἀνώφελές νὰ ζητήσωμεν· ἐπειδὴ εἰδομεν ἤδη εἰς τὰ
προηγέμενα, ὅτι ὁ ἔοπος κατ' ὄν τὸ σῶμα ἐνεργεῖ
ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ αὐτὴ εἰς ἐκεῖνο, εἶναι ἀ-
νώτερον ἄπο τὰς ἐδικὰς μας φερωεσμῆας γνώσεις.

Ἄλλ' ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἔξεπίσῃ ἔξα ποίαν αἰτίαν
τῶ χήματος καὶ χρώματος τῶ ῥόδου ἔξακολουθεῖμεν νὰ
ἔχωμεν παρεῖσαν τὴν εἰκόνα, καὶ τῆς ὁσμῆς δὲν ἔχο-
μεν καμμίαν εἰκόνα;

Ὅποταν βλέπωμεν εἴνα ῥόδον, κάθε φύλλον τε,
μάλιςα κάθε μέρος τῶ κάθε φύλλου, κάμνει εἰς ἡ-
μᾶς τὴν προσβολῆν τε ξεχωριστῶν, ἐπειδὴ κάθε
ἀκτίνα τῶ φωτός, ὅπῃ ἀντανεκλάται ἄπο ἐκεῖνο, πη-
γαίνει καὶ πλῆττει εἴνα ἔξαφορον σημεῖον τῶ δικτύοει-
δῆς χιτῶθος, ἐπάνω εἰς αὐτὸν ἐντυπώνεται μία μικρὴ
μῆν εἰκόνα, ὁμοία ὅμως καὶ πάντα καὶ εἰς τὸ χεῶμα
καὶ εἰς τὸ χήμα μετ' ὁ ῥόδον, ὅπῃ εἶναι ἔξα ἄπο ἡ-
μᾶς. Εἶναι πιθανὸν, ὅτι ὅσα εἶναι τὰ σημεῖα τῶ
δικτύοειδῆς, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐντυπώνεται αὐτὴ
ἡ εἰκόνα, ἄλλαι πόσαι εἶναι αἱ ἴνες τῶ ἐγκεφάλου, ὅ-
πῃ

πῶς λαμβάνει τὴν κίνησιν· καὶ ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ἔχει τῷ καθ' ἑκάστη μέρει τῷ ῥόδι τὴν προσβολὴν ἑξαχειρῶν, πρέπει νὰ εἰπῆμεν ὅτι αἰδανέται ἑξαχειρῶν τὴν κίνησιν πῶς καθ' ἑκάστη μιᾶς ἰνός. Ἀφ' ἧς ἀποκριθῆναι τὸ ῥόδιον, αἰσῶς ἡ ψυχὴ θέλει νὰ ἐξακολουθῆναι διὰ νὰ τὸ θεωρῆναι, πρέπει νὰ ἀπαρῆναι εἰς αὐτὰς τὰς ἰνάς τὴν κίνησιν, ὅπως ἐφορῶσεν τὸ ῥόδιον ὅταν ἦτον παρὸν. Ἰδὲ λοιπὸν διὰ ποίαν αἰτίαν ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχη παρῶσαν τὴν εἰκόνα καθ' ἑκάστη μέρει τῷ ῥόδι τὸσον εἰς τὸ χῆμα, ὅσον εἰς τὸ χῶμα.

Ὅσον διὰ τὴν ὀσμὴν, ὁποῦν ὀσφραϊνόμεθα εἷνα ῥόδιον, εἶναι βέβαιον ὅτι τὰ ὀσμφορά μόνια, ὅπως διγάνην ἀπὸ αὐτοῦ, εἶναι πολλὰ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ πλήττων καὶ αὐτὰ ἀφόρα μέρη τῆς ὀσφρητικῶν νῶρων, ὅπως ἀσκηδίζονται μέσα εἰς τὰς κοιλότητες τῆς μυκτῆρας, καὶ εἶναι πιθανόν, ὅτι καὶ τότε κινῶνται αἰμαί τῶσαι ἰνὲς τῷ ἐγκεφάλῳ· ὅμως ἡ ψυχὴ εἰς τὴν ὀσμὴν δὲν εἶναι συνηθισμένη νὰ ἀσκηδίζηται καθὼς εἰς τὸ χῶμα, τὴν προσβολὴν, ὅπως προέρχεται ἀπὸ εἷνα τῶδε μέρος τῷ ῥόδι, ἀπὸ ἐκείνου ὅπως προέρχεται ἀπὸ εἷνα ἄλλο, καὶ τὸ αἰδημα τῆς ὀσμῆς γίνε-ται ὅλον ὅμως, καὶ ὡς αὐτὸ εἰς εἷνα μόνον σημεῖον. Διὰ τῶτο, καθὼς εἷνα μόνον σημεῖον δὲν συγκροτεῖ εἰκόνα, ἔγω δὲν ἠμπορεῖ ἡ ψυχὴ νὰ ἔχη καμμίαν εἰκόνα τῆς ὀσμῆς.

Τί ἀκολουθεῖ λοιπὸν; Ἀφ' ἧς ἀποκριθῆναι τὸ ῥόδιον αἰσῶς ἡ ψυχὴ θέλει νὰ ἐξακολουθήσῃ διὰ νὰ θεωρῆναι τὴν ὀσμὴν, κρατεῖ παρῶσαν τὴν εἰκόνα τῷ χῆματος, καὶ τῷ χῶματος τῷ ῥόδι, ἀδρασαίνει εἰς ἑαυτὴν τὴν εἰκόνα τῆς ἐργασίας τῷ ὀσφραϊνῶν, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνήκουν καθό-λε εἰς τὴν ὀσφρησιν, εἶναι ἰσχυρῶς ἡ μήμη τῷ ὅτι ἐδοκίμασεν εἷνα κάποιον αἰδημα, ὅταν τὸ ὀσφρα-ῖθῃ. Καὶ αἰσῶς ἐμυρίσθηκε ὑπερῶτερα εἷνα γαρό-φαλον, καὶ ὑπερῶτερα ἑλιαντάφυλλον, θέλει ἐνθυμηθῆναι αἰσῶς ὅτι ἐδοκίμασεν ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ ἀπὸ τῶτο εἷνα

διαφορετικὸν αἰθεῖμα, καὶ ἐπιδεδομένη εἰς τίτλω τῶν θεωρίαν, καὶ συγκρίνωτας τὰ δύο αἰθεήματα, θέλει τῇ φανῇ ἴσως καὶ ὅτι αἰθανόθηκε πάλιν κάτιτι ἕσων τῆ σφός, τόσον καὶ τῆ ἄλλῃ· εἰκόνα ὅμως ἀληθινῶν ἀπὸ αὐτῶν δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ ἔχη· ὅθεν ἀντὶ τῆς ιδέας, ἢ ὁποῖα σημαίνει κυρίως εἰκόνα, καὶ δὲν ἀνήκει εἰς τῶν ὁδμῶν, μεταχειρίζομενοι τῶν σῆνοιαν, λέγομεν, ὅτι ἡ ψυχὴ θεωρῶντας μίαν ὁδμῶν ἀπερασμῶν, δὲν λαμβάνει ιδέαν, ἀλλὰ σῆνοιαν αὐτῆς τῆς ὁδμῆς.

Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ εἰς τὰς χυμῆς, καὶ εἰς τὸ ψύχος, καὶ τὸ θάλπος, τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀφῆς, καὶ ἐν ἄλλῃ εἰς τὴν ἰδονῶν, καὶ ἀληθινά, ὅτι διπλαθὴ καὶ αὐτὰ μὲ τὸ νὰ μὴν φθασαίεν καμμίαν ἐξωπεικῶν φθάσασιν, ἀλλὰ διεγείρην μόνον μίαν ἐσωπεικῶν ἀλλοίωσιν ἀρεσίω, ἢ δυσάρεσον ὁπόταν ἐνεργῶν πραγματικῶς ἐπάνω εἰς τὰς αἰθεήσεις, δὲν προσφέρην μήτε αὐτὰ καμμίαν εἰκόνα, ὁπόταν παύσῃ ἡ ἐνέργειά τες.

Ὅσον δια τὰς ἡχες, τὸ φαινόμενον εἶναι ὀλίγον διαφορετικόν. Ἀκένωντας τὸν ἡχον μιᾶς καμπάνας, ἐσκιμαζῶ εἰς τὸν ἑαυτὸν μὲ σὺν αἰθεήμα, ὅμως εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν θεωρῶ καὶ τὸν ἡχον ὡς ἐπιτεταμένον ἐπάνω εἰς ὄλλω τῶν καμπάνων, καὶ ἔτω χηματίζω μίαν ἐξωπεικῶν φθάσασιν. Αὐτῶν τῶν φθάσασιν τῶν χηματίζω πολὺ φθασότερον ὅταν ἀκῶ πολλὰς ἡχες ἑμοχόνες, ἢ ἀλληλοφθασόνες, τὰς ὁποῖας τὰς φθασέλλω καθαρά, καὶ τὰς θεωρῶ ὡς ὑφισταμένους χωρεῖσά ἀπ' ἀλλήλων ἐπάνω εἰς τὰ σώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μοὶ προσέρχονται. Ἀφ' ἑ αὐτοὶ παύσων, ἐγὼ ἀκολουθῶ μὲ ὄλον τῆτο νὰ ἔχω παρῆσαν αὐτῶν τῶν φθάσασιν, καὶ τὰς ἐξωπεικῶν εἰκόνας. Καὶ δια τῆτο καθὼς τῆν ἐνεσῶτων ἡχων ἔχομεν καὶ αἰθεήματα δια τῶν ἐξ αὐτῶν προσγινομένων ἡμῖν ἐσωπεικῶν ἀλλοίωσιν, καὶ ἀντιλήψεις δια τῶν ἐξωπεικῶν φθάσασιν, ὅπερ μᾶς προσφέρην· ἔτω καὶ τῆν ἡχων τῆν φυ-

λαττομένων δε μέσθ τῆς θεωρίας ἔχομεν ἐν ταύτῃ καὶ ἐννοίας δε τῶν ἐσωτερικῶν ἀλλοιώσιν, ὅπῃ μᾶς προσέξωμεν, καὶ ιδέας δε τῶν ἐξωτερικῶν πᾶράστασιν, ὅπῃ μᾶς προσφέρωμεν.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἐπὶ τῆς ἀφῆς, καθὼς εἰς τὰς παρέσθας προσβολὰς ἔχομεν καὶ αἰδήματα καὶ ἀντιλήψεις· αἰδήματα μὲν δε τὰς ἰδονικὰς, ἢ ἀλγυκὰς ἀλλοιώσεις, ὅπῃ μᾶς προσέξωμεν τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρὸν, τὸ σκληρὸν, καὶ τὸ μαλακὸν, τὸ ξηρὸν, καὶ τὸ ὕγρὸν, τὸ ἀπαλὸν, καὶ τὸ βραχύ, τὸ ἀνώμαλον, καὶ τὸ λείον κτ. ἀντιλήψεις δὲ δε τῶν πᾶράστασιν, ὅπῃ λαμβανόμεν ἀπὸ αὐτὰ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς χήματος τῆς σωμάτων· ἔτω καὶ ἀφ' ἑὶ ἄτομακρυωθῆ τὸ αντικείμενον, ἀπὸ τὰς προσβολὰς, ὅπῃ ἐλάβομεν ἀπὸ αὐτὸ δε μέσθ τῆς ἀφῆς, μᾶς μὲν ἢ αἰ ιδέαι, ἢ αἰ ἐννοιαί, καὶ τῶν θεωρίων ὅπῃ ἀκολουθήσωμεν νὰ κάμωμεν ἢ τῆς ἀλλοιώσεων, ἢ τῆς πᾶράστασεων, ὅπῃ μᾶς ἐπροξύνωμεν.

Παρατηρήτέον ὅμως πρῶτον, ὅτι αἰ ιδέαι καὶ αἰ ἐννοιαί πόσον πλεονάζον καὶ δεινότερον δεφυλάττονται, ὅσον πλεονάζον προσοχίω δώσωμεν εἰς τὰς προσβολὰς, ὅπῃ ἀπορηγήθωμεν εἰς αὐτάς· δε τί ἀνίσως τινὰς δεβάσθ τέσσαρας ἢ ἕξ εἰχῆς μὲ προσοχίω, θέλει ἠμπορέσει νὰ τῆς ἀπαγγείλῃ μὲ τῶν τάξιν τῆς· ἀνίσως ὅμως τῆς ἀναγνώσθ χωρὶς προσοχίω, μὲ βίας θέλει ἠμπορέσει νὰ ἐνθυμηθῆ μερικὰς λέξεις. Καὶ ὁ λόγος εἶναι κοινός. Διὰ τί μὲ τὸ τὰ κάμνῃ ἢ προσοχή, καθὼς εἶπαμεν ἀνωτέρω, τῶν προσβολῶν ζαιρητέραν, καὶ ἐπομνίως καὶ πῆν κίνησιν εἰς τὰς ἴνας τῆς ἐγκεφάλου μεγαλιτέραν, εἶναι φυσικόν, ὅτι ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ τῶν δεφυλάττῃ καὶ δεινότερα καὶ πλεονάζον καιρόν.

Δεινότερον σημειότεον, ὅτι πολλὰ δεινότερα ἠμποροῦμεν νὰ κατέχωμεν τὰς ιδέας πᾶρά τὰς ἐννοίας. Γνώντι ποῖός δὲν ἰξέρει, ὅτι ἀφ' ἑὶ ἄτομακρυωθῆ τὸ βίαντάφυλλον, ἢ εἰκόνα τῆς χήματος καὶ τῆς χρώμα-

τος μᾶς μῦσι ἐπιτυπώμεν πολυότατον καιρὸν, ἢ ὅσμη' ὅμως τῆναντίον ἀφανίζεται δίδυς, ἢ δὲ μᾶς μῦσι ᾧδᾶ εἷα ἵχνος ἀδονέσασιν. Τῆτο κρέματα δὲ τῷ ἁφοραῖ, ὅπῃ εἶναι εἰς τῷ ἰδίῳ φύσιν τῆς ἔξωτεικῆς ᾧδασάσεως, καὶ τῆς ἐσωτεικῆς ἀλλοιώσεως. Παρατηρῶντας τὸ χῆμα καὶ χῶμα τῆς ἑπιτυπώσεως, μεταβιβάζω τῷ προσοχῷ δὲ εἷα σημείον εἰς ἄλλο, καὶ χηματίζω τόσας ζωπράς ᾧδασάσεις, ὅσα εἶναι τὰ σημεία, ὅπῃ θεωρῶ εἰς αὐτό. Ἀφ' ἧ ἀρδῆ ἐκ μέσῃ λοιπὸν τὸ ἑπιτυπώμενον, ἐξακολουθεῖν νὰ σοχάζωμαι τῷ εἰκόνατε, δὲν σοχάζωμαι μόνον μίαν παράσασιν, ἀλλὰ διέρχομαι ἐπιτυπώμενον μετὰ τῷ προσοχῷ εἰς ὅλα τὰ ἁποκεκρυμμένα σημεία, τῶν ὁποίων μοὶ μῦσι ἢ προσβολή· καὶ αὐτὴ ἢ πολλαπλότης τῶν ᾧδασάσεων, ὅπῃ ἀκολουθεῖν νὰ ἔχω, μετὰ σαφῆ τῷ παράσασιν, ἢ ὁλόκληρον τῷ ἰδέαν. Εἰς τῷ ὅσμη' ὅμως τῆναντίον, δὲν ἁποκρίνω ἐκτασιν, δὲν ἁποκρίνω προσβολὰς πολλαπλάσις ὁμοχόνας, ἀλλὰ ἢ προσβολὴ καταντᾶ εἰς εἷα μόνον σημείον· ὅδεν εἶναι ᾧδασάσετον, ὅτι αὐτὴ ἢ προσβολὴ πρέπει νὰ ἁποκρίνη πολλά ὀλιγωρώτερα, ἀλλὰ καὶ ἢ ἁποκρίνησε παρομοίως, πρέπει νὰ αἰθαίνωμαι μετὰ ὀλιγωτέρῃ σφοδρότητι τῷ κίνησιν εἷος μόνον σημεία, παρὰ ἐκείνῃ ὅλων ὅμῃ τῶν σημείων μιᾶς ᾧδασάσεως.

Κοντὰ εἰς τῷ εἰρημνίῳ αἰτίῳ τῆς τεχέας ἁποκρίσεως τῶν ἐνοιῶν, εἶναι καὶ ἄλλη μία. Ἡ ψυχὴ δοκιμάζει μεγαλώτατον κόπον νὰ κρατῆται ᾧδασάσετον πολὺν καιρὸν εἰς εἷα καὶ τὸ αὐτὸ σημείον· λοιπὸν χηματίζεται μία μεγαλωτάτη σφαιρὴ δὲ νὰ ἁποκρίνηται νὰ θεωρῆ μίαν ἀλλοίωσιν, σφαιρὴ τῷ ὁποίῳ αὐτὴ συληθίζει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ ᾧδασάσετον. Ἐξ ἐναντίας εἰς τὸ νὰ ἁποκρίνηται νὰ θεωρῆ μίαν παράσασιν, ἀπαιτεῖται πολλὰ ὀλιγωτέρῃ σφαιρὴ· ἐπειδὴ μεταβιβάζει ἐκ ἁποδοχῆς καὶ ἀμοιβαδῶν τῷ προσοχῷ τῆς δὲ εἷα σημείον εἰς ἄλλο,

τὸ ὁποῖον τὸ κάμνει μὲ πλεονότεραν προσφυμίαν, καὶ μὲ ὀλιγώτερον κόπον (1).

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆ ἀναθεωρεῖν τὰς ἀνακαιμισμέας προσβολὰς, ἢ περὶ Α'μαγνώρισεως.

Αναγνώρισις εἶναι ἐκείνη ἢ ἐνέργεια, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ, ὅταν ἀνακαιμιθῆ κάμμία προσβολή, ὄχι μόνον γνωρίζει αὐτῷ τῷ προσβολῷ, ἀλλὰ γνωρίζει ἀκόμη ὅτι τῷ ἔλαβε καὶ ἄλλω φορά.

Τῆτο τὸ πρᾶγμα οἱ πλεονότεροι Μεταφυσικοὶ ὄσον ἠμπόρεσαν νὰ τὸ ἐξηγήσων. Οἱ Συγγραφεῖς τῆ Δοκιμῆ τῆς Ψυχολογίας παρῆζει νὰ τῆ δώσῃ μίαν ἐξήγησιν μηχανικῶν. Διὰ νὰ καταλάβωμεν, λέγει, ὅτι ἡ ἀνάμνησις (μὲ τὸ ὁποῖον ὄνομα ἐννοεῖ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἀναγνώρισιν) ἠμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ μὲ τρόπον μηχανικόν, φθῶκει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ προσβολή, ὅπῃ ἐγίνεν εἰς τῷ ψυχῷ ἀπὸ τὰς ἴνας, ὅπῃ ἐκινήθησαν καὶ πρῶτον, ὄσον εἶναι ἀκραιβῶς ἐκείνη ἢ ἴδια, ὅπῃ κάμνεν ὀπόταν κινήθῃν μὲ τὴν ἴδιον τρόπον ὀδύτέρων ἢ τρίτῳ ἢ τετάρτῳ φορά. Ἡ αἰθνησις λοιπὸν ὅπῃ προξενεῖ αὐτῇ ἢ διαφορά τῆς προσβολῆς, εἶναι ἡ ἀνάμνησις.

Αὐτῇ ὅμως ἡ ὑπόθεσις κοντὰ ὅπῃ εἶναι χωρὶς θεμέλιον, πλεμέχει φανερά καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι ἔπειδὴ δὲ νὰ αἰθνηθῆ ἡ ψυχὴ τῷ διαφορά τῆς δύο προσβολῶν, ἔπρεπεν εἰς τῷ ὀδύτέρων φορά νὰ ἐνθ-

(1) Καὶ ὁ Α'ββα Κοιδυλλιάκ. σοχάζεται τῷ ἔκτασιν ὡς βί-
σιν ὄλων τῆς ἰδέων, ὅθεν γίνεται ἡ μνήμη. Πραγματεία πειθὶ
Αἰθνημάτων. Μέτρ. Β'. Κεφ. 9.

ἐνθυμῆται ἀκριβῶς τὸν τρόπον, καθ' ὃν διετέθη τὴν πρῶτῳ, καὶ νὰ γνωρίζη καθαρὰ ἐκείνῳ τὴν πρῶτην προσβολὴν· ὅπερ ὅτι νὰ χρειάζεται ἀναγνώρισιν ἢ νὰ κάμῃ ἀναγνώρισιν.

Ὡς τὸσον δὲ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ τὰ πράγματα καὶ χωρὶς νὰ καταφύγωμεν εἰς κἀνσῆα μηχανισμόν. Ὅποτεν ἀπαντῶμεν κἀνσῆα ἀνθρώπων, ὅτε ἴδομεν ἄλλαις φοραῖς, συμβαίνει πολλάκις νὰ μὴν ἠμπορέωμεν καὶ πρῶτον νὰ τὸν γνωρίσωμεν, ἐν ὅσῳ δὲ μᾶς ἔλθῃν, ἢ δὲ μᾶς ὑποβάλῃν ἄλλοι τὰ περιστατικὰ τῶ καιρῶ, τῶ τόπου, τῆς συμμασροφῆς κτ., εἰς τὰ ὁποῖα τὸν ἴδομεν. Λοιπὸν ἐν ὅσῳ ἢ ὄψῃ τῶ δὲ μᾶς διεγείρει κἀμμίαν ἰδέαν, μὲ ὄλον ὅτε ἠθέλωμεν τὸν ἰδῆ χιλιάκις, εἰς ἡμᾶς εἶναι τὸ ἴδιον καθὼς τὴν πρῶτῳ, καὶ μῆτε γνωρίζομεν ὅτι τὸν ἴδομεν ἄλλῳ φορᾶν πρῶτην. Ἀφ' ἧ ὅμως μᾶς ἔλθῃν αἱ φησάσεις τῶ καιρῶ, τῶ τόπου κτ. γνωρίζομεν ὅτι τὸν ἴδομεν καὶ ἄλλῳ φορᾶν· ἐπειδὴ δέξομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ἔπος εἰπεῖν διπλῶν τὴν εἰκόνα τῶ μίαν ὑπόμνησιν μὲ τὴν ἄλλοισιν τῶ φησάσεων τῶ ἄλλων παρόντων ἀντικειμένων, ὅτε πῶρα εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς αὐτὸν προσγίνονται, καὶ ἄλλῳ ὑπόμνησιν μὲ τὴν ἄλλοισιν τῶ ἰδεῶν, ὅτε διεγείρονται εἰς ἡμᾶς τῶ τόπου, τῶ καιρῶ, καὶ τῶ ἄλλων φησάσεων, εἰς τὰς ὁποίας τὸν ἴδομεν τὴν πρῶτῳ φορᾶν. Αὐτὴ ἢ διπλῆ εἰκόνα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν αὐτὴ ἢ ἰδέα, ὅτε ἔχομεν φησάσεις, ἔξω ἀπὸ τὴν παρεῖσαν παράστασιν τῶ, μᾶς κάμνει νὰ θεωρῶμεν τὸ ἴδιον ἀντικείμενον διτῶς, καὶ ὡς παρὸν, καὶ ὡς ἀπόν· καὶ ἔτω νὰ ἔχομεν σπειδῆσιν πῶς τὸν ἴδομεν καὶ ἄλλαις φοραῖς. Καὶ ἀν' αἱ ἄλλοισιν τῶ ἰδεῶν τῶ ἀπερασμῶν φησάσεων, ὅτε ἢ παρεῖσιν τῶ μᾶς ἐπιβεβαίωσι, εἶναι δύο, ἐνθυμῶμεθα ὅτι τὸν ἴδομεν δύο φοραῖς· ἀν' αἱ ἄλλοισιν εἶναι φησῶν, ἐνθυμῶμεθα, ὅτι τὸν ἴδομεν φησῶν φοραῖς· εἰδὲ καὶ δὲ εἶναι κἀμμία, δὲ ἔχομεν μῆτε ἀνάμνησιν, μῆτε ἀναγνώρισιν κἀμμίαν αὐτῶ τῶ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ

Α'πό τῆτο φαίνεται ὅτι ἡ ἀναγνώρισις δὲν εἶναι ἄλλο, παρά εἷς ἰσότηλεσμα τῆς ἀναμνήσεως καὶ πῖν ἔννοιαν, εἰς τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἐκλαμβάνομεν τῆτον τὸν ὄρον, ὅ ὅτι τῆς ἀνακαινίσεως, ὅπῃ δὲ μὲς εἰς αὐτικειμῆς παρόντος γίνεται εἰς ἡμᾶς τῆν ἰδεῶν τῆν ἄλλων ἀτικειμῆων, ὅπῃ ἄλλοτε μὲν ἦτον παρὸν εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ἐκεῖνον, τῶρα ὅμως δὲν εἶναι.

Εἰδὼ ὅμως πρέπει νὰ σημειώσωμεν δύο θερισάσεις· ἡ μία εἶναι ὁπόταν τὸ ἀτικειμῆρον μᾶς γίνεται συνήθες· εἰς τῶν ὁποίων δὲν μᾶς διεγείρεται πλέον κἄμμία ἄλλος ἰδεῶν προσδιωρισμῆς, ἀλλὰ τῶναντιὸν ἔχομεν μίαν ἀνάμνησιν ταχείαν καὶ κατ' ἔξιν δὲ νὰ εἰπῶ ἔτι τῆν ἁφύρων θερισάσεων, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἴδομεν· καὶ ἡ ἀναγνώρισις γίνεται καὶ αὐτὴ κατ' ἔξιν, καὶ προχειροτάτη.

Ἡ ἄλλη εἶναι, ὁπόταν ἔχομεν μίαν ἀναγνώρισιν ἀβέβαιον καὶ ἀσαφῆ. Διὰ τὴν συμβαίνει πολλάκις ὅπῃ βλέπωντας εἷς ἄνθρωπον νὰ μῆωμεν ἀμφίβολοι, καὶ νὰ μᾶς φαίνεται πῶς τὸν ἴδομεν ἄλλω φορά, ὅμως νὰ μὲν ἡμπορῆμεν νὰ βεβαιωθῶμεν θελὶ τῆς, εἰ ἔπως ἔχει. Τῆτο κρέμαται δὲν μίω υφειμῆν κίνησιν, ὅπῃ ἡ νεωστὶ κινηθεῖσα ἵνα τῆ ἐγκεφάλω μεταδίδει εἰς τὰς ἄλλας, ὅπῃ μαζὶ μὲ αὐτῶν ἄλλω φορά ἐκινήθῃσιν, ὅμως τὸσον μικρῶν, ὅπῃ δὲν εἶναι ἵκανὴ νὰ ἐξυπνίση κἄμμιαν ἰδεῶν ἀκριβῆ. Εἶναι ὅμως πρόδηλον, ὅτι καὶ εἰς τῆν τῶν θερίσασιν, ἐκείνη ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμυδρᾶς ἀναγνωρίσεως, ὅπῃ ἔχομεν, προέρχεται δὲν ἐκεῖνο, ὅπῃ ἐκτὸς τῆς προσβολῆς τῆ παρόντος ἀτικειμῆς αἰθανόμεθα εἰς τῆ λόγῃ μας, καὶ κάτι ἄλλο θερισότερον. Ἐπειδὴ ἀνίσως ἐπιδιώξομεν αὐτῶν τῶν κίνησιν καὶ τῶν ἰχυροποιήσωμεν μὲ τῶν προσοχῶν, φθάνομεν πολλάκις νὰ δὲγάλωμεν δὲν αὐτῶν κἄμμιαν ἰδεῶν, ἡ ὁποία εἴπεται εἶναι ἵκανὴ νὰ ἐξυπνίση ὅλας τὰς ἄλλας· κατὰ τῶν συμβαίνει εἰς τὰς πυροτεχνίας, εἰς τὰς ὁποίας εἷς μικρὸς σπινθὴρ ἀνάπτει ὅλην τῶν μηχανῶν.

Τὸ ὄνομα, ἢ κἀνσῶ αἴλλο μικρὸν σημεῖον πολλάκις εἶναι ἱκανὸν νὰ δαχύσῃ φῶς εἰς ὄλον τὸ ἐπίλοιπον. Πολλάκις φοραῖς ὅμως μὲ ὄλον ὅπῃ βασιμῶν ὅλα τὰ διωατάμας, δὲν μᾶς ξεκαθαρίζεται κἀμμία ἰδέα, καὶ τότε ἡ ἀμφιβολία μᾶς μῦει ὀλόκληρος, καὶ ἐπομύως ἡ ἀνάμνησις, καθὼς καὶ ἡ ἀναγνώρισις μῦει ἀμύδρα καὶ ἀβέβαιος καθὼς προτήτερα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῶ ἔχειμ ἐμ μέε παρῶσας τὰς ἐμ-
ροίας καὶ τὰς ἰδέας, ἢ περὶ Ἀ'μαμνή-
σεως.

Οσον εὐκόλον εἶναι νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἀναγνώρισις, τόσον δύσκολον εἶναι νὰ δώσῃ τινὰς λόγον τῆς ἀναμνήσεως, τῷ ἔσι τῶ ἔοπε καθ' ὃν ἀνακαινίζονται αἱ ἐνοιαὶ καὶ ἰδέαι τῶ ἀπερασμῶν παραγμάτων, χωρὶς αὐτὰ νὰ ἐπεργῆσαν ἐκ νέε ἐπαῶν εἰς τὰς αἰδήσεις.

Ἡμεῖς ἐδῶ βεβαιότατα δὲν θέλομεν ἐνθυμηθῇ μήτε τὰ κελλῶκια τῶ ἐγκεφάλου, εἰς τὰ ὅποια πηγαίνεν καὶ ἐμβαίνεν αἱ ἰδέαι, καὶ δὲπὸ τὰ ὅποια δὲγαίνεν πάλιν ὀπόταν χρειάζεν, μήτε τὰ σημεῖα, ἢ τῶς χαρῶπρας, καθ' ἔε ἐκεῖ ἐντυπώνονται, καὶ εἰς τῶς ὀποῖεε ἔέχει ἡ ψυχὴ νὰ ξεκαθαβάσῃ ὀπόταν θελήσῃ, μήτε τὰ αὐλάκια, καὶ τὰς πτυχᾶς (διπλωματιαῖς), ὅπῃ γίνονται εἰς τὸν ἐγκεφάλου, εἰς τὰς ὀποῖας δαπρῶνται, μήτε ἄλλας τέτοιαε πλασματώδειε ὑποθέσειε, μὲ τὰς ὀποῖας διῶχυεῖδῃσαν μεεκοὶ νὰ δαταφήσαν τὸ μυσῆιον τῆς ἀναμνήσεως.

Ὁ Ἀ'βεβᾶ Κοδουλῶιακ εἰς τὸ περὶ τῆς ἀρχῆε τῶ ἀνθρωπῶν γνώσεων Δοκίμῶντε λέγει ἀπλῶε, ὅτι αἱ ἰδέαι σμυδέονται ἢ μία μὲ τῶν ἄλλῶν μὲ ἔοπον ἄρρητον, καὶ μὲ ἔοπον ἄρρητον ἐγείρει ἢ μία τῶν ἄλ-

λῶ· εἰς δὲ τῷ πρὸς Αἰδημάτων Πραγματεῖαν δεί-
χνει ὅτι πισθεῖ μαζί με τὸν Ἐλβήτιον ὅτι ἡ κίνη-
σις, ἀφ' ἧ ἀρχίσῃ μίαν φορὰν εἰς τὰς ἴνας, δὲρκεῖ
πάντοτε· πῶς ὅμως ἡμπορεῖ νὰ δὲρκεῖ πολλὰς χρό-
νες, χωρὶς νὰ τὸ αἰδαίνεται ἡ ψυχὴ, δὲν εἶναι τό-
σον εὐκόλον νὰ τὸ καταλάβῃ τινὰς.

Ὁ Ρομπινέτ (Περὶ Φύσεως Κεφ. 28.) λέγει πά-
λιν, ὅτι μία ἴνα, ἀφ' ἧ κινήθῃ εἰς σὺν ἑῷ ὅπον ὀ-
ποιοῦνδῆποτε, ἄποκτᾶ μίαν δὲρκεσιν εἰς τὸ τὸ εἶδος
τῆς κινήσεως, καὶ κινεμένη συχνὰ κατ' αὐτῷ τῷ κί-
νησιν, ἄποκτᾶ εἰς αὐτῷ ἕξιν· καὶ ὅτι πολλὰ ἴνες
κινεῖσθαι μία κατόπιν τῆς ἄλλης κατὰ τινὰ τάξιν, ἀ-
ποκτᾶν παρομοίως μίαν δὲρκεσιν νὰ κινῶνται μετὰ τὴν
ἰδίαν τάξιν, καὶ ἀφ' ἧ κινήθῃν κατ' αὐτῷ τῷ τάξιν
συχνὰς φορὰς, λαμβάνει καὶ αὐτῆς τῆς τάξεως μίαν
ἕξιν· ἡ ὁποία συνδέει εἰς τὸν ἐγκέφαλον ὅλας τὰς
κινήσεις, καὶ ὅλας τὰς ιδέας, ὅπῃ δὲρκεσιν εἰς
τῷ ψυχῷ· καὶ τέλος πάντων ὅτι αὐτὴ ἡ ἕξις εἶναι
ἡ μνήμη· καὶ ὅτι ἡ δὲρκεσιν τῶν ἰνῶν εἰς τὸ νὰ πρὸς-
γῶν τὰς αὐτὰς κινήσεις, κάμνει τῷ ἀνάμνησιν.

Τὸ ἴδιον πρᾶγμα τὸ ἐξήγησε πλατύτερα ὁ Βονέτ
εἰς τὸ πρὸς τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ἀναλυτικὸν Δο-
κίμιον, λέγωντας ὅτι αἱ ἴνες τῶ ἐγκεφάλου, δὲρκεσιν
κίνησιν τῶ ὁποῖαν πρὸς γῶνται τὰ αἰδημάτα, ἔχου
ὅλας κοινονίαν ἢ μία μετὰ τῷ ἄλλῳ ἢ ἕμμεσον, ἢ
ἄμμεσον· καὶ ὅταν σὺν ἀντικείμενον κάμνη πρὸςβολῶν
ἐπάνω εἰς μίαν ἴνα, ἀφίγει εἰς αὐτῷ μίαν δὲρκεσιν
εἰς τὸ νὰ κινήται μετὰ τὸν ἴδιον ἑῷ ὅπον· καὶ ἐπομῶς
ἀνίσως αὐτὴ τύχη νὰ κινήθῃ δὲρκεσιν μίαν (ἄλλῳ)
ἴνα πλησιόχωρῶν τῆς, ἡ ὁποία ἐκινήθῃσιν ἄλλῳ φο-
ρῶν μαζί τῆς, κινεῖται κατ' ἐκείνον τὸν δοθεσιν ἑῷ ὅ-
πον, καὶ διεγείρει ἐξ ὑπαρχῆς τῷ ιδέαν τῶ ἀντικει-
μέ τῆς· καὶ ἐκ τῶ ἐναντίου αἱ ἴνες, ὅπῃ δὲν αἰδαίν-
θησαν ἀκόμι τὰς πρὸςβολὰς τῶ ἀντικειμένων, ὅπῃ
δὲν ἔλαβαν ἀκόμι ἐκείνου τὴν δοθεσιν δὲρκεσιν εἰς
τῷ κίνησιν, ὅπῃ δὲν ἐβάλλθησαν ἀκόμι δὲρκεσιν τὰ ἀν-
τικεί-

76 Τμήμ. Β'. Δυναμείς τῆς Ψυχῆς.

τικείμενα εἰς ἐκείνον τὸν δοθέντα ἔξοπον, αὐτὰ ἢ δευὲς κινεῦνται καθόλου ἄπο τὸν κλόνον τῆς πλησίον ἰνῶν, ἢ ἢ κινήσεις τας δευὲς διεγείρει καμμίαν ιδέαν, καὶ ἕξ τὰ λοιπὰ ὁμοίως.

Τῆτο εἶναι βέβαια τὸ πλέον ἀγχινέστερον, ὅπερ ἠμπορεῖσε νὰ ρηθῆ εἰς αὐτῷ τῷ ὑπόθεσιν. Ὅμως μὲ ποῖον ἔξοπον τόσαι ἴνες, ὅσαι ἀπαιτῶνται ἔχει μόνον ἕξ τὰς δυνατὰς προσβολὰς, ἀλλὰ καὶ ἕξ καθε βαθμὸν, καθὼς αὐτὸς θέλει, ἀνώτερον ἢ κατώτερον αὐτῆς τῆς προσβολῶν, πῶς, λέγω, τόσαι ἴνες ἔχεν κοινωνίαν ἢ μία μὲ τῷ ἄλλῳ (καθ' ἃ ὑπάρχει ὅλοι νὰ κοινωνῶν ἐμμέσως ἢ ἀμέσως· ἐπειδὴ ἠμπορεῖ κάθε προσβολὴ νὰ ἐγείρη τῷ ἀνάμνησιν κάθε ἄλλης ιδέας ὅποιονδήποτε ἄλλως, ὅπερ ἀτελήφθῃ ἄλλῳ φοράν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν)· μὲ ποῖον ἔξοπον ἢ κινήσεις τῆς μιᾶς μεταδίδεται εἰς τῷ ἄλλῳ, ποῖα εἶναι αὐτῆ ἢ ἕξθεσις τῆς κινήσεως, ὅπερ λαμβάνει μὲ τῷ προσβολῷ τῆς ἀντικειμένου, καθ' ἃ ἀφ' ἑ ἠθέλων κινήθῃ ὅπως μὲ ταῦτα ἄπο τὰς πλησίον ἰνας, ὑπάρχει νὰ κινεῦνται πάντοτε κατ' ἐκείνον τὸν δοθέντα ἔξοπον, καὶ νὰ διεγείρην τὰς ιδέας τῆς ἀντιστοιχούντων ἀντικειμένου· καὶ ἕξ ἐναντίας ἀπὸ τῆ νὰ δοκιμάσων τὴν προσβολῷ τας νὰ μὴ κινήθων ποτὲ ἄπο τὰς πλησίον ἰνας, ἢ αὐὲ ἐκινήθῃσαν νὰ μὴ διεγείρην ποτὲ καμμίαν ιδέαν, αὐτὰ εἶναι μυσήρια, ὅπερ μὴ μὲ ὅλον τῆτο πεδαμνῆρα εἰς εἴνα βαθὺ σκότος.

Νομίζω ὅτι θέλων μείνη πεδαμνῆρα ἐκεῖ πολὺ καιρὸν· ἕξ τὶ ἐν ὅσῳ ἀγνωστῶ μὲ ποῖον ἔξοπον ἢ ἰδία ἐνεώσα προσβολὴ πηγαίνει εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ πῶ πηγαίνει, καὶ ὅποιαν καὶ τί λογῆς κινήσιν προσέκει ἐκεῖ, πῶς ἠμπορεῖ νὰ εἰκαθῆ ἐκεῖνο, ὅπερ μετὰ τῷ προσβολῷ μὴ εἰ ἐκεῖ, καὶ πῶς αὐτὸ τὸ ἴχνος, ὅποιον καὶ αὐὲ εἶναι, ἠμπορεῖ νὰ κάμη τὴν ψυχῷ νὰ τὸ αἰδανθῆ ἕξ ὑπαρχῆς, εἰς ἔξοπον ὅπερ νὰ ἔχη ἐκ νέου ἐμφορῶν τῆς τῷ ιδέαν τῆ ἀντικειμένου χωρὶς νὰ ἀνανεωθῆ ἢ προσβολῆ τας;

Ἐκεῖ-

Ἐκεῖνο ὅπῃ ἰξόροισιν ἕξ οικείας πείρας εἶναι· πρῶτον ὅτι αἱ ἰδέαι τῶν ἀπερασμῶν παραγμάτων (τὸ ἴδιον λέγεται καὶ ἕξ τὰς ἐννοίας) δευτέρως εἰσέρχονται ὡς ὅτι τὸ πλεῖστον, ὡδὲ εἰς δικαιοσύνην καὶ ἀμμοῦς ἐνεσώσης προσβολῆς, μετὰ τὴν ὅποιαν εἶναι συσσωρευμένη. Λέγω ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπειδὴ δευτέρως βλέπω κάνα ἀδύατον, ὅπῃ μία ἵνα τὴν ἐγκεφάλου, ἢ ὅποια ἐκινήθῃ μίαν φοράν, καὶ μετὰ ἡμπορῆ καὶ κινήθῃ πάλιν ἅπασαν κάμμοῦς αἰτίαν ἐσωτερικῶς ὅποιανδήποτε, καὶ καὶ εἰσέρχονται τὴν ἀντιστοιχῆσαν ἰδέαν, καὶ χωρὶς καὶ λάβῃ αὐτὴν τὴν κίνησιν ἅπασαν κάμμοῦς ἄλλω ἵνα, ὅπῃ ἡδε κινήθῃ ἅπασαν ἐνεσώσαν προσβολῆ· μάλιστα νομίζω ὅτι μετὰ τὸν τὸν ἕξ ὅσον ἀρχίζου τὰ ὄνειρά τας. Ὅπότεν ὅμως εἰμεθα ἕξυπνοι αἱ προσβολαὶ τῶν παρόντων ἀντικειμένων εἶναι ἐκεῖνα, ὅπῃ ἕξυπνῶν ὡς ὅτι τὸ πλεῖστον τὰς ἰδέας τῶν ἀπερασμένων ἀντικειμένων, μετὰ τὰ ὅποια ἔχου κάποιαν σωφειαν.

Β. Αὐτὰ αἱ σωφειαι κρέμανται ἅπασαν τέσσαρα παράγματα μάλιστα, τὰ ἕξ εἶναι ἅπασαν τὴν σωφειαν τὴν τότε καὶ τὴν χρόνον, ἅπασαν τὴν ὁμοιότητα, ἅπασαν τὴν ἀναφορὰς τῆς αἰτίας καὶ τὴν ἀποτελέσματος, καὶ ἅπασαν τὰ τεχνητὰ σημεῖα.

Ἀνίσως εἶδον ἐχθρὸς ἕνα τὰδε ὑποκείμενον, εἰς ἕνα τὰδε τὸπον, μίαν τὰδε ὥραν, καὶ ὡς ξαναἰδῶ τὸ ὑποκείμενον, ἐνθυμῶμαι τὸν τὸπον καὶ τὴν ὥραν, καὶ ὡς ξαναἰδῶ τὸν τὸπον ἐνθυμῶμαι τὴν ὥραν, καὶ τὸ ὑποκείμενον κτ.

Ὅπότεν κοιτάζω τὴν εἰκόνα ἕνος ὑποκείμενου γνωστῶ μοι, μοὶ ἀφαιρᾶται διδῶς ἢ ἰδέα τὴν πρῶτον τύπον. Ἀνίσως εὐρίσκω εἰς κάνα Ποιητῶν κάμμοῦς περισοπῶ καὶ ἔχου ὁμοιότητα μετὰ κάμμοῦς ἄλλω τὴν Ὅμηρον, ἢ τὴν Ἡσιόδου, οἱ ὅποιοι μοὶ εἶναι γνωστοί, ἀνακαλεῖται καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν νῦν με. Ἀνίσως ἰδῶ κάνα ἀντικείμενον ὅποιανδήποτε ὅμοιον μετὰ κάνα ἄλλω, ὅπῃ εἶδον ἄλλω φοράν πρῶτον, ἐνθυμῶμαι καὶ αὐτό.

Παρομοίως ἡ θεὰ τῶ καπνῶ μᾶς ἐγείρει τὴν ἰδέαν τῆ πυρός, ἅπὸ τὸ ὁποῖον διαγίνεαι· ἡ θεὰ τῆ ὀφείας μᾶς ἐξυπνᾷ τὴν ἰδέαν τῆ δῆγματος, τῆ φαρμάκου, καὶ τῆ θανάτου, ὅπῃ ἡμπορεῖ νὰ ποροέλθῃ ἀπὸ αὐτὰ.

Τέλος πάντων συνηθίζει κατ' εἶρας νὰ κάμῃ δεσμὸς εἰς τὸ μαυδύλιτε, ἢ εἰς τὰ βιβλία, ὅπῃ ἔχει ἀνά χειρας, δεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ κάποιον πρᾶγμα, ὅπῃ φοβεῖται νὰ μὴ ξεχάσῃ· καὶ τὰ ὀνόματα προσέτι δεῖ εἶναι ἄλλο, πρᾶξ ἄλλα τῶσα σημεῖα ὅπῃνεονμένα ἅπὸ τῆς ἀνθρώπου, δεῖ νὰ ἀνακαλέν τὰς ἰδέας τῆς πρᾶγμάτων.

Λοιπὸν ἀν' ποροῦποδέσωμεν, ὅτι αἱ ἐνεσῶσαι ποροσβολαὶ ἀφίνεν ἀληθινὰ εἰς τὸν ἐγκέφαλον κάποιον ἰχνοςτῶν, τῆτ' ἔστι μίαν κάποιαν ἀλλοίωσιν, ἢ ὁποῖα χησιμδύει εἰς τὸ νὰ ἐξυπνίσῃ ἐκ νέου τὰς ἰδέας, ἔχομεν τῆ ἀληθεία πολλὰς λόγους νὰ τὸ συμπαιρωόμεν. Ἐπειδὴ ἰξέρομεν ὅτι μία πληγὴ, μία ἁπλοπληξία, μία βαρεὰ ἀρρώστια εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἐξήλειψε πολλὰς ἢ καθόλου, ἢ ἐν μέρει τὴν μνήμην τῆς ἀπερασμῶν πρᾶγμάτων, τὸ ὁποῖον δεῖ ἡμπορῆσε νὰ τὸ κάμῃ πρᾶξ ἐξαλείφοντας τὰ σημεῖα τῆς (1). Παραπρᾶξ μὲν προσέτι ὅτι ἡ μνήμη συνηθίζει νὰ εἶναι πολλὰ ἀνάλογος μὲ τὴν φυσικὴν κατὰ-

5α-

(1) Εἰς τὴν λοιμικὴν νόσον τῆς Αἰθιοπῶν, ὅπῃ ἡκολούθησεν ἐπὶ Περικλέους τὸν δεύτερον χρόνον τῆ Πελοποννησιακῆς πολέμου λέγει ὁ Θεουκλίδης (Εὐγγε. Β'. κεφ. 29.) ὅτι ἅπὸ ἐκείνης, ὅπῃ ἐγλύπασαν ἅπὸ αὐτῆ, μερικοὶ ἔχασαν κατὰ ἰδέαν τῆς ἀπερασμῶν πρᾶγμάτων, τῶσα ὅπῃ δεῖ ἐγνώριζαν πλέον μῆτε τῆς φίλων τῆς. Τὸ ἴδιον ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ Ἀπερμημονόματα τῆς ἐν Παισιόις βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἐπιστημῶν τῆ 1711 ἔτους, ὅτι ἡκολούθησεν εἰς εἶνα παιδὶ ἐνέα χρόνον, τὸ ὁποῖον ἅπὸ εἶνα πόνον σφοδρότατον καὶ χρόνον τῆς κεφαλῆς, ἀλυσμῶσις μὲ πελήοντα ὡς καὶ τὴν φυσικὴν τῆ γλώσσαν.

σασιν τῷ ἐγκεφάλῳ· ὅθεν εἰς τὰ παιδία, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ κατὰ φύσιν εἶναι ἀκόμι ἀπαλή, διείσομην μεγαλωπιάτῳ δίκολίῳ μνήμης, ὅχι ὅμως ἄερκεις· εἰς τὴν γέροντας, εἰς τὴν ὁποῖαν ἡ εἰσία τῷ ἐγκεφάλῳ εἶναι βραχυτέρα καὶ σκληροτέρα, βλέπομην παγιωπιάτῳ τῷ μνήμῳ τῷ ἀπερασμῶν παραγμάτων, ὅμως δυσκολωπιάτῳ ἐκείνῳ τῷ νεαρῶν.

Ὅτι αὐτὰ τὰ ἴχνη, ἢ αὐτὰ αἱ ἀλλοιώσεις, ἐπεμῶν εἰς τὸν ἐγκεφάλον, ἔχον κάποιαν ἀμοιβαίαν κοινωνίαν ἀναμεταξύτης τὸ συναγομην ἀκόμι καὶ ὅπτι τῆτο, ὅπε αἱ-ιδέαι αἱ συνημῶν, εἶναι αἱ μόναι, ὅπε ὄξυπνῆν μία τῷ ἄλλῳ ἀμοιβαίως.

Ποῖα ὅμως εἶναι αὐτὰ τὰ ἴχνη, καὶ ποῖα ἡ κοινωνία τους, καὶ μὲ πῶσον ἔσοπον ἢ ἐπανειλημῆν προσβολὴ εἰδος παραγματος ἐγείρει τὰς ιδέας τῷ ἄλλῳ συνημῶν, εἶναι πάντῃ ἀγνωσον εἰς ἡμᾶς.

Χωρεῖς λοιπὸν νὰ ὄξετάσωμην περὶ αὐτότερον περὶ τῆτο, θέλομην κάμη κάποιαν ἄλλαν ἀδραπρήσεις· καὶ παρῶτον ὅτι ἐκεῖνο, ὅπε κάμνει τὰς προσβολὰς, ὅπε ὅσον ζωηρότεραι εἶναι, τὸσον βαθύτερα νὰ ἐντυπώνονται εἰς τὸν ἐγκεφάλον, τὸσον σφικτότερα νὰ συνδέονται ἢ μία μὲ τῷ ἄλλῳ, τὸσον περὶ αὐτότερον καιρὸν νὰ ἄερκῆν ἐκεῖ, καὶ τὸσον δίκολώτερα νὰ ὄξυπνῆν, ὅταν ἀπαιτήσῃ ἢ χρεία, τὰς ἀναλόγως ιδέας, εἶναι ἢ προσοχή.

Β'. Ὅτι τὸσον περὶ αὐτότερον συμβαίνει τῆτο, ὅσον συχνότερα ἐπαναλαμβάνονται ἢ αἱ προσβολαί, ἢ αἱ ιδέαι τῷ ἰδίῳ παραγμάτων.

Γ'. Ὅτι πολλὰ δίκολώτερα ὄξυπνῆν (ἀπὸ τὸν λόγον, ὅπε εἶπαμην εἰς τὸ παρῶτον Α' ρθρον) αἱ κυρίως ιδέαι, τῆτ' ἔσι τῷ παραγμάτων ἐκείνων, ὅπε ἀδραπαινῶν κάποιαν εἰκόνα, κατὰ ὡς εἶναι τὰ χήματα, τὰ χρώματα, καὶ τὰ ἐξῆς, ἀπὸ αἱ ἐννοιαί τῷ παραγμάτων, ὅπε ὄσον ἀδραπαινῶν εἰκόνα, κατὰ ὡς αἱ ὄσμαί, εἰ χυμοί, καὶ τὰ ἐξῆς.

Δ'. Ὅτι μερικαῖς φοραῖς διεγείρονται εἰς ἡμᾶς αὐτὰ

80 Τμημ. Β'. Διωάμεις τῆς Ψυχῆς.

ταὶ αἱ ἰδέαι, ἢ ἐννοιαὶ τῶν πραγμάτων, ἢ μερικαῖς φοραῖς μόνα τὰ ὀνόματά τες. Μάλιστα ᾠδαπρεῖ κάλλινα ὁ Σέλιτzer, καθὼς τὸ εἶπαμν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Β'. Τμημ. Α'. Κεφ. 5'.) ὅτι ἡμεῖς συλλογιζόμεθα ταῖς περαιοότεραις φοραῖς ἐπάνω εἰς τὰς λέξεις, ᾠδα ἐπάνω εἰς τὰς ἰδέας, ὁμοίως καθὼς οἱ Ἀλγεβραῖσαι διαλόβεν περαιοότερον ἐπάνω εἰς τὰ γράμματα, ᾠδα εἰς τὰς ποσότητας, ὅτῃ δι' αὐτῶν ᾠδαταινόνται. Τετο ὅμως συμβαίνει περαιοότερον εἰς τὰς ἐννοίας, ᾠδα εἰς τὰς ἰδέας. Ὅθεν ἐπειδὴ αὐταὶ, καθὼς εἶπαμν ἀπὸ ὀλίγου, ᾠδαταινόνται δὺκολώτερα ἀπὸ ἐαυτῶν καὶ χωρὶς τὰ ὀνόματα (τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ τέλος πάντων, καθὼς ἀλλῃ εἴρηται, δεῦ εἶναι ἄλλο ᾠδα ἄλλαι τόσαι ἰδέαι, τῷ ἔστι παρασάσεις ἢ τῶν ἡχῶν, δεῦ τῶν ὁποῖων προφέρονται, ἢ τῶν χαρακτήρων, με τὰς ὁποῖας γράφονται), δὺκολώτερα ἢμπορῆν καὶ νὰ ἀνακαλεθῆν εἰς καιρὸν ὅτῃ αἱ ἐννοιαὶ, καθὼς δὺσκολα ἢμπορῆν νὰ δεῦτηνται εἰς τὴν θεωρίαν, ἔτω δὺσκολα ἢμπορῆν καὶ νὰ ἀνακαλεθῆν εἰς τὴν μνήμην. Ὁ Ἀββα Κονδυλιακ εἰς τὸ ᾠδα ἀρχῆς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων Δοκίμιόντε, πὴν μνήμην τῶν ἰδεῶν πὴν ὀνομάζει φαντασίαν, καὶ εἰς τὴν μνήμην τῶν σημείων φυλάττει τὸ γρηκὸν ὄνομα τῆς μνήμης· εἰς τὴν ᾠδα αἰδημάτων ὅμως Πραγματεῖαντε, μνήμην ὀνομάζει ἀκόμη καὶ ἐκεῖνῃ τῶν ἰδεῶν, καθ' ὅσον ὅμως ἀνακαλεῖ τὰ ἀπερασμηὰ πράγματα, καὶ ὁπόταν τὰ ἐξυπνὰ με τὸσῶν δυνάμιν, ὅτῃ φαίνονται νὰ εἶναι παρόντα, τὴν ὀνομάζει πάλιν φαντασίαν. Ἡμεῖς ἐνταῦθα ἀπλῆστερα δέλομν ὀνομάσει τὴν μίαν μνήμην τῶν ἰδεῶν, ἢ ἐννοιῶν, καὶ τὴν ἄλλην μνήμην τῶν σημείων, καὶ ἀφίνομν νὰ εἶπαμν εἰς τὸ ἀπῆθετον Ἀρθρον τί ἀρέπει νὰ νοῦται δεῦ φαντασίαν.

Ε'. Παρατηρητέον ἀπὸς τέτοις ὅτι εἰς τὴν μνήμην ἢ ψυχὴ εἶναι περαιοότερον πάχεσα ᾠδα ἐνεργῆσα. Δια τὴν αἱ ἰδέαι, καθὼς εἶπαμν, δεῦ διεγείρονται, ᾠδα

ἡ δὲ δὴ τῆς σιωφείας· ὅθεν δὴ εἶναι εἰς τὸ χέ-
 ειμας νὰ ἀνακαλέσωμεν, ὅταν θέλωμεν, ἐκείνας, ὅ-
 πῃ μᾶς ἀρέσκει περαιοτέρων, ἢ νὰ ἐμποδίσωμεν ἀ-
 πὸ τὸ νὰ διεγερθῆν ἐκεῖναι, ὅπῃ δὴ θέλωμεν. Εἴ-
 ναι ὁμοῦς ἐνεργητικὴ καὶ ὁπόταν ἕξ αἰτίας μιᾶς ιδέας
 ἐπιθυμῶμεν νὰ ἀνακαλέσωμεν μίαν ἄλλω. Ὅταν
 ἡ ἀδείγματος χάριν ὀμιλῶντας δὴ κἀνοῖα ὑποκεί-
 μνον, θέλωμεν νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὸ ὄνομά τε, τότε ἡ
 ἰδία ψυχὴ εἶναι ἐκεῖνη, ὅπῃ παχίζει νὰ διεγείρη
 τὴν κίνησιν εἰς τὰς συγκοινωνήσας ἴνας τῶ ἐγκεφά-
 λω, μὲ τὰς ὁποίας εἶναι συνημμένη αὐτὴ ἡ ιδέα, ἢ
 ὁποία κίνησις πότε διεγείρεται ἀμέσως εἰς τὴν ἴνα,
 ὅπῃ ἐπιθυμῶμεν, καὶ ἡ ζητημένη ιδέα παρρησιάζεται
 δι' αὐτῆς· καὶ πότε διεγείρεται εἰς ἄλλας πλησιοχώρας
 ἴνας, καὶ προσφέρονται παρῶν ἄλλαι ιδέαι, ὅπῃ ἔ-
 χων ἀναφορὰν μὲ αὐτῶν, τὰς ὁποίας ἔπειτα ἀκολου-
 θῶντας τινὰς, φθάνει τέλος πάντων καὶ εἰς ἐκεῖνῶν,
 ὅπῃ ζητεῖται· καὶ πότε δὴ διεγείρεται καθόλου εἰς
 τὴν ἴναν, ὅπῃ χρειάζεται, καὶ τότε ἀνάγκη εἶναι νὰ
 μείνωμεν χωρὶς τὴν ιδέαν, ὅπῃ ἐπιθυμῶμεν (1).

5. Σημειοῦται ὅτι ἡ μνήμη μάλιστα τῆς λέξεων μὲ
 τὴν συχνῶν ἐπαναλήψιν γίνεται τέλος πάντων ἕξις,
 εἰς ἔσπον ὅπῃ καθὼς ἀνακαλεσθῆ ἢ παρῶν, αἱ λοι-
 παὶ λαδέχονται μία τὴν ἄλλω, χωρὶς νὰ ἀνακα-
 τωθῆν χεδὸν καθόλου τὸ ἔργον τῆς ψυχῆς. Οὕτω συμ-
 βαίνει ἡ ἀδείγματος χάριν εἰς μίαν σειρὰν εἰχων,
 ὅπῃ

(1) Τεγυρῶ εἰς τὸ φαινόμενον φαινόμενον παράδοξα· μετεοὶ
 ἔχων μνήμην διωπατάτῃν ὀλοκλήρον τῆς ὀνομάτων· ἄλλοι δὴ
 κρατῶν (εἰς τὴν μνήμην) παρὰ τὴν κατάληξιν· ἄλλοι ἐνθυμῶν-
 ται τὴν ἀρχὴν, χωρὶς νὰ ἠμπορῶν νὰ ἀνακαλέσων τὸ ἐπίλοιπον.
 Τὸτο ἀρέπει νὰ προσέρηται ἀπὸ τὴν ἕξιν, ὅπῃ ἔλαβον οἱ παρῶν
 νὰ προσηλῶν τὴν προσοχὴν, ὁπόταν ἀκῶν, ἐπίσης εἰς ὄλον τὸ
 ἀθροισμα τῆς λέξεως, καὶ οἱ ἄλλοι νὰ τὴν προσηλῶν ἰδιαιτέρα
 εἰς τὴν ἀρχὴν, ἢ εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως.

ὅπῃ ἀπεσῆθισε τινὰς, ὅπῃ φθαίνει ἢ παρώτη λέξις δὲ νὰ κάμη τὸν ὀποσηθίσαντα νὰ ἐνδυμηθῇ ὅλας τὰς ἄλλας. Τῆτο γηναῖται μὲ τὸ νὰ συνδέωνται σφικτὰ πρὸς ἀλλήλας αὐταὶ αἱ λέξεις δὲ τῆσιν συσσεχῶν ἐπαναλήψεων, καὶ μὲ τὸ νὰ ἐσωμηθίσαν τὰ ζωτικά πνέματα (ἢ ὅποιος ἄλλος καὶ αὐτὸ εἶναι ὁ ἐνεργὸς, ὅπῃ διεγείρει τὴν κίνησιν εἰς τὰς ἴνας τῶ ἐγκεφάλου), νὰ ἔρχην καὶ τάξιν ἀπὸ τῆσιν μίαν εἰς τῆσιν ἄλλῃσιν ἴνα τῶ ἐγκεφάλου, εἰς τὰς ὁποίας αἱ λέξεις εἶναι συνδεμῆται. Διὰ τὴν μίαν ὁποιαδήποτε δακοπήν, ἢ παρσύνθεσιν, φέρειπεῖν, μιᾶς νέας λέξεως, φθαίνει πολλὰκις νὰ δακοφῆ ὅλλῃ τῆσιν σειράν, καὶ νὰ σπκώσῃ τῆσιν μνήμῃσιν ὅλα τῶ ἐπομηῖα. Πολλὰκις μάλιστα μόνος ὁ φόβος δὲ νὰ μὴ τὰ λανθάσῃ γίνεται αἰτία ἀρκετῆ νὰ εἰσάξῃ μίαν νέαν ἰδέαν, καὶ νὰ κόφῃ τῆσιν συ νέχειαν ὅλα τῶ ὀπιλοίπε.

Ζ'. Μ' ὅλον ὅπῃ δὲ μέσσε πολλῶν ἐπαναλήψεων ἠμπορεῖ νὰ ἔμβῃ εἰς τῆσιν μνήμῃσιν καὶ μίαν σειράν λέξεων, ὅπῃ δὲν κατανοῶνται, ἢ δὲν ἔχην κάμημίαν χέσιν ἀναμεταξύτων· μ' ὅλον τῆτο ἢ ἀναλογία μεταξὺ εἰς τὰς λέξεις, καὶ τὰς ἰδέας δὲ τὰ σημαϊνόμενά τῶσιν, καὶ περὶασότερον ἢ ἐσωτερικῆ ἀναφορὰ μεταξὺ τῆσιν ἰδίων ἰδεῶν συμβάλλην πολλὰ εἰς τὸ νὰ δὲκολυῶν τῆσιν μνήμῃσιν. Διὰ τὴν πολλὰ δὲκολώτερα θέλει μάθη τινὰς ὅσα λόγον συσσεθεμῆρον εἰς μίαν γλῶσσαν συσσεθισμῆσιν, ὅσα εἰς μίαν ξένῃσιν· καὶ ἀκόμη δὲκολώτερα ἀνίσως αὐτὸς ὁ λόγος παραγματῶνεται παράγματα ἢδη γνωσά· καὶ ἀκόμη πολὺ δὲκολώτερα ἀνίσως τὰ παράγματα παραγματῶνται μὲ καθαρότητα καὶ τάξιν, καὶ τὰς ἀμοιβαίας ἀναφορὰς, καὶ τῆσιν ἀμοιβαίαν ὀξάρπισίν τῶσιν. Εἰς αὐτὰς τὰς παρσύνθεσιν αἱ συσσεφεται, ὅπῃ ἔχην αἱ ἰδέαι ἀναμεταξύτων, καὶ αὐταὶ μὲ τὰς λέξεις, χησιμῶν εἰς τὸ νὰ δὲκολυῶν περὶασότερον τὰς συσσεφείας τῆσιν ἰδίων λέξεων, ὅπῃ θέλει τινὰς νὰ βάλῃ εἰς τῆσιν μνήμῃσιν.

Η'. Ὅτι παρσύνθεσιν νὰ κάμημιον μίαν δακοφῆσιν μεταξὺ

ἐξὸ τῶ ἀλισμονῶν, καὶ τῶ μὴ ἐνθυμεῖσθαι· ἐκεῖνος δὲ πᾶ ἰξόβρει ὅτι ἔλαβε μίαν ἰδέαν, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τῶ ἀνακαλέσῃ, λέγεται πᾶς τῶ ἀλισμόνησον· ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲν ἰξόβρει μῆτε ὅτι τῶ ἔλαβον εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲν ἐνθυμᾶται. Μοὶ ὁμιλεῖ εἰς ἁγὰ εἷνα ἀνθρώπον, ὅπῃ λέγει πᾶς μοὶ εἶναι γνωστός, ἔμως ἐμῆρα δὲν μὲ ἔρχεται κανένα ἰχνός τε· ἐγὼ λοιπὸν λέγω τότε ὅτι δὲν τὸν ἐνθυμᾶμαι. Ζητῶ τὸ ὄνομα κανόνος ἀνθρώπου, ὅπῃ ἰξόβρει, ὅτι τὸν ἀνόμασα ἀλλοίς φοραῖς, καὶ πῶρα δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸν ἀνακαλέσω, λέγω ὅτι τὸν ἀλισμόνησα. Τὸ μὴ ἐνθυμεῖσθαι λοιπὸν ἀποκλείει καθε ἀνάμνησιν, καὶ τὸ νὰ γνωρίζῃ τινὰς ὅτι ἀλισμόνησον, ὑποθέτει μίαν ἀρ-χὴν ἀνάμνησέως.

Θ'. Ὅτι ἔχομεν διαφορὰ παδείγματι, ἀγκαλὰ παπία, μνημονικῶν ὀξαισίων. Εἰς τῆτο ἐπαινεῖν πολλὰ οἱ Παλαῖοι τὸν Θεμισόκλεα, τὸν Μιθριδάτῳ, τὸν Λέκελλον. Εἰς τὰς νεωτέρας ἐσάθη παείφημος εἰς τὴν Γαλιαν ὁ Μαλιαβέκκιος. Ὁ Βίνκλερ λέγει ὅτι Βάλ-λις ὁ παείφημος Μαθηματικός ὄντας εἰς τὸ σκότος, καὶ ἁγὰ τῆτο καμινωτάς λογαριασμούς μετὰ τὸν νῦν, ἠμποροσε νὰ δὲγάλη τῶ πεξαγωνικῶ ρίζῳ εἰς ἁειθμῆ πααρακόντατειῶν χαρακτήρων. Ὁ Βονέτ διηγεῖται παεί ἑαυτῶ, ὅτι ἐσιώθησε καὶ ἐβάσαζον εἰς τῶ μνήμῳ τὴν Εἰσαγωγῆν, καὶ τῆς 45 παρώτας παρραφῆς τῆ παεί τῆς ψυχικῶν δυνάμεων ἀναλυτικῆ Δοκιμῆς τῆ παρό τῆ νὰ τὰ γεάφη.

Γ', καὶ τελούταιδον, ὅτι εἰς τῶ μνήμῳ εἶναι ἐπίσης βλαβερά καὶ τὰ δύο ἄκρα, καὶ ἡ μεγάλη καὶ ἡ πολλὰ ὀλίγη δὲκολία. Εἰκεῖνος, ὅπῃ δὲν ἠμπορεῖ νὰ σιωδέσῃ ὁμῆ τὰς ἰδέας, μῆτε νὰ τὰς ἀνακαλέσῃ, εἶναι δὲνήθης, ἡ βλάξ. Εἰκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον αἱ ἰδέαι, καθὼς μόνον παείσαθεν μαζί, σιωδέονται μετὰ τῶ δὲκολίῳ καὶ δυνάμιν, ὅπῃ δὲν εἶναι πλέον κῆρος νὰ τὰς ἐξῆωρίσῃ, κλίνει εὐκόλα εἰς τῶ βέ-λαν, ὅπῃ τῶ ἀπολεθῆσῃ ὅπῃ μὲ εἷνα τέτοιον δεσμόν

να σώθῃεν εἰς τὸ λόγῳ τῶν ιδέων ἕξαι καὶ ἀσυμβίβαστοι. Μία δὲ κόλῳ μνήμης, ἡ ὁποῖα χωρηγεῖ ἐν καιρῷ πὰς ιδέας, ὅπῃ ζῆτῶνται, καὶ ὅπῃ μὲ τῶν τὸν ἕξον δὲ κόλῳ πῶς πῶς, πῶς ὅπῃ ἐμποδίζει τὴν χεῖρῳ τῆς σκέψῳ, τῆς κείσεως, καὶ τῶ συλλογισμῶ, εἶναι ἐπιθυμητοτέρα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ Φαντασίας.

Τὴν φαντασίαν ἄλλοι τὴν ὀρίζῳ ἀλλέως, καὶ ἄλλοι ἀλλέως. Ὁ Κορυθαῖα μόνος τῇ ἔδωκε διαφόρος ὀρισμῶ εἰς διαφόρος ἕξον, καὶ πότε τὴν ἐκλαμβάνει εἰς τὴν ὀνοίαν ἐκείνη, ὅπῃ ἡμεῖς ὀνομάσαμε μνήμῳ τῶν ιδέων (Συγγραμ. Κορυθαῖ. Τόμ Α'), καὶ πότε τὴν ἀντιθέτει εἰς αὐτὴν τὴν ιδίαν, ὀνομάζοντάς τῳ μνήμῳ, ὅταν ἀνεόνη ἀδυνατώ πὰς εἰκόνας, εἰς ἕξον ὅπῃ να γνωρίζονται ὡς ἀπερασμέναι καὶ φαντασίαν, ὅταν πὰς ἀνεόνη μὲ τῶν δυνάμιν, ὅπῃ φαίνονται ὡς παρῶσαι (Τόμ. Γ'. σελ. 28.)· πότε λέγει πῶς ἡ λέξις φαντασία παρήχθη ἀπὸ τὴν δυνάμιν τῶ παρῶσαι πὰς ιδέας μὲ ἀιδητικῶς εἰκόνας (Τόμ. 2. σελ. 323.)· πότε τέλος πάντων ἀποφαίνεται ὅτι εἰλημμένη κατ' ὄλλῳ τὴν ἕκτασίν τῆς, θέλει να εἰπῇ δυνάμιν τῶ συμπλέκειν πὰς ποιότῳ τῶ ἀντικειμῶν, καὶ πλάττειν ἐξ αὐτῶ συθέτῳ, τῶ ὁποῖων δὲ εἶναι κείσεως πῶς πῶς εἰς τὴν φύσιν (Τόμ. 3. σελ. 163.).

Ἐκείνο ὅπῃ αὐτὴ ἔχει κοινὸν μὲ τὴν μνήμῳ, εἶναι ἡ ἀνεώσις τῶ ἀπερασμῶν ιδέων· ἐκείνο ὅπῃ τὴν ξεχωρίζει ἀπὸ αὐτῶ, εἶναι πῶτον ἡ ζωηρότης, κατ' ὡ αὐταὶ ἀνεόνονται· δέπτερον ἡ δυνάμιν, ὅπῃ αὐτὴ ἔχει να πὰς συμπλέκη καὶ διαφόρος ἕξον

βόπας, εἰς τὸ ὁποῖον περιλαμβάνεται καὶ ἡ δυνάμις τῆς ἐνδύμῃ ἀφηρημένης ἐννοίας μὲ εἰκόνας αἰδη-
τικές.

Τὴν φαντασίαν λοιπὸν ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ τὴν θέσωμεν δυνάμιν τῆς παρεστάνειν ζωηρῶς τὰς εἰκόνας τῆς ἀπερασμῶν πραγμάτων, καὶ τῆ συμπλέκειν καὶ συνθέτειν αὐτὰς ἁεφόρως καὶ τὴν ἀρέσκειάν μας.

Ἀρχίζοντας λοιπὸν τὴν ζωηρότητα τῆς ἀδασάσεων, ἐν ὅσῳ αἱ ἰδέαι τῆς ἀπερασμῶν πραγμάτων διεγείρονται ἐλαφρῶς καὶ ὡς ἀν μακρόθεν, τῆτο δὲν εἶναι ἄλλο, ἢ μὴ μνήμη· καὶ ὅποτεν διεγείρονται ζωηρῶς εἰς βόπον ὅπερ τὰ πράγματα νὰ φαίνωνται ὡς πλησίον καὶ παρόντα, τότε ὀνομάζεται φαντασία.

Εἰς τῆτο ἡ δυνάμις τῆς φαντασίας Α' εἶναι ὅσον μεγάλη, ὅπερ κάμνει νὰ πισδῶμεν ὅτι ὑφίσταται πραγματικῶς ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μας ἐκεῖνο, ὅπερ δὲν ὑφίσταται ἢ εἰς τὴν ἀπλῆν φαντασίαν. Ἐν-
χορμὴ ἀδασεῖμα τῆτος οἰκειότατον τὰ ὀνείρατα, εἰς τὰ ὁποῖα μᾶς φαίνεται νὰ βλέπωμεν, καὶ νὰ πιαῶ-
μεν τόσα καὶ τόσα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἢ δὲν ὑπῆρ-
ξαν ποτὲ, ἢ τότε βέβαια δὲν εἶναι παρὸν εἰς τὰς αἰδήσεις μας.

Β'. Αὐτὴ μερικαῖς φοραῖς καταστᾶ εἰς τὸ νὰ μετα-
μορφῶνται τὰ ἐνεσῶτα αἰδήματα, καὶ νὰ κάμνη νὰ φαί-
νωνται τὰ παρόντα ἀντικείμενα πάντῃ ἁεφορητικῶς ἀ-
πὸ ἐκεῖνο ὅπερ εἶναι. Ἐμβαίνοντες τὴν νύκτα εἰς τὸν νῦν ἐνός δειλῆ παιδός, ἢ ἐνός ἀνδρός ἀδιωκῆ
μία σκιά, γίνεται εἰς φαντάσμα φεικτότατον. Ἐνας
μανικός καὶ ἐνας βελός εἰς τὰ πρόσωπα, καὶ εἰς τὰ
πράγματα, ὅπερ ἔχεν ἔμφορδόντες δὲν βλέπεν,
ἢ εἰκόνας ἀλλοκότους, ὅπερ τὰς ἀδασαίνει ἢ ἐφ-
θαρμένη φαντασίαν.

Γ'. Μερικαῖς φοραῖς μᾶς κάμνει καὶ τελείως ἐναι-
δήτως εἰς τὰ ἐνεσῶτα αἰδήματα, ἐναχολῶντας ὄλλω
μας τὴν ἀποσῶλον εἰς τὰς εἰκόνας, ὅπερ μᾶς διεγεί-
ρει. Ἐνας ἀφρωπὸς βεβυθισμένος μὲ ζωηρότητα εἰς

τῶν θεωρίαν μιᾶς ὑποθέσεώς τε, ἢ μιᾶς δίκης, θέλει ἀπεράσει ὑπὸ τὰς πλέον πολυανδράπευ ἀγείας, χωρὶς νὰ φοραθῇ ἐκείνης, ὅπῃ ἀπαντᾷ, χωρὶς νὰ αἰδανθῇ τὸς φορύβας, ὅπῃ πλῆττεν τῶν ἀπολύτῃ, χωρὶς νὰ καταλάβῃ μῆτε τὸς ὠθισμὸς, ὅπῃ λαμβάνει ὑπὸ εἴνα καὶ ὑπὸ ἄλλο μέρος. Οὕτως ὁ Ἀρχιμίδης ἐπιδηδομῆτος εἰς τῶν μελέτῃν τε, δὲν ἐκατάλαβε τῶν ἄλωσιν τῆς Συρακυσῶν. Οὕτως ὁ παπᾶς τῆς Καλαμᾶ ὑποξενεμένος θεληματικῶς ὑπὸ τὰς αἰδήσεις, δὲν αἰδανένταν πλέον μῆτε τὰ κινήματα, μῆτε τὰ καύματα· τὸ ὅποιον τῆτο (ἀνίσως τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτον φεῖδος) δὲν ἠμπορῶσεν ἀλλέως νὰ τὸ κάμνῃ, ὡδᾶ ἐναχολέμῃτος προσεκτικὰ μὲ σφοδρὰν φαντασίαν εἰς κἀνείνα βαθυὸν φοχασμὸν. Καὶ ὁ Καρδάνος ἔλεγε ὡδᾶ ἑαυτῆ (ὡδᾶ ποιικίλοτ. Βιβλ. 8. Κεφ. 43.), ὅτι ὅταν ἤθελον, ἔμβαιον εἰς μίαν τέτοιαν ἔκασιν, ὅπῃ μᾶ βίας ἦκεν ἀμυδρῶς τὰς φωνὰς ἐκείνων, ὅπῃ ὠμιλῶσαν, χωρὶς νὰ καταλαμβάνῃ πλέον τῶν εἰνοιῶν.

Δ'. Πολλὰκις τὸναντίον μᾶς κάμνει νὰ λαμβανόμεν αἰδήματα ἐκεῖ ὅπῃ κἀνείνα ἀντικείμενον δὲν ἐνεργεῖ πραγματικῶς ἐπαύῃ εἰς τὰς αἰδήσεις μας. Τῆτο συμβαίνει μάλιστα εἰς τὸς ἀρρώστους, ὅπῃ λέγονται φαντασιώδεις (ὑποχοιδακοί), οἱ ὅποιοι πισδέν νὰ αἰθαίνονται ἐκεῖνο, ὅπῃ φαντάζονται· καὶ τῆτο ἐπειδὴ ἡ φαντασία τινάζωνται μὲ σφοδρότητα τὰς ἴνας τῆς ἐγκεφάλου, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι συλδεδεμῆτον εἴνα δοδὲν αἰδημα, κάμνει τῶν ψυχῶν νὰ δοκῇ ὅτι ἔχει ἀληθινὰ εἴνα τέτοιον αἰδημα. Τῆτος τῆς πράγματος μᾶς ἀναφέρει εἴνα ὡδᾶδειγμα ὡδᾶδοξότατον ὁ Π. Μαλεμβράγγχιος (Ἐξετάσι. Ἀληθ. Μέρ. 2. Κεφ. 7. Ἀειθ. 2.) ἐκεῖ ὅπῃ λέγει ὅτι μίαν δελδῆτητα ὄντας λωαγκασμῆν νὰ κρατῇ τὸν λύχνον, ὅπῃ ταν ἡ κυράτης ἐπῆρσεν αἶμα εἰς τὸ ποδάει, καθῶς ἀοίχθησκον ἡ φλέβα τῆς κυρᾶς, ἐκυεῖδῆθη ὑπὸ εἴνα τέτοιον φόβον ἡ δέλη, ὡσε πολλοῖς ἡμέραις μᾶ ταῦτα
αἰδᾶ-

αἰδαίνυταν εὐα πόνον σφοδρότατον εἰς τὸν ἴδιον τόπον τῆ ποδός, ὅπως εἶδε νὰ ἔμβη τὸ σμιλίον (νυξέρι) εἰς τὸν πόδα τῆς κυρᾶς, ὁ ὁποῖος τὴν ἠγάπησε νὰ πέση εἰς τὸ κρεβάτι· εἰς τὸ ὁποῖον, αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, ἄλλη αἰτία βέβαια δὲν ἠμπορεῖ νὰ προσαρμωθῇ, ὡς δὲ ἡ δύναμις τῆς φαντασίας, ἡ ὁποία ἐχωντας πάντοτε ἔμπροσθέν της τὸ νυξέρι χαμῶρον εἰς τὸ ποδάρι, ἔκαμνε τὴν δαλδύραν νὰ αἰδαίνεται τὸν ἐκ τῆς πόνον τοιαύτης λογῆς, ὡς αὐτὸ νὰ ἐκοντᾶτο.

Πολλοὶ ὡθῆν τὴν δύναμιν τῆς φαντασίας περαιτέρω, καὶ θέλουν πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι πολλὰ τερατώδη μέλη, καὶ ἐκεῖνα τὰ σημεῖα, ἢ αἱ κηλίδες, ὅπως πολλάκις φαίνονται εἰς τὰ βρέφη, καὶ ὀνομάζονται κοινῶς (εἰς μερικὰς τόπους) θελήσεις, ἢ ὀπιθυμῖαι, ἢ ἐλαῖς, κρέμονται καὶ αὐτὰ ὅτι τὴν ἰδίαν φαντασίαν τῆς μητέρας. Ὅμως μὲ ποῖον ἔσπονον ἢ ἰδέα, ὅπως ἔχει ἡ μητέρα φέρειπεῖν εὐὸς χαμοκεράσσε, ἢ εὐὸς κερασιῶ, ἢ μιᾶς ἐλαίας, καὶ ἡ ὀπιθυμία ὅπως αἰδαίνεται ὅτι νὰ λάβη καὶ νὰ φάγη ἢ τὸ εὐα ἢ τὸ ἄλλο, ἠμπορεῖ νὰ ἐγκολάφη εἰς τὸ βρέφος, (τὸ ὁποῖον εἶναι εὐα ὃν τελείως διαφορετικόν ὅτι αὐτὴν τὴν μητέρα) τὸ χῆμα, ἢ τὸ χρῶμα ἐκεῖνης τῆς χαμοκεράσσε, ἢ τῆς κερασιῶ, ἢ τῆς ἐλαίας, εἶναι τῆς ἀληθείας δυσκολώτατον νὰ τὸ καταλάβη τινὰς (1)· καὶ ὅλοι οἱ
 Φυ-

(1) Ο' Π. Μαλεμβράγγιος ἀναφέρει δύο ἄλλα παράγματα ἀκόμη δυσκαταληπτότερα (Ἐξέτασ. τῆς Ἀληθ. Βιβλ. Β'. Κεφ. Ζ'. Αἰεθ. 3.) ὅτι δύο γυναῖκες ἐγκυσερωμένης, ὅτι τῆς ὁποίας ἡ μία βλέπωντας εὐα κακῶρον ἑσχιδέντα ζωντανόν, ἐγέννησεν εὐα ἕν, ὅπως εἶχε τὰ κόκκαλα τῆς βραχίονων καὶ τῆς σκελῶν τζακισμήνα, καθὼς ἐκεῖνα τῆς κακῶρον. Ἡ ἄλλη βλέπωντας ἀσκαρφαμυκτὴ τὴν εἰκόνα τῆς Σάντε Πίε τῆς Ε'. ὅταν ἐκαίνισαν μετὰ πομπῆς τὴν ἀγιοσύνην εἰς τὸ Παεῖσι, πὴν ἐτύπωσεν εἰς τὸ βρέφος τοιαύτης λογῆς, ὅπως τὸ ἐγέννησε κατὰ πάντα ὁμοίωτατον μὲ ἐκεῖνον, χωρὶς νὰ τῆς λείπη μήτε τὸ τεικόρονον, καὶ τὸ χῆμα τῆς

Φυσιολόγοι τῶν σήμερον λέγουν συμφώνως, ὅτι αὐταὶ αἱ κηλίδες (αἱ ὁποῖαι καὶ ὁμοιάζουσι πολλάκις εἰς τὰ κεράσια, ἢ τὰ χαμοκέρασα, ἢ ἄλλα παρόμοια παράγματα, καθὼς καὶ νέφη εἰς τὰς λέοντας, ἢ εἰς τὰς ἵππους, ἢ εἰς τὰς ὀπλισμύρας ἀνθρώπων, ὅπερ χρηματίζει σῆλοπτε ἢ φαντασία τῶν θεατῶν) ἀφ' ἑρχονται ἀπὸ τυχαῖα ξεχίσματα μικροτάτων ἀγγείων, ἢ τῶν κελλῶδους ὑφάσματος, ὅπερ συμβαίνειν εἰς τὰ ἴδια βρέφη, χωρὶς ναῖ ἔχει καμμίαν μετοχὴν εἰς αὐτὰ ἢ φαντασία τῶν μητέρων.

Περὶ τῆς δυνάμεως τῆς φαντασίας εἰς τὸ ναῖ συμπλέκη τὰς ιδέας καὶ διαφορὰς ἑόπας, καὶ ἀπὸ αὐτὰς ναῖ πλάττη ἀδασάσεις πάντη καινοῖόπας, ἔχομεν παράδειγμα αἰδητὸν τῆς Ποιητῆς, καὶ Ζωγραφεῆς. Διὰ τὶ πῶς ἤθελεν ἠμπορέσει ὁ Βιργίλιος ναῖ ζωγραφεῖν μετὰ τὸστω ἀκρίβειαν (εἰς τὸ Β'. τῆς Αἰνειάδος τε) τῶν πυρκαϊῶν τῆς Τροίας, καὶ τὰς ἀδασάσεις τῶν διαφορῶν παραγμάτων, ὅπερ ἐκεῖ διηγείται, ἀνίσως ἢ φαντασίατε δὲν τῶν ἔβανων ὑπ' ὅστω αὐτὰ τὰ παράγματα μετὰ τὸστω ζωρότητα, αἷς αὐτὰ ναῖ ἦτον αὐτόπτης μάρτυς καὶ θεατῆς; Ὅθεν εἰς τὰς Ζωγραφεῆς, καὶ Ποιητῆς ἀπαιτεῖται ἀναγκαίως μία ζωρὰ φαντασία· ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτῶν κρέμονται ἐκεῖνη ἢ δεινότης εἰς τὸ ναῖ ὄπνοῦν παράγματα καινοφανῆ, καὶ ἐκεῖνη ἢ ἐνέργεια εἰς τὸ ναῖ τὰ ζωγραφίσει μετὰ ζωρότητα

καὶ

περὶ αὐτῶν ὅπερ τῶν ἐξορίζων, μετὰ τῶν διαφορῶν μόνον ὅπερ τῶν τὸ βρέφος εἶχε τὸ τεκτόνον εἰς τὰς ὠμους, αὐτὶ ναῖ τὸ ἔχει εἰς τῶν κεφαλῶν.

Ἐκεῖ ὅπερ ἀκρόνται παρόμοια διηγήματα ἀρέπει ἀπὸ τὸν ναῖ ἐξετάζεται κατὰ ἢ ἀλήθεια τῶν παραγμάτων, ἢ ὅποια συνιθίζει ὡς ἔπει τὸ πλεῖστον ναῖ ἀλλοιῶνται πολλά· ἐπειτα ναῖ ἐξετάζεται ἢ αἰτία εἰς καμμίαν τυχαίαν συνδρομῶν, καὶ ὅχι εἰς τὴν φαντασίαν τῶν μητέρων, ἢ ὅποια δὲν ἠμπορεῖ βέβαια ναῖ ἔχει τὸστω δυνάμιν.

ἢ ἐνάργειαν, ἔξ' τὰ ὁποῖα αὐτὰ θαυμάζονται περὶ εἰσότερον τὰ ἀεισοργήματά τες.

Αὕτῃ ἡ δυνάμις τῆς φαντασίας εἶναι προσέτι ἐκείνῃ, ὅπῃ μᾶς κάμνει νὰ ἐνδύωμῃ μὲ αἰδητὰς εἰκόνες τὰς ἐννοίας τῆς αὐτῶν, καὶ ἀφηρημένων πραγμάτων, ἔξ' νὰ ἠμπορῶμῃ μὲ τὸτο τὸ μέσον νὰ τὰς παρασαινῶμῃ διπολάτερα εἰς τὴν ἑξένοιαν. Κατὰ τὸτον τὸν ἔσῳπον φανταζόμεθα τὸν Θεὸν ὡς Βασιλέα διοικεῖντα ἐπάνω ἄπὸ τῆς Οὐρανῆς, καὶ κυριεύοντα τὸ πᾶν· τὰς Ἀγγέλους ὡς νέες πτερωτὲς ἔξ'θέοντας ταχύτατα ἄπὸ μίαν ἄκραν τῆ Κόσμου εἰς ἄλλω, ἔξ' νὰ ἐκτελεῖν τὰ προσάγματά τε· τὰς ἀρετὰς ὡς ἔξ'όχης γυναικας σολισμῆας μὲ ἔξ'φόρα σολίδεα, ὅπῃ τὰς ἔξ'κείνῃν μίαν ἄπὸ τὴν ἄλλω· τὰς κακίας ὡς τέρατα ἄχνηα, τείνοντα πάντοτε εἰς τὸ νὰ μᾶς βλάπτῃν ἢ νὰ μᾶς πολεμῆν, ἢ τὰ λοιπὰ ὡσαύτως.

Αὐτὴν τὴν δυνάμιν ὅμως τῆς φαντασίας οἱ Φιλόσοφοι ἀρέπει νὰ τὴν μεταχειρίζονται μὲ προσοχλῶ μεγάλῃ· ἐπειδὴ εἶναι ἄπειρα τὰ σφάλματα, ὅπῃ ἠμπορῶν νὰ προσέλθῃν ἄπὸ αὐτὴν εἰς τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας (1), καθὼς τὸ ἐσημειώσαμῃ εἰς τὴν

Λογι-

(1) Ἡ δυνάμις τῆς φαντασίας φθάνει πολλάκις νὰ κάμῃ εἴνα νὰ λαμβανῇ ὡς πράγματα ἀληθινὰ τὰ ἴδιά τε πλάσματα. Ἐννεος κυνηματίας συνηθισμῆος νὰ μεγαλιῶν τὰς ἀεισεῖας τε, καὶ νὰ πλαίτη ὅπῃ δὲν ἔχει ἀληθινὰς, διηγῆμῆος πάντοτε εἰς εἴνα ἢ ἄλλον αὐτὰς τὰς ἀεισεῖας, τὸσον βαθεῖα ἐντυπώνει τὰς εἰκόνάς των, καὶ μὲ τὸσῶν ζωρότητα τὰς ἀνακαλεῖ, ὅπῃ φθάνει τέλος πάντων τὰ πισθῆν ἢ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔξ' ἀληθινὰ τὰ πλάσματα τε. Τὸτο συμβαίνει, ἐπειδὴ ἡ δυνάμις, μὲ τὴν ὁπίαν παρασαινῶνται εἰς αὐτὸν αὐταὶ αἱ ἰδέαι, τὰς ὁποίας ὁ Χέμ ὀνομάζει ἰδέας τῆς φαντασίας, ὡγῆς ἴση μὲ ἐκείνῃν τῆς ἰδεῶν, ὅπῃ παρέρχονται ἄπὸ τῆς πραγματικῆς προσβολῆς, τὰς ὁποίας ἐκείνὸς ὀνομάζει ἰδέας τῆς μνήμης, κάμνει ὅπῃ αὐτὸς (ὁ κυνηματίας) νὰ μὲν διακείνη πλέον τὰς πρώτας ἄπὸ τὰς ἑσῳτέρας, καὶ νὰ τὰς ἐκ-

λαμ-

90 Τμήμ. Β'. Διωάμεις τῆς Ψυχῆς.

Λογικῶ (Μέρ. Α'. Τμήμ. 5'. Κεφ. Β'), καὶ πε-
ρισσότερα ἀκόμη ἐκεῖνα, ὅπῃ προέρχονται ἀπὸ αὐτῶν
εἰς τὰ ζήτησιν τῆς διδαιμονίας, καθὼς θέλομεν εἶναι
εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε.

Κ Ε-

λαμβάνη ὅλας ἐπίσης ἀληθείας. Πόσαις φοραῖς δεῦ ἀκολουθεῖ τὸ
ἴδιον εἰς τὴν ὑπόπτως καὶ δειλὴς ἀνθρώπου, νὰ πέρνων δεῖ ἀληθεί-
ναι καὶ πραγματικὰ τὴν ὑπόψιαν, καὶ τὴν φανταστικὴν φόβον τῶν!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ Θελήσεως.

Θέλησις εἶναι ἐκείνη ἡ δυνάμις, ὅπερ ἔχει ἡ ψυχὴ εἰς τὸ νὰ ὑποφασίξῃ νὰ ἀσπάζεται, ἢ νὰ ὑποφύγῃ εἰς αὐτὸ πρᾶγμα, καὶ νὰ ἐκλέγῃ τὸ εἶνα φεραστότερον παρὰ τὸ ἄλλο.

Ἡ ψυχὴ ὅμως δυνὶ ὑποφασίξῃ τίποτες, καθὼς εἴπαμεν ἀλλ᾽ (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Α'), χωρὶς τέλος καὶ σκοπὸν, ἢ ἄρα νὰ ὑπολαύσῃ μίαν ἡδονὴν, ἢ ἄρα νὰ ὑποφύγῃ μίαν ἀλγηδόνα.

Ὅθεν ἄρα νὰ δώσωμεν μίαν πλήρη εἴησιν ὅλων ἐκείνων, ὅπερ ἀνήκειν εἰς τὴν θέλησιν, πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῆς ἡδονῆς, καὶ τῆς ἀλγηδόνας, καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν βαθμῶδὸς εἰς ὅλα τὰ ὑπὸλοιπα πράγματα, ὅπερ ἔχον κοινωνίαν μετὰ αὐτῶν.

Θέλουμεν ὁμιλήσει λοιπὸν πρῶτον περὶ τῆς φύσεως τῆς ἡδονῆς, καὶ ἀλγηδόνας, καὶ τῆς καλῆς καὶ κακῆς, ὅπερ τὰς προξενεῖ· ἔπειτα περὶ τῆς ὀρέξεως καὶ τῆς παθῶν, ὅπερ προέρχονται ἀπὸ αὐτῶν· μετὰ ταῦτα περὶ τῆς ἐπιρροῆς, ὅπερ αὐτὰ ἔχον ἐπὶ αὐτὰ εἰς τὰς διορισμὰς τῆς θέλησεως, καὶ τῆς διαφόρων γάσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἡ δυνάμις τὴν βέλεσθαι δύσκειται εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀνεπτυγμένη καὶ ἐκτεταμένη· καὶ τέλος περὶ τῆς αἰτίας, ὅπερ ἡμπορεῖν νὰ τὴν προσδιωρίσῃ, καὶ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς διορισμῶν τῆς.

Περὶ τῆς φύσεως τῆς Ἡδονῆς, ἔ τῆς Ἀλγυδόμενος, τῆ Καλῆ, ἔ Κακῆ.

Ενας ἀνθρώπος ἐξέφημος ὑπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπεχειρίσθη, δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς, νὰ δείξη, ὅτι καθ' ἑκάστη ἡδονήμας κρέματα ὑπὸ τῆς ταχεῖαν παῦσιν μιᾶς ἀλγυδόμενος ἀπορηγεμένης, καὶ μήτε ἀπέδειξεν ἴσως τινὰς ποτὲ τόσο καλὰ πόσας ἡδονὰς χρεωσῶμεν εἰς αὐτῶ τῆς ταχεῖαν παῦσιν (Ἰδέαι τῆς φύσεως ἡδονῆς).

Εγὼ ὁμοίως νομίζω ὅτι πολλὰ ὀλίγοι θέλουν νὰ εἶναι ὑπόχρεοι εἰς αὐτῶ μόνον ἕξ ὅλας τῆς τῆς ἡδονῆς· ἕξ τί φαίνεται ὅτι πολλὰ σκληρὰ ἠθέλησαν εἶναι πρὸς ἡμᾶς ἡ Φύσις, ἀτίσως δὲν ἠθέλη νὰ μᾶς χαρίσῃ καμμίαν ἡδονῶν, ὅπῃ νὰ μὴ ἀγοράζεται μὲ τῆς βαρεῖαν τιμῶν μιᾶς ἀπορηγεμένης ἀλγυδόμενος.

Ἡ καθολικώτερα ὁμοίως δόξα, ὅπῃ φαίνεται καὶ καλλίτερα ἐπεσηγεμένη ἐπάνω εἰς τῶν πείρων, εἶναι ὅτι ὅποιαδήποτε ἀποσβολὴ ἐν ὅσῳ ἀποξενεῖ εἰς τῆς νευρικός ἴνας μίαν κίνησιν ἀρεσῶν, συγκρασῶμεν, καὶ κανονικῶν, ἀποξενεῖ εἰς τῶν ψυχῶν εἰς αὐτῶν αἰσθημάτων ἡδονῆς, καὶ τῆτο δὲν γίνεται λυπηρὸν, ὅπῃ ὅποια ἢ ὑπὸ μεγάλῳ ὀρμῶν αἰ νευρικός ἴνες ἐνοχληθῶν, ἢ ἀπαρῶν ἢ ξεχωρῶν, ἢ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀπορῶν κερῶν ὑπερβολικά (1).

Διά

(1) Καθ' ἑκάστη λυπηρὰ ἀποσβολὴ (λέγει ὁ κύριος Βοιέτ εἰς τὸ πρῶτον τῆς ψυχικῶν διωάμεων ἀκρίμιοντα) τείνει φυσικά εἰς τὸ νὰ ἀφαιρήσῃ τὰ συγκρατῶν τῆς ἰσῶν· καὶ ὁ αἰσθητικὸς Μπύφων λέγει πάλιν ὅτι λυπηρὰ ἀποσβολὰ εἶναι μόνον ἐκείνη, ὅπῃ τείνει εἰς τὸ νὰ μᾶς ἀφαιρήσῃ.

Διὰ τὴ κατ' εἴας ἡμπορεῖ νὰ εἶναι μάρτυς εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, ὅτι μία ἀρετὴ προσβολὴ ὁδμῆς, χυμῶ, ἢ χυμῶ, χλυαρότητος, ἢ ὀροσιρότητας ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀρετὴ κατ' ἑαυτῷ, καὶ χωρεῖ νὰ ἀποδοθῆ ἢ ἡδονήτης εἰς τὴν παῦσιν καμμιᾶς προσημελῆς ἀλγηδόνας.

Ὅμως ἐδῶ γινάταται τὸ ζήτημα, αὐ ὅλαι αἱ προσβολαὶ εἶναι φύσει ἢ ἡδονικαὶ ἢ λυπηραὶ, ἢ εἶναι καὶ μερικαὶ ἀδύφοροι.

Ἡ πείρα μᾶς διδάσκει ὅτι πολλὰ αἰδήματα ἀρχίζον ἄπο τὸ νὰ εἶναι ἡδέα, καὶ αὐξάνοντας βαθμηδὸν τελειόνον εἰς τὸ νὰ εἶναι ἀλγεινά. Ἀνίσως εἴας βάλῃ τὸ χέριτε εἰς τὴν φωτῖαν μακρῶν εἴα τὸσον ἄεσημα, ἀρχίζει νὰ αἰδάνεται τὴν δέρμιν, ὅμως ἀμυδρῶς, καὶ ἀναλόγως ἀμυδρὰ εἶναι καὶ ἢ ἡδονήτε ὅσον πελασώτερον πλησιάζει τὸ χέριτε εἰς τὴν φωτῖαν, αὐξάνοντας τὸ αἰδημα, αὐξάνει καὶ ἢ ἡδονή, ἕως ὅτε φθαίνοντας εἰς μίαν τὸστω πλησίασιν, ἢ ἡδονὴ μεταβάλλεται εἰς ἀλγηδόνα.

Λοιπὸν καὶ τὸν νόμον τῆς συμεχείας, ὅτε ὑπεραπίζεται ὁ Λεῖβνῆτιος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ, καὶ καὶ τὸν ὅποιον θέλουν ὅτι ἢ Φύσις προβαίνει εἰς ὅλα πάντοτε βαθμηδὸν, καὶ ὄχι ποτὲ ὑπερπηδῶσα, ἡμπορούσα μὴ νὰ εἰπαμῆ, ὅτι καὶ εἰς τῆτω τὴν περῖεσιν τὸ αἰδημα δὲν ἀπνῶ δὲδύς ἄπο τὴν ἡδονῶ εἰς τὴν ἀλγηδόνα, ἀλλὰ ἢ ἡδονὴ ἄπο τὴν ἔξοχλῶ, εἰς τὴν ὅποιαν ἔφθασε, κατεβαίνει βαθμηδὸν εἰς τὴν ἐλάττωσιν, καὶ καταπᾶ εἰς τὸ μηδὲν, ἢ εἰς ἀδύφορίαν πρὸ τῆ νὰ μεταβληθῆ εἰς ἀλγηδόνα. Ἀγκαλὰ ἐγὼ ἀμφιβάλλω, μήπως αὐτῶ τὴν καὶ βαθμῆς ἐλάττωσιν τῆς ἡδονῆς, καὶ μάλισα τὴν εἴασιν τῆς ἀδύφορίας δὲν τὴν σοχάζεται κανόνιας εἰς αὐτὸ τὸ πείραμα.

Ἀλλ' ἴσως μερικοὶ θελήσων νὰ ἰξδύρῶν ὄχι αὐ εἶναι κατάσασιν ἀδύφορίας εἰς τὴν ἄπο ἡδονῆς ἀλγηδόνα, καὶ ἀπ' αὐτῆς εἰς ἐκείνῶ μεταβάσιν, ἀλλὰ αὐ εἶναι αἰδήματα εἰς τὴν ἀρχλῶ τῆς κατ' ἑαυτὰ ἀδύφορα.

Λοιπὸν ὅτι μερικὰ αἰδήματα εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀ-
 γάφορα, ὅτι πῶδεύματα χάριν ἢ θεὰ ἐκείνων τῶν
 ἀντικειμένων, ὅπῃ ἔχομεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν, δὲν μᾶς
 πορξενεὶ καμμίαν εὐαίδητον ἡδονῶν, μήτε ἀλγυδὸνα
 φυσικῶν, τῆτο μοὶ φαίνεται, ὅτι εἶναι ἀρκετὰ ἄποδε-
 δευμῶν ἄπο τῶν πείρων.

Εἰγὼ ὁμωσ ἀμφιβάλλω αὐτὴν συμβαίη τὸ ἴδιον καὶ
 εἰς τὰ βρέφη. Αὐτὰ τὰ ἴδια αἰδήματα, ὅπῃ εἰς ἡ-
 μᾶς εἶναι τὰ πλέον ἀγάφορα, κλίνω νὰ πισθῶ, ὅ-
 τι εἰς τὰ βρέφη εἶναι πάντοτε σωξοφουμῶν μὲ καμ-
 μίαν ἡδονῶν ἢ ἀλγυδὸνα δὲαίδητον * καὶ τῆτο δεῖ δὲα
 αἰτίας * πῶτων καθ' ὅτι ἡ μεγαλιτέρα ἀνδίσασις,
 ὅπῃ κάμμεν αἰ ἴνες εἰς τὰς πῶτας πορσβολὰς, πρέ-
 πει νὰ κάμμεν τὴν φυκῶν, καθὼς λέγει ὁ Βονέτ, νὰ
 λαμβανῆ εὐα αἰδήμα μεγαλιτερον * δὲυτερον καθ' ὅτι
 μὲν ἄντας τότε ἡ φυκῶν πῶμετασμῶν εἰς ἀλλὰ
 πῶάγματα, πρέπει νὰ ὅπιδίδεται ὅλη εἰς τὰς πορσβο-
 λὰς, ὅπῃ μίαν κατόπι τῆς ἀλλῆς λαμβανῆ, καὶ δεῖ
 τῆτο νὰ τὰ αἰδανῆται πῶμεσότερον (1).

Τὸ αἰτιον, δεῖ τὸ ὅποῖον τῶσα αἰδήματα δεῖ τῶν
 πολυκαυρίων γίνονται εἰς ἡμᾶς ἀγάφορα εἶναι πῶ-
 τον, ὅτι αἰ ἴνες λαμβανόντας πολλαίσις τὰς αὐτὰς
 πορσβολὰς, ἄποκτῶν μεγαλιτεραν δυνησιῶν, κάμμεν
 ὅλιγωτεραν ἀνδίσασιν, δοκιμάζεν μικρότεραν θλίψιν,
 καὶ ἔπορμῶως πορξενεὶ μικρότερον αἰδήμα (2) * δὲυτε-
 ρον ὅτι ἡ φυκῶν ὅποταν ἀρχίζη νὰ λαμβανῆ ἀγάφορα
 αἰδή-

(1) Καὶ ὁ Αἰββᾶ Κοιθιλιὰκ εἰς τὸν Ἀνδριάντα εἰς τὰς ἀρ-
 χὰς δὲν δεῖγεται εἶσιν ἀγάφορίας (Πραγματεία περὶ αἰδημά-
 των Μέρ. Α. Κεφ. Β'. §. 24.).

(2) Nous perdons du coté des sensations, ce que nous
 gagnons du coté de l'expérience: ἡμεῖς χαίνομεν ἀπὸ τὸ μέ-
 ρος τῆς αἰδημάτων, εἰκῆνο ὅπῃ κερδίζομεν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πεί-
 ρᾶς, λέγει καὶ ὁ Αἰββᾶ Βερδολομαῖος (Πειρηγ: τῶ νέου Ἀγαχάρ-
 σιδος Τομ. Β'. σελ. 7.):

αἰδήματα καὶ ἄπο αὐτὰ ἄλλα δυνατώτερα καὶ ἄλλα ἀ-
 θυνέστερα, ἐναχολεῖται φερασότερον εἰς τὰ ἰχυρότε-
 ρα, καὶ τὰ ἄλλα ἢ ὀλίγον τὰ σοχάζεται, ἢ ἐλάχισον
 φροντίζει, καὶ ἐπομῶς τὰ θεωρεῖ ὡς τελείως ἀδύ-
 φορα.

Εἰγὼ νομίζω προσέτι ὅτι εἰς τὰ βρέφη πολλὰ
 προσβολαὶ προβαίνουσι μὲ τὸν βαθμὸν, ὅπῃ ἀρχίζου-
 ῦν ἄπο τὸ νὰ εἶναι ἀλγινὰ (1), καὶ ἔπειτα μὲ τὴν
 χησίν καὶ συνηθειῶν γίνονται ἡδεῖς, καὶ τελειῶν τέ-
 λος πάντων εἰς τὸ νὰ εἶναι ἀδύφοροι. Παρατηρῶ τε-
 λάχισον, ὅτι τὸ ἀκολουθεῖ καὶ εἰς ἡμᾶς τὴς ἰδίας,
 καὶ μάλιστα εἰς τὴς χυμῶς καὶ εἰς τὰς ὀσμάς. Ἐνὰς
 χυμῶς πολλὰ δρυμῶς λυπεῖ εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ δὲν
 ἀρέσκει· κατ' ὀλίγον ὀλίγον τὸν συνηθίζει ὁ ἐκραι-
 σκος, καὶ τὸν ἀρέσκει τέλος πάντων ἀρεσόν, καὶ ἡ
 πολλὴ χησις ἢ κατὰχρησις φθάνει εἰς πολλὰς νὰ
 κατασῆσῃ τὸν ἐκραισκὸν τὸσον ἀμβλυῶν, ὅπῃ νὰ μὴ
 αἰσθάνεται πλέον τίποτε. Καὶ δὲν βλέπομεν ἀνδρώ-
 πες; νὰ συνηθίζουσι εἰς τὰς πλέον βρομεράς, καὶ συγ-
 χαμεράς μυρρῶδίας, τὸσον ὅπῃ νὰ μὴ ἐνοχλεῖται
 πλέον ἄπο αὐτὰς, καὶ χεδὸν μῆτε νὰ τὰς αἰσθάνου-
 νται;

Παρατηρῶ προσέτι, ὅτι αἱ προσβολαὶ, ὅπῃ ὀγλι-
 γωρότερα καὶ κοινότερα γίνονται εἰς τὰ βρέφη ἀδύφο-
 ροι, εἶναι μάλιστα ἐκεῖνα, τὰς ὁποίας αὐτὰ λαμβά-
 νουσι συνεχέστερα, καὶ ἐπομῶς συνηθίζουσι φερασότε-
 ρον, ὅπερ ὅστιν ἐκεῖνα τῆς ὀράσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδίᾳ
 προσβολὴ τῆς φωτὸς, ἡ ὁποία ὁπότεν εἶναι μετρία
 γίνεται τέλος πάντων τὸσον ἀδύφορος ὡς πρὸς τὴν
 ἡδονῶν

1. (1°) Τὰ συχνὰ κλαύματα, ὅπῃ κάμνουσι τὰ βρέφη εἰς τὰς πρώ-
 τας ἡμέρας, εἶναι σημεῖον ὅτι εἰς αὐτὰ αἱ πρώται προσβολαὶ αἱ
 πλειοτέρας εἶναι ἀλγινὰ, ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον ἀναγκαστικῶς
 ἀρέσκει νὰ ἀκολουθήσῃ διὰ τὴν μεγάλην ἐπιφροσύνην καὶ αἰσθησίν
 τῆς ἐκείνων.

ἡδονῶν, δεῦν πρέπει νὰ νομιθῆ εἰς τὴν ἀρχὴν ποιού-
 π· δια τὴν ἡξέδύρομην ὅτι οἱ ἐκ γρητῆς τυφλοὶ, ὁπό-
 ταν τὸς σικωθῶν οἱ καταράκται, ἄπὸ ἐκεῖνο τὸ φῶς,
 ὅπῃ δὲ λόγους εἶναι ἀδύφορον, λαμβανῶν εἰς
 τὰς ἀρχὰς μίαν τὸσω δυνατῶν προσβολῶν, ὅπῃ δεῦν
 ἡμπορῶν νὰ τὴν ὑποφέρων, καὶ πρέπει νὰ τὸς σικω-
 θίζων κατ' ὀλίγον ὀλίγον· εἰς τὴν ὁποίαν φείσασιν
 ἀπερῶν καὶ αὐτοὶ ἄπὸ τὸς ἰδίης φείς βαθμῆς τῆς
 ἀληθῆνος κατ' ἀρχὰς, ἔπειτα τῆς ἡδονῆς, καὶ τέλος
 φθῶν εἰς τὴν ἀδύφορίαν.

Εἰς τὴν Λογικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'.
 Ἀ'ρθρ. Α'.) εἴπαμην ὅτι αἱ ἡδοναὶ, καὶ ἀληθῆνες
 ὀνομάζονται ἄλλαι σωματικαὶ, ἢ φυσικαὶ, καὶ ἄλλαι
 ψυχικαὶ, ἢ ἡθικαὶ, καθ' ὅ πορέρχονται ἀμέσως ἄπὸ
 τὰς σωματικὰς προσβολὰς, καθὼς τῶν ὀσμῶν, καὶ
 χυμῶν, ἢ γλυκῶν ἄπὸ τὰς δὲθέσεις τῆς ψυχῆς,
 χωεὶς νὰ ἐξαρτῶνται ἄπὸ τὰς σωματικὰς προσβο-
 λὰς, καθὼς ἢ χαρὰ ὅπῃ δοκιμάζει τὸς ἀποκτῶντας
 μαθήσεις, καὶ ὅταν γνωρίζῃ ὅτι ἔχει πράξεις ἐναρέ-
 τες, καὶ ἢ λύπη ὅπῃ αἰδανῆται δὲ κῆνεία πράγμα,
 ὅπῃ δεῦν ἐκβαίνει καλὰ, ἢ δὲ κῆνείαν ζημίαν, ὅ-
 πῃ τῶ ἀκολοθεῖ.

Κυρίως ὅμως αἱ ἡδοναὶ καὶ ἀληθῆνες εἶναι ὅλαι τῆς
 ψυχῆς, ἔπειδῃ ἢ ψυχὴ μόνη εἶναι ἐκεῖνη, ὅπῃ αἰ-
 δανῆται· καὶ πάλιν κατὰ τινὰ ἔופן εἶναι ὅλαι τῆ
 σώματος, ἔπειδῃ κάθε αἰθήμα τῆς ψυχῆς εἶναι παύ-
 ποτε σικωφοδμήρον ἄπὸ κάποιαν κίνησιν φυσικῶν εἰς
 τὰς ἴνας τῶ ἐγκεφάλω (ὀπίθεν, Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'.
 Ἀ'ρθρ. Α'.) .

Κάθε πράγμα, ὅπῃ εἶναι ὅπῃ εἶναι εἰς τὸ νὰ
 πορξενήσῃ εἰς ἡμᾶς μίαν ἡδονῶν, ἢ νὰ μᾶς ἀφαίρε-
 σῃ μίαν λύπην, ὀνομάζεται καλὸν, καθὼς εἴπαμην
 εἰς τὴν Λογικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'.
 Ἀ'ρθρ. Α'.)· καὶ κάθε πράγμα, ὅπῃ εἶναι ὅπῃ
 εἶναι νὰ μᾶς πορξενήσῃ μίαν ἀληθῆνα, ἢ νὰ μᾶς
 ἀφαίρεσῃ μίαν ἡδονῶν, λέγεται κακὸν. Ἀ'πὸ τῶ
 πορέρ-

προέρχεται, ὅπῃ καὶ τὰ κακὰ καὶ τὰ καλὰ νὰ διατέλλωνται εἰς φυσικά καὶ ἠθικά, καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἠδονῶν καὶ ἀλγηδόνων, ὅπῃ εἶναι ὀπιπύδεια νὰ μᾶς προσξενήσῃν.

Ἐκάμην ὅμως (αὐτόθι) καὶ μίαν ἄλλω διατελλῶ τῶν καλῶν καὶ κακῶν, καὶ εἶναι ὅτι εἶναι ἀληθινὰ καὶ πραγματικά, ἢ ψεῦδη καὶ φαινόμενα, ονομάζοντας καλὸν ἀληθινὸν καὶ πραγματικὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡμπορεῖ νὰ προσξενήσῃ μίαν ἀληθινῶν καὶ πραγματικῶν ἠδονῶν, ἀμικτον κακότητος, ἢ ἀλγηδότος· καὶ ψεῦδες καὶ φαινόμενον καλὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡ δυνάμει εἶναι ἰκανὸν νὰ προσξενήσῃ ἐκεῖνῳ τῶν ἠδονῶν, ὅπῃ ὑπόκειται, ἢ μὲ μίαν βραχείαν καὶ μικρὰν ἠδονῶν μᾶς φέρει μὴ ταῦτα εἶναι ἀληθινὸν κακὸν, ἢ μίαν ἀληθινῶν ἀλγηδόνων, καὶ ἀνάπαλιν.

Τώρα πρέπει νὰ ἰδῶμεν τίνι ἔοικεν ὑπὸ τὰ καλὰ καὶ κακὰ γινώσκονται αἱ ὀρέξεις, καὶ τὰ πάθη, καὶ πῶς αὐτὰ ἔπειτα ἔχον ὀπιπύδεια ἐπαύω εἰς τῶν τελήσῃν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ Ὀρέξεωμ καὶ Παθῶμ.

Κάθε πράγμα, ὅπῃ ἀφαιρῆται ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον καλῶ, προσξενεῖ εἰς ἡμᾶς μίαν κλίσειν πρὸς αὐτὸ, ἢ ὁποῖα ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ονομάζεται ὀρέξις· καὶ κάθε πράγμα, ὅπῃ ἀφαιρῆται ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον κακῶ, μᾶς προσξενεῖ μίαν ἐναντιότητα, ὅπῃ ονομάζεται ὑποστροφή.

Αὐτὴ ἡ κλίσις καὶ αὐτὴ ἡ ἐναντιότης ονομάζονται ἀκόμει ἡλικώτερον ἔρως καὶ μῖσος· καὶ εἴπαμεν εἰς τῶν λογικῶν (αὐτόθι) ὅτι ὑπὸ αὐτὰς τὰς δύο διαθέσεις, ἢ ὑπὸ αὐτὰ τὰ δύο παρὰδύοντα πάθη κρέμονται ὅλα τὰ λοιπά. Τῶν ὑποδείξιν ὅμως τέττα θελο-

98 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

μὴ τὴν ἀφίσει εἰς τὴν ἠθικὴν, ὡς αὐτὸ ὅπερ ἐκεῖ ἀρμόζει φερατότερον, καὶ ἀντὶ ταύτης ἐνταῦθα θέλομεν φησαίηται; ὅτι αἱ ὀρέξεις καὶ τὰ πάθη μῆτε ὅλα, μῆτε πάντοτε τείνουν εἰς τὸ ἀντικείμενον τας, μετὰ αὐτὴν δυνάμιν· ἀλλὰ αὐτὴ ἡ δύναμις εἶναι ἢ μεγαλιτέρα ἢ μικροτέρα, καὶ λόγον ὅπερ τὸ ἀντικείμενον φησαίνεται εἰς τὴν ψυχὴν ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον καλῶ, ἢ κακῶ μεγαλιτέρη, ἢ μικροτέρη.

Ὅποταν εἷας ἀνθρώπος εἰς εἷα ἀντικείμενον δεῦν βλέπῃ μῆτε καλόν, μῆτε κακόν ἄξιον τῆς προσοχῆς τας, ἢ κατὰσασις τῆς ψυχῆς εἶναι ἀδαφορία, ἢ ὅποια εἶναι ἔλλειψις κινήσεως, ἢ τελάχιον ἔλλειψις αἰδητῆς κινήσεως.

Αἰνίως τὸ ἀντικείμενον φησαίνεται ὑπὸ κάτω εἰς χῆμα εἷος καλῶ, ὅμως καλῶ μικρῶ, ἀρχίζει νὰ κινήται ἐκεῖνη ἢ ἐσωτερικὴ κίνησις, ὅμως μικρὰ καὶ ἀδωιάτος, καὶ ἀντὶ πάθους ὀνομάζεται τότε δαδεσις, ροπή, κλίσις, ἐπιρέπεια, κτ.

Τὸ πάθος γίνεται ὅποταν τὸ ἀντικείμενον φησαίνεται ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον εἷος καλῶ μεγάλου. Τότε ἡ ψυχὴ φέρεται εἰς αὐτὸ μετὰ ζέσιν καὶ ὀρμῶν, σρέφει πρὸς αὐτὸ τὰς δυνάμεις τῆς μετὰ ἐπιμονῆν καὶ ἐπιθυμίαν.

Καὶ ὅποταν τὸ ἀντικείμενον φησαίνεται ὡς εἷα καλόν μεγαλώτατον, καλόν ἀφικτὸν εἰς τὴν δὴδαιμονίαν μας, καλόν, χωρὶς τὸ ὅποῖον ὁ βίος εἶναι ἀβιώτης, τότε τὸ πάθος βάνει εἰς ἔργον ὀλλωτε τὴν σφοδρότητα· τότε ὁ ἀνθρώπος δεῦν ἠμπορεῖ νὰ σοχάζεται ἄλλο παρᾶγμα, ἔξω ἀπὸ αὐτὸ· ὅλα τὰ νοήματα μετὰβάλλονται εἰς πάθος κυριεῖον· τὰτο τὸν κινεῖ πρὸς τὸ ὑποτιθέμενον καλόν, ὄχι πλέον βαθμῶν, ἀλλὰ γιγαντιαίῳ πηδῆματι, καὶ μετὰ βίαν μεγάλην. Μία ἀήσυχία κινήσις τὸν παραττει, τὸν κυριεύει, ἔως ὅπερ νὰ φθάσῃ νὰ τὸ ἀπικτήσῃ. Αὐτὸ τὸ πάθος φθάσῃ εἰς τῆτον τὸν βαθμὸν, λαμβάνει ἄλλο ὄνομα, καὶ ὀνομάζεται φησαφορὰ ἢ ἐνθεσιασμός,

σμός, τὸ ὁποῖον αὐτὸ φθάσῃ εἰς ὑπερβολὴν, μεταπίπτει εἰς φωνητίασιν, ἠθίαν, μανίαν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ Θελήσεως.

Η θέλησις ἔπαμφορὰ πολλάκις ὅτι εἶναι ἐκείνη ἡ δυνάμις, ὅπερ ἔχει ἡ ψυχὴ νὰ ἀσπάζεταιται εἴνα πράγμα, ἢ νὰ τὸ ἀποθῆται, καὶ νὰ ἐκλέγῃ εἴνα ὑπὸ ἄλλο.

Λοιπὸν εἴνα νὰ ἰδῶμεν πῶς ἀναπτύσσεται εἰς τὸν ἀνθρώπου αὐτὴ ἡ δυνάμις, πρέπει νὰ τὸν θεωρήσωμεν εἰς τρεῖς καταστάσεις διαφόρες. 1) ὅποτεν ἀκόμη δὲν γνωρίζῃ τὴν ὑπαρξίν τῶν ἑξωτερικῶν σωμάτων. 2) ὅποτεν γνωρίζῃ ἤδη αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν, ὅμως δὲν ἔχη ἀκόμη τὴν χῆσιν τῆς λογικῆς. 3) ὅποτεν φθάσῃ εἰς τὴν χῆσιν τῆς λογικῆς.

Α'. Ο Ἄνδρας τῆς Κονδυλλιάκῃ, καὶ τῆς Βοιῆτ ἐν ὅσῳ εἶναι ἀδελφωσιμῶς εἰς τὴν αἰθρῆσιν τῆς ὁσμῆς, μόλις ἠμπορεῖ νὰ ρηθῇ ὅτι ἔχει κάμμίαν ἀσκήσιν τῆς θελήσεως, καὶ τὴν σημασίαν, ὅπερ ἡμεῖς ἤδη τὴν ἐκλαμβανόμεν, καὶ ὅπερ ἐντὸς ὀλίγου θέλομεν ἰδῆ ὅτι εἶναι ἡ ἀληθινὴ τέτα τῆ ὄρε ἐκδοχῆ.

Μὴν γνωρίζωντας ἀκόμη τὴν ὑπαρξίν κανονὸς πράγματος ἔξω ὑπὸ λόγῳ τῆς, αἰσθάνεται τὰς ὁσμάς, ὅμως χωρεῖ νὰ ἰξόρῃ πόθεν πορεύονται, μήτε νὰ ἠμπορῇ νὰ ὑποπτεύῃ ὅτι ἔρχονται ἀλλοθεν, καὶ χωρεῖ νὰ ἔχη συνειδήσιν, ὅτι εἶναι εἰς τὴν ἑξουσίαν τῆς νὰ τὰς δεχθῇ, ἢ νὰ τὰς ἀποβάλλῃ.

Τὰς ὁσμάς λοιπὸν δὲν τὰς σοχάζεται ἄρα ὡς ἰδίας τῆ ἀλλοιώσεις, καὶ ὡς πρὸς αὐτὰς αὐτὸς δὲν εἶναι, ἄρα παθητικὸς, δοκιμάζοντας πότε μίαν καὶ πότε ἄλλω, χωρεῖ νὰ ἰξόρῃ τὴν ὄρχλῶ τῆς, καὶ

G 2 χω-

χωεῖς νὰ γνωρίζῃ εἰς τῷ λόγῳ τῶ κανόνια αὐτεξέσιον
τῶ νὰ τὰς δεχθῆ, ἢ ὄχι.

Δοκιμάζοντας ὡς πόσον μίαν ὁσμὴν ἠδεῖαν, θέ-
λει δὲ χαρισθῆναι ἄπο αὐτῆ· δοκιμάζοντας εἰς ἐναν-
τίας μίαν ἀηδῆ, θέλει δυσαρεσθῆναι· καὶ ἂν τινὰς θε-
λήσῃ νὰ εἰπῇ ὅτι θέλει ἀγαπήσει τὴν πρῶτην, καὶ
θέλει μισήσει τὴν δευτέραν, ἐγὼ δὲ ἐναντιόνομαι,
ἂν μόνον ἀγάπῃ καὶ μῖσος ἐδῶ ἐνοεῖ τὴν δὲ ἀρέ-
σκεῖαν καὶ δυσαρέσκεῖαν, καὶ ὄχι περὶ ἄλλο, τῶτ' ἔστι
τὸ νὰ ἠδυνθῆ εἰς τὴν ἠδονὴν, καὶ νὰ ἀηδιῆ εἰς τὴν
ἀηδίαν· τὰ ὁποῖα εἶναι ἀληθινὰ τὰ πρῶτα σοιχεῖα
τῆς ἀγάπης καὶ τῆς μίσους, ὅμως δὲ κατασαίναν ἀκό-
μι ἐντελῶς μήτε τὸ εἶναι, μήτε τὸ ἄλλο.

Παρομοίως ἀνίσως λάβῃ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν δύο
αἰδήματα, εἶναι νόσιμον, καὶ ἄλλο ἀσόν, θέλει προ-
τιμῆσει ἀληθινὰ τὸ εἶναι ἄπο τὸ ἄλλο, ὅθεν θέλει
δὲ χαρισθῆναι ἄπο τὸ εἶναι, καὶ θέλει δυσαρεσθῆναι ἄπο
τὸ ἄλλο, ὅμως δὲ θέλει ἐνεργήσει ἀκόμι κανόνια
ἔργον θελήσεως· ἐπειδὴ αὐτὴ δὲ συλλίσσεται μόνον
εἰς τὸ νὰ προτιμῆσῃ, ὅπῃ θέλει νὰ εἰπῇ νὰ γνωρί-
σῃ εἶναι πρῶτον καλλίτερον ἄπο ἄλλο, τὸ ὁποῖον εἶ-
ναι ἔργον τῆς κείσεως, ἢ εἰς τὸ νὰ λάβῃ ἠδονὴν εἰς
τὸ εἶναι καὶ ἀηδίαν εἰς τὸ ἄλλο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀ-
πλῆν ἀποτελέσμα τῆς αἰδήσεως, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ
προτιμῆσῃ, ὅπῃ σημαίνει νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ὀπιδιώ-
ξῃ τὸ εἶναι, ἢ νὰ ἀποφύγῃ τὸ ἄλλο. τὸ ὁποῖον ὁ ἀν-
δραὶ δὲ ἠμπορεῖ βέβαια νὰ τὸ κάμῃ, ἐν ὅσῳ ἀ-
κόμι δὲ ἰξόδρει, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ ἀσπαθῆ κανόνια
πρῶτον, ἢ νὰ τὸ ἀποποιήθῃ.

Ἐν ὅσῳ λοιπὸν δὲ ἰξόδρει τὰς αἰτίας, ἄπο τὰς
ὁποίας προέρχονται τὰ αἰδήματα τὰ ἠδέα ἢ ἀηδῆ,
ἐν ὅσῳ δὲ γνωρίζῃ τὰ ἀντικείμενα, ὅπῃ πρέπει
νὰ ἐκλέξῃ, ἢ νὰ ἀπερρίψῃ, νὰ διώξῃ, ἢ νὰ ἀποφύ-
γῃ, δὲ ἠμπορεῖ ἀκόμι νὰ ἀναπτύχῃ εἰς αὐτὸν ἢ
κυρίως λεγομένη θελήσις. Καὶ ἐπειδὴ τὰ βρέφῃ εἰς
τὰς πρῶτας ἡμέρας, ἔχομεν πολὺ λόγον νὰ πισδύω-
μεν,

μῦ, ὅτι δὲν γνωρίζεν ἀκόμι κανένα ἀντικείμενον, καὶ εἶναι εἰς τὴν ἰδίαν καταστάσιν τῶ ἀνδραγαθῶς, ὅπερ ἀπὸ ὀλίγου ἀνεφέραμῦ (1)· εἰς αὐτὰ, ἐν ὅσῳ εἶναι εἰς τοιαύτῳ καταστάσιν, ἡ θέλησις πρέπει νὰ διαρῆται πάντοτε ὑπνώτισσα.

Β'. Δὲν ἀπερνᾷ ὅμως πολὺς καιρὸς καὶ αὐτὰ ἀρχίζεν νὰ γνωρίζεν τὰ ἑσωτερικὰ ἀντικείμενα (τὰ ὁποῖα τὸν ἕσπον θέλομῦ παχίσει εἰς τὸ Β' Μέρος νὰ τὸν ἐρμηνεύσωμῦ ὅσον εἶναι δυνατὸν), καὶ τότε ἀρχίζει νὰ φαίνεται εἰς αὐτὰ καὶ ἡ θέλησις.

Μαθητῶνταις κατ' ὀλίγον ὀλίγον μὲ τὴν πείραν νὰ διακρίνεν τὰ ἀντικείμενα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται τὰ αἰδήματα τὰ ἠδέα καὶ τὰ ἀηδῆ, ἔξω ἀπὸ τὴν ἑσωτερικὴν ἀρέσκειαν, ὅπερ λαμβάνειν εἰς τὰ ἠδέα αἰδήματα, ἀρχίζεν προσέτι νὰ αἰδανῶνται καὶ τὴν κλίσιν πρὸς τὰ ἀντικείμενα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα αὐτὰ προέρχονται, ἔξω ἀπὸ τὴν ἑσωτερικὴν ἀηδίαν πρὸς τὰ ἀηδῆ αἰδήματα, ἀρχίζεν νὰ ἔχεν καὶ τὴν ἀποπροφύλῳ πρὸς τὰ ἀντικείμενα, ὅπερ τὰ προξενῶν, καὶ ἔπως ἀρχίζεν νὰ φαίνονται εἰς αὐτὰ ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη, καὶ τὸ ἀληθινὸν μῖσος.

Ὁθεν αὖ ἠδυσιαθῆ εἰς αὐτὰ κανένα ἀντικείμενον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐνθυμῶνται, ὅτι ἔλαβον ἀλλῶν φορὰν αἰδημα ἀρεσὸν, ἀποφασίζονται νὰ τὸ ἐναγκαλιθῶν· αὖ παρήσιαθῆ κανένα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐνθυμῶνται, ὅτι ἔλαβον αἰδημα δυσάρεσον, ἀποφασίζονται νὰ τὸ ἀποφύγην, εἰς τὰ ὁποῖα αὐτὰ συλλίσσεται κυρίως ἡ θέλησις.

Γ'. Ἀλλὰ ἐν ὅσῳ δὲν ἔμαθον νὰ διακρίνεν τὰ ἀληθινὰ καλὰ καὶ κακὰ ἀπὸ τὰ ψεῦδη, καὶ νὰ γνωρίζεν πῶς διαφόρες βαθμῆς πῶς, ἡ θέλησις εἰς αὐτὰ εἶναι ἴσα νὰ εἰπῶ ἔτσι, ἀκόμι τυφλή. Αὐτὴ ἐναγκαλί-

(1) Ὁρα εἰς τὸ Β' Μέρος, Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'.

καλίζεται ἀμέσως ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀφρασαίνονται ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον καλῆ, ἀπωθεῖται ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ παρρησιάζονται ὑπὸ κάτω εἰς χῆμα κακῆ, χωρὶς νὰ κάμη κάμμίαν ὀξέτασιν.

Ἡ θέλησις ἀρχίζει νὰ λαμβάνῃ τὴν πλήρη καὶ τελείαν ἀσκησίνης, ὁπότεν τὰ παιδία διὰ μέσθ τῆς πείρας καὶ τῆς σκέψεως φθάσαν νὰ γνωρίζῃν τὴς διαφορῆς βαθμῆς τῆς καλῶν καὶ κακῶν, καὶ νὰ διακρίνῃν καὶ εἰς τὰ δύο τὰ ἀληθινὰ καὶ πραγματικά ἀπὸ τὰ ψεύδη καὶ φαινόμενα. Τότε ὁ λόγος ἀρχίζει νὰ διδύσῃ τὴν θέλησιν· λόγον ὅμως ἐδῶ ἐνωῶ ἐκεῖνῳ τὴν δυνάμιν, ἡ ὁποία, ἀφ' ἧ συγκρίσῃ διὰ μέσθ τῆς σκέψεως τὰ πράγματα εἴνα μὲ τὸ ἄλλο, καὶ παρατηρήσῃ ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι καλόν, ἢ κακόν, δείχνει ἔτιω εἰπεῖν εἰς τὴν θέλησιν ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶναι διὰ νὰ ἀσπαδῇ, καὶ ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι διὰ νὰ ἀποφύγῃ τινάς· ἡ ὁποία ὅμως δυνάμις δὲν εἶναι ἄλλη, ἀλλὰ ἡ ἰδία δυνάμις τῷ συλλογίζεσθαι, ὅπῃ ἐδείξαμεν ἤδη ἄλλῃ, καὶ κρέμαται ἀπὸ τὴν δυνάμιν τῷ σκέπτεσθαι. Τότε ἡ ψυχὴ ὄχι μόνον διακρίνει ἀπὸ δύο καλὰ τὸ μεγαλύτερον καὶ τὸ μικρότερον, ἀλλὰ ἀποφασίζεται πολλαίς καὶ νὰ ἀπορρίπτῃ εἴνα καλόν παρὸν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον γνωρίζει ὅτι πρέπει μῆ ταῦτα νὰ τῆς προέλθῃ κακόν, καὶ νὰ ὑποφέρῃ εἴνα παρὸν κακόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἰξούρει, ὅτι πρέπει νὰ τῆς ἔλθῃ μῆ ταῦτα εἴνα καλόν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ Ἐλώθερίας.

Αφ' ἧ ἡ θέλησις ὁμῶ μὲ τὸν λόγον φθάσῃ εἰς τὴν τελείαν τῆς ἀσκησιν, ἀρχίζει νὰ ἀγωνᾶται μία μάχη μεταξύ εἰς τὸν λόγον καὶ εἰς τὰ πάθη, πόσον μεγα-

λητέ-

λιτέρα, ὅσον ποσώτερα εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ γήρεσιν ἔτιω εἰπεῖν τῷ λόγῳ, τὰ πάθη καὶ αἱ τυφλαὶ ὀρέξεις ἦτον οἱ μόναι ὁδηγοὶ, ὅπῃ ἐδιοικῆσαν τὴν θέλησιν.

Ὁθον ζηλότυπα ἦδη ἔχοντ' ἐναγκαλιζόμενοι τὴν κυριότητα τῆς, σπυδαζόμενοι τὴν κυριότητα πάντοτε, τὴν ἀποφύγεον τὴν θέλησιν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀκολουθῆται τὰς ὀρθὰς κρίσεις τῷ λόγῳ, τὴν τὴν ἁρπακτικὴν ἢ τὴν ἐναγκαλιζομένην κατὰ ψυχήν, τὰ ὅποια ὁ λόγος φωνάζει ὅτι πρέπει νὰ τὰ ἀποφύγη, ἢ νὰ ἀπωθῆται κατὰ φαινόματα, τὰ ὅποια ὁ λόγος πείθει, ὅτι πρέπει νὰ τὰ ἐπιφέρει, ἔχοντ' ἐναγκαλιζόμενοι τὰ κατὰ, ὅπῃ πρέπει νὰ ἐπιφέρων ἀπὸ αὐτὰ.

Εἰς αὐτὴν τὴν μάχην τῶν παθῶν καὶ τῶν ὀρθῶν λόγων, ἡ ψυχὴ μῖσει, καθὼς τὸ ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Α'), πολλακτὶς ἀπρητημένη, καὶ ἀμφιβάλλει μερικὸν καιρὸν, ἕως ὅπῃ νὰ κλίνη τέλος πάντων εἰς τὸ εὖ, ἢ εἰς τὸ ἄλλο.

Ὅμως ἐν ὅσῳ σέκη ἔτιω μετέωρος μεταξὺ εἰς δύο, ζυγοσπαρμῶντας τὰ αἷτια ἀπὸ τοῦ εὖ μέρος, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλο, αἰθαίνεται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὴν δυνάμιν τῆς νὰ ἐναγκαλιθῆται τὸ εὖ, ἢ τὸ ἄλλο καὶ τὴν ἀρεσκείαν τῆς. Καὶ ἀκόμι ἀφ' ἑκείνης τῆς ἐκλέξεως τὸ εὖ ἢ τὸ ἄλλο μέρος, αἰθαίνεται ἀκόμι εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὴν δυνάμιν τῆς νὰ ἐναγκαλιθῆται τὸ ἐναντίον. Ποιπὸν αὐτὴ ἢ δυνάμις εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται ἐλωθερία.

Ὁ Λώκιος (Βιβλ. Β'. Κεφ. 21.) δι' ἰσχυρίζεται, ὅτι ἐλωθερίαν πρέπει νὰ νοεῖται τὴν δυνάμιν τῆς παρᾶττειν, ἢ μὴ παρᾶττειν καὶ τὴν ἀρεσκείαν τῆς θελήσεως, καὶ ὀνομάζει ζήτημα ψυχρὸν τὸ, αὐτὴ ἢ θέλησις εἶναι ἐλωθερία, λέγωντες ὅτι ἐπειδὴ ἡ θέλησις εἶναι ἡ ἐξουσία τῶν ποσοτήτων μίαν παρᾶξιν ἀπὸ μίαν ἄλλω, καὶ ἡ ἐλωθερία εἶναι ἡ ἐξουσία τῶν νὰ ἀρχίσῃ, ἢ νὰ τελειώσῃ μίαν παρᾶξιν καὶ μίαν τέτοιαν ἀρεσκείαν, ἔχοντ' ἔτιω τὸ νὰ ἐρωτήσῃ τινὰς, αὐτὴ ἢ θέλησις

ἔχη ἐλδθερίας, εἶναι τὸ ἴδιον ὡς αὐτὴ νὰ ἐρωτῶσεν, αὐτὴ μία ἔξοσία ἔχη ἄλλω ἔξοσίαν. Καὶ ὁ κύρ Βονέτ (Δοκιμ. Ἀναλυτικ. κτ. Τόμ. Β'. σελ. 10.) θέτει τὴν ἐλδθερίαν εἰς μόνω τὴν διωάμιν τῆ ἀκολυθεῖν τὰς ἀποφάσεις τῆς θελήσεως, καὶ ἀποκλείει τελείως τὴν ἔξοσίαν τῆ ἐκλέγειν.

Πρέπει ὡς τὸσον νὰ διασαλθῆν δύο εἶδη ἐλδθερίας· ἢ μία εἶναι ἐλδθερία τῆ θέλειν, καὶ ἢ ἄλλη ἐλδθερία τῆ ἐνεργεῖν. Ἡ ἐλδθερία τῆ θέλειν εἶναι ἢ διωάμιν, ὅπῃ ἔχει ἢ ψυχὴ νὰ ἀποφασίζῃ ἀφ' ἐαυτῆς ἐν συνειδήσει καὶ θεληματικῶς, εἰς τὸ νὰ κάμῃ ἢ νὰ μὴ κάμῃ ἐνὰ παῖγμα, χωρὶς νὰ ἀναγκαθῆ εἰς αὐτὸ ἀπὸ κανένα αἰτιον ἐσωτερικόν, ἢ ἐξωτερικόν. Ἡ ἐλδθερία τῆ ἐνεργεῖν εἶναι ἢ διωάμιν τῆ νὰ ἐξακολουθῆ αὐτοθελήτως τὰς ἀποφάσεις τῆς ἰδιάσπης θελήσεως, χωρὶς νὰ βιαθῆ εἰς αὐτὸ ἀπὸ κανένα, ἢ νὰ ἐμποδιθῆ. Διὰ τῆτο οἱ Σχολαστικοὶ τὴν παρώττω τὴν ὀνόμασαν ἐλδθερίαν ἀπο ἀνάγκης· καὶ τὴν δευτέραν, ἐλδθερίαν ἀπο βίας.

Λοιπὸν ἀφ' ἔψῃ μία τέτοια διασολή, δεῦν ἡμπορεῖ βέβαια νὰ ὀνομαθῆ πλέον ζήτημα ψυχρὸν τὸ, αὐτὴ ἢ θέλησις εἶναι ἐλδθερία· καὶ τί τότε ἐννοεῖται, ὅτι ζητεῖται αὐτὴ ἢ θέλησις, ὅτι ἐστὶν ἢ ψυχὴ ἔχη, ἢ δεῦν ἔχη τὴν διωάμιν τῆ νὰ ἀποφασίζῃ ἀφ' ἐαυτῆς, χωρὶς νὰ ἀναγκαθῆ εἰς αὐτὸ ἀπὸ κανένα αἰτιον· ζήτημα μεγαλώτατον, τὸ ὅποῖον μάλιστα παρέπει νὰ θεωρῆται ὡς βάσις ὅλης τῆς Ἡθικῆς, καὶ ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης καὶ θείας νομοθεσίας. Διὰ τί εἰς τί ἡθελαν χρησημύση ὅλαι αἱ ὑποθῆκαι τῆς Ἡθικῆς, καὶ ὅλοι οἱ νόμοι, αἰσῶς ὁ ἀνθρωπος δεῦν εἶχεν εἰς τὸν ἐαυτὸν τῆ τὴν διωάμιν τῆ νὰ τὰ ἀκολουθῆσῃ, ἢ νὰ μὴ τὰ ἀκολουθῆσῃ; καὶ πῶς ἡμπορεῖσε νὰ ἀνταμειφθῆ ἢ νὰ τιμωρηθῆ τινὰς, αἰσῶς δεῦν ἦτον ἔπως ἐλδθερος εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆ παρὰξέων τῆ, καθῶς εἰς τὴν ἐξακολυθεῖσίν τῆ;

Μῆτε ἢ ἐλδθερία πλέον εἰς αὐτὴν τὴν ἐννοίαν παρῆ-

πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς μία δυνάμις ξεχωριστὴ ἀπὸ τὴν θέλησιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς εἷς προσὸν πρὸς ἰδίαν θέλησιν, τὸ ὁποῖον κάμνει ἐδικίας, καὶ ἀπὸ αὐτὴν μόνον ἐξηρημύσας τὰς ὑποφάνσεις.

Λοιπὸν τὸ, ὅτι μία τέτοια ἐλδθερία ὑφίσταται πραγματικῶς εἰς τὴν ψυχῇ, δεῖ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ἀποδείξωμεν μὲ κἀνὲν ἄλλο ὀπχειρήμα, πλὴν μὲ ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, ὅπερ ἀναφέραμεν ἀνωτέρω.

Ἡ ἐσωτερικὴ αἰθυσίς μᾶς δηλοποιεῖ ὅτι ὅσων κλίσεων, ἢ ἀποστροφῶν καὶ ἢ ἔχων εἰς κἀνὲν πρᾶγμα, εἶναι μὴ ὅσον τὸ πάντοτε ἐφ' ἡμῖν α'. νὰ ἐξετάσωμεν τὰς λόγους, δὲ τὰς ὁποίας εἶναι ἀποδεκτόν, ἢ ἀπορρίπτειν. β'. νὰ ἀποφασίσωμεν πραγματικῶς νὰ τὸ ἐναγκαλιθῶμεν, ἢ νὰ τὸ ἀπαρρίψωμεν, καθ' ὅσον μεγαλύτεροι μᾶς φαίνονται οἱ λόγοι τῆς ἐνός, ἢ τῆς ἄλλης. γ'. νὰ ἀναβάλλωμεν τὴν ἐπέλευσιν τῆς ἀποφάσεώς μας· καὶ ἀφ' ἧς τὰς κάμων, νὰ τὰς ἀναβάλλωμεν ὅσον κενρὸν θέλωμεν. δ'. νὰ τὰς μεταβάλλωμεν καὶ μὲ τὴν ὁλόκληρον, καὶ νὰ προσφύωμεθα εἰς τὸ ἐναντίον μέρος. Λοιπὸν τί φεμιστότερον ἀπαιτεῖται εἰς μίαν ἀληθινῶν καὶ κυρίων καὶ πληρησάτων ἐλδθερίων ἀπὸ ἀνάγκης;

Ἀλλὰ τὴν θέλησιν, λέγων μερικῶς, τὴν προσδιορίζουν τὰ φεμιστικά· λοιπὸν ἡ θέλησις δεῖ εἶναι ἐλδθερία, καθὼς μήτε ἡ ζυγαρία εἶναι ἐλδθερία εἰς τὸ νὰ κλίη ὅπερ τὸ βάρος εἶναι βαρύτερον.

Ὅμως καὶ ἡ ἀπόφασις, καὶ ἡ ὁμοίωσις εἶναι ὁμοίως ψαδεῖς. Τὸ ὅτι αἱ φεμισάσεις ἐκκαλῶν τὴν θέλησιν, σύμφημι· ὅτι ὅμως τὴν προσδιορίζουν καὶ τὴν ἀναγκάζουν καθὼς τὸ βάρος τὴν πλάσιγκα, τὸ ἀρνεῖμαι. Διὰ τὴν ἡ ζυγαρία μήτε νὰ κινήθῃ ἢ μπορεῖ χωρὶς τὸ φεμιστότερον βάρος, μήτε ἀφ' ἧς πεθῇ εἰς αὐτὴν εἷς τέτοιον βάρος, ἔχει τὴν δυνάμιν τῆς νὰ μὴ κινήθῃ, καὶ πολὺ φεμιστότερον τῆς νὰ κινήθῃ εἰς τὸ ἐναντίον μέρος. Ἡ ψυχὴ ὅμως πρῶτον αἰθάνεται

εἰς τὴν λόγῃ τῆς πῆν δυνάμιν τὴν νὰ ἀποφασίσῃ, καὶ χωρὶς κἀνείνα ἄλλο ἔξωτερον αἷτιον, καθὼς εἶναι τὸ βάρος εἰς τὴν ζυγαρίαν, καθὼς μόνον δεῖ νὰ βάλῃ εἰς ἔργον τὴν ἰδίαν τῆς δυνάμιν· δεύτερον, ἀφ' ἧς τεθῆ κἀνείνα ὁποιοῦνδήποτε αἷτιον, αἰσθάνεται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς πῆν δυνάμιν τὴν νὰ ἀναβάλλῃ κάθε ἀπόφασιν, καὶ νὰ ἀποφασίσῃ ἀκόμι καὶ τὸ ἐναντίον. Δοιοπὸν τὰ αἷτια εἶναι καὶ εἰς τὴν ψυχῇ μία πρόκλησις, ἔστι ὁμοῦς ποτὲ μία δυνάμιν σιωπερῆσα, σῶας προσδιορισμὸς, μία ἀνάγκη, ὡσεὶ ἡ σύγκρισις τῆς ζυγαρίας δεῦν ἀξίζει τίποτες.

Ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐλευθερίας, λέγαν μερικοὶ, γινῆναι ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν τῆς ἀγνώσων αἷτιων, ὅπῃ μᾶς κινῆν, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ νομίζωμεν αὐτοφελήτως τὰς προσδιορισμῆς τῆς θελήσεως, ἐπειδὴ συμφωνῆν μὲ τὴν ἀρέσκειαν μᾶς. Ἀνίσως μία πέτρα (προσδέταν οἱ ἴδιοι) ὁπόταν πίπτῃ εἰς τὴν γῆν, ἡμπορεῖσε νὰ ἔχῃ ἀρέσκειαν τῆς πτώσεώς τῆς, εὐκολα ἤθελε πληροφορηθῆ, ὅτι καὶ αὐτὴ κινεῖται αὐτοφελήτως· ἐπειδὴ ἤθελε κινῆται καὶ τὴν ἀρέσκειαν τῆς, καὶ ἤθελε νομιθεῖν ἐλευθερία.

Ὀμοῦς καὶ ἐδῶ ἡ σύγκρισις εἶναι ἀνοίκειος. Διὰ τί ἡ πέτρα πολλαὶ ὀγλίγωρα ἤθελεν εὐγῆ ἀπὸ τῆς ἀπάτῃ, ὁπόταν ἤθελε φανῆ, ἢ νὰ σαματίσῃ εἰς τῆς μέσῃ τῆς ἀέρος, ἢ νὰ σρέψῃ ἀλλῆ τὸν δρόμον τῆς, ἢ νὰ γυρίσῃ πρὸς τὰ ἄνω, τότε ἤθελε καταλάβῃ, ὅτι εἶναι ἠναγκασμένη νὰ πέσῃ εἰς τῆς γῆς. Ἡ ψυχὴ ὁμοῦς κοντὰ ὅπῃ ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἀποφασεῖς τῆς τῆς ἰδίαν τῆς ἀρέσκειαν, ἰξόβρει προσέτι ὅτι ἔχει καὶ τῆς δυνάμιν τὴν νὰ τὰς ἀναβάλλῃ, νὰ τὰς μεταβάλλῃ, καὶ νὰ τὰς γυρίσῃ εἰς τὸ ἐναντίον· καὶ ἀγκαλὰ νὰ μὲν ἡμπορῆ πάντοτε νὰ ἀνακαλύψῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς ὅλα τὰ αἷτια, ὅπῃ ἀοράτως ἐνεργῆν ἐπάνω εἰς αὐτῆς, καὶ τῆς καθάκινῆν νὰ ἐκλέγῃ πότε σῶα καὶ πότε ἄλλο πρᾶγμα, ἰξόβρει ὁμοῦς, ὅτι κἀνείνα αἷτιον πεπερασμένον δεῦν ἔχει τῆς δυνάμιν τὴν νὰ

νά τῷ προσδιορίσῃ ἀμεταπίεσις· ἰξόρρει ὅτι ἔχει τῷ δυνάμιν νά ἐναντιωθῇ, ὅταν θέλῃ εἰς ὅποιονδήποτε πεπερασμένον αἴτιον.

Μερικοὶ πάλιν, ἔχ' νά ἀναιρέσων πὴν ἐλευθερίαν, καταφύγην εἰς τῷ θείῳ πρόγνωσιν, λέγοντες, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς προεῖδεν ἀπ' αἰῶνος ἐκεῖνο ὅπῃ οἱ ἀνθρώποι πρέπει νά κάμνῃ, ἢ νά μὴ κάμνῃ, δεῦν ἢμπορῶν ἔτοι νά θελήσων, ἢ νά κάμνῃ ἄλλο ἄπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ ὁ Θεὸς προεῖδεν· ὅθεν αὐτοὶ δεῦν εἶναι ἐλεύθεροι.

Ὅμως ἡ ἀπλῆ πρόγνωσις, ἢ προόρασις ἐνός πράγματος δεῦν ἔχει καμμίαν ῥοπλῶ εἰς τὸ νά κάμῃ τι νά νά ἐνεργῇ καὶ τῆτον, ἢ καὶ ἄλλον ἔσπον. Ἀνίσως εἰς μίαν ζυγαρίαν ἰδῶ νά τεθεῖν δύο λίθαις ἀπὸ τὸ εἷνα μέρος καὶ μίαν ἀπὸ τὸ ἄλλο, προβλέπω ὅτι ἡ ζυγαρία θέλει κλίνοι πρὸς τὸ πρῶτον μέρος· ὅμως ἔξ ἀπαυτος δεῦν εἶναι ἡ ἐδική μου πρόγνωσις, ὅπῃ κάμνῃ τῷ ζυγαρίῳ νά κλίνη πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ἀνίσως ἰδῶ νά γῆν μία ὕβρις εἰς εἷνα χολεικόν, προβλέπω ὅτι αὐτὸς ἔχει νά παροξυνθῇ· ὅμως δεῦν εἶναι βεβαιοτάτα ἡ ἐδική μου πρόγνωσις, ὅπῃ τὸν παροξύνει. Λοιπὸν παρομοίως ὁ Θεὸς προεῖδεν ἀπ' αἰῶνος τὰ αἴτια, ὅπῃ ἔχων νά παροξυνθῶν κάθε ἀνθρώπον εἰς εἷνα, ἢ εἰς ἄλλο πρᾶγμα, καὶ προεγγνώρισε τὰς ἀποφάσεις, ὅπῃ αὐτὸς ἔχει νά κάμῃ εἰς κάθε πρᾶξι, ὅμως προεῖδεν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, ὅτι αὐτὰς τὰς ἀποφάσεις ἔχει νά τὰς κάμῃ αὐτοθέλητως καὶ ἐλευθέρως, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἠθέλησε νά εἶναι τοιαῦτα. Λοιπὸν μ' ὅλον ὅπῃ ἡ θεία πρόνοια εἶναι ἀσφαλτος, μ' ὅλον τῆτον δεῦν βλάπτει τίποτες τῷ ἐλευθερίῳ· ἐπειδὴ δεῦν εἶναι ἡ πρόνοια τῷ Θεῷ, ὅπῃ προσδιορίζει τῷ θέλῃσιν τῷ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἡ θέλῃσις τῷ ἀνθρώπου κατὰ τινα ἔσπον προσδιορίζει πὴν πρόγνωσιν τῷ Θεῷ, εἰς τὸ νά γνωρίζῃ ἐκεῖνο, ὅπῃ ὁ ἀνθρώπος ἐλευθέρως ἠθέλῃσιν ἀσπαθῇ, ἢ ἀποσραφῇ.

Ἀφ' ἧ ἀναιρέθησαν τοιαύτης λαγῆς αἱ κυριώτεραι ἀντιθέσεις, ὅπῃ ἤμπορῶσαν νὰ γίνον ἐναντίον εἰς τὴν ἐλδιδερίαν, αἱ ἄλλαι πίπτουν ἀφ' ἐαυτῶν· ὅθεν νομίζω φερίτων νὰ ἐκτανθῶ εἰς τὸ νὰ πᾶς ἀπαλειθμήσω.

Καὶ αὐτὶ τέτε θέλω παρατηρήσει, ὅτι ὅλα τὰ συστήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ψυχὴ υποδέχεται ἕξοπον τινὰ ὑαγκασμήν εἰς τὰς ἀποφάσεις της, εἴτε εἰς τὴν ἄμεσον ἐνεργεῖαν τῆ Θεῶ ἀποδίδεται τέτο, καθὼς κάμνουν εἰς πολλὰ μέρη οἱ Ἀφορμίται, καὶ οἱ ὑπερασπισαὶ τῆ φυσικῆ προσορισμῶ, εἴτε εἰς τὴν συνάφειαν τῶ ἰδεῶν καὶ τῶ ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς, ὀξήρητῶν ἀναγκαίως ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τὰς Δειβνητιανῶς, εἴτε εἰς τὴν ὑπερνεκῶσαν ἰσχυρῶ τῶ αἰτιῶν, κατ' ἄλλης Φιλοσόφως, ὅλα λέγω τὰ τοιαῦτα συστήματα εἶναι ἐκ δυνάμεων ἐναντία εἰς τὴν ἐλδιδερίαν, καὶ ἐπομῶνως ἀπορρίπτεα.

Διὰ νὰ μὴ ἀγνοῶνται τὰ διαφορα ὀνόματα, μετὰ τὰ ὁποῖα οἱ Σχολαστικοὶ διατέλλουν τὰ διαφορα εἶδη τῆς ἐλδιδερίας, λέγω ἐν μοῖρα προσηκήνης, ὅτι ἔξω ἀπὸ τὴν ἀπο ἀνάγκης καὶ βίας ἐλδιδερίαν, ὅπῃ ἐσημειώσαμην ἀνωτέρω, ὀνομάζεται παρ' αὐτοῖς καὶ ἐλδιδερία ἀντιφάσεως ἢ ἀσκήσεως, ἢ δυνάμις τῆ θέλειν, ἢ μὴ θέλειν εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα· καὶ ἐλδιδερία ἐναντιώσεως, ἢ δυνάμις τῆ νὰ προσδιοριθῆ τινὰς εἰς τὸ εἶνα, ἢ τὸ ἄλλο ἀπὸ δύο πράγματα, ὅπῃ εἶναι ἐναντία εἶνα μετὰ τὸ ἄλλο· καὶ ἐλδιδερία διακρίσεως ἢ δυνάμις τῆ ἐκλέγειν τὸ εἶνα, ἢ τὸ ἄλλο ἀπὸ δύο πράγματα, ὅπῃ δὲν εἶναι ἐναντία· καὶ ἐλδιδερία ἰσοσαφηνήσεως, ἢ δυνάμις τῆ νὰ κλίνῃ τινὰς εἰς εἶνα πράγμα φερισότερον, φερί εἰς ἄλλο, ἔχοντας ἴσα αἰτία καὶ ἀπὸ τὸ εἶνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο· καὶ ἐλδιδερία ἀσφαροείας κατὰ τινὰς ἢ δυνάμις τῆ νὰ κλίνῃ τινὰς εἰς εἶνα πράγμα, χωρὶς κανεῖνα αἰτιον παρορητικόν· ἢ νὰ ἐκλέγῃ εἶνας ἐξ ἰδίας τῆ θελήσεως, παρορητικῶν καί τινος αἰτίης, χωρὶς νὰ ἀναγκαθῆ ἢ

νὰ βιασθῆ ᾠδύτινος, ἢ ὁποῖα ἀελλαμβαίνει ἐπομέ-
νωσ καὶ τὴν ἀπο βίας ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἀπο ἀ-
νάγκης.

Θέλω προδέσει ἀκόμι ὅτι πρέπει νὰ διασαλθῆ ἡ
ἐκκυσίωσις ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν· ἐπειδὴ δὲ νὰ εἶναι
πρωγμα ἐκκυσίον, φθάνει νὰ πορεύθῃ ἀπὸ μίαν ἐ-
σωπεικὴν ἀρχὴν, καὶ νὰ εἶναι ἢ ἀπο βίας ἐλευθε-
ρία· δὲ νὰ εἶναι ὅμως ἀληθινὰ ἐλευθερον, ἀπαι-
τεῖται καὶ ἢ ἀπο ἀνάγκης ἐλευθερία· ὅθεν τὰ κινή-
ματα εἰδὸς νυκτοβάτε, ἢ εἰδὸς φρενετικῆ λέγονται ἐ-
κκυσία, ὅχι ὅμως καὶ ἐλευθερα· ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ δὲν
εἶναι ἐλευθερα, ὅποταν μὴ ἠμπορῶντας νὰ μετα-
χειρισθῆ τὸν λόγον, καὶ νὰ ἀποφασίσῃ κατ' αὐτὸν, ἀ-
ναγκάζηται νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ἀποφάσεις, ὅπῃ τῆς
ἔρχονται ἀπὸ τὰ φαντάσματα, ὅπῃ διεγείρονται μη-
χανικῶς· δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τῶ λοιπῶν ζῶων
τὰ κινήματα λέγονται ἐκκυσία, ὅχι ὅμως καὶ ἐλευ-
θερα.

Θέλω προδέσει τέλος παύτων, ὅτι ἡ ἀπο βίας ἐ-
λευθερία μᾶς λείπει συχνότατα· ἐπειδὴ συχνὰ εὐ-
ρισκόμεθα ἠναγκασμῶρι νὰ κάμωμεν ὅχι ἐκεῖνο, ὅ-
πῃ θέλωμεν, ἀλλὰ ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς βιά-
ζεν ἄλλοι· καὶ εἰς ἐναντίας ἢ ἀπο ἀνάγκης ἐλευθε-
ρία εἰς μὴ τὰς ἀποφάσεις, ὅπῃ μᾶς λόγος καὶ σκέ-
ψως κάμωμεν, δὲν μᾶς λείπει ποτέ. Εἰς τὰ οὐείρα-
τα ὅμως, καὶ εἰς τὰς ἀδραφρονήσεις καὶ μανίας, καὶ εἰς
τὰς πρῶτας ἀδραφφοράς, εἰς τὰς ὁποῖας ὁ λόγος δὲν
ἔχει χώραν, μᾶς λείπει· δὲ τῆτο αἰ πράξεις, ὅπῃ
γίνονται εἰς τὰς τέπιας ἀδραφάσεις, εἶναι ἀνέγληπ-
τοι. Μᾶς λείπει προσέτι καὶ εἰς τὴν μέθην· καὶ αὐ-
αἰ πράξεις, ὅπῃ γίνονται εἰς τὴν τὴν ἀδραφάσιν,
εἶναι κατηγορημῶρι· τῆτο εἶναι, ἐπειδὴ καταντῶμεν
αὐτοθελήτως εἰς τὸ νὰ χάσωμεν τὸ λογικόν. Μᾶς λεί-
πει ἀκόμι καὶ εἰς τὰς φυσικὰς κλίσεις καὶ ἀποστροφάς·
ἐπειδὴ αὐταὶ κρέμονται ἀπὸ τὴν ἀδραφσιν, καὶ ὅχι
ἀπὸ τὴν θέλησιν. Εἰς ἐκεῖνα ὅμως ὅπῃ κρέμονται
ἀπὸ

ὑπὸ τῶν θέλουσιν, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει χάραν ὁ λόγος, ἡ ψυχὴ εἶναι πάντοτε ἐλευθέρα ὑπὸ καθε ἀνάγκῃ, ἐπειδὴ κρέμαται πάντοτε ὑπὸ αὐτῶν νὰ ἀκολεθήσῃ, ἢ νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὰ αἴτια, ὅπῃ τῶν κινῶν νὰ κάμῃ, ἢ νὰ μὴ κάμῃ κανεὶν ἄραγμα, καὶ νὰ ἐκλέξῃ εὖνὰ φελαστότερον ἢ ἄλλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῆς Ἐργείας.

Η ἐνέργεια περιλαμβάνει ἐν ᾗ τὴν δυνάμιν, ὅπως ἔχει ἡ ψυχὴ νὰ ἐνεργῇ, καὶ μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν καὶ ἔξω.

Ὅτι εἰς τὴν αἰδήσιν ἡ ψυχὴ εἶναι περισσότερον πάχιστα, ὡσαύτως δὲ δρῶσα, μετὰ τὸ νὰ μὴ ἔχη ἀλλοῦ δραστηριότητα, ὡσαύτως ἐκεῖνῳ τῷ νὰ καταλαμβάνῃ τὰ αἰδήματά της, χωρὶς ὅμως νὰ ἠμπορῇ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν της, ἢ νὰ ἀφρέσῃ κανένα αἶδημα· ὅτι εἰς τὴν σκέψιν εἶναι δρῶσα· ὅτι εἰς τὴν μνήμην εἶναι ποτε δρῶσα, καὶ ποτε πάχιστα· ὅτι εἰς τὴν θέλησιν εἶναι δρῶσα πάντοτε, οπόταν ἀφ' ἑαυτῆς προσδιορίζεται εἰς κανένα πᾶγμα, ὡσαύτως ὅλων τῶν ἐρρέθη ἀρκετὰ εἰς τὴν λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Β'), καὶ ἀπεδείχθη πληρέστερα ἐδῶ εἰς τὰ προηγούμενα Κεφάλαια.

Ἡ ἐνέργεια ὅμως τῆς ψυχῆς ἐκτείνεται καὶ ἔξω ἀπὸ λόγου της, τὰ ἔστιν εἰς τὸ σῶμα, ἐπειδὴ προξενεῖ εἰς αὐτὸ ἁφύρως κινήσεις.

Διὰ κρέμονται ὅμως διὰ αὐτὴν ὅλαι αἱ σωματικαὶ κινήσεις, μάλιστα αἱ ζωτικαὶ κινήσεις αἱ περισσότεραι προέρχονται διὰ τὸν ἴδιον μηχανισμόν τῆς σώματος, χωρὶς τὴν συνδρομὴν τῆς ψυχῆς.

Κατὰ τὰς ἀδραστεῖς τῆς περιφημῆς Ἀλλερ τὸ πρῶτον πᾶγμα, ὅπως εἰς εἷνα ὄν (αὐτὸν) γόνιμον ἀρχίζει νὰ κινήται, εἶναι εἷνα σημεῖον τῆς κρόκῃς, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὀνομάζει σημεῖον σκιρτήσῃς, καὶ τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἀνάπτυσσόμενον καὶ ἀυξάνοντας, δίδεται ὅτι εἶναι ἡ καρδία τῆς νεοτῆς. Ἀπὸ τῆτος ἔχει ἀρχὴν ἡ ζωὴ, καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς σπέρματος· διὰ αὐτὸ ἡ κίνησις τῆς χυμῶν, ὅπως χρησιμὸν εἰς ἀνάπτυ-

πτύξιν (ξεδίπλωσιν), καὶ τροφῶν τῶν μερῶν, ἕως νὰ μορφοθῆ ἑντελῶς τὸ πελάκι, καὶ νὰ τσακίσῃ τὴν φυλακίαν, καὶ νὰ εὕρῃ εἰς τὸ φῶς.

Τὸ αὐτὸ χεδὸν μὲ πολλὸν λόγον δοξάζουσιν οἱ Φυσιολόγοι νὰ συμβαίῃ καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνδρωπίνων ἐμβρύων.

Εὐθύς ὅπῃ γηθηθῶν, ἀρχίζει εἰς αὐτὰ μία νέα κίνησις, καὶ εἶναι ἐκείνη τῆς ἀναπνοῆς, ἡ ὁποία ἀνοίγει εἰς τὸ αἷμα ἑνα νέον δρόμον (1).

Αὐ-

(1) Διὰ νὰ δώσω μίαν ἰδέαν τῆτι, δεῦν θέλει εἶναι ἀκκιρον νὰ σημειώσω ἐδῶ συντόμως τὴν διαφορὰν, ὅπῃ εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰς ζωτικὰς κινήσεις, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸ ἐμβρυὸν ἐν ὅσῳ εἶναι μέσα εἰς τὴν μήτραν τῆς μητρὸς, καὶ εἰς ἐκείνας, ὅπῃ ἀρχίζειν εἰς αὐτὸ μετὰ τὴν γένεσίν τε.

Τὸ ἐμβρυὸν εἰς τὴν μήτραν ὄν, δέχεται τὴν τροφὴν ὑπὸ τὸν λεγόμενον πλακῆντα, ὁ ὁποῖος εἶναι ἑνα σῶμα σαρκῶδες (κρεατώδες) προσκολλημένον εἰς τὰ εὐδὸν τεχνία τῆς μήτρας, καὶ πηγάζει ἀυξάνοντας κατὰ λόγον τῆς αὐξήσεως τῶν ἰδίων ἐμβρύων. Τὴν δέχεται δὲ ὑπὸ αὐτὸν διὰ μέσῃ τῆς ὀμφαλικῆς χορδῆς, ἡ ὁποία ἀγάζει ὑπὸ τὸν πλακῆντα, καὶ ἐμβαίνει εἰς τὸν ὀμφαλὸν τῶν ἐμβρύων, ὑπὸ τὸ ὅποιον καὶ ἀνομάσθῃ ὀμφαλική, καὶ συγκτεται ὑπὸ δύο ἀρτηρίας, καὶ μίαν φλέβα.

Ἡ φλέβα ἀκκιθεθεῖ ἕως τὸ ἦπαρ, ἑνθα ἐμβαίνει εἰς τὴν πυλωρὸν φλέβαν (vena porta), ἑνθα δεκακκιθεθεῖ τὸν δρόμον τῆς διὰ μέσῃ ἑνὸς μικρῆς σωλῶνος, ὅστις λέγεται σωλῶν φλεβώδης, ὁ ὁποῖος ἐμβαίνει μέσα εἰς τὴν κοιλίαν φλέβαν τὴν ἀνίσταν. Τὸ αἷμα, ὅπῃ διὰ μέσῃ τῆς ὀμφαλικῆς φλεβῆς, καὶ τῶν φλεβῶδους σωλῶνος ἐμβαίνει εἰς τὴν κοιλίαν φλέβαν, χυμέται εἰς τὸ δεξιὸν ἄτιον τῆς καρδίας, ὑπὸ τὸ ὅποιον, ἀφ' ἧ ἐκτείνεται ἡ καρδία, τὸ ὅποιον λέγεται δεξιὴν καρδίαν, μέρος πίπτει εἰς τὸ δεξιὸν γαστρίδιον τῆς, καὶ μέρος διὰ μέσῃ ἑνὸς κοιλώματος (τὸ ὅποιον ὀνομάζεται κοιλῶμα ωσπεθεῖς, ἢ κοιλῶμα βοταλικὸν ὑπὸ τὸν Λέστυε Βοταλίον, ὁ ὁποῖος πρῶτος πεπεγράψεν εἰς τὰ 1562 τὴν χησίν τε), ἀπερῆα εἰς τὸ ἀεισερὸν ἄτιον καὶ γαστρίδιον τῆς καρδίας.

Ὅπότεν ἡ καρδία μαζόνεται, τὸ ὅποιον λέγεται συσελὴν καρδίας, τὸ αἷμα ὅπῃ ἦτον εἰς τὸ ἀεισερὸν γαστρίδιον διώχεται εἰς τὴν μεγάλαν ἀρτηρίαν, ἣτις λέγεται καὶ Αἰσθη, ἡ ὁποία ἀ-

Αὐταὶ αἱ κινήσεις ἢ ἡ σκωληκώδης, ἢ περισαλτι-
κὴ κίνησις τῶ ἐντοδίων, αἱ ἐκκρίσεις τῶ χυμῶν, ἢ
ἄλλαι κινήσεις παρόμοιαι, ὅτι πᾶς ὅποιας κρέματα
ἢ ζωὴ, συμβαίνειν εἰς ἡμᾶς χωρὶς τῶ συνδρομῶν
τῆς ψυχῆς. Χωρὶς αὐτῶ τῶ συνδρομῶν ἀπολαθῆν
ἀκόμ. καὶ ἐκείναι αἱ κινήσεις, ὅτι πᾶς ὅποιας κρέ-
ματα τὰ αἰδηήματα. Ὅθεν αὐταὶ αἱ κινήσεις ὀνο-
μαζόνται ἀναγκαῖαι, ἢ ἀκέραιαι, ἢ φυσικαὶ, ἢ μη-
χανικαὶ.

Κινήσεις ἐλπίθεραι καὶ θεληματικαὶ εἰς ἐναντίας
λέγον-

Ἡ ἕξις εἰς δύο κλάδους, εἷα ἀνιόντα, καὶ ἄλλον κατιόντα, τὸ
ἐξαμοιράζει εἰς ὅλον τὸ σῶμα καὶ ἐκείνο ὅπῃ ἦτον εἰς τὸ δεξιὸν
γαστήριον, ὡθεῖται εἰς τῶ πνευματικῶ ἀρτηρίαν, εἴθ' αὖ μὲν ἡμ-
πορῶντας νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν δρόμον τε εἰς τὰ πνευμόνια, ἐπειδὴ
εἶναι συμπεισμένα, μετὰ τὸ νὰ μὲν ἀναπνῆ ἀκόμ τὸ ἔμβρυον,
πίπτει μέσα εἰς τῶ κατιόνταν Ἀορτῶν δὲ μέσα εἰς τὸν σωλιῶος,
ὁ ὅποιος εἶναι διημιουργημένος ὅτι τῶ φύσιν ἐπὶ τῆτο δι' αὐτῶ
τῶ χηρῶν, ἢ ὀνομάζεται σωλιῶ ἀρτηριώδης.

Εἰς καθὲ τέλος εἰς κλάδους ἀρτηριώδους εἶναι εἷας κλαδί-
σκος φλεβώδης, ὁ ὅποιος λαμβάνοντας τὸ αἷμα ὅτι πᾶς ἀρτη-
ρίας, τὸ μεταφέρει εἰς τῶ κοίλῳ φλέβα, εἰς τῶ ὅποιαν σμι-
γόμενον μετὰ ἐκείνο, ὅπῃ ἔρχεται ἀπὸ τῶ ὀμφαλικῶ φλέβα,
ἐμβαίνει πάλιν εἰς τῶ καρδίαν, δὲ νὰ ἀρχίσῃ αὐτῆς τῶ πε-
εισδόντα.

Εἷνα μέρος ὅμως τῆ ἀρτηριώδους αἵματος πηγάζει δὲ τῶ δύο
ὀμφαλικῶν ἀρτηριῶν εἰς τὸν πλακῶντα, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἀπεργᾶ
εἰς τῶ ὀμφαλικῶ φλέβα, ἢ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τῶ κοίλῳ, ἢ πᾶ-
λην εἰς τῶ καρδίαν.

Μετὰ τὸν τῶν ἔσπον εἶναι μία κυκλοφοεῖα ἀδύνατος τῆ αἵμα-
τος ἀπὸ τὸν πλακῶντα εἰς τῶ καρδίαν τῆ ἔμβρυον, καὶ ἀπ' αὐτῆν
εἰς τὸν πλακῶντα.

Ὅταν τὸ ἔμβρυον εὔγῃ ἀπὸ τῶ μήτρα εἰς τὸ φῶς, φέρει
μαζὶ τὸ ὅμῳ μετὰ τῶν δύο μεμβράνας, εἰς τῶν ὅποιων εἶναι τυλιγ-
μῶν, ἢ τὸν πλακῶντα καὶ τῶ ὀμφαλικῶ χορδῶν, τῶ ὅποιαν
τῶ κόπτην ἢ τῶ δένῳν, καὶ ἔτις ἡ ἀροτελεῖν κυκλοφοεῖα ἀπὸ
τῶ καρδίαν εἰς τὸν πλακῶντα, παύει μετὰ τῶ ὀλότῳ.

Τότε ὅμως ἀνοίγει μία ἄλλη κυκλοφοεῖα. Ὁ ἄρχος ἐρεθίζων-

λέγονται ἐκεῖναι, ὅπῃ κρέμονται ἄπο τῆς ἀπόφασιν τῆς ἰδίας ψυχῆς· καθὼς ἐπὶ τὴν ἀποφασίῃ νὰ κινήσῃ εὐὰ χεῖρ, εὐὰ βραχίονα, ἢ εὐὰ ποδᾶρι.

Ὅθεν ἐδῶ πρέπει νὰ ῥηθῆ ἢ φυσικὰ ἢ πέριέργειά τῶ εἰδέναι, μέ ποῖον ἔσπονον φθαίει ἢ ψυχὴ νὰ ποροξενίση εἰς τὸ σῶμα αὐτὰς τὰς κινήσεις; Ὅμως καθὼς εἶναι ἄγνωστον μέ ποῖον ἔσπονον αἱ σωματικαὶ ποροβολαὶ ἐνεργῶν ἐπαῖω εἰς τὴν ψυχῆν, καὶ ποροξενῶν εἰς αὐτὴν τὰ αἰδήματα, ἔπος εἶναι ἄγνωστον καὶ μέ ποῖον ἔσπονον ἢ ψυχὴ ἐνεργεῖ εἰς τὸ σῶμα, καὶ ποροξενεῖ εἰς αὐτὸ τὰς κινήσεις.

Α'λ=

τας τὰς μεμβράνας, ὅπῃ ἐνδιῶν τὰ μέσα τῆς μικτῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι αἰδήτικῶταται, εἰς αὐτὴν τὴν ποροβολῆν, μέ τὸ νὰ εἶναι ἢ ποροξενίση, κάμνει εἰς αὐτὰς χεῖδον ἐκεῖνο τὸ ἀποτελεσμα, ὅπῃ εἰς ἡμᾶς κάμνει αἱ κινετικαὶ κένεις, ὅποταν ἐκκαλῶν τὸν παρρισμόν. Τῆτο τὸ ἀποτελεσμα εἶναι μία σφοδρὰ σιωδρῆ ὁλων τῆς μῦων, ὅπῃ χησιμῶδεν εἰς πλατύσμον τῶ σῆδης, σιωξοφῶδην μέ μίασ εἰσπολῆν τῶ αἰέρος, ὁ ὁποῖος δλείσκωντας ἀνοικτὸν τὸν δρόμον, ἐμβαίνει εἰς τὴν φαχίαν, δεῖ νὰ ἀγίξη τὰς φυσκαλίδες τῆς πιδῶμῶν, ἔως ὅπῃ καταβαίνωντας εἰς τὸ σῆδης καὶ συσελλῶμῶν πάλιν τὰ πιδῶμῶν νὰ ὠδῶδῆ ἔξω ἀπὸ αὐτὰ.

Καὶ ἔπος ἀρχίξει ἢ κίνηση τῆς εἰσποῆς καὶ ἐκποῆς. Τότε τὸ αἶμα, ὅπῃ εἰς τὴν σιωδρῆν τῆς καρδίας ὠδῶται ἀπὸ τὸ δεξιὸν γασεῖδιον εἰς τὴν πιδῶμῶν ἀρτεῖαν, δλείσκωντας δι' αὐτῆς τὸν δρόμον ἀνοικτὸν, δεξοκεδᾶζεται εἰς τὰ πιδῶμῶν, εἶδα ροφῶμῶν ἀπὸ τῆς κλαδίσκης τῆς πιδῶμῶν φλεβῶν, φέρεται ἀπὸ αὐτῆ εἰς τὸ ἀεισερῶν γασεῖδιον τῆς καρδίας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὠδῶμῶν εἰς τὴν ἀορτῆν ἀρτεῖαν, καὶ δεξοκεδᾶζόμενον εἰς ὄλον τὸ σῶμα, φέρεται πάλιν δεῖ τῆς φλεβῶν εἰς τὸ δεξιὸν γασεῖδιον, καὶ ἀπερῶ πάλιν εἰς τὴν πιδῶμῶν ἀρτεῖαν, καὶ ἔπος ἀκολεδῆ τὴν κω κωφῶντα.

Τὸ ὠσιδῆς κὼλῶμα μῶ ὠντας ὅτε ἀναγκαῖον, δεῖ νὰ δεξοπερῶσῃ δι' αὐτῆ τὸ αἶμα ἀπὸ τὸ δεξιὸν γασεῖδιον εἰς τὸ ἀεισερῶν, κλείει. Παρομοῖως κλείει καὶ ὁ ἀρτεῖῶδης σωλῶν, μῶ ὠντας πλέον χεῖα νὰ χυδῆ δεῖ μέστω τὸ αἶμα εἰς τὴν κατισῶν ἀορτῆν κλείει καὶ ὁ φλεβῶδης σωλῶν, ὁ ὁποῖος δὲν δέχεται πλέον αἶμα ἀπὸ τῆς ὀμφαλικῆς φλέβα.

Ἄλλο δὲν ἰξέρωμεν ὡσαύτῃ ὅτι αἱ σωματικαὶ κινήσεις γίνονται διὰ μέσθ τῶν μυῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι διάφορα δέματάκια ἰνῶν σαρκωδῶν ὡσαύτῃων ἀλλήλων, ἀλλήλων, καὶ συσφοδωμένων ἀπὸ αἰμοφόρα ἀγγεῖα μενεύρα· ἢ δὲ ὑπόσασίς τες εἶναι κελλῶδης.

Εἰς καθὲ μῦ, καθὼς ἐσημειώθη εἰς τῷ Λογικῷ (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἀ'ρθρ. Β'), συσέλλεται τὸ μέσον, ὅπῃ ὀνομάζεται κοιλία τῆς μύος, καὶ τὰ δύο ἄκρα, τὰ ὅποια λέγονται κοινῶς τένοντες, καὶ ἰδιαιτέρον τὸ εἶνα κεφαλῆ, καὶ τὸ ἄλλο ἐρά.

Ἡ κεφαλὴ τῆς μύος εἶναι προσκολλημένη εἰς τὸ μέρος τῆς σώματος, ὅπῃ μῆκει ἀκίνητον, καὶ ἢ ἐρὰ εἰς τὸ μέρος, ὅπῃ κινεῖται εἰς τὸ ὄγκωμα, καὶ εἰς τῷ συσολῷ τῆς ἰδίης μύος.

Καθὲ μῦς ἔχει καὶ τὸ ἐνωτίον τε, ἢ καθὼς λέγουσιν οἱ Ἀνατόμοι, τὸν ἀνταγωνιστῆ, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ ἐξ ἐνωτίας, ὡς ἐκεῖνος ὅπῃ χρησιμῶς εἰς τὸ νὰ ἀνεβάσῃ τὸν βραχίονα, ἔχει ἀνταγωνιστῆ ἐκεῖνον, ὅπῃ χρησιμῶς εἰς τὸ νὰ τὸν κατεβάσῃ· τὸ ὅποῖον γίνονται μετέπειον νόμον, ὅπῃ ὁπόταν ὁ εἶνα ὄγκεται καὶ συσέλλεται, ὁ ἄλλος ἐκτείνεται καὶ πλατωεται.

Πόθεν προέρχεται τὸ τὸ ὄγκωμα, καὶ ἢ συσολῆ τῶν μυῶν, ἐσαθῆ μεγάλον ζήτημα ἀνάμεσα εἰς τῆς Φυσιολόγους. Ὅμως μετὰ τὸν περιφημον Ἀλλερ, ὅλοι σχεδὸν συμφωνοῦν, ὅτι τὰτο κρέματα ἀπὸ τὸν φυσικὸν ἐρεθισμόν τῆς μύος εἶναι, ἢ ὅποια, καθὼς βεβαίονεται ἀπὸ πολλῆς πείρας, ἔχει ἰδίον τὸτο, ὅπῃ καθὼς ἐρεθισθῆ, συσέλλεται ἀφ' ἐαυτῆς. Ἐἶνας τέτοιος ἐρεθισμός, ἐνόμισεν ὁ ἴδιος Ἀλλερ μετὰ τῆς πειραστοτέρας νεώτερας Ἀνατόμους καὶ Φυσιολόγους, ὅτι εἰς τῆς μύας ἐκεῖνος μάλιστῃ, ὅπῃ εἶναι διαιρεσμεῖνοι διὰ τῆς ἐκυσίας κινήσεις, προέρχεται ἀπὸ τὰ ζωτικὰ πνόμενα, τὰ ὅποια ἐλλονται ἐκεῖ ἀπὸ τὴν ψυχλῶ εἰς περιεσπότεραν ποσότητα διὰ μέσθ τῶν ὕδρων· εἰς τὸ ὅποῖον τὸτο ἐπισχεῖζονται ἐπάνω εἰς τῷ πείραν,

ὅπῃ, ἀφ' ἧ δεξιῆ ἢ συναθλιβῆ τὸ νεῦρον, ὅπῃ ἐμβαίνει εἰς εἷνα μῦν, πάυει εἰς αὐτὸν τὸν μῦν καθεκίνησις, καὶ καθὼς λυθῆ τὸ νεῦρον, ἔπιτρέφει ἡ κίνησις· καὶ μάλιστα καθὼς κεντηθῆ μόνον τὸ νεῦρον, μ' ὅλον ὅπῃ καθ' ἑαυτὸ δυν εἶναι ἀρέθισον, ὅ ἔστι δυν ἔχει τὴν δυνάμιν τῆ νὰ συστέλλεται, προξενεῖ μ' ὅλον τῆτο τὴν συσολῶ εἰς τὸν μῦν.

Εἰς ἐρέθισμὸν τῶ μῦων, ὅπῃ εἶναι διωρισμῶροι δὲ τὰς ζωτικὰς κινήσεις, ὁ Βαρὼν Ἀλλερ φρονεῖ, ὅτι φθαίνεν αἱ φυσικαὶ αἰτίαι, αἱ ὁποῖαι πάντοτε ὑφίστανται, ἐν ὅσῳ ὑφίσταται ἡ ζωὴ, καθὼς ὁ ἐρέθισμὸς τῆ αἵματος δὲ τὰς συσολὰς τῆς καρδίας, ἡ ἐρέθισις τῶ βροφίμων ὑλῶν δὲ τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῶ ἐντέρων, ἡ ἐρέθισις τῆ αἵματος δὲ τὴν συσολῶ τῶ σπυδικῶν μῦων· ἀγκαλὰ εἰς τῆτα ἔχον χώραν καὶ αἱ ἐκείσιναι κινήσεις, μὲ τὸ νὰ εἶναι εἰς τὸ θέλημά μας νὰ ἀναπνέωμεν ὅταν θέλωμεν συχιοτέρα, ἢ ἀργότερα.

Εἰς τὰς ἐθελαστικὰς ὁμῶς κινήσεις, καὶ ἀφ' ἧ ὑποπεθῆ ἡ ὑπαρξίς τῶ ζωτικῶν πνευμάτων, μῆκει ἀκόμι ζήτημα, μὲ ποῖον ἔσπον ἡ ψυχὴ προξενεῖ εἰς αὐτὰ τὴν κίνησιν, δὲ νὰ ἔξεν εἰς τὰς μύας· καὶ μάλιστα πῶς τὴν προξενεῖ, δὲ νὰ διεγείρην τὴν κίνησιν εἰς τὰς ἴνας τῆ ἐγκεφάλου, ὅποταν αὐτὴ νοῆ, δὲ νὰ συσοιχῆ εἰς κάθε ἰδέαν, ὅπῃ αὐτὴ ἀνακαλεῖ ἢ ἔλατρεῖ, καθὼς εἶπαμεν (Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Α'), ἡ ἀνάλογος κινήσις εἰς τὰς ἴνας τῆ ἐγκεφάλου.

Τὰ ὁπεῖα ζητήματα θέλουν εἶναι βέβαια ἀδύνατα, ἐν ὅσῳ δυν ἀνακαλυφθῆ μὲ ποῖον ἔσπον μία ἀπλὴ ὑσία ἢμπορεῖ νὰ ἐνεργῆ ἐπάνω εἰς μίαν συνθετον, καὶ ἐναλλάξ· ἀνακάλυψις, εἰς τὴν ὁποῖαν δυσκόλως ἀρέπει νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι θέλει φθάσει ὁ βραχυτάτος ἀνθρώπινος νῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν Ἐνεργειῶν, ὅπως κρέμονται ἀπὸ τὰς προηγμενὰς Δυνάμεις, ἔ μάλιστα περὶ Ἐξέως, ἔ Ὀρμῆς.

Τὴν ῥότῳ ὑπὸ τῷ ἐν μέρει σκέψιν τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς ἑαυτῷ, ἠγνᾶται εἰς αὐτῷ ἢ σωματικαῖς τῶν ἰδίων τῆς ἀλλοιώσεων καὶ ἐνεργειῶν, τῆς ἰδίας τῆς ὑπάρξεως, τῆς ἰδίας τῆς ταυτότητος, ἢ προσωπότιτος ἢ ἄλλῃ νὰ εἰπῶ ἔτσι· καὶ ὑπὸ τῷ ἐν ἄλλῃ σκέψιν, τῶν ἔσιν ὑπὸ τῷ προσήλωσιν καὶ ἠγνικῶ μεταβίβασιν τῆς προσοχῆς ὑπὸ ἑνὸς παρᾶγμα εἰς ἄλλο ἠγνᾶται 1) ἢ συγκρίσεις, καὶ ὑπὸ αὐτῷ ἢ ἀκρίσεις, ἢ γνώσεις, ἢ κρίσεις, καὶ ἢ ἄφοια. 2) ἢ ἀφαιρέσεις, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἢ καθολικότητες, ἢ σωφεισεις, καὶ ἀναλύσεις τῶν ἰδεῶν, ἐρρέθη ἀρκετὰ εἰς τὴν Δογικῶ (Μέρι Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Α'. καὶ ἔξῃς).

Εἴπαμεν ἐκεῖ ἀρκετὰ καὶ ποίαν μετοχῶν ἔχον εἰς αὐτὰς τὰς ἐνεργείας καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ τῶν ἐκάστης τῶν ἐνεργειῶν ἀμιλήσασιν εἰς ἄφορα μέρη τῶσα, ὅπως δεῖ ἢ τὴν χρεία πλέον νὰ ἀποδέσωμεν ἐπαυθᾶ τίποτες.

Δεῖ θέλει εἶναι μ' ἄλλον τῶτο ἀνώφελες νὰ ἠγῆ καὶ ἐδῶ μία μικρὰ ἐπιθεωρία ἐπάνω εἰς τῷ κρίσιν, καὶ τῷ ἄφοιαν, τῷ ὁποίαν τὴν παρέξῃ ἔξασιν εἰς τῷ Δογικῶ, καὶ θέλει χρησιμώσῃ εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψῃ πλέον βαθύτερα τῷ φύσιν τῆς.

Εἴπαμεν (ἐκεῖ) ὅτι ἢ κρίσις σωφεισεται εἰς ἐκείνῳ τῷ ἐνεργείαν, καὶ ὡς ἢ ψυχὴ καταφάσκει, ἢ ἀποφάσκει καὶ ἑαυτῷ, ὅτι δύο ἰδέαι συμφωνεῖν ἢ μία μὲ τῷ ἄλλῳ. Λοιπὸν σημειώτεον ὅτι αὐτὴ ἢ συμφωνία ταῖς ἄλλοτέραις φοραῖς δεῖ ἀρίσκειται, καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ χεῖσαι τὴν μίαν ἰδέαν εἰς τῷ ἄλλῳ.

λῶν. Ὅποτεν ἐγὼ καταφάσκω ὅτι ἡ χιὼν εἶναι λῶ-
κῆ, δὲν λέγω ἄλλο, ὡδὲ ὅτι ἡ ιδέα τῆ λῶκῆ χρώ-
ματος ὡεμέχεται εἰς τὴν ιδέαν τῆς χιόιοσ· ὅποτεν
καταφάσκω ὅτι ὁ κύων εἶναι ζῶον, δὲν λέγω ἄλλο,
ὡδὲ ὅτι εἰς τὴν σῶδτεπν ιδέαν τῆ κυιόσ ὡεμέ-
χονται ὡρὸς ταῖς ἄλλαις, καὶ αἱ ιδέαι τῆ ἰδιοτήτων
ἐκεῖνων, ὡπῆ εἶναι κοιναὶ εἰς ὅλα τὰ ζῶα, καὶ ὅτι δὲ
τῆτο ὁ κύων ὡελαμβαίνεται εἰς τὸ γῆροσ τῆ ζῶων.

Ὅποτεν δὲ αἰτίας τῆς λῶποσάσεωσ δὲν ἡμπορεῖ
να γνωριδῆ ἀμέσωσ, ἀν μία ιδέα ὡελαμβαίνεται
εἰς τὴν ἄλλῶ, τότε δὲσταζεται, ἀν ὡεμέχεται εἰς
καμμίαν τῆ πλησιεσέρων κλάσων, αἱ ὅποια εἶναι
γνωσὸν ὅτι ὡεμέχονται εἰς τὴν ἄλλῶ· ὡσε μὴ
βλέπωντασ ἀμέσωσ, ἀν ὁ ἀῆρ ὡεμέχεται εἰς τὴν
κλάσιν τῆ σῶμάτων, ὡδῶτηρῶ, ἀν αὐτὸσ ὡελαμ-
βαίνεται εἰς τὴν κλάσιν τῆ σερεῶν, ἢ τῆ βαρέων,
τὰ ὅποια ἰξόρω ἡδὴ ὅτι ὡελαμβαίνονται εἰς τὴν
κλάσιν τῆ σῶμάτων, καὶ ἐπειδὴ βλέπομῆ ὡραγματι-
κῶσ, ὅτι ὁ ἀῆρ ὡεμέχεται καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς
τὴν ἄλλῶ κλάσιν, συμπερινομῆ, ὅτι ὡελαμβαί-
νεται καὶ εἰς τὴν κλάσιν τῆ σῶμάτων.

Τέποια εἶναι ἡ ὁδὸσ τῆ δῶνοῆματοσ, τὴν ὅποιαν
δὲ αὐτὸ σῶασ Φιλόσοφοσ νεώτεροσ (Μηχανικῆ ἡθικῆ
Βιβλ. Γ'. Κεφ. 3. Ἀρθρ. 2.) τὴν ὡδῶσαινει μη-
χανικῶσ μὲ τὴν εἰκόνα τῆ ἰων πυξίδων, τῆ ὅποιαν ἡ
μία Α (ἀῆρ) ἐμπερέχεται εἰς μίαν ὁδῶτερασ Β
(σερεά), ἡ ὅποια ἐμὡεμέχεται εἰς μίαν τρίτην Γ
(σῶμα), καὶ δὲτὸ τῆτο σῶάγει ὅτι τὸ Α, ἐπειδὴ
ἐμὡεμέχεται εἰς τὸ Β, ἐμὡεμέχεται ἐπομῆῶσ καὶ
εἰς τὸ Γ.

Κυριῶσ ὅμωσ ὁμιλῶντασ, τὸ αἰτιον, δὲ τὸ ὅποιον
σῶάγεται, ὅτι ὁ ἀῆρ εἶναι σῶμα δὲν εἶναι, δὲ τὶ
ἡ ιδέα τῆ ἀέροσ ὡεμέχεται εἰς τὴν ιδέαν τῆσ σερεό-
πιτοσ, καὶ αὐτῆ εἰς τὴν ιδέαν τῆ σῶματοσ, ἀλλὰ τῆ-
νωτιόν, ἐπειδὴ εἰς τὴν σῶδτεπν ιδέαν τῆ ἀέροσ φαί-
νεται, ὅτι ὡρέπει να ὡελαμβαίνεται καὶ ἡ ιδέα τῆσ
σερεό-

σερεόπτος, καὶ αὐτὴ εἶναι ἀχώριστος ἅπὸ τῶν ἰδέων τῆς σώματος. Ὅμως μὲ ὁποιοδήποτε τρόπον παροβαίνει, τὸ συναγόμενον εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιον, καὶ δι' αὐτὸ ἀρκετὰ εἶναι τὰ εἰρημύα.

Ἐνὰ ἄλλο παρᾶγμα, ὡς τῶν ὁποίων ἀκόμι δὲν ἀμιλήσαιμι, καὶ ὡς τῶν ὁποίων ἴσως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐξαλάβωμι ἐδῶ ὀλίγον πλατύτερα, εἶναι ὁ ἔσπος, καὶ ὃν διαμορφῶνται αἱ ἔξεις.

Κάθε εὐας διακρίνει ἐκεῖνο, ὅπῃ γίνεται καὶ σκέψιν ἅπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ γίνεται καὶ ἔξιν. Ὅμως πόσον γινώσκονται (θέλει ἐρωτήσει τινὰς) αὐτὰ αἱ ἔξεις; Ἡ ἴδια σκέψις (θέλω ἀποκριθῆ ἔγῳ) εἶναι ἡ παρῶτη ἀρχὴ ὅλων τῶτων, ὅσαι καὶ αὐτὴ εἶναι.

Ἐκεῖνος, ὅπῃ συνηθίζει νὰ χοροδῆ ἐπαύω εἰς τὴν χοινί, πρέπει νὰ μεταχειριθῆ κατ' ἀρχὰς μεγαλωπιάτῳ σκέψιν, καὶ νὰ φυλάξῃ τῶν ἰσοσαθμῶν· μὲ τῶν μακρὰν χῆσιν ὅμως, συνηθίζει πόσον εἰς ἐκεῖνα τὰ κινήματα, καὶ τῶν ὁποίων διατηρεῖται ἡ ἰσοσαθμία, ὡς τὸν βλέπομεν νὰ παλατῆ καὶ νὰ χοροδῆ ἐπαύω εἰς τὸν χοινί πόσον ἐλόφθερα, καὶ ὡς οἱ ἄλλοι ἐπαύω εἰς τῶν ὀπιφάειαν τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ὁπόταν ἐμάθαμεν νὰ παλατῆμεν ὀλιγωτέρων σκέψιν σοχάζεσθε νὰ ἐμεταχειριθῆκαμεν κατ' ἀρχὰς;

Φθάνει νὰ διατηρήσωμεν μὲ πόσῳ παρῶν καὶ παροσολῶν τὰ βρέφη κινῶν ἀφ' ἑαυτῶν τὰ παρῶτα τῆς βήματα, μάλιστα ὁπόταν τὰ ἀκολούθησε καμμίαν φορῶν νὰ πέσεν. Καὶ τί θέλομεν εἰπῆ καὶ τὸ διαβάσμα; Πόσον κόπον δὲν μεταχειρίζονται τὰ παιδία εἰς τὸ νὰ μάθω νὰ διακρίνω παρῶτων καὶ εὐαιχίον, ἔπειτα νὰ τὰ εὐαῖον εἰς συλλαβαῖς, καὶ ἅπὸ τὴν εὐαῖον τῶν συλλαβῶν, νὰ εὐαῖον τὰς λέξεις; Καὶ ὅμως ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ, ἀφ' ἑ μάθῃ νὰ διαβάξῃ ὀλίγον τι ἐλόφθερα, σοχάζεται πλέον ἐκεῖνῳ τῶν καὶ μέρος σκέψιν εἰς καὶ εὐαιχίον, ἢ συλλαβῶν; Ἡ παροσολὴ ἔχει ἐπαύω εἰς αὐτὰ ὀπιφάειαν

δίνω, καὶ καθ' ἕξιν, καὶ πολλαῖς φοραῖς προσηλωμένη εἰς τὴν σύννοιαν τῆς λέξεως, μὴ βίας σοχάζεται πρὸς ὑλικώτερον μορφῶν. Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ ἔξ ἐκεῖνον, ὅπως μανθάνει νὰ κρῆν τὸ κύμβαλον, ἢ ἄλλα ὄργανα. Κατ' ἀρχὰς χρειάζεται σκέψιν μεγαλωπιάτου· μὴ ταῦτα τὸ μάτι βλέπει εἰς τὰς φωνάς, καὶ τὸ χέρι εἰς τὰς χορδὰς καθ' ἕξιν, χεδὸν χωρὶς κάμμιαν σκέψιν.

Ἀλλὰ πῶς ἀρά γε ἡ σκέψις προῆσσει αὐτὰς τὰς ἕξεις; Εἴπαμεν ἤδη ἀνωτέρω (Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Γ' καὶ ἕξης) ὅτι αἱ ιδέαι τῆς πραγμάτων, ὅπως ἐνεργῶν ἐπαύωμας εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, ὅποτεν μάλιστα ἔχων ἀναμεταξύτης κάμμιαν ἄλλω ἀναφορᾷ, συνδέονται ἀμοιβαίως εἰς ἓξ ὅπον ὅπως ἡ ἐπαύωδος τῆς μιᾶς ἀνακαλεῖ φυσικὰ τὰς ἄλλας. Εἴπαμεν περὶ ἐπιπέτου ὅτι ἡ προσοχὴ ὅσον σφοδρότερα εἶναι, τὸσον περὶ ἀσπρότερον ὁπτεῖναι αὐτὸν τὸν ἀμοιβαῖον δεσμόν τας, καὶ ὅτι ἡ συκεχὴς ἐπαύωδος τῆς αὐτῆς συνημμένων ιδεῶν κάμνει ὅπως ἡ ἀμοιβαία διέγερσις τας νὰ γίνεται πάντοτε προχειρότερα.

Εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ προθέσωμεν πῶρα ὅτι ἀνίσως τοιαῦται ιδέαι δίδων ἀφορμῶν εἰς τὴν ψυχῶν νὰ διεγείρη ὅμως κάποιας κινήσεις εἰς τὸ σῶμα, λοιπὸν καὶ ἡ διέγερσις τέτων τῆς κινήσεων συνδέεται μὲ τὰς ιδέας, εἰς ἓξ ὅπον ὅπως μὴ πολλὰς ἐργασίας ἐπαυελημψίας, εἰς τὰς ὁποίας προηγείται κατ' ἀρχὰς ἡ σκέψις, ὁ ἀμοιβαῖος δεσμὸς μὴ ταῦτα γίνεται τὸσον σφικτὸς, καὶ εἰς δικαιοῖαν μιᾶς αὐτῆς τῆς ιδεῶν, ἢ ἐπαύωδος τῆς ἄλλων καὶ τῆς συσοίχων κινήσεων, γίνεται τὸσον εὐκολος, ὅπως ὄχι μόνον δεῦν χρειάζεται σκέψιν, ἀλλὰ πολλαῖς μάλιστα τὴν προλαμβάνει. Ἐκεῖνος ὅπως μανθάνει νὰ κρῆν τὸ κύμβαλον κατ' ἀρχὰς εἶναι ὡσαυκασημῶς νὰ ἐρεῖδη τὰ μάτια εἰς κάθε φωνῶν, καὶ νὰ ἀραδίζη μὲ τὸ μάτι καὶ μὲ τὸ χέρι καθε χορδῶν. Ἐν πᾶσι αἱ ιδέαι τῆς φωνῶν καὶ τῆς χορδῶν συνδέονται πάντα πρὸς ἀλλήλας· κατ' ὅ-

λίγον

λίγον ὀλίγον τὸ χέρι μανθάνει νὰ δειῖσκη τὰς χορδάς μοναχόν τε, χωρὶς νὰ ἔχη χεῖρα ἄπο τὰ μάτια. Μὲ τὴν μακρὰν χεῖσιν αἱ ἰδέαι τῆς φωνῶν καὶ τῆς χορδῶν, καὶ τὰ τόξα, εἰς τὸν ὁποῖον δειῖσκεται καθεμία, καὶ τῆς ἀναγκαιῶν κινήματων τῆς χειρὸς ἔξ' ἂν τὰς δειῖσκη, ἐνόησαν τὸσον, καὶ διεγείρονται τὸσον εὐκόλα, ὅτ' ἂν μόλις τὸ μάτι βλέπει τὴν φωνήν, καὶ τὸ χέρι ἔχει δίδυς εἰς τὴν ἀντιδοιχέσων χορδῶν, χωρὶς πλέον νὰ προσμῆν τὴν προσαγῶν, ἔξ' ἂν εἰπῶ ἔτσι, τῆς ψυχῆς.

Ἡ μηχανικὴ ἐξηγήσις τίτι δὲν ἠθέλην εἶναι δύσκολος, αὐτὴ ἡ ὑπαρξίς τῆς ζωτικῶν πνευμάτων ἦτον βεβαία, καὶ αὐτὴ ἦτον γνωσὴ ἢ κοινωρία τῆς σωλωναίων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποθέτεται ὅτι ἔχεν αὐτὰ τὰ πνεύματα τὸσον εἰς τὰς ἴνας τῆς νύκτων, ὅσον καὶ εἰς ἐκεῖνας τὰ ἐγκεφάλου· ἐπειδὴ τότε ἠθέλε φανῆ ὅτι ὄντας ἀνοικταὶ αἱ κοινωρίαι μεταξὺ τῆς ἴνῶν τῶ ἐγκεφάλου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι συνημῆσαι αἱ συσδεδεμῆσαι ἰδέαι, καὶ τῆς ἴνῶν τῆς νύκτων, ὅτ' ἂν ἀρέπει νὰ ἀπορροῦνται τὰ ζωτικὰ πνεύματα, ἔξ' ἂν νὰ προσεξήσαν εἰς τὰς μῆας τὰς ἀντιδοιχέσας κινήσεις, μὲ τὴν πολλὴν χεῖσιν αὐτὰ τὰ ζωτικὰ πνεύματα ἠμποροῦσαν νὰ συνηθίσαν τὸσον, εἰς τὸ νὰ ἔχεν αὐτὰς τὰς ὁδούς, ὅτ' ἂν ἡ κίνησις μιᾶς ἴνῆς τῶ ἐγκεφάλου, διεγείρωνται μίῳ ἰδέῳ, ἠμποροῦσαν δίδυς νὰ προσδοῖσκη τὰ πνεύματα νὰ ἔχεν εἰς τὰς ἄλλας ὁμοιωμένας ἴνας καὶ τὸ ἐγκεφάλου καὶ τῆς νύκτων, ἔξ' ἂν νὰ διεγείραν καὶ τὰς συσδεδεμῆσας ἰδέας, καὶ τὰς ἀναλόγως κινήσεις τὰς. Ἐν ὅσῳ ὅμως καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς εἰρημῶν πνευμάτων, καὶ οἱ δρόμοι τὰς εἶναι ἄγνωστα, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ καταφῆσωμεν μὲ βεβαιότητα τίποτες πρὸς τὸ ποιῆτε μηχανισμόν.

Τὸ νὰ μὴν ἐφάσαν ὁμοίως μίτε νὰ αἰσθῶνται τίνι ἔσῳ ἢ σπέσις πρὸς τὰς ἔξεις, ἐσάθη αἰτία ὅτ' ἂν οἱ φιλοσόφοι τῆς παλαιῶν Φιλοσόφων, καὶ μερικοὶ ἄπο τὰς νεωτέρων, ἐνόησαν ὅτι πολλαὶ ἄπο ἐ-

κεῖ

κείνας τὰς πράξεις, ὅπῃ οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα κάμνουν ἄπο ἕξιν, εἶναι ὑπηγορδιμῶμαι ἄπο τῶν ἰδίων Φύσιν, καὶ ποροέρχονται ἄπο μίαν ἄγνωστον ἐσωτερικῶν ἀρχῶν, τῶν ὁποῖαν αὐτοὶ ἠνόμασαν ὀρμῶν.

Ὅτι ὅμως ἡ Φύσις καθ' ἑαυτὴν δὲν ὑπαγορδίζει τίποτε εἰς τὰς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ αὐτοὶ κάμνουν ὡς ὅπῃ τὸ πλείστον μὲ μεγαλαυπία ετοιμότητα, καὶ χερόν χωρὶς νὰ τὸ σοχάζωνται, εἶναι ἅπλῶν ἄποτέλεσμα μιᾶς ἕξως ποροκτιθείσης ἁπλῶς μὲς τῆς σκέψους, ἡμπορεῖ νὰ σωμαχθῇ καὶ νὰ κατανοηθῇ ἀκρετώτατα ἄπο εἰς μόνον πᾶσι δειγμα.

Ἄν εἶναι πᾶσι, ὅπῃ ἐνομίδη κοινότερον ὑπηγορδιμῶν ἄπο τῶν ἰδίων φύσιν, εἶναι ἡ φροντίς τῆς ἰδίας διατηρήσεως, καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῶν κινδύνων ἐκείνων, ὅπῃ ἐπαπειλῶν ἀπ' ἀθέας τῶν ζῶων. Αὐτὴ μάλιστα εἰς τὰ ζῶα ἐνομίδη ὡς εἰς ἄποτέλεσμα τὸσον ἴδιον τῆς ὀρμῆς, ὅπῃ ὁ Μετείας δὲν ἐδυσκολοῦν νὰ διαβεβαιώσῃ, ὅτι ἀφ' ἑβαλθῶν εἰς τὴν ἀκραν ἐνός κρημνῆς εἰς σκύλαξ (καταβάκι), καὶ εἰς βρέφος, πρὸ τῆς νὰ λάβῃ κάμμιαν πείραν μῆτε τὸ εἰς μῆτε τὸ ἄλλο, τὸ πᾶσι ἄπο ὀρμῶν τῆς φύσεως ἡδέλε κρατηθῇ ὀπίσω, καὶ τὸ δέύτερον μόνον ἡμπορεῖ νὰ πέσῃ· ἐπειδὴ ἡ Φύσις, τὸσον ὀλιγωτέραν ὀρμῶν ἔδωκε, λέγει, εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ἐπιτηδειότερον τὸν ἔκαμε εἰς τὸ νὰ τελειοποιήσῃ ἀφ' ἑαυτῆς τὰς γνώσεις.

Λοιπὸν ὅτι τὸ σκυλάκι, πρὸ τῆς νὰ λάβῃ ἀκόμι κάμμιαν πείραν, πᾶσι νὰ πέσῃ παρομοίως καθὼς καὶ τὸ βρέφος, ἡμπορῶ νὰ δώσω μίαν πληρησάτῃ βεβαιότητα. Εἰ γὰρ μίαν φορὰν ἔβαλα μὲ εἰς τὸν σκοπὸν, ἐπάνω εἰς εἰς σκαμνὶ εἶς σκυλάκια εἰς κατόπι τῆς ἄλλης, τὰ ὁποῖα εἶχον ἄρρηθῆ πρὸ ἡμερῶν. Συρόμῃρα αὐτὰ τὰ σκυλάκια ἐπάνω εἰς τὸ σκαμνὶ, καθὼς ἔφθναν εἰς τὸν ἀκραν τῆς, τὸσον ἀπέχον ἀπὸ τὸ νὰ κρατηθῶν ὀπίσω ἄπο τῶν φυσικῶν ὀρμῶν,

ὅπῃ

ὅπῃ κὶ τὰ τεῖρα ἔπεσαν κάτω ὄχι μίαν, ἀλλὰ δέκα κὶ δαύδεκα φοραῖς, καὶ ἤθελαν πέση ἀκόμη χιλιάκις, ἀνίσως ἐγὼ δὲν ἐφρόντιζα νὰ τὰ πιαῶ εἰς τὸν αἶρα δὲ νὰ μὴ κτυπήσεν. Ἀφ' ἧ ὅμως ἄρχισα νὰ τὰ ἀφίνω νὰ πίπτων εἰς τὴν γλῶ, μ' ὄλον ὅπῃ τὸ ὕψος δὲν ἦτον ᾧδᾶ εἰς τὰ ποδάρι, ἢ ὀλίγω ᾧδᾶ ἄπορον, μ' ὄλον τῆτο ὁ πόνος ἄρχισε νὰ τὰ εἰδοποιῇ. Ὅμως δὲν ἔφθασε μήτε τότε τὸ ἰσχυρὸν μάθημα, ἀλλὰ μῆ τὴν πέμπτῃ, ἢ ἕκτῃ πῶσιν ἔμαθαν τέλος πάντων νὰ φυλάγωνται ἀπὸ τὸν κρημνόν. Τότε φθαίνοντας εἰς τὴν ἄκραν τῆ σκαμνιῶ, ἔβαβῆνταν ὀπίσω ὅμως ἡ ὄρμη τόσο μακρὰ ἦτον ἀπὸ τὸ νὰ μετέχη εἰς τῆτο, ὅπῃ τὴν ἄλλῃ ἡμέραν βαινώντας τα πάλιν εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ἔπεσαν πάλιν δύο ἔεις φοραῖς (1). Ἰδὸν καὶ εἰς τὸ λαγίδιον ἀφειμῆρον ἐλθῶν εἰς εἰς αἰτί, εἰς τὸ ὅποιον ἦτον ἀναμμῆρη ἢ φωτιά, νὰ ἔβῃ δὲν εἰς τὴν φωτίαν, τὸ ὅποιον τὸ κάμνεν παρομοίως κὶ τὰ βρέφη, κὶ τὰ σκυλάκια, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, πρὸ τῆ νὰ μάθῃν, ὅτι ἡ φωτιά καίει. Καὶ δὲν βλέπομεν πῶποτε ταῖς πεταλέδαῖς νὰ ἔρχωνται τεγγύρω εἰς τὸ φῶς, ἕως ὅπῃ καίονται; Καὶ ὅμως ἡ φυσικὴ ὄρμη ἔπαρετε βέβαια νὰ τὰς διδάξῃ νὰ μακρυθῶν ἀπὸ αὐτὸ ἕξω αὐτῶν νὰ εἰπῶν ὅτι ἡ Φύσις ἔδωκεν εἰς αὐτὰς τὴν ὄρμη μὴ ὅπῃ δὲν νὰ πηγαίνων νὰ καίονται, δὲν τὸ ὅποιον βέβαια πολλὰ ὀλίγῃ χάριν ἤθελαν τῆ γνωεῖς (2).

Δοῦ

(1) Αὐταὶ αἱ πεῖραι ἀναφέρθησαν εἰς τὰ Σχόλια, ὅπῃ ἔκκαμα εἰς τὸ περὶ ἀνθρωπίνου νοοῦ Δοκίμιον τῆ Λακίῶ. Παράρτημα Β' εἰς τὸ Θ' Κεφ. τῆ Β' Βιβλίῶ.

(2) Τὸ ψεύδος τῆς κοινῆς δόξης, ὅτι ἡ φυσικὴ ὄρμη διδάσκει τὰ ζῶα νὰ φυλάγωνται ἀπὸ τὰ βλαβερὰ χόρτα, κὶ νὰ εὐέλκων τὰ ἀφῆλιμα, ἀπεδείχθη ἡ αὐτὸ ἀπὸ τὸν Βρεννιόνῃ (Ἀπομνημονεύματα τῆς βασιλ. Ἀκαδημίας τῆς Ἐπισημῶν τῆ Τρεῖνῶ ἔτη 1788-89.),

Δεν εἶναι λοιπὸν ἡ ὄρμη, ἀλλὰ εἶναι ἡ πείρα, ὅτι πᾶς διδάσκει τὰ ζῶα παρόμοιως καθώς καὶ τὰς ἀνθρώπους εἶναι νὰ ἀποφύγῃ τὰς κινδύνους. Ἀφ' ἧς δοκιμάσῃ μίαν φοράν μίαν ἀληθῆδονα, τὸ αἶσθημα τῆς ἀληθῆδονος συνδέεται μὲ τὴν ιδέαν, ὅπου τὴν ὁποίαν προῆλθεν. Ἀφ' ἧς πᾶσι δὲ πάλιν τὸ ἴδιον αὐτικέμῃον, ἢ ἄλλο παρόμοιον, διεγείρεται καὶ ἡ μνήμη τῆς ἀληθῆδονος, καὶ ἡ ψυχὴ παρορμᾶ ὀρθῶς εἰς τὰς σωματικὰς διψάμεις τὰς ἀναγκαίαις κινήσεις εἶναι νὰ τὸ ἀποφύγῃ. Κατ' ἀρχάς τὸ κάμνει μὲ συνείδησιν, ὅσοις ὅμως ἀφ' ἧς τὸ κάμνῃ πολλάκις φοράις, ὅπου τὰ τὴν ἕξιν νὰ τὸ κάμνῃ μὲ τὸς ἰσχυροτάτοις, ὅτι ἕξιν δὲν τὸ αἰδυνέται· μάλιστα ὅπου τὴν αὐτὴ ἢ ἕξιν ἕγινεν εἰς εὐάκαιρον, ὅτι δὲν ἦτον ἀκόμη συνηθισμένη (ἢ ψυχὴ) νὰ κρατῇ λόγιασμον τῆς ἐνεργειῶν τῆς, δὲν θέλει ἠμπορέσει μήτε νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι τὰς ἐπανάλαβε ποτὲ, καὶ θέλει νομίζει ὅτι τὰς κάμνει φυσικὰ καὶ ὅπου ὄρμη.

Αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ χρεῶσεμῃον εἰς τὴν ἕλκεψιν τῆς ἀκρεβῆς ἀναλύσεως, καὶ εἰς τὴν οἴησιν, ὅτι εἶχαν οἱ Παλαιοὶ νὰ θέλῃν νὰ πληροφόρησεν τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ νὰ δείξῃν εἰς τὰς ἄλλους, ὅτι ἕξιν ἐκεῖνα, ὅτι δὲν ἕξιν. Παρατηρῶντας εἰς τὰς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰ ζῶα μερικὰς πράξεις, ἦν ὁποίαν δὲν ἠμπορέσω νὰ ἀνακαλύψῃν τὴν ἀρχὴν, αὐτὴ νὰ ὁμολογήσῃν εἰλικρινῶς ὅτι δὲν τὴν ἕξιν, ἠγάπησαν καλλίτερα νὰ εἰπῶν ὅτι τὰς τὰς διδάσκει ἢ ἰδίᾳ φύσις. Μὲ τὸ ἐνόμισαν ὅτι ἐχωρηγῶσαν μίαν νέαν γνώσιν, καὶ δὲν ἔκαμῃν ἄλλο, ὅτι αὐξήσω τὸ Λεξικόν τῆς μὲ μίαν λέξιν κοινὴν ὅπου σημασίαν. Διὰ τὴν νὰ λέγῃν ὅτι τὰ χελιδῶνια, φέρ' εἰπεῖν, ἢ φύσις

ὅ ὅπου εἰς παρατήρησιν ὅτι τὰ ἀφ' ἑβραίων, τὰ ἄλογα, τὰ βόδια ἕξιν μὲ μεγαλωπύτην λαμπαργίαν τὸ βαβαχίον (χόρτον), τὸ ὅπου εἶναι φαρμακερώτερον.

σις τὰ διδάσκει νὰ κάμνῃ τὴν φωνεῖται, ἢ δὲ σημαίνει τίποτες, ἢ σημαίνει ὅτι ἡ Φύσις ἐνετύπωσεν εἰς αὐτὰ τὸ πᾶσιγμα τῆς φωνεῖται, τὴν ἰδέαν τῆς ὕλης, μὲ τὴν ὁποῖαν νὰ τὴν κατασκευάσῃ, τὴν ἰδέαν τῆς ὅπως, καὶ τὸν ὁποῖον νὰ δαδῶεν, τὴν ἰδέαν τῆς τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ τὴν προσκολλῆν κτ. καὶ μὲ τὴν ἀνάγκη εἶναι νὰ δαδῶσωμεν εἰς τὰ χελιδάνια μίαν ἀπειρίαν ἰδεῶν ἐμφύτων, τὰς ὁποίας μὲ τὴν ἰσχυρὰς δαδῶίσεις ἀφῆρέσαμεν δὲ τὴν ἀφῆρον.

Ὡς τὸσον ἰσχυρὰ εἰς τὰ ζῶα πρέπει νὰ σοχαδῶμεν δύο παράγματα· 1) ὅτι αὐτὰ φθάνουν εἰς τὴν τελειότητά τους πολλὰ προτίτερα δὲ τὸν ἡμᾶς, ἐπειδὴ πολλὰ εἶναι προβεβλημμένα μὲ ὄργανα πολλὰ ὀξύτερα δὲ τὰ ἑδικά μας, καθὼς εἶναι ἡ ἀκοὴ εἰς τὰς λαγῆς καὶ λύκας, ἡ ὄρασις εἰς τὸν ἀετὸν, ἡ ὄσφρησις εἰς τὰς σκύλας κτ. ἄλλα πάλιν ἄντας πεποικισμῶν μὲ μίαν ταχύτητα ποδῶν, δὲ τῆς ὁποίας εἰς ὀλίγας ἄρας διέρχονται χιλίαι τόποι, καθὼς τὰ πτεινὰ, ἢ μὲν εἰς ὀλίγον καιρὸν νὰ μάθῃν μυρία παράγματα (μάλιστα ἐκεῖνα, ὅπως ἀφορῶν εἰς τὴν φυσικὴν τῆς σύστασιν, εἰς τὴν ὁποῖαν τέλος πάντων εἶναι προσδιωρισμῶν ὅλαι αἱ φροντίδες τους), τὰ ὁποία δὲ νὰ τὰ μάθῃν ἡμεῖς χρειάζεται πολὺς καιρὸς, καὶ ἔπειτα νὰ φαίνονται ὅτι τὰ κάμνῃ δὲ φυσικῶν ὀρμῶν, εἰς καιρὸν ὅπως τὰ κάμνῃ μὲ τὸ νὰ τὰ ἔμαθῃν. 2) Ὅτι πολλὰ δὲ τὰς πράξεις τους, τὰς ὁποίας ἡμεῖς νομίζομεν πᾶς τὰς κάμνῃ μὲ κάποιον σκοπὸν, καὶ πρὸς τέλος, δὲ εἶναι ἄλλο, πᾶσι δὲ ποτελέσματα μηχανικὰ τῆς φυσικῆς τους διοργανισμῶν, ἢ τῆς φυσικῶν τους χρεῶν, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἀνοικεῖν τὸ ὄνομα τῆς ὀρμῆς, παρομοίως καθὼς εἰς τὸ ἔργον τῆς κινεῖται, ἢ τῆς ἀναπνεῖν. Ἡ ἀράχνη, λέγει ὁ Βονέτ (Ἀναλυτικ. Δοκιμ. πᾶσι τῆς φυσικῶν Δυναμ.) δὲ κάμνῃ τὸ ὑφασμὰ τῆς δὲ νὰ σῆση βρόχια δὲ τὰς μῆρας· ἐπειδὴ αὐτὴ ὑφαίνωνται, δὲ σοχα-

126. Τμήμ. Β'. Διωάμεις τῆς Ψυχῆς.

σοχαζέται ἄλλο, ὡσαύτ' εἰς τὴν ἐλευθέρωσιν ὑπομένει μίαν ὕλην, ὅπως τὴν ἐνοχλεῖ εἰς τὴν κοιλίαν. Ἡμπορεῖ ἴσως νὰ συνῆβηκεν ὅπως, ἀφ' ἧς ἐδοκίμασεν ὅτι τὸ τὴν ὠφέλει ἐν ταῦτα, εἰς τὸ νὰ περὶζεται μίαν δὲ κολώτεραν ἑσφίω, νὰ τὸ κάμνη μὲν ταῦτα καὶ μὲν τέτοιον σκοπόν· κατ' ἀρχὰς ὅμως δεῖ νὰ τὸ κάμνη μὲν τέτοιον τέλος, ἕκαστὸν νὰ τῆς ἐντυπώσῃ ἢ Φύσις τὴν ἰδέαν τῆς ἑσφίης τῶν μύων, τῆς πίσεως, τῶν δικτύων, τῶν σημείων, εἰς τὰ ὅποια νὰ τὰ προσκόλλῃ, τὰ σπειροειδῆς σχήματος, καὶ τὸ ὅποιον νὰ τὸ ὑφάνῃ κτ. ἰδέας ἐμφυτεῖς, ὅπως εἶναι γελοιῶδες νὰ ὑποδῶσθαι εἰς μίαν ἀράχνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τῆς Υ' πρὸς καὶ τῶν Ε' ρυθμῶν, τῶν
Υ' προλόγων καὶ τῶν Νυκτοβατῶν, τῆς
Ματίας ἐ τῆς Παραφροσύνης.

Ε' νόνω ὅλα αὐτὰ τὰ φράγματα εἰς εἷνα μόνον Κε-
φάλαιον δεῖ τῶν ἀμοιβαίων χάσιν, ὅπῃ ἔχεν πρὸς
ἄλλα, καὶ ἐπειδὴ τὸ εἷνα θέλει ἠμπορέσει νὰ χρη-
σιμώσῃ εἰς δὺκολωτέραν ἐξήγησιν τῶν ἄλλων.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς Υ' πρὸς, ἐ τῶν Ε' ρυθμῶν.

Ὅταν μᾶς καταλαμβανῆ ὁ ὕπνος, παύει εἰς ἡ-
μᾶς ἡ συνείδησις τῶν αἰσθημάτων, ὅπῃ συνιθίζεν
νὰ μᾶς προξενῆν, ὅταν εἰμέθα ἐξυπνοί, αἱ πρόσβο-
λαὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων· παύειν αἱ μὲν λόγος
καὶ ἐκείσαι κινήσεις, καὶ μένει μόνον αἱ ζωτικαί, ὅ ἐ-
στιν ἡ ἀναπνοή, ὁ σφίγμος τῆς καρδίας, καὶ τῶν ἀρτη-
ριῶν κτ. εἰς τὰς ὁποίας προδέονται μερικαῖς φοραῖς
καὶ κινήσεις μηχανικαὶ ἀλογοί, ἢτοι κινήσεις, τῶν ὀ-
ποίων δεῖ ἔχοντες συνείδησιν.

Πόθεν προέρχεται ἡ εἰρημνὴ ἀνάπαυλα, καὶ πῶς
ἐπέρνα τινὰς δεῖ ἐξηγήσιν εἰς ὕπνον, δεῖ ἠμπορεῖ
νὰ ἐξηγηθῆ με βεβαιότητα, ἐν ὅσῳ ὁ μηχανισμὸς
τῶν αἰσθημάτων δεῖ γνωρίζεται με ἐντέλειαν.

Ἄν ὅμως δεχθῶμεν τῶν ὑποθέσιν τῶν ζωτικῶν
πινδμάτων, δεῖ εἶναι δύσκολον νὰ καταλάβωμεν πῶς
μία μεγάλη ἐλλείψις τῶν πινδμάτων προέρχο-
μεν δεῖ τὴν κόπην καὶ ἐναχολήσεις τῆς ἡμέρας, ἢ
μία

μία ἔμφραξις εἰς τὰ σωλῶαρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἔρχαν αὐτὰ τὰ ζωτικὰ πνύματα, ἢ πορεῖ νὰ ποροξενήσῃ μὲ μίαν πόσιν σωθέχεια ἐρηγόρσεως τῶ εἰρημύλω ἀνάπαυαν τῆσ αἰδήσεων, καὶ ἐπομύως καὶ τὸν ὕπνον.

Ἀπὸ αὐτῶ τῶ κώωσιν τῆσ ζωτικῶν πνύματων φαίνεται ὅτι κρέματα καὶ ἐκείνη ἡ ἀτονία καὶ νάρκωσις, ὅπῃ πορογεῖται εἰς τὸν ὕπνον· ἡ δυσκολία, ὅπῃ αἰδαίνεται τις νὰ πολεμήσῃ τὸν ὕπνον, φαίνεται παρρομύως, ὅτι πορέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ εἰς τὸν ὑπερβολικὸν κόπον, εἰς τὸν ὁποῖον τότε ὑποκεινται τὰ ὀλίγα πνύματα, ὅπῃ μύραν ἀκόμι εἰς τὰ νεύρα· καὶ ἡ ἀνάκτισις τῆσ δυνάμεων, ὅπῃ γίνεται ὕστερα ἀπὸ εἷα μακρὸν καὶ ἡσυχον ὕπνον, φαίνεται καὶ αὐτῇ, ὅτι εἶναι εἷα ἀποτέλεσμα τῆσ νέας δεφιλείας τῆσ πνύματων, ὅπῃ ἐν ποσῆτω ἐλαχωρίζονται ἀπὸ τὸ αἷμα, καὶ ἐμβαίναν εἰς τὸ νὰ ἀναπληρώσων τῶ ἐλλειψιν ἐκείνων, ὅπῃ κατῶμαλώθησαν εἰς τῶ ἐρηγόρσιν, τὰ ὁποῖα αὐτὰ ὅλα, ἀγκαλά καὶ νὰ μὲ μᾶς δίδαν μίαν βεβαίαν ἀποδείξιν τῆσ ὑπάρξεως τῆσ ποικύτων πνύματων, δεὴ λείπαν μὲ ὅλον τῆτο νὰ αὐξήσων τῶ πιθανότητα.

Εἰς ἀνάκλῃσιν τῆσ ὕπνε βοηδεῖ ἡ ἡσυχία, ἡ καπάπαυσις τῆσ ποροβολῶν, ἡ τῆσ ιδεῶν, ὅπῃ ποροδιορίζαν ἰχυρώς τῶ ποροσοχῶ, καὶ ἡ μακρά ἐλάρκεια εἰὸς ἐλαφρῆ καὶ ὁμοιοχῆμῃ αἰδήματος, καθῶς εἶναι τὸ φιθύεισμα εἰὸς ὕδατος, ὅπῃ ἔχει· δεῖα τὶ εἷα αἰδήμα, ἀφ' ἔ· ἄλλῃ ἐκτικὸν, κάμνει ὅπῃ νὰ μὲ ποροσέχη πλέον ἡ ψυχή εἰς αὐτό· δεῖ ἐναντίας εἷα αἰδήμα σφοδρὸν, ἡ μία ιδέα ζωηρά, ὅπῃ ποροδραῖνεταί εἰς τῶ ψυχῶ, καὶ τῶ κάμνει νὰ ποροσέχη εἰς αὐτῶ, μᾶς ἐξυπνᾶ πορὸ ὥρας.

Ἀφ' ἔ· ἐξυπνήσωμῃ, ποτε ἐνθυμέμαδε ὅτι δεὴ εἴχαμῃ κάμμίαν νόησιν εἰς τὸν ὕπνον, καὶ ποτε ἐνθυμέμαδε ὅτι ἐννόησωμῃ καὶ κοιμώμῃ, ὅ ἐστιν ὡ· ποροβῆθημῃ.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ονειράτων δυν' κρέμαται ἀπὸ ἄλλο, παρὰ ἀπὸ τὴν κίνησιν, ὅπῃ διεγείρεται εἰς κάρμιναν ἵνα τῷ ἐγκεφάλῳ, καὶ μεταδίδεται εἰς τὰς ἄλλας, ὅπῃ εἶναι συνημμένα με' αὐτῷ, τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ θνηθῆ καὶ ἄπὸ κάρμιναν ἐσωτερικῶς αἰτίαν, ὅπῃ προσδιορίζει, ἢτοι κοινῆ τὰ ζωτικὰ πνεύματα πρὸς κἀνὸν μέρους, καὶ ἄπὸ κάρμιναν ἐξωτερικῶς, καθὼς ἄπὸ μίαν ὄχι τὸσον ἀναπαυτικῶς θέσιν, καὶ ἄπὸ ἕνα κτύπημα, ὅπῃ λαμβάνει τινὰς σφροδύμους, καὶ ἀπὸ κἀνὸν κρότον, ὅπῃ μᾶς ἔρχεται εἰς τὸ ὠτίον, ἢ ἄπὸ ἄλλου προσβολῶν, ἢ ὁποῖα εἶναι ἀρκητὴ νὰ διεγείρῃ μίαν ιδέαν, ὄχι ὅμως τὸσον ζωντανῶς, ὅπῃ νὰ ἡμπορῆ νὰ μᾶς ἐξυπνίση.

Αἱ ιδέαι, ὅπῃ μᾶς διεγείρονται εἰς τὰς ὕπνας, εἶναι ὡς ὅπῃ τὸ πλεῖστον με' τῷ ὀλότῳ ἀτακτοί, καὶ μᾶς φθασαίνονται μυρία συζύξεις τῶν ἀτοπώταται. Ἡ αἰτία ὅμως τῆς δυν' εἶναι ἕνα τίς αἱ ιδέαι εἰς τὸν ὕπνον διεγείρονται με' ἕνα ὄσον ἁπόφορον, ἄπὸ ἐκείνον, καθ' ὃν διεγείρονται εἰς τῷ ἐξεγύρῳ· ἐπειδὴ αἱ ιδέαι καθ' ὅσον ἀπεδείξαμεν (Τμημ. Β'. Κεφ. Γ'. Α' ρθ. Γ'), δυν' διεγείρῃ ποτὲ ἢ μία τῷ ἄλλῳ, φθασαίνονται κάρμιναν συσφαιαίτης.

Καὶ ἐπειδὴ αὐταὶ αἱ συσφαιαὶ ἡμπορῶν νὰ εἶναι πολλαί, ὡς αὐτὸ ὅπῃ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἡμπορῶν νὰ τὸ εἶδαμεν εἰς ἁπόφορος καιρῶς, καὶ εἰς ἁπόφορος τόπων, καὶ με' ἁπόφορα ἄλλα ἀντικείμενα συσφαιαίμων, καὶ ἡμπορεῖ νὰ ἔχη ἀκόμη με' ἄλλα πολλὰ ἀναφορᾶς, ὁμοιότητος καὶ ἐξαρτήσεως, ἕνα τῆτο ἢ ἁπόφορος τῆς ιδέων καὶ ὅπῃ κοιμώμεθα, καὶ ὅπῃ εἶμασθιν ἐξυπνοί, καθ' ἑαυτῷ θνηθῆται πάντοτε παρομοίως, τῆτο ἔστι συγκεχυμῶς καὶ χωρὶς τάξιν, καθ' ὅτι καθε' μία διεγείρει μίαν φθασότερον φθασαίνονται ἄλλῳ ἄπὸ τὰς συνημμένας της.

Ὡς πρὸς ἡμᾶς ὅμως ἔχει τῷ ἁπόφοραὶ ταύτῳ, ὅτι ὅταν εἶμασθιν ἐξυπνοί, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ διδύθει τῷ προσοχίτης με' λόγῳ, ἄπὸ τὰς ιδέας ὅπῃ

μέλλων νὰ διεγερθῶν συγκεχυμῶς ἐκλέγει ὅποιας θέλει, ἢ ἀπορρίπτει ὅποιας θέλει, ἢ τὰς δευτέρας εἰς μίαν τάξιν κανονικῶς, εἰς καιρὸν ὅπῃ, ὅταν κοιμώμεθα, ἢ ψυχὴ ὄντας κοιμισμένη, δεῖ νὰ εἰπῶ ἔτσι, ἀφίνει τὰς ιδέας νὰ δευδέχωνται μία τλῶ ἄλλῳ καθὼς θέλουν, ἢ ἀπ' ἐδῶ προέρχεται ἢ σύγχυσις ἢ ἀταξία, ὅπῃ κοινῶς βλέπομεν.

Ἐχομεν πολλάκις ἀπόδειξιν τῆς καὶ ὅταν εἴμεθα ἐξυπνοί, μάλιστα εἰς τὰς στιγμὰς τῆς ψευδασμῶν, εἰς τὰς ὅποιας ἀφίνωντας ἢ ψυχὴ τὸν λογισμὸν νὰ βέχη ἀφ' ἐαυτῆ εἰς τὰς ιδέας, ὅπῃ μία κατόπι τῆς ἄλλης διεγείρονται, δρεῖσεται τέλος πάντων εἰς ὅνα λαβύρινθον ιδεῶν ἀνομοιοτήτων, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ ἐπίστε μῆτε νὰ ἀνακαλύψῃ τλῶ κλωσλῶ, ἢ γυρίζωντας ὀπίσω νὰ ἰδῇ τὰ ἴχνη, δεῖ τῆς ὁποίων ἐφθασεν ἐκεῖ.

Ὅμως εἰς αὐτὰ τὰ ὄνειρατα, ὅπῃ γίνονται ὅταν εἴμεθα ἐξυπνοί, ἢ εἰς αὐτὰς τὰς ψευδασμὰς, πολλάκις, ἀφ' ἑ προσκρῆσωμεν εἰς κἀνὸν καίριον σημείον ἢ πράγματος, ἢ συλλογισμῶ, συμβαίνει καὶ νὰ ἐξακολουθῶμεν πολὺ καιρὸν εὐτακτα ἐπάνω εἰς τὸ ἴδιον, καὶ χωρὶς νὰ διδιδυμέται ἢ προσοχὴ ἀπὸ τλῶ ψυχῶ εἰς τὰς ιδέας, ὅπῃ διεγείρονται· καὶ τῆτο ἠμπορεῖ νὰ χρησιμῶσι εἰς ἐξήγησιν ἐκείνης τῆς τάξεως, ὅπῃ πολλάκις βλέπομεν καὶ εἰς τὰ ἀληθινὰ ὄνειρατα, καὶ μάλιστα φανερόνεται εἰς τὰς Ὑπνολόγους καὶ Νυκτοβάτας, δεῖ τῆς ὁποίων θέλομεν ἐπιχειρηθῆ πῶρα νὰ ὀμιλήσωμεν.

Περὶ τῆς Υ' προλόγῳ ἐ Νυκτοβαρῶ.

Υ' προλόγοι λέγονται ἐκεῖνοι, ὅπῃ ὀμιλῶν εἰς τὸν ὑπνοντας, ἢ Νυκτοβάται ἐκεῖνοι, ὅπῃ περιπατῶν κοιμώμενοι. Μερικαῖς φοραῖς καὶ τὰ δύο αὐτὰ εὐρίσκονται ἰσώμενα.

Περίφημοι καὶ εἰς τὰ δύο ἐσάθησαν εἰς τὰς κωμίας μας εἷας νέος Δομῆλικός, (1) ὅπῃ ἤμαζεν εἰς τὰ 1770, τῷ ὁποίῳ τὴν περιγραφὴν τὴν ἐξέδωκεν ὁ Π. Μ. Δομῆλικός ὁ Πῖνος τῆ ἰδίᾳ Τάγματος· καὶ εἷας νέος Ἀποθηκάρης (φαρμακοπάλης), ὅπῃ ἤμαζεν εἰς τὰ 1780, τῷ ὁποίῳ τὴν Ἴσοειάν τὴν ἐξέδωκα ἐγὼ ὁ ἴδιος (2).

Αὐτοὶ πόσον ὁ εἷας, ὅσον καὶ ὁ ἄλλος, μὲ ὅλον ὅπῃ ἦτον ὑποκοιμισμένοι πόσον, ὅπῃ ἦτον μεγαλωπία δυσκολία νὰ ἐξυπνήσῃν, μὲ ὅλον τῆτο κοιμώμενοι ἐπεριπατῶσαν ἐλδύθερα εἰς τὰς συλληθιτιμῆρας τόπας, ὀμιλῶσαν ἄκακεμεμῆρας εἰς ὅποιον ἴξδρα νὰ ἔμβη δικάρως εἰς τὰς ὀμιλίαις καὶ εἰς τὰς ιδέαις των, ἀπεκείνυταν μὲ σωέχειαν ἐννοίας, καὶ ἔκαμναν μὲ αὐτὸν διεξοδικὰς συλλομιλίαις· ἀνεγίνωσκον καὶ ἔγραφον, κατῶς ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ εἷας ἐξυπνος. Ὁ παρῶτος ἠμπορεῖ νὰ μαγειρεύῃ, καὶ νὰ ψυῆ κοιμώμενος τὴν τζιουκολάταν τῆ, νὰ παίξῃ τὸ τερόκι (εἶδος παιγνιδίᾳ χαρτῶν), νὰ κάμῃ πράξεις ἀριθμητικὰς, νὰ ψάλλῃ ἄσματα, σωφροσύμῳς ἀπὸ ἄλλως· ὁ δούτερος νὰ

δξ-

(1) Δομῆλικός. λέγονται ἰσῆ Τάγμα καλογοεικὸν Παπισῶν. Ἐνομάθησαν ἀπὸ Δομῆλικὸν τὸν εἰσηγητὴν αὐτῆ τῆ Τάγματος.

(2) Ἡ περιγραφή αὐτῆ περιγράφεται Ἴσοεία εἷας νέος καὶ περιφήμου Νυκτοβάτη μετὰ τινῶν σοχασμῶν. Ἐξέδθη εἰς τὸ Μιλῶο παρὰ Ἰωσήφ Μαρτέλλη.

ἁβαζήρετζέταις, νὰ γνωεῖζη τὰ λάθη εἰς ἐκείνας, ὅπῃ ἦτον μεταβεβλημῆαι ὅπταυτῃ, νὰ ἀδρατῆ τὰς βοτανικὰς χαρακτῆρας τῶν χόρτων, ἀδραβάνωντῆς τα μὲ τὰ βιβλία, ὅπῃ παραγματόβονται πρὸ τῶν, νὰ κάμη μυεῖας πρᾶξεις τῆς φαρμακείας ἀκρεβέσατα κτ.

Διὰ νὰ ἐξηγήσωμῃ αὐτὰ τὰ πρᾶγματα, πρέπει νὰ ἁσεῖλωμῃ εἰς τὴν ψυχῇ δύο εἶδη σκέψεως, μίαν ἐνεργητικὴν καὶ ἔλλογον, καὶ ἄλλω ἄλογον καὶ ἐκτικῇ. Ἡ ἐνεργητικὴ καὶ ἔλλογος εἶναι ἐκείνη, δι' ἧς ἡ ψυχὴ προσπλόνει ἡδὴ καὶ μῆ συνειδήσεως τὴν ποροσχλήως εἰς εἷα ἢ εἰς ἄλλο πρᾶγμα, καὶ τὴν μεταβιβάζει δπὸ εἷα εἰς ἄλλο ἄλογος καὶ καδ' ἔξιν εἶναι ἐκείνη, καδ' ἡ ἢ ποροσχὴ ἀφαρπάζεται καὶ φέρεται εἰς καδ' ἔξιν ἀπὸ τῆς ἰδίας δυνάμιν τῆς ἰδεῶν, ὅπῃ διεγείρονται, χωεῖς συνειδήσιν τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποῖαν αὐτῇ σκέψιν ἄλλῃ τῇ ὀνομάσωμῃ παθητικῇ (Τμήμ. Β'. Κεφ. Β'. Ἀ' ρθρ. Β').

Ἡ δὲτέρα αὐτῆ σκέψιν εἶναι θυγάτηρ γνησία τῆς πρῶτης, ἁρατωμῆαι ἀπὸ μίαν ἔξιν, ὅπῃ ἀποκτᾶ ἡ ψυχὴ κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὸ νὰ ἐναχολῆται ἀμοιβαδὸν εἰς τὰς πλέον ἰχυροτέρας ποροσβολὰς, καὶ εἰς τὰς πλέον ἐπειγῆσας ἰδέας, καὶ εἰς αὐτὰς νὰ ἀποδιδυέται, καὶ εἰς αὐτὰς νὰ σαματᾶ τὰς νοήσεις τῆς. Ἀφ' ἧς ἀποκτᾶται αὐτῇ ἡ ἔξιν, καδ' ὡς διεγερθῆ μίαν ἰδέαν, ἡ ὁποῖα κατεπείγει πολλα, ἡ ποροσχὴ ἔχει ἀφ' ἑαυτῆς εἰς αὐτῇ, καὶ ἐνδᾶξίβει εἰς αὐτῇ, καὶ θεωρεῖ μόνας ἐκείνας τὰς ἰδέας, ὅπῃ ἔχεν ἀναγορῶν καὶ χέσιν μὲ αὐτῇ τὰς δὲ λογτὰς, ὅπῃ δὲν ἔχεν κάμμιαν χέσιν μὲ αὐτῇ τὰς παραιτεῖ ὡς αὐ νὰ διδιδυέωνται μῆ συνειδήσεως ἀπὸ τῆς ψυχῆς.

Ἀφ' ἧς ὑποτεθῆ τῆτο, ὁπόταν εἰς τὰς περιωασμῆς τῆς ψυχῆς, καὶ εἰς τὰς ὕπνης δὲν διεγείρωνται, ἀδρα ἰδέαι ἀδᾶφοροι, ὁ νῆς ἔχει ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλω, χωεῖς νὰ κάμη κάμμιαν ποροσχλήω εἰς αὐτὰς, καὶ τότε γίνονται ὅλαι ἐκείναι αἱ τυχαῖαι σκέψεις, καὶ ὅλα ἐκείνα τὰ πηδήματα, καδ' ἧ ἀπερνᾶ ἀπὸ εἷα
πρᾶγ-

πράγμα εἰς ἄλλο ἀνομοιότατον, καὶ σρέφεται εἰς εἴα διωκεῖν λαβύρινθον ἰδεῶν συγκεχυμένων, χωρὶς να δέισκη μήτε ἀρχὴν μήτε τέλος.

Αἰτίως ὁμως εἰς τὴν ἀρχὴν ἀδραστηῆ μίᾳ ἰδέᾳ ἐπέειχσα, τότε ἡ ἐκτικὴ σκέψις βρέχει εἰς αὐτὴν, καὶ κάμνωντας καθ' ἕξιν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, ὅπῃ κάμνει μετὰ συλλογιστικῆς ἢ ἐλλογικῆς σκέψις, ἐκλέγει ἀπὸ τῶν ἰδεῶν, ὅπῃ ἐγείρονται ἐκεῖνας μόνον, ὅπῃ ἔχον ἀναφορὰν μὲ τὴν πρωτεύουσαν, ἀφίνωντας να δαλύωνται αἱ ἄλλαι, εἰσὶναι μὲ τὰς ἐσωτερικὰς ἰδέας τὰς ἀναλόγως ἐξωτερικὰς ἐνεργείας, καὶ μὲ τῶτον τὸν τρόπον κωνοῖζει καὶ διατάττει διδύς τὰς νοήσεις καὶ τὰς πράξεις, ὡς αὐτὴ να ἐπαρασέκετο ἡ ψυχὴ εἰς ὅλα αὐτὰ μὲ συλλογιστικῆς.

Τῆτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἐφάνη πολλάκις εἰς πολλὰς Νυκτοβάτας, καὶ ἐφανέροθη μὲ εἴα ἀδραστοτάτον τρόπον εἰς τὰς δύο προειρημημένης. Εἰς τὸν τελούτατον (ἀπὸ τῶ ὁποῖα ἡμπορῶ να ὀμιλήσω μὲ ἀδραστοτέρων βεβαιότητι, μὲ τὸ να τὸν ἐπαραπῆρησα μὲ τὰ ἴδια με μᾶτια, καὶ τὸν ἀκολούθησα εἰς τὴν νυκτοβασίαν τε ἀδραστοτέρον ἀπὸ βῆς ὥρας μὲ μεγαλωτάτῃν προσοχίῃ) αἱ ἰδέαι καὶ πράξεις ἦτον τὸσον εὐτακτοί, καὶ τὸσον ἀκριβῶς συνημημένοι ἢ μίᾳ μὲ τὴν ἄλλῃν, καθὼς ἡμπορῆσαν να εἶναι εἰς τὸν πλεόν ἐξυπνον ἀνθρώπον.

Εἰς τῆτο ἐγὼ νομίζω ὅτι συλλογιστικῆς πολλὰ ἢ διταξία τῶν καθημερινῶν τε ἐναχολήσεων, ἄντας πάντοτε προσεκτικὸς εἰς τὸ ἐπάγγελμά τε, πάντοτε προσεκτικὸς εἰς τὰς μαθήσεις, ὅπῃ εἶχαν ἀναφορὰν καὶ χέσιν μὲ αὐτὸ, ἀπερίσπαστος χεδὸν ἀπὸ ἄλλας δαλύσεις, ἐπεριώρισε μέσα εἰς αὐτὴν τὴν σφαιρῶν δια να εἰπῶ ἔτσι, καὶ συλλογιστικῆς ὅλας τε τὰς νοήσεις. Σβῆσθῆμος χεδὸν καθημέραν εἰς τὰς αὐτὰς ἰδέας, ἐπαναλαμβάνωντας χεδὸν καθημέραν τὰς ἰδίας πράξεις, ἔλαβον εἰς αὐτὰς μίᾳν τέτοιαν ἕξιν, καὶ ἐσυλλογιστικῆς εἰς αὐτὸν αἱ πράξεις καὶ αἱ ἰδέαι τὸσον

διωατὰ καὶ σταθερά, ὅπῃ καθὼς ἐξυπνῶσε μία ἅπαυσις αὐτὰς, δευτὴν ἦτον διωατὸν καὶ μὴ ἐξυπνήσῃ τακτικὰ χεδὸν καὶ ὅλη ἢ ἄλυσος τῆς ἄλλων ιδεῶν καὶ τῆς συσσίχων πράξεων.

Ἡ νυκτοβασία τῇ ἀληθείᾳ ἐσρέφετο πάντοτε χεδὸν εἰς τὰς συνηθισμῆας καὶ ἡμεροσσίας ταχισταχολήσεις. Καθὼς ἀπεκοιμῶνται, ὁ σπασμὸς (1) ὅπῃ μετ' ὀλίγον τῷ ἤρχετο, (ἄποτέλεσμα, τὸ ὁποῖόν τῷ ἀπέμεινε διὰ μίαν βαρυτάτην ἀδύναμιον, ὅπῃ ἐδοκίμασε ἀποπύτερα), ἐξυπνῶσεν εἰς αὐτὸν μηχανικῶς κάμμιαν ιδεῶν διὰ τὰς συνηθισμῆας· αὐτὴ ἐξυπνῶσε τὰς ἄλλας συνηθισμῆας· αὐτὰς τὰς ἀδύναμιον αἰ ἀντιστοιχῶσαι κινήσεις καὶ πράξεις, καὶ ἡ σειρά τῶν τέτων, ὅσοι καὶ ἐκείνων, διδιδωμῆθη διὰ τὴν ἀπλῶν ἐκτικῶν προσοχῶν, προέβαινε τακτικῶς ἐν ὅσῳ δευτὴν ἐμβαινῶν εἰς τὴν μέσῳ κανὴνα ἐμπόδιον καὶ ἀκρόφι τὸν δρόμον τῆς.

Ἐπειδὴ ὅμως εἰς αὐτὰ ὅλα ἡ ψυχὴ δευτὴν ἐπισηματῶσε καὶ συνηθισμῆας, καὶ δευτὴν ἀδύναμιον προσοχῆμα ἦτον ἰκανὸν καὶ τῷ ἀκρόφι τὴν συνέχειαν τῆς ἀρχισμῆων πράξεων, χωρὶς καὶ ἡμπορῆ πλέον καὶ τὴν ἐπαναλάβη. Ἐνα φύλλον χαρτίε βαλιμῶν μεταξὺ εἰς τὰ μάτια καὶ τὸ βιβλίον, ὅπῃ ἐδύβαζεν, ἢ ἀλλαγῆ τῷ τόπῳ ἐνὸς πράγματος, ὅπῃ αὐτὸς ἔτρε καθ' ἕξιν ἐξυπνῶσεν εἰς τὸν συνηθισμῶν τῶν ταχισταχολήσεων, ἢ ἀσφοδρὸν φύσημα ἀέρος, ὅπῃ ἤθελε τὸ τινάξῃ, ἢ ἄλλο παρόμοιον πράγμα, ἦτον ἰκανὸν ὅχι μόνον καὶ τὸν παύσῃ διὰ τὰς πράξεις, ὅπῃ εἶχεν ἀνά χεῖρας, ἀλλὰ καὶ καὶ τὸν ἀποκοιμήσῃ, καὶ καὶ τὸν κάμῃ καὶ πέσῃ εἰς τὴν γῆν,

(1) Ἀπὸ τὸν σπασμὸν τῶν ἀρχισμῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὁ Νυκτοβάτης, ὅπῃ ἐπείχετο ὁ Π. Πίνος. Εἰς τὴν ἀρχῆν, λέγει, δευτὴν ἐφαίνονταν εἰς αὐτὸν, παρὰ σημεῖα ἐνὸς ἀνθρώπου, ὅπῃ πάχει ἰχυρῆς σπασμῆς. Ὁφθαλμοὶ ἀσφραφοὶ, ἀφρὸς εἰς τὸ σῶμα, τείξιμον ὀδόντων, συσφραφαὶ συνεχεῖς.

γῶ, αὐ δὲ ἐποφόθαναι νὰ τὸν βοηθήσεν οἱ περι-
σάμφοι.

Εἰς τὰ ὅποια αὐτὰ παράγματα πρέπει νὰ εἰδοποιή-
σωμεν, ὅτι ὁπότεν εἴμεθα ἔξυπνοι, αἰσίως κἀνσῶς
περιπασμὸς, ἢ κἀνσῶς ἔμποδον μᾶς διεκόφη τῶ
ὀρμῶν κἀμμίας πράξεως, ἢ κἀμμίας μελέτης, ἐπα-
νερχόμεθα εἰς αὐτῶ εὐκολα· ἐπειδὴ τὰ ὑποκείμε-
να, εἰς τὰ ὅποια κατεγινόμεθα, κἀμνωνας προσβο-
λῶ, εἰς τὰς αἰδήσεις, ἀνακαλῶν εἰς ἑαυτὰς τὴν προ-
σοχῶν μᾶς, καὶ μᾶς εἰδοποιῶν περὶ τῆς ἀσκοπίσης
συμμεχίας τῆ ἀνά χειρας ἐνεργειῶν· εἰς τὸν εἰρημέ-
νον ὅμως Νυκτοβάτῳ, ὄντας αἱ αἰδήσεις χεδὸν μὲ
τὴν ὀλότῳ ἀποκοιμισμῶν, καθὼς ἐκόπτηνταν μίαν
φορᾶν ἢ συμμέχεια μῶς δοθείσης πράξεως, ἐκόπτετο
ἀπὸ πάντα· ἐπειδὴ αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ δὲν ἤμ-
πορῶσαν νὰ φθάσεν νὰ τῶ ἀνακαλέσεν, ἕως ὅπῃ
εἴνας νέος πασμὸς δὲν ἐξυπνῶσε μίαν νέαν ιδέαν,
καὶ αὐτὴ μίαν νέαν σειρᾶν πράξεων.

Εἶπα ὅτι εἰς αὐτὸν αἱ αἰδήσεις ἦτον χεδὸν τελείως
ἀποκοιμισμῶν, καὶ μάλιστα εἰς τῶ ἀρχῶν τῆ ὕπνῳ
τα, καὶ ὅταν διεσκενταν εἰς ἐκεῖνον τὸν κάρον, ὅπῃ
ἐπακολοθεῶσαν εἰς κάθε ἀσκοφῶν τῆν πράξεῶν τα. Ὅ-
μως εἰς τῶ ἀρχῶν κάθε νέας πράξεως, καθὼς ἐ-
ξυπνῶσαν εἰς τῶ ψυχῶν τα αἱ ιδέαι, ἐξυπνῶσαν
καθ' ἕξιν εἰς τὸ σῶμα καὶ τὰ ἀντίστοιχα κινήματα,
καὶ ἐπομῶν καὶ κάποιαι ἀπὸ τὰς αἰδήσεις τα.

Ὅμως μία τέτοια ἐξύπνισις τῆν αἰδήσεων δὲν ἦ-
τον, εἰμὴ πολλὰ ἀτελής, ἐπειδὴ πρῶτον δὲν ἦτον αἰ-
δητικαὶ, ἀλλὰ εἰς τὰς προσβολὰς τὰς ἀναφερομῶν
εἰς τὰς παρεῶν ιδέας τα· ἀπὸ τί ὁπότεν ἐνόμιζον ὅτι
ἦτον μόνος τα, εἰς καιρὸν ὅπῃ μὲ τὰ μάτια ἤμπορῶ-
σε νὰ ἀβάζῃ χαρακῆρας, καὶ μάλιστα λεπτοτάτης,
μᾶλλον τῶ δὲν ἐβλεπε κἀνσῶς ἀπὸ ἐκεῖνης, ἀπῆ ἦ-
τον περὶ αὐτὸν· καὶ εἰς καιρὸν ὅπῃ ἦκε τὰς ὀμιλίαις,
ὅπῃ εἶχαν σωμαφειαν μὲ τὰς νοήσεις τα, καὶ ἀπεκρίνε-
το εἰς αὐτὰς, δὲν ἄκεν ὅμως τὰς ἄλλας συμμοι-

λίας, ὅτῃ ἔκαμναν τὰ ἴδια ὑποκείμενα, ἢ ἄλλοι εἰς ἄλλας ὑποθέσεις. Δύττερον κ' εἰς τὰς προσβολὰς τὰς ἀναφερομένης εἰς τὰς παρῆσας ιδέας τε, ἢ αἰσθησίς τε ἦτον πολλὰ θεωρησιμῆ. Εἰς τὰς ὁμιλίαις, εἰς τὰς ὁποίας ἀπεκρίνετο, ἦκε τὰς λέξεις, ὅμως δὲν ἐγνώριζε τὴν φωνὴν ἐκεῖνη, ὅτῃ ὠμιλοῦσεν· ἐπειδὴ ἐπῆρε πολλάκις τὴν οἰκεκυραὴν δὲ μίαν ἀδελφιώτη, ἢ δεδούξαν, καὶ τὸν οἰκεκύριον, ἢ τὸν ἰατρὸν, δὲ κάθε ἄλλον, καὶ τὸ ὄνομα ὅτῃ ἠθέλαν τῷ εἰπῆ. Πρὸς τέτοις τὰ μάτια τε ἦτον αἰσθητικά, εἰς τὰ ὑποκείμενα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς ιδέας τε, ὅμως δὲν εἶχαν, δὲ νὰ εἰπῶ ἐτ' εἰ κἀνείνα ἴχνος ζωῆς. Ἦτον πάντοτε σερεὰ κ' ἀκίνητα, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἠμῖκλεισα· ἐπὶ τὸν εἶδα βάζε, δὲ ἐπήγαινον ἔμφοδοσιν καὶ ὄπιδον τὰ μάτια κατόπι εἰς ταῖς ἀράδες, καθὼς συμβαίνει εἰς σ'να ἔξυπνον, ἀλλὰ ἐπήγαινον ὅλη ἡ κεφαλή. Ἡ ἀφῆ ἦτον ὡσαύτως αἰσθητικὴ εἰς τὰς προσβολὰς τὰς παχυλωτέρας, δὲ ἦτον ὅμως κ' εἰς τὰς ἐλαφράς, κ' λεπτοτέρας. Δίδωντάς τε μίαν φοράν νὰ πιάσῃ τὸν σφιγγόν, δὲ ἠμπόρεσε νὰ τὸν εὔρη, μήτε νὰ τὸν γνωρίσῃ. Ἡ ὄσφρησις ἦτον πάντῃ ἀναίσθητος, καὶ εἰς τὰς πλέον σφοδράς μυρωδίας, καθὼς τῷ κασορχεῖς ἐμβάμματος· κ' φαίνεται ὅτι ἦτον τὸ ἴδιον, κ' εἰς τὴν γεῦσιν, ἀγκαλὰ ἡ πείρα, ὅτῃ ἐγινον εἰς αὐτὸ, δὲ ἦτον τὸσον ἀκριβής, ὡσε νὰ μοι δαλύσῃ τὴν ἀπορίαν. Εἰς ἄλλας Νυκτοβάτας αὐταὶ αἱ ἴδιαι αἰσθήσεις ἀρέθισαν ἀτελεῖς καὶ τὸ μᾶλλον κ' ἦτον, καὶ τὰς διαφόρας θεωρήσεις.

Ὅσον ἀπὸ αὐτὰ ὅλα φαίνεται, ὅτι αἱ πράξεις τῶν τοιούτων ἄλλο δὲν εἶναι, ὡδὲ ἀποτελεσμα μίας μηχανικῆς διεγέρσεως ιδεῶν καὶ κινήματων συυδεδεμένων ἀλλήλοις, με μίαν σωματικὴν ἐκτικίω, κ' διδύκονομένων ἀπὸ μίαν σκέψιν παρομοίως ἐκτικίω· ἀποτελεσμα, τῷ ὁποίῳ ἠμπορέμεν, καθὼς ἐσημείωσα ἀνωτέρω, νὰ ἰδῶμεν σχεδὸν κ' εἰς τὸν ἑαυτόν μας σ'να πῶδ' αἰσθησιμῶν, ὅπότεν εἴμεθα εἰς δυνατὴς θεωρησιμῶν.

οὐκ ἔστι τὸ καὶ ἡμεῖς τότε κάμνομεν χηῖσιν τῶν αἰδήσεων, χηῖσιν ὅμως ἀτελῆ· ἐπεὶ καὶ εἰς ἡμᾶς τότε τὸ μάτι εἶναι σερεθὸν καὶ ἀκίνητον, καὶ ἡμεῖς τὰς θορύβους, καὶ τὰς συνομιλίας, ὅτε γίνονται τελευτώμας πολλὰ ὀλίγον, ἢ τελείως δὲν τὰ ἀκρόμα, καὶ ἡ προσοχή ἀφαρπαζομένη καθ' ἕξιν ἄπο τὰς ιδέας, ὅτε τότε μᾶς κατέχεν, μᾶς κάμνει ἀναιδήτως εἰς κάθε ἄλλω προσβολῶ, μὲ τὴν ἁφροσύνην μόνον, ὅτι τὰ ονειράται ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια ὀφεισκόμεθα, ὅταν εἴμεθα ἐξυπνοί, κάθε ἁφρομικρὸν πρᾶγμα εἶναι ἰκανὸν νὰ τὰ ἄποτινάξῃ, εἰς καιρὸν ὅτε εἰς τὰς εἰρημύεις Νυκτοβάτας, ἔξω ἄπο ἐκεῖνο ὅτε ἐρησιμύσαν εἰς τὴν τότε τάξιν τῶν ιδεῶν τας, αἱ αἰδήσεις ἦτον πόσον βαθέως ἄποκοιμισμένοι, ὅτε ἦτον δυσκολώτατον νὰ τὰς ἐξυπνίσῃ τινάς.

Καὶ ἐπεὶ, ἀφ' ἧς ἐξυπνῶσαν, ὅλη ἡ ἄλυσος τῶν ὑπερασμῶν ιδεῶν, καὶ πράξεων τας διεκόπτετο, εἰς ἔσπον ὅτε δὲν ἠμπορεῖσαν μὲ πάντοτε κερκὸν νὰ ἀναβῶν ἄπο τὰς ιδέας τῆς ἐρηγόρσεως εἰς τὰς ιδέας τῆς νυκτοβασίας τας· καὶ ἄπο τὸ ἄλλο μέρος, ἐπεὶ αὐταὶ αἱ ιδέαι, καὶ πράξεις διδιδυμῶνταν ἄπο μόνου τὴν ἐκτικῶν προσοχῶν, πολλὰ ὀλίγας προσβολὰς ἠμπορεῖσαν νὰ κάμνῃ εἰς τὴν μνήμην τας· ὅθεν ἀφ' ἧς ἐξυπνῶσαν, δὲν εἶχαν ποτὲ κάμμιαν ἀνάμνησιν ἐκείνων, ὅτε κοιμώμενοι ἔκαμαν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ Παραφροσύνης ἔ Μαρία.

Η Παραφροσύνη κυρίως δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἕνα εἶδος ονειρώξεως καὶ ὑπνολογίας· καὶ ἀναμεταξύ εἰς ἕνα ἁφροσύνη καὶ εἰς ἕνα ὑπνολόγον δὲν εἶναι ἄλλη ἁφροσύνη, ἁφροσύνη ἢ ἁφροσύνη, καὶ ἡ μεγαλιτέρα ὡς ὅτι τὸ πλεῖ-

πλείστον ζωότητος, μετὶ τὴν ὁποίαν ἔξυπνῶν εἰς τὸν πρῶτον αἰδέαται. Ὡς πόσον ὁ ἴδιος μηχανισμὸς ἐνεργεῖ καὶ εἰς τὸν εἰς καὶ εἰς τὸν ἄλλον.

Οἱ ψυχῶν κάμνει καὶ αὐτὸς χεῖρον μερικῶν αἰδήσεων, μάλιστα τῆς ὁράσεως, τῆς ἀκοῆς, καὶ τῆς ἀφῆς, χεῖρον ὅμως ἀτελῆ καὶ αὐτὸς. Οἱ Νυκτοβάτης, ὅπως ἐπεριγράψαμεν, ἐβλεπε τὴν ἀνθρώπου, ὅμως εἰς καιρὸν ὅπως ἔδεν εἶχε τριγύρω τὸν ἄλλον ψυχῶν τὸν οἰκευρῶν, τὴν οἰκευρῶν, τὸν ἰατρὸν κτ. ἐνόμιζεν ὅτι εἶχεν ἐμπροσθεν τὴν ἄλλης. Ὁμοίως καὶ οἱ ψυχῶν βλέπεν τὴν ἀνθρώπου, καὶ ἀκύν τὴν φωνῆς, ὅμως νομίζεν νὰ βλέπεν ἄλλης, ψυχῶν ἐκείνης, ὅπως πραγματικῶς βλέπεν. Τῆτο συμβαίνει, ἐπειδὴ ἡ ψυχῶν τῆς ψυχῶν ὁρῶν ἐκείνης εἰς αὐτὴν, ψυχῶν τὴν μορφῶν ἀποσοδιώσεις ἀνθρώπου, ὅσοι εἶναι οἱ ψυχῶν. Ἡ ἀποσοχή τις ἐναχολογημένη: ἰσχυρῶς εἰς τὴν ἰδέαν, ὅπως διεγείρει ἡ φαντασία, ὁρῶν χολάζει νὰ ψυχῶν, καὶ νὰ ἀκακίη τὴν ἀκακίη ἀκακίη ἀκακίη τῆς ἀκακίη. Εἰς αὐτὰ τὰ ἀκακίη, ὁρῶν νὰ εἶπω ἔτι χεῖρον τῆς ἀνθρώπου αὐτὸ ἐφαρμόζεν τὴν ἰδέαν τῆς ὑποκειμένην, ὅπως ἔχεν ἐμπροσθεν εἰς τὴν φαντασίαν τῆς, καὶ ἐντεῦθεν φανταζονται νὰ ἔχεν παρόντα ἐκεῖνα τὰ ἰδέα ὑποκειμένη.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν μανίαν, ἡ ὁποία ἄλλο ὁρῶν εἶναι, ψυχῶν μία ψυχῶν διεξοδικωτέρα, καὶ ἀκακίη εἰς ἕξιν. Εἰς αὐτὴν τὴν ὑποθεσιν ἔκαμε πρῶτον Διατειβὰς ὁ Βασσόβρ, αἱ ὁποῖαι δέονται εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πρωσίας. Ἐγὼ ὅμως νομίζω πῶς θέλω ἠμπορέσει νὰ περιλάβω εἰς ὀλίγας λέξεις ὅλα, ὅσα λέγει ἐκεῖνος, λέγωντας μόνον, ὅτι ἡ μανία ἄλλο ὁρῶν εἶναι, ψυχῶν μία μακρὰ ψυχῶν, μία μακρὰ ὑπνολογία, ἡ νυκτοβασία, μία μακρὰ ὁνείρωξις.

Μία σφοδρὰ ἀποσώλωξις τῆς ψυχῆς εἰς μίαν, ἡ

περισσότερας ιδέας, ὅπῃ διεγείρει ἡ φαντασία, ἢ ἂν ποῖα κάμνει νὰ μὴ ἢμπορῇ νὰ δώσῃ τινὰς τὴν δέξασαν προσοχλῶ εἰς τὰ παρόντα ἀντικείμενα, καὶ νὰ τὰ γνωρίσῃ ἐκεῖνο ὅπῃ τρώντι εἶναι, καταταίνει τὸν ἀνδρωπον μυνιάδῃ.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ εἰς τῶτον (τὸν μυνιάδῃ), τὸν πῶδῶφρονα, τὸν νυκτοβάτῳ, καὶ τὸν ἀπλῶς ονειροῦτοποντα εἶναι ὅτι εἰς τὰς δύο τελευταίας, ἀφ' ἧ ἀπολυθῶν αἱ αἰδήσεις διὰ τὸν ὕπνον, αἱ κατάλληλοι προσβολαὶ, ὅπῃ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν κάμνουν ἐπάνω εἰς αὐτὰς τὰ παρόντα ἀντικείμενα, ὑπερβάλλουν τῶ δύναμιν τῶν ιδεῶν, ὅπῃ εἶχε διεγείρει εἰς αὐτὰς ἡ φαντασία, καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶς. Εἰς τὸν δεύτερον ἢ δυνάμεις τῶν τῶν ιδεῶν ὑπερέχει τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ ἀρρώστια, ἢ ὁποῖα τινὰς ζωντας τὰς ἐσωτερικὰς ἵνας μὲ περισσότεραν σφοδρότητα διὰ τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς, προσδιορίζει τὴν προσοχλῶ περισσότερον εἰς ἐκεῖνας, παρὰ εἰς ταύτας· καταπραύνωντας ὁμῶς, ἢ παύωντας ἢ ἀρρώστια, αἱ ἐξωτερικὰ προσβολαὶ ἀναλαμβάνουν τὴν ὑπεροχλῶ τῶς. Εἰς τὸν πρῶτον τὸ ἐναντίον ἢ δυνάμεις τῶν ιδεῶν, ὅπῃ διεγείρου ἡ φαντασία, ἢ διαρκεῖ ἀδιάκοπα, ἢ ἀν καταπραύνη καμμίαν φοράν, (εἰς τὴν ὁποῖαν πῶδῶσιν ὁ μανικὸς λέγεται πῶς ἔχει δελήμματα μανίας) ἄλλως πάλιν ἐπανέρχεται.

Αὐτὴ ἢ μόνιμος δυνάμεις τῶν ἐσωτερικῶν ιδεῶν ἢμπορεῖ νὰ προέρχεται ἢ διὰ φυσικὰς αἰτίας, ἢ διὰ ἠθικὰς. Μία μακρὰ καὶ συνεχῶς ἐπανελημμένη προσήλωσις εἰς μίαν, ἢ περισσότερας ιδέας, μάλιστα ὅταν προξενῶνται, ἢ κινῶνται διὰ βίαια πάθη τῆς ψυχῆς, εἶναι ἐκεῖνη ὅπῃ κάμνει μερικὰς φορὰς αὐτὰς τὰς ιδέας νὰ γίνωνται ζωηρότεραι καὶ προχειρόταται εἰς τὸ νὰ διεγείρωνται, εἰς τρόπον ὅπῃ ἢ νὰ παραλαμβάνουν τῶ προσοχλῶ, καὶ νὰ τῶ ἀφαρπάζουν διὰ τὸ νὰ ἢμπορῇ νὰ ἐξετάζη τὰς ἐνεστάσας ἐξωτερικὰς προσβολὰς, ἢ ὑπερβάλλωντας τὴν δυνάμιν τῶς,

να τὴν ἐμποδίζαν ἄπο τὸ να ἐναχοληθῆ εἰς αὐτάς. Ἄλλοτε πάλιν μία ἀταξία φυσικὴ ἢ εἰς τὰς χυμὰς, ἢ εἰς τὸ σπύλον τῶ ἐγκεφάλου εἶναι ἢ ἄμεσος αἰτία τῶν τῶ ἀποτελεσμάτων. Ὁ κύρ Μένικελ (Ἀπομνημ. τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πρωσίας) ἐξετάζωντας ἀνατομικῶς τὰς ἐγκεφάλους πολλῶν μαικῶν, δὴρῆκε μερικὰς σκληροτέρους, ξηροτέρους, καὶ εἰδικῶς ἐλαφροτέρους ἄπο ἐκείνης τῶ ὑγιῶν. ἄλλους τὰς δὴρῆκεν ἀνακατωμύρας μετὰ μίαν ἐξάγγισιν ἔπως εἶπειν τῶ αἵματος, ἢ τῆς λύμφας.

Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὴ ἢ προσήλωσις ἢμπορεῖ να εἶναι προσδιορισμῆ εἰς μερικὰς ιδέας μόνον, καὶ αὐτὸ τὸ ὀργανικὸν ἐλάττωμα ἢμπορεῖ να εἶναι ἀξιοσημῆον μόνον εἰς μερικὰ μέρη τῶ ἐγκεφάλου, ἄπο τῶ το προέρχεται, ὅπῃ καὶ οἱ μαικοὶ να μὴ εἶναι πάντοτε μῆτε εἰς ὅλα τέτοιοι, ἀλλὰ πολλαῖς φοραῖς εἰς ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι ἀλλότριον τῆς προσηλώσεώς τας, ἢ τῶ φυσικῶς βεβλαμύρας μέρας τας να αἰδανῶνται τόσον ἰχυρῶς τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς, καὶ να ὀμιλῶν ἐπάνω εἰς αὐτάς ποιητικῆς λογῆς, ὡς αὐ να ἦτον εἰς ἐπιτελεσάτω φρόνησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ε'πίλογος τῆ παρόμτος Τμήματος.

Διὰ τὰ συνάφαιμα εἰς ὀλίγας λέξεις τὰ ἕως ἐδά εἰρημνία, καὶ τὰ ἰδῆμα διαγεγραμμένω ἕως εἰπεῖν ἐν ὀλίγοις ὅλῳ τῷ ἀνάλυσιν τῆ δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς, ἃς ἐπαναλάβωμεν συντόμως, καὶ ὅπιπροχάδῳ τὰ πράγματα ἀπ' ἀρχῆς.

Ὅποτεν τὰ ἀντικείμενα κάμνεν τὰς προσβολὰς τὰς ἐπάνω εἰς τὰς αἰδήσεις μας, αὐτὰ εἰς τῆ νόρων, καὶ τῆ ζωτικῶν ἴσως πνυμάτων διαπορῶνόμενται ἄλλαι εἰς εἷα, καὶ ἄλλαι εἰς ἄλλο μέρος τῆ ἐγκεφάλῳ. Ἀπ' ἐκεῖ μὲ ἔσπονον ἄγνωστον μεταδίδονται εἰς τὴν ψυχῆ. Ἡ ψυχὴ τὰς δέχεται, καὶ τῆτο εἶναι τὸ αἰδημα, τὸ ὁποῖον, αὐτὴ ἡ ψυχὴ δοκιμάζει εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς μίαν φυσικῶ ἀλλοίωσιν ἠδονῆς ἢ ἀλγηδόνας, βασιτὰ τὸ ὄνομα τῆ αἰδήματος· εἰδὲ καὶ βλέπει ἐμπαροδῶ τῆς μόνον τῷ ᾧδῶσασιν εἰδὲς ἕξωτερικῆ πράγματος, ὀνομάζεται ἀντίληψις.

Ἡ ζωηρότης τῆς προσβολῆς, ἢ ἄλλη κάμνεια αἰτία κάμνει τῷ ψυχῆ τὰ προσηλώνεται ἰδιαίτερα εἰς εἷα πράγμα ὠεισμῶν· τῆτο εἶναι προσοχή, ἢ ὁποία γίνεται σκέψις, αὐτὴ ἡ ψυχὴ τῷ μεταφέρει ἐν συνειδήσει ὅτῳ εἷα πράγμα εἰς ἄλλο.

Ἡ προσοχή, ἀφ' ἑ προσηλωθῆ εἰς μίαν ἀλλοίωσιν ἢ ᾧδῶσασιν, τὰς κάμνει τὰ διαρκῶν μερικὸν καιρὸν καὶ μὴ ταῦτα, ἀφ' ἑ ἀρθῆ ἐκ μέσῳ τὸ ἀντικείμενον, ὅπῃ τὰς ἐποροξήσῃ· τότε αὐτὰ γίνονται ἰδέαι, καὶ ἐκεῖναι, εἰνοῖαι, καὶ ἢ ἐνεργεια, κατ' ἡ τῆ ψυχὴ ἀπολεθεῖ τὰ τὰς θεωρῆ, ὀνομάζεται θεωρία.

Ἡ ἰδία προσοχή κάμνει τὰς ἰδέας καὶ εἰνοῖας, ὅπῃ προσγίνονται εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἢ ὅπῃ εἶναι

συνημ-

συνημμένα ἀλλήλαις διὰ τῆς ἀναφορᾶς τῆς ὁμοιότητος, ἢ ἑξαρτήσεως, νὰ συυδέωνται ἀλλήλαις, εἰς ἕνα ὅπου ὅπῃ μὴ ταῦτα ἀναλωθεύσης τῆς μιᾶς, νὰ ἔξυπνῶν κὶ αἱ ἄλλαι. Ἡ ἐνέργεια, καθ' ἣν γνωρίζει ὅτι τὰς ἔλαβε κὶ ἄλλω φορᾷ, λέγεται ἀναγνωρίσις· ἢ διώκρισις ἔπειτα τῆ νὰ ἔχη ἕξ ὑπαρχῆς παρῆσας τὰς ἰδέας καὶ ἐνοίας τῶ ἀπερασμιῶν πραγμάτων, καὶ νὰ τὰς ἀναγνωρίζη, λέγεται μνήμη· καὶ ἐκεῖνη, ὅπῃ ἔχει πάλιν νὰ τὰς συυδέτη κὶ νὰ τὰς διατάττη κὶ τὴν ἀρέσκειάν της εἰς διαφόρους ἕδους, λέγεται φαντασία.

Ἡ ἠδονὴ, ἢ ἡ ἀλγυδὼν, ὅπῃ δοκιμάζει ἡ ψυχὴ διὰ τῶ ἀντικείμενον, τὴν κάμνεν νὰ αἰδανῆται δι' αὐτὸ ὑπερρέπειαν (κλίσιμ), ἢ ἄποσροφίῳ. Ἡ πρώτη ὀνομάζεται ἔρωσ, κὶ ἡ δευτέρα λέγεται μῖσος· κὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο πρῶτῶντα πᾶση κρέμανται ὅλα τὰ ἄλλα.

Καθὼς μᾶς παρῆσιαιδῆ τὸ ἴδιον, ἢ ἄλλο παρόμοιον ἀντικείμενον, ἡ ψυχὴ ἐνθυμεμένη τὴν ἠδονὴν, ἢ ἀλγυδὼνα, ὅπῃ προτίτερα ἐδοκίμασεν ἀπ' αὐτὸ, προσδιορίζεται (ἀποφασίζει) νὰ τὸ ἀσαυδῆ, ἢ νὰ τὸ ἀποφύγη· καὶ τῆτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται θελήσις, ἢ ἐνέργεια θελήσεως· κὶ ὡς αὐτὸ ὅπῃ ἡ ψυχὴ ἰξόβρει, ὅτι αὐτὴ ἡ ἐνέργεια κρέματα διὰ λόγυπης, κὶ ὄχι διὰ κάμμιαν ἐνέργειαν διαφορον ἑαυτῆς, ὅπῃ νὰ τὴν ἀναγκάζη εἰς αὐτὸ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀμφιβάλλη διὰ τὴν ἰδίαν της ἐλύθεσίαν.

Ἀφ' ἑ γῆν ἡ ἀπόφασις τῆς θελήσεως, ἡ ψυχὴ ἐντυπώνει εἰς τὰ μέλη τῆ σώματος τὰς ἀναγκαίας κινήσεις, διὰ νὰ τὴν ἐκτελέσεν, καὶ τῆτο τὸ κάμνει ἴσως ἑξαποσέλλωντας εἰς τὰς μύας τὰ ζωτικὰ πνῶματα τὰ ὑπὸ πῆδα διὰ νὰ τὰς ἐρεθίσεν. Τῆτο εἶναι οὖν ἀποτελέσμα τῆς κινήτικῆς της δυνάμεως, ἢ τῆς δυνάμεως τῆ ἐνεργεῖν ἔξω διὰ τὸν ἑαυτὸν της.

Ἐπιστρέφωντας ἡ ψυχὴ τὴν προσοχλίῳς διὰ τὰ ἔξω εἰς ἑαυτὴν, σῶοῖδεν ἑαυτὴ τὴν παρῆσαν κα-

144 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

Ἄν ἡ ψυχὴ ἀφίγη τὴν νόησιν νὰ πλανᾶται εἰς τὰς ιδέας ὅπῃ διεγείρονται, χωρὶς αὐτὴ νὰ σκέπτηται ἐν σιωπῇ εἰς αὐτάς, τῆτο λέγεται ἀφαιρέσις, ἢ περιπαρασμός.

Ἄν ἄπο ἕλλειψιν μεγάλῃ τῆς ζωτικῶν πνεύματων, ἢ ἄπο κἀμμίαν ἄλλῃ αἰτίαν, αἱ προσβολαὶ γίνονται τόσον ἀδύνατοι, ὅπῃ ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει πλέον σιωπῆσιν αὐτῆς, τότε λέγεται ὑπνώτισσα (ἄστοχοιμισμῆ).

Εἰς αὐτῷ ὅμως τὴν ἰδίαν κατάστασιν πολλαῖς φοραῖς, διεγείρονται ιδέαι, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸ νὰ μὴ διατηρῶνται ἄπο τὴν ψυχῇ ἐν σιωπῇ, κἀμνην ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σιωδύασμας καὶ σιωάφεις πολλαὶ ἀλλοκότους, καὶ ἀπὸ τῆτο προέρχονται αἱ καινότητες τῆς οὐειράτων, μὲ τὰς ὁποίας ὁμοιάζεν πολλαὶ ἐκεῖναι τῆς παφροσυῆς, καὶ τῆς μανίας.

Ἄλλα καὶ εἰς τὰ οὐειράτα μερικαῖς φοραῖς, καὶ μάλιστα εἰς ἐκεῖνα τῆς ὑπνολόγων καὶ νυκτοβατῆς, τόσον αἱ ιδέαι, ὅσον καὶ αἱ αὐταῖς ἀντιστοιχεῖσαι πράξεις φυλάττων ἐκεῖνῷ τῷ ἰδίῳ τάξιν, ὅπῃ ἔχεν εἰς τὴν ἐγρήγορσιν, καὶ τῆτο μὴ ἠμπορῶντας τότε νὰ κρέματα ἀπὸ τῷ μῆ σιωπῆσεως σκέψιν, κρέματα ἀπὸ μίαν σκέψιν ἀπὸ σιωπῆσεως καὶ ἐπικτῆ, ἢ ὁποία ἀναπληροῖ τῷ πρώτῳ.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐνέργειαι προέρχονται ἀπὸ τὰς πρῶτε δυνάμεις τῆς αἰδανέσθαι, τῆ σκέπτεσθαι, τῆ μνησθαι, τῆ βελέσθαι, καὶ τῆ ἐνεργεῖν. Πῶς ὅμως ἡ ψυχὴ ἐκτελεῖ τὰς παφροτέραις τῆς τοιῶτων, πῶς αἰδανέται, πῶς ἀντιλαμβάνεται, πῶς προσέχει, πῶς σκέπτεται, πῶς θεωρεῖ, πῶς ἐνθυμεῖται, πῶς ἐνεργεῖ καὶ μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ ἔξω· μὲ ποῖον ἔσπον μετὰδίδεται εἰς αὐτῷ ἢ κίνησις ἀπὸ τὰς ἴνας τῆς ἐγκεφάλου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔχεν τῷ ἀρχῆ τῆς τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ ἀντιλήφεις· πῶς αὐτὴ ἢ ἰδία κίνησις ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ ὄργανα δεῖ τῆς νῶρων δεππορθεμδέεται εἰς τὸν ἐγκεφάλον· πῶς διεγείρεται εἰς

τὰ

τὰ θεωροῦνται αὐτῶ τῶ ἔσωτερικῶν ὀργάνων· τί
εἶναι ἐσωτερικῶς τὰ σώματα, ὅπῃ τῶ διεγείρην·
τί εἶναι ἐσωτερικῶς αὐτὴ ἡ ψυχὴ· αὐτὰ εἶναι τὰ
θεωροῦνται μυστήρια ἀκόμι ἕως τῶ ὄραν ἐκατάλη-
πτα εἰς ἡμᾶς καὶ ἀθάβρατα (1).

ΣΤΟΙ-

(1) Μετὰ τὸν Ἐπίλογον τῶτοι ἠκολούθει τὸ πρὸς τῆς ψυχῆς τῆς
ἀλόγων ζῶων Παράρτημα, ὅπερ ὑπόκειται ὁ Συγγραφεὺς μὲ εἰς
τὸ Προίμιον· τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τέσσαρα φύλλα, καὶ ἐξετά-
ζει φιλοσοφικῶς τὴν ἀναλογίαν τῆς τῆς ἀνθρώπων ψυχῆς ὅποια εἶ-
ται ἢ τῆς ἀλόγων, ζῶντων· καὶ τί ἀπογίνεται, θαυόντων. Ἡ ὑπό-
θεσις εἶναι πρεῖεργος· ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι πόσον σύμφωνος μὲ
τῶ δόξαν τῆς σεβαστῆς μητρὸς μας Ἐκκλησίας, ἕκκενα εὐλογον γὰ
τὸ παραλείψω, καὶ ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλῃν μὲ κατηγορήσει οἱ φι-
λομαθεῖς ὁμογενεῖς μὲ, ὅπῃ τῆς ὑπερῶ μίαν γνώσιν, τῆς ὅποιας
ὁ καρπὸς δὲν εἶναι ἀνάλογος μὲ τὸ σικυδάλλον, ὅπῃ ἠμπορῆσε γὰ
προξενήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῆς ἀπλοῦκωτέρων. Ἄς γνωρίσωμεν καὶ
αἰς τμησώμεν ὡς ἔρεται τῶ ἐδικῆ μὲς ψυχῆ, καὶ τῶ τῆς ἀ-
λόγων, αἰς τῶ ἐξετάζον ἄλλοι, οἱ ὅποιοι εἶναι ἰκανοὶ γὰ ἐρῶ-
ν ἄκινδυνῶς καθεὺ ὕλην καὶ ὑπόθεσιν.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΗΣ

ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ,

Η'

Α' γάλυσις τῶν Γ' δειῶν, καὶ Ε' ρμοιῶν περὶ
τὰ Ο' ρτα.

Η' Οὐτολογία, ὅπερ θέλει νὰ εἰπῆ λέγειν ἡ πραγματεία περὶ τῶν ὄντων, εἶναι τὸ μέρος τῆς Μεταφυσικῆς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῶν καθόλου ἰδιοτήτων τῶν ὄντων· καὶ εἶναι τὸ πρῶτον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθη τὸ ὄνομα τῆς Μεταφυσικῆς (Ὁρα Ἰσορίαν Φιλοσοφίας. Κεφ. Β'. Α' ρθρ. Δ'. §. Β').

Αὕτη κοινότερον εἶναι μία ἄλλυσις ὀρισμῶν τῶν ὄντος, τῶν μὴ ὄντος, τῆς ἐσίας, τῆς ὑπάρξεως, τῆς ὑποστάσεως, τῶν ἔσπε, τῆς ἐνόητος, τῆς ἀληθείας, τῆς ἀγαθότητος, τῆς τάξεως, τῆς τελειότητος τῶν ὄντων, τῆς ταυτέτητος ἢ ἑτερότητος, τῆς ὁμοιότητος ἢ ἀνομοιοτήτος, τῆς ποιότητος ἢ ποσότητος, τῆς ἰσότητος ἢ ἀνισότητος, τῶν ὅλων ἢ τῶν μέρους, τῶν ἀπλῶν ἢ συσθετῶν ὄντος, τῆς ἐκτάσεως, τῆς σφαιρότητος, τῶν διαστάσεων, τῶν τοπιῶν, τῶν χρόνων, τῆς κινήσεως, τῆς κινητικῆς δυνάμεως, τῆς δυνάμεως, τῆς ἀντιστάσεως, τῆς ἀδρανείας, τῶν πεπερασμένων, τῶν ἀπέριτων, τῆς αἰτίας, τῶν

ἄλλων

ὑποτελέσματος, τῆ διωατῆ, τῆ ἀδιωάτε, τῆ ἀναγ-
καίε, τῆ ἐνδεχομῆε, τῆε κτίσεωε, τῆε ἔξοντώσεωε
(ἔξεδονώσεωε), κῆ τῆε ὁμοίωε.

Ἀπὸ ὅλεε τῆε τῆε ὀρισμῆε ὀλίγοι μῆε τινεε ἀφο-
ρεῖν εἰε τῆε φυσικῆε ποιότητεε τῆε πρῆε γρῆε γρῆε, οἱ δῆ
περὶ ὅτεροιοι ἀφορεῖν εἰε τῆε χειτικῆε αὐτῆε ποιότητεε,
κῆ ὅλοιο εῖρεφονταε περὶ τῆε ἀφρημῆεε ἐνωίεε, ὅπε
ἀποκτῆμῆε τῆε τοιῆετων ποιότηετων.

Λοιπὸν ἀντὶ νᾶ ὑποδώσωμῆε τῆε ἐνωίεε ὅλεωε τῆ-
ετων τῆε πρῆε γρῆε γρῆε μῆε μίεωε ὀχληρᾶν ἀκολεθρίεωε ὀ-
ερισμῶε περὶ ὅτεροιομῆεων, νομίζομῆε ὅτε εἶνε καλλί-
ετερον νᾶ δείξωμῆε μῆε ποῖον ἔροπον χηματίζομῆε αὐ-
τεε τῆε ἐνωίεε, κῆ πῶε αὐταε κρέμῆεταε ἀμοιβα-
δὸν ἢ μίε ἀπὸ τῆε ἄλλεωε. Ὅτεον θέλομῆε ἀκολε-
θῆεσε τὸ πρῆε γρῆε γρῆε, ὅπε μᾶε ἔδωκαε οἱ διορθω-
ταε τῆε Μεταφυσικῆε, Λώκιοε, Κορυλλιακῆε, Βονέτ, κῆ
ἄλλοιο, ἐκτείνωνταε τε εἰε ἐκεῖνε, ὅπε αὐτοἱ παρέβε-
ξεωε, κῆ δείχνωνταε τῆε ἔροπε ἀποκτῆμῆε αὐτεε τῆε
ἐνωίεε, θέλομῆε σηκῶεσε προσέτεε κᾶθε ἀμφιβολίεωε
τῆε ὅτε ὀρεπεε νᾶ θεωρεῖνταε ὡε ἔμφυτοιο, εἰε τὸ ὀ-
ποῖον κῆ θέλομῆε ἀχαιρεσῆεσε τεε ἀκροατεε, καθῶε
εἰε τᾶ πρῆε γρῆε γρῆε (Τμήμ. Α'. Ψυχολ. Κεφ. Γ'.
Ἀρθρ. Δ'.) ὑπεχέθημῆε.

Λοιπὸν τῆε το Μῆεροε ἀντὶ μίεεε συνεθισμῆεε
Ὀντολογίεε, θέλεε εἶνε μίε χηκῆ πρῆε γρῆε γρῆε
περὶ τῆε ἀρχῆε τῆε ἰδεῶε κῆ ἐνωίεων· κῆ ἐπειδῆ ὅλεε
αἱ ἰδέεε κῆ αἱ ἐνωίεε εῖρεφονταε ἢ περὶ τῆε ἐσίεεε ἢ
περὶ τῆε ποιότητεε, ἢ περὶ τῆε ἀναφοράε· κῆ τῆε
πρῆε γρῆε γρῆε ἐξηγήεεσαμῆε ἤδη ἀρεκατῆ τῆε φύ-
εεε κῆ τεε ποιότητεε εἰε τὸ πρῆε γρῆε γρῆε Μῆεροε, ἔξε
τῆε το παρὸν θέλομῆε τὸ διαιρέεεε εἰε δύο Τμήμα-
εε, ἀπὸ τῆε ὅποῖεε τὸ εὐᾶ θέλεε ἀποδείξεε, πῶε ἀ-
ποκτῆμῆε τεε ἰδέεεε κῆ ἐνωίεεε τῆε φύεεεε κῆ τῆε ποιο-
τήετων τῆε σωματικῶε ἐσίεων, κῆ τὸ ἄλλο πῶε ἀπο-
κτῆμῆε ἐκεῖνεε τῆε ἔξεφῆρων ἀναφορῶε, τόσον τε ἐνόεε,
ὅσον κῆ τῆε ἄλλεε εἶδεεε.

Τ Μ Η Μ Α Α΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Καὶ Ἐγμοιωῶν ὡς πρὸς τὴν φύσιν ἔτι τὰς ποιότητας τῆς σωματικῶν Ὄμτων.

Ὅτι τὰ αἰδήματα εἶναι τὸ μόνον μέσον, διὰ τὴν ὁποῖαν ἀποκτείνῃ τὰς ιδέας καὶ ἐννοίας τῆς σωματικῶν ὄντων, κἀνεῖας δὲ ἀμφιβάλλει· ὅμως καὶ κἀνεῖας δὲ ἠμπόρεσε νὰ ἐξηγήσῃ μὲ ποῖον ἔσῃον ἢ ψυχὴ φθάνει διὰ μέσῃ των αἰδημάτων τῆς νὰ γνωρίσῃ τὴν ὑπαρξίν των σωμάτων, πολλῶν μᾶλλον τὰς ποιότη- τὰς τῆς.

Αἱ ὄσμαι, οἱ χυμοὶ, τὸ ψύχος, τὸ θάλπος (ζέ- σα), οἱ ἤχοι, τὰ χρώματα, καὶτ. εἶδομεν (Λογικ. Μέρ. Α΄. Τμήμ. Α΄. Κεφ. Α΄. Ἀρθρ. Α΄.) ὅτι εἶναι ἀπλᾶ ἀλλοιώσεις τῆς ψυχῆς μας, καὶ ὅτι εἰς τὰ σώ- ματα δὲ εἶναι κἀνεῖα ὅμοιον, ἢ ἀνάλογον μὲ αὐτὰ. Λοιπὸν μὲ ποῖον ἔσῃον ἀπὸ αὐτὰ τὰ αἰδήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὅλα εἰς αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἀνήκον εἰς αὐτῶν μόνον, καὶ τὰ ὁποῖα ἄλλο δὲ εἶναι ἄλλο ἀ- διάφοροι ἀλλοιώσεις τῆς εἶναι τῆς, πῶς λέγω ἀπὸ αὐτὰ φθάνει νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ὑπαρξίν πραγμάτων τό- σον ἀνομοίων ἀπὸ λόγῃ τῆς, ὅτι λογῆς εἶναι τὰ σώ- ματα; Τῆτο εἶναι ἢ πρώτη ἐρώνα, εἰς τὴν ὁποῖαν θέλομεν ἐναχοληθῆ· ἀγκαλὰ καὶ εἶναι πολλὰ δύσκο- λον νὰ εὐρωμῃ εἰς τόσον σκότος ἀκτῖνα φωτῆς, ὅπῃ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ καθὼς φέπει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς πρόπης, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ φθαίει
 μὰ γνωρίσῃ τὴν ὑπαρξίην τῆς σωμάτων.

Ο Α' ββᾶ Κονδυλλίακ ὑποθέτωντας εἰς τὴν φθί-
 αιδημάτων Πραγματεῖαν τὴν εἰς Ἀγάλμα ἄψυχον,
 εἰς τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ προσδέπται ὡς ἔτυχον, ἢ
 νὰ ἀφαιρῆται πότε μία καὶ πότε ἄλλη αἰθησις, ἀ-
 ποδείχνει ἐναργῶς, ὅτι ἐν ὄσῳ αὐτὸ εἶναι περλωρι-
 σμῆρον μόνον εἰς τὴν αἰθησιν τῆς ὀσφρήσεως, θέλει
 δοκιμάσει πότε εἰς καὶ πότε ἄλλο αἰθημα τῆς ὀσμῆς,
 μὴν ἰξιδύωντας ὅμως πόθεν προέρχονται αὐτὰ τὰ
 αἰθήματα, καὶ μὴν ἠμπορῶντας νὰ τὰ θεωρῇ, φθῶν
 ὡς ἀπλᾶς ἀλλοιώσεις τῆς ἑαυτῆς, δὲν θέλει ἠμπο-
 ρήσει ποτὲ νὰ συμπεραίνῃ ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ὑφίσταται ἔ-
 ξω ἀπὸ λόγου τὸ κανεῖν ἄγαγμα. Τὸ ἴδιον ἀποδείχ-
 νει καὶ ἔξω τὴν αἰθησιν τῆς γούσεως, καὶ τὴν τῆς ἀ-
 κοῆς, καὶ τῆς ὀράσεως.

Ἐκεῖνῳ ὅμως τὴν ἀνακάλυψιν, ὅπῃ αὐτὸ δὲν ἠ-
 θελεῖ κάμῃ πότε μὲ τὰς τέσσαρας εἰρημύβας αἰθήσεις,
 νομίζει ὁ Γάλλος Φιλόσοφος, ὅτι ἠθελεν ἠμπορέσῃ
 νὰ τὴν κάμῃ μὲ μόνον τὴν αἰθησιν τῆς ἀφῆς, καὶ
 ἰδὲ τίνι ἔσῳ.

Ὅποτεν, λέγει, τὸ Ἀγάλμα προσδιωρισμῆρον εἰς
 μόνῳ τὴν αἰθησιν τῆς ἀφῆς, ἀρχίζει νὰ ψηλαφᾷ
 τὸν ἑαυτὸν τὴν, καὶ εἰς σῶμα ἔξωτερικόν, εἰς τὴν
 πρῶτῳ φθίσασιν δοκιμάζει εἰς διπλῆν αἰθημα,
 καὶ εἰς τὴν δούτέρῳ εἰς ἀπλῆν* συμπεραίνει ἐντεῦ-
 θεον ὅτι εἰς τὴν πρῶτῳ τὸ ψηλαφώμῆρον μέρος ἀνή-
 κει εἰς τῆς λόγου τὴν, καὶ εἰς τὴν δούτέρῳ ὅτι δὲν ἀνή-
 κει εἰς αὐτὸ* ἀπὸ τῆς συμπεραίνει ὅτι εἶναι κά-
 ποιον τὴν, τὸ ὁποῖον ὑφίσταται ἔξω ἀπὸ λόγου τὴν, καὶ

ἔγω φθαίνει νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ὑπαρξίν των ὄξωτε-
ρικῶν σωματίων.

Διὰ τὰ μεταχειρισθῶ ὅμως τὸ πρῶτον εἰσὶν τὰ Δαλ-
λαμπέρτ (Πρόλογ. εἰς τὴν Εἰγκυκλοπαιδείαν) ἐκεί-
νη ἢ γέφυρα τῆς κοινωνίας, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ
διγαίνει ἀπὸ λόγου τῆς καὶ μεταβαίνει εἰς τὰ ὄξωτερι-
κὰ ἀντικείμενα, τὴν ὁποίαν ὁ Αἰββᾶ Κονδυλιὰν ἐ-
νόμιζεν ὅτι τὴν διήκουν εἰς τὴν αἰδήσιν τῆς ἀφῆς,
ἀμφιβάλω πολλὰ μήπως εἶναι ἀκόμη κεκαλυμμένη
καὶ πετυλιγμένη εἰς σκότος βαθυτάτην.

Ἐπειδὴ ἐγὼ συμαίνω ὅτι τὸ Ἄγαλμα, προσδιωρι-
σθέν εἰς αὐτὴν μόνην τὴν αἰδήσιν, θέλει ἔχει ἴ-
σως δύο αἰδήματα, ὅταν φιλαφᾶ τὸν ἑαυτόν τε, καὶ
εἰς ἄλλο μόνον ὅταν φιλαφᾶ εἰς ἄλλο σῶμα, ὅμως δὲν
θέλει ἔχει ἄλλο περὶ αὐτὸν.

Λέγω ἴσως, ἐπειδὴ αὐτὴν πλησιάσω εἰς ἄλλο δάκτυλον
εἰς τὸ μέτωπον, ἢ εἰς ἄλλο μέρος, συμβαίνει εἰς
ἀπὸ τὰ δύο· ἢ τὸ μέρος τὸ πλέον πεπεισμένον, ἢ
πλέον αἰδητικόν, διεγείρωντας εἰς αἰδέμα μεγαλύτε-
ρον, νὰ μοὶ ἀμβλυῇ τὸ ἄλλο αἰδέμα, ἢ νὰ μοὶ ἐ-
νωθῶν καὶ τὰ δύο αἰδήματα εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐπα-
φῆς, εἰς ἕνα ὅσον ὅπως αἰσῶς δὲν ἦτον βέβαιον καὶ ἄλ-
λὸν ἕνα ὅσον, ὅτι εἶναι δύο τὰ μέρη, ὅπως φιλαφῶν-
ται, ἐγὼ δὲν ἤθελα ἠμπορέσει νὰ διακρίνω τὰ δύο
αἰδήματα, ἀλλὰ ἤθελα τὰ πᾶρη διὰ εἰς ἄλλο μόνον καὶ
ἀδιαίρετον.

Ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑδοθῆ, ὅτι εἰς τὴν πρώτῃν φη-
σασίν τὰ αἰδήματα εἶναι δύο διακεκεμημένα, τὸ Ἄ-
γαλμα μὲν ἰξόρωντας πόθεν τὰ προέρχονται αὐτὰ
τὰ αἰδήματα, μὲν ἰξόρωντας ὅτι ἐφιλάφησε κἀνε-
να πρᾶγμα, μὲν ἰξόρωντας ὅτι μήτε ἡ ἀφῆς εἶναι
διακεκεμημένη εἰς πολλὰ μέρη, μήτε ὅτι ἔχει ἀφῆς,
θέλει αἰδανθῆ τὸ πολὺ πολὺ αὐτὰ τὰ δύο αἰδήμα-
τα, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ τὰ ἀναφέρῃ εἰς κἀνεῖνα μέ-
ρος τε. Πῶς λοιπὸν θέλει ἠμπορέσει νὰ γνωρίσῃ ὅτι
ἐφιλάφησε τὸν ἑαυτόν τε, ὅταν ἔχει δύο αἰδήματα,

καὶ ὅτι ἐφιλάφησεν ἄλλο πρᾶγμα ὅταν ἔχη σῶμα; καὶ αὐτὸ τὰ δύο αἰδήματα ἦτον ἰκανὰ νὰ τὸ κάμην νὰ γνωρίσῃ ὅτι ἐφιλάφησε τὸν ἑαυτόν τε, πῶς δὲν ἠθέλε κάμη χρεία, καὶ ὁπόταν φιλαφῶντας σῶμα θερμότερον ἢ ψυχρότερον ἄπὸ τὸ χέριτε, νὰ ἔχη ἐν ταύτῳ δύο διακεκριμένα αἰδήματα τῆς ἀντιστάσεως, καὶ τῆ θάλπης, ἢ τῆς ψυχρότητος, ἢ ὁπόταν ἠθέλε φιλαφήσῃ σῶμα καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα μὲ τὰ δύο χέριε νὰ νομίσῃ καὶ τότε ὅτι ἐφιλάφησε τὸν ἑαυτόν τε;

Λοιπὸν ὡς πρὸς αὐτὸ εἶναι τὸ ἴδιον νὰ λάβῃ σῶμα ἢ δύο αἰδήματα τῆς ἀφῆς, ὡς αὐτὸ νὰ λάβῃ σῶμα ἢ δύο τῆς ὀσμῆς, ἢ τῆ χυμῆ, ἢ τῆ ἤχε, ἢ τῆ χρώματος· καὶ αὐτὸ ἄπὸ αὐτὰ δὲν ἠμπορῇ νὰ συμπεραίνῃ τὴν ὑπαρξιν κανενὸς πρᾶγματος ἕξωτερικῆ, μίτε ἀπὸ μόνε τὰ αἰδήματα τῆς ἀφῆς δὲν θέλει ἠμπορέσει ποτὲ νὰ τὴν συμπεραίνῃ.

Καὶ ἂς μὴ ἀντιτείνῃ τινὰς ὅτι τὸ αἶδημα τῆς ἀντιστάσεως πρέπει νὰ φθάσῃ κατ' ἑαυτὸν εἰς νὰ τὸ κάμη νὰ ὑποπτύσῃ κανενὰ πρᾶγμα ἕξωτερικόν· ἐπειδὴ ὡς πρὸς τὸ Ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ἀκόμι δὲν ἰξάζει τί θέλει νὰ εἰπῇ μίτε ἀντίστασις, μίτε σῶμα ἀντιστάμενον, μίτε ἀφή, μίτε διύαμις, μίτε ἄλλο κανενὰ παρόμοιον πρᾶγμα, τὸ αἶδημα τῆς ἀντιστάσεως δὲν θέλει εἶναι ἄλλο, πλὴν σῶμα ἀπλῆν αἶδημα παρόμοιον μὲ τὸ τῆς ὀσμῆς, ἢ τῆ ἤχε.

Ἡμπορῆμεν λοιπὸν νὰ συμπερανώμεν ἐντεῦθεν πρῶτον, ὅτι κατ' ὅσον ἄλλας αἰδήσεις δὲν εἶναι καμμία ἀρκετὴ κατ' ἑαυτὴν νὰ μᾶς κάμη νὰ ἀνακαλύψωμεν τὴν ὑπαρξιν τῶν σωμάτων, ἔγω μὴδὲ ἢ ἀφή εἶναι τέτοια κατ' ἑαυτὴν. Δεύτερον ὅτι φαίνεται πῶς πρέπει ἀναγκαίως νὰ συυδράμην πολλαὶ αἰδήσεις εἰς τῆτο, ἄπὸ τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι ἢ ἀφή καὶ ἢ ὄρασις πρέπει νὰ συμβάλλῃ πλεονάζον, μὲ ὅλον ὅπῃ δὲν εἶναι εὐκόλοον νὰ διδυκρινήσωμεν μὲ ποῖον ἔσῳπον.

Ἀνεφερα εἰς ἄλλο μέρος (1) μίαν εἰκασίαν τοῦ τῆς ἑσπέρης, καθ' ὃν τὸ Ἄγαλμα ἠμποροῦσεν ἴσως μὲν τὴν βούθειαν τῆς ἀφῆς, καὶ τῆς ὀράσεως νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνακάλυψιν, τὴν ὁποίαν μοὶ φαίνεται τοῦτο νὰ τὴν ἀναφέρω καὶ ἐδῶ. Ὅθεν αὐτὴ πρὸς θεῶν παχίσει, ἀφίνωντας καὶ μέρος τὸ Ἄγαλμα, νὰ εἰπῶ ὀλίγα τινα περὶ τῆς ἑσπέρης, καθ' ὃν μοὶ φαίνεται πιθανώτερον, ὅτι τὰ βρέφη φθάσεν εἰς μίαν τέτοιαν ἀνακάλυψιν.

Ὅτι αὐτὰ εἰς τὰς πρώτας ἡμέρας δὲν γνωρίζουν τὴν ὑπαρξίν κανονὸς πρᾶγματός, τὸτο ἠμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτῶν τὴν ἀκίνησιν τῆς ὀφθαλμῶντες, καὶ ἀπὸ τὰς πάντη ἀποροσδιορίσεως καὶ τυχαίας κινήσεις τῆς χειρῶντες.

Ἐγὼ σοχαρίζομαι, ὅτι αὐτὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας δὲν ἀκολουθεῖν μὲν σκέψεως μὲν τὰ μάτια κανονία ὑποκείμενον μῆτε τὰ μεταβιβάσεν τινὸς λογῆς ἀπὸ τοῦ εἰς ἄλλο. Ἐὰν τὰ ματιάτες εἶναι σερρα, ἢ κινῶνται μηχανικῶς καθὼς ἔτυχε, καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ ἢ ψυχῆτες φαίνεται νὰ μὴ ἔχῃ ἄλλο, ὡς ἔλαφορα αἰδήματα φωτὸς καὶ χρωμάτων, χωρὶς νὰ ἰξόρην τι εἶναι, ἢ πόθεν προέρχονται.

Καὶ τὰ χεῖρα ποτὲ δὲν φαίνονται νὰ ἐκτείνωνται μὲ συνείδησιν πρὸς κανονία ἀντικείμενον, ἀλλὰ φαίνονται μὲ καθαρὰν μηχανικὴν κίνησιν, καὶ ἀδαφόρος εἰς κάθε μέρος.

Ἀλλὰ ἔχωντας πάντοτε ἔμφοροσύνης τὸ ἴδιον χῆμα καὶ τὸ ἴδιον χῶμα τῆς μηρῶς, ἢ τῆς βυζάσρας, ἀκρίωντας πάντοτε τὴν ἴδιαν φωνὴν, καὶ μάλιστα παρατηρῶντας ὅτι ἢ ἀλγυδῶν τῆς πείναςτες δὲν παύει, μῆτε ἀνθυποβάλλεται ἢ ἡδονὴ τῆς χυμῶς, καὶ τῆς ἑσπέρης ἀλλέως, ὡς ἂν ὁπόταν ἔχεν ἔμφοροσύνης ἐκεῖνο
τὸ

(1) Ἐπιτομή τῆς περὶ ἀνθρωπίνης νοσῆς Φιλοσ. Δοκίμ. τῆς Λατίν. Παράρτημ. Α'. Κεφ. Θ'. τῆς Β'. Βιβλίου.

τὸ τὰδε χῆμα, ἢ ἀκύν ἐκείνω τῷ τὰδε φωνῷ, ἢ δοκιμάζον ἐκείνω τῷ τὰδε ψηλάφῃσιν, ἢ ἐκείνο τὸ τὰδε κίνημα τῷ χειλέων ἢ τῆς γλώσσης, μὲ τῷ ὁποίῳ βυζάνον τὸ γάλα, φαίνεται βέβαια ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ παρᾶγματα παρέπει νὰ συνδέωνται μὲ σφικτὸν δεσμόν εἰς τὸν νῦν τες.

Ἡμπορεῖ λοιπὸν νὰ ἀκολουθῇ πολλαῖς φοραῖς, ὅπῃ ἐνοχλεῖται ἅπο τῷ ἀλγηδόνα τῆς πείνας, νὰ ἐπιθυμῆν δὲ νὰ ἔχον πάλιν ἔμποροῦντες ἐκείνο τὸ χῆμα ἢ ἐκείνω τῷ φωνῷ καὶ ἐκείνω τῷ ψηλάφῃσιν, ἢ ἐκείνο τὸ αἰδήμα τῷ χυμῷ, ἅπο τὰ ὁποῖα παρᾶμυθῆσιν ἄλλῃ φορᾶν· ὅμως νὰ διείσκον ἀνωφελῆ τῷ ἐπιθυμῖαν τες. Τῆτο λοιπὸν τὸ νὰ βλέπτον πολλὰκις ὅτι δεῦν κρέματα ἀπὸ λόγους νὰ λάβον αὐτὰ τὰ αἰδήματα ὅταν θέλουν, καὶ μάλιστα ὅταν τὰ ἐπιθυμῆν θερμῶς, μοι φαίνεται ὅτι παρέπει νὰ ποροζνήσῃ εἰς αὐτὰ μερικαῖς φοραῖς ἢ τῷ ὑποψίαν, ὅτι ποροέρχονται ἀπὸ κάποιον παρᾶγμα δὲφορον ἀπὸ λόγους.

Ἡ ὑποψία αὐτῆ ἴσως πηγαίνῃ αὐξανώντας ὁπόταν παρᾶτηρήσῃν ὅτι αἱ φωναὶ, ὅπῃ αὐτὰ φυσικῶς διγάζον, ὁπόταν αἰδανώνται ὅτι ἐνοχλεῖται ἢ ἀπὸ ἀλγηδόνα τῆς πείνας, ἢ ἀπὸ σφιξίμον τῷ παργάτων, ἢ ἀπὸ κάμμῃαν ἄλλῃ αἰτίαν, ἔχον τῷ δύναμιν νὰ κάμῃν τῷ βυζάσρα, ἢ τῷ μητέρα νὰ πλησιάζῃ εἰς αὐτὰ, ἢ νὰ παρηγορῇ τῷ λύπῃν τες· ἢ ὁπόταν κατάλαμβανώντας τῆτο ἀρχίσῃν μὲ συμείθῃσιν νὰ διγάζον αὐτὰς τὰς φωνὰς, καθὼς αἰδανθῆν νέαν ἀλγηδόνα, δὲ νὰ λάβον πάλιν παρᾶμυθῖαν· ἢ τέλος πάντων ἰδῆν ὅτι αὐτὰ αἱ φωναὶ κράζον εἰς τῷ λόγους ἐκείνον, ὅπῃ θέλει τὰ παρᾶμυθῖση.

Ἡ μητέρα, ἢ ἡ βυζάσρα ὡς πλέον συνηθισμῖα καὶ πλέον χῆσιμα ἀντικείμενα φαίνονται ὅτι παρέπει βέβαια νὰ εἶναι εἰς τὰ βρέφῃ τὰ παρᾶτα, ὅπῃ ἀνακαλύπτῃν.

Ἀφ' ἧ κάμει αὐτὴ τὴν πρώτην ἀνακάλυψιν, καὶ τὸ πρῶτον βῆμα (ὅτι νὰ εἰπῶ ἔτι), ἔξω ἀπὸ λόγου τῆς, εἶναι εὐκόλον ἔπειτα νὰ καταλάβωμεν πῶς θέλει ἠμπορέσων κατ' ὀλίγον ὀλίγον νὰ ἀνακαλύψων καὶ τῶν ἄλλων σωματικῶν τὴν ὑπαρξιν.

Ὁ πρῶτος ὁδηγὸς εἰς τῆτο θέλει εἶναι εἰς τὰ βρέφει ἢ ἀπὸ οὐδὺς ὅπῃ μάθων πῶς τὸ αἶδημα τῆς ἀνδισάσεως δείχνει τὴν παρουσίαν ἐνὸς ἕξωτερου ἀντικειμένου. Εἰς αὐτὴν θέλει ἐνωθῆ καὶ ἡ ὄρασις, ἡ ὁποία κατ' ὀλίγον ὀλίγον θέλει ὁδηγεῖται ἀπὸ τὴν ἀφῶ καὶ τὸν ἔσοπον, ὅπῃ μετ' ὀλίγον θέλομεν εἰπῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς τρώπης, καθ' ὃν ἀποκτῶνται αἱ
ιδέαι τῶν χημάτων ἔ' τῶν ἀποσάσεω
τῶν σωμάτων.

Ημεῖς ἀνοίγωντας τὰ μάτια, εἶμαθε πόσον συ-
νειθισμένοι νὰ ἀναγνωρίζωμεν εὐθὺς τὰ σχήματα, καὶ
τὰς ἀποσάσεις τῶν πραγμάτων, ὅπῃ ἔχομεν ἔμπρο-
σθέν μας, ὥστε μᾶς φαίνεται ἀπίστων νὰ μὴ συμβαί-
νῃ τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὰ βρέφη, ὁπότεν πρῶτῳ φο-
ρῶν ἀνοίγῃν τὰ μάτια τὸς εἰς τὸ φῶς.

Ὅποτεν ὁμως ἐξεταθῇ προσεκτικῶς, ὅτι τὰ αἰ-
δήματα τῆς φωτὸς καὶ τῶν χρωμάτων εἰς τὰς πρῶτας
ἡμέρας τὰ βρέφη δὲν ἠμποροῦν νὰ τὰ θεωρῶν, ὡς
ὡς ἀπλᾶς ἀλλοιώσεις τὸς, καὶ ὡς πράγματα ὑφιστάμενα
εἰς τὴν λόγῳ τὸς, εὐκολὰ κατανοεῖται, ὅτι ἀπὸ τὰ τέ-
τοια αἰδήματα αὐτὰ δὲν θέλου ἠμπορέσει νὰ ἀπο-
κρίσῃν καμμίαν ιδέαν μήτε τῶν χημάτων, μήτε τῶν ἀ-
ποσάσεων, ὅπῃ ὑφίστανται ἔξω ἀπὸ λόγῳ τὸς.

Τῆτο ἐμπεδόνεται ἀπὸ τὴν ἀδραστηρίαν ἐκείνην,
ὅπῃ συμβαίνει καὶ εἰς τὸς ἐφήβους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι
ὄντας τυφλοὶ ἐκ ἀρετῆς, ἀρχίζῃν καὶ πρῶτῳ φορῶν
νὰ βλέπων καθὼς ἐλαττωθῇ, ἢ σιωπῶν ὁ καταρά-
κτης ἀπὸ τὰ μάτια τὸς. Διὰ τὴν καὶ αὐτοὶ κατ' ἀρχὰς
ἄλλο δὲν δοκιμάζῃν, ὡς εἰς τὴν συγκεχυμένον αἰδή-
μα φωτὸς. Εἰς αὐτὸ ὁμως τὸ φῶς κατ' ἀρχὰς δὲν ἰ-
ξούρῃν νὰ διακρίνῃ κανένα χῶμα, ὁπότεν δὲν ἡ-
θέλου ἔχῃ κάποιαν ιδέαν ἀπὸ προπότερα· καθὼς
συμβαίνει εἰς πολλὰς, οἱ ὅποιοι μ' ὄλον ὅπῃ εἶναι
τυφλοὶ, δὲν εἶναι ὁμως πόσον ὅπῃ νὰ μὴ διαπερᾶ
καμμία ἀκτῖνα φωτὸς εἰς τὰ μάτια τὸς, καὶ νὰ τὸς
δίδῃ τὴν δυνάμιν νὰ διακρίνῃ τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν
νύκτα, καὶ νὰ διακρίνῃ καὶ κάποια πράγματα. Τῶν
δε

δὲ χιμάτων καὶ τῶν ἄποσάσεων διὰ τῆς ὁράσεως δού-
 ῃ ἔχεν κατ' ἀρχὰς καμμίαν ιδέαν, μὲ ὅλον ὅπῃ τὴν εἶ-
 χαν ἀποκρίση διακεκεμημένως μὲ τὴν ἀφῶν.

Καὶ ὅσον μὲν διὰ τὸ χῆμα, τὰ ὑποκείμενα τὰ
 πλέον συνειδησιμῶν, καὶ τῶν ὁποίων εἶχαν διὰ τῆς
 ἀφῆς τὴν πλέον σαφῆ γνώσιν, μὲ τὰ μάτια δού-
 ῃ ξόρην πλέον νὰ τὰ ἀγνώρισαν, καθὼς βεβαιόνη-
 ται ἀπὸ τῆς πείρας τῆ Σχέτζελδου, ὅπῃ ἀναφέρει ὁ
 Αἰββᾶ Κοιδυλλιάκ εἰς τὴν ἐν τῇ Αἰδημάτων Πραγμα-
 τείαν (Μέρ. Γ'. Κεφ. 5.), καὶ ἀπὸ τῆς πλέον προ-
 σφάτους τῆ Βέτζη, τῆς ὁποίας ἠμπορεῖτε νὰ τὰς ἰδῆ
 εἰς τὰ ἐπίλεκτα συγγραμμάτια τῶν Μεδιολάνων ἐν τῇ
 Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν, Τόμ. Ζ'. Σελίδ. 183. (1).

Ὅσον δὲ διὰ τῆς ἀποσάσεως διηγείται ὁ Σχέτζελ-
 δου, ὅτι εἰς τὸν τυφλόν, ὅπῃ ἰαβόδου, τὰ ἀντικεί-
 μενα κατ' ἀρχὰς ἐφαίνοντο νὰ εἶναι ὅλα εἰς τὴν ἐ-
 πιφανείαν τῶν ὀφθαλμῶν τε, τῆ ὁποίας ὁ λόγος ἦτον
 (λέγει ὁ Αἰββᾶ Κοιδυλλιάκ) ὅτι μὲ τὸ νὰ εἶχε καὶ
 ὑποκρίματα κάποιον αἰδημα φωτός, καὶ ἔμαθε μὲ τὴν
 πείραν, ὅτι αὐτὸ τὸ αἰδημα ἔπαυε καθὼς ἔβασε τὸ
 χεῖρ ἐπάνω εἰς τὰ μάτια, ἔπαυε νὰ πισδῆ ὅτι
 τὸ φῶς ὑφίστατο ἐπάνω εἰς τὰ ἰδῆ μάτια.

Τὸ βρέφος κατ' ἀρχὰς δού-
 ῃ θέλει πισδῆ μήτε τῆ-
 το, μὲ τὸ νὰ μὴν ἰξόρη μήτε αὐ-
 ῃ ἔχη μάτια. Μὲ
 τὸν

(1) Ὁ Μολινέ ἐπαύθη εἰς τὸν Λωκίον τὸ πρόβλημα αὐ-
 τοῦ τυφλοῦ ἐκ χιματῶν ἀποκρίστας τὴν ὁρᾶσιν ἠμπορεῖσε μὲ τὸ
 μάτι μόνον νὰ διακρίνη ἓνα κύβον ἀπὸ μιαν σφαιρῶν. Ὁ ἴδιος
 ὁμοίως Μολινέ ἀποφασίζει ὅτι ὄχι, καὶ συμφωνεῖ μὲ αὐτὸν κατὰ
 πάντα καὶ ὁ Λωκίος. Ὁ Αἰββᾶ Κοιδυλλιάκ, εἰς τὸ περὶ ἀρχῆς
 τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων Δοκιμίωντα, φρονεῖ τὸ ἐναντίον· εἰς τὴν
 περὶ Αἰδημάτων ὁμοίως Πραγματείας ἐδιορθώθη. Ἐγὼ εἰς τὸ
 Α'. Παράρτημα τῆ Θ'. Κεφ. τῆ Β'. Βιβλίον τῆ Λωκίαν ἀνέφερα
 εἰς πλάτος τὰς διαφορὰς λόγους, ὅπῃ ἐπιβεβαιώθη τὴν ἀπόφασιν
 τῆ Μολινέ, ἢ ὁποία μετὰ πάντα ἐβεβαιώθη πληρέστατα ἀπὸ τῆς
 ἐπιρροῆς πείρας.

τὸν καιρὸν ὅμως θέλει φησὶν ὅτι βιώνοντες τὸ χέρι τε ἐπάνω εἰς τὰ σώματα σιεπάζονται τὰ χρώματά τε, καὶ φαίνονται πάλιν, καθὼς σιεπῶσι τὸ χέρι. Ἀπὸ τῆτο κατ' ὀλίγον ὀλίγον θέλει ἀρχίσει νὰ διακρίνη τὸ χῶμα τῆς χειρός τε ἄπο ἐκεῖνα τῶν ἄλλων σωμάτων· ἔπειτα θέλει ἀρχίσει νὰ μετατοπίζη τὸ αἶδημα τῆς χρώματος ἐπάνω εἰς τὸ χέρι καὶ εἰς τὰ ἴδια σώματα, καὶ νὰ θεωρῆ τὰ χρώματα ὡς παράγματα ἐμπεφυκότα (προσκολλημῆρα) εἰς τὰ ἴδια σώματα.

Μὲ τῆτον τὸν ἔσπον, τῆ ὁποῖα ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἰδῆ μίαν ἀνάλυσιν ἀκριβεσέραν εἰς τὸν Α' ββᾶ Κονδυλλίαν (Πραγμ. φησὶ Αἰδημάτων Μέρ. Γ'. Κεφ. 3.), θέλει ἀρχίσει τὸ βρέφος νὰ ξεκολλᾷ ἄπο τὸν ἑαυτὸν τε τὰ χρώματα, καὶ νὰ τὰ πηγαίνη εἰς διαφόρους τόπους, ὅπε δέισκει μὲ τῶ ἀφῶ τὰ ἀντικείμενα, ἐπάνω εἰς τὰ ὅποια τὰ νομίζει διακεχυμῆρα.

Παρομοίως φηλαφῶντας μὲ τὸ χέρι τὰς ἄκρας πότε σῆος καὶ πότε ἄλλε σώματος, καὶ βλέπωντας νὰ συσοιχῶν μὲ αὐτὰ τὰ ὄρα τῆς χρώματος τῆς, θέλει ἀρχίσει νὰ χηματίζη μὲ τῶ ἀφῶ καὶ μὲ τῶ ὄρασιν τῶ ἰδέαν τῶ διαφόρων χημάτων τῆς.

Τέλος πάντων βλέπωντας, πῶς δια νὰ φθάση νὰ φηλαφήση τῆτο ἢ ἐκεῖνο τὸ χῶμα, πρέπει νὰ εἰτεῖνη τὸ χέρι τε πότε φηλασότερον καὶ πότε ὀλιγώτερον, θέλει ἀρχίσει νὰ χηματίζη καὶ κάποιαν ἰδέαν τῶ διαφόρων ἄποσᾶσεων.

Κατ' ἀρχὰς ὅμως δευ θέλει ἔχη καμμίαν ἰδέαν τῶ ἄποσᾶσεων, ὅπε εἶναι μεγαλήτεραι ἄπο ἐκεῖνας, εἰς τὰς ὁποῖας ἠμπορεῖ νὰ φθάση μὲ τὸ χέρι τε καὶ τὰ ἀντικείμενα, ὅπε εἶναι ἔξω ἄπο αὐτὸ τὸ χῶμα, θέλει τῆ φαίνονται ἴσως ὅλα εἰς μίαν καὶ τῶ αὐτῶ ἄποσᾶσιν, καθὼς τὰ ἄσρα εἰς τὸν ἔρανόν, μ' ὅλον ὅπε εἶναι εἰς ἄποσᾶσεις διαφόρους πρὸς ἄλληλα, μ' ὅλον τῆτο μᾶς φαίνονται ὅλα παρομοίως ἄπομεμακρυσμῆρα, καὶ ὅλα προσκολλημῆρα εἰς μίαν καὶ τῶ αὐτῆ κοίλῶ ὅπιφάνειαν.

Ὅποταν ὁμοῦς ἐκτείνωνται τὸ χέρι δὲ νὰ πιάσῃ εἷς αὐτικεῖμνον, ἰδῆ ὅτι δὲν τὸ φθάσει, μήτε θέλει ἢ μπορέσει νὰ τὸ φιλαφήσῃ, αὐτὸ δὲν πλησιάσῃ εἰς αὐτὸ, θέλει ἀρχίσει νὰ γνωρίζῃ, ὅτι εἶναι ὑποκείμενα πολὺ μακρύτερα ἀπὸ τὸ μακρὸς ἤδη χειρῶν τῶν· ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον ἢ μικρότερον διάστημα, ὅπῃ ἀρέπει νὰ ἔξῃ δὲ νὰ τὰ φθάσῃ, θέλει ἀρχίσει νὰ μετῆ τὴν διάφορον ἀπόστασίνης, καὶ ἔτι θέλει ἀρχίσει νὰ πλατωεῖται ἢ ὁρατὴ ἐπιφάνεια, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀφικυκλόνηται.

Κατ' ὀλίγον ὀλίγον θέλει μάθῃ νὰ μετῆ καὶ μετὰ τὰ μάτια μόνον τὴν ἀπόστασιν εἰς αὐτικεῖμνους ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τῶν ἐπιπέδων, καὶ ἤδη ἄλλων μεταξὺ αὐτικεῖμνων. Μὲ τὴν πολλὴν χρῆσιν θέλει σοχαδῆ ὅτι εἷς αὐτικεῖμνον, ὅσον συμμότερα εἶναι, τόσο καθαρώτερον εἶναι εἰς τὴν ὄρασιν, καὶ πέναντιόν ὅσον ἀελαστότερον μακρυνέται, τόσο σκοτεινότερον γίνε-
ται (1). Θέλει ἀνατηρήσει, ὅτι τὸ αὐτὸ αὐτικεῖμνον ὅσω ἀελαστότερον ἀπομακρυνέται τινὰς ἀπὸ αὐτὸ, τόσο μικρότερον πάντοτε φαίνεται· (2) καὶ ἀπὸ
τὴν

(1) Ἡ ἀπόστασις, δὲ νὰ εἶναι πλέον καθαρὰ καὶ ἀελαστοκλειμένη ἢ ὄρασις, εἶναι ἀελαστοκλειμένη, κατὰ τὴν διάφορον κατὰστασιν ἤδη ἀφθαλμῶν· κοινότερον ὁμοῦς ἀποσδιορίζεται ἕως ὀκτὼ δάκτυλα Γεωμετρικὰ (ὅπερ εἰσὶν $\frac{3}{12}$ τῶν γεωμετρικῶν ποδῶν). Ὅμως ἡ ἀελαστοκλειμένη τῆς καθαρότητος δὲν γίνεται πολλὰ αἰδητὴ, παρὰ ὅποταν εἶναι πολλὰ αἰδητὴ ἢ ἀελαστοκλειμένη τῆς ἀπόστασεως, καὶ δὲ τὴν αἰδητὴν καὶ ἢ μείωσις τῆς ποσότητος τῶν φωτῶν, ὅπῃ πέμπεται, ἢ αὐτανυκκίεται ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ἐμβαίνει εἰς τὰ μάτια.

(2) Τὸ φαινόμενον μέγεθος τῶν αὐτικεῖμνων εἶναι πάντοτε ἀντιλογον μὲ τὴν γωνίαν, ὅπῃ κἀμνην εἰς τὸ μάτι αἱ ἀκτῖνες τῆς φωτῆς, ὅπῃ πέμπονται ἀπὸ τῆς ἀκρας τῆς ἰδίας αὐτικεῖμνης· ἐπειδὴ αὐτὴ ἢ γωνία πάντοτε μειῖται κατὰ τὸν λόγον τῆς ἀποστασεως τῶν αὐτικεῖμνων· δὲ τὴν τὸ αὐτικεῖμνον φαίνεται πάντοτε μικρότερον.

Ὅμως καὶ ἐδὲ αἱ μικραὶ ἀελαστοκλειμένη δὲν εἶναι ἰκαναὶ νὰ σμικρύνων τὴν φασὶν τῶν αὐτικεῖμνων· ἕως εἰς εἷς σημεῖον τὸ αὐτικεῖμ-

Κεφ. Β'. Σχήματα Ἐ Α' ποσᾶς. 159

πὴν μεγαλιτέραν ἢ μικροτέραν καθαρότητα, καὶ τὸ φαινόμενον (δοκῆν) μέγεθος, θέλει κανονισθῆναι ἢ συμπεραίνῃ τὴν διαφορὸν ὑπόστασίν τε.

Ὅλα αὐτὰ τὰ φαινόμενα, ὅπερ ἡμεῖς κάμνομεν τώρα ὅσον εὐκόλα καὶ ὅσον ἐγγύωρα, τὸ βρέθος δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ μάθῃ, ὡσαύτ' κατ' ὀλίγον ὀλίγον, καὶ μὲ τὴν πολυκαιρίαν.

Εἶδω

γον φαίνεται πάντοτε τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ μέγεθος, ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ διακρίνονται ἀκόμι καθαρά ὅλα τὰ μέρη τε, ἢ μνήμη τῶ μεγέθους, εἰς τὸ ὅποιον τὸ ἀντικείμενον ἐφάνη, ὅταν ἦτον συμμιόστερα, κάμνει νὰ φαίνεται ἀκόμι καθῶς ἁπλοῦστερα. Ὅποταν ὅμως μακρυωθῆ πολλὰ, πολλὰ δὲ τὰ μέρη τε γίνονται ἀύρατα, καὶ τότε ἀρχίζει ἡ μείωσις τῶ φαινομένων μεγέθους.

Ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια μείωσις δὲν εἶναι πάντοτε ἀκείβως ἀνάλογος μὲ τὴν ὑπόστασιν. Ἐνὰ ἀντικείμενον ὁρώμενον κάτωθεν ἢ ἐπάνωθεν εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν φαίνεται μικρότερον, παρὰ ὁρώμενον οὐρανικῶς ἢ ὅθεν παρατηρῶντας τὰς ἀνθρώπους ὑπὸ ἑνὸς ὑψος τειχοσίων ποδῶν, φαίνονται πυγμαῖοι, παρατηρῶντας τὰς ἄλλους εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, φαίνονται χερδὸν τῶ ἰδίῃ φυσικῶ μεγέθους. Ὁ λόγος τῆς εἶναι, ἐπειδὴ αἱ κατὰ κορυφῶν ὑποστάσεις φαίνονται πάντοτε μικρότεραι ἀπὸ τὰς οὐρανικῶς, μὲ τὸ νὰ μὴ ἠμπορῶν ἐκείναι νὰ μέρηθῶν ἀπὸ τὰ μεταξὺ ἀντικείμενα, καθῶς ἠμπορῶν αὐταί. Λοιπὸν ἐπειδὴ ἡ ἐξέδωρμη ἡδὴ ἐκ πείρας ὅτι εἶναι ἀντικείμενον ὁρώμενον ὑπὸ μίαν δοθείσαν γωνίαν εἶναι ὅσον μεγαλιότερον, ὅσον εἶναι μακρύτερα, καὶ ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι εἶναι πολλὰ μακρύτερα, ὅποταν τὸ βλέπωμεν οὐρανικῶς, παρὰ ὅταν τὸ βλέπωμεν κατὰ κορυφῶν, ἔπειτα νὰ μᾶς φαίνεται πολλὰ μεγαλιότερον εἰς τὴν ἁπλοῦτερον πείρασιν, παρὰ εἰς τὴν ὁυρανίαν. Ἐνθυμῶμαι προσέτι ὅτι βλέπωντας μίαν φορὰν μαζί μὲ ἄλλης ἀπὸ τὴν μέσω εἰς τὸν ἄλλον βόθρα, τὰ ὅποια ἦτον εἰς τὴν κορυφῶν εἰς ἄλλης ἄλλης μοναχᾶ καὶ ξεχωριστὰ, μᾶς ἐφάνητο ὡς ἐλέφαντες. Ὁ λόγος τῆς παρομοίως ἦτον, ἐπειδὴ εἶχαμεν ἐμπροσθέν μας ἀνοικτὴν ὄλυν πὴν ὑπόστασιν τῶ ἄλλης, ἢ ὅποια μὲ ἀνεπαίσθητον ἐπιπέδω διακρίσεως τῶ δύο ἄλλης, καὶ μὲ τὸ νὰ μᾶς ἐφάνητο ὅσα τῶ ἢ ἀπόστασις τῶ ἀντικείμενων μεγαλιότερα, ἐγένονταν μεγαλιότερα καὶ ἡ κείσιν τῶ μεγέθους, καὶ ὅσον πειρασότερα καθ' ὅτι δὲν ἦτον ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον

μῆτρον

160 Τμήμ. Α'. Ὅμτα σωματικά.

Ἐδὼ ὅμως ἀναφύονται δύο ζητήματα· εἴα ἴδῃ τὴν ἀντικείμενα φαίνονται εἰς τὴν φυσικὴν τῆς θέσειν, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἡ εἰκόνα τῆς εἰς τὰ μάτια μας ἐντυπώνεται ἀντίστροφα· καὶ ἄλλο ἴδῃ τὴν κοιτάζοντα εἴα ἀντικείμενον μὲ δύο μάτια, φαίνεται ἀπλῶν, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἡ εἰκόνα, ὅπῃ ἐντυπώνεται εἰς τὰ μάτια μας εἶναι διπλῆ.

K E-

μήτε σπῖτια, μήτε δένδρα, μήτε ἄλλα ἀντικείμενα γνωσά, μὲ τὰ ὅποια νὰ ἠμπορῶμεν νὰ τὰ συγκρίνωμεν.

Τῆτο εἶναι προσέτι τὸ αἶτιον ὅπῃ ὁ κρανὸς δὲν μᾶς φαίνεται ἡμισφαίριον, ἀλλὰ ἡμισφαιροειδές, εἰς τὸ ὅποιον τὰ σημεῖα τῆ οὐρανίου μᾶς φαίνονται ὅτι εἶναι πολὺ μακρύτερα, παρά ἐκεῖνα ὅπῃ πλησιάζον εἰς τὸ Zenith, ἀπὸ τὸ ὅποιον προέρχεται ὅπῃ ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, οἱ πλανῆται, καὶ τὰ ἄστρα νὰ φαίνονται μεγαλύτερα, ὅταν εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὅσον πληγέντων πρὸς τὸν μεσημβρινόν, νὰ μικρύνωνται εἰς τὴν ὀρκσίνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Διὰ τὶ τὰ ἀντικείμενα φαίνορται ὀρθὰ, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἡ εἰκόνα τῆς εἰς τὰ μάτια μας ἐντυπώρεται ἀνάποδα, καὶ διατὶ φαίνορται ἀπλᾶ, εἰς καιρὸν ὅπῃ τὰ κοιτάζομεν μὲ δύο μάτια, ἔ ἡ εἰκόνα τῆς εἶναι διπλῆ.

Ὅτι ἡ εἰκόνα τῆς ἀντικειμένων ἐντυπώρεται ἐπάνω εἰς τὸν δικτυοειδῆ ἀντίστροφα, τὸ δείχνειν εὐκόλα οἱ ὀπτικοὶ μὲ τὸ πείραμα τῶ τεχνικῶ ὀφθαλμῶ, ἢ τῆς μηχανῆς, ὅπῃ μιμῆται τὸ χῆμα τῶ ἀνθρώπινε ὀφθαλμῶ· καὶ ὁ κύρ Βέτζης δὴρῆκε τὸν ὄστροπον νὰ τὸ δείξη καὶ εἰς τὸν ἴδιον φυσικὸν ὀφθαλμὸν διγαλμῶνον ὑπὸ τὰ πτώματα. Ἀπόδειξις τῶ λεγομῆς εἶναι καὶ τὰ πειράματα τῶ ὀπτικῶ θαλάμῃ, καὶ εἶναι πρὸδηλος καὶ ὁ λόγος τῶτῃ· ἐπειδὴ αἱ ἀκτῖνες, ὅπῃ σέλλονται ἀπὸ τὸ ἐπάνω μέρος τῶ ἀντικειμῆς, ἐμβαίνωντας εἰς τὴν κόρην, καὶ ἀπολεθῶντας τῆς δρόμου τῆς, πρέπει νὰ ὑπάγην νὰ πλήξην τὸν δικτυοειδῆ εἰς τὸ κάτω μέρος, καὶ ὅτῃ ἐναντίας ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἔρχονται ὑπὸ τὸ κάτω μέρος τῶ ἀντικειμῆς, πρέπει νὰ ὑπάγην νὰ τὸν πλήξην εἰς τὸ ἐπάνω μέρος.

Φαίνεται ὅτῃ τῶτο ὅτι τὸ ἀντικείμενον ἔσπερε νὰ φαίνεται ἀνάποδα· ἐπειδὴ τέτοια εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς εἰς τὸ μάτι. Ὅμως τῶτο τὸ σφάλμα, ὅπῃ ἠμπορεῖσε νὰ θρηνηθῆ, αὐτὴ ἡ ψυχὴ εἶχε νὰ κείνη καὶ τὴν εἰκόνα, ὅπῃ εἶναι ἐντετυπωμῆν εἰς τὸ μάτι, τὸ διορθώνει ἢ ἀφῆ εἰς τὴν ἰδίαν σιγμῶ, ὅπῃ διδάσκει τὸν ὀφθαλμὸν νὰ γνωεῖξη τὴν ἕξφορον θέσιν τῆς ἀντικειμῶν.

Τὸ βρέφος λοιπὸν εἰς καιρὸν ὅπῃ ψιλαφᾶ μὲ τὸ χεῖρ, καὶ ὀφθαλρεῖ μὲ τὸ μάτι τὸ ἐπάνω μέρος τῶ ἀντικειμῆς, χωεῖς νὰ ἐξόβρη ὅτι αὐτὸ ἐντυπώνει κάμμιαν εἰ-

κονα τῆ εἰς τὸ μάτι, συληθίζει γὰρ θέτη μὲ τὸ μάτι τὸ αὐτὸ μέρος εἰς ἐκείνον τὸν τόπον, ὅπῃ τῆ τὸ δείχνει τὸ χέρι· τὸ ἴδιον κάνει καὶ ἄλλο τὸ κάτω μέρος· συληθίζει λοιπὸν γὰρ τὸ βλέπει ὅπῃ τῆ τὸ δείχνει τὸ χέρι, καὶ ἐπομύτως εἰς τὴν ἀληθινὴν καὶ φυσικὴν θέσιν τῆ.

Ὅσον ἄλλο τὸ δούτερον ζήτημα, πολλοὶ φιλόσοφοι σοφοὶ, καθὼς ὁ Γασσάνδος, ὁ Τακβέτιος, ὁ Κλέρ, ὁ Κάλβιας, ὁ Ἄλλερ, ὁ Κατ, καὶ ἄλλοι, ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἀντικείμενον φαίνεται ἀπλῆν, ἐπειδὴ τὰ μάτια ἐνεργῶν ἀμοιβαδὸν, πότε τὸ εἶνα καὶ πότε τὸ ἄλλο, καὶ ὅχι ποτὲ καὶ τὰ δύο ὁμῶς.

Τὸ σφάλμα ὅμως αὐτῆς τῆς δόξης ἀποδείχεται εὐκόλα μὲ εἶνα πείραμα ἀπλῆσαν. Ἐλίψαι τὸ εἶνα μάτι μὲ τὸ δάκτυλόν σε, ἢ ἐπάνωθεν, ἢ κάτωθεν, καὶ ἀφισαι τὸ ἄλλο ἐλθόν· ἔπειτα κοίταξαι καὶ μὲ τὰ δύο κανεῖνα ἀντικείμενον, καὶ θέλεις τὸ ἴδιον διπλῆν· ἢ βάλῃ ἀντικρὺ εἰς τὴν μύτιν σε εἶνα δάκτυλον εἰς ἄλλο μίαν παλάμης, ἢ δύο, καὶ σερέωσαι καὶ τὰ δύο μάτια σε εἰς τὸ ἀντικρυνόν μέρος, ἢ ἐπάνω εἰς κανεῖνα ἀντικείμενον, ὅπῃ εἶνα ξέμακρῃ, καὶ θέλεις ἴδιον καὶ τὸ δάκτυλον διπλῆν· σημεῖον ἀπόδηλον, ὅτι τὰ μάτια ἐνεργῶν καὶ τὰ δύο ὁμοχρότως.

Ὁ Τερ ἐπρόβαλε τὴν αὐτὴν εἰρημικὴν δόξαν μὲ ἴσον ἄλλον, λέγωντας ὅτι ἐντυπώνεται ἀληθινὰ ἢ εἰκόνα τῆ ἀντικείμενον καὶ εἰς τὰ δύο μάτια, ἐντυπώνεται ὅμως εἰς τὸ εἶνα καθαρά, καὶ εἰς τὸ ἄλλο σκοτεινὰ, εἰς ἴσον ὅπῃ ἡ ψυχὴ λαμβάνει τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν σιμείωσιν, ἢ τὴν σιμείωσιν καὶ τὴν ἀπόληψιν, καθὼς λέγουσιν οἱ Λεβνιτιανοὶ μόνον τῆς καθαρᾶς εἰκόνας, καὶ ἄλλο τῆ τὸ ἀντικείμενον φαίνεται ἀπλῆν.

Ὅμως ἔξω ἀπὸ τῆς πολλῆς λόγως, ὅπῃ ἀποσφύεσται τῆ ἀντιπροβάλλει ὁ Ἀββᾶ Τέσας (1), καὶ αὐτὴ
ἢ δό-

(1) Σκέψαις ἐπάνω εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα, ὅπῃ ἐπρόσφερον ὁ Τερ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Ἐπιστημῶν τῆ Πηλοσίᾳ, περὶ τὸ ζήτημα ὀπτικόν. Ἐν Ῥώμῃ ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ τῆ Σαλμων τῆ 1780.

ἡ δόξα καταβάλλεται εὐκολα μετὰ εἰρημνία πειράματα, καὶ μάλιστα μετὰ τὸ δεύτερον, ἐπειδὴ αἱ δύο εἰκόνες τῆ μεταξὺ τῶ ὀφθαλμῶν δακτύλε φαίνονται ἐπίσης καθαραὶ καὶ ἁκεκεριμνῆαι.

Ὡσεὶ τὸ ἀληθινὸν αἷτιον, καὶ τὸ ὁποῖον κοιτάζοντας φυσικὰ μετὰ τὰ δύο μάτια τὸ ἀντικείμενον φαίνεται ἀπλῆν, μὲ ὅλον ὅπερ ἡ εἰκόνα τε εἶναι διπλή, εἶναι ἡ ἰδία διδαχὴ, καὶ ὁδηγία τῆς ἀφῆς.

Ὄπόταν τὸ βρέφος ἀρχίζῃ νὰ βλέπῃ τὰ ἀντικείμενα, ὅπερ εἶναι ἔξω ἀπὸ λόγους, ἀπεθωύει καὶ τὰ δύο τε μάτια εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπερ τῆ δειχνεὶ ἡ ἀφῆ· λοιπὸν καὶ μετὰ τὰ δύο μεταφέρει τὸ ἀντικείμενον εἰς εἷνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, καὶ ἔστιν εἰς ἐκεῖνον εἷνα συμέρχονται ἐπάνω εἰς αὐτὸ, οἱ δύο ὀπτικοὶ ἄξονες· ὅθεν κοιτάζοντας τὸ ἀντικείμενον φυσικῶς, ὡς αὐτὸ ὅπερ μετὰ τὰ δύο μάτια δὲν τὸ βλέπει ὡσαύτως εἰς εἷνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὸ ἰδῇ ὡσαύτως ἀπλῆν.

Ἀνίσως ὅμως ὑφόνεται, ἢ χαμηλόνεται τεχνητῶς τὸ εἷνα μάτι, μνῶντας τὸ ἄλλο ἐλεύθερον, οἱ δύο ὀπτικοὶ ἄξονες δὲν ἔχον πλέον τῶ ἰδίαν φοράν· ὅθεν τὸ ἀντικείμενον φέτεται εἰς δύο τόπους διαφόρους, καὶ ἐπομνῶς φαίνεται διπλῆν.

Τὸ ἰδίον συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ δάκτυλον, ὅπερ τίθεται ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο μάτια. Ἀνίσως κοιτάζω μετὰ τὰ δύο μάτια εἷνα ἀντικείμενον μακρὰ, οἱ ὀπτικοὶ ἄξονες συμέρχονται ἐπάνω εἰς αὐτὸ, καὶ ὄχι εἰς τὸ δάκτυλον, καὶ αἱ ἀπὸ τῆ δακτύλε ακτῖνες ἐμβαίνοντας εἰς τὰ μάτια μετὰ διαφορὸν φοράν, κάμνεν νὰ φέτεται τὸ δάκτυλον εἰς δύο τόπους διαφόρους· εἰς καιρὸν ὅπερ ἀνίσως βασιῶντας τὸ δάκτυλον εἰς τὸν ἰδίον τόπον, ἐρείδω τὰ μάτια ἐπάνω εἰς αὐτὸ, εἰς τὸν ὅσον ὅπερ οἱ ὀπτικοὶ ἄξονες νὰ συμέρχονται εἰς αὐτὸ, τὸ δάκτυλον τὸ βλέπω ἀπλῆν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Πῶς μαρτυρεῖ τις αὖς γὰ διακρίνη μὲ τὴν ὄρασιν τὸ ἐπίπεδον, ἔ τὸ καμπύλον, τὸ κοῖλον, ἔ τὸ κυρτόν.

Η εἰκῶν, ὅπῃ ἐντυπώνεται εἰς τὸ μάτι ἄπὸ εἴνα σώμα ἐπίπεδον, ἢ καμπύλον, κοῖλον, ἢ κυρτόν, ἢ γωνιῶδες, ἄλλο κατ' εἰκῶν δὲν φανταίνεται ὡς εἶνα ἡμῶν ἐπίπεδον ἁφ' ὁμοῦ ἐσκιασμένον.

Διὰ τῆτο εἰς τὰς τυφλὰς ἐκείνας, τῆσ' ὁποῖων σηκόνονται οἱ καταράκται, κατὰ τὴν σωματικὴν ἄπὸ τῶν αἰσθητικῶν πειράματα, τὰ σώματα ὅλα φαίνονται κατ' ἀρχὰς εἰς εἴνα καὶ τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν αὐτοὶ ἄλλο δὲν βλέπεν, ὡς εἶνα μίαν μόνον καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιφανείαν ἁφ' ὁμοῦ κεχρωματισμένην.

Ἡ ἀφ' ὅμως τὰς διδάσκει κατ' ὀλίγον ὀλίγον ὅτι τὸ σώμα ἐσκιασμένον μὴ κατ' εἴνα ἔσται, εἶναι κοῖλον, ἐσκιασμένον δὲ κατ' ἄλλον, εἶναι κυρτόν, ἢ γωνιῶδες· καὶ τὸ μάτι διδαγμένον τοῖσιν λογῆς συνηθίζει εἰς αὐτὰ, εἰς ἔσται ὅπῃ ἀκόμη δὲν βλέπει εἴνα τέτοιον ἔσται ἡμῶν, καὶ γνωρίζει δι' αὐτὸ τὸ σώμα εἶναι κυρτόν, ἢ κοῖλον, ἢ γωνιῶδες.

Μάλιστα ἢ ἔξιν φανερὸν μὴ ταῦτα εἰς εἴνα βαθμὸν τέτοιον, ὅπῃ ἀνίσως ἰδῆ εἰς μίαν ἐπίπεδον ἐπιφανείαν τὴν ἰδίαν ἁφ' ὁμοῦ τῶν φωτῶν καὶ τῆσ' σκιῶν, κατὰ τὴν ἀκολουθεῖ εἰς μίαν τεχνικὴν εἰκῶν, γὰρ νομίζη τὸ καμπύλον ἐκεῖ ὅπῃ δὲν εἶναι, καὶ μήτε ἢ μαρτυρεῖα τῆσ' ἀφ' ὅς γὰρ ἢμπορῆ πλέον γὰρ τὸ κάμη γὰρ ἄποβάλλη τὴν ἔξιν, ὅπῃ ἄποκτεσε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Με ποιον τρόπον ἢ ἀφή ἔῃ ὄρασις διδάσκει τὰς ἄλλας αἰδήσεις μὰ γνωρίζειν τὴν θέσιν τῶν σωμάτων· ἔῃ πῶς μεταβιβάσομεν τὰ αἰδήματα μας ἐπαύω εἰς αὐτὰ, θεωρῶντάς τα ὡς ποιότητάς των.

Η ἀφή, ὅτῃ διδάσκει τὴν ὄρασιν ἐκρίνεται μὲν πάντα με αὐτῷ, ἔξῃ νὰ διδάξεν τὰς ἄλλας αἰδήσεις.

Καὶ βέβαια ἡ ἀφή καὶ ἡ ὄρασις εἶναι προσημελῶς ἐκεῖναι, ὅτῃ πότε λυωμενίαι, καὶ πότε κεχωρισμενίαι, μὰς διδάσκον ποῖα εἶναι τὰ σώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται αἱ ἁέφοροι ὄσμαι, οἱ χυμοὶ, καὶ οἱ ἦχοι, καὶ εἰς τὸ ἡ ὄρασις κάμνει τὸ πλεονέστερον, ὡς αὐτὸ ὅτῃ αὐτὴ περιλαμβάνει ὀλιγοτρότερα περισσότερα ἀντικείμενα.

Ἡ γνώσις ὅμως καὶ ἡ ὄσφρησις πολλὰ ὀλίγον βοηθεῖται ἀπὸ τὰς τοιαύτας ὀδηγίας, ἔξῃ νὰ γνωρίσεν τὴν θέσιν τῶν σωμάτων· ἡ μία καθ' ὅτι οἱ χυμοὶ ὅσον δίδεν κάμμιαν αἰδήσιν, ὁπόταν ὅσον προσαρμωθῆν ἀμέσως εἰς τὸν ἐρανίσκον· ἡ ἄλλη, ἐπειδὴ αἱ ὄσμαι εἰς ὀλίγον διάστημα διαλύονται, καὶ ὀλίγω ἀσκησιν κάμνομεν ἐπαύω εἰς τὴν ὄσφρησιν.

Ἐκεῖνο, ὅτῃ βοηθεῖται ἀπὸ αὐτὰς πλεονέστερον εἶναι ἡ ἀκοή, ἔξῃ τί ὅσον εἶναι κἀνεῖς, ὅτῃ νὰ μὴ συνηθίζη νὰ συμπεραίνει καὶ τὸ μάλλον καὶ ἥττον ἀπὸ τὴν ἁέφορον δυνάμιν τῆ ἡχῆ τὴν ἁέφορον δόξασιν τῆ ἡχῆντος σώματος, καὶ νὰ γνωρίσῃ οὐ αὐτὸ εἶναι δεξιά, ἢ ἀριστερά· ἔξῃ αὐτὸ αἱ ἁέφοροι ἀντιτυπία ὅσον κάμνει ἐκείνῃ τὴν ἀπάτῃ, ὅτῃ κάμνειν τὰ κάποπῆα εἰς τὴν ὄρασιν.

Ἐν ποσῆτρῳ ὅμως ἡ γνώσις τῶν σωμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται αἱ ὄσμαι, οἱ χυμοὶ, καὶ οἱ ἦχοι, μὰς κάμνει κατ' ὀλίγον ὀλίγον νὰ μεταφέρωμεν εἰς

τὰ ἴδια σώματα τὰ αἰδήματα, ὅτῃ λαμβάνομεν τῆς ὀσμῶν, τῆς χυμῶν, καὶ τῆς ἤχων, καθὼς μεταφέρομεν μὲ τὴν ἀφῶν καὶ τὴν ὄρασιν τὸ θερμόν, τὸ ψυχρόν, καὶ τὰ χρώματα· μὲ τὴν διαφορὰ ὁμοῦ ὅτῃ καὶ ἄλλῃ ἐσημειώσαμεν, ὅτι τὰς ὀσμάς, τὰς χυμὰς, τὰς ἤχους, τὸ θερμόν, καὶ τὸ ψυχρόν, τὰ νομίζομεν ἴσα νὰ εἶπω ἔτι, κοινὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καὶ εἰς τὰ σώματα, θεωρῶντάς τα ὡς πράγματα, ὅτῃ διαγίνεσθαι ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἔρχονται νὰ ἔμβουν μέσα εἰς ἡμᾶς, καὶ νὰ μᾶς κάμνουν νὰ τὰ αἰστανθῶμεν μὲ τὸν ἴδιον ἔσπον ὡς ἂν νὰ ὑφίσταντο ἐκεῖ· εἰς καιρὸν ὅτῃ τὰ χρώματα τὰ ἀποπέμπομεν εἰς ὁλοκλήρως εἰς τὰ ἴδια σώματα, καὶ τὰ θεωρῶμεν ὡς πράγματα ὑφιστάμενα ἀμετακινήτως ἐπάνω εἰς αὐτὰ, καὶ προσφέρονται εἰς ἡμᾶς μόνον ἴσα νὰ τὰ ἀντιλαμβανώμεθα ἐξω ἀπὸ λόγους μας, καὶ ὅχι ὡς πράγματα, ὅτῃ νὰ ξεκολλῶν ἀπὸ ἐκεῖ ἴσα νὰ ἔλθουν εἰς ἡμᾶς, καὶ νὰ τὰ αἰστανθῶμεν.

Ἡ αἰτία τῆς εἶναι, ὅτι αἱ προσβολαὶ τῆς φωτὸς, καὶ τῆς χρωμάτων, μὲ τὸ νὰ γίνονται ἀδύνατοι καὶ καθ' ἑξῆς, μᾶς γίνονται καὶ ἀδύνατοι· ἴσα τί κάμνουν ἡδονῶν δὲν μᾶς προσεῖναι, ἢ ἀληθὴς φυσικῶν ἢ θεῶν ἐνός ζύλου, ἢ μιᾶς πέρας, ἐνός τιῆς ἢ ἐνός ἄλλῃ χρώματος. Μὲν δοκιμάζοντας λοιπὸν ὡς ὅτῃ τὸ πλεῖστον κάμνουν διαίτητον ἀλλοίωσιν ἡδονῆς, ἢ ἀληθὴς ὅσων ἀπὸ τῆς θεῶν τῆς χρωμάτων, δὲν τὰ θεωρῶμεν πλέον ὡς ἐδικὰ μας αἰδήματα, ἀλλ' ὡς ἀπλῶς ποιότητας τῆς ἀντικειμένων, καὶ ξεκολλῶντάς τα τελείως ἀπὸ λόγους μας, τὰ θεῶν εἰς ὁλοκλήρως εἰς τὰ ἀντικείμενα. Ἐξ ἐναντίας ἀπὸ τὰς ὀσμάς, χυμὰς κτ. ἔχοντας πάντοτε μίαν διαίτητον ἀλλοίωσιν, ἡδῆσαν ἢ ἀνῆσαν, εἰς καιρὸν ὅτῃ τὰ θεωρῶμεν ὡς ποιότητας τῆς ἀντικειμένων, τὰ θεωρῶμεν προσέτι καὶ ὡς πράγματα, ὅτῃ διαγίνεσθαι ἀπὸ ἐκεῖνα, καὶ ὡς ἂν νὰ ὑφίσταντο εἰς ἐκεῖνα τέτατα, ὅτι λογῆς ἐμβαίνεσθαι εἰς ἡμᾶς, ἴσα νὰ γίνεσθαι ἐδικὰ μας αἰδήματα· καὶ ἐνπύθεσθαι προκύπτει ἢ ἴσα ὁλοκλήρως ἀνάμεικτα εἰς αἰδήματα καὶ ἀντίληψιν, ὅτῃ εἰς τὴν λογικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Ἀ'ρθρ. Α'.) ἐκάμαμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γ'.

Περὶ τῆς τῆς ὄψεως, καθ' ὃν τὸ βρέφος φθάσει μὰ γνησίῃ τὰ τῆς αἰδήσεως ὅργανα, μὰ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὰ τὰ ἴδια τῶν αἰδήματα, καὶ μὰ τὰ μεταχειροῦν εἰς τὸ μὰ διακρίνῃ καιρῶνα αἰτικείμνα.

Μία ἄλλη γνώσις, ὅτῃ ἡ ψυχὴ ὑποκτᾶ, ἡ ὁποία ἄλλῃ καὶ μίαν ἄλλῃ μεταβίβασιν τῆς αἰδημάτων, εἶναι ἡ γνώσις τῆς τῆς αἰδήσεως ὀργάνων.

Τὸ βρέφος κατ' ἀρχὰς δὲν ἰξόβρει πῶς ἔχει μίτη χέερα, μίτη ποδάερα, μίτη μάτια, μίτη αὐτία, μίτη μύτιν, μίτη σῶμα· ἔχει δᾶφορα αἰδήματα, χωεῖς νὰ ἰξόβρει μίτη δὲ ποία αἰτικείμνα τῶν ἔρχονται, μίτη δὲ ποίας εἰσόδως ἐμβαίνεν εἰς τῶν λόγῶν.

Ἀρχίζοντας ὁμως νὰ γνωεῖσιν τὰ αἰτικείμνα, δὲν τὰ ὁποία ποροέρχονται τὰ αἰδήματα, ἀρχίζει νὰ γνωεῖσιν καὶ τὰ ὄξωπεικᾶ ὅργανα, ἐπαύῶ εἰς τὰ ὁποία αὐτὰ τὰ αἰτικείμνα κάμνεν τῶν ποροβολᾶς τῶν, καὶ νὰ δᾶκρίνῃ ὅτι αἱ ὄσμαι ἐμβαίνεν μόνον δᾶ τῆς ρινῶς, οἱ χυμοὶ δᾶ τῶν σῶματος, οἱ ἦχοι δᾶ τῆς ὄπῃ, κτ.

Τῶν κάμνει τότε τὸ βρέφος νὰ ἀναφέρῃ (ὑποκτᾶ) τὰ ἴδια τῶν αἰδήματα εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον κάμνεν τῶν ποροβολᾶς τῶν, καὶ πισδύει ὅτι αἰδανέται τῶν ὄσμαις εἰς τὴν μύτιν, τῶν χυμῶς εἰς τὴν γλῶσσαν, τῶν ἦχῶς εἰς τὰ αὐτία, τὸ θερμόν, τὸ ψυχρόν, τὸ σκληρόν, τὸ μαλακόν κτ. εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη τῶν ἰδῶν σῶματος, μὲ τὰ ὁποία συμβαίνει νὰ ψηλαφήσῃ τὰ ἄλλα σῶματα· μὲ ὅλον ὅτῃ τὰ ὄξωπεικᾶ ὅργανα, καθῶς ἀπεδείξαμεν ἤδη, δέχονται μόνον τὴν ἀρχὴν ἐκείνης τῆς κινήσεως, ἡ ὁποία δᾶ νὰ τὴν αἰδανέμεν, πρέπει νὰ δᾶπορδᾶ μὲ τῆς πρῶτον εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἀνακοινωθῇ μὲ τῶν ἄγνωσον εἰς τὴν ψυχὴν.

Καθώς ὁμως ἡ γνῶσις τῆς ἔξωτερικῶν ἀντικειμένων καὶ ἡ ἀναπόλησις τῆς ἀσφόρων μερῶν τῆ σῶματος, εἰς τὰ ὅποια κάμην τὰς προσβολὰς τας, μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὸ νὰ ἀσκείνωμεν τὰ ἀσφόρα ὄργανα τῆς αἰδήσεων, ἔτι ἀμοιβαίως μανθανόμεν ὑτέρα νὰ μεταχειριζόμεθα αὐτὰ τὰ ὄργανα, ἀλλὰ νὰ ἀσκείνωμεν τὰ ἀσφόρα νέα ἀντικείμενα, ὅπε μᾶς παρρησιάζονται. Ἀφ' ἑ αἰδανθῶ πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ εἰς ἑξιατάφυλλον μίαν τοιαύτην, καὶ ἀπὸ εἰς ἑ γαρόφαλον μίαν ἑτέραν, ἢ εἰς αἰδανθῶ μίας καὶ τῆς ἄλλης ὄσμης σιωδέονται μὲ τὴν ιδέαν τῆ γαροφαλῆ καὶ τῆ τερανταφύλλῆ, εἰς ἕξοπον ὅπε, καθὼς αἰδανθῶ μὲ ταῦτα ὄσμῃ τερανταφύλλῆ, καταλαμβάνω ὅτι πρέπει νὰ εἶναι παρὸν ἑξιατάφυλλον, πρὸ τῆ ἀπόμιν νὰ τὸ ἰδῶ, ἢ νὰ τὸ πιάσω. Ὁμοίως ἀπὸ τὸν χυμὸν καταλαμβάνομεν αὐτὴν εἰς φαγιτὸν ἔχει τὰ τῆδε, ἢ τὰ τῆδε ἀρώματα (μπαχαρικά). αὐτὴν εἰς κρασί εἶναι τῆ τῆδε, ἢ τῆδε εἶδος· προσέτι ἀπὸ τὸν ἦχον γνωρίζω αὐτὴν εἰς μίαν ὀρχήστραν εἶναι τῆτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ὄργανον, καὶ ὁπόταν μὲ κράζῃ τινὰς, αὐτὸς εἶναι ὁ τῆδες, ἢ ὁ τῆδες ἀπὸ τὰ ὑποκείμενα, ὅπε μοι εἶναι γνῶσά. Ἡμεῖς ὁμως δὲν μεταχειριζόμεθα τόσον πολλὰ αὐτὰς τὰς αἰδήσεις, ἀλλὰ νὰ ἀσκείνωμεν τὰ ἀντικείμενα. Περισσότεραν χῆσιν τῆς αἰδ.σεων, καὶ μάλιστα τῆς ὀσφρήσεως, φαίνονται νὰ κάμην τὰ ζῶα, καὶ μάλιστα οἱ σκύλοι, οἱ ὅποιοι βλέπομεν καὶ πᾶσιν ἐπιδεξιότητα ἀποκτῆν μὲ τῆτῃ τῆ αἰδησιν.

Εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀντικειμένων αἰ αἰδήσεις, ὅπε εἰς ἡμᾶς χρησιμὸν ἐπιπρότερον εἶναι ἡ ὄρασις, καὶ ἡ ἀφή. Αὐτὴ εἶναι μάλιστα, καθὼς εἶδαμεν, ἢ πρῶτον, καὶ ἡ διδασκάλου καὶ αὐτῆ τῆ ὄρασιν. Ὁμως μετ' ἑ πολὺ διδασκάλου αὐτὴ ἀπ' ἐκεῖνῃ, τόσον ὅπε χωρὶς νὰ φροντίζῃ πρὸ ἐκεῖνης, ἀρχίζει νὰ πλαῖνται ἐλδύθερα εἰς ὅλα τὰ ἀντικείμενα, καὶ ἐκεῖναι αἰ ἴδιαι ποιότητες, ὅπε ἀνήκον εἰς τὴν ἀφήν, παρρησιάζονται εἰς αὐτὴν χωρὶς τὴν ὀδηγίαν ἐκεῖνης.

Μία ἀπὸ αὐτὰς εἶναι ἡ ἔκτασις, πρὸ τῆς ὁποίας θέλομεν ἐπιχειρεθῆ ἡδὴ νὰ ὀμιλήσωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Πῶς ἀποκτᾶ τὸ βρέφος τὴν ἰδέαν τῆς Ἐκτάσεως ἔς τῆς Στερεότητος.

Η πρώτη ἰδέα τῆς ἐκτάσεως προέρχεται χωρὶς ἀμφιβολίαν ἀπὸ τῆς ἀφῆς· ἐπεὶδὴ ἡ ἐκτασις ἄλλο ὄν ἐστίν, ὡς συνύπαρξις πολλῶν μερῶν συνημιμέρων ὁμοῦ· καὶ διὰ τὴν γνῶσιν αὐτῆς τῆς συνύπαρξιν τῶν μερῶν, εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ὑπαρξις πολλῶν αἰδημάτων κερκερομένων ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέρη, καὶ δεκκεκεμένων εἰδοπεποιημένων εἰς τὴν ψυχῆν. Διότι τέτοιον εἶναι κυρίως τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ τὰ σώματα κάμνουν ἐπάνω εἰς τὴν ἀφῆν· ἐπεὶδὴ ὅποτεν ἡμεῖς φιλαφῶμεν μὲ τὸ χεῖρ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος, λαμβάνομεν τόσα αἰδήματα ὁμόχρονα, ὅσα σημεῖα τῆς χειρὸς μας ἐφηρμόθησαν ἐπάνω εἰς αὐτὴν τῆς ἐπιφανείας· καὶ ἐπεὶδὴ σύρνοντας τὸ χεῖρ ἐπάνω εἰς αὐτὴν τῆς ἐπιφανείας, δοκιμάζομεν μίαν συνέχειαν εἰς τὰ αἰδήματά μας, ἐντεῦθεν συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ ἰδία συνέχεια ὑφίσταται καὶ εἰς τὰ μέρη τῆς φιλαφωμένης ἐπιφανείας, καὶ ἔτω χηματίζομεν τὴν ἰδέαν τῆς ἐκτάσεως (1).

Αὕτη ἡ ἰδέα κατ' ἀρχὰς ὄν ἡμπορεῖ νὰ χηματιθῆ μὲ τὰς ἄλλας αἰδήσεις, ἐπεὶδὴ πρῶτον κάμνεται ἄλλη ὄν ἐφαρμόζεται ἀμέσως εἰς τὰ σώματα καθὼς ἡ ἀφῆ· καὶ μῆτε ἀξίζει νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι καὶ ἡ γλῶσσσα

(1) Ἡ ἰδέα τῆς ἐκτάσεως τῶν σωμάτων, ὅπερ χηματίζομεν, ἀπαιτεῖ βέβαια ὅπερ τὰ μέρη τῆς νὰ εἶναι ὄχι μόνον συνεισφερόμενα, ἀλλὰ καὶ συνεχῆ. Ἄν ὅμως εἶναι τῶντοι ποιαῦτα, εἶναι ζήτημα μεγαλωτάτον, τὸ ὅποῖον θέλομεν τὸ πραγματῶσαι εἰς τὴν Κοσμεολογίαν.

σα ἐφαρμάζεται ἀμέσως εἰς τὰ φαγητά· ἐπεὶ δὴ ὅσον δὲ τὸτο, εἶναι καὶ αὐτὴ εἷνα μέρος τῆς ἀφῆς· δεύτερον, ἀγαθὰ καὶ εἰς τὰς ὀσμάς, εἰς τὰς χυμὸς, εἰς τὰς ἡχὰς, καὶ εἰς τὰ χρώματα εἶναι πολλὰ μορίδια ὀσμφοφάρα, ἢ ἀλατώδη, ἢ πᾶ ἀέρος, ἢ τῶ φωτὸς, ὅπῃ ἔρχονται νὰ πλῆξεν δὲ φάρα μέρη τῆς μεμβράνας τῆς ρινὸς, ἢ τῆς γλώσσης, ἢ τῶ ἀκυστικῆ τυμπάνῃ, ἢ τῶ ἀμφιβληστροειδῆς, τὸτο ὅμως ἢ ψυχὴ δὲν τὸ σοχάζεται.

Ἀλλ' ἐπεὶ δὴ ἢ ἀφῆ ἐδίδαξε τὴν ὄρασιν νὰ θέτη καθε αἰδήμα φωτὸς εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῶ ἀντικειμῆς, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προέρχεται, καὶ νὰ δὲσέλλῃ ἐπάνω εἰς τὴν ὄπφρασεῖαν τὰ τόσα μέρη χρωματισμένα, ὅσα εἶναι αἱ ἀκτῖνες, ὅπῃ δὲγαίνεν ἀπὸ αὐτὸ, καὶ πλῆττεν τὸν ἀμφιβληστροειδῆ, τὸ μάτι συνηθίζει νὰ γνωρίζῃ καθε αὐτὸ τὴν ἔκτασιν τῶ σωματῶν, τόσον ὅπῃ δὲν ἔχει χεῖαν ἀπὸ τὴν ἀφῆν, ἔξω εἰς μερικὰς φάρασεῖς, εἰς τὰς ὁποῖας ὑποκείται εἰς ἀπάτῃν, καὶ ἀρέπει νὰ ἐπαυορθωθῇ ἀπὸ τὴν ἀφῆν.

Εἰς τὴν ὄσφρησιν καὶ εἰς τὴν γεῦσιν δὲν προσφέρει ἢ ἀφῆ αὐτὴν τὴν ὀδηγίαν εἰς τὸ νὰ γνωρίσεν τὴν ἔκτασιν τῶ ἀντικειμῆς τῶς· δὲ τὸτο καὶ δὲν χηματίζομεν καμμίαν εἰκόνα τῶ ἡχῶν καὶ τῶ ὀσμῶν, μήτε ἔχομεν, καθεὶς ἐρέθη, κυρίως μήτε ἀντίληψιν, μήτε ιδέαν τέτων, ἀλλὰ μόνον αἰδήματα καὶ ἐνοίας.

Ἡ δὲ ἀκοή, ἢ ὁποῖα συνηθίζει νὰ ἐκτείνῃ τὸν ἡχὸν ἐπάνω εἰς ὅλον τὸ ἡχῆν σῶμα, καὶ νὰ γνωρίζῃ καὶ τὰς δὲ φάρας φάρασεῖς τῶ ὁμοχρόνων καὶ ἀλληλοδεδόχων τόνων, ὀδηγεῖται κάτι τι ἀπὸ τὴν ἀφῆν, καὶ δὲ τὸτο αὐτῶ μόνον (τῶ ἡχῆς) ἔχομεν καὶ αἰδήμα καὶ ἀντίληψιν, καὶ ἐνοίαν καὶ ιδέαν.

Μία ποιότης τῶν σωματῶν, ὅπῃ δὲν γνωρίζεται φάρα μόνον με τὴν ἀφῆν, εἶναι ἢ σερειότης, ἢ τὸ ἀδὲ χαώρητον, ὅ ἐστιν ἐκεῖνη ἢ ιδιότης, ὅπῃ ἔχεν τὰ σώματα νὰ κατέχεν ἕκαστον εἷνα δοθεὶ δὲσσημα, εἰς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Πόθεν παράγεται ἡ ἰδέα τῆς σώματος, ἔ
ἢ διαφορῇ τῶν ἔσιωδῶν ἔπραγματικῶν
ποιότητων, ἀπὸ τὰς κτ' συμβεβηκός ἔ
φαινομένης.

Η ἰδέα τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς σφαιρότητας καθ' ἑαυ-
τὰς φθάνει νὰ χηματίσεν τὴν ἰδέαν τῆς σώματος.
Οἱ τυφλοὶ πολλακίς εἰς τὰ σώματα ἄλλο ἰδὲν αἰ-
σθάνονται, ὡδὲ αὐτὰς τὰς δύο ποιότητας· καὶ τὸ βρέ-
φος πρὸ τῆς νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀληθινὴν εἰκόνα τῆς
σφαιρότητας, μετὰ τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ κυρίως ἄλλο ἰδὲν θέλει
γνωρίσει εἰς τὰ σώματα, ὡδὲ εἴνα ἀδύνατον μερῶν
ἀντισταθῆναι.

Αὐταὶ ὅμως αἱ δύο ἰδέαι εἶναι ὅσον σφιδεδεμέναι
μετὰ τὴν τῆς σώματος, ὅπῃ δὲν ἤμπορῆν νὰ χωριθῶν
χωρὶς νὰ ἀναιρεθῇ ἡ εἰκόνα τῆς ἰδίας σώματος· ἐπει-
δὴ ἡ σφαιρότης δὲν ἤμπορεῖ νὰ κατανοηθῇ χωρὶς τὴν
ἐκτάσιν, ὡδὲ τί ἡ ἰδέα τῆς σφαιρότητας ἄλλο δὲν εἶ-
ναι, ὡδὲ εἴνας κάποιος ἀριθμὸς μορίων τῆς σώμα-
τος, τὰ ὁποῖα κατέχου ἰσάριθμα μόρια ὁμοειδήματος,
ἀποκλείωντας καθ' ἑαυτοῦ ἄλλο μόριον ἑτέρου σώματος, καὶ
μόνη ἡ ἰδέα τῆς ἐκτάσεως δὲν εἶναι ἰκανὴ νὰ συγ-
κροτήσῃ τὸ σῶμα, ἀλλ' εἰς ἡθέλει εἶναι σῶμα καὶ τὸ
κινῶν.

Διὰ τῆτο ἡ ἐκτασις καὶ ἡ σφαιρότης ὀνομάζονται ε-
σιώδεις ποιότητες τῆς σώματος, ἐπειδὴ δὲν ἤμπορῶν
νὰ συκοθῶν ἀπὸ αὐτῶν χωρὶς νὰ φθάρῃ. Ἐξ ἐναν-
τίας αἱ ἄλλαι ποιότητες καθὼς αἱ ὅσμαι, οἱ χυμοὶ,
οἱ ἦχοι, τὸ θερμὸν, τὸ ψυχρὸν, τὰ χρώματα ὀνομά-
ζονται κτ' συμβεβηκός, ἐπειδὴ γίνονται καὶ ἀπογίνον-
ται χωρὶς τὴν φθορὰν τῆς σώματος.

Χωρὶς τῆτο ἢ ἔκτασις καὶ ἢ σερρότης ὀνομάζονται ἀκόμι καὶ ποιότητες πραγματικά, ἐπειδὴ ὑφίστανται πραγματικῶς εἰς τὰ σώματα· αἱ ἄλλαι ὀνομάζονται φαινόμηναι, ἐπειδὴ αἱ ὀσμαι, οἱ χυμοὶ, οἱ ἦχοι κτλ. μὲ ὄλον ὅπῃ μᾶς φαίνονται, ὅτι καὶ αὐταὶ ὑφίστανται εἰς τὰ σώματα, πραγματικῶς ὁμως ὁσὺ ὑφίστανται, καθὼς εἰδομῆν εἰς τὰ προσηγμένα· ἴα τὶ εἰς αὐτὰ (τὰ σώματα) καθ' ἑαυτὰ ἄλλο κυρίως ὁσὺ ὑφίσταται, ὡδὲ μία ποιά δῆδεσις καὶ χηματοισμὸς μορίων ὀπιπδείων νὰ προξενήσων εἰς τὰ ὀργανα τῆδ ἀιδήσεων μίαν ποιά κίνησιν, τὸ ὀποῖον ὀμως κατανατᾶ εἰς τὸ ὅτι αὐτὰ τὰ μόρια ἔχων μίαν ποιά ἔκτασιν ἢ σερρότητα.

Εἰδὼ ὡς τὸσον ἢμπορᾶσε τινὰς νὰ κάμη μίαν εἰσασιν, ὅτι καὶ ἢ ἔκτασις καὶ ἢ σερρότης ὁσὺ ὑφίστανται εἰς τὰ σώματα· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ κυρίως καθ' ἑαυτὰς ἄλλο ὁσὺ εἶναι, ὡδὲ δύο ἀναφοραὶ· καὶ βέβαια ἢ ἔκτασις ἄλλο ὁσὺ εἶναι, ὡδὲ ἀναφορά σινυπάρξεως πολλῶν μερῶν ἰνώμῆων ὀμᾶ· καὶ ἢ σερρότης ἄλλο ὁσὺ εἶναι ὡδὲ ἀπασία τῆ δῆχωρητῆ, ἢ ὑπαρξίς σῆδὸς δοθῆτος σώματος, εἰς εἰνα δοθῆ δῆσῆμα, ὁπὸ τὸ ὀποῖον ὀποκλείεται καθὼς ἄλλο σῶμα. ὀμως ὀπως καὶ αἰ εἶναι, ἐπειδὴ δῆρίσκονται πραγματικῶς εἰς καθὼς σῶμα αὐτῆ ἢ σινυπάρξις τῆδ μερῶν, καὶ τῆτο τὸ ἀδῆχωρητον, δικαίως αὐταὶ αἱ ποιότητες ὀνομάδῆσαν πραγματικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τῶν Ἐρμοῶν τῆς Ποιότητος, τῶν Κατηγορημάτων (προσόρτος), τῶν Τρόπων, τῶν Συμβεβηκότος, τῆς Ἰδιότητος, τῆς Ὑποστάσεως, τῆς Οὐσίας, ἔκ τῆς διαφορῆς μεταξὺ Σώματος ἔκ Ὑλῆς, Ψυχῆς ἔκ Πρώματος.

Οἱ Ὄροι ποιότης, κατηγόρημα, ἔσος, συμβεβηκός, ἰδιότης πολλακίς λαμβάνονται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εὐνοίαν.

Κυρίως ὁμοῦ ποιότης εἶναι ὁ καθολικώτερος ὅρος, καὶ σημαίνει ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ ἀνήκον εἰς εἷνα πᾶραγμα, καὶ χρησιμῶς νὰ τὸ ἔγκειν, καὶ νὰ τὸ κάμῃ νὰ γνωριθῇ ὁποῖον εἶναι. Ὁ ὅρος κατηγόρημα (προσόν) δίδεται ἰδιαίτερον εἰς τὰς ἐσιώδεις ποιότητας* ἔσος ἢ συμβεβηκός εἰς τὰς ἐπαισιώδεις, καὶ ἰδιότης εἰς τὰς ποιότητας, ὅπερ εἶναι ἴδιαι καὶ μερικαὶ εἰς κάθε πᾶραγμα, ἢ κάθε κλάσιν πᾶραγμάτων.

Ὅμοῦ μὲν ὅλον ὅπερ ἡμεῖς εἰς τὰ πᾶραγματα ἄλλο δὲν αἰδανόμεθα, πᾶρα τὰς ποιότητας των, μὲν ὅλον τῶτο εἶναι εὐκόλον νὰ καταλάβωμεν, ὅτι αἱ ποιότητες εἰλημθῆαι καθ' ἑαυτὰς ἀτηρηθῆναι, δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑφίστανται, ἀλλ' δὲν ὑποτεθῆναι πᾶν εἷνα πᾶραγμα, ὅπερ νὰ χρησιμῶς εἰς αὐτὰ, δεῖ νὰ εἰπῶ ἔτι, ὡς ὑποσημείωμα. Λοιπὸν αὐτὸ τὸ πᾶραγμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς, ὁμοῦ κατανοεῖται ἔσον τινὰ ὑπὸ ἡμᾶς, ὅτι εἶναι ὑπὸ κάτω εἰς τὰς ποιότητας, ὀνομάζεται ὑπόστασις.

Ὅθεν ἡ ἰδέα τῶν σώματος, φέρ' εἰπεῖν, δὲν περιλαμβάνει μόνον τὰς ἰδέας τῆς ἐκτάσεως, τῆς σφραγιότητος, τῶν χρώματος, τῶν χήματος κτλ. ἀλλὰ περιέχει
ἀκό-

ἀκόμη καὶ τὴν εὐνοίαν εἰς τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκον αὐτὰ αἱ ποιότητες· καὶ ἕκαστον τὸ σῶμα δεῦν ὀρίζεται μόνον ὡς εἷς ἄθροισμα ποιότητων, ἀλλὰ ὡς μία ὑπόστασις ποικιλομήνη μὲν αὐτὰς, τῆς ἑστὶ μία ὑπόστασις ἐκτεταμένη, στερεὰ, χρωματισμένη κτ. Παρομοίως καὶ ἡ ψυχὴ ὀρίζεται ὡς μία ὑπόστασις ἀπλή, ἀσώματος, ποικιλομήνη μὲν τὰς δυνάμεις τῆς αἰσθάνεσθαι, τῆς σκέπτεσθαι, τῆς μεμνηῆσθαι, τῆς βλέδειν, καὶ τῆς ἐνεργεῖν.

Εἶναι ὁμως ἁσολογία μεταξὺ σώματος καὶ ὕλης καθ' ὅτι ὕλιν ἐνοῶμεν ἐν γῆν ὅλιν ἐκείνιν τὴν ὑπόστασιν τὴν στερεὰν καὶ ἐκτεταμένην, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν συγκροτῶνται τὰ σώματα· καὶ σῶμα, εἷς μέρος διωρισμένην τῆς ὕλης, τὸ ὁποῖον χρηματίζει εἷς πρᾶγμα ἁκακερημένον ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Ἡ μεγαλύτερα ἢ μικρότερα καθολικότης εἶναι ἐκείνη, ὅπερ ἁσέλλει καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν εἷς ἀπὸ τὸ ἄλλο. Διὰ τὴν πνεῦμα ὀνομάζεται κάθε ὑπόστασις ἀπλή καὶ διανοητικὴ, ἢ αἰσθητικὴ· καὶ ἕκαστον αὐτὸς ὁ ὅρος περιλαμβάνει γῆν καὶ τὸν Θεόν, τὰς Ἀγγέλους, καὶ τὰς ψυχὰς τὸσον τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ κάθε ζῶντος, καὶ ψυχὴ ὀνομάζεται ἰδιαίτερον ἐκείνη ἢ ὑπόστασις ἢ πνευματικὴ, ὅπερ εἶναι εἰς τὰς ἀνθρώπων καὶ εἰς τὰ ζῶα.

Οὐσία πάλιν θέλει νὰ εἴπῃ ἀφηρημένως ἐκείνο, ἕκαστον τὸ ὁποῖον εἷς πρᾶγμα εἶναι τέτοιον ὅτι λογῆς εἶναι. Ὅθεν οὐσία τῆς χρυσῆς εἶναι ἐκείνο, ἕκαστον τὸ ὁποῖον ὁ χρυσὸς εἶναι χρυσός, καὶ ὄχι ἄλλο· ὡς ἡ οὐσία περιλαμβάνει ὄχι μόνον τὰς ποιότητας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ὑπόστασιν. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ μᾶς εἶναι ἀγνωστὸς, ἀγνωστοὶ καὶ ἀκατανόητοι λέγονται ὅλαι αἱ οὐσίαι τῶν πρᾶγμάτων.

Τ Μ Η Μ Α Β'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Και Ἐμμοιωμ̄ τριγύρω εἰς τὰς Ἀμαφοράς.

Τὰ εἶδη τῶν ἀναφορῶν κυρίως εἶναι ἑπτὰ, ὡς εἴρηται (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Δ'.) α'. τῆς ταυτότητος, ἢ ἑτερότητος. β'. τῆς ὁμοιότητος, ἢ ἀνομοιότητος. γ'. τῆς πλησίον, ἢ πόρρω, καὶ τόπον, ἢ καὶ χρόνον. δ'. τῆς παρότητος, καὶ μέγεθος, ἢ κατ' ἔκτασιν, ἢ καὶ ἀειδμόν. ε'. τῆς συγχεύσεως, ἢ ἐναντιότητος. ς'. τῆς αἰτίας, ἢ ἀποτελέσματος. ζ'. τῆς ὑποχρέωσεως, ἢ ἐξαρτήσεως.

Ὅλαι ὁμως ἢμπορῶν νὰ χωρηθῶν εἰς ἑξῆς κλάσεις ἡλικωτέρας, ὅπῃ εἶναι α'. ἡ ὁμοιότης, ἢ ὁποῖα χωριλαμβάνει καὶ τὴν ταυτότητα. β'. ἡ συνύπαρξις, ἢ ὁποῖα χωριλαμβάνει τὸν τόπον, τὸν χρόνον, καὶ τὴν ποσότητα. γ'. ἡ ἐξάρτησις, ἢ ὁποῖα χωριλαμβάνει τὸ αἶτιον, τὸ ἀποτέλεσμα, τὴν συγχεύειαν, ἢ ἐναντιότητα, καὶ τὴν ὑποχρέωσιν (1).

Πῶς ἀποκρίβεται αἱ ἐννοιαὶ καὶ ἰδέαι ὄλων τῶν ἀναφορῶν φέλομεν τὸ ἰδῆ πῶρα ἀνὰ μέρος, εἰς τὰς ὁποῖας φέλομεν χωροῦσιν ἀκόμι καὶ κάποιας ἄλλας ἀναφοράς, τὰς ὁποῖας φέλομεν τὰς ὀνομάσει μικτὰς, ἐπειδὴ γίνονται ἀπὸ πολλὰς ἀναφορὰς ἀπλᾶς ἠνωμῆας ὁμῶς.

Κ Ε-

(1) Ὁ Μαλεβράγγιος (Ἐξέτασ. Ἀληθείας Βιβλ. ς'. Κεφ. ζ'.) συζέλλει ὅλας τὰς ἀναφοράς εἰς δύο εἶδη, ποσότητα καὶ ποιότητα, ἐνωῶντας ποσότητα ὄλον ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι ὑπεκτικὸν τῷ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ ποιότητα ὄλα τὰ ὑπόλοιπα. Ὅμως μία τέτοια διαίρεσις εἶναι πολλὰ ἀτελής. Ὁ Χέμ (Treatise of hum. Natur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περί τῆς Α'μαφορῶν τῆς Ο'μοιότητος.

Ὅταν δύο πράγματα ἀναβάλλονται πρὸς ἀλλήλα, ἀν' ἔχον κοινὰς ποιότητας, λέγονται ὅμοια· εἰ δὲ καὶ δευ' ἔχον, λέγονται ἀνόμοια.

Εὐτεῦθεν εἶναι προδήλον, ὅτι ἡ ὁμοιότης, ἢμπορεῖ νὰ ἔχη διαφόρας βαθμῆς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς ποιότητων, εἰς τὰς ὁποίας τὰ πράγματα ἀναβαλλέμεθα, συμφωνῶν ἀναμεταξύων. Δὲν πρέπει ὡς τόσον νὰ συγγέμεθον τὴν ὁμοιότητα, μὲ τὴν ἰσότητα, διότι αὕτη ἀφορᾷ εἰς τὴν ποσότητα, καὶ ἐκείνη εἰς τὴν ποιότητα· ὥστε δύο πράγματα ἢμπορῶν νὰ εἶναι ἴσα, χωρὶς νὰ εἶναι ὅμοια, καὶ ὅμοια χωρὶς νὰ εἶναι ἴσα. Ἐνα τρίγωνον καὶ εἷς τετράγωνον ὁπότεν ἀξέμεχον ἴσον ἐμβαδὸν εἶναι ἴσα, δευ' εἶναι ὅμως καὶ ὅμοια· εἷς ἐναντίας δύο τετράγωνα εἷς μικρότερον, καὶ εἷς μεγαλύτερον, εἶναι ὅμοια, ὄχι ὅμως καὶ ἴσα.

A P-

Βιβλ. 1. Μέρ. 3. Τμήμ. 1.) ἀπαιδεῖ καὶ αὐτὸς ἑπτὰ εἶδη ἀναφορῶν, ὅμως ὀβελίζει πῶν υπερέωσιν, καὶ ἀντ' αὐτῆς προδίδει τὰς βαθμῆς τῆς ποιότητων, τὰς ὁποίας ἡμεῖς τὰς περικυβανόμεθα εἰς τὴν ποσότητα τῆς ἐκτάσεως. Αἱ πολυδρῦλλητοι κατηγορίαι τῆς Α' εἰσοπέλης, ἔξω ἀπὸ τὴν πρώτην, ἄλλο δευ' εἶναι, παρὰ διαφορα εἶδη ἀναφορῶν, αἱ ὁποίας κατὰ τάξιν εἶναι αὐταῖς. 1 εἷς. 2 ποσόν. 3 ποιόν. 4 χέσις, καθὼς πατρ, υἱός, δῆλος, διαπότης. 5 ποιόν, καθὼς τύπτεν. 6 πάχεν, καθὼς τύπτεται. 7 πῆ, ὅπερ ἐστὶ τόπος. 8 πόσι, ὅ ἐστι χρόνος. 9 κείσαι, ὅ ἐστιν ἡ χέσις, καθὼς καθῆσαι ἢ ἰσαδα. 10 ἔχεν, καθὼς ἐνδύσαι, ὀπλιζέσαι.

Elem. di Filos. T. III.

M

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Καθόλου Ἐμμοιωῶν ἔ Ἰδεῶν.

Απὸ τῆς ἀναφορᾶς τῆς ὁμοιότητος γινώσκονται ἄρα μέτε τῆς ἀφαιρέσεως αἱ καθολικαὶ εἰρηνοὶ καὶ ἰδέαι. Παρατηρῶντας ὅτι τὰ ὁμοφόρα μέτρα, ὅπερ ἀγαίνων ἀπὸ τὸ τελαντάφυλλον, ἀπὸ τὸ γαρόφαλον, ἀπὸ τῆς βιόλων κτ. ἔχον ὅλα αὐτῶ τὴν ἰδιότητα νὰ πλήττεν τὰ κεύρα τῆς ὁσφρήσεως μὲ εἷα κάποιον ἔσοπον, καὶ νὰ ἐγείρην εἰς τῶ ψυχῶ εἷα ποιὸν αἰδημα. Θεωρῶντας τῆ τῶ κοινώτερος ποιότητα ἀφηρημῶως, χωρεῖς νὰ φροντίσω καθόλου ἄρα ἐκεῖνο, ὅπερ ἄρα ἐλλει μίαν ὁσμῶ ἀπὸ ἄλλῶ, χηματίζω τῶ καθόλου εἰρηνοὶ τῆς ὁσμῆς. Παρατηρῶντας ὅτι τὸ κίτρινον χῶμα, τὸ κόκκινον, τὸ πράσινον ἔχον ὅλα τῶ ἰδιότητες νὰ σκεπάζεν καὶ τὸ φαινόμενον τὴν ἐπιφανείαν τῆς σωματίων, καὶ νὰ προσφέρην εἰς τὰ μάτια μίαν ποίαν παράσασιν, θεωρῶντας τῆ τῶ κοινῶ ἰδιότητες ἀφηρημῶως, χηματίζω τῶ καθόλου ἰδέαν τῆ χῶματος.

Ἐκεῖνο, ὅπερ κάμνω ἄρα τὰς ἀπλᾶς εἰρηνοὶ καὶ ἰδέας, κάμνω καὶ ἄρα τὰς σωθέτες. Ἀφ' ἔ ἰδῶ μίαν ἄριον, εἷα πεύκον, μίαν λούκαν, μίαν πελέαν, μίαν μηλέαν, μίαν ἐλαίαν, καὶ ὅπερ χειριδῶ νὰ θεωρῶ ἀφηρημῶως τὰς ποιότητας μόνον, ὅπερ ἀνήκην εἰς ὅλα, τῆ ἔστι τὸ, ὅτι λαμβάνην τῶ ἔσοπῶ ἀπὸ τὴν γῆν, ἔχον σελέχη, κλάδους, φύλλα, ἀφίνωντας ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι ἴδιον εἰς τὸ καθ' εἷα, τῆ ἔστι τὸ ξεχωριστὸν ἄριον, μέγεθος κτ. τῆ σελέχης, τῆ κλάδων, τῆ φύλλων, χηματίζω τῶ καθόλου ἰδέαν τῆ δένδρου. Παρατηρῶντας ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι κοινὸν εἰς τῶ ὑπεριφανείαν, εἰς τῶ φιλαργυρίαν, εἰς τὸν θυμὸν, εἰς τὸν φθόνον, τῆ ἔστιν ὅτι εἶναι κακαὶ ἔχεις τῆ ποιεῖν πράγματα ἐναντία τῆ νόμων καὶ τῆ ὁρθῆ λόγῶ, χωρεῖς νὰ θεωρήσω ἐκεῖνο, ὅπερ ἄρα ἐλλει τὸ εἷα

εἴνα ἐλάττωμα ὑπὸ τὸ ἄλλο, χηματίζω τὴν εἴνοιαν τῆς καΐας.

Εἰς τὴν χημόρφωσιν τῆς καθόλου ἰδεῶν καὶ εἰνοιῶν συμβάλλει πολλὰ τὰ ὀνόματα, καθὼς εἴρηται εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Β'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Ε'), ὡς αὐτὸ ὅπερ αὐτὰ σιωδέν τὰ διάφορα ἀθροίσματα τῆς ἰδεῶν, ὅπερ φελλαμβανόμεν ὑπὸ κατὼ εἰς κάθε καθολικὴν ἰδεῶν, ἢ εἴνοιαν.

Ὁ Ρ'ισωὶ μάλιστα ἐνόμισεν ὅτι τὰ ὀνόματα εἰς τὸ ἦτον ὑπολύτως ἀναγκαῖα, εἰς τὴν ὁποίαν δόξαν ἔχει καὶ ἄλλες ὁμοφροντας. Αἱ καθόλου ἰδέαι ἔλεγεν (Ὁμιλία περὶ ἀρχῆς καὶ βίσεως τῆς μεταξύ τῆς ἀνθρώπων ἀεμοιόπιτος Μέρ. Α') δὲν ἠμπορῆν νὰ ἔμβεν εἰς τὴν ψυχὴν, περὶ δὲ μέσθ τῆς λέξεων· καὶ ὁ νῆς δὲν τὰς μανθύνει, περὶ δὲ μέσθ τῆς προτασεων. Κάθε καθόλου ἰδέαι εἶναι καθαρῶς νοερά· ὅσον ὀλίγοι καὶ αὐτὴ ἀνακατωθῆ εἰς αὐτὴν ἢ φαντασία, ἢ ἰδέαι εἴθους γίνεται μερικὴ. Δοκίμασαι νὰ περὶ σήσης εἰς τὸν ἑαυτὸν σε τὴν εἰκόνα εἴθους καθόλου δένδρε, καὶ δὲν θέλεις τὸ κατορθώσαι ποτὲ· ἀλλὰ χω εἰς νὰ θέλεις ἀπολαθεῖ νὰ τὸ ἰθῆς ἢ μικρὸν ἢ μεζάλον, ἢ ἀραιόκλαδον, ἢ πυκνόκλαδον, ἢ καθαρὸν, ἢ σκοτεινὸν· καὶ αὐτὸ ἦτον εἰς τὸ χέρισε νὰ μὴν ἰθῆς, περὶ ἐκεῖνο, ὅπερ δέισκεται εἰς κάθε δένδρον, αὐτὴ ἢ εἰκόνα δὲν ἠθέλει ὁμοιάζει πλέον εἴνα δένδρον.

Εἰγὼ ἔδειξα ἀλλῶ (εἰς τὴν Διατειβὴν περὶ τῆς φυσικῆς καταστάσεως μιᾶς Κοινωνίας καὶ μιᾶς Γλώσσης) τὴν ἀνυπαρξίαν αὐτῆς τῆς δόξης· ὅθεν ἐδῶ ἀρκεῖ νὰ ἐπαναλάβω ὀλίγα τινά.

Εἶναι λοιπὸν ἀληθινὸν ὅτι τὸ δένδρον ἐν γῆρει δὲν ὑφίσταται· ὅμως ὅταν ἐγὼ νοῶ εἴνα δένδρον ἐν γῆρει, ποίαν εἰκόνα αὐτὸ περὶ δένδρε περὶ σκεῖναι εἰς τὴν εἴνοιαν; Ὅχι βέβαια ἄλλω, περὶ ἐκεῖνω εἴθους σελέχης, κάποιων κλάδων καὶ μερικῶν φύλλων, καὶ ὅχι περὶ ἀπὸτερον· ἐκεῖνο ὅπερ ζωγραφίζεν οἱ ζωγράφοι ὅταν θέλουν νὰ περὶ σκεῖναι τὰ δένδρα εἰς μακρῶν

δέσμημα, χωρὶς νὰ ᾤδασαιίνεν δεκκεμῆως μῆτε εἴα τὰδε φυτὸν, μῆτε ἄλλο· εὐὶ λόγῳ ἐκεῖνο, ὅπῃ γρηκῶς ἀνήκει εἰς ὄλα τὰ δειδρα. Λοιπὸν αἰσίως ἐγὼ δεὺ εἶχα τὸ ὄνομα δευδρον, ἢ ἄλλο παρόμοιον, δεὺ καταλαμβαῶ, δεῖ τι νὰ μὲν ἠμπορέσω νὰ ἀνακαλέσω τὴν εἰρημῆλυ εἰκόνα, καὶ χωρὶς αὐτὸ τὸ ὄνομα, καὶ νὰ νοήσω τὰς ποιότητας, ὅπῃ ἀνήκην εἰς ὄλα, χωρὶς τὴν χῆσιν τῆδ ὀνομάτων.

Πρέπει λοιπὸν νὰ θεωρεῖμεν εἰς τὸ νὰ λέγωμεν μόνον, ὅτι τὰ ὀνόματα εἶναι ὠφελιμώτατα εἰς τὴν δεκμορφωσιν καὶ δεκολωτέραν ἀνακάλεσιν τῆδ καθόλου ιδεῶν, χωρὶς νὰ διῆχυεῖ ὠμεθα ὅτι εἶναι ἀπολύτως ἀγαθα.

Πρέπει μάλισα νὰ προδέσωμεν, ὅτι τὰ ὀνόματα καθ' ἑαυτὰ δεὺ ἀνακαλεν τὰς καθόλου ιδεῶς, ὡδε συγκεχυμῆως, καὶ ὅτι δεῖ νὰ τὰς ἐχωμεν καθαρῶτερα, πρέπει νὰ ἀνακαλέσωμεν μαζὶ καὶ κάποιαν εἰκόνα. Μερικαῖς φοραῖς ἀνακαλεῖμεν καὶ ὡδεσότερον ἀπὸ μίαν· ἔπως ἐννοῶντας τὰ χῆματα ἐν γῆει, σρέφωμεν εἰς τὸν νενμας εἴα τείγωνον, εἴα τεβῆγωνον, εἴα κύκλον κτλ. Ἄλλοτε πάλιν δεὺ ἀνακαλεῖμεν, παρὰ μίαν μόνον, καὶ εἴδὸς ὑποκειμῆς ἀπμικῆ καὶ διωρισμῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπειτα θεωρεῖμεν μόνον τὰς καθόλου ποιότητας· ἐννοῶντας φέρ' εἰπεῖν, τὰ τείγωνα ἐν γῆει, ὡδεσκίνομεν μερικαῖς φοραῖς εἰς τὴν δεῖνοϊαν εἴα τείγωνον ἰσοσκελές, ἢ ἰσόπλοδρον· εἰς αὐτὸ ὅμως δεὺ θεωρεῖμεν, ὡδα τὰς καθόλου ιδιότητας, ὅ δεσι τὸ ὅτι ἔχει βεῖς γωνίας, καὶ βεῖς πλοδράς. Μερικαῖς φοραῖς πάλιν ἀνακαλεῖμεν μίαν μόνου εἰκόνα, καὶ αὐτὴν ἀόριστον· ἔπως ἐννοῶντας τὴν καθόλου ιδεῶν τῆδ δευδρα, ἐχωμεν ἐμφορεν εἰς τὴν δεῖνοϊαν τὴν εἰκόνα εἴδὸς σελέχης, καὶ φύλων, χωρὶς αὐτὸ νὰ μᾶς ὡδασαιίνη μῆτε κερασίαν, μῆτε μηλέαν, μῆτε ἄλλο εἶδος φυτῆ. (1)

Ἐκεῖ-

(1) Ἀπὸ τῆτο φαίνεται ὅτι δεὺ εἶναι ἀληθινὸν καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ δε-

Ἐκεῖνό ὅμως, ὅπῃ δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῆμεν εἰς τὸν Γενεθῆνον Φιλόσοφον (τὸν Πλάτωνα) εἶναι, ὅτι αἱ καθόλου ιδέαι δὲν εἶναι ἄλλο, πλὴν ἔργα τῆ νοός, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ἀγάγει ἀπὸ πολλὰ ἀτομα τὰς ποιότητες, ὅπῃ ἀνήκον εἰς ὅλα, κάμνει ἀπὸ αὐτὰς εἷς ἀθροισμα, ἢ τὸ συνδέει εἰς μίαν εἰκόνα, διὰ νὰ τὸ ἀνακαλῆ ὀκολώτερα. Εἰς τὴν Φύσιν, καθὼς ἀλλῶ εἴπαμεν (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Β'. Α" ρθ. Δ'), δὲν ὑφίστανται πλὴν ἄπμα ὑφίσταται μία ταῦτε λέξις, εἷς ταῦτε πύκος ἢ λέξις ὅμως ἐν γῆνι, καὶ ὁ πύκος, καὶ πολλὰ ὀλιγώτερον τὸ δένδρον ἐν γῆνι, δὲν ὑπῆρξαν ποτέ. Τὰ γῆνι καὶ τὰ εἶδη εἶναι καθάρᾳ ἔργα ἐδικάμας ἔναι ἀγὰ ἐδικάμας ἀθροίσματα ιδεῶν, καὶ ὄχι παράγματα ὑφιστάμενα πραγματικῶς ἔξω ἀπὸ λόγου μας.

Μὲν ὅλων τῶν μεγάλαι καὶ πολυχρόνιοι εἴδη ἐκινήθησαν ἀνάμεσα εἰς τὰς Σχολαστικὰς ἐπανά εἰς αὐτῶ τῶν ὑπόθεσιν, καὶ ἔγιναν αἰρέσεις καὶ φατεῖαι, διαιτηνόμενοι ἄλλοι μὴ ὅτι χωριστὰ ἀπὸ τὰ ἀτομικὰ παράγματα ὑφίσταντο πραγματικῶς εἰς τὴν φύσιν καὶ κάποια γῆματα, κάποιοι καθόλου φύσεις, αἱ ὁποῖαι ἔπειτα ἐφάρμοζόμενοι εἰς τὰ μερικὰ παράγματα τὰ ἐκαμνῶν τῶν ἢ ἐκείνῃ τῶ εἶδος, τῶ ἢ ἐκείνῃ τῶ γένος ἢ οἱ ὁποῖοι διὰ αὐτὸ ἀνομάζοντο καὶ Πραγματικοί. Ἄλλοι πάλιν, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο καὶ Ονοματικοί, διιχυρίζοντο, ὅτι τὰ γῆνι καὶ τὰ εἶδη ἄλλο δὲν εἶναι πλὴν ἀθροίσματα ιδεῶν ἀφηρημένων γηματομορῶν ἀπὸ ἡμῶν τὰς ἰδέας, καὶ συνδεδειμένα εἰς κάποια ὀνόματα ἢ ὁποῖων λογομαχίῶν τὸ πλεονάζον, καὶ ἐκείνο, ὅπῃ κάμνει νὰ ἰδεῖμεν τὴν βαρβαρότητα ἐκείνων

νων

Διατείνεται ὁ κύριος Χέμ ὅτι αἱ καθόλου ιδέαι δὲν εἶναι ποτέ ἄλλο, παρὰ ιδέαι ἀτομικῶν μορῶν εἰς τὴν ἔξιν τῶ ἢ τὰς ἐκτατομορῶν εἰς ἄλλα ἀτομα. (Treatise of human nature. Τόμ. Α'. σελ. 43.)

των τῶν καιρῶν, εἶναι ὅτι οἱ παλαίπαροι Ὀνοματικοὶ ἐνομίθησαν οἱ χειρότεροι (Ἰσορ. Φιλοσ. Κεφ. Ζ').

Οἱ Ἀριστοτελικοὶ ὡς τόσον πρὶντε πράγματα ὠνόμαζαν καθολικὰ, ἐπειδὴ ἤμπορῶν νὰ κατηγορηθῶν εἰς πολλὰ ἀντικείμενα· τὸ γένος, τὸ εἶδος, τὴν διαφορᾶν, τὸ ἴδιον, καὶ τὸ συμβεβηκός.

Γένος ὀνομάζεται μία κλάσις, ἡ ὁποία περιέχει ὑπὸ κάτωτης ἄλλας, καθὼς ζῶν, φυτὸν.

Εἶδος λέγεται μία κλάσις, ὅπερ περιέχεται εἰς μίαν ἄλλω, καθὼς ἀνθρώπος, βῆς. Εἰς τὴν Λογικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'.) εἴπαμεν, ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ κλάσις ἤμπορεῖ εἰς εἴνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ ὀνομαθῆ καὶ γένος καὶ εἶδος, καὶ τὰς καθολικωτέρας, ἢ μερικωτέρας κλάσεις, πρὸς ἃς παραβάλλεται. Τὸ δένδρον φέρει εἰπεῖν, εἶναι γένος ὡς πρὸς τὴν λάδινα, τὸν πεῦκον, τὴν ἐλάττω, καὶ εἶδος ὡς πρὸς τὸ φυτὸν. Ἡ πλέον καθολικωτέρα κλάσις, ὅπερ δὲν περιέχεται εἰς καμίαν ἄλλω, ἀλλ' αὐτὴ περιέχει ὅλας τὰς ἄλλας ὑπὸ κάτωτης, ὠνομάθη γένος ἡλικώτατον, ἢ ἀνώτατον, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ κλάσις τῶν ὄντων. Ἐξ ἐναντίας μία κλάσις, ἡ ὁποία δὲν περιέχει ὑφ' ἑαυτῶν ἄλλας κλάσεις, ἀλλὰ μόνον ἀντικείμενα μερικὰ καὶ ἀτομικὰ, καθὼς πεῦκος, ἐλάτη, ἀνθρώπος, βῆς, λέγεται εἶδος εἰδικώτατον, ἢ κατώτατον.

Διαφορὰ εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ διαφέρει μίαν κλάσιν ἀπὸ ἄλλω, ἢ εἴνα ἀτομον ἀπὸ ἄλλο. Ὅταν αἱ διαφοραὶ ἄλλαι λέγονται ἡλικαί, ἄλλαι εἰδικαί, ἢ εἰδοποιοί, καὶ ἄλλαι ἀτομικαί. Τὸ νὰ ἔχη εἴνα πρᾶγμα κίνησιν αὐτοδέλητον καὶ αἰθισιν, εἶναι διαφορὰ ἡλική, ἡ ὁποία διαφέρει τὰ ζῶα ἀπὸ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ὄρυκτά. Τὸ νὰ ἔχη δυνάμιν τῆ συλλογίζεσθαι, εἶναι διαφορὰ εἰδική, ἡ ὁποία διακρίνει τὸς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα· τὸ νὰ ἔχη μίαν τέτοιαν φυσιογνωμίαν, εἴνα τέτοιον χῶμα, εἴνα τέτοιον χῆμα, μίαν τέτοιαν φωνὴν, εἶναι διαφορὰ ἀτομική, ἡ ὁποία διαφέρει εἴνα ἀνθρώπον ἀπὸ ἄλλον.

Εἶνα προσόν, ὅτῃ εἶναι ἴδιον εἰς μίαν κλάσιν, τὸ ὁποῖον δὲν σσιῶδῃ τῶν ἐσιῶδῃ διαφορώτης, ἀλλὰ ἀδύγεται ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅτῃ πραγματικῶς χηματίζει τῶν ἐσιῶδῃ διαφορῶν, ὀνομάζεται ἴδιον. Ἡ ἐσιῶδῃς διαφορῶν, ὅτῃ ἀφείλει τὰ ὀρθογώνια τεύγωνα ἀπὸ ὅλα τὰ λοιπὰ τεύγωνα, εἶναι τὸ νὰ ἔχεν μίαν γωνίαν ὀρθῶν, καὶ ἴδιον τῶν τῶν τευγῶνων εἶναι ὅτι τὸ ἀπὸ τῆς ὑποτεινέσης τεύγωνον εἶναι ἴσον μὲ τὰ ἀπὸ τῆς ἄλλων δύο πλευρῶν τεύγωνα ὁμῶς ληφθέντα. Οἱ Σχολαστικοὶ διέσειλλον τέσσαρα εἶδη ἰδιοτήτων· α. ἐκεῖνη, ὅτῃ ἀνήκει εἰς ὅλλω τῶν κλάσιν, καὶ μόνω καὶ πάντοτε, καθῶς ἡ εἰρημύνη τῶν ὀρθογωνίων τευγῶνων. β. ἐκεῖνη, ὅτῃ ἀνήκει εἰς ὅλλω, ὅχι ὁμῶς καὶ μόνω, καθῶς τὸ νὰ ἔχεν τὰς τρεῖς γωνίας ἴσας μὲ δύο ὀρθὰς, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἴδιον μόνον τῶν ὀρθογωνίων, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὅλων τῶν ἄλλων τευγῶνων. γ. ἐκεῖνη, ὅτῃ ἀνήκει εἰς αὐτῶν μόνον (τῶν κλάσιν), ὁμῶς ὅχι καὶ εἰς ὅλλω, καθῶς εἰς τῶν κλάσιν τῶν ἀνθρώπων τὸ νὰ εἶναι ἰαβός, ἡ φιλόσοφος. δ. ἐκεῖνη, ὅτῃ ἀνήκει εἰς ὅλλω καὶ μόνω, ὅχι ὁμῶς πάντοτε· καθῶς τὸ γελαῖν εἰς τὰς ἀνθρώπους· ἄσολαι, αἱ ὁποῖαι μὲ ὅλον ὅτῃ φαίνονται ψυχραὶ, ἡμπορεῖν ὁμῶς νὰ εἶναι ὠφέλιμοι, ὁπόταν συμφέρειν νὰ ὀμιλήσῃ τινὰς μὲ τῶν ἐχάτῶν ἀκρίβειαν εἰς τὰς ἰδιότητας τῶν πραγμάτων.

Συμβεβηκὸς λέγεται ἐκεῖνο, ὅτῃ δὲν ἀεὶ λαμβάνεται εἰς τὰ πράγματα ὡς ἐσιῶδες καὶ αναγκαῖον, ἀλλὰ ὡς τέτοιον, ὅτῃ ἡμπορεῖ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι, χωρὶς νὰ παύσῃν τὰ πράγματα ἀπὸ τῆς νῶς ὑπάρχει. Οὐσιῶδεις ποιότητες τῶν σωμάτων εἴπαμεν εἰς τὸ προηγούμενον Τμήμα (Κεφ. Η'.) ὅτι εἶναι ἡ σερεότης καὶ ἡ ἔκπαισις· καὶ ἐκσιῶδεις, ἡ ὀσμὴ, ὁ χυμὸς, ὁ ἦχος, καὶ τὸ χῶμα.

Τεργύρω εἰς τῶν καθολικῶν (τῶν ἰδεῶν καὶ ἐνοιῶν) σοχαζόμεθα ὅτι εἶναι καλὸν νὰ ἀποδέσωμεν μίαν ἀδελφίτην, τῶν ὁποῖων τῶν ἀναφέρων, καὶ ἄλλω

λοι· ἢ εἶναι ὅτι τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα εἰς τὰ βρέφη ἀρχίζον ἄπο τὸ νὰ σημαίνον παράγματα μερικὰ, ἔπειτα πηδῶν εἰς μίαν καθολικὴν ἐκτεταμμένην πέρα τῶ δέοντος, ἕως νὰ ἔμβον κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὰ ἀνήκοντα ὄρια. Ἐνὰ βρέφος, ὅπῃ ἀκείναι νὰ ὀνομάζεται κύων τὸ ζῶον, μετὰ τὸ ὅποσον παίζει, κατ' ἀρχὰς νομίζει ὅτι αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀνήκει εἰς αὐτὸ τὸ ἄτομον μόνον. Ἀκάνοντας ἔπειτα νὰ δίδεν αὐτὸ τὸ ὄνομα ἢ εἰς τὰ ἄλλα ἀντικείμενα, ὅπῃ εἶναι ἑξαμορφωμῆα· ἡδὸν μετὰ τὸν ἴδιον ἔσπον, ἀρχίζει νὰ γνωρίζῃ, ὅτι αὐτὸ τὸ ὄνομα δὲν εἶναι ἴδιον μόνον εἰς ἐκεῖνο τὸ ἄτομον, ἀλλὰ κοινὸν εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ τὸ ὁμοιάζον. Ὅθεν αὖ ἰδῆ μὲν ταῦτα πρόβατον, ἢ λύκον εἰσκαώντας εἰς αὐτὰ κάποιαν ὁμοιότητα μετὰ τὸν σκύλον, θέλει δώσει ἢ εἰς αὐτὰ τὸ ἴδιον ὄνομα· ἐν ὅσῳ δὲν σοχαδῆ ἀφ' ἑαυτῆ, ἢ δὲν τὸ ἰδοποιήσῃ ἄλλοι φέρει τῆς εἰδοποιῶν διαφορῶν, ὅπῃ διατέλλῃ τὰς σκύλης ἄπο τῆς λύκης ἢ ἄπο τὰ πρόβατα· ὥστε τὸ ὄνομα σκύλος εἰς αὐτὸ κατ' ἀρχὰς θέλει εἶναι μερικὸν ὄνομα εἰς μόνον ἄτομον· μὲν ταῦτα θέλει γῆν ἑλληνικὸν ὄνομα περιλαμβανόν πολλαῖς εἴδη ζῶων, ἕως ὅπῃ τέλος πάντων νὰ κατανήσῃ κατ' ὀλίγον ὀλίγον νὰ σημαίῃ μόνον τῶν κλάσιν τῆς σκύλων.

Αὕτη ἡ κλιμακωτικὴ πρόοδος ἀκολούθησε ἡδὸν καὶ εἰς τὸν ἑλληνικὸν χηματισμὸν τῆς γλωσσῶν. Ἀναγκασμένοι ἄπο τῶν χρείαν οἱ ἄνθρωποι νὰ δηλώσῃν πότε τῆτο καὶ πότε ἐκεῖνο τὸ μερικὸν ἀντικείμενον, θέλει ἐπενόησαν δι' αὐτὰ ὀνόματα, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ κατ' ἀρχὰς δὲν ἦν, εἰμὴ ὀνόματα μερικὰ. Μετὰ ταῦτα βλέπωντας τὸ ἀδύνατον, ἢ μάλιστα τὸ ἀνώφελές τῆ νὰ ἐπινόησῃν τόσα ὀνόματα, ὅσα εἶναι τὰ καθ' ἕκαστα, ἀρχισαν νὰ ὀνομάζον μετὰ τὸ ἴδιον ὄνομα ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὅποια ἔβλεπαν κάποιαν ὁμοιότητα, καὶ ἔτω τὰ ὀνόματα ἑλληνικὰ. Τέλος πάντων ἀφ' ἕ εἰς τὰ ἀντικείμενα τὰ ὀνομαζόμενα μετὰ τὸ ἴδιον ὄνομα, ἔφθασαν νὰ ἰδῶν τε

νάς διαφορὰς ἐσιώδεις, ἀρχισαν νὰ τὰ διαίρῃν καὶ εἰς κλάσεις, καὶ νὰ τὰ διακρίνῃν μὲ διαφορὰ ὀνόματα εἰδικά· καὶ ἔτσι ἐξηγήθησαν αἱ διαίρέσεις τῶν γῆρων καὶ εἰδῶν, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν ἔκτασιν τῶν γλωσσῶν καὶ μὲ τὴν μάθησιν τῶν ἐθνῶν, ὅπῃ τὰς ὁμιλεῖν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ Ταυτότητος ἔ Ἐτερότητος.

Απὸ τῆς ἰδίας ἀναφορᾶς τῆς ὁμοιότητος, ἢ ἀνὸμοιότητος προκύπτει καὶ ἐκείνη τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἑτερότητος. Διὰ νὰ κρίνω αὐτὴν ἀντικείμενον, ὅπῃ σήμερον βλέπω, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, ὅπῃ εἶδον ἄλλαις φοραῖς, δεῦν ἔχω ἄλλο μέσον, ὡσαύτῃ νὰ ὡσαύτῃ βάλω τὴν εἰκόνα τῆ παρόντος ἀντικείμενου μὲ τὴν εἰκόνα, ὅπῃ ἀνακαλεῖται εἰς τὴν μνήμην μου· καὶ αὐτοὶ φανῶν καὶ αἱ δύο ὅμοιοι, λέγω ὅτι τὸ ἀντικείμενον εἶναι τὸ ἴδιον· εἶδῃ καὶ μοὶ φανῶν ἀνόμοιοι, λέγω ὅτι τὸ ἀντικείμενον εἶναι ἕτερον.

Πρέπει ὁμοίως νὰ σημειώσωμεν μίαν διαφορᾶν μεταξὺ ἑτερότητος καὶ διαφορότητος. Μία σαγὼν ὕδατος, καὶ μία σαγὼν οἴνου λέγονται ἕτερα· δύο σαγόνες ὕδατος λέγονται διαφοροὶ περιεσσότερον, ὡσαύτῃ ἕτερα· ἐπειδὴ ἡ ἑτερότης περιέχει τὴν ἰδέαν τῆς ἀνὸμοιότητος, καὶ εἰς τὴν διαφορότητα φθάνει εἰς τὸ παράγμα νὰ μὴ εἶναι τὸ ἄλλο, καὶ ἄς εἶναι ὁμοιότατα.

Προσέτι ἡ διαφορότης εἶναι πραγματικὴ, εἶναι καὶ ἔπινοια· δύο σαγόνες ὕδατος, ἢ οἴνου εἶναι πραγματικῶς διαφοροὶ· τὸ αἰθερμα καὶ ἡ ἀντίληψις δεῦν εἶναι διαφορὰ, ὡσαύτῃ ἔπινοια· (1).

Διὰ

(1) Ἐγίναν πολλαὶ λογομαχίαι αὐτῆς ἀντίληψις, καὶ ἡ ἰδέα εἶναι διαφορὰ, ἢ εἰς μόνον παράγμα. Εἶναι ὁμοίως εὐκόλον νὰ διακρίνωμεν εἰς τέτοιον ζήτημα, διασέλλοντες τὴν πραγματικὴν δια-

Διὰ τὰ ὑποφασιδῆ ἢ ἀληθινῆ καὶ ὑπόλυτος ταυτό-
της εὐδὸς πράγματος, εἶναι ἀναγκαῖον τὰ μὲν ἀκολου-
θῆσθαι εἰς αὐτὸ μίτε ἢ ὀδυμικρά μεταβολή. Ἄν δὲ
τὴν κορυφῶν εὐδὸς ὄρας σηκώση ὁ ἀνεμος εὐα μόνον
κόκκον ἄμμη, τὸ ὄρος καὶ πλήρη ἀκείβειαν δὲ εἶναι
πλέον ἐκεῖνο τὸ πρῶτον.

Αὐτὴ ὅμως ἡ ὑπόλυτος ταυτότης δὲν δέισκεται ἴ-
σως ὀδυ μόνον εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι φύσει
ἀναλλοίωτος, τὰ δὲ ἄλλα πράγματα εἶναι ὑποκείμενα
εἰς συνεχεῖς μεταβολὰς, καὶ δὲ τὸ ἢ ταυτότης εἰς
αὐτὰ δὲν ἡμπορεῖ τὰ λογιθῆ με αὐτῶ τὴν ἀκεί-
βειαν, φθάνει τὰ ὑφίσταται ὁπωσῶν ἢ αὐτὴ ὕλη, καὶ
τὸ αὐτὸ χῆμα, δὲ τὰ ὀνομασθῶν ταυτά.

Εἰς τὰ φυτὰ καὶ εἰς τὰ ζῶα, ἡ ταυτότης θεωρεῖται
ἀκόμη πλατύτερα. Ἐἷνας ἀνθρώπος ἕως τὰ εἴκοσι ἢ
τριάκοντα χρόνια λέγεται ὁ ἴδιος ἀνθρώπος, καὶ μία ἄρως
φυτοβλήμη δὲ εἰς ἑκατὸν χρόνια, λέγεται πάντοτε
ἢ αὐ-

φορότητα δὲ τὴν ὀπνοία. Οἱ χυμοὶ, αἱ ὀσμαι, οἱ ἦχοι, τὰ
χρῶματα καθ' ἑαυτὰ πραγματικῶς ἄλλο δὲν εἶναι, παρὰ εἰδικά
μας αἰδήματα, καθὼς εἰδείχθη κατὰ πλάτος εἰς τὰ προσηγόμενα.
Ἡ διέγερσις μιᾶς ιδέας καὶ αὐτὴ κυεῖται ἄλλο δὲν εἶναι, πα-
ρὰ αἰδήματα μιᾶς κινήσεως, ὅπως ἀνακινεῖται εἰς τὸν ἐγκέφαλον.
Εἰς τὴν ψυχῶν λοιπὸν πραγματικῶς καὶ κυεῖται αἰδήματα, ἀντίλη-
ψις, σύννοια, καὶ ιδέα δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ εὐα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγ-
μα, τὸ εἶναι ἄλλο δὲν εἶναι, παρὰ ἀγνὰ αἰδήματα. Ἡ ψυχὴ
ἔπειτα εἶναι ἐκεῖνη, ὅπως ὀπνοία καθ' ἑαυτῶν διασέλλει τὸ παρὸν
αἰδήματα, δὲ τὰ ὅποια ἔχει μίαν ἐσωτερικῶν ἀλλοίωσιν ἡδῆαν, ἢ
ἀσθῆ, δὲ ἐκεῖνο, δὲ τὰ ὅποια ἔχει μόνον μίαν δευτερικῶν πα-
ράσχοιν, ὀνομαζόμενος τὸ εὐα αἰδήματα καὶ τὸ ἄλλο ἀντίληψιν. Ἡ
ἰδία ψυχὴ διασέλλει καθ' ἑαυτῶν τὸ παρὸν αἰδήματα δὲ ἐκεῖνο,
ὅπως ἀνακινεῖται εἰς τὴν μὴμῶν, καὶ ὀνομαζέται τὸ ἰδέαν αὐτὴ
εἶναι σωφροσύνη μὲ καμμίαν εἰκόνα, ἢ σύννοια· αὐτὴ δὲν εἶναι
σωφροσύνη μὲ καμμίαν εἰκόνα, ἢ ἰδία ψυχὴ διασέλλει τὸ κί-
νημα τὸ αἰδανέσθαι, ἢ ἀντιλαμβανέσθαι δὲ ἐκεῖνο, ὅπως αὐτὴ
αἰδανέσθαι, ἢ ἀντιλαμβανέσθαι. Ὅμως αὐτὰ αἱ διασολαὶ δὲν εἶ-
ναι, παρὰ ὀπνοία· τὰ πρᾶγματα περιηρημένα πράγματα καθ' ἑαυτὰ
ἄλλο δὲν εἶναι, εἰμὴ ἀπλὰ αἰδήματα· καὶ αἰδήματα, καὶ αἰδανέ-
σθαι εἰς τὴν ψυχῶν δὲν εἶναι, παρὰ εὐα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

ἢ αὐτὴ δρῦς, μὲ ὅλον ὅπῃ κὺ ὁ σῆας, κὺ ἡ ἄλλη χαίαν παντοτινὰ ἄπὸ τὰ παλαιὰ μόριάτων, κὺ ἄπικτῆν ἄλλα νέα. Τῆτο συμβαίνει, ἐπειδὴ εἰς τὸν ἀνθρωπον ἡ πνευματικὴ ἐσία, μὲ ὅλον ὅπῃ ὑπόκειται εἰς διαφόρους διώκεκεις ἀλλοιώσεις, μῆκει ὅμως ἡ αὐτὴ· κὺ ἡ σωματικὴ ἐσία εἰς τὰ ἐσιωδέσερα μέρη θεωρεῖται πάντοτε ὡς ἡ αὐτὴ. Ομοίως κὺ εἰς τὰ φυτὰ, τὰ κωρῶτα κὺ κυριώτερα μέρη θεωρεῖνται πάντοτε ὡς ὑφιστάμῆρα, κὺ τὰ νέα θεωρεῖνται ὡς ἀνάπτυξις, κὺ αὐξήσις τῆν κωρῶτων.

Μερικαῖς φοραῖς κὺ μόνῃ ἡ ταυτότης τῆ τόπε κὺ τῆν κωρῶσεων φθαίνει νὰ κάμη εἷα κωρῶγμα· νὰ λέγηται ταῦτὸ, κὺ ἂς εἶναι κὺ ἡλλοιωμῆρον μὲ τῆν ὀλότῆν. Ἡ Ρώμη κηπαφισμῆρη κὺ ἀνεκτισμῆρη πολλακίς, λέγεται πάντοτε ἡ αὐτὴ Ρώμη. Ὁ Νεῖλος εἶναι πάντοτε ὁ ἴδιος ποταμὸς, μὲ ὅλον ὅπῃ τὸ νερόν τε μεταβάλλεται ἀσυνάως.

Ὅπῃ ὅμως ὁ λόγος εἶναι κωρῶ ταυτότης κωρεπεί νὰ βαδίζῃ ἱτινάς μὲ πολλῶν κωρσοκῆν, κὺ νὰ διακείῃ καλὰ κὺ πόσας κὺ ποίας ἰδιότητας, ἡ κωρῶσεως εἷα κωρῶγμα λέγεται ὅτι εἶναι ταῦτὸν, ἡ διαφορον, ἐπειδὴ ἡμπορεῖ κὺ διαφόρος καιρὸς νὰ εἶναι κατὰτι ταῦτὸ, κὺ κατὰτι διαφορον.

Ἡ ταυτότης τῆ κωρῶσεων εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ εἰς τὸν ἀνθρωπον καταβαίνει ἐκεῖνο, ὅπῃ λέγεται κωρσοκῆτης. Ὅμως κὺ ἐδῶ ἀκῶμῆρη πολλακίς νὰ λέγην· ὁ δεῖν νὰ δεῖν εἶναι πλέον ὁ ἴδιος, ἡ εἶναι ἕξω τῆ ἑαυτῆτε. Λοιπὸν εἷας ἀνθρωπος εἰς πλατυτέραν ἐννοιαν, εἶναι ὁ αὐτὸς ὡς κωρὸς ἑαυτὸν, ἐν ὅσω ἔχει σινεῖδῆσι τῆν κωρῶτων, κὺ τῆν ἀπερασμῆρων ἰδεῶν τε, κὺ εἶναι ὁ αὐτὸς ὡς κωρὸς τῆς ἄλλης, ἐν ὅσω βεβαιόνεται ὅτι αὐτὸς εἶναι τὸ ἴδιον ὑποκείμῆρον, ὅπῃ ὑφίσταται πῶρα, κὺ ὅπῃ ὑφίστατο ἄλλον καιρὸν, ὅπῃ πῶρα κάμηκε τῆτῆν κωρῶξιν, κὺ ἄλλῃ φορῶν ἐκαμῆρη ἐκεῖνῆν τῆν ἄλλῆν. Ομοίως θέλει εἶναι κὺ τὸ μᾶλλον, κὺ ἡττον διαφορος ἄπὸ λόγῶ τε καθ' ὅσον κωρῶσεότερον ἡ ὀλιγώτερον θέλει εἶναι ὅμοιαι, ἡ ἀνόμοιαι αἱ κωρῶται κὺ ἀπερασμῆραι ποιότητες τε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν Ἀ'ραφορῶν τῆς Σιτυπάρξεως.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ Διασθήματος, Κινησεως, καὶ Χρόνου.

Η σιτυπάρξις πολλῶν μερῶν σιτυμημῶν ὁμῶς χιματίζον, καθὼς εἶπαμν, τῷ ἰδέαν τῆς ἐκτάσεως. Ταύτῃ τὴν ἰδέαν τὰ βρέφη τὴν ἰδοκτὴν πρῶτον ἔχουσιν ἐν μέσῃ τῆς ἀφῆς, καὶ τότε τῷ ἐνόησαν μὲ τῷ ἰδέαν τῆς σερεότιος, ἢ μάλλον εἶπεν τῆς ἐπαφῆς, καὶ τῆς ἀντιστάσεως (Τμήμ. Α'. Κεφ. Ζ').

Ὅποτεν τὸ μάτι διδαγμῶν ἀπὸ τῷ ἀφῶ μανθάνη καὶ αὐτὸ νὰ γνωρίζη τῷ ἐκτασιν, τότε τὸ βρέφος βλέπωντας εἷα σῶμα χωρὶς νὰ τὸ πρῶτα φαύση, μὲ ὅλον ὅπῃ δὲν αἰσθάνεται τῷ σερεότια, ἢ μνήμη ὅμως τὸ ὑπομνησκει ὅτι ἡ σερεότιος εἶναι ἐκεῖ ἢ νῶμα μῆνι, εἰς ἔσπον ὅπῃ αἱ πρῶται ἰδέαι τῆς ἐκτάσεως πηγαίνον πάντα ἢ νῶμα μῆνι μὲ τῷ σερεότια.

§. Α'. Περὶ Κενῆ.

Αν ὅμως τὸ βρέφος ἰδῆ, ἢ πιάση μίαν κέπαν πρῶτον γεμάτῃ νερόν, ἢ ἄλλο τι, ἔπειτα ἀδειαν, θέλει φθάσῃ, ὅτι τὸ χάρισμα τῆς κέπας εἶναι πάντα τὸ ἴδιον, μὲ τῷ τῆν ἔραφορα, ὅτι πρῶτιον κατείχετο ἀπὸ εἷα σῶμα ὁρατὸν ἢ φαύσον, καὶ πῶρα πλέον δὲν κατέχεται, καὶ μὲ τῷ τὸν ἔσπον θέλει φθάσει νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν τῆς κενῆς ἐκτάσεως, ἢ τῷ κενῆ.

Τῷ αὐτῷ ἰδέαν θέλει ἢ μπόρεσει νὰ τῷ χιματίζῃ,

πίση, ὡδατηρῶντας καὶ ὅτι τὸ χωρὲν τῶ οικίσκου, εἰς τὸν ὁποῖον κάθεται, μέρος κατέχεται ἀπὸ σώματα, καὶ μέρος δὲν κατέχεται· καὶ προσέτι ὁπόταν μεταξὺ τῶ ἕραν καὶ τῆς γῆς δὲν βλέπη, μήτε αἰδαίνεται νὰ εἶναι πάντῃ σώμα.

Ὁ Καρτέσιος, τὸν ὁποῖον ἔπειτα ἠκολούθησε καὶ ὁ Λειβνίτιος, καὶ ὁ Χέμ, ἀρνήθη τὴν ὑπαρξίν τῶ κενῆ, ἔλατεινόμηρος ὅτι ἐκεῖνο, ὅπῃ φαίνεται κενόν, εἶναι ὅλον πλήρες ἀπὸ μίαν ἕλλη ἀόρατον καὶ ἀψιλάφητον, τῶ ὁποῖον τῶ ὀνόμαζον αἰθέρα, ἢ λεπτῶ ἕλλω. Αὐτὸς ἔωρεπε νὰ ἀρνηθῆ τῶ ὑπαρξίν τῶ κενῆ, ἐπειδὴ ἀφ' ἑ ὑπέθεσε τῶ ἐσίω τῶ σώματος μόνον εἰς τῶ ἔκτασιν, καθὼς τῆς ψυχῆς εἰς τῶ νόσιν, ἐπρόβλεπον ὅτι καὶ πᾶς ἀρχάστε, ἔωρεπε νὰ ὀνομάσῃ σώμα καὶ τὸ κενόν.

Μὲν δὲ χαριστέμης ὅμως μόνον εἰς τῆτο, ἔφθασε νὰ εἰπῆ ἀδιώατον καὶ αὐτῶ τῶ ἰδέαν τῶ κενῆ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὡρέπει νὰ θαυμάσῃ τινὰς ὡμασότερον. Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ἰδέα εἶναι τὸσον εὐκόλος, καὶ τὸσον κοινὴ εἰς καθ' ἑνῶ, ὅπῃ κενόν νομίζεται καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ πραγματικῶς δὲν εἶναι, ἢ τελάχισον δὲν εἶναι παντελῶς κενόν· ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ κέπα, καὶ ὁ οικίσκος εἶναι σερμηλῶ, ἀπὸ καθ' ἑ ἄλλο πᾶγμα, δὲν εἶναι ὅμως σερμηλῶ καὶ ἀπὸ ἀέρα, ἢ φῶς (1).

Ἡμεῖς ὡς τὸσον τεῖα εἶδη κενῆ ὡμαδεχόμεθα· τὸ κοσμικόν, ὃ ἔστιν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιωπαύεται τὸ πᾶν· τὸ ἀθρῶον, τῶ ἔστιν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον κινεῦνται οἱ πλανῆται, καὶ οἱ κομήται· καὶ τὸ
διε-

(1) Ὁ Καρτέσιος ἴσως ἠπαγκάθη νὰ ἀρνηθῆ ὡς καὶ τῶ ἰδέαν τῶ κενῆ, ἀπὸ μίαν ἄλλω ἀρχῆ τῆ· ἐπειδὴ, ἀφ' ἑ ὑπέθεσε βᾶσιν τῶ κειμελῶ τῆς ἀληθείας, τὸ, ὅτι ὡρέπει νὰ δεχόμεθα ὡς βέβαια ὅλα ἐκεῖνα, ἢ ὁποῖον ἐχομῆ ἰδέαν καθάραν καὶ ἀλακεκμηλῶν, καθὼς ἐπαρδέχετο τῶ ἰδέαν τῶ κενῆ, ἢ τὴν ἠπαγκασμῶς νὰ δεχθῆ καὶ τῶ ὑπαρξίν τῆ.

διαπαρμύρον, εἴτ' ἐν ἐκεῖνα τὰ μικρὰ δρασήματα, ὅ-
πῃ εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰ μόρια τῶν σωμάτων, τὰ ὁ-
ποῖα λέγονται καὶ πόροι.

§. Β'. Περὶ Διασήματος, Τόπου, Θέσεως, Ὀγκοῦ, Πυκνότητος, ἔ Α' ποσήματος.

Εκεῖνο τὸ ἀόριστον κενόν, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ
πάν, ἤρπικῶς λέγεται δρασῆμα* καὶ εἶναι ζήτημα αὐ-
τοῦ εἶναι ἢ ὄχι δρασῆμα καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῶν παν-
τός. Λοιπὸν ὅτι ἐκεῖθεν τῶ ἐλάχιστῶ σώματος τῶ παν-
τός ἡμπορεῖν νὰ συλλάβωμεν ἕκαστιν, ἢ δρασῆμα
κενόν, μοι φαίνεται βέβαια ὅτι δεῦν πρέπει νὰ ἀμ-
φιβάλλωμεν. Ὅτι ὅμως ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῶ παν-
τός παραστατικῶς εἰσάγεται, πῶς ἡμπορεῖν ἡμεῖς
νὰ δεῖσωμεν εἰς τέτοιον κενόν, ἀφ' ἑ καὶ αὐτῶ τῶ ὁ-
ρίων τῶ παντός δεῦν ἔχομεν καμμίαν ἰδέαν.

Εκεῖνο τὸ μέρος τῶ δρασήματος, ὅπῃ κατέχει κά-
θε σῶμα, λέγεται τόπος* καὶ ὁποῖαν τὸ σῶμα θεω-
ρεῖται ὡς ἀσάλοτον εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ὀνομάζε-
ται κριώτερον θέσις.

Ὅσον φειασότερον δρασῆμα κατέχει εἰς σῶμα, τό-
σον μεγαλύτερος λέγεται ὁ ὄγκος τῆ.

Εκεῖνο τὸ σῶμα, ὅπῃ ἔχει τὸν αὐτὸν ὄγκον μέ-
εἰς ἄλλο, καὶ φειέχει φειπτεράν ποσότητα ὕλης,
καὶ ἐπομένως ὀλιγωτέρας πόρης, λέγεται πῶς ἔχει
μεγαλιτέραν πυκνότητα. Ὅθεν ἀφ' ἑ ὑποτεθεῖ ἢ αἰτή
ποσότης τῆς ὕλης, ἢ πυκνότης ἔχει λόγον ἀντιπέπον-
τότα πρὸς τὸν ὄγκον. Τὰ πυκνότερα σώματα, ὅπῃ
εἶναι ἐγνωσμένα ἕως τώρα εἶναι 1.) ἢ πλατῖνα, 2.)
ὁ χρυσός, 3.) ὁ ὑδράργυρος, 4.) τὸ μολύβι, κτ.

Τὸ δρασῆμα, ἢ δάλειμμα, ὅπῃ εἶναι μεταξὺ εἰς
εἰς σῶμα καὶ ἄλλο, λέγεται ὀπόσασις.

Απὸ τὰς ιδέας τῆ δρασμάτος καὶ τῆ τύπε γινῶται ἡ ιδέα τῆς κινήσεως, ἡ ὁποία ἄλλο δὲν εἶναι, ὡς εἶναι μία δασδοχή καὶ συνεχῆς ἀμοιβὴ τῆ τύπε, ἡ ἐκείνη ἡ ἐργασία, καὶ ἡ εἰς τὸ σῶμα πηγαινέει συνεχῶς καὶ ἐκ δασδοχῆς καταλαμβάνωντας δασφορα μέρη τῆ δρασμάτος.

Ἡ κίνησις ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀπόλυτος, ἡ χετική, καὶ ἡ πρώτη ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ χετική τῆ δασδοχῆς, ἡ δασδοχῆς ὅμως δὲν ἡμπορεῖ χετική τῆ πρώτης. Ἡ ἀπόλυτος κίνησις εἶναι ὁποιαδήποτε μεταβάσις ἀπὸ τύπου εἰς τύπον, ἡ ἀπὸ εἰς μέρους εἰς ἄλλο τῆ καθολικῆ δρασμάτος· ἡ χετική εἶναι ἀμοιβὴ τῆ τύπε καὶ τῆς δασδοχῆς, ὅπερ κάμνει εἰς τὸ σῶμα ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ, ὅπερ τὸ ὡς ἐκκεκλόνει. Ὁ δὲν αὖ εἰς εἰς πλοῖον ταξιδεύει καὶ τὸ ρεῖθρον εἰς ποταμὸν γαλλοῖς πολλοὶ ἀνθρώποι, μόνοντες καθόλου ἀσάλοτοι εἰς τῆ δασδοχῆς, ἔχου ἀπόλυτον κίνησιν, καὶ ὄχι χετικῶς.

Ἡ ἡρεμία εἶναι ἐναντία τῆ κινήσει, καὶ εἶναι καὶ αὐτὴ ἀπόλυτος καὶ χετική, καὶ ὅ τὸ σῶμα ἡ μὲν ἀσάλοτον πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ μέρος τῆ γῆς δρασμάτος, ἡ φυλάττει μόνον τῆ ἰδίαν δασδοχῆς ὡς πρὸς τὰ σῶματα, ὅπερ εἶναι τείγυρωτες. Οὕτως οἱ ἀνθρώποι εἰς τὸ εἰρημῶν πλοῖον δασδοχῆς ἔχου τῆ χετικῶν ἡρεμίαν αὖ καὶ εἰς μὲν ἀσάλοτος εἰς τῆ δασδοχῆς, δὲν δασδοχῆς ἔχου ὅμως καὶ τῆ ἀπόλυτον (1).

§. Δ'.

(1) Εἰς τὸ πᾶν ἴσως κανένα σῶμα δὲν ἔχει τῆ ἀπόλυτον ἡρεμίαν. Οἱ Πλατῆται εἶναι πάντοτε εἰς κίνησιν· ἡ γῆ, καθὼς τῆ σήμερον δασδοχῆς οἱ Ἀστρονόμοι, ἔχει διευκῶς τῆ ἡμερέσιον κίνησιν πρὸς τὸν ἀξονά τῆς, καὶ τῆ εἰς τὸν ἥλιον, καὶ εἰς τὸν πάλιν κινεῖται ἀσάλοτως πρὸς τὸν ἀξονά τῆς. Εἶναι πιθανόν,

§. Δ'. Περὶ Ἀδραμείας καὶ Μεταδόσεως τῆς Κινήσεως.

Κάθε σῶμα ἀντίσταται εἰς ἰδίᾳς φύσεως εἰς ὁποιοῦνδήποτε μεταβολῶν, εἴτε ἄπὸ ἡρεμίας εἰς κίνησιν θέλει τινὰς γὰ τὸ βάλλῃ, εἴτε καὶ ἄπὸ κίνησιν εἰς ἡρεμίας. Αὕτη ἡ ἀντίστασις λέγεται ἄπὸ τῆς Φυσιολόγως ἀδραμεία.

Ἡ δὲ μετάδοσις τῆς κινήσεως γίνεται εἰς τὰ σώματα ἢ διὰ ὠθισμῶν, καθὼς ὅταν μία σφαῖρα, ἀπρόχρηται μίαν ἄλλῃ, ἢ διὰ ἔλξεως καὶ ἀπώθίσεως, καθὼς πλησιάζοντες εἰς σίδηρον εἰς μίαν βελόνην μαγνητωμήν, ὁ εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς ἔχει πρὸς τὸ σίδηρον, καὶ ὁ ἄλλος φύγει ἀπὸ αὐτό. Αἱ ἐνέργειαι τῆς ἔλξεως, καὶ ὠθίσεως εἶναι πολλὰ ἐκτεταμῆται εἰς τὴν φύσιν, καὶ τὰ φερατότερα φαινόμενά τῆς τὰ πρῶτα αὐτὰ, μὴ ὅλον ὅπως ἀγνοῦνται τὰ αἰτίων τῶν πρὸς τῶν ὁποίων θέλομεν ὁμιλήσει καὶ ἐν τῷ πρῶτῳ ἀναφορῶν τῆς ἐξαρτήσεως.

§. Ε'. Περὶ Σκληρότητος, Μαλακότητος, Ἐλαστικότητος, Ρύσότητος, Στερεότητος, Θραυσότητος, ἘΨαθυρότητος.

Απὸ τῆς ιδέας τῆς ἡρεμίας καὶ τῆς κινήσεως ἀντιλαμβάνονται αἱ ιδέαι τῶν σχετικῶν ποιοτήτων τῶν σωμάτων, ὅπως ὀνομάζονται σκληρότης, μαλακότης, ἐλαστικότης, ρύσότης, στερεότης, θραυσότης, ἠψαθυρότης, καὶ αἱ ἀπλήσια.

Σκλη-

ἔτι μία παρομοία κίνησις δὲν λείπει καὶ ἀπὸ τὰ ἄστρα, ὡς κατένευεν ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν γὰρ λεχθῆναι πραγματικῶς καὶ ἄπολύτως ὅτι ἡρεμεῖ.

Σκληρὸν λέγεται εἷα σῶμα, τῷ ὁποίῳ τὰ μέρη ἢ ποτὲ, ἢ δυσκόλως ἢμπορῶν νὰ μετακινήθῃν ἄπὸ τῆς ἀμοιβαίαν θέσιν τες, καὶ νὰ ξεχωρισθῇν εἷα ἄπὸ τὸ ἄλλο, καθὼς συμβαίνει, φέρειπειν, εἰς τὸν ἀδάμαντα.

Μαλακὸν, αἰσῶς τὰ μέρη τε εὐκόλα ἀλλάζων θέσιν, ὃ ὅστιν εὐκόλα ὑποχωρῶν εἰς τῆς πίεσιν, καὶ φυλάττειν ἔπειτα τῆς νέαν θέσιν, ὅπῃ ἔλαβαν ἄπὸ τῆς πίεσιν· καθὼς συμβαίνει εἰς τῆς ἀργίλλον, κίμωνιαν, καὶ εἰς τὸν κηρὸν.

Ἐλαστικὸν, αἰσῶς τὰ μέρη τε ὑποχωρῶν μὴ εἰς τῆς πίεσιν, ὅμως, καθὼς αὐτῆ παύσῃ, ἀναλαμβάνων πάλιν τῆς πρώτῃς θέσιν τες, καθὼς συμβαίνει εἰς εἷα ζεμπιρέκι τῷ ὰρολογίῳ, εἰς μίαν σφαιραν ἐλεφαντίνῃ (φιλδισσίαν), κτλ.

Ρῦσὸν, ὅταν τὰ μέρη τε ἔρχων ἀφ' ἑαυτῶ εἷα ἐπαίω εἰς τὸ ἄλλο, ὁπότεν ἀφαιρεθῆ ἡ ἰσοσαθμία των, καὶ ὁν ἔγονται ἐν ὄσῳ αὐτῆ ὁν ἄποκατασταθῆ εἰς τὸν τόπον τες, καθὼς ὁ ἀήρ, τὸ ὕδωρ, τὸ πῦρ, κτλ.

Σπερρὸν, αἰσῶς τὰ μέρη τε καθ' ἑαυτὰ κατέχων τῆς θέσιν των, καὶ ὁν τῆς ἀλλάζων ποτὲ, ὡδῶ ἀπὸ καμμίαν δυνάμιν ἐξωτερικῶ, καθὼς συμβαίνει εἰς μίαν πέτραν, ἢ εἰς εἷα ξύλον.

Θραυστὸν, ὁπότεν τὰ μέρη τε εὐκόλα θραύονται (τζακίζονται), καὶ γίνονται κομμάτια, καθὼς ὁ ὕαλος.

Ψαθυρὸν, ὁπότεν τὰ μέρη τε εὐκόλα γίνονται κόμης, καθὼς ἡ ξηρὰ (σεγνή) γῆ.

δ. ς'. Περὶ Διαδοχῆς, ἔ Χρόμυ.

Απὸ τῆς ὡδῆ τήρσιν, ὅτι εἷα σῶμα ὁπότεν κινήται, καταλαμβάνει διάφορα μέρη τῷ διαστήματος ἔνα κατέπιν τῷ ἄλλῳ, ἀναῖται ἢ ἐννοια τῆς διαδοχῆς,

ἢ ὅποια καὶ αὐτὴ δεῖ τῶτο ἔχει τὴν πρῶτὴν ἀρχὴν τῆς ἀπὸ τῆς κίνησιν.

Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι καὶ αὐτὴν ἠμπορέσαμεν, καὶ τὴν ἀποκρίσασθαι παρατηρῶντας τίνι ἔσομαι αἱ νοήσεις μας εἰς τὸν νῦν μας δεχόμενοι ἀδεύκτως ἢ μίαν τὴν ἄλλαν· ὅμως ἐπειδὴ εἰς τῶτο εἶναι ἀναγκαῖα ἢ σκέψις τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, τὴν ὅποιαν τὰ βρέφη πολλαῖ ἀργὰ ἀρχίζον, καὶ τὴν μεταχειριθῆν, εἶναι φυσικώτερον καὶ πιστόσαμεν, ὅτι τὴν πρῶτὴν εὐνοίαν τῆς δευτέρας τὰ βρέφη τὴν ἀποκρίν δεῖ μέσῃ τῆς κινήσεως, ἢ ὅποια δὲν ἀπαιτεῖ, καὶ τὴν ἀπλῶ σκέψιν ἐπάνω εἰς τὰ ἑξωτερικὰ πράγματα.

Ἡ εὐνοία τῆς δευτέρας ἀλλάγει τὴν εὐνοίαν τῆς πρώτης, ὅ ὅποιος δὲν εἶναι ἄλλο καὶ μίαν συνεχῆς δευτέρας σιγμῶν.

Ὁ χρόνος μεβεῖται ἢ μέσα εἰς τὴν ἑαυτὸν μας, ἢ ἔξω.

Μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας μεβεῖται ἀπὸ τὴν πολλὰ πλοῦτα τῆς αἰδημάτων, ἢ ἀντιλήψεων, καὶ τῆς ἰδεῶν, ἢ εὐνοιών, ὅπως ἀπερρεῖν ἀπὸ τὸν νῦν μας, καὶ τῆς ὅποιαν δευτέρας τὴν μνήμην.

Ὁ δὲν ἀνίσως τὸ Ἀγαλμα τῆς Κονδυλλιακ, καὶ τῆς Βονέτ διέμενον αἰδίως εἰς εἶνα μόνον καὶ τὸ αὐτὸ αἰδημα, ἢ αἰδιότης δι' αὐτὸ δὲν ἠθέλων εἶναι, καὶ μίαν μόνην σιγμῆ· καὶ ἂν εἶχε κάθε σιγμῆ νέα αἰδημάτα, ὅμως εἰς δευτέρας τῆς εὐνοίας ἀφανίζονταν τὸ ἄλλο, χωρὶς νὰ δευτέρας ποτὲ καμμίαν ἐνθυμῶσιν τῶν· ἠθέλων ἔχη πάντοτε νέας σιγμῆς, χωρὶς ὅμως νὰ ἠμπορῇ ποτὲ νὰ τὸ αἰδανθῇ, καὶ ἢ συνειδησις ὅπως ἠθέλων ἔχη τῆς ἰδίας τῆς ὑπάρξεως, ἠθέλε καταντᾶ πάντοτε εἰς μίαν μόνην σιγμῆ. Εἰς ἡμᾶς τῆς ἰδίας εὐνοίας ὑπνος πολλῶν ἁρῶν δὲν μᾶς φαίνεται καὶ μίαν σιγμῆ, ἀνίσως δὲν ἐνθυμῶμεθε κανεὶα ἕνερον.

Διὰ τῶτο καὶ ὁ κειρὸς, ὅπως ἀπερρεῖν ἢ εἰς καμμίαν

μῖαν βαθεῖαν μελέτην, ἢ εἰς εἰς ἡδονῆς σιωπῆς, ἢ εἰς κἀνείνα μέγαλον θεωρητικόν, μᾶς φαίνεται βραχύτατος. Εἰς τὴν πρώτην θεωροῦμεν, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ἀχολογῆται ὅλως δι' ὅλα εἰς τὸ κυριώτερον ἀντικείμενον τῆς νόησέων τῆς, αὐτὴ μόνον κρατεῖ λογαριασμὸν; ὅθεν εἶναι ὡς αὐτὴ νὰ ἀκόλῃθῃσέ πάντοτε μῖαν μόνον καὶ τὴν αὐτὴν ἰδέαν. Εἰς τὴν δευτέραν, ἐπειδὴ ρηφισμένη, δεῖ νὰ εἰπῶ ἔτι, ὅτι τὴν ἡδονῆς, καὶ τὴν εὐφροσύνην, εἰς τὸ νὰ τὴν ἀπολαμβάνῃ, δεῖ κρατεῖ λογαριασμὸν τῆς στιγμῶν, ὅπως ἀπέρνῃ, εἰς ἕνα ὅσον ὅπως εἶναι ὡς αὐτὴ νὰ διέμῃ πάντοτε εἰς εἰς μόνον καὶ τὸ αὐτὸ ὁμοιόμορφον αἴθεμα. Εἰς τὴν τρίτην, ἐπειδὴ αἱ ἰδέαι, ὅπως εἰς τὴν εἰς ἡδονῆς θεωρητικῶν ἀπέρνῃ διὰ ἑμποροῦσας, μὴ ὅπως συνωδωμέναι μὲ τὴν προσοχὴν, δεῖ ἀφίενε κατὰ ἴχνησιν, ὡς ἡ ψυχὴ μὴ μνημονεύσας τῆς, δεῖ ἢμπορεῖ νὰ μέσῃσιν δι' αὐτὴν τὸν παρελθόντα χρόνον.

Ἐξ ἐναντίας εἰς τὴν εἰς ἡδονῆς προσδοκίας, ἢ ὀχλήσεως, ἢ ἀληθινὸς ὁ καιρὸς μᾶς φαίνεται μακρότατος. ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ κατὰ στιγμήν δεισκέται ἡσυχασμένη, ὅπως νὰ θέλῃ νὰ αἰδανέται τὴν ἀνδριάν τῆς προσδοκίας, ἢ τῆς ὀχλήσεως, ἢ τῆς ἀληθινὸς καὶ αἱ σιωπῆσιν παρήσει, ὅπως κἀμνε δεῖ νὰ ἐλθῇ θέρωθῃ διὰ αὐτὴν τὴν λυπηρὰν κατάστασιν, καὶ ἢ ἀποροφῇ, καὶ ἀνυστήσιν, ὅπως τὰ σιωπῆσιν, τὴν κἀμνε νὰ αἰδανέται ἀδακρότως, καὶ νὰ ἐνθυμῆται ὅλας τὰς στιγμᾶς, ὅπως ἀπέρνῃ.

Εἶναι ὅμως καὶ θεωρητικῶν, εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ ἀπερασμένος καιρὸς μᾶς φαίνεται μακρὸς καὶ μὴ ὅλον ὅπως ἀπερασμένον ἡδονῆς, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ ἐξηγεῖται μὲ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν. Φθάνωντας, φέρει εἰπεῖν, εἰς μῖαν πόλιν, αἰσθῶν βιάζωμαι νὰ ἰδῶ ὅλα τὰ ἀξιολογώτερα, ὅπως εἶναι εἰς αὐτὴν, μὴ δὴ δύο ἡμέρας θέλει μοι φαῖν ὅτι ἐσάθηκα πολλὰς ἐβδομάδας δεῖ τὴν ποικιλότητι τῆς νέων ἰδεῶν; ὅπως σιωπῆσιν, καὶ

μνημονώω· ἐξ ἑναντίας ἀρίσως διμερδύσω εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν δύο ἐβδομάδας, ἢ δύο μῶνας, βλέπωντας πάντοτε τὰ ἴδια ἀντικείμενα, καὶ σιμωναστροφόμενος πάντοτε ἡδέως μὲν τὰς αὐτὰς σιμωφορίας, ὅλος ὁ ἀπερασμῆρος καιρὸς δευ' θέλει μοι φανῆ ᾠδὰ δύο ἡμέραι· ἐπεὶδὴ ἡ μνήμη δευ' μοι προσφέρει εἰς μέξησιν τὴν χρόνον, ᾠδὰ τὰς αὐτὰς χεδὸν ιδέας τῶν πρώτων ἡμερῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁ χρόνος ὁ ἀπερασμῆρος μὲν ὀχραίσιον καὶ ἡδονῶν φαίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τόσον μακρότερος, ὅσον διαφορετικώτεραι ἐσάθησαν αἱ ἡδοναί, καὶ τόσον βραχύτερος, ὅσον ὁμοιοχημώτεραι ἐκείναι ἐσάθησαν.

Ἡ μέξησις τῶν χρόνων ἕξω δὲ λόγῳ μας συνηθίζεται νὰ λαμβανέται κοινῶς δὲ τὴν κίνησιν, ἢ δὲ τὴν κανονικῶν ἐπαύσεων εὐδὸς καὶ τῶν αὐτῶν φαινομένων.

Ἡ κανονικώτερα ἐπαύσις, ὅπως οἱ ἀνθρώποι ἔφραπε κατ' ἀρχὰς νὰ γνωρίζουν, εἶναι ἡ δευ' τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς, καὶ ἡ φαινομένη ἡμερῆσις κίνησις τῶν ἡλίου δευ' τὴν γῆν.

Ἦσαν δὲ τὸ ἡκολύθησαν αἱ δευ' τῆς κανονικῶν φάσεων τῆς σελλῶν. Μετ' αὐτὰς, ἡ δευ' τῆς τακτικῆς ἐπαύσεως τῶν τεσσάρων ὡρῶν, καὶ αὐτὴ τέλος πάντων τὴν ἔκαμε νὰ δευ' τῆς κανονικῶν κίνησιν τῶν ἡλίου.

Φαίνεται πῶς ὅταν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοίξεως ἡ ἡμέρα ἦτον ἴση μὲν τὴν νύκτα, ὁ ἥλιος ἀνέτελλεν ὑπὸ κάτω εἰς εὐὰ τέτοιον ἄστρον (ζῳδιον) (1)· καὶ

ὀπό-

(1) Δευ' λέγουμεν ὑπὸ κάτω εἰς ποῖον, ἐπεὶδὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἀναποδίσεως τῆς ἰσημεριῶν, πηγαίνει πάντοτε ὀπισθοδρομῶντας· καὶ εἰς καιρὸν ὅπως κατὰ τὸν καιρὸν τῶν Ἰππάρχων εἰς τὴν ἐπειρῶν ἰσημεριῶν ἀείσκονταν εἰς τὴν πρώτῃν μοῖραν τῶν Κεῖν, πῶρα δευ' εἰσκέταται εἰς τὴν πρώτῃν τῆς ἰχθύων· καὶ μῆτε ἡμπορεῖ νὰ εἰπῆ τις δευ' ἀείσκονταν, ὅποταν οἱ ἀνθρώποι ἔκαμαν τὰς πρώτας παρατηρήσεις.

ἔπoptan ἦτον ἡ μεγαλιτέρα ἡμέρα· εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς
 θέρους, ἀνέτελλεν ὑπὸ κάτω εἰς σὺν ἄλλο, καὶ εἰς τὴν
 φθινοπωρινῶν ἰσημερίαν ὑπὸ κάτω εἰς ἄλλο· καὶ ὁ-
 πότεν τέλος πάντων ἦτον ἡ μικροτέρα ἡμέρα ὡς
 τὰς ἀρχὰς τῆς χειμῶνος, ὑπὸ κάτω εἰς ἄλλο. Ἐπα-
 ρατήρησαν, ὅτι μὴ δώδεκα φεγγάρια χροῖον, ἢ μὴ
 δώδεκα ἐπανόδοι τῆς σεληνῆς εἰς τὴν αὐτὴν φάσιν
 πρὸς τὸν ἥλιον ἀφίστανται εἰς τὸ ἴδιον ἄστρον, καὶ ἔφε-
 ρε τὴν ἰδίαν ὥραν. Τὴν ὀπισθοφύω τῆς ἡλίας εἰς τὸ ἴδιον
 ἄστρον, καὶ εἰς τὸν ἴδιον τόπον, τὴν ἀνόμασαν ἔτος,
 ἐνιαυτὸν (πᾶρα χρόνον)· καὶ ἐπειδὴ (αὐτὴ ἡ ἐπανό-
 δος) ἐσυσοιχῆσε χροῖον μὲν τὰ δώδεκα φεγγάρια, ἐ-
 διαίρεσαν τὸν χρόνον εἰς δώδεκα μέρη, τὰ ὅποια τὰ
 ἀνόμασαν μῶνας, καὶ εἰς κάθε μῶνα ἐσημείωσαν τὸ
 νέον ἄστρον, ὑπὸ κάτω εἰς τὸ ὅποιον ἀνέτελλεν ὁ ἥ-
 λιος.

Ἐχρειάθη ὁμως πολὺς καιρὸς, καὶ πολλὰ ὡδασπ-
 ρήσεις ἵνα ἀποσδιορίσεν τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τῶν
 ἡμερῶν, ὅπῃ ἀπερνῆσαν ἕως ἵνα ὀπισρέψῃ ὁ ἥλιος εἰς
 τὸ αὐτὸ σημεῖον τῆς ἔρανῃ. Διὰ τῆτο ὁ χρόνος εἰς ἁγ-
 φορα ἔθνη, καὶ εἰς ἁεφόρος καιρὸς ἔχε πότε ὡδασπ-
 κέρας, καὶ πότε ὀλιγωτέρας ἡμέρας.

Οἱ παλαιοὶ Αἰγύπτιοι ἐὼδασπείζαν τὸν χρόνον εἰς
 360 ἡμέρας. Οἱ Τροισμέγιστος Ἐρμῆς ἐπρόδασπεν ἀκό-
 μι πέντε, καὶ τὸν ἔκαμε 365. Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἐ-
 ὡδασπείδε τῆτον τὸν ἀριθμὸν, καὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὴν
 Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὅποιαν εἰσήχθη κατ' ὀλίγον ὀλί-
 γον. Ἀπ' ἐκεῖ ἀπέρασεν εἰς τὰς Ρωμαίους, οἱ ὅποιοι
 τὸν ἐκράτισαν ἕως εἰς τὸν καιρὸν τῆς Ἰαλίας Καίσα-
 ρος. Τότε ὁμως ὡδασπείσαντες (οἱ Ἀστρονόμοι), ὅτι
 ὁ χρόνος ἐὼδασπείσαν ἐξ ὥρας ἄπὸ τὰς 365 ἡμέρας,
 ἐπρόδασπεν (ὁ Καίσαρ) ὅπῃ εἰς κάθε τεσσαρας
 χρόνος να γίνεται μία ἡμέρα ἄπὸ αὐτὰς τὰς ἕξ ὥ-
 ρας, ὅπῃ ἐὼδασπείσαν, καὶ να ἐμβαίη μετὰξὺ εἰς τὴν
 24 καὶ 25 τῶν Φεβρουαρίων, εἰς ἕξοπον ὅπῃ αὐτὸς ὁ
 χρόνος να ἔχη 366 ἡμέρας· καὶ ἐπειδὴ ὁ Φεβρουάριος

εἶναι ὁ ἕκτος τῶν καλανδῶν Μαρτίου, καὶ αὐτὸς (ὁ Καῖσαρ) ἠθέλησεν ὅπως καὶ αὐτὴ ἡ ἑπακτὴ ἡμέρα ἢ προσηφειμμένη νὰ ὀνομάζεται sexto kalendas Martias, ὑπερῶν ἀπὸ τῆς bis sexto kalendas, ὃ ὅστις δις ἕκτος, αὐτὸς ὁ χρόνος ὀνομάσθηκεν ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Βίσεκτος, ὅπως ἀντικείμενος εἰς τὸ ἑλληνικὸν Δίσεκτος.

Δοῦν εἶναι ὁμοίως ἀληθινόν, ὅτι ὁ ἡλιακὸς χρόνος ἔχει ἐπ' ἀκριβὲς 365 ἡμέρας, καὶ ἕξ ὥραις σωσαῖς, ἀλλὰ εἶναι μόνον 365 ἡμέραι, 5 ὥραι, καὶ 49 λεπτά. Ὅθεν, ἐπειδὴ τὰ 11 λεπτά, ὅπως καὶ ἕκαστον ἑποδύκτωνται πᾶσι, ἐπροξενῶσαν εἰς τὰς καιρὰς τῆς γ'. Γρηγορίου (Πάπα Ρώμης) αἰμαφορὰν 10 ἡμερῶν, ἐδιώρισεν ὁ ῥηθεὶς Πάπας εἰς τὰς 1582, ὅπως ἡ πέμπτη ὀκτωβρεὶς νὰ γῆναι 15, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς καὶ ἕκαστον ἑκατὸν χρόνος, νὰ ἀφίηται εἷς Βίσεκτος· καὶ τὸτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπως ὀνομάζεται Γρηγοριανὴ διόρθωσις τῆς Καλσυδαίης.

δ. Ζ'. Περὶ Ταχύτητος, ἔπερὶ Κινησεως ὀμαλῆς, ταχυωμενῆς, ἔπερὶ Βραδυωμενῆς.

Η κίνησις ἐνὸς σώματος πότε εἶναι ταχυτέρα, καὶ πότε βραδυτέρα· καὶ ἡ ἐννοία τῆς ταχύτητος ἀνατάται ἀπὸ τὰς δύο ἐννοίας τῆς ἀστάσεως, καὶ τῆς χρόνου παραβαλλομένης πρὸς ἀλλήλας. Ἐκεῖνο τὸ σῶμα, τὸ ὅποιον εἰς ὀλιγώτερον καιρὸν διέρχεται μεγαλήτερον ἀστάσημα λέγεται πᾶς ἔχει μεγαλήτεραν κίνησιν, καὶ ἀνάπαλιν. Ὅθεν ἡ ταχύτης λέγεται ὅτι ἔχει λόγον ὀρθὸν πρὸς τὰ ἀστάσηματα, καὶ ἀντιπεπονηθότα πρὸς τὸν χρόνον.

Ἀνίσως εἷς σῶμα εἰς ἴσους χρόνους διέρχεται ἴσα ἀστάσηματα, ἡ κίνησις τῆς λέγεται ὀμαλῆ, ἡ ἰσοταχῆς. Ἀνίσως εἰς χρόνους ἴσους διέρχεται ἀνίσως ἀστάσηματα, λέγεται ἀνάμαλος· καὶ εἰ μὴ διέρχεται πάντοτε μεγαλή-

γαλήτερα δρασήματα, λέγεται ταχυομήνη· εἰδὲ πάντοτε μικρότερα, βραδυομήνη. Ἄν ἡ τάχυσις, ἢ ἡ βραδύσις ἀκολουθῇ σὺν νόμον ὁμοιομόρφου, τότε λέγεται ὁμοιομόρφως ταχυομήνη, ἢ βραδυομήνη. Τέτοιος εἶναι ὁ νόμος, ὅπῃ ἀνεκάλυψεν ὁ Γαλιλαῖος εἰς τὴν κατάβασιν καὶ ἀνάβασιν τῶν βαρέων. Ἀνίσως σὺν σώμα ἀφειμῆρον κατ' ἑαυτὸ, εἰς τὴν πρώτῃ σιγμῇ τῆς πτώσεώς τε διέρχεται σὺν δρασῆμα ὡς I, εἰς τὴν δευτέραν διέρχεται σὺν τριπλῶν, εἰς τὴν τρίτῃ σὺν πενταπλῶν, καὶ ἐφεξῆς ἀκολουθῶντας τὴν ποσόν, 1. 3. 5. 7. 9. 11. κτ. Ἐξ ἐναντίας, σὺν σώμα ἐρριμῆρον τὸν ἀνήφορον, αὐτὸ εἰς τὴν πρώτῃ σιγμῇ διέρχεται σὺν δρασῆμα ὡς II, εἰς τὴν δευτέραν διέρχεται σὺν ὡς 9, εἰς τὴν τρίτῃ ὡς 7, καὶ ἐφεξῆς, ἕως ὅπῃ παύωντας ἢ δυνάμεις, καὶ ἡ ἀνάβασις, ἀρχίζει νὰ καταβαίνει μετὰ τὴν ὁμοιομόρφως ταχυομήνῃ κίνησιν,

δ. Η'. Περὶ Ρ' οπῆς, ἢ Ποσότητος τῆς Κινησεως, Δράσεως, ἔ. Ἀρτιδράσεως, Δυναμειως, ἔ. Ἀρτιδράσεως, ἔ. περὶ Ἴσοσταθμίας.

Οπότεν σὺν σώμα ῥιθῆση σὺν ἄλλο, ἢ δυνάμεις τῶ ῥιθῆντος σώματος, ἢ ὅποια λέγεται ῥοπή, εἶναι ἀνάλογος μετὰ τὴν ποσότητα τῆς ὕλης τε, ἢ ὅποια λέγεται πυκνότης, καὶ μετὰ τὴν ταχύτητα, ὅ ῥθιν ἔχει λόγον συγκεῖμνον ἀπὸ τὴν πυκνότητα, καὶ ταχύτητα.

Κάθε σώμα εἰς αἰτίας τῆς ἀδρανείας τε βανέει ἀντίστασιν εἰς τὴν δράσιν, ὅπῃ οἰονδήποτε ἄλλο ἐνεργεῖ ἐπάνω εἰς αὐτὸ, καὶ αὐτὴ ἡ ἀντίστασις ὀνομάζεται ἀντίδρασις, ἢ ὅποια λέγεται ἴση καὶ ἐναντία μετὰ τὴν δράσιν· ἐπειδὴ προξενεῖ εἰς τὸ ἐνεργῆν σώμα σὺν ἀποτέλεσμα ἴσον καὶ ἐναντίον μετὰ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔ-

λαβεν ἄπο αὐτό· ὥσε αὐ τὸ σῶμα Α ἀθήσῃ μὲ
μίαν πόνω ταχύτητα τὸ σῶμα Β, χαίει ἄπο τῆς
ταχύτητά τε πόνω, ὅσω μετέδωκεν εἰς τὸ σῶμα Β.

Εἰς τὸ ἐνεργῆν σῶμα δίδεται ῥητικῶς τὸ ὄνομα τῆς
δυνάμεως, καὶ εἰς τὸ ἀντιδρῶν τὸ ὄνομα τῆς ἀντίστα-
σεως· καὶ αἰσῶς αἱ δυνάμεις τῆ εὐδὸς καὶ τῆ ἄλλης εἴ-
ναι ἴσαι καὶ ἐναντίαι, λέγονται ὅτι εἶναι εἰς ἴσοσαθ-
μίαν.

§. Θ'. Περί Δυνάμεωρ.

Τὰς δυνάμεις ὁ Λεϊβνίτιος τὰς διατέλλει εἰς νέ-
κρας καὶ ζώσας. Νεκρὰν δυνάμιν λέγει ἐκείνην, ἧς
τῆς ὁποίας εὐ σῶμα ἤθελε κινηθῆ, αἰσῶς ἐσηκό-
νυταν τὸ ἐμπόδιον, ὅπερ τὸ κρατεῖ, καθὼς ἐκείνη δι-
τῆς εὐα σῶμα ἐρειδόμηνον ἄπο εὐα ἐπίπεδον, ἤθελε
πέση εἰς τὴν γῆν, αἰσῶς ἀφῆρειτο αὐτὸ τὸ ἐπίπε-
δον· καὶ ζῶσαν δυνάμιν λέγει ἐκείνην, μὲ τῆς ὁ-
ποίαν τὸ σῶμα νικᾷ τὰ ἀντιτείνοντα ἐμπόδια, καὶ
πραγματικῶς κινεῖται· καθὼς συμβαίνει εἰς μίαν πέ-
ξαν ἐρρίμμηλιν τὸν ἀνήφορον, ἡ ὁποία νικῶντας τὰ
ἐμπόδια τῆς βαρύτητος, ἀναβαίνει ὡς ελαστότερον ἢ ὀλι-
γώτερον καὶ ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως, μὲ τῆς ὁποίαν
ἐρρίφθη. (1)

A P-

(1) Ἐξάθη μέγαλον ζήτημα μεταξὺ εἰς τὰς Μαθηματικὰς πε-
εὶ τῆ λόγῃ τῆς ζώσων δυνάμεων. Ὁ Λεϊβνίτιος ἐδιόχουεθῃ, ὅτι
αἱ ζῶσαι δυνάμεις εἶναι ἴσαι μὲ τὸ ῥυθμὸν ἄπο τῆς πυκνότητος
ἐπὶ τὸ πῆξον τῆς ταχύτητος. Ἄλλοι ὑπερασπίζοντο τῆς πα-
λαιᾶν γνώμης, ὅτι ἦτον ἴσαι μὲ τὸ ῥυθμὸν ἄπο τῆς πυκνότητος
ἐπὶ τῆς ταχύτητος μόνον. Ὁ λόγος τῆ Λεϊβνίτικῆς ἦτον, ὅτι αἰ-
σῶς εὐα σῶμα ριφθῆ τὸν ἀνήφορον μὲ εὐα βαθμὸν ταχύτητος, ἀ-
ναβαίνει εἰς ὑψος εὐα ποδῶν· αὐ ριφθῆ μὲ δύο βαθμοὺς ταχύτη-
τητος, ἀναβαίνει εἰς ὑψος ὄχι πλέον δύο ποδῶν, ἀλλὰ τεσσάρων. Λοι-
πὸν ἡ δυνάμεις (ἐλεγον) αὐξάνει ὄχι ἀναλόγως μὲ τὴν ἀπλήν

Περὶ Ποσότητος.

§. Α'. Περὶ Ἰσότητος, Ἀμισότητος, Μεγέθους, Ποσότητος, ἔ' επιτάσεως.

Ανίσως δύο πράγματα βιώνται εἴα ἐπαύω εἰς τὸ ἄλλο, ἢ ἐφαρμόζεν ἐντελῶς ἄπο κάθε μέρος, καὶ λέγονται ἴσα, ἢ ὑπερέχει τὸ εἴα πᾶ ἄλλο, καὶ ὀνομαζονται ἀνίσω· ἐκεῖνο, ὅπῃ ὑπερέχει λέγεται μεγαλύτερον, καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ ὑπερέχεται μικρότερον.

Ἀπο

ταχύτητα, ἀλλὰ ἀναλόγως μὲ τὸ τετραγωνόν της. Οἱ ἄλλοι ἀπεκρίνοντο, ὅτι αὐτὸ ἦτον ἀληθινόν, ὅμως ἦτον παρομοίως ἀληθινόν καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα εἰς τὴν πρώτην πτώσιν ἀναλίσκη 1 χρόνον, εἰς τὴν δεύτεραν ἀναλίσκει 2, εἰς τρίτον ὅπῃ ἀνάγωντας μὲ τὴν γνωστὴν μέθοδον καὶ εἰς τὰ δύο σώματα τὴν βραδυνομήλειν κινήσιν εἰς ἰσοταχῆ, εἰς καιρὸν ὅπῃ τὸ πρώτον σῶμα μὲ τὴν ταχύτητα ὡς 1, διέρχεται διάστημα 1, τὸ δεύτερον μὲ τὴν ταχύτητα 2, διέρχεται τὸ διάστημα 2, καὶ ἐπομῶς αἱ δυνάμεις τῆς δύο σωμάτων εἰς χρόνος ἴσος εἶναι ἀνάλογοι μὲ τὴν ἀπλήν ταχύτητα, καὶ ὅχι μὲ τὸ τετραγωνόν της. Εἶναι ὅμως εὐκόλως νὰ ἰδῶμεν, καθὼς αἰετὰ ἐπιραπήρησεν ὁ Δαλαμπέρτ εἰς τὸ Προσίμιον της περὶ Δυναμικῆς Πραγματικῆς, ὅτι τῆτο τὸ μαγαλώτατον ζήτημα συνίστατο εἰς μάχας ψιλῶν ὀνομάτων. Ἐπειδὴ ὁμοφωνώτατος καὶ τὰ δύο μέρη εἰς τὸ πρᾶγμα, ἔμμε μόνον νὰ ἀποφασίσουν, αὐτὴ ἡ δυνάμις τῆς δύο σωμάτων ἀρέπῃ νὰ μένηται ἄπο τὸ ὀλικὸν ἀποτελεσμα, ὀλιγογυρῶντας τὸν καιρὸν, ἢ ἄπο τὸ ἀποτελεσμα εἰς τὸ γυρομήλοντας καθε σιγμῆ. Εἰς τὴν πρώτην πτώσιν ἡ δυνάμις αὐξάνει κατὰ λόγον τῆ τετραγωνῆ της ταχύτητος· εἰς τὴν δεύτεραν κατὰ λόγον της ταχύτητος μόνον. Ὅμως ποῖος δὲν βλέπει, ὅτι εἶναι εἰς τὸ δέλημα τῆ καθ' ἑαυτὸς νὰ μένηται τὴν δυνάμιν κατὰ τὸν εἴα ἢ κατὰ τὸν ἄλλον τρόπον, καὶ ὅτι μῆτε ἀπαυτεῖται ἄλλο, παρὰ νὰ εἴπῃ εἰς ποῖον τρόπον τῆ ἀρέσκει νὰ τὴν μένηται;

Από τὸ φαίνεται ὅτι ἡ ἰδέα τῆ μεγέθους ὑφινάται προσηγουμένως ἀπὸ τῶν ἑκτασιν· ὁμοίως μεταφέρεται ἔπειτα ἐν ἄλλοις εἰς ὅλα τὰ παράγματα, ὅπῃ ὅπῃ δέχονται αὐξήσιν, ἢ μείωσιν, φελαμβαίνοντας ἀκόμι καὶ ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν ἔχον ἑκτασιν, ὅτι λογῆς εἶναι οἱ χυμοὶ, αἱ ὀσμαι, τὸ ψυχρὸν, τὸ θερμὸν, ἢ αἰθίσασις· ὅθεν λέγομεν κοινώτερον ὅτι τὸ τὰδε παράγμα ἔχει μεγαλύτερον ἢ μικρότερον χυμὸν, μεγαλύτεραν ἢ μικρότεραν ὀσμὴν ἀπὸ τὸ τὰδε, καὶ τὸ τὸ σῶμα εἶναι θερμότερον, καὶ ἐκεῖνο ψυχρότερον.

Κυρίως ὁμοίως ἐφ' ὅσον εἷνα παράγμα θεωρεῖται ἀφρημηδῶς καὶ ὑφικῶς ὡς ὀπιδεκτικὸν τῆ μάλλον καὶ ἦτον, ἀντὶ μεγέθους ὀνομάζεται καλύτερα ποσότης· καὶ ὀπότεν ὁ λόγος εἶναι φελα αἰθιμηάτων, ἢ μεγαλύτερα ἢ μικρότερα δυνάμεις τῆς ὡς πρὸς ἄλλο κἀνείνα, λέγεται ἰδιαίτερον ὀπιδεκτικὸν, ὅθεν τὸ θερμὸν, τὸ ψυχρὸν, ὁ ἦχος, ἢ ἦδονη, ἢ ἀλγηδῶν, λέγονται φελοσσότερον ἢ ὀλιγώτερον ὀπιδεκτικῶν· καὶ ὡς πρὸς ἄλλα ὀνομάζεται σφοδρότης· ὅθεν εἷνας χυμὸς, καὶ μία ὀσμὴ λέγεται φελοσσότερον ἢ ὀλιγώτερον σφοδρά.

Ἡ ἰδέα τῆ μεγέθους δὲν εἶναι ἀπὸλυτος, ἀλλὰ σχετική· ἐπειδὴ κἀνείνα παράγμα κατ' ἑαυτὸ ἀπὸλυτῶς δὲν λέγεται μικρὸν ἢ μέγαλον, ἀλλὰ φελαβαλλόμενον πρὸς ἄλλο τῆ ἰδίας εἶδους· ὡσεὶ αὐτὸ ἐφαίνετο εἷνας φάγος, ὅπῃ νὰ ἔχη μέγεθος βοδία, ἢ φελε λεχθῆ, τέρας ἀμέφῃ μεγέθους· εἶδὲ καὶ ἐφαίνετο εἷνας ἐλέφας τῆ αὐτῆ μεγέθους (ὀπιδ. ἴσια μὲ εἷνας βοδία) ἢ φελε λεχθῆ μικρότατος.

Αἱ ἀναφοραὶ τῆς ποσότητος εἶναι τὸ ἰδιαίτερον ὑφικεῖμενον τῆ Μαθηματικῶν, οἱ ὀποῖοι φελα ἔλαβον δύο εἶδη ποσότητος, εἷνας ὅπῃ τὸ ὀνομάζον ποσὸν συμμεχῆς, καὶ ἄλλο, τὸ ὀποῖον τὸ λέγειν φελακεκεῖμενον.

Ποσὸν συμμεχῆς ἐνοῶν τῶν ἑκτασιν, ὅπῃ εἰς κἀθε σῶμα φελα ὡς παράγμα συμμεχῆς, χωρὶς φελακοπῆς, ἢ φελαισμὸν μερῶν· καὶ φελακεκεῖμενον, τῆ ἔστι φελαφελαισμὸν, ἐνοῶν τῆς φελαφελας, εἰς τῆς ὀποῖας κἀθε

κάθε μονὰς συγκροτεῖ εἷς πρᾶγμα καθ' ἑαυτῷ, καὶ
 ξεχωριστὰ ἀπὸ καθ' ἑτέρου. Τὸ συνεχὲς ποσὸν εἶ-
 ναι τὸ ἰδιαίτερον ὑποκείμενον τῆς Γεωμετρίας, καὶ τὸ
 ἄκατακείμενον εἶναι τῆς Ἀριθμητικῆς.

δ. Β'. Περὶ τῆς συνεχῆς Ποσῆς, ἔ' επομέ-
 μως περὶ Στερεῶν, Ἐπιφανείας, Γραμ-
 μῆς, Σημείων, Γωριῶν, ἔ' Σχημάτων.

Τρία εἶδη ἁσάσεως θεωρῶν οἱ Γεωμέτραι εἰς κα-
 θε σῶμα, μήκος, πλάτος, καὶ ὕψος, ἢ βάθος, ἀπὸ
 τὰ ὅποια τὰ δύο τελευταία λαμβάνονται ἀδιαφόρως·
 ἐπειδὴ τὸ μέτρον εἰδὸς πράγματος εἶναι ἴσον ἢ ἀπὸ
 τὰ κάτω εἰς τὰ ἄνω λαμβανέται, ἢ ἀπὸ τὰ ἄνω εἰς
 τὰ κάτω.

Κάθε πρᾶγμα ὅπῃ εἶναι μακρὸν, πλατὺ, καὶ βα-
 θυ, ὀνομάζεται στερεόν, εἰς τὸν ὅποιον ὅρον οἱ Γεω-
 μέτραι ὁρῶν ὠφελουμένον τῷ εὐνοίαν τῆς ἀδιαφορήσεως,
 ἐπειδὴ αὐτοὶ ὁρῶν θεωρῶν, ὠδᾶ τὴν ἔκτασιν μόνον.

Ἀνίσως εἰς εἷς πρᾶγμα θεωρῆται μόνον ἢ ἕνωπ-
 εικὴ ὄψις, τῶν ἔστι μόνον τὸ μήκος καὶ πλάτος, χωρὶς
 βάθος, τῶν ὀνομάζεται ὀπιφανεία.

Ἀνίσως θεωρῆται μόνον τὸ μήκος, χωρὶς πλάτος,
 ὀνομάζεται γραμμὴ.

Ἀνίσως τέλος πάντων μόνον τὸ πέρασ μιᾶς γραμ-
 μῆς, χωρὶς γὰρ σοχαδῆ τινὰς τὸ μήκος, πλάτος, καὶ
 βάθος, τῶν λέγεται σημεῖον.

Ὅθεν οἱ Γεωμέτραι ὀρίζον στερεόν ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔ-
 χει μήκος, πλάτος, καὶ βάθος· ὀπιφανείαν ἐκεῖνο, ὅ-
 πῃ ἔχει μήκος καὶ πλάτος, χωρὶς βάθος· καὶ σημεῖον
 ἐκεῖνο, ὅπῃ ὁρῶν ἔχει μήτε μήκος, μήτε πλάτος, μή-
 τε βάθος.

Τῶν στερεῶν, καὶ τῶν ὀπιφανείων ἔχομεν ἀληθινὰς ἰ-
 δέας· ἐπειδὴ μᾶς ὠδᾶσαίνον ἀληθινὰς εἰκόνας. Τῶν
 γραμ-

γραμμῶν ὅμως καὶ τῶν σημείων, καθὼς τὰ ἔννοῶν οἱ Γεωμέτραι, δεῦν ἔχοντο, ὡδὰ ἀπλᾶς ἔννοίας· ἐπειδὴ δεῦν ἠμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν μίαν γραμμὴν, ὅσον λεπτὴν καὶ αὐτὴν τὴν φαντασθῶμεν, ὅπῃ νὰ μὴ ἔχη κάποιον πλάτος· εἰς τὴν ὁποίαν θέλοισιν θέλει εἶναι μία γραμμὴ φυσικὴ, τῆτ' ἔστι μία ἀληθινὴ ἐπιφανεία, ἀγκαλὰ καὶ ἐσωτάτη, καὶ ὅχι πλέον μία γραμμὴ γεωμετρικὴ, καὶ πολλὰ ὀλιγώτερον εἷα ἀληθινὸν σημεῖον γεωμετρικόν, τὸ ὁποῖον ὡς ἐσχηματισμὸν μήκεις, πλάτους, καὶ βάθους, σερεῖται καὶ κάθε ἐκτασιν.

Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι οἱ Γεωμέτραι θεωροῦν τὴν γραμμὴν ὡς γενησιμὴν ἀπὸ τῆν κίνησιν εἰδὸς σημείου, τὸ ὁποῖον ἀφίνει κατόπιν τοῦ ἴχνος· τὴν ἐπιφανείαν ὡς γενησιμὴν ἀπὸ εἷα παρόμοιον ἴχνος, ὅπῃ ἀφίνει μία γραμμὴ κινεμένη ἀπὸ τόπον εἰς τόπον· καὶ τὸ σερεῖον παρομοίως παρηγημένον ἀπὸ τῆν κίνησιν μιᾶς ἐπιφανείας. Ἀνίσως ὅμως θέλον νὰ σχηματίσεν κάμμίαν εἰκόνα τῶν τῶν πραγμάτων, εἰς καιρὸν ὅπῃ μὲ τὰ λόγια λέγειν, ὅτι συλλαμβανέν σημεῖον καὶ γραμμὴν γεωμετρικὴν, πραγματικῶς ὅμως δεῦν συλλαμβανέν ὡδὰ σημεῖον καὶ γραμμὴν φυσικὴν· ἐπειδὴ μόνον τὰ φυσικὰ, τῆτ' ἔστι τὰ πραγματικῶς ἐκτετατὰ πράγματα, ἠμποροῦν νὰ ἀφήσεν ὀπίσω τῆς ἀληθινὸν ἴχνος.

Κάθε ἐκτασις θεωρεῖται ὡδὰ κλεισμένη ἀπὸ κάθε μέρος καὶ ἀνοιχτὴ ἀπὸ γραμμᾶς ἢ δίδειας, ἢ καμπύλας λέγεται χῆμα.

Τῶν δίδειων καὶ καμπύλων γραμμῶν οἱ παλαιοὶ Γεωμέτραι δεῦν μᾶς ἔδωκαν, ὡδὰ ἀτελεῖς καὶ ἀσαφεῖς ὀρισμᾶς. Διὰ νὰ λάβεν μίαν εἷνοιαν (τῶν δίδειων καὶ καμπύλων) φαντάζονται μὲ τὸν νῦν τῆς πολλὰς γραμμᾶς ἠγυρῆας ἀνάμεσα εἰς δύο δοθόντα σημεῖα Α καὶ Β· ἀνάμεσα εἰς αὐτὰς θέλει εἶναι μία, ἢ ὁποῖα θεωρεῖται ὡδὰ τὰ πέρατά της, θέλει κρατῆ παύτοτε τὴν θέσιν της, καὶ θέλει θεωρεῖται παύτοτε ὡδὰ ἑαυτὴν, καὶ θέλει ὀνομασθῆ δίδεια.

Οὐ
λαι

λαι αἱ ἄλλαι, ὅπῃ περιεφερόμεναι περὶ τὰ δύο πέρατα, λάβεν μίαν θέσιν ἐναντίαν, θέλων ὀνομασθῆναι καμπύλαι (1). Ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἐνόησαν ἀποδείχεται εὐκόλα ὅτι ἡ διθεῖα γραμμὴ εἶναι ἡ ἐλαχίστη, ὅπῃ ἢμπορεῖ νὰ βασιχθῆ ἀνάμεσα εἰς δύο δοθέντα σημεῖα, καὶ ὅτι ἀνάμεσα εἰς δύο σημεῖα δὲν ἢμπορεῖ νὰ βασιχθῆ πλὴν μία μόνη διθεῖα, καὶ ὅτι καμπύλαι ἢμπορῶν νὰ βασιχθῶν ἄπειροι, κτ.

Ἀπὸ τῆτο λοιπὸν πορίζεται, ὅτι δεῖ νὰ περιεκλειθῆ ἡ ἐνὰ θέσημα, καὶ ἐπομῶς νὰ χηματιθῆ ἡ ἐνὰ χῆμα, δὲν φθαίει ἡ συνάφεις δύο διθεῖων γραμμῶν τιθεμένων κατὰ τῆς αὐτῆς φοράς, αἱ ὁποῖαι τότε δὲν χηματίζον ἄλλο, εἰμὴ μίαν μόνον, μήτε δύο διθεῖων κεκλιμένων τῆς μίας ἐπάνω εἰς τῆς ἄλλης, ὅπῃ χηματίζον γωνίαν, ἀλλὰ εἶναι ἀναγκαῖαι πλάχισον θεῖς, αἱ ὁποῖαι χηματίζον ἐκεῖνο τὸ χῆμα, ὅπῃ λέγεται τρίγωνον· ὅξ ἐναντίας μία καμπύλη ὁποιαδήποτε, τῆς ὁποίας τὸ ἐνὰ πέρας ἐπανερχεται εἰς τὸ ἄλλο, εἶναι ἰκανὴ νὰ συγκροτήσῃ χῆμα, καθὼς βλέπομεν εἰς τὸν κύκλον, εἰς τῆς ἑλλειψιν, κτ.

Τὰ τόξα τῶν κύκλων εἶναι τὸ μέτρον τῶν γωνιῶν· καὶ ἐπειδὴ ἡ περιφέρεια κάθε κύκλου διαιρεῖται εἰς 360 μοίρας, αἱ γωνίαι, ὅπῃ περιλαμβανῶν ἐνὰ τόξον 90 μοιρῶν, λέγονται ὀρθαί· ἐκεῖναι, ὅπῃ περιλαμβάνον μεγαλύτερον, λέγονται ἀμβλεῖαι, καὶ ἐκεῖναι, ὅπῃ περιλαμβάνον μικρότερον (ἀπὸ 90 μοίρας), ὀνομάζονται ὀξεῖαι.

Τὰ χῆματα ὀνομάζονται διθύγραμμα, καμπυλόγραμμα, ἢ μικτόγραμμα, κατὰ τῆς ποιότητος τῆς γραμμῶν, ὅπῃ τὰ περιεκλείον.

Ὄνο-

(1) Αὐτῆς τῆς ἀπλυσάτης ἐνόησαν μᾶς τῆς ἐχορήγησεν ὁ Ἀββᾶ Βουίνος, εἰς τὰ Στοιχεῖα τῆς Μαθηματικῆς τῆς Τόμ. Β'. Εἰσαγωγή.

Ὀνομαζονται προσέτι τετραγωνα, τετραγωνα, πενταγωνα; εξαγωνα κτ. κτ τον αειθμον τῶ γωνιῶν, κτ τῶ πλοδρωῶν τῶς.

Λέγονται ἀκόμι κτ κανονικά; ἢ ἀκόνισα. Κανονικά λέγονται ἐκεῖνα, ὅτῃ κατασκευάζονται μετὰ εἰς κανόνα ἀειθμῶν, καθὼς τὸ τετραγωνον; ὁ κύκλος κτ. Ἀκόνισα ἐκεῖνα; ὅτῃ δευ ἔχον κανονία κανόνα διωλισμῶν.

Τὰ εἰδικὰ ὀνόματα τῶ κάθε γήματος, καθὼς κτ ὄλων τῶ ἄλλων παρῶματων, ὅτῃ ἀνήκον εἰς τὸ σωεχῆς ποσόν; ἀφίνωμι γὰ τὰ παρῶματῶνται οἱ Γεωμέτραι, ἀρχέμωμι γὰ σημεῖωσωμι ἐδῶ μόνον τὰς ἡρικωτέρας ιδέας κτ ἐννοίας; ὅτῃ ἀνήκον εἰς αὐτὸ (τὸ σωεχῆς ποσόν.)

§. Γ'. Περὶ τῶ διακεκεμμένῃ Ποσῶ, ἔ ἐπομῶως περὶ Μοράδος; ἔ Ἀειθμῶν, ἔ περὶ φύσεως τῶ ἀειθμντικῶν Πράξεων :

Τὸ διακεκεμμένον ποσόν ἀναφέρεται; καθὼς εἶπαμι, εἰς τῶς ἀειθμῆς.

Κάθε ἀειθμῶς εἶναι τὸ ἀθροισμα δύο; ἢ πῆλοσῶτέρων μονάδων, κτ καθὼς μονὰς εἶναι εἰς ἄ παρῶμα μόνον; ἢ θεωρέμῶν ὡς τοῖτον.

Ὅσον οἱ Σχολαστικοὶ διέσελλον δύο εἶδη μονάδος ὅτῃ μονάδα ἀπλότητος; ἢ ὅποια τίθεται εἰς εἰς παρῶμα παρῶματικῶς μόνον κτ ἀπλῆν, καθὼς ἢ ψυχῆ; κτ μονάδα σωδέσεως; ἢ ὅποια συγκροτεῖται ἀπὸ πολλὰ μέρη ἰωμῆς εἰς εἰς μόνον ὄλον; καθὼς τὸ σῶμα.

Εἰς τῶ ἐννοίῶν τῆς μονάδος ὑπάγονται ἀκόμι κτ ἄλλα πολλὰ παρῶματα διακεκεμμένα; κτ χωρεῖα καθὼς ἑαυτὰ; ὅποταν θεωρεῖνται ὡς σωηθροισμῆς ὁμῆ; κτ

καὶ συγκροτῶνται εἰς ἓνα μόνον ὄλον; καθὼς ποιίμνη, δήμος, γράτδύμα.

Ἡ μονάδα καθ' ἑαυτῷ ἀριθμὸν δὲν συγκροτεῖ, ἀλλὰ εἶναι ἀρχὴ καθε ἀριθμοῦ.

Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι ἢ ὀλοχερεῖς, ἢ κλασματικοί. Ὀλοχερεῖς ὀνομάζονται, ὅποταν περιέχῃ μονάδας ὀλοκλήρας; καθὼς 2, 3, 4; ἢ περισπύρα, χροσία. Κλασματικοί, ἢ κλάσματα, ὅποταν διλήν μέρη μιᾶς μονάδος, ἢ ὁποία ὑποτίθεται διηρημῆν εἰς μέρη ἴσα, καθὼς $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{2}$ εἰς χροσίαι.

Ἡ ἀριθμητικὴ πρᾶξις, δεῖ πῆς ὁποίας πολλὰ μοιάδες; ἢ πολλοὶ ἀριθμοὶ συναθροίζονται εἰς ἓνα μόνον, ὁ ὁποῖος λέγεται τὸ κεφάλαιόν τε; ὀνομάζεται πρῶδεσις; ἢ σῶαφισ· καθὼς τὸ κεφάλαιον τῆ 9 σῶ 8 εἶναι 17.

Ἐκείνη, δεῖ πῆς ὁποίας εἰς ἀριθμὸς μικρότερος ἀφαιρεῖται ἀπὸ εἰς μεγαλύτερον, δεῖ νὰ ὄρεθῆ τὸ ὑπόλοιπον; ὀνομάζεται ἀφαίρεσις, ἢ ὑφειλμός· καθὼς ἀφαιρῶντας 4 ἀπὸ 12; τὸ λείψανον εἶναι 8.

Ἐκείνη, δεῖ πῆς ὁποίας εἰς ἀριθμὸς λαμβανέται, ἢ προδέεται πολλαῖς φοραῖς εἰς τὸν ἑαυτὸν τε; δεῖ νὰ ὄρεθῆ τὸ γινόμενον τε, λέγεται πολλαπλασιασμός· καθὼς πολλαπλασιάζων 7 με 4; ὁ ὅστι λαμβανῶντας τὸν 7 τεράκις; τὸ γινόμενον εἶναι 28.

Ἐκείνη τέλος πάντων; δεῖ πῆς ὁποίας εἰς ἀριθμὸς διαιρεῖται εἰς πολλὰ μέρη ἴσα; δεῖ νὰ ὄρεθῆ τὸ πηλίκον; ἢ τὸ τίμημα τῆ καθε μέρας; λέγεται διαίρεσις· καθὼς τῆ 28 διαιρῶντας τὸν με τὸν 7; ὁ ὅστι μοιράζωντας τὸν εἰς ἑπτὰ μέρη ἴσα, τὸ πηλίκον εἶναι 4.

Ἀπὸ πάλιν, τῷ εἰς νοίαν γίνεται ἀρκετὰ φανερόν πρῶτον ὅχι μόνον ὅτι ὁ πολλαπλασιασμός δὲν εἶναι ἄλλο; πρῶτα μία σῶαφισ ἐπανειλημῆν πολλαῖς φοραῖς, ἀλλὰ ὅτι καὶ ἡ διαίρεσις δὲν εἶναι κρείως ἄλλο; πρῶτα μία ἀφαίρεσις ἐπανειλημῆν πολλαῖς φοραῖς. Διὰ τὴν ἢ διαίρεσις τῆ 28 χροσίαν εἰς ἑπτὰ
πρῶ-

πρόσωπα εκτελείται παρομοίως ἀνίσως ὑπὸ τὸν ὅλον ἀριθμὸν δὺγάλης ἑπτά γρόσια, ἔξτε νὰ δώσης ἀπὸ εἷς εἰς κάθε πρόσωπον, καὶ ἔπειτα, αὐτὴ δὺγάλης ἄλλα ἑπτά, καὶ μὴ ταῦτα ἄλλα ἑπτά ἕως νὰ τελειώσῃ, διαιρῶντας τα πάντα ὅπως.

Δύπερον, ὅτι ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ἀριθμητικαὶ πράξεις καὶ αἱ πλέον συνίθεται δεῦν εἶναι ἄλλο, ὡς δὲ διαφοροὶ συζύξεις τῶν τῆς κυριωτέρων τεσσάρων, εἶναι φανερόν, ὅτι ὅλαι ἀναφέρονται ὡς εἰς πρῶτον ἀρχὴν τῶν ἀποδείξεων καὶ ἀφαιρέσεων.

β. Δ'. Περὶ Λόγων, ἔ Α'ραλογιῶν.

Η ἀναφορὰ τῆς ἰσότητος, ἢ ἀνίσότητος, ὅπῃ ἔχον ἀναμεταξύ τῆς δύο ποσὰ διακεκεμημένα, ἢ συνεχῆ, ὀνομάζεται λόγος· ὅθεν τόσον εἶναι νὰ εἴπῃ τινὰς ὁ λόγος τῶ 2 πρὸς τὰ 6, ὅσον καὶ ἡ ἀναφορὰ, ὅπῃ ἔχον εἶποι οἱ δύο ἀριθμοί.

Ὁ λόγος ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἢ ἀριθμητικὸς, ἢ γεωμετρικὸς. Ἀριθμητικὸς ὀνομάζεται, ὅποταν θεωρῆται ἢ ἀπλῆ διαφορὰ, ὅπῃ εἶναι μεταξὺ εἰς τὰ δύο ποσὰ· καὶ Γεωμετρικὸς ὅποταν θεωρῆται ποσάκις εἷς ἀποσὸν περιέχει εἷς ἄλλο, ἢ περιέχεται εἰς εἷς ἄλλο. Καθὼς εἰς τὸ εἰλημμῆιον παράδειγμα ὁ ἀριθμητικὸς λόγος τῶ 2 πρὸς τὰ 6 εἶναι 4, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ἢ διαφορὰ τῆς· καὶ ὁ γεωμετρικὸς εἶναι 3, ἐπειδὴ ὁ 2, περιέχεται τρεῖς φοραῖς εἰς τὸν 6.

Ἡ ἰσότης δύο λόγων ὀνομάζεται ἀναλογία, ὅθεν ἀνάλογα ὀνομάζονται τέσσαρα ποσὰ ὅποταν τὰ δύο πρῶτα ἔχον ἀναμεταξύ τῆς τὸν ἴδιον λόγον, ὅπῃ ἔχον τὰ δύο δεύτερα.

Ὅθεν καὶ ἢ ἀναλογία ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἢ ἀριθμητικὴ, ἢ γεωμετρικὴ. Ἀριθμητικὴ, ὅποταν ἢ μεταξὺ τῶν δύο πρῶτων διαφορὰ εἶναι ἴση μὲ ἐκείνῃ τῶν δύο πλεονταίων· καθὼς 2 πρὸς 6 εἶναι ὡς 4 πρὸς 8.

Γεω-

Γεωμετρική, ὅπου τὸ πρῶτον ποσὸν περιέχει τὸ δέυ-
τερον, ἢ περιέχεται ἀπ' αὐτὸ πσάκις, ὡσάκις τὸ τρί-
τον περιέχει τὸ τέταρτον, ἢ περιέχεται ἀπ' αὐτό. Πα-
ραδείγματις χάριν ὁ 2 πρὸς τὸν 6, εἶναι ὡς ὁ 4
πρὸς τὸν 12.

Ἡ γεωμετρικὴ ἀναλογία εἶναι ἡ βᾶσις τῆς μεθό-
δου τῶν τριῶν, ἡ ὁποία λέγεται μέθοδος χρυσοῦ κα-
τ' ἔξοχὴν ὅτι τὴν μεγαλωτάτην χρῆσιν της, ὅπου κά-
μην εἰς τὴν Γεωμετείαν, καὶ μάλις εἰς τὴν Ἀρι-
θμητικῇ. Αὐτὴ ἡ μέθοδος συλλίσταται εἰς τὸ νὰ εὔ-
ρη τινὰς εὔα τέταρτον ἀριθμὸν ἀνάλογον μὲ τρεῖς
δοθέντας· τὸ ὁποῖον γίνεται πολλαπλασιάζοντας τὸν
δέυτερον μὲ τὸν τρίτον, καὶ διαιρῶντας τὸ γινόμενον μὲ
τὸν πρῶτον, καὶ τὸ πηλίκον εἶναι ὁ ζητούμενος τέταρ-
τος· καθὼς ἀν' δοθέν οἱ τρεῖς ἀριθμοὶ 2, 6, 4, ὁ
τέταρτος ἀνάλογος 12 δέσκειται πολλαπλασιάζοντας
τὸν 6 μὲ τὸν 4, οἱ ὁποῖοι δίδουν 24, καὶ διαιρῶντας
τῆτον μὲ τὸν 2.

§. Ε'. Περὶ τῆς Ἀλγέβρας.

Εἶνα νέον εἶδος Ἀριθμητικῆς, ἢ μάλλον εἰπεῖν μία
νέα ποικιλία τῆς ἰδίας, ἀγνωστος εἰς τὰς Παλαιὰς,
εἰσῆχθη δὲ τὸν Φραγγίσκον Βιέτα, εἰς τὸν 17.
αἰῶνα, ἡ ὁποία ἀνομάθη Ἀριθμητικὴ ὥραία, Ἀρι-
θμητικὴ καθόλου, ἢ Ἀλγέβρα, ἢ Ἀνάλυσις. Αὐτὴ
συλλίσταται εἰς τὸ νὰ δηλοῖ τὰς ποσότητας μὲ τὰ
γράμματα τῶν Ἀλφαβήτων, καὶ νὰ κάμνη ἐπάνω εἰς αὐ-
τὰ ὅλας τὰς ἀναγκαίας συζεύξεις, χωρὶς νὰ βῶν
τὰς ἀριθμοὺς, ἐν ὅσῳ δὲν εὔρη τὸ τελειωτὸν γινόμε-
νον· ἡ ὁποία τεχνικῶς καὶ ἁπολογικῶς θαυμασιώτατα ὄ-
λας τὰς πράξεις. (I)

§. 5'.

(1) Τῆς καθόλου Ἀριθμητικῆς, ἢ Ἀλγέβρας, ἡ ὁποία κα-
τ' ἐαυτὴν κλεῖος ἄλλο ἐν εἶναι, παρὰ μέθοδος τῆς λογικῆς
Elem. di Filos. T. III. O

δ. ς'. Περὶ Ποσῶν ἄπειρων ἔ ἀπειροσῶν,
ἔ περὶ Ἀπειρότητος, ἔ Ἀϊδιότητος.

Τὰ ποσὰ, μ' ὄλον ὅπῃ εἶναι ἄλλα μεγαλήτερα ἢ ἄλλα μικρότερα, ἐν ὄσῳ συλλαμβανόμενα ὡς περιωρισμῶν μέσα εἰς κάποια ὅρια, ὀνομάζονται ὅλα πεπερασμῶν. Ὅμως ἢμπορῶν νὰ εἶναι καὶ ποσὰ, τὰ ὅποια ἢ νὰ μὴ ἔχων κανένα ὅριον νὰ τὰ περιγράψῃ, καθὼς εἶναι τὰ προσόντα τῷ Θεῷ ἢ νὰ εἶναι τέτοια, ὅπῃ ἡμεῖς νὰ μὴ δύνσκωμεν εἰς αὐτὰ κανένα ὅριον, καθὼς εἶναι ἢ ἔκτασις τῷ παντός. Τὰ τοιαῦτα ποσὰ ὀνομάζονται ἄπειρα.

Ἡ εἴησις τῷ ἀπείρῳ, αὐτὴ εἰς τὴν μὲ ἐκείνῳ τῷ ἔχρησματος, ἀδύναται τὴν εἴησιον τῷ ἀπειρότητος, ὅπῃ θέλει νὰ εἴπῃ ἔχρησμα χωρὶς πέρατα. Ἀν εἴησις μὲ τὴν εἴησιον τῷ χρόνῳ, ἀδύναται τὴν εἴησιον τῷ αἰδιότητος, ὅπῃ σημαίνει χρόνον ἄπειρον.

Τῷ ἀπείρῳ ὅμως, καθὼς εἶναι φανερόν ἢ ἀπὸ τὸ ὄνομα, ἔχουμε μίαν εἴησιον ἀποφατικῶν, ἢ ὄχι θετικῶν. Ἐὰν τὸ ἄπειρον ὡς πρὸς ἡμᾶς ἄλλο δὲν εἶναι, ἀδύναται ἐκεῖνο, τῷ ὅποιῳ δὲν ἢμπορῶμεν νὰ ἀνακα-

κα-

(λογισμῶν) τῷ ὀριστικῷ ἢ ἀγνώστῳ ποσότητος, ὡς αὐτὸ νὰ ἢ-
τον γνωστῷ ἢ ὀρισμῶν, αὐτῷ λέγω τῷ καθόλου λογιστικῷ ὀρι-
στικῷ καὶ πρῶτον ἢ οἱ παλαιῶν Ἑλλήνων, ἢ μάλιστα ὁ Διό-
φαντος. Αὐτὸ τὸ εἶδος τῷ Ἀειδιότητος τὸ ἐκκλιέμενον καὶ οἱ
Ἀραβῆς, οἱ ὅποιοι τὴν ὀνόμασαν ἢ Ἀλγεβρῶν. Εἰς τὴν Ἰτα-
λίαν πρῶτον, ὅπῃ τὴν ἀρχισαν εἶναι Λεονάρδος ἀπὸ τὴν Πίζαν,
ἢ Λουκάς Πατρίδης εἰς τὸν 15. αἰῶνα ἢ Σικκίτων Φερρέις, Νι-
κόλαος Ταρταλίος, Γερόνιμος ὁ Καρθάνος, καὶ Περμπήλιος εἰς τὸν
15. Πρῶτος ὅμως, ὅπῃ τὴν ἔκτασε περαιοτέρων, ἢ ἀντιστή-
γει τὰ γράμματα τῷ ἀλφάβητῳ ἀντὶ τῷ ἀειδιότητος, ἐξάδη ὁ Βιέ-
τας, καθὼς μετὰ ταῦτα ὁ Καρτέσιος ἐξάδη πρῶτος, ὅπῃ τὴν ἐ-
φήρμασαν εἰς τὴν Γεωμετρίαν, ἢ Φυσικῶν.

καλύφωμεν τὰ ὄρια, ἢ τὰ πέρατα· καὶ ἤθελον εἶναι μία ἀντίφασις, ἀν' εἴχαμεν θετικῶς εὐνοίαν τῆ ἀπειρίας· ἐπειδὴ τὸτο ἤθελε δείξει, ὅτι ἐφθάσαμεν νὰ σὺνκαλύφωμεν τὰ ὄρια ἐκεῖνα τῆ ἰδίᾳ, ὅπῃ λέγομεν ὅτι δεῦν ἔχει ὄρια.

Ὡς πόσον καθὼς ἡμπορεῖμεν νὰ ὑποθέσωμεν εὐνοίαν ποσὸν ἀπειράκις μεγάλον, ἔτσι ἡμπορεῖμεν νὰ ὑποθέσωμεν εὐνοίαν καὶ ἀπειράκις μικρὸν, καὶ αὐτὸ τότε ὀνομαζέται ἀπειροσόν. Καθὼς ὅμως ἡ εὐνοία εὐδὸς ποσῶ ἀπειρία πραγματικῶς ὡς πρὸς ἡμᾶς ἄλλο δεῦν εἶναι, ὡδὲ εὐνοία εὐδὸς ποσῶ μεγαλιτέρῃ ἀπὸ ὅποιονδήποτε ἐγνωσμένον, ἔπω καὶ ἡ εὐνοία εὐδὸς ἀπειροσῶ ἄλλο δεῦν εἶναι, ὡδὲ εὐδὸς ποσῶ μικροτέρῃ ἀπὸ ὅποιονδήποτε ἐγνωσμένον. Καὶ ἐπάνω εἰς τὰ ἀπειρία καὶ ἀπειροσὰ ποσὰ θεωρεῖμεν τοιαύτης λογῆς, σρέφεται ὅλος ὁ ὑπολογισμὸς τῆ ροῶν, ἢ ὑπολογισμὸς διαφορικὸς καὶ ὀλοχερικὸς ἢ ὀλοκληρικὸς, τῆ ὁποίων τῶν εὐρεσιν τῶν χρεωσῶμεν εἰς τὸν Νότον καὶ Δεξιότιον, οἱ ὁποῖοι ἐχορήγησαν εἰς τὰς Μαθηματικὰς τὰς μεθόδους τῆ νὰ λύεν τὰ πλέον δύσκολα προβλήματα, ὅπῃ ἀρότερον ἐνομίζοντο ἀδελύτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς Ἀ'μαφορῶν τῆς Ἐξαρπίσεως.

Αἱ ἀναφοραὶ τῆς Ἐξαρπίσεως περιλαμβάνουσιν, καθὼς εἶπαμεν, καὶ τὰς ἀναφορὰς τῆς αἰτίας, καὶ τῆς ἄποτελέσματος, τῆς συγγρῆιας καὶ ἐναντιότητος, καὶ τὰς τῆς ὑποχρῆσεως.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς Ἀ'μαφορῶν τῆς Αἰτίας, ἔ τῆς Ἀ'ποτελέσματος.

Οπόταν εἷνα φῶνμα φαίνεται παρηγημένον ἄπο ἕνα ἄλλο, τῆτο ὀνομάζεται αἰτίον, καὶ ἐκεῖνο ἄποτέλεσμα.

Τὸ ἄποτέλεσμα, ὅπερ φηναῖται ἄπο τῆς ἐνέργειας ἐνός αἰτίας, πότε εἶναι ἁμαόρφωσις ἐνός νέου ὄντος, καθὼς ὁ καρπὸς ἄπο τὸ φυτὸν, καὶ πότε μία ἀπλή ἔροπολογία (ἀλλοίωσις) εἰς εἷνα ὄν ὑπάρχον ἤδη, καθὼς ἄπο τὸν ἄφισμὸν ἐνός σώματος, ἢ κίνησις εἰς εἷνα ἄλλο.

δ. Α'. Περὶ τῆς Αἰτίωμ.

Τέσσαρα εἶδη αἰτίων διέσελλον οἱ Σχολαστικοί, τὸ ὑλικὸν, τὸ εἰδικὸν, τὸ ποιητικὸν, καὶ τὸ τελικὸν. Ὑλικὸν ἐννοῶσιν τῆς ὕλης, ἄπο τῆς ὁποῖαν εἶναι συυτεθειμένον τὸ ἄποτέλεσμα· εἰδικὸν τῆς μορφῆς, ὅπερ δίδεται εἰς αὐτῆς τῆς ὕλης· ποιητικὸν τὸ ὑποκείμενον,

νον, ὅπῃ δίδει εἰς τὴν ἕλλη τὴν μορφὴν καὶ τελικὸν τὸ τέλος, ἢτοι τὸν σκοπὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπει τὸ ἀποτελεσμα.

Ἄλλοι ἐπρόθεσαν εἰς αὐτὰ καὶ τὸ ἀφορμητικόν, ἢ ἔξ ἀφορμῆς, τῷ ἔστιν ἐκεῖνο ὅπῃ δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸ ποιητικόν, ἢ ναὶ ὡς αἰτία τὸ ἀποτελεσμα. καὶ τὸ ὡς ἀδειγματικὸν αἷτιον, ὅστις τὸ ὡς ἀδειγμα, ὅπῃ ἔχει κἀνσῆς εἰς τὸν νῦν τε πρὸ τῆς ναὶ ἔξακολουθήσει κἀνσῆς παῖγμα, ἢ ναὶ ὡς αἰτία τὸ ἀποτελεσμα.

Ὁ ἴσθ. ὀμιλοῦντας, φέρει πειν, ἢ ναὶ ἀνδραῖντα ξύλον ἢ πέτραν, ὑλικὸν αἷτιον τῆς ἀνδραῖντος εἶναι τὸ ξύλον, ἢ ἢ πέτρα. Εἰδικὸν ἢ μορφήν, τὸ εἶδος, ὅπῃ ἐδόθη εἰς αὐτόν. Ποιητικὸν δ' ἀνδραῖντοποιός, ὅπῃ τῆς ἔδωκε τὴν μορφὴν. Τελικὸν τὸ τέλος (ὁ σκοπός), ἢ ναὶ τὸν ὁποῖον ἔκαμε τὸν ἀνδραῖντα. Ἀφορμητικὸν ἢ ὡς αἰτία ὅπῃ τὸν ἔκαμε ναὶ τὸν κάμη. Παραδειγματικὸν τὸ χέδιον, ὅπῃ εἶχον εἰς τὸν νῦν τε πρὸ τῆς ναὶ ἐπιχειρηθῆ τὸ ἔργον.

Ἀπὸ αὐτὰ ὅμως ὅλα τὰ αἷτια εἶναι φανερόν, ὅτι μόνον τὸ ποιητικὸν ἀρέπει ναὶ ὀνομαθῆ κυρίως αἷτιον. ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὸ μόνον κυρίως καὶ ἀπ' ὀφείας κρέματα ἢ ὡς ἀγωγή τῆς ἀποτελέσματος.

Ἄλλα καὶ αὐτὰ τῶν ποιητικῶν γίνονται ἢ ὡς ἀφορμὴ ἢ ὡς ἀδειγμα, τὰς ὁποίας θέλομεν τὰς ἐκθέσει ἐνταῦθα.

Πρῶτον διακρίνεται εἰς πρῶτα καὶ δῶτερα. Πρῶτον αἷτιον εἶναι ὁ Θεός, ὁ πρῶτος Δημιουργός ὅλων τῶν πραγμάτων, δῶτερα εἶναι ὅλα τὰ φυσικὰ αἷτια.

Δῶτερον διακρίνεται εἰς προσεχῆ καὶ πόρρω. Προσεχῆς αἷτιον λέγεται ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀμέσως ὡς αἰτία τὸ ἀποτελεσμα. Πόρρω αἷτια λέγονται ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐπὶ ἔστιν ἐπάνω εἰς τὸ προσεχῆς, καὶ τὸ κάμμεν ναὶ ὡς αἰτία τὸ ἀποτελεσμα. καὶ ἀπὸ αὐτὰ πάλιν πρῶτον αἷτιον φυσικόν, ἢ πρῶτη ἀρχή, ἢ πρῶτον κινῆν λέγεται ἐκεῖνο, ὅπῃ δίδει τὸν πρῶτον ὠθισμὸν ἢ προσδιωρισμὸν εἰς τὰ ἐφεξῆς αἷτια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κρέματα τὸ ἀποτελεσμα. Ἐἴσω, φέρει πειν, μία

σειρά πλωθίων (τέβλων), σημάων έρεξής ολίγον ξέμακρα τῆ σῆος ἄπο τὸ ἄλλο· αἰσῶς ὠθῶντας τινὰς τὸ σῆα, πέσην ὅλα, καὶ τὸ τελευταῖον σκοπῶση σῆα ζωΐφιον, ὅπῃ κακῆ τύχη, ἠθέλων ὀρεθῆ ὑπὸ κῆτω, προσεχῆς αἰτία τῆ θανάτου τῆ ζωΐφίε εἶναι τὸ πλωθίον, ὅπῃ τὸ ἐσκοπῶσε· πόρρω αἰτία ὅλα τὰ ἄλλα, ἄπο τὰ ὁποῖα προήλθεν ἡ πτώσις τῆ τελευταίε· καὶ παρῶτων πάντων ἐκείνο, ὅπῃ ἔδωκε τὸν ὠτισμὸν εἰς τὸ παρῶτων.

Ἡμεῖς τῆ φυσικῶν ἀποτελεσμάτων τὰ μὲν προσεχῆ αἰτία τὰ γνωρίζομεν ταῖς φεμισότεραις φοραῖς· ἐπίστε γνωρίζομεν κανένα καὶ ἄπο τὰ πόρρω· τὰ πόρρωτάτω ὅμως, καὶ παρῶτων αἰ παρῶται ἀρχαὶ μᾶς εἶναι πάντοτε ἄγνωστα.

Ἀκόμι καὶ αὐτὸς ὁ ἔσος, μὲ τὸν ὁποῖον ἐνεργῶν σῆα ἐπαύ εἰς τὸ ἄλλο μᾶς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἄγνωστος. Κανένας, φέρειπεῖν, δεῦ ἠμπόρεσκ ἀκόμι ἔως πῶρα νὰ ἐξηγήση σαφῶς πῶς σῆα σῶμα προξενεῖ τὴν κίνησιν εἰς σῆα ἄλλο, εἴτε δι᾽ ὠτισμῶ, εἴτε καὶ δι᾽ ἐλξέως· ἀλλὰ ἡ γνώσις τῆ αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων, ὅπῃ ἔχομεν, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὅλη ὅλη τὸ νὰ ἰξούρωμεν, ὅτι δύο παράγματα διεδέχθησαν σῆα τὸ ἄλλο, καὶ ἔχην ἀναμεταξύτας κάποιαν συμάφειαν, χωρὶς νὰ ἠμπορέμεν νὰ τῶ ἐρμύλωσωμεν. (1)

Τεί-

(1) Ἀπο τῆτο συμάφει ὁ Χῆμ (Treatise of human nature Tom. I. pag. 301.), ὅτι ἡ ἀνάγκη μᾶς αἰτίας διὰ κῆδε σῆαρξιν ὑπάρξεως, δεῦ εἶναι πεδεμελιωμένη εἰς κανένα ἐπιχειρημα ἀποδεικτικὸν ἢ ἐποπτικὸν, ὅπῃ θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι δι᾽ αἰσῶς ὑπάρξεως αἰός ἀποτελέσματος δεῦ ἠμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῆ ἀνάγκαια ἢ ὑπάρξις μᾶς αἰτίας, ἢ ὅτι δεῦ εἶναι ἀδυνατον νὰ ὑπάρχη σῆα ἀποτέλεσμα, χωρὶς κανμίαν αἰτίαν. Ὅσον ὅμως διεξοδικῶς καὶ τεχνικῶς εἶναι ὁ λόγος, μὲ τὸν ὁποῖον ἔφθασεν εἰς αὐτὸ τὸ παραδοξῆτικον συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον ἠθέλων ἀναξέφη

Τρίτον, καὶ τὰ προσεχῆ αἷτια διαιρῆνται εἰς ἀρχικὰ καὶ ὀργανικά· οἷον τῷ ἀνδρειώτος ἀρχικὸν αἷτιον εἶναι ὁ ἀνδρειωτοποιὸς, καὶ ὀργανικά αἱ γλυφίδες, καὶ τὸ κόπανον.

Τέταρτον, τὰ αἷτια διαιρῆνται καὶ εἰς φυσικά καὶ ἠθικά· τὸ πῦρ ὅπερ καίει μίαν οἰκίαν εἶναι αἷτιον φυσικὸν τῷ ἀφανισμῷ τῆς οἰκίας· ἐκεῖνος ὅπερ ἔβαλε τὴν φωτίαν εἶναι αἷτιον ἠθικόν.

Πέμπτον, τὰ αἷτια ἄλλα εἶναι ὀλοχερῆ (adequate) καὶ ἄλλα μὴ ὀλοχερῆ (inadequate). ὀλοχερῆ μὲν, ὅποταν καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἀρκετὰ νὰ ποιεῖν τὸ ἄποτέλεσμα· καὶ μὴ ὀλοχερῆ, ὅποταν χρειάζονται καὶ σωμαθρομῶν ἄλλων· οὗτος ἀνθρώπος, φέρειπεῖν, ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ὀλοχερὲς αἷτιον τῆς κινήσεως οὗτος σώματος δέκα λίθων, καὶ μὴ ὀλοχερὲς τῆς κινήσεως οὗτος σώματος μυρίων λίθων.

Ἐκτον, τὰ αἷτια προσέτι εἶναι ἄλλα ἀναγκαῖα, καὶ ἄλλα ἐλεύθερα. Ἀναγκαῖα ὅποταν ἀναγκάζονται ἢ ἀπὸ τῆς ἰδίας τῆς φύσιν, ἢ ἀπὸ ἄλλου, διὰ νὰ ποιεῖν οὗτος ὅποιονδήποτε ἄποτέλεσμα, χωρὶς νὰ
ἠμ-

πὰς πλέον ἀποδεδειγμένης ἰδέας, ἐγὼ ἠθέλα ἐρωπῆτη τὸν κύριον Χάμ, ἀλλ' οὐκ ἠμπορῆ νὰ εἶναι ἀποδεδειγμένη ἀλήθεια τὸ, ὅτι καθεστὸν ἀνάγκη, ὅπερ ὑπάρχει ἔχει τὴν ὑπάρξιν ἢ ἀπὸ λόγου καὶ ἢ ἀπὸ ἄλλου· τὸ νὰ ἔχη τὴν ὑπάρξιν χωρὶς τὰ τὴν ἔχει μήτε ἀπὸ λόγου καὶ, μήτε ἀπὸ ἄλλου τινος, μοι φαίνεται τῆ ἀληθείας τὸ ἴδιον ὡς ἀνὰ τὴν ἔχει καὶ νὰ μὴ τὴν ἔχει, νὰ ὑπάρχει καὶ νὰ μὴ ὑπάρχει εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Λοιπὸν ἀφ' ἑστέθη τῆτο, ἐπειδὴ ἐκείνο, ὅπερ ἀρχίζει νὰ ὑφίσταται εἶναι ἕδον, καὶ τὸ ἕδον οὐκ ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν ὑπάρξιν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, οὐκ εἶναι ἀπόδεικτον ὅτι ἀνάγκη νὰ ἔχη τὴν ὑπάρξιν ἀπὸ ἄλλου; Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀποδεδειγτικὸς ἢ ἀνάγκη μίαν αἷτιαν διὰ καθεστὸν ἀνάγκη ὑπάρξεως; Μὲν ὅλον ὅπερ ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀγνοῦς ἢ αἷτια καὶ ὁ ἕδος, κατὰ τὸν ὅποιον παράγει τὸ ἄποτέλεσμα· ἢ ὑπάρξιν ὁμοῦ μίαν αἷτιαν, ἀφ' ἑστέθη ὑπάρχει τὸ ἄποτέλεσμα, εἶναι ἀπόδεικτος· καὶ ἄποτέλεσμα, χωρὶς αἷτιαν εἶναι ἀπόδεικτος ἀποποι.

ἢ μὴ πορῆν νὰ μὴ τὸ ἀδράξεν, ἢ νὰ τὸ ἀδράξεν ἀλλέως· ἐλθέτερα ὁπόταν προσδιορίζονται εἰς τὸ ἀφ' ἑαυτῆ· ὁ ἀνθρώπος, ἀδραδείγματος χάριν, εἶναι ἐλθέτερα αἰτία ὅλων τῶν πράξεων, ὅπῃ μὲ συνείδησιν κάρνει· τὰ ὑλικά πράγματα εἶναι ὅλα ἀναγκαῖα· ἐπειδὴ δὲν ἢ μὴ πορῆν νὰ ἐνεργήσεν ἀλλέως, ἀδρά καθὼς τὰ ἀναγκάζει οἱ νόμοι τῆς Φύσεως.

δ. Β'. Περὶ τῆς Δυνάμει, ἔν τῇ Ἐνεργείᾳ.

Εἰς κάθε αἴτιον πρέπει νὰ δευείλωμῃ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν· ἡ δύναμις συνίσταται εἰς ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀπαιτεῖται εἰς τὴν ἀδραγωγὴν τῆς ἀποτελέσεως, καὶ ἡ ἐνέργεια εἰς τὸ νὰ τὸ ἀδράξῃ πραγματικῶς. Ἐν ὅσῳ τινὰς ἡρεμεῖ, ἔχει τὴν δύναμιν τῆς κινήσεως, δὲν ἔχει ὅμως καὶ τὴν ἐνέργειαν· ὁπόταν πραγματικῶς κινῆται, ἡ δύναμις γίνεται ἐνέργεια.

Οἱ Σχολαστικοὶ ἐδιαίρεσαν τὴν δύναμιν εἰς ἐνεργητικὴν καὶ παθητικὴν· ἐνεργητικὴν ὀνομάζουσι ἐκείνην, ὅπῃ ἢ μὴ πορῆ νὰ ἀδράξῃ εἰς ἀποτελεσμα, καὶ παθητικὴν ἐκείνην, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποῖαν ἢ μὴ πορῆ νὰ ἀδραχθῇ τὸ ἀποτελεσμα· τὸ πῦρ ἀδραδείγματος χάριν, ἔχει τὴν ἐνεργητικὴν δύναμιν νὰ ἀναλύῃ τὸν μόλυβδον, καὶ ὁ μόλυβδος ἔχει τὴν παθητικὴν δύναμιν νὰ λύεται ἀπὸ τὸ πῦρ.

δ. Γ'. Περὶ Δυνατῆς ἔν τῇ Ἀδυνατίᾳ, ἔν τῇ Περὶ Ἀποτελεσμάτων Φυσικῶν ἔν τῇ Ὑπερφυσικῶν.

Εἰς ἐκεῖνο ὅπῃ ὀνομάζεται δύναμις, ἢ ἀδυναμία ὡς πρὸς τὴν αἰτίαν, λέγεται δυνατὸν, ἢ ἀδυνατὸν ὡς πρὸς τὸ ἀποτελεσμα· ὅθεν δυνατὸν ὀνομάζεται κάθε πρᾶγμα, ὅπῃ ἢ μὴ πορῆ νὰ ἐκτελεσθῇ, καὶ ἀδυνατὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ἢ μὴ πορῆ νὰ γῆ.

Τὸ ἀδιώατον ἄξασέλλεται εἰς ἄπόλυτον, καὶ χετικόν. Ἀπόλυτως ἀδιώατον εἶναι τὸ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς ἓνα πρᾶγμα εἰς τὸν αὐτὸν καιρόν. Ὅθεν καθ' ἓν τι ὅπερ περιέχει ἀντίφασιν, εἶναι ἀπολύτως ἀδιώατον, τὸ ὅποιον λέγεται καὶ μεταφυσικῶς ἀδιώατον. Ἐξ ἐναντίας χετικῶς ἀδιώατον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ δὲν ἤμπορεῖ νὰ προέλθῃ ἀπὸ μίαν αἰτίαν, ἤμπορεῖ ὁμῶς νὰ προέλθῃ ἀπὸ μίαν ἄλλην.

Τὸ χετικόν ἀδιώατον ἄξασέλλεται εἰς φυσικόν, καὶ ἠθικόν. Φυσικῶς ἀδιώατον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ μὲ τὰς φυσικὰς δυνάμεις δὲν ἤμπορεῖ νὰ γῆ· καθὼς τὸ νὰ ἀνακαλέσῃ τινὰς εἰς τὴν ζωὴν εἰς ἄποθαρμύον.

Ἐπειδὴ ὁμῶς τὰ ἴδια πρᾶγματα, ὅπερ εἶναι φυσικῶς, πᾶσι ἔστι καὶ τὰς φυσικὰς δυνάμεις ἀδιώατα, δὲν εἶναι ἀδιώατα καὶ εἰς τὸν ἀνώτατον Δημιουργὸν τῆς φύσεως, ὁπότεν δὲν καλύπτει ἀντίφασιν, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον πᾶσι εἶναι ἀδιώατα καὶ εἰς τὸν Θεόν· τὸ φυσικόν ἀδιώατον εἶναι μόνον χετικόν, καὶ ὄχι ἀπόλυτον.

Καὶ ἐπεὶ ὅθεν προκύπτει ἡ διαίρεσις τῶν ὑποτελεσμάτων εἰς φυσικὰ, καὶ ὑπερφυσικὰ. Φυσικὰ εἶναι ἐκεῖνα, ὅπερ προέρχονται ἀπὸ τὰς φυσικὰς δυνάμεις· καθὼς τὸ νὰ προξενήσῃ τινὰς μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἰατρικὰ τὴν ἴασιν εἰς ἓνα ἄδενῆ· καὶ ὑπερφυσικὰ, ἢ θαύματα ἐκεῖνα, ὅπερ προέρχονται ἀπὸ μίαν δυνάμιν ἀνωτέραν τῆς φύσεως, ὅ ὅθεν ἀπὸ τὸν Θεόν, καθὼς τὸ νὰ δώσῃ τὴν ζωὴν εἰς ἓνα νεκρὸν.

Τὸ ἠθικόν ἀδιώατον ἄλλο καθ' αὐτὸ δὲν σημαίνει πρὸς μίαν μεγαλωπᾶτιν δυσκολίαν· καὶ ἠθικῶς ἀδιώατον λέγεται ἐκεῖνο, ὅπερ δὲν εἶναι ἀδιώατον μήτε μεταφυσικῶς, μήτε φυσικῶς, εἶναι ὁμῶς δυσκολώτατον νὰ γῆ. ἠθικῶς ἀδιώατον θέλει λεχθῆ, φέρεῖν, τὸ νὰ ἀπεράσῃ τινὰς χωρὶς κίνδυνον κολυμβῶντας εἰς ποταμὸν ὀρμητικώτατον, ὁπότεν εἶναι πλημμυρισμῶς, μ' ὅλον ὅπερ εἰς πᾶσι δὲν φαίνεται κίνδυνος ἀδιώατον μήτε μεταφυσικόν, μήτε φυσικόν.

δ. Δ'. Περὶ Α'ραγκαίης, ἔ Ε'ρδεχομείης.

Απὸ τῶν ἐννοιῶν τῆ ἀδυνάτου προέρχεται ἐξ ἀντιθέσεως ἐκεῖνη τῆ ἀναγκαίης· ὅθεν τὸ ἀναγκαῖον ὀνομάζεται ἐκεῖνο, ὅπερ δυνῆται ἢ εἶναι ἄλλῶς, ἢ τῶ ὁποῖον τὸ ἐναντίον εἶναι ἀδυνάτου.

Ὅθεν καὶ τὸ ἀναγκαῖον διακρίνεται καὶ αὐτὸ εἰς μεταφυσικόν, φυσικόν, καὶ ἠθικόν. Μεταφυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο, τῶ ὁποῖον τὸ ἐναντίον εἶναι μεταφυσικῶς ἀδυνάτου· μεταφυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι, φέρειπεῖν, ὅπερ εἶναι πᾶν πᾶν εἶναι, ἢ εἶναι μὴ εἶναι, ὡς αὐτὸ ὅπερ δυνῆται ἢ εἶναι καὶ εἶναι μὴ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Φυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ κατὰ τὰς νόμους τῆ φύσεως, εἶναι ἀδυνάτου εἶναι μὴ ἀπολαθῆσθαι· φυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι, πᾶσι δειγμάτων χάριν, μία πέτρα ἀφαιρῆναι καθ' ἑαυτῶν ἐλάττωμα, εἶναι πᾶσι πρὸς τὴν γῆν. ἠθικῶς ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, ἀφ' ἧς περὶ αὐτὸ δυνῆται περιστάσεις, εἶναι ἠθικῶς ἀδυνάτου εἶναι μὴ συμβῆναι· ἠθικῶς, φέρειπεῖν, ἀναγκαῖον εἶναι εἶναι πνιγῆν εἶναι ἀνθρώπου, ὅπερ ῥιψοκινδυνεῖ εἶναι ἀπεράσῃ πλέωντας εἶναι ποταμὸν πλημμυρισμῶν καὶ ὀρμητικώτατον.

Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ δυνῆται εἶναι ἀναγκαῖον, ὅθεν ἐκεῖνο ὅπερ ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, καὶ εἶναι μὴ εἶναι, λέγεται ἐνδεχομένον.

δ. Ε'. Περὶ Λόγου ἀποχρῶντος, ἔ περὶ τῆς, ἢς ἔκ ἀπὸ Θεσεως.

Κάθε πᾶν, ὅπερ ὑφίσταται εἰς τὴν φύσιν, ἔχει εἶναι κάποιον λόγον, ὅθεν τὸν ὁποῖον ὑφίσταται. Τῶν οἱ Λεῖβριτιανοὶ τὸν ὀνομάζον λόγον ἀποχρῶντα.

τα· τὸν ὁποῖον ὅμοις τὸν ἑκακομεταχειρίδισαν πάρα πολλά (1).

Εἰς ᾠδαγωγίᾳ εὐδὸς ἄποτελέσματος πολλάκις εἶναι ἀναγκαῖα μία ποιά ἁφ' ἑαυτῆς, χωρὶς τὴν ὁποίαν δὲν ἠμπορεῖ νὰ πορεύθῃ τὸ ἄποτέλεσμα. Αὐτῶν οἱ Σχολαστικοὶ τῶν λέγουσιν θέσιν ἢς ἐκ αὐτῶν.

Διὰ τὴν ἔχῃ, φέρει εἰπεῖν, τινὰς ὅφιν ἁφ' ἑαυτῆς εὐδὸς ἀντικειμένη, εἶναι ἀναγκαῖον ὅπως τὸ ἀντικείμενον αὐτὸ νὰ εἶναι πεφωτισμένον ὅσον πρέπει, ἢ ἄποψασις νὰ εἶναι ὅση χρειάζεται, καὶ τὸ ὄργανον τῆς ὁράσεως νὰ εἶναι ὑγιές, καὶ καλῶς ἁφ' ἑαυτῆς.

§. 5'.

(1) Οἱ Λεϊβνίτιος, παραδείγματος χάριν, διὰ τὴν τῶν ἀρχῶν παρήγαγε τὸ πεπλασμένον σύστημα τῆς ὀπτιμισμού, τῆς ἐστὶ τῆς καλλιτισμῆς, καὶ τῆς ἀφ' ἑαυτῆς. Ἀπὸ τῆς ἀπείρου δυνατῆς κόσμου (ἐλεγε), ὅπως εἶναι εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Θεῶν, εὐδὸς μόνος ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ, καὶ πρέπει ἀναγκαστικῶς νὰ εἶναι εὐδὸς ἄποψασιν λόγος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὸν Θεὸν νὰ κτίσῃ πλείστορον τὴν εὐδὸς ἀπὸ τῆς πολλῆς, παρὰ τὸν ἄλλον. Οὕτως ὁ ἄποψασιν λόγος δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο, παρὰ ὁ ἀνώτερος βαθμὸς τῆς τελειότητος, ὅπως ἔχει ὁ εὐδὸς παρὰ τὸν ἄλλον. Καὶ διὰ τῆς συνάγει, ὅτι ὁ παρὰ κόσμος εἶναι πραγματικῶς καὶ ἀναγκαστικῶς ὁ τελειότερος ἀπὸ ὅλους τῆς δυνατῆς κόσμους. Παρανομίως δι' ἁφ' ἑαυτῆς εἶναι, ὅτι δὲν ἠμπορῶν μῆτε δύο ἄτομα ὑλῆς νὰ εἶναι ἐντελῶς ὅμοια· ἐπειδὴ εἰς μίαν τέτοιαν περίστασιν ἠθέλει εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς τὸ εὐδὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ δὲν ἠθέλει εἶναι ἄποψασιν λόγος διὰ τὴν ἢ μὴ ὑφίστανται δύο, παρὰ εὐδὸς μόνον. Ἡ ἀνυπαρξία αὐτῆς τῆς ὁδοῦ θέλει διαχθῆ εἰς τὴν Κοσμολογίαν. Παρατηρεῖται ὡς τὸ σιν ὅτι αὐτὸς συγχέει δύο πράγματα πάντῃ διαφορά καθ' ἑαυτῆ· τῆς ἐστὶ τὸ νὰ εἶναι εὐδὸς λόγος ἄποψασιν, καὶ τὸ νὰ τὸν καταλαμβάνωμεν ἡμεῖς, ὡς αὐτὸ νὰ μὴ ἠμπορῶσεν τίχα νὰ εἶναι ἄποψασιν λόγος, χωρὶς νὰ τὸν καταλαμβάνωμεν ἡμεῖς.

δ. ς'. Περὶ τῆς Μηδονός, ἔπειθ' Ὑ' πάρξεως.
περὶ Παραγωγῆς, ἔπειθ' Κτίσεως.

Τὸ μηδὸν καὶ ἡ ὑπάρξις εἶναι δύο ἐννοιαὶ ἐκ διαμέτρων ἐναντίαι· διὰ τὸ ἐκεῖνο ὅπερ ὑπάρχει, εἶναι ἔξω τῆς μηδονός, καὶ μηδὸν εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ δὲν ὑφίσταται.

Ἀπὸ αὐτῶν ταῖς δύο ἐννοίας παρῶτον ὑποκρίνεται ἡ τῆς ὑπάρξεως· ἐπειδὴ κάθε αἰδέημα μᾶς εἰδοποιεῖ πρὸς τῆς ὑπάρξεως τῆς ἑαυτῆς μας, καὶ βπόταν ἀρχίζωμεν νὰ γνωρίζωμεν τὰ ἔξωτερά καὶ ἀντικείμενα, κάθε αἰδέημα καὶ ἀντίληψις μᾶς εἰδοποιεῖ καὶ πρὸς τῆς ὑπάρξεως ταύτων τῶν ἔξωτερά καὶ ἀντικειμένων. Ἀνίστως ὁμοίως εἴνα βρέφος ἰδῆ μίαν κέπαν, γεμάτην γάλα, καὶ ἔπειτα τὴν ἰδῆ κενὴν (ἀδειαν), θέλει σοχαθῆ τὴν μαφοραὶν, ὅπερ εἶναι μετεξὺ εἰς τὸ νὰ εἶναι τὶ μέσα εἰς τὴν κέπαν, καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ εἶναι τίποτε, καὶ ἀπὸ αὐτῶν τὴν σέρισιν τῆς παράγωγος θέλει ἀρχίσει νὰ χηματίζη τὴν ἐννοίαν τῆς μηδονός, τὴν ὁποίαν μὲν ταῦτα θέλει τὴν ἐκτείνῃ εἰς κάθε ἄλλω ὁποιαδήποτε σέρισιν ὑπάρξεως.

Τὸ νὰ ἀπαχθῆ εἴνα παράγωμα ἀπὸ τὸ μηδὸν, λέγεται κτίσις, ἡ ὁποία εἶναι ἴδιον τῆς Θεῶς μόνον· καὶ τὸ νὰ τὸ κάμῃ, ἢ νὰ τὸ παράξη ἀπὸ κένου παράγωμα προϋπάρχον, λέγεται διαμόρφωσις.

δ. ζ'. Περὶ Τελῶν, ἔπειθ' Μέσωμ.

Οποῖος κάμνει κένου παράγωμα μὲ σωείδησιν, πρέπει νὰ τὸ κάμῃ διὰ κάποιον τέλος· καὶ τὸ τέλος ἢ ὁ σκοπὸς ὅπερ ἔχει, εἶναι ὡς ὅτι τὸ πλείστον τὸ κινῆν, ὅπερ τὸν κάμνει νὰ ἐνεργῇ. Ὅταν τὸ τελικὸν αἴτιον, ἂν πρέπει νὰ ὀνομαθῆ αἴτιον, πρέπει νὰ λέγεται

γεται

ζεται τέτοιον περιεχόμενον ὡς πρὸς τὸ ποιητικὸν αἴτιον, παρὰ ὡς πρὸς τὸ ὑποτέλεσμα.

Ἄν τὸ τέλος, ἢ ὁ σκοπὸς μιᾶς πράξεως δυνάμει εἴναι εἷς, ἀλλὰ πολλά, τὸ πρῶτον διὰ αὐτὰ ὀνομάζεται πρωτεύον, καὶ τὰ ἄλλα δευτερεύοντα· καὶ ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ μεταχειρίζεται τινὰς διὰ τὴν ἐπιτύχην τὸν προκείμενον σκοπὸν, ὀνομάζονται μέσα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῶν Ἀμαφορῶν τῆς Συγγράμματος, καὶ τῆς Ἐμψυχότητος.

Επισημασθήσεται καὶ διὰ τῆς Σχολαστικῆς, ὅτι μερικαὶ εἰσὶ ἐλκόμεναι ἀμοιβαίως ἢ μία διὰ τὴν ἄλλω, καὶ θέλουν τὰ εὐνοῦνται· καθὼς ὁ σίδηρος, καὶ ἡ μαγνητὶς· ἄλλα ὡδὲν καὶ φέγγει ἢ μία τὴν ἄλλω· καθὼς τὸ λάδι καὶ τὸ νερόν.

Ἡ ἰδιότης τῶν πρῶτων ἀνομάσθηκεν διὰ αὐτὰς συμπάθεια, καὶ ἡ τῶν τελευταίων, ἀντιπάθεια.

Ἐνόμισαν ὅτι διήρκαν προσέτι καὶ μίαν ἄλλω ποιότητα εἰς τὰ σώματα, τὰ ἔστιν ἐκεῖνο ὅπερ δύο ἐναντία ἐπιτείναν ἀμοιβαίως εἷς τὸ ἄλλο, τὴν ὁποίαν ὑποπεφειμμένω ποιότητα τὴν ἀνόμαζαν ἀντιθετίσασιν.

Μὲ αὐτὰ τὰ τρία ὀνόματα ἐξηγεῖται τὰ φερασόπερα φυσικὰ ὑποτέσματα καὶ φαινόμενα, χωρὶς τὰ ζαλίζονται διὰ τὰ ζήτων ἄλλω, τὰ ἔστι τὴν ἀληθινὴν αἰτίαν.

Ἄλλὰ πρῶτον μὲν αὐτὴ ἡ τελευταία ποιότης εἶναι πάντη πεπλασμένη, καὶ καθαρὸν γήνημα φαντασίας· ἐπεὶ δὴ δύο πράγματα ἐναντία, ἀντὶ τὰ λαμβάνωμεν φερασιότεραν διώκωμεν διὰ τῆς ἐναντίας ἐνεργείας, ἀδωατῶν μάλιστα καὶ φθείρονται. Διὰ τὴν αὐτὴν ἢ τίτανος
(ἄσ-

(ἄσβεσος) (ὠδῶδεςμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὄπσιπείζονται ὠδῶδεςτερον) ζεσαίνεται εἰς τὸ ψυχρὸν νερόν, τῆτο δὲν προέρχεται ἀπὸ τῆς ψυχρότητας τῆς νερῆς, ἐπειδὴ τὸ ἴδιον, καὶ μάλιστα ὠδῶδεςτερον ἀκολουθεῖ καὶ ὁπόταν ἡ ἄσβεσος ρίχνηται εἰς ζεσὸν νερόν· ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τῆς ἀνάξεσιν, ὅπῃ τὸ νερόν προξενεῖ εἰς τῆς ἄσβεσον, καὶ ἀπὸ τῆς ξεφυλάκωσιν, ἃ καὶ εἰπῶν ἔττι, καὶ ἀπολύξωσιν, ὅπῃ προξενεῖ εἰς αὐτῆς τῆς πυρῶων μορίων, ἢ ἐκείνης τῆς οποιασδήποτε ἰσῆας, ἀπὸ τῆς ὁποῖαν ὠδῶδεςται ἡ θερμότης.

Δύτερον οἱ Σχολαστικοὶ ἐθεωρεῖσαν αὐτὰς τὰς ποιότητες ὡς παράγματα προαπεφυκότα εἰς τὰ σώματα, καὶ παρόμοια ἔσπον τινὰ, μετὰ τὸν ἔρωτα καὶ τὸ μῖσος, ὅπῃ εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἀπονεμόντες μετὰ τὸν ἔσπον εἰς ὑλικά παράγματα ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἴδιον ὠδῶδες εἰς μίαν ἀρχὴν αἰδητικῆν.

Οἱ Καρτεσιανοὶ ἃ καὶ καταπολεμήσαν αὐτῆς τῆς ἄτοπον δόξαν, ἔπεσαν εἰς τὸ ἐναντίον ἄκρον, ὅχι μόνον ἀπερρίπτοντες τὰς εἰρημνῆας ποιότητας, καθῶς τὰς ἐξελάμβανον οἱ Σχολαστικοὶ, ἀλλὰ ἀποκλείοντάς τας μετὰ τελειότητα, καὶ ἃ κατενόμηροι, ὅτι αἱ κινήσεις γίνονται εἰς τῆς φύσιν ὅλαι ἀπὸ ἐνῆς ἀληθινὸν ὠδισμὸν ἐνὸς παράγματος ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, καὶ ὅπῃ αὐτὸς ὁ ὠδισμὸς δὲν βλέπεται, γρηῃται ἀπὸ τῆς ἀόρατον ὑλικῆς ἐνέργειας μιᾶς λεπτοτάτης ὑλης, ἃ κατεχυμῆς εἰς ὅλον τὸ παῦν.

Μετὰ τῆτο δὲν ἔκαμαν ἄλλο, ὠδῶδες εἰς μίαν φαντασιῶ δόξαν ἀπεισήγαγον μίαν ὑπόθεσιν παρομοίως φαντασιῶ, μετὰ τὸ νὰ μὴ ἡμπορέσαν καὶ αὐτοὶ νὰ δῶσαν καμμίαν ἀπόδειξιν τῆς λεπτοτάτης ὑλης τῆς.

Οἱ Νεῦτων, ὡς σοφώτερος ἀπὸ αὐτῆς, ἐθεωρεῖσαν, ὅτι ἡ ἔλξις, καὶ ἡ ὠδῆσις κυριῶν ἀληθινὰ εἰς ὅλλω τῆς φύσιν, καὶ δέξονται ὅχι μόνον ἀνάμεσα εἰς τὰ μικρὰ καὶ πλησίον ἀλλήλων μόρια τῆς ὑλης, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὰ μεγαλώτατα καὶ πορρώτατα ἄχθῆ τῆς ἔρῆων σωμάτων, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐσυμπέρασαν ὅτι

τὸ πρᾶγμα δεῦν ἢμπορεῖ τινὰς νὰ τὸ ἀρνηθῆ, αὐτὶ ὁμῶς νὰ ἀποδέμη πὴν αἰτίαν εἰς μίαν ιδιότητα παρομοιωκῶν εἰς τὴν ἰδίαν ὕλῳ, καθὼς ὑπέθεταν οἱ Σχολαστικοὶ τὴν συμπάθειαν καὶ ἀντιπάθειαν, ὡμολόγησαν ὅτι ἡ αἰτία ἦτον τελείως ἀγνωστος.

Ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα ὁμῶς εἶδεν ὅτι ἀπὸ αὐτῶν τῶν καθόλου ἔλξιν κρέματα πρῶτον ἢ ὅλην τῆν γήινων σωμάτων, τὰ ἔστιν ἢ σπεύσις, ὅπερ αὐτὰ ἔχον πρὸς τὸ κεντρὸν τῆς γῆς, τῆς ὁποίας τὰς νόμους τὰς ἀνεκάλυψε καὶ τὰς ἀπέδειξεν ὁ Γαλιλαῖος.

Δεύτερον ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἰδίων ἔλξιν εἶπεν ὅτι κρέμονται αἱ κινήσεις τῆν ἑρانیων σωμάτων, ὃ ὅξιν ἐγνώρισεν ὅτι ἡ Σελῶν βαρύνει πρὸς τὴν Γῶν πρὸς τὸν Δία, καὶ Κρόνον βαρύνει οἱ δορυφόροι τῆς, καὶ πρὸς τὸν Ἡλίον ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀφροδίτη, ἡ ἰδία Γῆ, ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς, ὁ Κρόνος, καὶ ὅλοι οἱ Κομήται, παρομοίως καθὼς τὰ γήινα σώματα βαρύνει πρὸς τὴν γῶν, τὰ ἔστι μὲ ἐκείνον τὸν σαθερὸν νόμον, καθ' ὃν τὸ μεγαλύτερον σῶμα ἔλκει πρὸς τὸ λόγῳ τὸ μικρότερον, μὲ τὸσῶν ἑλασσοτέρων δυνάμιν, ὅσῳ μεγαλύτερος εἶναι ὁ ὄγκος ἐκείνου, καὶ ὅσον μικρότερον εἶναι τὸ τετραγωνὸν τῆς ἀποστάσεως τῆς πρὸς τὸν δαυτέρου, ἢ καθὼς λέγουσιν οἱ Μαθηματικοὶ μὲ λόγον ἀπλῆν καὶ ὀρθὸν τῆν ὄγκων, καὶ διπλασίονα καὶ ἀντιπεπενδοῦτα τῆν ἀποστάσεων (1).

Ἀπὸ αὐτῶν τῶν βάρυνσιν τῆν δευτέρων πλανητῶν πρὸς τὰς πρῶτας, καὶ τῆν πρῶτων πρὸς τὸν Ἡλίον, (τὴν ὁποίαν ὠνόμασε δυνάμιν κεντρὸμολον) ἰωμύλιον μὲ τὴν δυνάμιν τῆς ῥίψεως, ὅπερ ὅλοι ἔλαβον εἰς τὴν ἀρχὴν, δεῦν τῆς ὁποίας αὐτὸν δεῦν εἰληκοντο ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἢ θελων φάγη κατ' ἀθεϊαν ραμμῶν

(1) Ὅλων τῶν ἐκείνων μίαν μικρὰ σημείωσιν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Δ'. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Γ').

μιῶν δὲ τῆς ἐφαπτομένης τῆς ἀμοιβαίων τροχιῶν τας (τὴν ὁποίαν διώσασιν τὴν ἀνόμασε κενόφυγα), εἶδεν ὅτι γηναῖται ἐκείνη ἢ σιῶδετος κίνησις, δὲ τῆς ὁποίας οἱ δούτερόντες πλανῆται κάμνεν κανονικῶς τὰς φασίδας τας φασὶ τὰς παρωτόντας, καὶ οἱ παρωτόντες φασὶ τὸν Ἡλίον, μετὸν ἴδιον ἔσπον ὅπερ κινεῖται περιγύρω εἰς εἷνα δοθεὶν σημεῖον μία σφαιρα, ἢ ὁποία ἤθελεν ἔλκεται πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖον, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἤθελεν ἀφῆται ἀπὸ μίαν δύναμιν ῥίψας, δὲ νὰ φύγη δὲ τῆς ἐφαπτομένης.

Καὶ εὐρήκε τὸσον σύμφωνον μετὰ τὰς φασατηρήσεις καὶ μετὰ τὸ παράγμα τὸν σιῶδασμὸν τῶν τῆς διῶ δυνάμεων, ὅπερ ἠμπόρεσε νὰ καταστήσῃ τὰς κανόνας, μετὰ τὰς ὁποίας νὰ λογαριασῇ ἀπὸ εἷνα χρόνον εἰς ἄλλον, καὶ μάλιστα πολλὰς χρόνους καὶ συνεχῶν, εἰς ποῖον μέρος τῶν ἔρων τῶν ταῦτε ἡμέραν, τὴν ταῦτε ἔρων, τὸ ταῦτε λεπτὸν πρέπει νὰ δεικνυται κάθε πλανήτης, καὶ πότε πρέπει νὰ εἶναι εἰς σιῶδον, καὶ πότε εἰς ἀντίθετον θέσει πρὸς ἀλλήλας, καὶ μήτε αὐτοὶ οἱ πλανῆται ἀπεποιήθησαν νὰ ὑπακύναν εἰς τὰς λογαριασμούς τας.

Εἶδε πρὸςέτι ὅτι ἢ ἔλξιν, ὅπερ ἀνεκάλυψεν ἀνάμεσα εἰς τὰ μεγάλα σώματα, ὑφίσταται πᾶς φασιστότερον, καὶ πᾶς ὀλιγώτερον, καὶ εἰς τὰ μικρότατα μόρια τῆς ὕλης· καὶ αὐτὴ ἢ μεγαλιτέρα ἢ μικροτέρα ἔλξιν, ὅπερ ἔχει μία εἰσία πρὸς ἄλλω, ἢ ὁποία λέγεται ἔλξιν αἰρετῆ, ἢ συγγῆσια, εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται τώρα οἱ Χυμικοὶ δὲ νὰ ἀναλύεν τὰ σιῶδετα σώματα, ὅστι νὰ ξεχωρίζεν τὰ μέρη τας, καὶ νὰ βλέπεν τὰ συστατικά τας σοιχεῖα. Οὕτως ἀνίσως εἰς εἷνα κομμάτι χρυσὸν μεμιγμῆς μετὰ χάλκωμα, θέλη τινὰς νὰ ἰδῇ πόσον χρυσάφι καθαρὸν εἶναι, καὶ πόσον χάλκωμα, φασί νὰ βάλλῃ τὸν χρυσὸν εἰς ὄξυ νίφου, ἢ πνεῦμα νίφου· ἐπειδὴ τὸ χάλκωμα μετὰ τὸ νὰ ἔχη μεγαλιτέραν ἔλξιν, ἢ συγγῆσιαν μετὰ τὸ ὄξυ τῶν νίφου, φασὶ μετὰ τὸν χρυσὸν,

θέλει ξεκολλήσῃ ἀπὸ αὐτὸ ὅτ' ἂν σώθῃ μὲ τὸ εἰρημνικὸν ὄξύ, καὶ τὸ χυσαίον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει μὲ τῆτο (τὸ ὄξύ) συγγράμματα, θέλει μείνῃ ξεχωριστόν.

Καθὼς ὅμως πολλαὶ ἐστίαι φαίνονται νὰ ἔλκων ἀμοιβαίως ἢ μία τὴν ἄλλω, ἔτσι καὶ πολλαὶ φαίνονται ὅτι ἀπωθῶνται ἢ μία τὴν ἄλλω, τὸ ὁποῖον τῆτο ὀνομάζεται ὠθησις, ἢ ἐναντιότης.

Τῆτο ὅμως δὲν εἶναι ἴσως ἄλλο, ὡς εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μεγαλητέρας ἔλξεως, ὅπως τὰ ὁμογενῆ μέρη τῶν ποιῶν ἐστίων ἔχων ἀναμεταξύ τους, ὡς εἶναι μὲ ἄλλα. Τὸ νερόν, φέρ' εἰπεῖν, δὲν θέλει νὰ σώθῃ μὲ τὸ λάδι, ἐπειδὴ τὰ μόρια τῶν νερῶν ἔχοντας ἄλλωττοτέρων ἔλξιν ἀναμεταξύ τους, παρὰ μὲ τὰ τῶν ἐλαίων, θέλουν νὰ κρατῶνται πλησίον εἰς ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ τὸ ἴδιον κἀμνοντας καὶ τὰ μόρια τῶν ἐλαίων, τὰ δύο αὐτὰ ὑγρὰ φύγουν τὸ εἶναι ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ ξεχωρίζονται.

Οἱ Καρτεσιανοὶ μὲν δὲ χωριστέμφοι ὅπως ἢ ἔλξιν τῶν Νεύτωνος νὰ ἀναίρεσῃ τὰς δύνεις τῆς λεπτῆς ὕλης, μὲ τὰς ὁποίας ὁ Καρτέσιος ἐχημάτισε τὸ σύστημα τῶν Παντός, ἀντιπροβόλλων εἰς τὸν Νεύτωνα ὅτι αὐτὸς ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν Φιλοσοφίαν τὰς κεκρυμμένας ποιότητας τῶν Σχολαστικῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχαν ἤδη ἐξεομδατῆ τελείως ἀπὸ αὐτῶν. Αὐτὸς ὅμως ὡς σοφὸς ὅπως ἦτον, ἀπεκρίθη ὅτι δὲν ἐθεωρῶσε τὴν ἔλξιν ὡς μίαν ἰδιότητα προσηφευκῶν εἰς τὰ μέρη τῆς ὕλης, καθὼς ὑπέθετον οἱ Σχολαστικοὶ τὴν συμπάθειαν, ἀλλὰ ἐθεωρῶσε μόνον τὰ ἀποτελέσματα, τῶν ὁποίων ἢ παρατήρησις καὶ ἢ πείρα δὲν τὸν ἐπέβλεπον νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὁμολογῶντας εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὅτι ἀγνοῶσεν, ἂν αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα προέρχωνται ἀπὸ μίαν ἀληθινὴν ῥοπήν ἢ ἔλξιν, ὅπως ἔχουν τὰ σώματα ἀναμεταξύ τους, ἢ ἀπὸ τῶν ὠθησιν κἀμμιᾶς ἀοράτης ὕλης, ἢ ἀπὸ κἀμμιᾶν ἄλλω αἰτίων. Ὅθεν ἢ συγγράμματα, ἢ ἔλξιν, καὶ ἢ ἐναντιότης, ἢ ὠθησις τῶν σωμάτων ἐν ὅσῳ μῦθος ἀγνοῶσος ἢ αἰτία τους, δὲν ἢμπο-

ρῆν νὰ θεωρηθῆν ὡς μία φυσικὴ ποιότης ἐμπεφυκῆα εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ ὡς μία ἀπλὴ ἀναφορά.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Α'ραφορῶν τῆς Γ'ποχρεώσεως,
ἔ τῆς ἠθικῆς Ε'ξαρτήσεως.

Ανίσως ὁ ἀνθρώπος ἐξῆσε πῶτῃ κεχωρισμένος ἀπὸ τῆς ἀλλοτρίας, καὶ παρητημένος κατ' ἑαυτὸν, ἀλλῶ ἠθικῶ ἐξάρτησις καὶ ἀλλῶ υποχρεώσις δὲν ἦθελον ἔχει, ὡς πρὸς τὸν ὑπέρτατον Δημιουργὸν τῆς ὑπάρξεώς τε.

Ἐπειδὴ ὅμως ζῆ εἰς κοινωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκαλέσθη ἀπὸ τῆς ἰδίας φύσιν, καθὼς τὸ ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Β'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Γ'), ἔχει μὲ ὅλας τῆς ἀλλοτρίας μίαν ἀμοιβαίαν ἐξάρτησιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας παράγονται τὰ δικαιώματα, καὶ τὰ χρεῖα τε.

Αὐτὰ ἄλλα φησύνονται ἀπὸ τῆς ἰδίας φύσιν, καὶ λέγονται φυσικά, καὶ ἄλλα ἀπὸ τῆς ἀμοιβαίας συνθήκης, καὶ ἀπὸ τὰ καθεστῶτα, καὶ ὀνομάζονται τῆς καθεστῶτων, ἢ τῆς συνθήκης.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ διαίρενται εἰς θετικά, καὶ ἀποφατικά· θετικά χρεῖα λέγονται ἐκεῖνα, ὅπῃ προξέπεν τὸν ἀνθρώπον νὰ κάμῃ εἷνα πράγμα· καὶ ἀποφατικά ἐκεῖνα, ὅπῃ τὸν ἀποξέπεν νὰ τὸ κάμῃ.

Κάθε ἀνθρώπος ἐκ φύσεως ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν σωτηρίαν, καὶ εἰς τὸ καλῶς ἔχειν· καὶ ἐπομῶς ἔχει δικαίωμα, ὅπῃ νὰ μὴ τὸν βλάβῃ ἄλλος.

Καθὼς κάθε εἷας αἰδάνεται πρὸς τὸ δικαίωμα ὡς πρὸς τὸν ἑαυτὸν τε, ἔπω κάμνωντας χρεῖσιν τῶ ὀρθῶ λόγῃ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴ γνωρίσῃ ὅτι εἷνα παρόμοιον δικαίωμα πρέπει νὰ τὸ ἔχεν καὶ οἱ ἄλλοι.

Λοι-

Λοιπὸν καθὼς αὐτὸς ἠμπορεῖ δικαίως νὰ ποροτεί-
νεται ὅπῃ νὰ μὴ τὸν βλάβῃ τινὰς, ἔτω χρεωστῆ
νὰ μὴ βλάβῃ ἄλλον.

Τῆτο τὸ δικαίωμα, καὶ τῆτο τὸ χρέος ὀνομάζεται
φυσικόν· ὅχι ἕξ τὶ εἶναι ἐπιτυπωμένον καὶ ἐγκο-
λαμμένον εἰς τὴν ψυχὴν διὰ τὴν φύσιν, καθὼς
μεικοὶ ἀλόγως ὑποδέσκον, ἀλλ' ἐπειδὴ γηναίται διὰ
τὴν ἰδίαν σύστασιν τῆ ἀνθρώπου, καὶ καθ' ὅτι μόνος
ὁ φυσικὸς λόγος τὸ φανεραίνει δὲκόλως εἰς κάθε εἶα.

Λοιπὸν ἡ ἕξις τῆ νὰ ἀφίγη τινὰς κάθε εἶα νὰ ἀ-
πολαμβῶν καθ' ἡσυχίαν καὶ ἐλευθέρως τὰ δικαιώμα-
τά τῆ, εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται δικαιοσύνη· καὶ
κάθε ὀχλησις (πείραξις), ὅπῃ γίνεται εἰς ἄλλον,
λέγεται ἀδικία.

Ἐξω ὅμως διὰ τὸ λοιπατικὸν χρέος τὸ νὰ μὴ
κάμνωμεν εἰς ἄλλου κάμμιαν ἀδικίαν, ἡ Φύσις μᾶς
βαίνει καὶ τὸ θετικὸν χρέος, τὸ νὰ ὠφεληθῶν ἄλλου,
ὅποταν ἠμπορῶμεν, χωρὶς ἐνόχλησιν, καὶ ζημίαν μας,
μάλιστα δὲ καὶ μὲ ἐνόχλησίν μας τελαχιστον εἰς τὰς
δεινοτέρας περιπτώσεις.

Ἡ Φύσις μᾶς ἔκαμῃ τοιαύτης, ὅπῃ ἡ ὄψις τῆ κα-
κῶν τῆ ἄλλων ἕξ τὴν συνάρθειαν τῆ ἰδεῶν, νὰ μὴ
λείπῃ νὰ μᾶς ἀνακαλῆ τὴν καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον
ἑκακεμμένον μνήμην τῆ κακῶν, ὅπῃ ἐδοκιμάσαιμεν
ἡμεῖς οἱ ἴδιοι· αὐτὴ ἡ μνήμη μᾶς κάμνει νὰ ἐμβαί-
νωμεν οἰκοδοῦν, καὶ σχεδὸν χωρὶς νὰ τὸ αἰδανώμεθα
εἰς τὴν κατάστασιν, καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τῆ πά-
χοντος ὑποκειμένου, νὰ συμπάχωμεν, νὰ παχιζώμεν
νὰ τὸν πῶχμονθῆσωμεν, ἕξ νὰ πῶχμονθῆσωμεν ἐν
παύτῃ καὶ τὸν ἑαυτὸν μας. Τῆτο ὅπῃ ὀνομάζεται ἀ-
δίκσις συμπαθείας, καὶ εἶναι δεδομένον διὰ τὴν Φύ-
σιν εἰς ἄλλου, εἶναι ὡς αὐτὴ μία ὑποθήκη τῆ ἰδίας
φύσεως, „ ὅτι χρεωστῆμεν νὰ δίδωμεν βοήθειαν εἰς
τὴς ὁμοίους μας ὅταν πάχων „.

Λοιπὸν ὅποιος δὲν ὑπακῆει εἰς τὴν ἀδίκσιον τῆς
συμπαθείας ὀνομάζεται ἀπαάνθρωπος· ἐπειδὴ ἐναν-

τιόνεται εἰς τὴν φύσιν τῆ ἀνθρώπου· καὶ φιλανθρωπία ἐξ ἐναντίας ὀνομάζεται ἢ ἐξἰς τῆ νὰ ἀκολοθεῖται τὴν αἰθρῶν τῆς συμπαθείας, καὶ νὰ δίδωμεν εἰς ἄλλους βοήθειαν.

Ἐν ὅσῳ ὅμως ἐκπληρόνει τινὰς τὰ χρεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπαραίτητως ὑπόκειται, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἠμπορεῖ νὰ λείψῃ, χωρὶς νὰ εἶναι ὑπόδουλος, εἶναι τιμηκῆνός ἀνθρώπος, καὶ ὄχι φελοσώτερον, καθὼς τὸ ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Δ'. Κεφ. Γ'. Ἀ' ρθρ. Δ'). Ὅποτεν ὅμως κάμνη περιωσώτερον ἄπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ χρεωσῆ, ἢ τὸ κάμνη μὲ περιωσώτερον προθυμίαν, καὶ ὀπμιονὴν μεγαλιτέραν ἄπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀπαιτεῖ ἢ ἀκρίβεια τῆ χρεῶν τῆ, τότε ἄποκτᾶ εὐὰ τίτλον ἐνδοξώτερον, λέγεται δηλαδὴ πωδαῖος (ἐνάρετος).

Ἄν ὁ ἀνθρώπος ἦκε πάντοτε εἰς τὰς πράξεις τῆ τὴν ὑπαγόρῳσιν τῆ ὀρθῆ λόγου, καὶ δὲν ἀκολοθεῖσεν ἄλλο ἄπὸ αὐτῆ, βέβαια οἱ νόμοι τῆς Φύσεως μόνοι ἦτον ἀρκετοὶ εἰς πλήρη καὶ ἡσυχον ἡχαπῆρῳσιν τῆς κοινανίας.

Ἰ' δὲμεν ὅμως (Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'. Ἀ' ρθρ. Δ') ὅτι τὰ πάθη πολλάκις ἐναντιόονται εἰς τὸν λόγον, καὶ ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀγεται φελοσώτερον νὰ ἐνεργῆ κατ' ἐκεῖνα, φελοσώ καὶ τῆτων.

Διὰ τῆτων ὀφθῶν ἄπὸ τῆς πρώτης καιρῆς, καθ' ἧς οἱ ἀνθρώποι ἐξῆσαν πάντῃ ἐλόφῳτεροι, ἀρχισαν νὰ φελοσώβιάζονται τὰ φυσικὰ δικαιώματα, καὶ νὰ πηγάζουν αἱ ἀμοιβαῖαι ἀδικίαι τῆ εὐὸς πρὸς τὸν ἄλλον.

Τὰ κακὰ, ὅπῃ ἐκ τῆτων προήρχοντο, ἦκαμαν τῆς φρονιμωτέρας νὰ ὀμονοήσεν ἀναμεταξύτης, ὅτι ἦτον σωτηριῶδες νὰ ἡχαπῆρῳν (νὰ ὑπερασπίζονται) τὸ φυσικὸν δικαίωμα τῆ καθ' εὐὸς· νὰ διορίσεν ποινὰς ἐναντίον εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ ἦθελε τολμήσῃ νὰ τὸ βιάσῃ, καὶ νὰ ἐκλέξεν κειτὰς, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰς καὶ μέτρος πρειςάσεις νὰ κείνεν τὸ δίκαιον τῆ εὐὸς καὶ τῆ ἄλλῃ, καὶ νὰ τιμωρῆν τῆς πταισίας.

Ἀπό

Ἀπὸ τῆτο προῆλθον αἱ διαφοραὶ μορφαὶ τῆς διοικήσεως, οἱ διαφοροὶ νόμοι οἱ λεγόμενοι θετικοὶ παρὰ διαφορῶν τῶν φυσικῶν, καὶ τὰ γένη τῶν καθεστώτων.

Ἡ ὑπερτάτη δυνάμις τῶ νομοθετεῖν, καὶ τῶ ὑπεραπιζεσθαι πρὸς νόμους, ἡ ὁποία ὀνομάζεται ὑπερτάτη ἐξουσία, εἰς μερικὰς τῶν ἐδόθη εἰς οὐ μόνον· εἰς ἄλλας ἐδόθη εἰς τὸς παρωτόντας τῶ λαῷ, ἢ τὸς ἀείους· εἰς ἄλλας τῶν ἐβάσαξε κατὰ κράτος ὁ δῆμος· καὶ ἔντεῦθεν τὰ τρία εἶδη τῆς διοικήσεως, τὸ μοναρχικόν, τὸ αὐτοκρατικόν, καὶ τὸ δημοκρατικόν.

Οἱ παῶτοι νόμοι ὅμως ἄν ἦτον ἄλλο, παρὰ μία διαφορῶν (διαφορῶν) τῶν φυσικῶν γένων, ἅτε τίς μήτε ἐχρειάζοντο ἄλλο περισσώτερον οἱ ἀνθρώποι εἰς τῶν τελειότητων ἐκείνων τῶν παῶτων καιρῶν.

Ἀφ' ἧ ὅμως πύξισαν αἱ Κοινωνίαι, ἐθεμελιώθησαν καὶ ἐμεγάλωσαν αἱ πολιτεῖαι, καὶ εἰσῆχθησαν αἱ τέχναι, καὶ ἐκαταστήθησαν ἡ ἐμπροσθε, ἔπρεπε νὰ γίνεν καὶ νόμοι καιροὶ ἰδιαιτέροι ἐφαρμόζοντες εἰς τὰς ἰδιαιτέρας περιπτώσεις τῆς καθ' ἑαυτὴ κοινωνίας· καὶ τῆτο συγκροτεῖ εἰς καθ' ἑαυτὴ κοινωνίαν τὸν κώδικα τῶν πολιτικῶν νόμων, τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις ὀνομάζεται νομικὴ τέχνη, ἢ ὅπως ἴσῃ τῶ πολιτικῷ δικαίωματος.

Ἀνάμεσα εἰς τὰς ἰδίαις κοινωνίαις ἔπρεπε νὰ καταστήσεν καὶ σωθῆκαὶς ἅτε νὰ ἀφαιρῶν τὰς διχονοίας, καὶ τὸς ἀμοιβαίους πολέμους, καὶ νὰ μὴν ἀφίνεν νὰ βλάβῃ ἡ μία κοινωνία τῶν ἄλλων· καὶ τῆτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅτε ὀνομάζεται δικαίωμα κοινόν, ἢ ἀνθρώπινον.

Ἰδὲ μὲ τίς ἔσῃν ὅποια τῶν ἐκείνων τῶν γένων, τὰ ὁποία ἀνήκον εἰς τὸ δικαίωμα τὸ φυσικόν, τὸ πολιτικόν, καὶ τὸ κοινόν, καὶ τὰ ὁποία εἶναι κοινὰ εἰς ὅλους.

Εἶναι ὅμως καὶ ἄλλα γένη, τὰ ὁποία ἄν ἀνήκον εἰς ὅλους, ἀλλὰ εἰς μερικὰς μόνον, κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας ἀναφορὰς τῆς.

Τέτοια εἶναι Α'. Τὸ γένος τῆς πίσεως (ἐμπι-

σοσύνης), τῆς δυνόιας, τῆς συμφωνίας, τῆς βοηθείας, ὅπως πρέπει νὰ ἔχων ἀναμεταξύ τῆς ἀμοιβαίως οἱ εἰς γὰμιν κοινωνίαν συνημμένοι.

Β'. Τὸ χρέος τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀγωγῆς, ὅπως οἱ ἡγήτες χρεώσων εἰς τὰ τέκνα τῆς, τὸ ἔστι τὸ νὰ κρονοῦν δὲ τὴν ζωὴν τῆς, καὶ δὲ τὴν σωτηρίαν τῆς, καὶ νὰ μεταχειρίζονται τὰ δυνατὰ μέσα δὲ νὰ τὰ διδάξων τὰς ἐπισημας καὶ τὰς τέχνας, καὶ νὰ τὰ ἀναδρέψων μὲ καλά ἥθη.

Γ'. Τὸ χρέος τῆς ὑπακοῆς, τῆς τιμῆς, τῆς ὑποταγῆς, τῆς ἀγάπης, τῆς ἀγνωμοσύνης, καὶ τῆς βοηθείας, ὅπως τὰ τέκνα χρεώσων εἰς τὰς γονεῖς.

Δ'. Τὸ χρέος ὅπως ἔχων α. οἱ ἀδελφοὶ, β. οἱ συγγεῖνοι καὶ σύμμαχοι, δὲ νὰ ἀγαπῶν ὁ εἷας τὸν ἄλλον, νὰ ζῶν συμφώνως ἀναμεταξύ τῆς, καὶ νὰ βοηθῶνται εἰς καιρὸν χρεῖας.

Ε'. Τὸ χρέος τῆς ἀγνωμοσύνης, ὅπως πρέπει νὰ ἔχων οἱ ἐργετημένοι πρὸς τὰς ἐργετὰς τῆς.

ς'. Τὸ χρέος τῆς φιλοφροσύνης (δυνόιας), τῆς πίστεως, τῆς συμβουλῆς, καὶ τῆς ἐπιχειρείας, ὅπως σὺ δεῖ τὰς φίλους πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὰ πᾶσι.

Καὶ ἐπειδὴ καμμία κοινωνία μικρὴ ἢ μεγάλη δὲν ἡμπερεῖ νὰ σταθῇ, ὅποτε δὲν διοικῆται καλῶς, κροκοῦπταν καὶ ἄλλα χρεῖα καὶ τῶν ἀρχόντων, οἱ ὅποιοι χρεώσων νὰ κρονοῦν δὲ τὴν ἡσυχίαν, ἀσφάλειαν, καὶ ἀδαιμονίαν τῶν ἀρχομένων, καὶ τῶν ὑποκειμένων, οἱ ὅποιοι χρεώσων ἀπειθεῖαν, πῖσιν, καὶ ὑποταγῆν εἰς ἐκεῖνον, ὅπως τὰς διοικεῖ καὶ τῶν καθ' ἕκαστα εἷος πρὸς τὸν ἄλλον, οἱ ὅποιοι ὅλοι χρεώσων ὅσον τὸ κατ' αὐτὰς νὰ σὺνέχων εἰς τὸ κοινὸν καλόν.

Ὅλα αὐτὰ θέλωμεν τὰ πραγματεῖν πληρέστατα εἰς τὴν ἠθικὴν Φιλοσοφίαν· ὅθεν ἐδῶ ἀρκεῖ ὅπως τὰ ἐξετάσωμεν ἐπιπολαίως, δὲ νὰ δεῖξωμεν πόθεν λαμβάνονται αἱ πρῶται εἵνοιαι, ὅπως ἀνήκων εἰς ἐκεῖνον (τὴν ἠθικὴν).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περί τιμῶν σωθέτων Ἀναφορῶν.

Αἱ ἀναφοραὶ, ὅτε ἐθεωρήσαμεν ἕως ἐδῶ, ἠμποροῦν νὰ ὀνομαζῶν ἀπλαῖ, ἐπειδὴ καμμία δὲν περιλαμβάνει ἄλλο, εἰμὴ μίαν μόνον ἀναφοράν. Εἶναι ὅμως καὶ μερικαὶ, αἱ ὁποῖαι ἠμποροῦν νὰ ὀνομαζῶν συνύφεται, μὲ τὸ νὰ περιλαμβάνουν περισσότερας συγκεῖσεις καὶ ἀναφορὰς, ὡς πρὸς ὁποίων θέλομεν δευτέρω ἐνταῦθα συνηθῶς.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περί Τάξεως.

Τάξις εἶναι ἡ διάθεσις πολλῶν πραγμάτων περιμετρῶν πρὸς ἀλλήλα, μὲ τέτοιαν συστοίχίαν ἀλληλεχίας, ὅτε ὅλα ἠμποροῦν εὐκόλῃ νὰ διακριθῶν καὶ ὅσον μεγαλητέρα εἶναι ἡ συστοίχία τῆς ἀλληλεχίας ὅτε ἔχουν, καὶ ὅσον δὺκολώτερα ἠμποροῦν νὰ διακριθῶν, ὅσον προτιμωτέρα εἶναι ἡ τάξις.

Ὅσον αἰσῶς πολλὰ νομίσματα, ἢ πολλὰ πληθία (τέβλα), τὰ ὁποῖα προτιμωτέρα ἐχηματίζον εἰς ἕνα σωρὸν συγκεχυμένων, ἀρχίσουν νὰ διακριθῶν εἰς μίαν γραμμὴν, ἀρχίζει νὰ γινῶται καὶ κάποια τάξις. Αἰσῶς αἱ γραμμαὶ εἶναι περισσότεραι ἢ πρὸς μίαν, καὶ ἴσαι πρὸς ἀλλήλας, ἢ ἔχουν κάποιον λόγον καὶ ἀναλογίαν ἀναμεταξύτων, ἢ τάξις θέλει γῆν ἀκόμη καλλιτέρα. Ἄν αἱ γραμμαὶ ἴσῶνται ὅμως, ἐχηματίζον κανὼν καὶ κανονικὸν γῆμα, φέρει εἶπειν, εἰς ἕνα εἰσῶνον ἰσόπλευρον, εἰς ἕνα τετράγωνον, εἰς ἕνα ἑξάγωνον, εἰς ἕνα κύκλον, ἢ τάξις θέλει αὐξήσειν περισσότερον.

Ὅχι μόνον εἰς τὰ ὁρατὰ παράγματα, ἀλλὰ ἐν γέ-
 νει καὶ εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ προσφέρων εἰς τὴν ψυ-
 χῶν μίαν κάποιαν πᾶράστασιν, εἶναι ἀναγκαῖα ἢ τά-
 ξεις, ἧς γὰρ ἢμπορῶν γὰρ ἄσχετωνται δὴκολώτερα.

Διὰ τῆτο καὶ οἱ τῶνοι, ὁπόταν δὴν εἶναι σωτηταγ-
 μῶροι πρὸς ἀλλήλους μὲ κάποιον κανόνα, τὸ ὁποῖον
 συγκροτεῖ εἰς τὰς ὁμοχρόνους τῶνας τὴν ἀρμονίαν, καὶ
 ὁπόταν δὴν ἄσχετωνται εἰς τὸν ἄλλον μὲ κάποιον
 κανόνα, τὸ ὁποῖον ἠηματίζει τὴν μελωδίαν, ἄλλο
 δὴν ἄποτελεῖν πᾶρά εἰς ἄλλον συγκεχυμῶρον, τὸ ὁ-
 ποῖον ἔνομα σημαίνει μίαν πολλαπλότητα ἢ ἡχων ἀ-
 συμφώνων καὶ ἀτάκτων.

Διὰ τῆτο καὶ εἰς λόγος ὁποιοσδήποτε ἢ ποιητικὸς,
 ἢ ῥητορικὸς, ἢ φιλοσοφικὸς δὴν ἢμπορεῖ γὰρ εἶναι εὐ-
 ληπτος καὶ ἀξιώμετος, ἀνίσως τὸ ὑποκείμενον δὴν εἶ-
 ναι διηρημῶρον δὴτάκτως εἰς τὰ μέρη τες, ἀνίσως αὐτὰ
 τὰ μέρη δὴν εἶναι συυδεδεμῶρα ἀναμεταξύ τες καθὼς
 πρέπει, καὶ καὶ τὴν ἀμοιβαίαν ἐξάρτησίν τες, καὶ ἀνί-
 σως αἱ λέξεις δὴν εἶναι ἄσχετωνται εἰς ἕῶρον ὅπῃ
 γὰρ ἀγαίνῃ ἢ εἰς τὴν ἀντιθέσιν μὲ πρῶτῶν προσβολῶν, καὶ
 ἀμέσως.

Εἰς τὴν ὁρθὴν τάξιν συμβάλλων πολλαὶ ἢ κανονι-
 κότης, καὶ ἢ ἀναλογία· ἐπειδὴ τὰ πολλαπλᾶ μέρη ἐ-
 νὸς ὄλε, ὅσον πρῶτος ἢ ἄλλο εἶναι ἴσα ἀλλήλοις, ἢ
 ἄσχετωνται καὶ λόγον δὴκατάληπτον, τῶνον εἶναι δὴ
 ἄσχετωνται.

Εἰς τὰ ὁρατὰ παράγματα ἢ ἐντελής τάξεις ὀνομάζε-
 ται συμμετεία, ἢ ὁποῖα κατορθῶται ὁπόταν, ἀφ' ἑ-
 τερῆ εἰς σημεῖον εἰς τὸ μέσον, τὰ ἀντικείμενα ἄσχετωνται
 ἀπὸ τὸ εἰς καὶ ἄλλο μέρος, εἰς ἕῶρον ὅπῃ
 ὄλα ἀνὰ δύο ἀντιστοιχῶσιν ἀλλήλοις ἐντελέσαστα καὶ
 τὸ ἡῶμα, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ καὶ τὴν ἀπόστασιν.

Περί τῆς Ὠραίας. (1)

Πολλοὶ ἔγραψαν πολλὰ περὶ τῆς φύσεως τῆς Ὠραίας. Τὸ ἄρθρον Beau τῆς Γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, καὶ τὸ προοίμιον τῆς Κύρ Φορμεύ εἰς τὴν περὶ τῆς Ὠραίας Πραγματείαν τῆς Π. Ἀνδρέας μᾶς ὑφαίνουσι εὖα μεγαλότατον κατάλογον καὶ τῶν συγγραφευτῶν περὶ αὐτῆς τῆς ὕλης, καὶ τῶν δοξαστῶν τας. Ὅμως, μὴ ὅλον ὅπως αὐταὶ εἶναι πολλὰ, καὶ ἁπλοῦς, δεῦν φαίνεται μὴ ὅλον τῆτο κάμμία νὰ μᾶς δίδῃ σαφῆ καὶ πλήρη εἰκότιαν τῆς ἀληθινῆς φύσεως τῆς Ὠραίας.

Διὰ νὰ τὴν καταλάβωμεν καλὰ, ἄς ἀρχίσωμεν νὰ ἐξηγηθῶμεν, ὅτι αὐτὸς ὁ ὅρος δεῦν τίθεται, περὶ εἰς πράγματα ἀντιληπτά, τῆτ' εἰναι εἰς ἐκεῖνα ὅπως εἶναι ἐπιπέδια νὰ μᾶς χηματίσων μίαν ὠδύσασιν· τὰ δὲ καθαρῶς αἰθέρια, τῆτ' εἰναι ἐκεῖνα, ὅπως μᾶς διεγείρουν μόνον μίαν ἐσωτερικῶς ἀλλοίωσιν ἡδονῆς, ἢ ἀληθῆνος ἀποκλείονται ἀπὸ αὐτὸν. Ὅθεν εὖα ῥῶμα καὶ εὖας ἦχος λέγονται ὠραία· ὅσμιλῶ ὅμως ἢ χυμὸν δεῦν πᾶ εἶπε ποτὲ τινὰς ὠραία· ἐντεῦθεν συγγίνεται, ὅτι τὸ ὠραῖον πρέπει νὰ συνίσταται εἰς μίαν ὠδύσασιν· πλὴν δεῦν ὀνομάζεται ὠραία ἀπλῶς καθε ὠδύσασιν, μάλιστα ὁπόταν ἢ ὠδύσασιν μᾶς προξενεῖ ἀηδίαν λέγεται αἰχρά. Λοιπὸν ἀπὸ τῆτο συνάγεται δούπερον, ὅτι ἢ φύσις τῆς ὠραίας πρέπει νὰ συνίσταται εἰς μίαν παράσασιν ἡδέϊαν.

Λοιπὸν πρέπει νὰ ἰδῶμεν ὁποῖάτινα ἀπαιτῶνται εἰς τὸ νὰ ἀποβῆ μίαν παράσασιν ἡδέϊαν.

Ο' Κύρ

(1) Τῆτο, καὶ τὸ ἐφεξῆς Ἄρθρον εἶναι ἀγαθὰ ὅπως ῥεδοῦν ἀπὸ τῆς Ἀναλύσεως τῆς Ὠραίας, καὶ τῆς Καλῆς ὅπως ἐπέθεσαν ὡς Παράφρασμα εἰς τὸ ΓΒ'. Κεφ. τῆς Β'. Βιβλ. τῆς Λακίης.

Ὁ Κύρ Πέλλυς (Θεωρ. πρὸ ἰδέων αἰδημ.) λέγει, ὅτι κάθε κίνησις τῆς σωματικῶν ὀργάνων, ὅπως δὲν τὰ ἀδωατεῖ (ἡμεῖς ἐπροδέσαμεν Ψυχολογ. Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'. Ἀρθ. Α'.) καὶ τὸ, ὅπως δὲν τὰ ἐνοχλεῖ, εἶναι καθ' ἑαυτῷ μία ἡδονή. Τὸ φῶς λοιπὸν καὶ τὰ χρώματα θέλουν μᾶς προσφέρει μίαν παράστασιν τόσον ὠραιότεραν, καθ' ὅσον αὐτὴ θέλει εἶναι ζωηρότερα, χωρὶς νὰ ἐνοχλῇ, ἢ νὰ ἀδωατῇ τὴν ὄρασιν. Διὰ τῆτο ὅσον καλλίτερα εἶναι φωτισμῶς τὰ ἀντικείμενα, τόσον ὠραιότερα μᾶς φαίνονται. Ὁ δὲν τὰ διαφανῆ μᾶς φαίνονται ὠραιότερα, παρά τὰ ἀντίτυπα, καὶ ἄπο αὐτὰ ὠραιότερα τὰ λεῖα, ὡς τὰ ἀνώμαλα. Ὁμοίως καὶ τὰ χρώματα ὅσον πλεονάζον φῶς ἔχουν, ἢ ὅσον ὀλιγώτερον κλίνου εἰς τὸ σκοτεινόν, τόσον ὠραιότερα λέγονται· καὶ εἰς τὴν σειράν τῆς πεισματικῶν χρωμάτων ἄπο τὸ ἰώδες καταβαίνουσαι εἰς τὸ ἐρυθρόν, τὸ ὠριον πηγαίνει πάντοτε ἀυξάνοντας διὰ τῆτο μάλισα, καθ' ὅτι πάντοτε ἀυξάνει τὸ φῶς. Τὸ μέλαν, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ φῶς εἶναι ὀλιγώτερον, νομίζεται ὀλιγώτερον ἄπο ὅλα ὠριον· καὶ αὐτὸ λευκόν, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ φῶς εἶναι μεγαλώτατον, δὲν θεωρεῖται ὡς ὠραιότερον ἄπο ὅλα, τῆτο ἴσως ἀκολουθεῖ, ἐπειδὴ ἡ ἰδία ὑπερβολὴ τῆ φωτός ἐνοχλεῖ τὴν ὄρασιν· καθὼς συμβαίνει εἰς ἐκείνον, ὅπως κοιτάζει πολὺ τὴν χιόνα, ἢ ἐπειδὴ ὄντας κοινότατον τὸ ἔχομεν εἰς ὀλιγώτερον ὑπόληψιν.

Ἐξω ἄπο τῆς κίνησις τῆς σωματικῶν ὀργάνων (ἀκολουθεῖ ὁ Κύρ Πέλλυς), καὶ τῆς ψυχικῶν δυνάμεων ἢ κίνησις, ἢ ὁποῖα δὲν τὰς κεράζει, εἶναι μία ἡδονή. Λοιπὸν μία πλεονάζουσα, ὅσον πλεονάζουσα ἰδέας μᾶς προσφέρει εἰς τὴν αὐτὴν καιρὸν, καὶ ὅσον ὀλιγώτερα ἢμπορῶν ὅλα νὰ ἀντιληφθῶν ἄπο τῆς ψυχῆς, τόσον ἡδύτερα, καὶ ἐπομῶς ὠραιότερα θέλει εἶναι.

Αὐτὴ τῶντι εἶναι μία ἄλλη ἀφρονότερα πηγὴ τῆς ὠραίας. Ἡ ποικιλότης τῆς ὠραίας μετὰ τῆς ἐνόητα δὲν εἶναι

εἶναι ὠραία διὰ ἄλλο, ὡς διὰ τὴν πολλαπλότητα τῶν ἰδεῶν, ὅπως μᾶς ὡφθαλμίζονται, καὶ διὰ τὴν δύκολίαν εἰς τὸ νὰ τὰς μάθωμεν ὅλας ὁμῶς· ἢ κωνοκότητος διὰ τὸ νὰ εἰπῶ ἐτζι, ἢ ἀναλογία, ἢ τάξις, ἢ συμμετρία δὲ συγκροτῶν τὸ ὠραῖον, ὡς διὰ τὴν αὐτὸν λόγον· ἢ τελειότητος, ἢ ἰσοία συνίσταται εἰς τὴν ἀκραιβὴν συσοιχίαν τῶν μέσων μετὰ τὸ ἀποκείμενον τέλος, αὐξάνει τὸ ὠραῖον, διὰ τὴν ἡδονὴν, ὅπως ἔχει ἢ ψυχὴ εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ αὐτὴν τὴν συσοιχίαν. Ἄν ἡ καινότης συμβάλλῃ εἰς τὸ ὠραῖον, τῆτο γίνεται, ἐπειδὴ αἱ νέαι προσβολαὶ, καθὼς εἴρηται (Ψυχολ. Τμήμ. Β'. Κεφ. 5'. Α' ρθ. Α'.) εἶναι πλέον διαίδηται καθ' ἑαυτὰς, καὶ ἐπειδὴ ἐκκαλῶντας εἰς ἑαυτὰς τὴν προσοχίαν, τὴν ἔξασκῶν ζωρότερα. Ἄν συμβάλλῃ εἰς τὸ ὠραῖον ἢ μεγαλοπρέπεια, τῆτο ἀπολαθεῖ, ἐπειδὴ κινῶντας τὸ θάυμα, κάμνει τὴν ψυχὴν νὰ πλήττῃται σφοδρότερα, καὶ νὰ προσέχῃ ὡς μαζότερον καὶ δρασικώτερα. (1) Ὅποιοιδήποτε ἄλλο πρᾶγμα, ὅπως καθ' ὅποιοιδήποτε τρόπον σιμωρεῖ εἰς τὸ ὠραῖον, θέλει φανῆ ὅτι κρέμαται ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν.

Ἐκεῖνο, ὅπως ἕως ἐδῶ ἐρρέθη ὡς τῶν ὠραίων, ἢ μπορεῖ εὐκολὰ νὰ ἐφαρμοθῇ καὶ εἰς τὸ μουσικόν. Ἐνας τόνος καθ' ἑαυτὸν εἰλημμένος, ὅσον καθαρῶτερος, λαμπρότερος καὶ γεγονώτερος εἶναι, ὅσον ὅσον καλλίτερα καὶ ἡδονικώτερα κινεῖ τὸ ὄργανον τῆς ἀκοῆς, τόσον ὠραιότερος εἶναι. Μία ἁδοχὴ τόνων, ἢ ὁποῖα συγκροτεῖ, καθὼς εἴπαμεν, τὴν μελωδίαν, καὶ μία σύνθεσις ὁμοχόρων, εἰς τὴν ὁποῖαν συνίσταται ἢ ἀρμονία, ὅσω μεγαλιτέραν ποικιλότητα ἀναφορῶν ἀκαταλήπτων μᾶς ὡφθαλμίζονται, τόσον ὠραιότεραι εἶναι· καὶ εἰς αὐτὰς τὰς τόνους ἀν' ἑαυτῇ ἢ ἐκφρασις, τῆτο ἔστιν ἢ μί-

(1) Ἡ καινότης καὶ ἡ ἐκπληξίς ἐπιτείνουσι τὴν προσοχίαν, λέγει ὁ Κωνσταντῖνος, εἰς τὴν ἰδιαιτέρας λεγόμενα Συγγράμματά τε, Τόμ. Γ. σελ. 19.

ἢ μίμησις ἢ τῆς φυσικῶν φαινομένων, ἢ τῆς χαρακτῆρων τῆς παθῶν, τὸ ἄραιον γίγεται ἀκόμι μεγαλύτερον· ἐπειδὴ τότε μᾶς προσφέρει πλεονάζουσας πρᾶξεις εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν.

Ἐξω δὲ τῶτο τὸ ἄραιον, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ φυσικόν, εἶναι καὶ εἰς ἄλλο εἶδος ἄραια, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ μεταφυσικόν· καὶ διέσκειται ἢ εἰς τὰ ποιήματα τῆ νοῦς, καὶ λέγεται ἄραιον νοερὸν, ἢ εἰς τὰς ἠθικὰς πράξεις, καὶ ὀνομάζεται ἠθικὸν ἄραιον.

Καὶ τῶτο τὸ ἄραιον σιωπᾶται εἰς μίαν ἡδεῖαν παράστασιν, ὅμως ὀλίγον ἢ τελείως δευ' ἐξήρηται ἀπὸ τῆς κίνησιν τῆς σωματικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ πᾶν τὸν ἐξήρηται ὅλον ἀπὸ τῆς ἀσκήσιν τῆς ψυχικῶν δυνάμεων· ἀσκήσιν ὅμως, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν νὰ μὴ κερᾶζονται.

Ὅσον εἰς λόγος, εἰς ποίημα, εἰς ἰσορία, εἰς παραγματεία ἢ μεταφυσικὴ, ἢ φυσικὴ, ἢ μαθηματικὴ, ἢ πολιτικὴ κτ. ὅσον περισσότερας ιδέας ἢ εἰκόνας μᾶς πρᾶξαιεν, ὅσον ὅσον περισσότερον ἀσκήν τὰς ψυχικὰς δυνάμεις, καὶ ὅσον δεικνύοντα κατανοῦνται διὰ τῆς ἀπλόπτεα, διὰ τὴν σαφύειαν, καὶ διὰ τὴν τάξιν τὰς, ὅσον ὅσον ὀλιγώτερον κερᾶζεν τὰς ἰδίαις ψυχικὰς δυνάμεις γυμνάζωντας τὰς, ὅσον ἄραιότερα ὑπολαμβάνονται, ὅσον καὶ τὰ μέρη, ὅσον καὶ εἰς τὸ ὅλον.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον εἰς ἠθικὴν πράξιν ὅσον μεγαλύτερα εἶναι, τὰτ' εἰς ὅσον μεγαλύτερας ιδέας ἀρετῆς μᾶς πρᾶξαιεν, ὅσον απανιωτέρα, τὰτ' εἰς ὅσον καινότεραι μᾶς φαίνονται αἱ ιδέαι, ὅσον δυσκολωτέρα, ὅσον ὅσον περισσότερον αὐταὶ αἱ περιστάσεις μεγαλιώνονται ἀπὸ τὸ θάυμα, καὶ ἀπὸ τὰς ιδέαι τῆς νοσημῶν δυσκολιῶν, ὅσον ἄραιότερα εἶναι.

Λοιπὸν ἀπὸ ὁποιοῦνδήποτε μέρους καὶ ἀπὸ θεώρηθῆ τὸ ἄραιον, δευ' εἶναι ἄλλο, πρᾶξαι εἰς μίαν πρᾶξαιεν, ἢ ὁποῖα ἢ κινεῖ ζωηρῶς τὰ αἰσθητικὰ ὄργανα, χωρὶς νὰ
τα

τὰ ἐνοχλήσῃ, ἢ γὰρ τὰ ἀδυνατίσῃ, ἢ κινεῖ ζωηρῶς τὰς ψυχικὰς δυνάμεις, χωρὶς γὰρ τὰς κεράσῃ, ἢ κάμνει εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τὸ εἶνα καὶ τὸ ἄλλο κινήσεις, ἢ ὅποια δι' αὐτὸ τῆτο κάμνει τὴν ἰσχύρασιν γὰρ εἶναι ἠδέια, καὶ ἐπομῶρα γὰρ ὀνομάζῃται ὠραία.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Καλῆς.

Καθῶρα τὸ ὠραῖον συλίσεται εἰς μίαν ἠδέιαν παράρασιν, ἔτω τὸ καλὸν δέρεσεται εἰς εἶνα ἠδὺ αἰθήρα· καὶ καθῶρα ἐκεῖνο εἰς τὰ ἀντληπτά, ἔτω τῆτο ἀνῃκει κυρίωρα εἰς τὰ αἰθητά. Διὰ τῆτο αἰ ὀσμαῖ, οἱ χυμοῖ, τὸ θερμὸν, τὸ ψυχρὸν κτ. εἶναι αἰ ποιότιρα, εἰς τὰς ὅποιασ ἰδιώτερον ἀποδίδεται ἔρα ο ὄρα.

Ὀμωρα καθῶρα ἔξα ἀπὸ τὰ χῶρατα, ὀνομάζονται ὠραία ἀκόμι καὶ τὰ σώρατα, ἐπῶρα εἰς τὰ ὅποια φαίνονται τὰ χῶρατα, ἔτω καὶ ἔξα ἀπὸ αὐτὰ τὰ αἰδήρατα, ὀνομάζονται ἀκόμι καλὰ καὶ τὰ φῶρατα, ἀπὸ τὰ ὅποια μῶρα διεγείρονται τὰ αἰδήρατα. Ὀθον καλὸν λέγεται εἶνα θυμίαμα, εἶνα καρπὸς, ἔνα λῆθρον, ἢ ὑπόκαυον (σώρατα), εἶνα ἀπαλὸν κραββάτι κτ.

Ἡ συλήθειρα τῆ γὰρ ὀνομάζωμῶρα καλὰ τὰ ἀντικείμερα, ἀπὸ τὰ ὅποια μῶρα ἔραονται τὰ ἠδέα αἰδήρατα, κάμνει γὰρ μεταφέρεται ἀκόμι ἔρα ο ὄρα καὶ εἰς ἐκεῖνα, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ ἠδέα αἰδήρατα μῶρα ἔραονται ὄχι ἀμέραωρα, ἀλλὰ ἐμμέραωρα, τῆτ ἔρα ο ἐκεῖνα, ὄρα εἶναι αἰτία (τῆ αἰθηραίων αὐτῆ) ὄχι φρασεχῆ, ἀλλὰ πόραωρα· ἐπειδῆ καλὸν ὀνομάζεται εἶνα δένδρον, ὄρα κάμνει καλὸν καρπὸν· καλή λέγεται ἢ γῆ, ὄρα φύει, καὶ φέει καλὰ αὐτὸ τὸ δένδρον· καλή ἢ βροχῆ, καὶ καλὸς ὁ ἠλιος, ὄρα συεργῶρα εἰς τὴν δαφιλεσέρωρα καρποφραείαν αὐτῆσ τῆσ γῆσ, κτλ. ὀμοίωρα.

Ε'ξω

Ε'ξω ἄπο τῶν πράγματα ἐκεῖνα, ὅπῃ μᾶς χορηγῶν αἰδήματα ἡδέα, ὑπολαμβάνονται ὡς πρὸς ἡμᾶς καλὰ ἀπόμῃ καὶ ἐκεῖνα, ὅπῃ μᾶς ἀφαιρῶν τὰ ἀηδῆ αἰδήματα. Διὰ τῆτο μεταφέρεται καὶ εἰς αὐτὰ ὁ ὄρος τῶ καλῶ· ὅθεν καλὸν ὀνομάζεται εἷα φόρεμα, τὸ ὁποῖον τὸν χειμῶνα μᾶς φυλάττει ἄπο τὸ κρύος, καὶ εἷα σπήλαιον, ἢ εἷας δροσερός ζέφυρος, ὅπῃ μᾶς μετειάζει τῷ καύσιν τῶ θέρους· καλὸν εἷα ἰατρικόν, ὅπῃ μᾶς ἀφαιρεῖ, ἢ μᾶς μετειάζει τὸν πόνον· καὶ καλὸς ὁ ἰατρός, ὁ ὁποῖος δικαίως τὸ διορίζει· καλὸς εἷας ὀπλισμὸς (μία ἀρματωσία), μία ἀκρόπολις, ὅπῃ μᾶς διαφεντεύει καλὰ ἄπο τῶς ἐχθρῶς· καὶ καλὸς ὁ στρατιώτης, ἢ ὁ στρατηγός, ὅπῃ ἰξούρει καλὰ νὰ τὰ μεταχειριθῆ πρὸς σωτηρίαν μας.

Τέλος πάντων κάθε πράγμα, ὅπῃ χρησιμὸς εἰς τὸ νὰ μᾶς χορηγήσῃ κατ' ὀιονδήποτε ἔσπον κάποιων ἀνάπαυσιν ἢ ὄφελος, ἢ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ κάμμίαν βλάβην, ἢ ἐνόχλησιν, καὶ αὐτὸ δια τῶς εἰρημνῆς λόγους ὀνομάζεται καλόν. Ὅθεν καλὸν λέγεται εἷα ὠρολόγιον, ὅπῃ μᾶς δείχνει καλὰ τῶς ὥρας· καλὸν εἷα βιβλίον, ὅπῃ μᾶς θέλγει, ἢ μᾶς διδάσκει· καλὸς εἷας Ρήτωρ, ὅπῃ διαφεντεύει τῶς κρίσεις μας, καλὴ μία πράξις, ὅπῃ εἶναι ὠφέλιμος εἰς ἡμᾶς, ἢ εἰς τῶς ὁμοίους μας· καλὸν ἔως καὶ εἷα χῶμα (βαφή), ὅπῃ θεωρεῖται διαρκέστερον, καὶ δια τῆτο μᾶς ἀπαλλάττει ἄπο τῷ δυσαρέσκειαν τῶ νὰ τὸ ἰδῶμι νὰ ἐξαλειφθῆ, ἢ νὰ χαλάσῃ εἰς ὀλίγον καιρὸν, καὶ ἄπο τὰ ἔξοδα καὶ τῷ ἐνόχλησιν νὰ τὸ ἀνανεώσωμι.

Δοιπὸν ἐκ τῶων ὄλων εἶναι πρὸδηλον, ὅτι ὁ ὄρος καλὸν καὶ τῷ ἀρχλίτε δὲν σημαίνει ἄλλο, ὡς εἰ κεῖνο ὅπῃ εἶναι ὀππῆδειον νὰ μᾶς πρῶξενήσῃ εἷα αἰδήματα ἡδύ· καὶ ὅτι εἰς τὰ ἄλλα πράγματα δὲν ἄποδίδεται, ὡς δια δια κάποιαν ἀναφορὰν πρῶσσεχῆ, ἢ πόρρω, ὅπῃ ἔχεν μὲ αὐτὸ τὸ τέλος (1).

A P-

(1) Περὶ τῶ ἀρῶς καὶ τῶ καλῶ ὁ Ἀββὴ Κωνδύλλμιν πολλὰ ὀλίγα

Περὶ Εὐδαιμορίας.

Δὲν εἶναι κοῤῥαῖμα, καὶ τὸ ὅποιον νὰ ἐφιλονείκωσαν περαιοτέρον, ἢ δὲν εἶναι ἴσως κοῤῥαῖμα, τὸ ὅποιον νὰ αἰετῆ σκοτεινότερα ἀπὸ τὴν εὐδαιμονίαν.

Ὁ Βαρρόνης εἰς τὰς καιρὰς τε ἀπαρτιζομένων εἰς πλῆθος ἀμύθητον δόξασιῶν διαφορωπέτων πρὸς ἀλλήλας, τῆν ὁποίων ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ ἐπιτετημμένως τὰς κυριώτερας.

Ὁ Ἀρεσίππος ὑπέδειξε τὴν εὐδαιμονίαν εἰς μόνον τὴν ἡδονὴν τῆν αἰδήσεων, τὴν ὁποίαν δόξαν ἀκολούθει τὴν σήμερον οἱ Μωαμεθανοὶ (ὅρα Ἰσορ. Φιλοσοφ. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Α'). Ὁ Ἐπίκουρος ἐπαρόδεσε τὴν ἡδονὴν τῆς ἀρετῆς, ὅμως οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐπικυρεῖοι ὀπαδοί τε δὲν ἀκολούθησαν, εἰμὴ μόνον τὰ δόγματα τῆ Ἀρεσίππου. Οἱ Στωϊκοὶ, τῆν ὁποίων ἐξαρ-

λίγα ὠμίλησε, τὰ ὅποια ὅμως δὲν λείπομεν νὰ τὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ μὲ τὸ νὰ εἶναι πολλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἀνάλυσιν, ὅπως περὶ αὐτῆν ἐκάμαμεν ἐνταῦθα.

Ἡ λέξις λέγει ὠραϊότης καὶ καλλονὴ δηλῶν τὰς ποιότητας, ὅπως συμβάλλων εἰς τὰς ἡδονὰς μας. Διὰ τὴν ὀνομαζέται καλὸν ἐκεῖνο, ὅπως ἡδύει τὴν ὄσφρησιν, καὶ τὴν γεύσιν, καὶ ὠραῖον ἐκεῖνο, ὅπως θέλει τὴν ὄρασιν, τὴν ἀκούην, καὶ τὴν ἀφῶν. Τὸ ὠραῖον καὶ τὸ καλὸν ἀναφέρεται ἀκόμη εἰς τὰ πάθη, καὶ εἰς τὸν νῦν. Ἐκεῖνο ὑπὲρ θέλει (κολακάζει) τὰ πάθη εἶναι καλὸν καὶ ἐκεῖνο, ὅπως ἀρέσκει εἰς τὸν νῦν, εἶναι ὠραῖον καὶ ἐκεῖνο, ὅπως ἀρέσκει εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν εἰς τὰ πάθη καὶ εἰς τὸν νῦν εἶναι ἐν ταῦτα καὶ καλὸν καὶ ὠραῖον (εἰς τὴν περὶ αἰδήμ. Πραγμ. Μέρ. Δ'. Κεφ. 3.). Ὡς πρὸς τὴν ἀκούην ὁμοίως καὶ τὴν ἀφῶν σημειωτέον, ὅτι ὠραῖα ὀνομαζέονται τὰ κοῤῥαῖματα θεωρήματα μόνον πρὸς τὴν ἡδονὴν παρὰ τὰς αἰδέμ. ὅποταν ὅμως θεωρεῖται τὸ ἡδὺ αἰδήμ. τῆς, ὅπως κοῤῥαῖον εἰς ἡμᾶς, τότε λέγονται καλὰ.

Ξαρχος ἦτον ὁ Ζώνων, τὴν δὲ δαίμονίαν τὴν ἔθετον εἰς μόνῳ τὴν ἀρετῇ τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν τὴν ὠνόμαζαν Σοφίαν, καὶ ἐννοῶσαν κυρίως τὴν διώσμιθ τῆ κατασαίνειν τὴν ψυχῇ ἀτάραχον εἰς ὅλα τὰ δευτά. Οἱ Πλάτων, προσεφυκῶς εἰς τὸ σύσημά τε, ὅτι αἱ ψυχαὶ εἶναι κεκλεισμέναι εἰς τὰ σώματα ὡς αἰ εἰς σκοτεινῷ φυλακῇ, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ πρωτότυποι ἰδέαι των, ἔχῃ τὰς ὁποίας ἦτον μακάριοι, σκοτίζονται καὶ συγχέονται, δαίμονα ὠνόμαζον ἐκεῖνον μόνον, ὁ ὁποῖος ἔχῃ μέσθ τῆς ἀποδῆς καὶ θεωρίας φθάνει νὰ ἐλάβῃθερωθῇ ἀπὸ τὴν ὁμίχλῳ τῆ ἀιδήσεων. Οἱ Ἀριστοτέλης ἔθετε τὴν δαίμονίαν εἰς τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν τῆ ἀνθρώπθ, τῆτ ἔσιν εἰς τὴν χῆσιν τῆ ὀρθῆ λόγθ, καὶ εἰς τὸ κατ' ἀρετῇ ζῶν, εἰς ἔσπον ὅμωθ ὅπῃ νὰ ἀπολαμβανῇ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ὅλα τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ, καὶ ταῦτα ἀμιγῇ κακῶν, καὶ ὀπμόνωθ.

Εἶναι εὐκόλον νὰ φθραπρῆσωμῃ εἰδῶ, ὅτι αἱ πρῶται τέσσαρες δόξαι, μ' ὅλον ὅπῃ εἶναι φθραπρῆτικῶταται, ἔχων ὅμωθ κοινὸν τῆτο, ὅτι μᾶθ περιεγράφον περιωότερον τὸ εἶνα ἢ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὰ μέσα, ὅπῃ ἠμπορῆν νὰ χρησιμύσων εἰς τὴν δαίμονίαν, φθραπρῆ τὴν ἰδίαν δαίμονίαν· καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, μ' ὅλον ὅπῃ συνήθροισε σοφώτατα ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ συμβάλλων εἰς αὐτῷ, ἀληθμόνησων ὅμωθ, ὅτι ἡ ἀνθρωπῆν δαίμονία δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι πλήρης καὶ ἀπτόλυτοθ, ἀλλὰ μόνον περιωρισμένη καὶ χετικῇ· καὶ φῆπωντῆθ τῷ εἰς τὸ πραγματιῶδες ἀθροισμα ὅλων τῆ ἀγαθῶν, τὴν ὑψώσε πόσον, ὅπῃ μᾶθ ἐσήκωσε κάθε ἐλπίδα τῆ νὰ φθάσωμῃ εἰς αὐτῷ.

Πρέπει λοιπὸν ὀπόταν ὁ λόγος εἶναι φθραπρῆ δαίμονίας, νὰ προσδιοριθῇ πρῶτον αὐ ὁ ἀνθρώπος φρέπῃ νὰ φεωρηθῇ εἰς μίαν μόνῳ σιγμῇ, ἢ εἰς ἔκτασιν εἰὸθ φθραπρῆματοθ τῆς ζωῆθ, ἢ εἰς ὅλλῳ τὴν ὀδὸν τῆς ζωῆθ τε.

Κάθε σιγμῇ, εἰς τὴν ὁποίαν εἶμεθα διχαστημῆοι,

μήροι, είναι δ' δαίμων ἕξ λόγου μας. Δὲν ἠμποροῦμεν ὁμῶς νὰ εἴμεθα δίχαρισμηροί, ἀνίσως εἰς αὐτῶ τῶ σιγμῶ δὲν εἴμεθα ἀπηλλαγμηροί ὑπὸ κάθε αἰθρημα, ἢ ἀτίληφιν λυπηρῶν, καὶ ἀνίσως δὲν ἔχωμεν κάποιον αἰθρημα, ἢ ἀτίληφιν ἠδονικῶν, ὅπῃ νὰ μᾶς δίχαρισῆ.

Ἡ εὐδαιμονία λοιπὸν τῆς κάθε σιγμῆς σιωπίζεται εἰς τῶ ἀπαλλαγῶ ὑπὸ πάσης ἀλγηδόνος, καὶ εἰς τῶ ἀπόλαυσιν κάποιας ἠδονῆς, ἀπὸ τῶ ὁποῖαν νὰ δίχαρισῆται ἡ ψυχὴ.

Ἀφ' ἑ ἑρωτηθῆ τῶτο, ὅποταν ὁ λόγος εἶναι ὡρὴ μιᾶς μόρον σιγμῆς, θέλει εἶναι δικολώτατον νὰ διορίσωμεν, ἂν εἶναι εὐδαιμών ἢ κακοδαιμών ὁ ἀνθρωπῶς, καθ' ὃ ἡ ψυχὴ θέλει εἶναι δίχαρισμηρὴ ὑπὸ αὐτῶ ἢ δυσαρρημηρὴ. Ἄν ὁ λόγος εἶναι ἕξ μιᾶν ἡμέραν ἢ ἕξ εἴα μῶα, ἢ ἕξ εἴα χρόνον, δὲν ἔχομεν νὰ κάμωμεν ἄλλο, ὡρὴ νὰ σιμάφωμεν τὰς δύτυχεῖς, ἢ δυσυχεῖς σιγμᾶς, ὑποτιμῶντας εἰς αὐτὰς ὄχι μόνον τῶ ἕρκειαν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τῶ ὅπτεσσιν τῶ ἠδονῶν ἢ ἀλγηδόνων, ὅπῃ ἠθέλε δοκιμάσῃ, καὶ νὰ ἰδῶμεν ἀπὸ ποῖον μέρος βαρύνει περὶσσότερον τὸ ἴδιον λέγουμεν καὶ ἕξ ὅλλω τῶ ζωῶ. Ἐπειδὴ ὁμῶς εἶναι δύσκολον νὰ κάμωμεν αὐτῶ τῶ σιμάφιν, καὶ νὰ κρατήσωμεν τῶτον τὸν λογαριασμὸν με ἀκρίβειαν, μᾶς χορηγεῖ εἴα μέτρον ἰκανώτατον ἢ αὐτὴ εἰρημηρὴ δίχαρισσις, ὅσον ἠμπορεῖ νὰ μᾶς χρησιμύσῃ εἰς τῶ χρῆσιν. Ὅποιος ἀγαπᾷ νὰ προσδιορίσῃ, ἂν ἐσάθῃ εὐδαιμονέστερος, ἢ κακοδαιμονέστερος εἰς μιᾶν ἡμέραν, δὲν ἔχει νὰ κάμῃ ἄλλο, ὡρὴ νὰ ἰδῆ ἂν ἐκεῖνῶ τῶ ἡμέραν, εὐρέθῃ περὶσσότερον δίχαρισμηρὸς, ἢ δυσαρρημηρὸς ἀπὸ τὸ εἶναι τῶ. Τὸ ἴδιον χεδὸν θέλει κάμῃ καὶ νὰ μετρήσῃ τῶ εὐδαιμονίαν, ἢ κακοδαιμονίαν εἰς μῶα, ἢ εἰς χρόνον, ἢ ὅλλης τῆς ζωῆς.

Σημειωτέον ὁμῶς εἴα μόνον, ὅτι δηλαδὴ αἱ ἀλγεινῶναι σιγμᾶι ἕξ ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶπαμεν (Ὀντολ. Τμήμ.

Β'. Κεφ. Β'. Α'ρθρ. Α'.) φαίνονται φυσικά μακρότεραι (διεξοδικώτεραι)· ὅθεν ἤμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ, ὡσεὶ μὲ ὅλον ὅπῃ αἱ δὴ τυχεῖς σιγμῶν ἐσάθῃσαν μεγαλιότεραι, καὶ κατὰ τὸν ἀεὶθμόν, καὶ ἐνίοτε καὶ κατὰ τὴν ἐπίστασιν, μὲ ὅλον τῆτο εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, ἐπεὶδὴ ἐνθυμῶμεθα ὡς ἠσώτερον τὰς ἀλγεινάς, ὡδὰ τὰς ἠδονικάς, νὰ μᾶς φαίνεται μεγαλιότερον τὸ ἀθροῖσμα ἐκείνων, ὡδὰ τῶν· τὸ ὁποῖον σφάλμα νομίζω ὅτι ἔχει μὲγάλῳ δυνάμιν εἰς ἐκείνας, ὅπῃ ἀκόμῃ νὰ ὡδᾶπονῶνται ὅσον δὲ τὴν δυσυχίαν τας, καὶ οἱ ὁποῖοι ἠθέλαν ὡδᾶπονῶνται ὀλιγώτερον, αὐτὴν ἔξεδραν νὰ κρατήσῃν καλλιότερον λογαρισμὸν τῆν δὴ τυχαῶν σιγμῶν, ὅπῃ ἀπολαμβάνῃν ἕλῳ τὴν ἡμέραν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆν δεινῶν τας.

Α' πὸ τὰ εἰρημῆρα φράγματα διαγίνῃν κάποια συνέπειαι δὲ τὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀποκτᾶται ἡ δὴ δαιμονία, αἱ ὁποῖαι καταβαίνῃν ἀφ' ἐαυτῆν, καὶ εἶναι·

Α'. Ὅτι εἶναι φανερὸν πῶς εὐὰς ἄτιμος ἀνδρῶπος δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ποτὲ ἀληθῶς δὴ δαίμων· ἐπεὶδὴ μὲ τὸ νὰ ἀπαιτῆ ἡ δὴ δαιμονία δὲ πρῶτῳ βᾶσιν τῆς τὴν ἀπαλλαγῆν τῆν κακῶν, καὶ τὴν ἠσυχίαν καὶ ἀπαρξίαν τῆς ψυχῆς, πῶς ἤμπορεῖ ποτὲ νὰ τὴν ἀπολαύσῃ ἐκεῖνος, ὅπῃ ἔχει πάντοτε τὴν σιωεῖδῃσιν ἐλέγχῃσαν;

Β'. Ἐπεὶδὴ ἡ σιωεῖδῃσις τῆν καλῶν φράξεων εἶναι ἡ καθαρῶτερα καὶ εἰλικρινεστέρα ἠδονῆ, ὅπῃ ἤμπορεῖ ἡ ψυχὴ νὰ ἀπολαύσῃ, καὶ ὅταν τὰς φράττη, καὶ ὅταν τὰς μελετᾶ, καὶ πάντοτε ὁπόταν τὰς ἐνθυμῆται, εἶναι προδῆλον ὅτι ὅσον ὡς ἠσώτερον πλησιάζει τινὰς εἰς τὴν δὴ δαιμονίαν, ὅσον ὡς ἠσώτερον ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ὄχι μόνον τιμημῆρος, ἀλλὰ καὶ ἐνάρετος.

Γ'. Ἐπεὶδὴ τὰ ψυχικά κακὰ μᾶς ἀφαρπάζῃν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ αὐτὰ κρέμανται προσηκμῆως ἀπὸ τὴν φαντασίαν, καὶ ἀπὸ τὰ πάθη, δὴ τυχεσέρος κοινῶς θέλει εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ καλλιότερα καὶ ὀλιγωρότερα ἠθέλῃν ἤμπορέσῃ νὰ σιωεῖδῃσῃ δὲ νὰ χαλιναγωγῇ τὴν

τὴν φαντασίαν, καὶ τὰ πάθη, καὶ νὰ τὰ ὑποπάττη εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς λόγου.

Δ'. Ἐπειδὴ ἡ ὀχληρία εἶναι οὐα ἴσὸς τὰ μεγαλήτερα κακά, ὅπῃ μᾶς κατασείνεν τὴν ζωὴν βαρεῖαν καὶ λυπηραὴν, καὶ αὐτὴ θνήσκει προσημερῶς ἴσὸς τὴν ἀργίαν, καὶ ἴσὸς τὴν ἀπραγμοσύνην, ἐντεῦθεν φαίνεται ἡ ἀνάγκη τῆς νὰ σωηθῆσιν τινὰς μὲ τὸν καιρὸν ἢ νὰ ἰξέρη νὰ ἐναχολῆται καλῶς, καὶ νὰ ἀπεροῖ ἐπωφελῶς ἢ εἰς ἀσκήσιν τεχνῶν, ἢ εἰς σπεδῶν ὅπσιμων, τὸ ὁποῖον καθ' ἑαυτὸ εἶναι ἡδύτατον.

Ἡ τιμὴ, ἡ ἀρετὴ, ἡ ἔμφρων διοίκησις τῆς φαντασίας, καὶ τῶν παθῶν, καὶ μία ἀχολία ἐπωφελῆς, εἶναι ἀναμφιβόλως τὰ θεμελιωδέστερα σοιχεῖα τῆς ἀνθρώπινης εὐδαιμονίας.

Σ Τ Ο Ι Χ Ε Ι Α
Τ Η Σ
Μ Ε Τ Α Φ Υ Σ Ι Κ Η Σ
Μ Ε Ρ Ο Σ Γ .

Κ Ο Σ Μ Ο Λ Ο Γ Ι Α .

Απὸ τὸν ὄρον κόσμος, ὅπερ θέλει νὰ εἰπῆ τάξεις, καὶ ὅπερ ὁ Πυθαγόρας μετέφερεν εἰς τὸ παῦν ἔξ' ἑνὸς τῆς θαυμασίαν τάξιν, ὅπερ κυριόβει εἰς αὐτὸ, καὶ ἀπὸ τὸν λόγος, προέρχεται τὸ ὄνομα Κοσμολογία, τὸ ἐποῖον θέλει νὰ εἰπῆ πραγματεία καθόλου περὶ τῶν Κόσμου.

Ἐπειδὴ δύο εἶδη ἑστιῶν ὑφίστανται εἰς τὸν Κόσμον, δηλαδὴ αἱ πνευματικαὶ, καὶ αἱ σωματικαὶ, διαίρεται καὶ ὁ κόσμος εἰς νοητὸν, καὶ εἰς φυσικὸν, ἢ σωματικόν· ἡ Κοσμολογία ὅμως πραγματεύεται μόνον περὶ τῶν δειπνῶν.

Διὰ τῆτο ἀνήκει κυρίως εἰς τὴν Φυσικὴν, καὶ δευτερευόντως εἰς τὴν Μεταφυσικὴν δι' ἄλλο, παρὰ κατ' ὅτι θεωρεῖ τὸν κόσμον ἐν γένει, καὶ ἀφηρημένως, τῶν ὁποίων Χρυσιανὸς ὁ Βόλφιος ἔδωκε τὸ πρῶτον παράδειγμα.

Οἱ Μεταφυσικοὶ ὅμως θεωρῶντας τὸν κόσμον ἀφηρημένως, ἔπεσαν εἰς πολλὰς θεωρίας ματαιίας, τῶν ὁποίων, ἀφ' ἧς δείξομεν συντόμως τὴν ἀνυπαρξίαν, θέλομεν προδείξει ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι βεβαιότερον καὶ πιθανώτερον.

Τὸ τὸ Μέρους θέλωμεν τὸ διαιρέσει εἰς ἕξ Κεφάλαια, ἅπὸ τὰ ὁποῖα τὸ παρῶν θέλει ἐκθέσει τὰς διαφορὰς δόξας τῶν παλαιῶν φιλοσόφων περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου· τὸ δεύτερον θέλει εἶναι μία ἀναίρεσις τέτων τῶν δοξασιῶν· τὸ τρίτον θέλει πραγματοδοξῆ περὶ τῆς ἀληθινῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου· τὸ τέταρτον περὶ τῆς συστήματος τοῦ κόσμου, καὶ περὶ τῶν ἄριστων νόμων τοῦ· τὸ πέμπτον περὶ τῶν σοιχείων, ὅσα ἐν σύγκειται ὁ κόσμος· καὶ τὸ ἕκτον περὶ τῆς τελειότητος τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν διαφορῶν δοξασιῶν τῶν παλαιῶν φιλοσόφων περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Κόσμου.

Μίαν ἀκριβῆ ἐκθέσειν τῶν διαφορῶν δοξασιῶν τῶν παλαιῶν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ μεταμορφώσεως τοῦ Κόσμου μᾶς ἔδωκεν ἀνάμεσα εἰς τὴν ἄλλαν ὁ Γενεβύσιος εἰς τὴν φυσικοκερτικὴν Διάλεξιν, τὴν ὁποῖαν τὴν προέταξεν εἰς τὸν παρῶν Τόμον τῶν μεταφυσικῶν τε Στοιχείων, καὶ ἅπὸ τὴν ὁποῖαν θέλωμεν πάρη ἐκεῖνα, ἵνα πᾶ εἶναι ἀναγκαϊότερα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῶν Ἀσιατῶν.

Οἱ Ἀσιανοὶ ἔξω ἅπὸ τῆς Ἑβραίας, δύο σοιχεῖα φαίνονται κοινῶς νὰ ἐδέχθησαν εἰς τὸν κόσμον, αἰθερὰ καὶ τὰ δύο· ὅμως τὸ εἶνα ἀργόν, καὶ τὸ ἄλλο ἐνεργόν.

Τὸ ἀργόν σοιχεῖον ἦτον παρ' αὐτοῖς ἢ πλεον πα-

χυλοτέρα ὕλη, τὰτ' ἔστι τὸ ὕδωρ, καὶ ἡ γῆ, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν αἰδίως καὶ τὴν δόξαντες, ὅμως συγκεχυμένη, καὶ τὴν ὁποίαν τὴν ἠνόμασαν χάος, καὶ τὴν ἐπαράσαιαν ὑπὸ τὸ γῆμα εἰὸς αἶ (αὐγῆ), ὡς περιέχουσαν τὸ σπέρμα ὅλων τῶν πραγμάτων.

Τὴν γοιμότητα αὐτῆς τῆς ἀργῆς ὕλης, καὶ ἐπομένως τὴν περιαγωγὴν ὅλων τῶν ὄντων, τὴν ἀπέδιδαν εἰς εἷνα σοιχείον ἐνεργόν, μὲ τὸ ὁποῖον οἱ Χαλδαῖοι, οἱ Πέρσαι, οἱ Ἰνδοί, οἱ Κινέζοι, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Φρύγες, καὶ οἱ Θράκες ἐννοῶσαν τὸ πῦρ· οἱ Φοίνικες ἐννοῶσαν εἷνα αἰθέρα λεπτότατον, τὸν ὁποῖον τὸν ἠνόμαζαν πνεῦμα, ἀλλ' ἀνέφερον καὶ τῆτο κατ' ἐσίαν εἰς τὴν πυρῶδη ἀρχὴν.

Αὐτὴ ἡ πυρῶδης ἐνεργὸς ἀρχὴ ἦτον παρ' αὐτοῖς ἡ ὑπεράτη Θεότης, τὴν ὁποίαν τὴν ἐνόμιζαν διακεχυμένην εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ψυχρὴν τῷ κόσμῳ. Διὰ τῆτο ὅλοι ἐλάττωσαν προηγεμένης τὸ πῦρ, καὶ τὸν ἥλιον, τὸν ὁποῖον τὸν ἐθεωροῦσαν ὡς κέντρον τῆς πυρὸς, καὶ ὅλοι κοινῶς ἐπερέσβδαν τὸν Πανθεϊσμόν, τὰτ' ἔστι τὴν δόξαν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἷνα ὄν σωματικὸν διακεχυμένον καὶ ἐνσεσωματωμένον εἰς ὅλλω τὴν Φύσιν.

Περὶ τῆς διαμορφώσεως ὅμως τῷ κόσμῳ εἶναι ἄξιον πρὸ πάντων νὰ ἀναφέρωμεν τὴν δόξαν τῶν Αἰγυπτίων τέτοιαν, καθὼς μᾶς τὴν περιέγραφε Διόδωρος ὁ Σικελιώτης. Αὐτοὶ λοιπὸν ἔλεγον ὅτι κατ' ἀρχὰς ὁ ἐρανὸς καὶ ἡ γῆ ὄν ἦτον, παρὰ εἷνας σωρὸς συγκεχυμένος σοιχείων ἀνακατωμένων εἷνα μὲ τὸ ἄλλο, καὶ κατ' ὀλίγον ὀλίγον δια τῆς ἐσωτερικῆς κινήσεως ἀρχίσαν νὰ ξεχωρίζωνται ἀπ' ἀλλήλων· ὅτι ὁ αἶρ καὶ τὸ πῦρ ὡς προικισμένα μὲ μίαν αἰδίον κίνησιν, καὶ ὡς φύσει κῆφα (ἐλαφρὰ) ἐσηκώθησαν ὑψηλά, καὶ ὅτι τὸ πῦρ ὡς πλέον ἐλαφρότερον ἐπῆλθον ὑψηλότερα, καὶ ἐξημάτισε τὸν ἥλιον, καὶ τὰ ἄστρα, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς μίαν αἰδίον κίνησιν, καθὼς τὸ σοιχείον, διὰ τὸ ὁποῖον παρήχθησαν· ὅτι τὸ ὕδωρ, καὶ ἡ γῆ ἀνακατωμένα

μῦα ἔμειναν κάτω ἔξ τῆς βαρύτητός, καὶ ὅτι καὶ αὐτὰ κινέμεθα ἀκαταπαύτως ἀρχισαν νὰ διαρεθῶν, καὶ ἄπο μὲν τὰ ὑγρά μέρη ἐχηματίσθη ἡ θάλασσα, ἄπο δὲ τὰ στερεὰ προῆλθον ἡ γῆ· ὅμως κατ' ἀρχὰς καὶ αὐτὴ ἀπαλὴ καὶ λασπώδης· ὅτι ἡ γῆ θερμαιομένη ἄπο τὸ πῦρ τῆς ἡλίας, ἀρχισε νὰ ζυμόνεται, νὰ φασκώνη, καὶ νὰ σήπεται, καὶ αὐτὰ τὰ φασκώματα τῆς σεσαπιμένης ὑλῆς ἀρχισαν νὰ συλλάβω εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν ἑξάφορα εἶδη ζῶων, τὰ ὁποῖα ἑξομύμα ἄπο τῆς ὑγρότητας τῆς νυκτός, καὶ πηγνύμεθα ἄπο τὴν θερμὴν τῆς ἡμέρας, πύξανον καὶ μικρὸν ἕως ὅτε ἐχίσθη ἡ μεμβράνα, ὅτε τὰ ἐτύλιγε, καὶ ὀγῆκαν τέλεια εἰς τὸ φῶς· καὶ καὶ τῶν τῶν ἑξοποιοῦν ἔλαβον ἀρχὴν καὶ γενεσιν οἱ ἀνθρώποι, τὰ τετράποδα, τὰ ψάρα, καὶ τὰ πετεινά· ἄπο τὰ ὁποῖα τὰ δύο πρῶτα εἶδη, ἐπειδὴ εἶχαν πολλὰ μέρη γῆια, ἔμειναν εἰς τὴν γῆν, τὰ ψάρα, ὅτε εἶχαν θερμότερα ὑδατῶδη μέρη, διεσκεδάσθησαν εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ τὰ πτενά, ὅτε εἶχαν θερμότερα πυρῶδη, ἐσηκώσθησαν εἰς τὸν ἀέρα· καὶ ὅτι μὲ τὸ νὰ ἐσηκωθῆ μὲ ταῦτα ἡ γῆ ἄπο τῆς δυνάμει τῆς ἡλίας, καὶ τῆς ἀέμων, δὲν ἦτον πλέον ὀπιθεῖα νὰ ὀγῆσθαι μεγάλα ζῶα, τὰ ὁποῖα πληθύνονται μὲ τῆς πρὸς ἀλλήλα μίξιν, καὶ ἐκράτισε μόνον τῆς δυνάμει νὰ ἴσθαι τὰ μικρότερα ὄντομα.

Ἡ κοινοτάτη ἀναμεταξὺ εἰς τὴς Παλαιὰς δόξαι ὅτι πολλὰ ὄντομα ἴσθαι ἄπο τῆς σῆψιν τῆς γῆς (δόξαι, τῆς ὁποῖαν τῆς ἀναίρεσιν ὁ Πέδης τὸν ἀπερσομῆρον αἰῶνα μὲ ἑξαιρέτως πείρας, ἔξ τῆς ὁποῖαν ἔδειξεν ὅτι ὅλα ἴσθαι φανερά ἄπο τὸ ἀέριματῆς) φαίνεται ὅτι συλήρησε πολλὰ εἰς τὸ νὰ ἐμπνέσθαι τῆς ἀλλόκοτον ὄπνοισιν, ὅτε ἐδῶ ἔξ τῆς ἀρχῆς τῆς ζῶων ἐσημειώσαμεν.

Περὶ τῆς Φιλοσόφου τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς.

Ανάμεσα εἰς τὰς Ἑλληνας, οἱ ἐκ τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς πρῶτοι ὑπέθεσαν ἅτ' εἰσχεῖον ἀργὸν μίαν ὕλην ῥοῶδη· αὐτῷ ὁ Θαλῆς ὁ κτίτωρ αὐτῆς τῆς Σχολῆς τῷ ὀνόμασεν ὕδωρ· ὁ Ἀναξίμανδρος κτ' τὸν Πλάτωνα (Ἀρέσκοντα τοῖς Φιλοσόφοις) τῷ ὀνόμασεν ἄπειρον ἑκτασιν, ἀκίνητον κτ' τὸ ὄλον, καὶ κινήτῳ κτ' τὰ μέρη τῆς, ἅπὸ τῷ ὀποῖαν φησὶν ὄναι, καὶ εἰς τῷ ὀποῖαν ἐπιστρέφον ὄλα. Ὁ Ἀναξίμανδρος τῷ ὀνόμασεν ἀέρα. Ὁ Ἀναξαγόρας πάλιν εἶπεν, ὅτι ὄλα συγκροτῶνται ἅπὸ μέρη ὅμοια ἀκλήλοις, καὶ ὁμοφρηῆ, εἰς ἕξ ὅπον ὅπῃ κἀθε κόκκαλον συγκροτεῖται ἅπὸ τόσα μικρὰ κόκκαλα· κἀθε πέτρα ἅπὸ μικραῖς πετειτζαῖς· καὶ τὸ ὕδωρ ὁμοίως σύγκεται ἅπὸ μέρη ὁμοφρηῆ, ὁμοίως καὶ ὁ ἀέρας, καὶ τὸ πῦρ, καὶ ἡ γῆ· τὸ ὀποῖον σύστημα ὀνομάθη ὁμοιομερῆ. Ὁ Ἀρχέλαος ὅξ ἐναντίας θέλει ὅτι ὄλα τὰ παράγματα συνίστανται ἅπὸ μέρη ἑτεροφρηῆ, καὶ ὀνόμοια.

Εἰς τῆτο μάλισα διαφέρουν οἱ Ἰωνικοὶ ἅπὸ τὰς Ἀσιανῆς, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἐπι εἰδόξαζον τῷ ὕλλω αἰδιδιον, ἐνοῶσαν ὅμως εἴνα νῆν θεῖον χωριστὸν ἅπὸ τὴν ὕλλω, ὁ ὀποῖος ἔδωκεν εἰς αὐτῷ (τῷ ὕλλω) τὸ χῆμα καὶ τῷ τάξιν· τῆς ὀποῖας γνώμης ἡ δόξα, ἀγκαλὰ καὶ ἅπὸδίδεται προηγεμῆως εἰς τὸν Ἀναξαγόρων, ὡς αὐ ὅπῃ αὐτὸς τῷ ἐθεμελίωσε καλλίτερα, μερικοὶ ὅμως λέγουσιν ὅτι εἶναι τῆ Θαλῆ.

Τῷ γνώμῳ τῆ Ἀναξαγόρου τὴν ἐξάπλωσαν καλλίτερα ὁ Σωκράτης καὶ Πλάτων, οἱ ὀποῖοι δημοφρονὸν κἀθε παράγματος ἐκήρυξαν εἴνα ὄν διανοητικόν, καὶ ἀσώματος, τῆτ' ἔσι τὸν Θεόν.

Ὡς καὶ ὁ Πλάτων παρεδέχθη τῷ ὕλλω αἰδιδιον, ὅμως ἄμορφον κατ' αὐτῷ καὶ μεμορφωμῆως καὶ διατεταγμῆ-

παρμύβω μὴ ταῦτα ἴσθαι τὸν Θεὸν καὶ τὰς αἰδίες ἰ-
δίας, μετὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι ἐνοῶ-
σε κάποιας οὐσίας ἀφθόρως καὶ ἀσωμάτως, χωριστὰς
ἅπλο τὴν ὕλην, αἱ ὁποῖαι ἐχρησίμωσαν κατ' αὐτὸν
εἰς τὸν Θεὸν ὡς ἀδείγματα, δι' ὧν τὴν διέθεσε
καὶ τὴν διέταξεν. Ἄλλοι διιχνερίζονται ὅτι ἐνοῶσε τὰς
ιδίας ιδέας τῷ Θεῷ, ἢ τὰ ἰνδάλματα τῶν πραγμά-
των, ὅπερ αὐτὸς εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε.

Πρῶτα σοιχεῖα ἔθεσεν ὁ Πλάτων, καὶ τὸν Βερνέτ,
τὸ πῦρ, καὶ τὴν γῆν, λέγωντας ὅτι ὁ κόσμος ἔφε-
τε νὰ εἶναι κωνοειδῶς ὁρατὸς καὶ ἀπτός (φιλαφη-
τός), καὶ ὅτι κανεὶνα πρᾶγμα οὐκ ἔμπορεῖ νὰ ὀρα-
θῆ, χωρὶς τὸ πῦρ, μήτε νὰ πιαθῆ χωρὶς τὴν
γῆν, ἢ ὁποῖα δίδει εἰς τὰ σώματα τὴν σερότητα,
ἐν τῷ πάγιον. Ὅμως δεῖ νὰ χηματίσῃ ὁ κόσμος εἴνα
ἕλον κωνοειδῶς, ἦτον, ἔλεγε, δεῖ τῶν καὶ ἀναγκαῖον
ἵπερ αὐτὰ τὰ δύο ἄκρα νὰ εἰσῶθῃν μὲν εἴνα κάποιον
κωνοειδῶς μέσον· καὶ ἐπειδὴ τὰ σερεὰ θέλει ἔχει μό-
νον εἴνα, ἀλλὰ δύο μέσα ἀνάλογα, δεῖ τῶν ὁ Θεὸς
ἔβαλεν ὡς μέσα ἀνάλογα μεταξύ εἰς τὸ πῦρ, καὶ εἰς
τὴν γῆν, τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ· καὶ ἐπειδὴ τὰ σερεὰ
κωνοειδῶς εἰς ὀπίπεδον, καὶ τὰ κωνοειδῶς ὀπίπεδα
εἰς τρίγωνα, δεῖ τῶν θέλει ὅτι αὐτὰ τὰ σοιχεῖα νὰ
κωνοειδῶς εἰς τὸ τρίγωνον, καὶ ὅτι τὸ πῦρ εἶναι πυ-
ραμειδοειδῶς, ὃ ἔστι κωνοειδῶς ἅπλο τεσσάρων τρίγωνων,
ἢ ἀπὸ ὀκταέδρου, τῶν ἔστιν ἅπλο ὀκτὼ ἑξάγωνα, ἅπλο
τὰ ὁποῖα κάθε εἴνα διαιρεῖται εἰς ἕξ τρίγωνα, ἢ γῆ
κωνοειδῶς, ὃ ἔστιν ἅπλο ἕξ τετράγωνα, τῶν ὁποίων κάθε
εἴνα διαιρεῖται εἰς τεσσάρων τρίγωνα, καὶ τὸ ὕδωρ εἰ-
κωνοειδῶς, τῶν ἔστιν ἅπλο εἴκοσι τρίγωνα.

Τέτοια ἦτον καὶ Πλάτωνος ἢ ἀρχὴ τῶν κόσμου, καὶ τὸ
ἄρμα τῶν σοιχειῶν τε· εἴνα εἶναι φανερόν εἰς ποῖας
μαθηματικῶν τὸν ἔστυρον ἢ κατάχρησις τῆς Γεωμε-
τρίας.

Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὁ μαθητὴς τῷ Πλάτωνος τῶν
σοιχεῖα ὑπέθεσε, τὴν ὕλην, τὸ εἶδος, καὶ τὴν σερότητα.
Τὴν

Τὴν ὕλην τὴν ἐσοχάζετο ὡς ὑποκείμενον ὅλων τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν ἔλεγε μίαν, ἀπειρον, ἀκίνητην, ἀπλήν· ὅτι δὲν γηναῖται, μήτε φθείρεται, ἀλλὰ εἰς αὐτὴν, καὶ διὰ αὐτὴν γηναῖνται ὅλα τὰ εἶδη.

Καὶ αὐτὰ τὰ εἶδη δὲν τὰ ἐθεωρῶσεν ὡς ἀπλᾶς ἀλλοιώσεις ἢ μεταβολὰς τῶν μερῶν, ἀλλ' ὡς ἀληθινὰς ὑποστάσεις ὡς μὴ τὴν ὕλην, καὶ ὅτι συγκροτῆν τὴν φύσιν, καὶ τὴν εἴαν τῆς καθεαυτοῦ πράξεως.

Ἐντεῦθεν προήλθεν τὰ ἐσιώδη χήματα, καὶ πῶς σημασίας τῶν ὁποίων ἔγιναν μεγάλα φιλονεικία· τὰ ὅποια ὅμως καὶ τὸν Πλάτωνα (Ἀρεσκ. τοῖς Φιλοσόφ.), καὶ τὸν Συμπλίκιον καὶ τὸν Βρυκέρω (Ἰσοφ. Φιλοσ. καὶ Ἰδεῶν Τμήμ. Α'. §. 9.) κωλύει νὰ ἐκληφθῆν ἀπὸ τῶν ἐσιωδῶν ἰδεῶν ἢ εἰπόνων τῶν Πλωτωνος, μετὰ τὴν διαφορὰν, ὅτι ἔπος τὰς ἐθεωρῶσεν ὡς χωριστὰς διὰ τὴν ὕλην, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τὰ ἡδέον ὡς μὴ καὶ ἐμπεφυκότες εἰς τὴν ἰδίαν ὕλην.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ὕλη παρὰ τὴν νὰ λάβῃ τὸ εἶδος καὶ ζῶν, ἢ τῶν φυτῶν, ἢ τῶν ὀρυκτῶν, κωλύει νὰ ἦτον ἐξ ἑαυτῆς διὰ αὐτὸ, διὰ τὸ ἡδέον ὅτι καὶ αὐτὴ ἢ ἐξ ἑαυτῆς ἔπρεπε νὰ θεωρῆται ὡς μία διὰ τὰς ἀρχὰς τῶν πραγμάτων· διὰ τὸ ὅποιο δὲν ἡμπορεῖ νὰ ρηθῆν ἄλλο ματαιώτερον καὶ ψυχρότερον.

Μεγαλωτάται ζητήσεις ἀνεφύησαν καὶ καὶ τὴν αἰωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἐκληφθῆν ἐκεῖνο, καὶ αὐτὸς ὠνόμαζε πρῶτον ὕλην. Ὁ Ἀβερρός, καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς διιχυρίστησαν, ὅτι αὐτὸ ἄλλο δὲν ἦτον, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς, εἰς ἕνα ὅπου ὅπως φαίνεται καὶ τὸ Γενεώσιον, ὅτι ἡ δόξα τῆς ἦτον ἄ. ὅτι ὑφίσταται ἀπὸ αἰῶνος μία ἕκτασις ἀπειρος, ἀπλή καὶ ἀμετάβλητος. β'. ὅτι αὐτὴ εἶναι μία καθαρὰ ἐνέργεια, μία πρῶτη ἐνέργεια. γ'. ὅτι εἰς αὐτὴν γηναῖνται ὅλα ἀνάγκης φυσικῆς ὅλα τὰ σωματικὰ χήματα, καὶ διὰ τὸ αὐτὴ ἢ πρῶτη ὕλη, αὐτὴ ἢ φύσις, αὐτὸς ὁ Θεός, εἶναι τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ὅλων τῶν χημάτων τῶν πτωχῶν. Ἀπὸ τὸ ὅποιο τὸ προήλθεν ὅπως μερικῶς
 Ἀει-

Λειτουργικοί να συγγέν τὸν ἴδιον Θεὸν μὲ τὴν φύσιν, καὶ νὰ δεχθῶν τὸν Πανθεϊσμόν· τὴν ὁποίαν ὁμοίως σύγχυσιν δεῦρ ἔχομεν ἀποχρώντα λόγον νὰ πιστώσωμεν, ὅτι τὴν ἔκαμνε καὶ ὁ Λειτουργός, ὁ ὁποῖος μάλιστα φαίνεται (Φυσικ. Βιβλ. ή.) ὅτι ἐδέχθη μίαν ἀρχὴν ἐνεργὸν χωριστῶ ἀπὸ τὴν ὕλην, καὶ ἀδελφωγὸν καὶ αὐτῆς τῆς ὕλης ἀπ' αἰῶνος.

Οἱ Στωϊκοὶ τιναντίον ἐνηγαλίδησαν, καὶ ἐπέσβουαν φανερά τὸν Πανθεϊσμόν τῶν Ἀσιασῶν. Ἡ δόξα τῆς καὶ τὸν Βυδαῖον (Ἐπιτομ. Ἰστορ. Φιλοσ. Κεφ. 4. §. 38.) ἦπεν α. ὅτι ὁ κόσμος εἶναι συνδραστηρὸς ἀπὸ τὴν ὕλην, καὶ τὴν κοσμικὴν ψυχὴν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐνοῶσαν τὸν ἴδιον Θεόν, καὶ δεῦρ Θεόν καὶ τῆς Ἀσιασῶν ἄλλο δεῦρ ἐνοῶσαν δεῦρ εἷνα καθαρώτατον πῦρ. β. ὅτι ὅλα διοικεῖνται ἀπὸ τὴν εἰμαρμένην, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπόκειται καὶ αὐτὸς ὁ Θεός· καὶ δεῦρ εἰμαρμένην ἐνοῶσαν τὴν ἀμετακίνητον καὶ ἀμετάβλητον τάξιν, καὶ τὰς ἀναγκάιας δεῦρ ἔσοπας ὅλων τῶν πραγμάτων. γ. ὅτι ὁ κόσμος ὑπῆρχε πάντοτε, ὅμως πρέπει νὰ ἀπωλέσθῃ καμμίαν φοράν ἀπὸ τὸ πῦρ, καὶ νὰ ἀνεξηγηθῆ ἀπὸ τὸ σπέρμα τε, καὶ νὰ ἠφανίθῃ πάλιν, καὶ νὰ ἀνεξηγηθῆ δεῦρ ὑπαρχῆς καὶ τὰς ἀεισμῶνας ἀπὸ τὴν εἰμαρμένην δεῦρ ὁδοίς.

Αὐταῖ εἶναι αἱ κυριώτεραι δεῦρ τῆς κόσμου δόξαι, ὅπως ἀνεφύησαν ἀπὸ τὴν Ἰωνικὴν Σχολὴν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῶν Φιλοσόφων τῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς.

Τὴν κοσμικὴν ψυχὴν φαίνεται ὅτι τὴν ἐδέχθη καὶ ὁ Πυθαγόρας, ὁ πρῶτος θεμελιωτῆς τῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς, ὁ ὁποῖος ἦπεν σύγχρονος τῶν Θαλῶ τῶν πρῶτων κτίτορος τῆς αὐτῆς εἰρημῶνας Σχολῆς, καθὼς εἶπαμεν εἰς τὴν Ἰστορίαν τῆς Φιλοσοφίας (Κεφ. Γ'. Α' ρθρ.

Ἄρθρ. Α'.)· τὴν ἐδέχετο ὁμῶς ὡς πρᾶγμα ἁπλοῦς κειμῆν ἄπο τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἑσπὸν ὅπῃ εἶπαμι καὶ ὅπῃ τὸ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος ἄπο τῆς Πυθαγορείας, καὶ μάλιστα ἄπο τὸν Τίμαιον τὸν Λοκρὸν, παρέλαβε τὰ πλεονάζοντα ὅπῃ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως δόγματα τε.

Τὰ στοιχεῖα τῶν σωμάτων αὐτοὶ οἱ Πυθαγόρειοι τὰ ἐδοξάζον, καθὼς βλέπομεν εἰς τὸν Σέξτον τὸν Ἐμπειρικόν, ἀπλᾶ καὶ ἀσώματα· δεῦν ἐσυμφωνῆσαν ὁμῶς κατὰ ἀναμεταξύ τῆς εἰς τὴν συνίστανται. Μερικοί ἔλεγον ὅτι τὰ πρῶτα στοιχεῖα εἶναι ἢ μόνας, καὶ ὁ συνδυασμός, ἄπο τὸν ὁποῖον ἡρῶνται οἱ ἀριθμοί, ἀφ' ὧν τὰ σημεῖα καὶ αἱ γραμμᾶι, καὶ ἄπο αὐτῶν τὰ ὀπίπεδα καὶ τὰ στερεά. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι τὰ πρῶτα στοιχεῖα εἶναι τὰ σημεῖα, ἄπο τὰ ὁποῖα γίνονται αἱ γραμμᾶι, καὶ ὀπίπεδα, καὶ τὰ στερεά. Ὅθεν ἐπειδὴ ὅπῃ τῶν τῶν πραγμάτων ἀμιλλῆσιν σκοτεινὰ καὶ μυσηλιωδῶς, ἄπο τὸτο προῆλθον ἢ δόξα ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι ὑπέθετον στοιχεῖα τῶν σωμάτων τῆς ἀριθμῆς. Ὡς πόσον δεῦν πρέπει νὰ πισθώμεν, ὅτι ἐνόησαν τὰς κατ' ἀφαίρεσιν ἐνοίας τῶν ἀριθμῶν, καθὼς ἐκλαμβάνονται ἄπο τῆς Ἀριθμητικῆς, ἀλλὰ ἐνόησαν ἢ τὰ ἀπλᾶ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα τὰ ἐδέχθησαν καὶ μερικοί Νεώτεροι, ἢ ἐκείνας τὰς ἀσώματας ἐνοίας, τὰς ὁποῖας μὲν ταῦτα ὁ Πλάτων ὠνόμασεν ἰδέας, (καθὼς φρονεῖν ὁ Βερνέτ, ὁ Βρέκερος, καὶ ὁ Βυδαῖος), ἢ τὴν ἀρμονίαν καὶ τάξιν τῶν πραγμάτων, ὅπῃ προέρχονται ἀπὸ τῆς ὑπερπύτῃς μονάδα, τὰ τ' ἐστὶν ἄπο τὸν Θεόν.

Ἡ θαυμαστὴ τάξις, μὲν τὴν ὁποῖαν εἶναι κανονισμῶν καὶ ἁπλοῦς τὸ παν ἔκαμε βέβαια τὸν Πυθαγόραν νὰ τὸ ὀνομάσῃ κόσμον. Αὐτὸς ὑπέθετε καὶ μίαν κάποια ἀρμονίαν τῶν κρανίων σφαιρῶν, τὴν ὁποῖαν ἡμεῖς δεῦν τὴν αἰδωνόμεθα, καὶ τὴν ἀπειρὸν ἄποσασιν.

Ξενοφάνης ὁ Φεμελιώτης τῆς Ἐλευτικῆς Αἰρέσεως
 πορῆ-

προήγαθον εἰς ἐχάτῳ ἀτοπίῳ τὸν Πανθεϊσμόν· ἐπειδὴ μὴ ἀρκεῖται νὰ θεωρῇ τὸν Θεὸν ὡς εἷς ὃν διακεχυμένον εἰς ὅλῳ τὴν Φύσιν καθὼς οἱ Ἀσιανοὶ, ἠθέλησε νὰ εἰπῇ, ὅτι εἰς ὅλῳ τῷ Φύσιν δεῖ ὑφίσταται ἄλλο, ἢ ἢ μία μόνη ἐστὶ ἀίδιος, ἀναλλοίωτος, ἀκίνητος, σφαιρικὴ· καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ ἐστὶ εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς (Κικερ. Ἀκαδ. Ζητήμ. Βιβλ. Β'. καὶ Σέξτ. ὁ Ἐμπεϊρ. Πυρρ. Ὑποθ. α.). Τῷ ἴδιον δόξαν τῷ ἀποτέμει ὁ Ἀριστοτέλης (Φυσ. Βιβλ. Α'. Κεφ. Β'.) εἰς τὸν Παρμηνίδῳ τὸν ἑξοχὸν τῶ Ἐριστοφάνους, καὶ ὁ Λαέρτιος (Βιβλ. Ζ'. Τμήμ. κδ.) εἰς τὸν Μέλισσον, τὸν ἑξοχὸν τῶ Παρμηνίδῳ (1).

Ἀπὸ τῷ γνώμῳ τῶν τῶ πρώτων Ἐλεατικῶν ἦτον πολλὰ μεμακρυσμένοι ὁ Λόκιππος, καὶ Δημόκριτος, καὶ Ἡράκλειτος, οἱ ὅπαδοί τε· δεῖ τὶ αὐτοὶ ἠθέλαν, ὅτι ὁ κόσμος συνεκροτῆται ἀπὸ τῷ τυχαίῳ συμδρομῷ τῶ ἀτόμων κινημένων εἰς τὸ ἄπειρον κενόν, δόξα τῷ ὁποίῳ διηγουρίζονται πολλοὶ, ὅτι τὴν ἐκίνησε πρῶτος Μόχθος ὁ Φοῖνιξ, καὶ ἡ ὁποία μερικοὶ θέλαν, ὅτι ἦτον κοινὴ καὶ εἰς τὸν Ἀναξίμανδρον. Ἄπομα αὐτοὶ ἐνοῶσαν τὰ μικρότατα καὶ ἀδιαίρετα μόρια τῆς ὕλης. Εἰς αὐτὰ ἀπέδιδον ἑξοχὰ χήματα, ἄλλα δηλαδὴ εὐθύγραμμα, ἄλλα στρογγυλὰ, καὶ ἄλλα καμπύλα. Δὲν ἐδέχοντο κενεὴν κενεὴν τῆς κινήσεως, καὶ ἔλεγον ὅτι ἀπὸ τῷ τυχαίῳ ἐνωσιν ἢ χωρισμὸν τῶν τῶ ἀτόμων, προέρχονται ὅλαι αἱ μεταβολαὶ τῶ Παντός.

Ο' Ε'-

(1) Ο' ἴδιος Λαέρτιος ὁμοίως λέγει εἰς ἄλλο μέρος (Βιβλ. Ζ'. Τμήμ. 22.) ὅτι ὁ Ἐριστοφάνους ἐδέχετο τὰ πένταρα στοιχεῖα ὡς ἀρχαὶς τῶν πραγμάτων, καὶ ὁ Παρμηνίδης τὸ πῦρ καὶ τῷ γῆν. Ο' Συγγραφεὺς τῆς Τέχνης τῶ νοεῖν (Μέρ. Γ'. Κεφ. 19. Ἀεισμ. α.) νομίζει ὅτι ὁ Παρμηνίδης, καὶ Μέλισσος μοναδικῶν ἀρχῶν ἐνοῶσαν ὅχι μίαν μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ ἐκείνο τὸ μοναδικὸν ὄν, ἀπὸ τὸ ὁπεῖον ἔχων τῷ ἀρχῶν ὅλα τὰ πράγματα, τῶ ἔσι τὸν Θεὸν· δεῖ δὲ οἴμιος καὶ ἐστὶν λόγον (θεμέλιον) αὐτῆς τῆς ἐξηγήσεως.

Ὁ Ἐπίκουρος, ὁ ὁποῖος ἐνηγκαλίδει αὐτῷ τῷ γνώμῳ, ἐπερόδεσεν εἰς τὰ ἄτομα τῷ δυνάμιν τῆς βαρύτητος, καὶ ὑπέθετεν εἰς αὐτὰ δύο κινήσεις, μίαν ἀφύραμμον, καὶ ἄλλω ἐκκλίσεως.

Ἐξω ἀπὸ τῷ ὕλλω, αὐτοὶ εἰσιαν ἄλλω ὁδὸν ἐδέχοντο. Ὁ Κικέρων λέγει, ὅτι παρὰ τῆς υπάρξεως τῆ Θεῶ ὁ Δημόκριτος ἀσαπέσε πολλα, καὶ ὅτι ὁ Ἐπίκουρος τῷ ἐπέσβουε μὲ τὸν λόγον, καὶ τῷ αἰαιρέσε μὲ τὸ ἔργον· καὶ ὁ Πυθαγόρας, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς ἦτον ἀπὸ τὸ ἴδιον Σχολεῖον, ὄξωιδηκεν ἀπὸ τὰς Ἀθῶνας μὲ τὸ νὰ ἔβαλεν εἰς ἀμφιβολίαν τῷ ὑπαρξῆιν τῶ Θεῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἀμαίρεσις τέτων τῶ Δοξασιῶν.

Απὸ ὅσα εἶπομεν ἕως ὧδε σιμάγεται παρῶτον, ὅτι οἱ παλαιοὶ Φιλόσοφοι ὅλοι ὑπέθεσαν τῷ ὕλλω αἰδῖον, καὶ αἰδίως ὑφισαμῆνίω ἀφ' ἑαυτῆς, ἔξω ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλλω, ἰὸ ὁποῖος φαίνεται παρῶτερον ὅτι τῷ ἐδίδαξεν αἰδίως κτισμῆνίω παρὰ Θεῶ. Δείτερον, ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ὑπέθεσαν τὸν κόσμον ἔμφυχον· καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ τῆ κόσμου εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς ἁκεκεχυμῆος εἰς ὅλα τὰ παράγματα, ἔξω ἀπὸ τὸν Πυθαγόραν καὶ Πλάτωνα, οἱ ὁποῖοι φαίνεται ὅτι ὑπέθεσαν τὴν ψυχὴν τῆ κόσμου ὡς ἁκεκεχυμῆνίω καὶ χωριστῶ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὸν Λύκιππον μὲ τῆς ὁπαδέστικ, οἱ ὁποῖοι ὁδὸν παρεδέχοντο καμμίαν ψυχὴν εἰς τὸν κόσμον. Τρίτον, ὅτι οἱ παρῶτεροι ἐθεωρεῶσαν τῷ ψυχὴν καὶ τὸν Θεόν ὡς μίαν εἰσιαν σωματικῶν, ἔξω ἀπὸ τὸν Σωκράτη καὶ Πλάτωνα (εἰς τῆς ὁποῖας φαίνεται ὅτι παρέπει νὰ παροδέσωμεν καὶ τὸν Θαλή, καὶ τὸν Ἀναξαγόραν, τὸν Παθαγόραν, καὶ Ἀριστοτέλλω)

λῶ) οἱ ὅποιοι ἐγνώρισαν τὸν Θεὸν, καὶ τῶ ψυχῶ, ὡς ἐσίας ἀπλᾶς, καὶ διαφορητικᾶς ἀπὸ τῶ ὕλλῶ. Τέταρτον, ὅτι οἱ φελασώτεροι ὑπέθεσαν τὸν κόσμον ἢ αὐτὸν τὸν Θεὸν ὑποκείμενον εἰς τῶ ἀνάγκῃ καὶ εἰμαρμένῳ. Πέμπτον, ὅτι μερικοὶ δεῦ ἐδέχοντο εἰς τὸν κόσμον, ὡς μίαν μόνῃ ἐσίᾳ ἀπία, ἢ ὅποια τὸν ἀπερασμένον αἰῶνα ἀνακαινίδῃ ἀπὸ τὸν Σπινόζῶν, ἀπὸ τὸν ὅποιον παρανομάδῃ Σπινόζισμῶς.

Ἡμεῖς φεῖ μὲ τῆς ἀϋλόπτῶς τῆς ψυχῆς ὀμιλήσαμεν ἤδη καὶ πλάτος εἰς τῶ Ψυχολογίᾳ· φεῖ δὲ τῆς τῆ Θεῖ θέλομεν ὀμιλήσει εἰς τῶ φυσικῶ Θεολογίᾳ. Ἐδῶ λοιπὸν δεῦ θέλομεν ὀμιλήσει, εἰμὴ περὶ τῆς αἰδιότητος τῆς ὕλλῆς, περὶ τῆς ψυχῆς τῆ κόσμου, περὶ τῆς εἰμαρμένῆς, καὶ περὶ τῆς μοναδικῆς καὶ καθόλας ἐσίας.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς αἰδιότητος τῆς Ὑλλῆς.

Ἡ ὕλη δεῦ ἢμπορεῖ νὰ εἶναι αἰδιος, ὡς ἢ καὶ δεῦ ὁ αἰδιῶς ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς, ἢ καὶ ὁ αἰδιῶς ἐκτίδῃ ὡς Θεῖ.

Λοιπὸν ὅτι μὲ δεῦ ὑφίσταται αἰδιῶς ἀφ' ἑαυτῆς, εἶναι ἀκόλωτατον νὰ ἀποδειχθῇ· ἐπειδὴ ὕλλῶ ἐννοῶμεν ἢ ἔλσον ἐν γῆει τὸ ἀθροισμα τῶ στοιχείων, ἀπὸ τὰ ὅποια σύγκεινται τὰ σώματα, ἢ καὶ εἶναι ἀπὸ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἐν μέρει. Εἰς τὴν πρώτῃ ἐννοίᾳ, ἢ ὕλη δεῦ εἶναι, ὡς εἶναι ἀθροισμα, μία ἀφηρημένη ἐννοία, ἢ ὅποια δεῦ ἔχει καμμίαν πραγματικῶ ὑπαρξίν· εἰς τὴν δευτέρῃ, πρέπει νὰ δεχθῆμεν τὸσα ὅσα ὑφίμῃ ἀφ' ἑαυτῆς, ὅσα εἶναι τὰ στοιχεῖα, ἢ τὰ στοιχειῶδη μόρια τῶ σωμάτων.

Λοιπὸν ἀνίσως καὶ εἶναι ἀπὸ αὐτὰ ἔχη ἐν ἑαυτῶ

τῷ τὸν λόγον τῷ ὑπάρχειν, ἄρχει να ἔχη καὶ τὸν λόγον τῷ ἔσπε τῆς ὑπάρξεώς τε. Θέλει εἶναι λοιπὸν κάθε εἷνα ἀνεξάρτητον ἀπὸ κάθε ἄλλο, καὶ καὶ τῷ ὑπαρξίν καὶ καὶ τὸν ἔσπον αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως. Δὲν θέλει ἠμπορέσει λοιπὸν κἀνείνα να μεταβάλλῃ εἰς εἷνα ἄλλο τὸν ἔσπον τῷ ὑπάρχειν· ἐπειδὴ τῷ ἠδελον εἶναι να χάσῃ τὸν λόγον, ὅτῃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τῷ ὑπάρχειν καὶ τὸν ἴδιον ἔσπον τε· λόγος, τὸν ὅποιον βέβαια μῆτε αὐτὸ ἠμπορεῖ να τὸν χάσῃ, μῆτε ἄλλο να τῷ τὸν ἀφαιρέσῃ, ἀίσιως αὐτὸς πηγάζῃ ἀπὸ τῷ ἰδίαν τε φύσιν, καὶ εἶναι συνημμένος καὶ βάρθος μὲ τῷ ἰδίαν τε ὑπαρξίν. Καμμίαν ἀλλοίωσιν λοιπὸν δὲν ἠδελε λάβῃ ποτὲ εἷνα σοιχεῖον ἀπὸ ἄλλο, καμμίαν μεταβολῷ, καμμίαν ἔσπῷ, ἀλλὰ κάθε εἷνα ἠδελον ὑπάρχει πάντοτε ὡς αὐτὸ να μῶ ὑπῆρχε κἀνείνα ἄλλο. Ἀλλὰ ποῖος δὲν βλέπει πόσον εἶναι ἐναντίον τῷ εἰς τῷ συνεχῇ πῆραν, ἠ ὅποια μᾶς δείχνει κάθε σιγμῷ πόσας ἀλλοιώσεις λαμβάνει τὸ σῶμά μας ἀπὸ τὰ ἄλλα, καὶ πόσαι γίνονται εἰς ἄλλες ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ πόσας δοκιμάζει κάθε πῶγμα ἀπὸ τῷ ἀμοιβαίαν ἔλξιν καὶ ὠθησιν, καὶ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς μεταβολὰς, εἰς τὰς ὅποιας ὑποκείται ὅλα.

Εὐκολον εἶναι ὡσαύτως να ὑποδείξωμεν καὶ τὴν μεταίωσιτα τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἠ ὕλη ἐκτίθη αἰδίως πῶτῃ Θεῷ. Ὁ Ἀριστοτέλης, ἀφ' ἑ ἀπέδειξεν ὅτι ἄρχει να ὑφίσταται ἀπ' αἰῶνος μία ἀρχὴ ἐνεργός, ἐκρόθεσον (Φυσικ. Βιβλ. Η'), ὅτι αὐτὴ ἠ ἀρχὴ ἄρχει να ἠτον ἐνεργός ἀπ' αἰῶνος· ἐπειδὴ αὐτὸ ὀλίγον καιρὸν δὲν ἐνεργᾷσεν, ἔπρεπε να ἀπεράσῃ ἑξαίφνης ἀπὸ ἀργίαν εἰς ἐνεργείαν, τὸ ὅποιον, λέγει, κἀνενα ὄν δὲν ἠμπορεῖ να τὸ κάμῃ κατ' ἑαυτό· καὶ ἐντεῦθεν ἔπειτα σιμάγει, ὅτι ὁ κόσμος ἄρχει να παρήχθῃ ἀπ' αἰῶνος.

Ὅμως πόθεν δὲν γάζει αὐτὸς τῷ τὸ ἀδύατον τῷ να ἀπεράσῃ μία ἀρχὴ ἐνεργός κατ' ἑαυτῷ ἀπὸ ἀργίαν

γίαν εἰς ἐνέργειαν; Εἶπον ἀκόμι ὅτι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ ἔπρεπε νὰ ἐνεργῇ πάντοτε. Ποία εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐνεργῇ πάντοτε ἔξω ἀπὸ λόγου της, καὶ νὰ μὴ ἢμπορῇ νὰ ἐνεργῇ εἰς τὸν ἑαυτὸν της;

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς ψυχῆς τῆς Κόσμου.

Προδιλότατον εἶναι καὶ τὸ μάταιον τῆς ὑποθέσεως τῆς ψυχῆς τῆς κόσμου. α'. Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ὑποθέσεται ἢ ὑλικὴ, ἢ αὔλος. β'. Ἐπειδὴ ἡ ἕξις ἐλλεται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ ταυτίζεται μὲ αὐτόν. Ἄν ψυχῶν τῆς κόσμου ἐνοῶν τὸν ἴδιον Θεόν διακεχυμῆρον εἰς ὅλα τὰ πράγματα, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς θεωρεῖται ὡς πῦρ ἢ αἰθήρ, ἢ ἄλλη ἀρχὴ ὑλικὴ, τὸ ψεῦδος τῆς ὑποθέσεως εἶναι φανερώτατον· ἐπειδὴ εἰς μίαν τέτοιαν περίπτωση αὐτοὶ οὐκ δέχονται ἄλλο εἰς τὸν κόσμον, παρὰ μόνον τὴν ὕλην, ἢ ὁποῖα ἐπομῶως ἔπρεπε νὰ εἶναι αἰδιος, καὶ νὰ ὑφίσταται παρῆαυτῆς, τὸ ὁποῖον τὸ ἐδείξαμεν πρὸ ὀλίγου ἄπειρον.

Εἶδεν καὶ ψυχῶν τῆς κόσμου ἐνοῶν τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς θεωρεῖται ὡς πνεῦμα, θέλομεν εἰπῆ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ναὶ, πανταχῶς, καὶ παρῶν εἰς ὅλα, ὄχι ὅμως δεδεμῆρος εἰς τὰ ὑλικά πράγματα, καθὼς ἢ ἀνθρωπίνῃ εἰς τὸ σῶμά της. Εἶναι παρῶν εἰς ὅλα καθὼς ὁ τεχνίτης εἰς μίαν μηχανῶν, εἰς τὴν ὁποῖαν διατρεῖ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν· καθὼς ὁ κυβερνήτης εἰς τὸ πλοῖον, ὅπῃ κυβερνᾷ· καθὼς ὁ στρατηγὸς εἰς τὸ στρατόμα, ὅπῃ διοικεῖ· καθὼς ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ὅπῃ βασιλεύει, καὶ ὄχι ποτὲ ὡς μία ἀρχὴ ἐπιμέλει, καὶ ἐνσεσωματωμένη εἰς τὰ ἴδια πράγματα, εἰς ἕξοπον ὅπῃ νὰ εἶναι εἴς αὐτὴ καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα μὲ αὐτά. Ἐπειδὴ οὐκ εἶναι πρᾶγμα ἀποπώτερον ἀπὸ τὸ νὰ ὑποθέσῃ τινὰς εἴς αὐτὸν ἀπει-

ρον δεδεμημένον καὶ συυεσφιγμένον εἰς εἷα παρᾶγμα πέπερασμένον, καθὼς εἶναι ἡ ὕλη.

Ἄν αὐτὴ ἡ ψυχὴ θεωρῆται ὡς ὕλική, ὅμως ξεχωριστὴ ἀπὸ τὸν Θεόν, πρέπει παρᾶτον νὰ ἀπιδειχθῆ ὅτι αὐτὴ ἡ ὕλικὴ ἀρχὴ εἴτε πῦρ ἢ θελεν εἶναι, εἴτε αἰθήρ, εἴτε ἄλλο παρᾶγμα, εἶναι πραγματικῶς διακεχυμένη εἰς ὅλα τὰ μέρη τῶ κόσμου, καὶ ὅτι ὅλαι αἰκινήσεις, ὅλαι αἰ δράσεις καὶ ἀντιδράσεις τῆσ σωματων κρέμονται ἀπὸ αὐτῆσ. καὶ ἀφ' ἧ ἠθελε δειχθῆ τῆτο, δεν ἠθελεν εἶναι μ' ὅλον τῆτο, ἀλλὰ μία καταχευσις τῆσ ὅρων τὸ νὰ τῆσ ὀνομάσων ψυχῆσ.

Ἄν τέλος πάντων ἡ ψυχὴ τῶ κόσμου θεωρῆται ὡς μία εἰσία πνευματικὴ, καὶ διακεχυμένη ἀπὸ τὸν Θεόν, δεν νὰ τὸ ἀδραδεχθῶμεν τῆτο, ἢ πρέπει νὰ δώσων κάποιαν θετικῆσ ἀπιδείξιν τῆσ ὑπάρξεώς της, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδιώαπον· ἢ πρέπει τῆσλάχισον νὰ δείξων τὸ ἀναγκαῖόν της, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ δεν ἠμπορεῖ νὰ γῆσ, εἰμὴ δωρεαῦ, καὶ εἶναι γνωσὸν τὸ ἀξίωμα ὅτι ἐκεῖνο ὁπῆ καταφάσκεται δωρεαῦ, δωρεαῦ καὶ ἀποφάσκεται.

Δεν μᾶσ λείπων ὅμως καὶ θετικὰ ὀπχειρήματα δεν νὰ τῆσ ἀρνηθῶμεν. Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ καθόλα ψυχὴ ἢ εἶναι ἐκεῖνη ἢ ἰδία, ὁπῆ χηματίζει τῆσ καθ' ἕκαστα ψυχᾶσ ὅλων τῆσ ἀνθρώπων, καὶ τῆσ λοιπῶν ζῶων, καὶ πῶσ εἶναι ἕσποσ νὰ ἀδραδεχθῶμεν τῆσ διαίρεσιν μιᾶσ ἀπλῆσ εἰσίας εἰς τῆσ μέρη; πῶσ νὰ καταλάβωμεν ὅτι μιᾶσ καὶ τῆσ αὐτῆσ ψυχῆσ εἷα μέρος εἶναι ἰλαρόν, ἄλλο σκυθρωπὸν, εἷα λυπεῖται ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἄλλο ἐναντιόνηται εἰς ἄλλο, καθὼς βλέπομεν νὰ συμβαίη ἀδρακόπως;

Ἡ αὐτὴ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀφόρος ἀπὸ ἐκεῖνησ τῆσ καθ' ἕκαστο ζῶσ, ἀλλὰ διακεχυμένη εἰς ὅλα τὰ σώματα καὶ ἔμφυχα, καὶ ἀψυχα· καὶ πῶσ νὰ ὑποθέσωμεν παρᾶτον ἔμφυχα ὅλα τὰ σώματα τὰ φυτικά καὶ ὀρυκτά, ὁπῆ δεν δίδων κανεῖνα σημεῖον μῆτε κινήσεωσ ἐθελεσσίε, μῆτε αἰθήσεωσ, μῆτε ἄλλε τινὸσ ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁπῆ.

ὅτι εἶναι ἴσα καὶ ἀχώριστα διὰ τὴν ψυχὴν; δόξα
 ἔστω πῶς νὰ ὑποθέσωμεν εἰς κάθε ζῶον δύο ψυχὰς
 εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν; μίαν μερικὴν, καὶ ἄλλαν κα-
 θόλου;

Ἡ αὐτὴ ἡ ψυχὴ εἶναι κεχωρισμένη τελείως διὰ
 τὰ σώματα, καὶ ὁρᾷ μόνον εἰς τὴν τάξιν καὶ κί-
 νησιν τῶ πάντος· καὶ πῶς νὰ τὴν ὀνομάσωμεν τότε
 ψυχὴν τῶ κόσμου; ἢ πῶς νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ
 Θεὸς ἠθέλη κτίσῃ αὐτὴν τὴν ψυχὴν, ὡς αὐτὴ νὰ μὴν
 ἦτον ἀρκετὸς μόνος τῶ νὰ ἴσχυρῆ τὴν τάξιν καὶ κίνησιν
 εἰς τὸ πᾶν;

Λοιπὸν ὅπως καὶ αὐτὴ θεωρηθῆ ἡ ψυχὴ τῶ κόσμου,
 δεῦν ἢμπορεῖ νὰ εἶναι, ἢ μίαν ματαίαν καὶ ἀλογὸν
 ὑπόθεσις.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ Εἰμαρμένης.

Μὴν δὲ χαριστέμενοι μερικοὶ, καὶ μάλιστα οἱ Στωϊ-
 κοὶ εἰς ἐκείνο, ὅτι ὑπέθεσαν τὸν κόσμον εἶνα ζῶον
 ὑπερμεγέθες, καὶ ἔβαλαν εἰς αὐτὸν ἴσα ψυχὴν μίαν
 ἀρχὴν ὑλικὴν, ἠθέλησαν προσέτι ὅτι αὐτὴ ἡ ἀρ-
 χὴ, ἢ ὅποια κατ' αὐτὴν εἶναι ὁ Θεός, νὰ ὑπόκειται
 παρομοίως καθὼς τὸ σῶμα αὐτῶ τῶ Θεῶ, τῶ ἔστιν
 ὁ κόσμος, εἰς εἶνα μηχανισμὸν ἀμετάβλητον, τὸν ὁ-
 ποῖον τὸν ἀνόμασαν εἰμαρμένην, ἢ ἀνάγκην.

Καὶ βέβαια ἐν ὅσω εἰς τὸν κόσμον δεῦν ὑποθέτε-
 ται ἄλλη εὐσία, ἢ ἡ ὕλη, ἢ ὅποια ἐναργέστατα
 εἶναι ὑπερμερῆς διὰ κάθε ἐκκυσιότητα, θέλησιν, καὶ ἐ-
 λθέθειαν, ὅλα ἢμπορῶν νὰ λεχθῶν φύσει ἀναγ-
 καῖα, καὶ ὑπεκείμενα εἰς νόμους ἀμεταβλήτους.

Ὅμως εἶναι νὰ θαυμάσῃ τινὰς πῶς οἱ Στωϊκοὶ,
 καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι παρεσβόταν τῆς εἰμαρμένης (οἱ ὁ-
 ποῖοι ἢ τοιαῦτο ἔπαρεπον ἀναγκαιῶς νὰ εἶναι ὅλοι ὁ-

λικόφρονες) να μὴ αἰδανθῶν με καθαρὰς πείρας εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τῶ ἐκκυσίωτα, τῶ θέλησιν, καὶ τῶ ἐλδοθερίαν· πῶς να μὴ συμπεράνεν ἄπο τῆτο, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ ἡ θέλῃσα, ἡ ἐκκυσία, ἡ ἐλδοθερία, ὅπῃ αἰδανθῶνται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἔωρεπε να εἶναι ἕξφορος ἄπο τῶ ὕλλῳ τῶ ἐσπρημύλλῳ ἀναγκαίως ἄπο κάθε ἐκκυσίωτα καὶ ἐλδοθερίαν, καθῶς καὶ ἄπο κάθε νόησιν· καὶ πῶς ἄπο τῆτο να μὴ φθάσεν να γνωρίσεν, ὅτι ἡ νοητὴ ἀρχὴ, ἡ δημιουργὸς καὶ διοικήτρια τῶ παντός, ἔωρεπεν ὡσαύτως να εἶναι ἐλδοθερία, καὶ τὸσον φειασότερον ἐλδοθερία, ὅσον φειασότερον εἶναι ἀνεξάρτητος ἄπο τῶ φράγματα, ὅπῃ εἰς αὐτῶ ὑπόκεινται.

Ἡμεῖς, ἀφ' ἑ ἀπεδείξαμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τῶ ὑπαρξίν αὐτῆς τῆς νοητῆς καὶ ἐλδοθερίας ἐσίας, τῆς ἕξφορητικῆς καὶ πάντα ἄπο τῶ ὕλλῳ, ἡ ὁποία αὐτῆ ὑπαρξίς θέλει μᾶς χρησιμώσει ὡς μία κλίμαξ ἕξ να ἄποδείξαμεν παρομοίως καὶ τῶ ὑπαρξίν τῶ ἀκρῶς νοητῆ καὶ ἐλδοθερίας ὄντος, ὅπῃ εἶναι ὁ Θεὸς, νομίζομεν ἀνωφελές να ἀναιρέσωμεν με φειασότερα τῶ ματαίῳ δόξαν τῆς εἰμαρμένης.

Θέλομεν εἰπῆ ὡς τὸσον, ὅτι ἡ ὕλη ὡς ἀδρανὴς καὶ καθ' ἑαυτῶ ἀργὴ, εἶναι, να, ὑποκειμένη εἰς νόμους ἀμταξέπτως, νόμους ὅμως φροσρηχομύως ἄπο τῶ ἐλδοθερίαν θέλησιν τῶ ὑπερτάτε δημιουργῶ, ὁ ὁποῖος ἡμπορεῖ να τῆς μεταβάλλῃ ὁπόταν θέλησῃ, καὶ ὅχι ἄπο ἐσωτερικῶ ἀνάγκῳ τῆς φύσεώς τῆ. Ὅσον ἕξ τὰς πνευματικὰς ἐσίας θέλομεν εἰπῆ, ὅτι ἕξ τῶ ἐκκυσίωτα τῶ ζῶων, καὶ ἕξ τῶ ἀπο ἀνάγκης ἐλδοθερίαν, καὶ τὸν λόγον τῶ ἀνθρώπων δεῦν ἡμπορεῖ να ἀμφιβάλῃ, φῶδ᾽ ἐκεῖνος ὅπῃ θέλει να ἀρνηθῆ τῶ ἐσωτερικῶ ἀἰθῆσιν, καὶ να κλείσῃ τὰ μάτια ὅπῃ ταῦτ᾽ ἕξ να μὴ βλέπῃ.

Περὶ τῆς μοναδικῆς ἔκ καθολῆς Οὐσίας.

Αλογωτέρα ὑπὸ ὅλας, καὶ πλέον ἐναντία εἰς τὴν κοινὴν γνώμην, εἶναι ἡ δόξα τῆ Ἐκκοφάνεως, καὶ τῆ ἄλλων πρώτων Ἐλεατῆρ, ἡ ὁποία μὲ τὸ νὰ ἀνεκαι- νίδη, καθὼς εἴπαμεν, εἰς τὸν ἀπέρασμιλὸν αἰῶνα ὑπὸ τὸν Βενέδικτον Σπινόζα, παρὰ νομικῶν ὑπὸ αὐ- τὸν Σπινούζισμός.

Φθαίνει νὰ ἀφαιρήσῃ τινὰς τὴν διωκενὴν κατάχρη- σιν τῆ ὄρων, εἰς τὴν ὁποίαν θεμελιώνει μάλιστα ὁ πελοταῖος ἔπος αὐτῶν τὴν δόξαν, καθὼς ἐξαίρετα ἔκαμιν ὁ Ἀββα Κονδουλιάκ (εἰς τὴν πρῶτῃ Συστη- μάτων Πραγματειῶν τῆ Κεφ. 10.), δεῖ νὰ γνωρίσῃ φανερά τὸ ψεῦδος, καὶ τὴν ἀνοησίαν.

Διιχυρίζεται ὁ Σπιζόνας, ὅτι εἰς τὸν κόσμον ὑ- φίσταται μίᾳ μόνῃ οὐσίᾳ ἀδιαίρετος καὶ ἀναγκαία, τὴν ὁποίαν τὴν ὀνομάζει Θεόν, καὶ τῆς ὁποίας καθαρὰ καὶ ἀπλᾶ καὶ ἀναγκαίαι ἔσοποιήσεις λέγει, ὅτι εἶναι ἔλα τὰ ὄντα, ὅπε ἡμεῖς θεωροῦμεν ὡς ἄλλας τόσας δεκαεπιμέρας καὶ χρωμασὰς οὐσίας.

Τί κάμνει λοιπὸν, δεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν τὸ ἀπο- πον; Ἀρχίζει νὰ λέγῃ εἰς τὸν Γ'. Οὐρισμὸν τῆς Ἡ- θικῆς τῆ Ἰπὸσασιν ἐνοῶ ἐκεῖνο, ὅπε εἶναι εἰς ἑαυ- τὸ, καὶ κατανοεῖται δι' ἑαυτοῦ, ὁ ἔστιν ἐκεῖνο, τῆ ὁποίας ἡ ἰδέα δεῖ νὰ χηματιδῆ, δεῖ χρειάζεται τὴν ἰδέαν ἐνός ἄλλο παράγματος. Ἀκολουθεῖ νὰ λέγῃ εἰς τὸν Δ'. Οὐρισμὸν Κατηγορημῶν ἐνοῶ ἐκεῖνο, ὅπε ὁ νῦν ἀφασαίνει ὡς συλλεγῶν τὴν τῆς ὑποστάσεως οὐσίαν. εἰς τὸν Ε'. Τρόπον ἐνοῶ τὰ πάθη μιᾶς ὑποστάσεως, ἡ ἐκεῖνο, ὅπε εἶναι εἰς ἕνα ἄλλο παράγμα, δεῖ τὸ ὁ- ποῖόν κατανοεῖται καὶ εἰς τὸν Σ'. Θεὸν ἐνοῶ ἕνα ὄν ὑπολύτως ἀπειρον, ὁ ἔστι μίαν ὑπόσασιν, ἡ ὁποία πρῶτῃ λαμβάνει ἀπερα κατηγορήματα, ὑπὸ τὰ ὁποῖα

κάθε εἶδος ἀπὸ μίαν ἐπίαν αἰδίον καὶ ἀπελόγητον. Προθέτει διαφορά αξιώματα, τῆς ὁποίων τὸ πρῶτον εἶναι τῆτο. Κάθε πρᾶγμα, ὅπερ εἶναι, εἶναι εἰς ἑαυτὸ, ἢ εἰς εἷς ἄλλο.

Με ταύτῃ τῷ προϋποθέσει τῆς ὀρισμῶν, καὶ αξιωμάτων ἀρχίζει νὰ διιχυρίζεται εἰς τῷ Ε'. Πρότασιν, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑφίστανται εἰς τῷ Φύσιν δύο ὑπόστασις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπίας, ἢ ἐνός καὶ τῶ αὐτῷ κατηγορήματος· ἐπεὶ δὲ δὲν ἠμπορεῖσε, λέγει, νὰ διακρίθῃ ἢ μία ἀπὸ τῷ ἄλλῳ, καὶ δὲν ἠδελαν εἶναι πρὸς μία μόνη ὑπόστασις· ὡς αὐ νὰ μὴ ἐφθάνῃ ἢ ἀριθμητικῆ διακρίσις νὰ διακρίθῃ δύο σαφῶν ὑδάτος τῆς αὐτῆς ἐπίας, εἰς τὸ νὰ διακρίνωται ἢ μία ἀπὸ τῷ ἄλλῳ, ἢ μία νὰ μὴ εἶναι ἢ ἄλλη, καὶ νὰ εἶναι δύο, καὶ ὄχι μία.

Ἀπὸ τῆτο συμπεραίνει εἰς τῷ ΙΔ. Πρότασιν, ὅτι εἰς τῷ Φύσιν δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι, μήτε νὰ κατανοηθῇ ἄλλη ὑπόστασις ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐπεὶ δὲ ὡς αὐ ὅπερ ὁ Θεὸς ἐξέχει (λέγει) μίαν ἀπειρίαν κατηγορημάτων (προσόντων), ἢ ἐπίων, ὁποιαδήποτε ἄλλη ὑπόστασις ἔπρεπε νὰ ἐξελάβῃ κάνα εἶδος ἀπὸ τὰ προσόντα, ἢ ἀπὸ τὰς ἐπίας, ὅπερ εἶναι εἰς τὸν Θεόν· ἠδελαν εἶναι λοιπὸν δύο ὑπόστασις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπίας, ἢ ἐνός καὶ τῶ αὐτῷ κατηγορήματος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀτοπον.

Ἐν οἷς προϋποθέσει πρῶτον ὅτι αὐτὸς ἐσυμπεραίνει εἰς τὸν ε'. Οἰσμόντε ὅτι ὁ Θεὸς ἐξελαμβάνει μίαν ἀπειρίαν κατηγορημάτων, ἢ ἐπίων, ὅμως δὲν τὸ ἀπέδειξε· δὲν ἀπέδειξε μήτε ὅτι ὁ Θεὸς ἐξελαμβάνει εἰς ἑαυτὸν ὅλας τὰς δυνατὰς ἐπίας, καὶ ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ κατανοηθῇ κάμμία ἐπία ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν· μήτε ἐξήγησε ποτὲ σαφῶς τί πρέπει νὰ ἐννοήσῃ τινὰς, ἢ τί πρᾶγμα ἐννοεῖ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐπὶ ἐπίαν.

Δεύτερον, ὅτι αὐ μία ὑπόστασις εἶχε μίαν ἀπὸ τὰς ἀπείρους ἐπίας, ὅπερ εἶναι εἰς τὸν Θεόν, δι' αὐτὸ
τῆτο

τῷ δι' ὅτι ἔχει μίαν μόνω, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ Θεὸς ἔχει ἀπείρους, ἢ θεῶν εἶναι πᾶντῃ δεκτικὴ ἀπὸ τὸν Θεόν· καὶ ἔτι τῷ ἰδίῳ ἐδικλυῖτε ἀρχῇ δεῦν ἢ θεῶν εἶναι κἀνείας λόγος νὰ τῷ συγχῆν μὲ τὸν ἴδιον Θεόν, καὶ νὰ διιχυρίζηται ὅτι πρέπει νὰ συγκροτήσῃ μὲ αὐτὸν μίαν μόνω ὑπόστασιν.

Μ' ὄλον τῷ ἀπὸ αὐτῷ τῷ ψαυθῇ προτάσιν ἐγάζει μίαν ἄλλω, ὅπῃ εἶναι παρομοίως ψαυθῆς· ὅτι ὅλα ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι, εἶναι εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὅτι τίποτε δεῦν ἢ μπορεῖ νὰ εἶναι, μήτε νὰ νοηθῇ ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν. Εἰς ἀπόδειξιν τῆς ὁποίας Προτάσεως κάμνει καὶ μίαν προδηλον κατάχρησιν τῶν δύο Ορισμῶν τῶ Γ' καὶ Ε'. Διὰ τὴν ὥρισε τῷ ὑπόστασιν· ὅτι εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι εἰς ἑαυτὸ, καὶ κατανοεῖται δι' ἑαυτὸ, καὶ τὸν ἔσπον, ὅτι εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι εἰς ἄλλο, καὶ τὸ ὁποῖον κατανοεῖται, ἐν οἷς ἀκολούθησε τὰς ὁρισμῶν, ὅπῃ ἔδωκαν καὶ αὐτὰ καὶ οἱ Σχολαστικοί. Ὅμως οἱ Σχολαστικοὶ μὲ τὰς λέξεις· ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι εἰς ἑαυτὸ, ἢ νοῦσαν πᾶντῃ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔχει μίαν ὑπαρξίν ἰδίαν ἐδικλυῖτε, ἔξω ἀπὸ κάθε ἄλλο πᾶντῃ, καθὼς εἶναι μέταλλον, μία πέτρα, εἶναι δένδρον, εἶναι ζῶν, τὰ ὁποῖα ἔχεν καθ' ἑαυτὴν τῷ ὑπαρξίντε χωριστῶ, τὸ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ ἄλλο, εἰς καιρὸν ὅπῃ αὐτὸς μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις ἐνοεῖ ἐκεῖνο ὅπῃ ὑπάρχει δι' ἑαυτὸ· καὶ ἐντεῦθεν συμπεραίνει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μόνος ὑφίσταται δι' ἑαυτὸν, καὶ τῷ εἶναι ἢ μόνη ὑπόστασις, καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα πᾶντῃ μὲν ὑφίσταται δι' ἑαυτὰ, δεῦν εἶναι εἰς ἑαυτὰ, ἀλλὰ εἰς ἄλλα, καὶ καὶ τῷ δεῦν εἶναι ὑποστάσεις, ἀλλὰ ἔσπον ἐκείνης τῆς μοναδικῆς καὶ καθόλου ὑπόστασεως, εἰς τῷ ὁποῖαν ὑφίστανται, τῷ τ' ἔστι τῷ Θεῷ.

Ἰδὲ τίνι ἔσπον μὲ ψαυθεῖς ἀρχὰς, καὶ μὲ μίαν σιωχῇ κατάχρησιν ὄρων ἀετιπλεγμῶν εἰς μίαν σειράν προτάσεων φαινομένων ὅτι κρέμονται ἢ μία ἀπὸ τῷ ἄλλω, ἐφθασεν εἰς τὸ ἄτοπον συμπέρασμα

σμα " ὅτι ὅλαι αἱ ὑποστάσεις ἢ πνευματικαὶ ἢ σωματικαί, δὲν εἶναι ὑποστάσεις, καθὰ ἀπλοῖ ἔσοποι" ἢ μὲ τῆτο ὑποίξον ἔπειτα δρόμον εἰς τὸ νὰ θεμελιώσῃ, ὅτι ὅλα εἶναι ἀναγκαῖα, ἢ τίποτε δὲν εἶναι ἐλλείθερον· ὅτι ἢ ὁ ἴδιος Θεὸς εἶναι ὑποκείμενος εἰς μίαν ἀπόλυτον ἢ ἀμετακίνητον ἀνάγκην, ἢ νὰ προάξῃ ποικιλοτρόπως τὸν πανθεϊσμόν, καὶ τὴν εἰμαρμένην εἰς τὴν ἐχάτην ἀτοπίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς ἀληθινῆς Ἀρχῆς τῆ Κόσμου.

Αφ' ἑ ἐδείξαμεν πὰς διαφορὰς δόξας τῶ παλαιῶν Φιλοσόφων περὶ τῆς ἀρχῆς τῶ πραγμάτων, καὶ ἀπεδείξαμεν τὸ ψευδὸς τῶν, καιρὸς εἶναι ἤδη νὰ εἰπῆμεν τὴν ἀληθινὴν τῆς ἀρχῆς.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Κτίσεως τῆ Κόσμου.

Τὴν ἀληθινὴν ἀρχὴν τῶ πραγμάτων μᾶς τὴν ἐρμηνεύσαν ὁ Μωϋσῆς εἰς τὰ πρῶτα Κεφάλαια τῆς Γενέσεως, ἢ κοινὰ ὅτῃ αὐτὴ ἔχει ὡς πρὸς ἡμᾶς ἰόλιον ἐκείνῃ τὴν βεβαιότητα, ὅτῃ πρέπει νὰ ἔχεν αἱ θεῖαι Γραφαί, τῆ ἔσι τὰ ἀσφαλτὰ λόγια τῆ ἰδίας Θεῶ, ἔχει ἀκόμη ἢ μίαν πλήρη βεβαιότητα, ἢ ἐνάργειαν θεμελιωμένην ἐπάνω εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον.

Ἐπειδὴ ἂ. αὐ ὁ κόσμος δὲν ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆ, καθὼς ἀπεδείξαμεν, ἔπεται ἀναγκαῖως νὰ ἔλαβε τὴν ὑπαρξίντε ἀπὸ οὗα ὃν ὑφιστάμενον παρ' ἑαυτῆ, τῆ ἔσι ἀπὸ τὸν Θεόν.

Β'. Α'

Β'. Ἄν ὁ κόσμος πρὸ τῆς ὑπάρξεώς τε δὲν ὑφίστατο, ὅθεν ἦτον ἔδον, πρέπει ἀναγκάτως νὰ ἐκτίθῃ ἄπὸ τῆς μηδενός.

Γ'. Ἄν δὲν ἐκτίθῃ παρὰ Θεῶ ἀπ' αἰῶνος, καθὼς ἀπεδείξαμεν ὅτι ἀλόγως ἐπέσβουεν ὁ Ἀριστοτέλης, ἐκτίθῃ λοιπὸν ἐν χρόνῳ, καθὼς μᾶς βεβαιώνει ἡ Γνώσις.

Μοῖρα ἄρα νὰ ἰδῶμεν μόνον εἰς ποῖον χρόνον, καὶ μὲ ποῖον ἔροπον ἐκτίθῃ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς εἰς ποῖον χρόνον ἐκτίθῃ ὁ Κόσμος.

Διὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐκτίθῃ ὁ κόσμος, εἶναι ἀδιύατον νὰ προσδιοριθῇ μὲ ἀκρίβειαν.

Τὰ τιτανώδη (ἀσβεσώδη) ὄρη, τὰ ὅποια εἶναι πᾶ μὴ ὀπιθευμένα ἀλλήλοις, πᾶ δὲ μέμιγμένα μὲ τὰ γρανιτώδη καὶ λεπιδωτώδη· τὰ εἰλειώδη ἢ ξιφώδη, ἢ κρημνώδη ὄρη, τὰ ὅποια φαίνονται ὅτι συγκροτῆνται ἄπὸ ποταμείας ὑλίας· τὰ πορόδηλα σημεῖα τῆς ἄπὸ καιρῆς ἀμνημονούτης κρατήρων· ἢ ἐν τοῖς ὄρεσι πρόβασις τῆς στρωμάτων τῆς πότε μὴ ὀρίζοντικῶν, πότε δὲ ἐγκέκλιμμένων εἰς τὸν ὀρίζοντα, πότε χεδὸν καθέτων, καὶ πότε τελείως ἀνωμάτων, αὐτὰ ὅλα μᾶς δίδεν μόνον σημεῖα μεγάλων μεταβολῶν, ὅπερ ἠκολούθησαν εἰς τὸν κόσμον, χωρὶς ὅμως νὰ μᾶς δώσῃ κανεὶνὰ φῶς ἵνα νὰ προσδιορίσωμεν μῆτε πότε ἠκολούθησαν αὐταὶ αἱ μεταβολαί, μῆτε πόσος καιρὸς ἀπέρασε πρὸ τῆς νὰ ἀκολουθήσῃ.

Οἱ λογαριασμοὶ τῆς κατοίκων τῆς Ἰσπανικῆς Βετικῆς, ὅπερ εὐγανάω ἀπὸ ἕξ χιλιάδας χρονικὰ, τῆς Ἰνδῶν, οἱ ὅποιοι αἰεθμύσαν 6461 χρόνας ἀπὸ τὸν Βακ-
χον

χον ἕως τὸν Ἀλέξανδρον, τῆς Αἰγυπτίων, οἱ ὅποιοι διήχουρίζοντο νὰ ἔχεν 12, ἢ 15 χιλιάδων χρόνων ἰστορίαν, καὶ ἀπέδιδαν 18000 χρόνας εἰς τὰς βασιλείας τῆς Θεῶν, καὶ τῆς Ἡρώων τες, εἰς ἕξοπον. ὅπῃ ἀνεβίβαζον τὴν ἀρχαιότητά τες εἰς 30000 χιλιάδας χρόνας καὶ φθισιότερον, τῆς Καλδαίων, οἱ ὅποιοι καὶ τὸν Σικελιώτῃ Διόδωρον εἰς τὸν καιρὸν ἀκόμι τῆς Ἀλεξάνδρου ἐκαυχῶντο πῶς εἶχαν 473 χιλιάδων χρόνων ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, οἱ λογαριασμοὶ λέγω τῶν τῆς Ἐθῶν φαίνονται καὶ πάντα μυθῶδεις, ἔξω ἀν' ἐνοῦσαν δεῦρ χρόνον τὴν φερόδον τῆς Σελήνης, τὸ ὅποιον ἐκαμνω πολλοί, καθὼς μᾶς λέγην ὁ Μακρόβιος, ὁ Εὐδοξος, ὁ Βάρων, ὁ Διόδωρος, ὁ Πλίνιος, ὁ Πλάταρχος, καὶ ὁ ἱερός Ἀντιστίνος, ἢ καὶ μίαν μόνον ἡμέραν, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ ἐγένεταν μερικαῖς φοραῖς, καθὼς μαρτυρεῖ Παλαίφατος, καὶ Σκίδας.

Τὰ πλέον βέβαια τεκμήρια ἔφωπε νὰ τὰ λάβωμεν ἀπὸ τὰς Θείας Γραφᾶς, ὡς βιβλίον παλαιότερον ἀπὸ ὅλα ὅσα ἔχομεν, καὶ μίᾳς αὐθεντίας τῶντι ἀνώτερας ἀπὸ κάθε ἄλλο· ὅμως καὶ ἐδῶ πολλῶν διαφορῶν ἀλλοκομῆν μεταξὺ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν, καὶ τὸ Σαμαρείτιον κείμενον, καὶ εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς ἑβδομήκοντα· καὶ μάλιστα δεῦρ τὰς χρόνας, ὅπῃ ἀπέρασαν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕως τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἕως τὸν Ἀβραάμ· καὶ μήτε εἶναι εὐκόλον νὰ συμβιβαθῶν, μὲ ὅλον ὅπῃ κατεγίνηκαν πολλὰ εἰς τὸ Ἰνάλιος ὁ Ἀφεικανός, Διονύσιος ὁ μικρός, ὁ Εὐσέβιος, ὁ Ἅγιος Κύριλλος, Βέδας, Σκαλίγερους, Πεταύσιος, Οὐασέριος, Μερχαμ, Βάσιος, Πάγισ, Ριτζιόλις, Πεζρόν, Δεβινιόλ, Φρερέτ, Νότων, καὶ ἄλλοι πολλοί, εἰς ἕξοπον ὅπῃ ἐγίναν ἕως ἑβδομήκοντα διαφορὰ συστήματα Χρονολογίας, δεῦρ ἠμπόρεσεν ὅμως ἀκόμι νὰ ἰστοφασιῶν τὸ ὅποιον εἶναι τὸ ἀληθινόν.

Διὰ νὰ ἀναφέρωμεν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀξιολογώτερα, λέγομεν ὅτι ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕως τὴν ἄνοιξιν τῆς Χρυσῆς.

Ο' Σκαλίγερος αειθμει χρόνος	3950
Ο' Πεταύιος	3984
Ο' Ουσέριος	4004
Ο' Ριτζιόλης 2 ^η πὴν Βεργάταιν	4184
————— 2 ^η τῆς 70	5634
Ο' Ευσέβιος	5200
Οί Α' λφόνσεται Πίνακες	6934

Ανάμεσα ὅμως εἰς πόσω διαφωνίαν συσημάτων, ἡ Χρονολογία, ὅπως κοινότερον πὴν σήμεραν ἀποδέχονται (ἐπειδὴ πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν μίαν ἐξ τῶν νὰ συναφωμεν πρὸ Ἰσραεῖων), εἶναι ἐκείνη τῆ Ουσέριου.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆ Τρόπης, καθ' ὃν ἐκτίθη ὁ Κόσμος.

Μὲ ἄλλον τρόπον βέβαια δεῦν ἠμπορεῖσε νὰ κτιθῆ ὁ κόσμος, εἰμὴ ἀδραγόμενος ἐκ τῆ μὴ ὄντος. Ἐπειδὴ μὲ ὅλον ὅπως οἱ παλαιοὶ Φιλόσοφοι τὸ εἶχαν ἐξ ἀξιώμα, ὅτι ἐκ τῆ μηδενὸς δεῦν γίνεται, ἐξ τῆ ὁποῖον ἢ παρεδέχθησαν πὴν ἕλλω αἰδίων, ἢ ἀφ' ἐαυτῆς ὑπάρχεσαν· μὲ ὅλον τῆτο, ἐπειδὴ ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν, ὅτι ἡ ἕλλη δεῦν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρχη ἀφ' ἐαυτῆς, ἔπεται ἐξ ἀνάγκης ὅτι μίαν φοράν δεῦν ὑπῆρχε, ἢ ἐπομύως ἐκτίθη ἀπὸ τῆ μηδενὸς.

Μὲ ποῖον τρόπον ὅμως παρήγαγεν ὁ Θεὸς τὴν ἕλλη ἐκ τῆ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι, εἶναι βέβαια πρᾶγμα ἀκατάληπτον, ὡς πρὸς ἡμᾶς, μὲ τὸ νὰ εἶναι πολλαῦ ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ἐδικλῆμας δυνάμιν τὸ νὰ κάμωμεν τὴν ἀπὸ τῆ μηδενὸς, καὶ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀληθεύσαντες ὡς πρὸς ἡμᾶς ὅτι ἐκ τῆ μηδενὸς δεῦν γίνεται· ἡ ἀγνοια ὅμως τῆ Τρόπης δεῦν ἀναιρεῖ τὴν ἀλήθειαν τῆ πρᾶγματος, ὅποταν εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι

ὅτι τῆτο δυνῆ ἠμπορεῖσε νά εἶναι ἀλλέως, καὶ ὅτι ὁ κόσμος δυνῆ ἠμπορεῖσε νά ὑπάρχη ἀλλέως, ὡς ἀπερνῶντας δὲ μίας ἀπείρου διωαμέως, ἀπὸ τῆς ἀνπαρξίαν εἰς τῆς ὑπαρξίν, τῆτ' εἰσιν ἀπὸ τῆ μη ὄντος εἰς τὸ εἶναι.

Διὰ δὲ τῆς ποσότητι τῆ χρόνος, ὅπῃ ἐχρειάθη εἰς τῆτο, ἡ Γένεσις ἀναφέρει ἐξ ἡμέρας, ἀπὸ τῆς ὁποίας εἰς τῆς α'. ὁ Θεὸς ἐκτίσε τὸ φῶς, εἰς τῆς β'. τὸ σπέρμα, εἰς τῆς γ'. τῆς θάλασσαν, τῆς γῆς, καὶ τὰ φυτὰ, εἰς τῆς δ'. τὸν Ἡλιόν, τῆς Σελήνης, καὶ τὰ ἄστρα, εἰς τῆς ε'. τῆς ἰχθύας (ψάγια), καὶ τὰ πτηνά, εἰς τῆς ἐκτῆς τὰ τετραπόδα, καὶ τὸν ἀνθρώπον.

Καὶ ἐδῶ ὁμοίως διαφανῆν οἱ Συγγραφεῖς ἀν' αὐταὶ αἱ ἡμέραι ὡρέπη νά ἐννοηθῆν ἡμέραι ἀληθιναὶ καὶ φυσικαί, ἢ ὡς ἐκφράσεις μετὰφορικαί, καὶ ἡ κτίσις τῆ παντὸς ὡρέπη νά θεωρηθῆ ὡς ἡμοίωμη ἐν ἀκαρεῖ. Εἰς τῆτῳ τῆς τελευταίαν γνώμην φαίνεται νά κλίνῃ ὁ Γένεσις Λύγαστινός, καὶ βέβαια ἐκεῖνος, ὅπῃ ἠμπορεῖ μετὰ εἰς μόνον κίνημα βελήσεως νά κτίσῃ εἰς ἀπαγμα ἐκ τῆ μη ὄντος, ἠμπορεῖ μετὰ τὸ ἴδιον κίνημα καὶ κτίσῃ καὶ χιλιάδας καὶ μυριάδας, καὶ εἰς τῆτο δυνῆ χρειάζεται, ὡς μίας στιγμῆς. Μὲ ὅλον τῆτο ἠμπορεῖ νά ἐφανῆ εἰς τὸν Θεόν ἀρεσθὸν νά μεταχειριθῆ πραγματικῶς ἐξ ἡμέρας, ἠμπορεῖσθαι ἀκόμη νά τῆ ἀρεσθῆ νά μεταχειριθῆ καὶ ἐξ χρόνος, τίς ἠμπορεῖ νά τῆς ζήτησῃ λογαριασμὸν ὡς τῆς;

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Ἐπί τῆς τῆς τῆς Νεωτέρω περὶ τῆς μορφώσεως τῆς Κόσμου.

Εἰς ἀπὸ τῆς δυσκολώτερα ζητήματα εἶναι καὶ ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνηκολήθησαν μερικοὶ τῶν νεωτέρων

ρων φιλοσόφων, ἅτ' ἐὰν καταλάβω με ποίως ἔσται
διέταξεν ὁ Θεὸς τῷ τῷ μεγάλῳ μηχανῶ, καὶ
ποιῶν ἀπὸ τὰ μέρη τῆς ἐδημιούργησε πρῶτον, καὶ ποιῶν
ὑστερα.

δ. Α'. Ἐπίθεσις τῆς Καρτεσίς.

Ο Καρτέσιος ἐφαντάθη τὸ πλατύτερον καὶ θρασύτε-
ρον σύστημα πρὸς τῆς χηματισμῶ τῆς Κόσμου. Αὐτὸς
θέλει α'. Ὅτι ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἀρχὴν ἔκαμψεν εἷς αὐ-
τολοῦν ἀπείρη ἐκτάσεως, τῆς ὁποῖα τὰ πέρατα ἔσθ' ἡμ-
πορῶν ἐὰν πέσαν εἰς κατάληψιν, ὅλον ὅμως ὁμοιό-
μορφον, ὅλον διηρημένον εἰς κύβους μικροτάτους, καὶ αὐ-
τὸς τῶς κύβους ἐφαρμόζοντας εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, χω-
ρὶς τὸ πρῶτον κενόν, ἢ ἄλλοιμα. β'. Ὅτι εἰς
καθ' εἷς ἀπὸ αὐτῶς τῶς κύβους ἐνέθηκε δύο κινήσεις,
μὴν πρὸς τὸν ἴδιον ἄξονα, καὶ ἄλλω δυνάμει ἑξίγυρα
εἰς εἷς κενόν κοινόν· καὶ ὅτι τόσα κέντρα ἐδιώρισεν,
ὅσα ἔπρεπε ἐὰν εἶναι τὰ ἄστρα, οἱ κομῆται, καὶ οἱ
πλανῆται. γ'. Ὅτι ἀπὸ τὴν πρὸς τὰ ἴδια κέντρα πε-
ριστροφῶν αἱ γωνίαι τῶν κύβων τῶν ἐσωτέρων ἐφθισαν,
καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐξηγήθησαν δύο εἴδη ὕλης, μία ἁ-
φανῆς, ἢ ὁποῖα ἐξηγήθη ἀπὸ τῶν λεπτοτάτων κοινῶν
αὐτῆς τῆς συλλήψεως, τῶν ὁποῖων τῶν ὀνομάζει
πρῶτον σοιχείον· καὶ ἄλλη ἀντίτυπος συγκεκοτημένη
ἀπὸ τὰ σφαιρίδια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμεταβάλλθησαν οἱ
κύβοι, ἀφ' ἧς ἐσωτέριον αἱ γωνίαι τῶς, τῶν ὁ-
ποῖων τῶν ὀνομάζει δεύτερον σοιχείον. δ'. Ὅτι τὰ
μέγιστα τῶν δούτερον σοιχείων, ἀποκρίνεται ἅτ' ἡς δυνάμεις
κινήσεως μὴν μεγαλιτέρων δυνάμειν κενόφουγα, ὡ-
θησαν πρὸς τὸ κέντρον τὰ μέγιστα τῶν πρῶτων σοιχείων,
καὶ ἅτ' ἐπὶ εἰς τὸ κέντρον τῆς καθ' ἑαυτῆς δυνάμει ἐχηματί-
θησαν ὡς ἄλλοι τόσοι Ἡλιοί. ε'. Ὅτι ἀδυνατίζων-
τας ἢ κινήσεις εἰς μερικὰς δυνάμεις, τὰ μέγιστα τῶν δούτε-
ρον σοιχείων ἔπεσαν πάλιν πρὸς τὸ κέντρον, καὶ ἐκο-
νία.

κίεσαν εκείνης τῆς Ἡλίας, οἱ ὁποῖοι δὲ αὐτὸ ἐμπαβάλθησαν εἰς πλανήτας, καὶ κομήτας. 5. Ὅτι ἡ ἀδυναμία κινήσεως τῆς διωγῶν τῆς πλανητῆς ἔκαμψεν αὐτῆς τῆς πλανήτας νὰ καταπωθῆν εἰς τὴν μεγαλητέραν κίνησιν τῆς διωγῶν τῆς ἀληθινῶν Ἡλίαν, καὶ νὰ ἀναγκασθῆν νὰ γυρίσῃ ὀλόγυρα εἰς αὐτῆς καὶ ἀφ' ὧν ἀποστάσεις, καὶ τὴν ἀφ' ὧν πυκνότητάς· ἐπειδὴ οἱ μακρότεροι ἐπλησίασαν περισσότερο εἰς τὸ κέντρον, ἕως ὅτ' ἴσθαι εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἠλιακὴν δύνωσιν ἕνα φῶμα (δὲ νὰ εἰπῶ ἔτι) πυκνότητος ἴσον μὲ τὸ ἑδικόν τας, καὶ οἱ πυκνότεροι δὲ αὐτὸν τὸν λόγον ἐσάθησαν μακρότερα ἀπὸ τὸ κέντρον. 6. Ὅτι οἱ Κομήται εἰς ἐναντίας ἀφ' ὧν εἰσὶν δὲ τῆς ἐφαπτομένης τῆς διωγῶν, ἀπερνῶν πάντοτε ἀπὸ μίαν δύνωσιν εἰς ἄλλήν εἰς τὸ ἀπειρον διάστημα τῆς ἕραν.

Τὸ ψεῦδος ὅμως τῆς τῆς συστήματος τὸ ἔδειξαν πληρέστατα φῶτον ὁ Νάτων, ἔπειτα καὶ ἄλλοι φησὶμοὶ Ἀστρονόμοι, ὑποδείχνοντας ὅτι αἱ δύνωσιν τῆς Καρτεσίας ἀντίκεινται ἐκ ἀφ' ὧν εἰς τῆς ἀληθινῶν κινήσεως τῆς ἕρανίων σωμάτων. Ἡμεῖς φησὶ τῆς ἀναφερόμεθα εἰς ἐκεῖνο, ὅτ' εἰπω πληρέστατα ἐπάνω εἰς αὐτὸ οἱ Νάτωνιοι (1), καὶ λέγομεν μόνον ὅτι δὲ νὰ καταβάλλῃ τινὰς καὶ κράτος τῆς τὸ σύστημα, φθάνει καὶ νὰ τὸ θεωρήσῃ μόνον εἰς τὴν φῶτῳ ἀρχῆς.

Ἐπειδὴ αὖ ἡ ὕλη εἰς τὴν ἀρχῆν ἦτον διηρημένη εἰς τῶν κύβους, καὶ αὐτοὶ ὅλοι ἦτον συμπεπτόμενοι ἀλλήλων, χωρὶς κανένα ἀέριον, καὶ ὅλοι ἐντελῶς ἕρεσι καὶ ἀδυσχέρητοι, ἡ ἀφ' ὧν κίνησις ἦτον ἀπολύτως ἀδυναμίας εἰς αὐτῆς τῆς κύβους. Ἀνίσως ἕνα κινῶν ἦτοιν εἶναι γεμάτων κύβους (μικρῶν ἢ μεγάλων)

(1) Φθάνει νὰ ἴδῃ τινὰς ἐκεῖνο ὅτ' εἰπω περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως ὁ Δαλαμπέρτ εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς Φραντζῆς. Ἄρθρ. Tourbillons, ἦτοι Δύνωσιν.

γάλης δὲν μᾶς μέλει) εἰς ἄλλοπον ὅπῃ νὰ ἐφαρμό-
ζονται καὶ πάντα ὅλοι εἴνας μὲ τὸν ἄλλον, χωρὶς
κάνενα κενόν, ἢ ἐξάλειμμα, ἄς ἐνοπίαζαν. ὅλοι οἱ
Καρτεσιανοὶ εἶχ' νὰ κάμνεν κάνενα ἄπο αὐτὲς τῆς κύ-
βης νὰ κινήθῃ ποτὲ ὡρὶ ἐαυτόν. Λοιπὸν ἀφ' ἑ ἀφαι-
ρεθῆ τὸ δυνατὸν αὐτῆς τῆς πρώτης κινήσεως ἄπο τῆ-
τες τῆς κύβης, βλέπει καθ' εἴνας ὅτι ἀφαιρῆνται καὶ
ὅλα τὰ λοιπά.

Δ. Β'. Υ' πόθεσις τῆ Βερμέτε, ἔ Βίρωπος.

Ⓢ ωμᾶς Βερμέτες ὁ Ἀγγλος ἐθεοορίσθη μόνον εἰς
τὸ νὰ φανταθῆ μίαν νέαν θεωρίαν ὡρὶ τῆ χηματο-
σιμῆ τῆς γῆς (Theoria Tellutis sacra). Αὐτὸς δι-
αχειρίζεται ὅτι ὁ Θεὸς ἐκτίσεν τῆς ἄλλης Πλανήτης
πολύ ἤδη ποροτήτερα ἄπο τὴν Γῆν, ὁμοίως καὶ τὸν
Ἡ'λιον, καὶ τὰ Ἄστρα, καὶ τὰ ἔβαλεν ὅλα εἰς τὴν τά-
ξιν τῆς· καὶ ὅτι θέλωντας τέλος πάντων νὰ κάμη τὴν
Γῆν, ἔκαμε ποροτήτερα εἴνα μέγαν ὄγκον ὕλης διηρη-
μῆς εἰς μέρη διαφορῶν εἰδῶν, καὶ ὅτι ἀνακαπόνοντας
αὐτὰ τὰ μέρη, ἔκαμην ὅπῃ τὰ βαρύτερα καὶ σερεώτερα
νὰ συμαχθῆν εἰς τὸ κέντρον, εἴδα ἐχημάτισαν τὴν
καρδίαν (εἶχ' νὰ εἰπῶ ἔτζι) τῆς Γῆς, καὶ τὰ ῥόυσα
νὰ πλέεν ἔγύρω εἰς αὐτό. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ῥόυσα
μέρη, τὰ παχύτερα καὶ ἐλαιώδη ὡς κρφότερα, ὄγνη-
καν ἀπὸνω, καὶ ἐχημάτισαν πρῶτα μίαν μαλακὴν ἐ-
πιδερμίδα (πετζαλῆδα), ἢ ὁποία μῆ ταῦτα ἐπῆ-
γε χονδρῶντας καὶ σκληραίνοντας. Μὲ τῆτο ἢ ἐπιφά-
νεια τῆς Γῆς κατ' ἀρχὰς ἦτον ὄλη λεία, ἀπαλωτάτη
καὶ ἀφορωτάτη· ἐπειδὴ ἐζωογονῆνταν ἄπο τὸν Ἡ'λιον
καὶ ἐνοτίζενταν ἄπο τῆς ἀφθόνης ἀτμίδας τῆς ὑπο-
γείης θαλάσσης. Μὲ τὴν πολυκαιρίαν ὁμοῦς ἐπικρα-
τῆσας ἢ ὑπερβολικὴ θερμὴ τῆ Ἡ'λίου ἔσκασεν (ἢ
ἐπιφάνεια τῆς γῆς) εἰς πολλὰ μέρη, ὄγνηκαν ἄπο
κάτω ἄπο τὴν γῆν τὰ νερά, ὅπῃ τὴν ἐπλημμύρι-
ζαν

ζαν ὄλλω, καὶ ἐπαρξάνθησαν ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ Γένεσις εἶπε κατακλισμὸν· καὶ ἄπο αὐτῷ τῷ καταστροφῷ ἔπειτα ἐξηγήθησαν αἱ ἤπειροι, καὶ τὰ νησῖα, καὶ τὰ ὄρη, καὶ ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀνωμαλίαι, ὅπερ τώρα βλέπομεν.

Ὅτι ὁ Ἡΐλιος, καὶ τὰ Ἄστρα, καὶ οἱ Κομήται, καὶ οἱ Πλανῆται ἐκτίθησαν πολὺ προτίτερα ἄπο τῷ Γῶ, ἦταν δόξα καὶ τῷ Γαλιέλου καὶ τῷ Βίβωνος· καὶ ὅτι ἡ Φωτογραφία τῷ Μωϋσέως ἂποτείνεται μόνον εἰς τὸν χηματισμὸν τῆς Γῆς. Μάλιστα καὶ αὐτὸ τὸ σύμβολον τῆς Γῆς ἔγινεν εἰς τῷ ἀρχῷ μαζί με τὸν ἕρανόν, εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο ἀναφέρεται κατ' αὐτὸν τὸ, “ ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἕρανόν καὶ τῷ γῶ. “ Ὁμῶς αὐτὴ εἰς τὰς ἀρχὰς ἦταν φωτισμένη ἄπο μίαν ἀτμοσφαῖραν τὸσον πυκνῶ, ὅπερ τὸ φῶς δὲν ἤμπορεῖσε νὰ διαπεράσῃ, ὅθεν “ καὶ σκότος ἐπέκειτο ἐπάνω τῆς ἀβύσσου “. Κατ' ὀλίγον ὀλίγον ὁμῶς ἀρχισε νὰ διαπερνᾷ τὸ φῶς, καὶ διὰ τῆτο λέγεται ὅτι τῷ πρώτῳ ἡμέραν, (ἡ ὁποία ὁ Βίβων διίχουρίζεται πῶς πρέπει νὰ ἐνοητῆται διὰ τὴν αἰῶνα χρόνον) ὁ Θεὸς ἔκαμε τὸ φῶς· τῷ δευτέρῳ, ἢ τὸν δευτέρου χρόνον ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐμάνθητο φωτιστότερον, εἰς τρίτον ὅπερ ἀρχισε νὰ φαίνεται τὸ στερέωμα· τῷ τρίτῳ, ἐσκληρωθή ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς, ἄπο τῷ ὁποίῳ διεχωρίθη τὸ ὕδωρ, ὅθεν “ καὶ ἠφθῆ ἡ ξηρὰ. “ τῷ τετάρτῳ, μετὰ τὸ νὰ ἐκαθάρισεν μετὰ τελειότητα ὁ αἶρ, ἐφανήσων καθαρά ὁ Ἡΐλιος, ἡ Σελήνη, καὶ τὰ Ἄστρα, καὶ διὰ τῆτο ἡ Γένεσις λέγει ὅτι ἐκτίθησαν τῷ τετάρτῳ ἡμέραν· τῷ πέμπτῳ ἔκτισεν ὁ Θεὸς τὰ πτηνὰ εἰς τὸν αἶρα, καὶ τὰς ἰχθύας εἰς τὰ ὕδατα· τῷ ἕκτῳ τέλος πάντων, ἀφ' ἧ ἐσκληρωθή ἡ Γῆ καλὰ, ἔκτισεν εἰς αὐτῷ τὰ τετράποδα, καὶ τὸν ἀνθρώπου.

Ὅσον διὰ τὸν κατακλισμὸν αὐτὸς διίχουρίζεται πῶς ἐπαρξάνθη ἄπο τῆς Κομήτης, ὁ ὁποῖος ἀπερνώντας πλησίον ἄπο τῷ Γῶ, ἐσήκωσε μετὰ τῷ ἔλξιν τε τὰ νερά, καὶ ἐπαρξάνθη μίαν μεγάλην πλημμύραν, ἡ ὁποία ἐχύθη καὶ πάλιν ἐπάνω εἰς τῷ Γῶ, εἰς τὸν ἴδιον

ἴδιον κερὸν ὅπῃ αἱ πάμπολαι ἀτμίδες τῆς ἕρας τε, αἱ ὁποῖαι ἐμανώθησαν, καὶ ἔπεσαν κάτω εἰς ραγδαίαν βροχλήν. Ἀπὸ αὐτῆ τῆς καταστροφῆς διίχθειται, ὅτι ἐξηγήθησαν καὶ τὰ βενά, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀνωμαλίαι εἰς τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, τῆς ὁποίας τῆς ὑποθέ-
τει καὶ αὐτὸς ὅτι ἦτον προτιτέρα ὀμαλή καὶ λεία.

Αἱ ἔκταρα (παρεξηγήσεις), ὅπῃ οἱ Συγγρα-
φεῖς ἔποι καὶ οἱ δύο δίδεν εἰς τὸ ἱερὸν Κείμενον τῆς
Γραφῆς, ἐν ᾧ διίχθεινται πῶς τὸ ὄξυγον, εἶναι
ποροδιόταται, ὅθεν μῆτε εἶναι χεῖρα νὰ τὰς ἐκθέ-
σωμεν. Πρὸ πάντων ἡ ἰσότης τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς,
καὶ ἡ ἀπῆξία τῆς βενῶν πῶς ἡμπορῆν νὰ συμβιβα-
θῆν μὲ τὰς τέσσαρας μεγάλας ποταμῆς, ὅπῃ εὐγαι-
ναν ἄπο τὸν γῆινον Παράδεισον; Πῶς νὰ καταλάβω-
μεν τὰς ποταμῆς χωρὶς τὰ βενά, ἄπο τὰ ὁποῖα ἔ-
πρεπε νὰ ἔχεν τὰς πηγὰς, καὶ τῆς ἀναγκαίαν ἐπι-
κλισιν (κατήφορον), εἰς τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ἔ-
χεν;

Δ. Γ'. Ὑπόθεσις τῆς Μπερῶν.

Ο Κόντης Μπερῶν, ἀνὴρ φαντασίας θερμοτάτης,
ὅσον ἠθέλησε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς Ἑγγλέζους. Ὑ-
πέθεσε καὶ αὐτὸς καὶ Ἡλίους, καὶ Ἄστρα, καὶ Πλανήτας,
καὶ Κομήτας κτισμῆς πολὺ προτιτέρα· ἔπλασε καὶ
αὐτὸς τὰς Κομήτας παίζοντας, μὲ ἔσπονον ὅμως πολ-
λὰ ἔξοφρον.

Αὐτὸς ὑπέθεσεν ὅτι εἷας Κομήτης ἐλκόμενος μὲ
σφοδρότητα, ἐπῆγε καὶ ἐκτύπησεν εἰς τὸν Ἡλίον· ὅ-
τι ἡ ὀρμὴ αὐτῆ τῆς κτύπε ἀπέκοψεν ἄπο τὸν Ἡλίον
εἷνα κομμάτι ὕλης πεπυρακτωμένης· ὅτι ἡ κίνησις
τῆς ῥίψεως, ὅπῃ αὐτὸ τὸ κομμάτι μὲ τῆτον τὸν ἔσ-
πον ἔλαβε, συνημμένη μὲ τῆς ἔλξιν τῆς Ἡλίου, τὸ
ἀνάγκασε νὰ κινήται ὡς αὐτὸν· ὅτι τὸ κτύπημα
ξεκολλῶντάς το ἄπο τὸν Ἡλίον, τῆ ἔδωκε μίαν κίνη-

σιν ωεισροφικῶν ωει τῷ ἄξονάτῃ, ὅς αἰτίας τῆς ὁποίας ἡ πεπυρακτωμένη αὐτὴ ὕλη ἔπαρτε νὰ λάβῃ τὸ σφαιροειδὲς σχῆμα, ὅπῃ ἔχει καὶ τὸ παρὸν ἡ Γῆ· ὅτι μακρυῶντας ἀπὸ τὸν Ἡλίον αὐτὸ τὸ κομμάτι, ἐκρύωσε κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὴν ἐπιφανείαν, καὶ ἔγινεν ὀπίπδειον νὰ δεχθῆ, καὶ νὰ δεχθῆσιν ἐπαύω τὰ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· εἰς τὸ κεντρικὸν τὸ ὅμως δεχθῆσιν ἀκόμι καὶ τῶρα ἐκεῖνο τὸ ἀρχαῖον πῦρ, καὶ ἐντεῦθεν προέρχεται τὸ κεντρικὸν πῦρ τῆς Γῆς, τὸ ὁποῖον αὐτὸς καὶ ἄλλοι πολλοὶ τὸ καταφάσκου εἰς αὐτῶν· εἶναι ὅμως καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ὅπῃ τὸ ἀποφάσκου.

Τὸ ψεύδος ὅμως καὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἀποδείχεται ἀπὸ τῶν ἀδελφίσεων καὶ ἄλλων πολλῶν παραμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν παρωτοτύπων ὁρέων, καὶ μάλιστα τῶν γῆραιτωνδῶν, τὰ ὁποῖα δευὶ δίδου κἀνεὶα σημεῖον τῷ νὰ ἔλαβον ἀρχῶν ἀπὸ τὸ πῦρ, καθὼς ἀκολοθεύσε νὰ τῶν λάβου, ἀνίσως ἡ Γῆ εἰς τῶν ἀρχῶν δευὶ ἦτον ὡς μία ὕλη πεπυρακτωμένη, ἀλλὰ μάλιστα τὴναντίον ἡ κρυσάλλωσις τῆς δείχου ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὸ ὕδωρ.

Ἀλλὰ ἡθέλαμεν ἀποπλανηθῆ πολλὰ τῷ σκοπῷ μας, ἀνίσως ἀκολοθεύσαμεν ὅλας τὰς ὑποθέσεις, ὅπῃ ἀφοροὶ καὶ ἀφαφῶρες καιρὸς ωει τῷ χηματισμῷ μάλιστα τῆς Γῆς ἔκαμα (I). Θέλομεν ωειωειθῆ λοιπὸν εἰς τὸ νὰ ἀναφέρωμεν μόνον μερικὰς ἀπὸ τὰς πλέον νεωτέρας, αἱ ὁποῖαι αὐὶ ὄχι ἄλλο, ἔχου κἀν τὸ προνόμιον τῷ νὰ ἐρεῖδουται εἰς ἀφῶρα φαινόμενα, ὅπῃ μὰς χορηγεῖ ἡ προσεκτικὴ ἀδελφίσις τῆς παρέσις κατασισεως τῆς Γῆς.

§. Δ'.

(I) Λεῖβνίτις, Βοεδβάρδ, Ραῦ, Σγεζέρ, καὶ ἄλλοι.

§. Δ'. Ὑπόθεσις τῆς Βίλδ.

Ο Κύρ Βίλδ, Γενεραλ-καπιτανός τῆς μεταλλουργειῶν τῆς Ὀπικρατείας τῆς Μπέρνας, εἰς εὐα σοφώτατον Σύγγραμμα τοῦ τῆς ὀρέων τῆς Τοπαρχίας Αἴγλε (τῆ ὁποῖε ἡμπορεῖ τινὰς νὰ ἰδῆ μίαν τοῦ εὐλίφιν εἰς τὰ περὶ ὀπικρατειῶν καὶ τεχνῶν ἐπίλεκτα Συγγραμμάτια Τόμ. ΙΒ'. σελ. 185) ὁμιλῶντας λόγῳ παρεργον περὶ τῆς ἠχηματισμῆς τῆς ὀρέων, πορίθῃσι τὰς ἀποφῆ-
 ρήσεις τῆς σρωμάτων θαλασσίων κόγχων, ὅπῃ δὲ-
 ρῆσκον ἐπάνω εἰς τὰ βενά, ὅπῃ λέγονται Dent des
 Morcles, Dent du Midi, Meunran, Diablerets, ec.
 εἰς ὑψὺς τοῦ εὐκρίτερον ἀπὸ ὀκτὼ χιλιάδας ποδῶν ἐ-
 πάνω ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· καὶ ὡς αὐ-
 τὸ ὅπῃ εἶναι ἀκατάληπτον, ὅτι ἐξάθῃ ἐκεῖ ἐπάνω θα-
 λασσα, νομίζει ὅτι ἡ φλεβὰ τῆς Γῆς ἦτον κατ' ἀρ-
 χὰς ὀλη ὑπὸ κάτω εἰς ὕδατα, καὶ ὅτι τὸ πῦρ, ἢ τὸ
 ἡλεκτρικὸν ῥόδιον, ἢ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖονδῆποτε ἄλλο ὄν,
 ὅπῃ σπυρῆθῃ νὰ πορῆσκῇ τῆς σεισμῆς, ἀνασῆκασε
 κατ' ὀλίγον ὀλίγον τὰ σρωμάτια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦτον
 συγκρότημα ἢ ἐπιφανεία τῆς Γῆς, καὶ μετὰ τὸν τὸν
 ῥόδιον ἐχηματισε τὰ βενά.

Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν πρῶτῃν σρωματοποίησιν ὁ γε-
 νίτης ὡς βαρύτερος ἦτον ἀποκατὰ ἀπὸ ὄλα, καὶ φυ-
 σικὸν λόγον εἰς τὴν ἀνασῆκασιν ἐπῆρπε, λέγει, νὰ
 μείνῃ εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος, ἐπειδὴ τὰ ἐλαφρότερα
 σρωμάτια, ὅπῃ ἦτον ἐπάνω εἰς αὐτὸ, ἐπῆρπε νὰ πέ-
 σεν καὶ τὰ πλάγια, καὶ νὰ λάβῃν ἔπειτα ἐκεῖνας τὰς
 καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον κατὰ τῆς θέσεως, ὅπῃ βλέπο-
 μῃ εἰς αὐτά.

Τῶν ἀνωτάτων κόγχων σρωμάτων δίδει λόγον
 ὅτι τὰ σρωμάτια, ὅπῃ ἦτον ἐπάνω εἰς τὸν γεωίτιον,
 δὲν ἐπέσαν παντὸ καὶ ὄλα εἰς τὰς πλοῦρας τῆς νέων
 βενῶν, ἀλλὰ μερικὰ ἔμειναν εἰς τὰς κορυφάς.

Δὲν διήχουζεται μᾶλλον τῆτο, ὅτι ὄλα τὰ βενά

ἔλαβαν τὴν ἰδίαν ἀρχὴν, ἀλλὰ ὑποθέτει, ὅτι πολλὰ ἔγιναν ἀπὸ τὰ νερά, τὰ ὁποῖα ἔβλαπτον καὶ ἔκαμαν τὰς κοιλάδας· ὅμως εἰς τέτιαν, λέγει, πείρισαν τὰ νερά ἀπὸ ἔκαμαν ἄλλο, ὡς εἰ διαιρέσαν τὰς μεγάλας ῥάχεις, ὅπως εἶχον ἀνάσκησιν τὸ πῦρ.

§. Ε'. Ὑπόθεσις τῆ Βόρζα.

Βικνόντιος Βόρζας ὁ Βερονέζος, σοφώτατος Φυσιολόγος καὶ Χυμικός, καὶ κητώρ τῆς θαυμασίας ἀφροίσεως τῆς λιθοπεποιημένων ἰχθύων τῆ ὄρου Βόλκα, τῆ ὁποῖα θέλει ἐκδοθῆ ἐντὸς ὀλίγου ἢ ἰσορείᾳ, ἀνάμειψα εἰς αὐτὰ τὰ λιθοπεποιημένα ὄφθαλα ἔχει μερικὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀνήκον εἰς τὴν θάλασσαν τῆ Οὐαχέιτε, εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Βρασίλιας, εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Νέας Γῆς, κτ.

Πρὸς τὰς αἰτίας ἀφροίσεως ἤδη νεωστὶ εἰς τὸν ἴδιον τόπον πάμπολλα κόκκαλα τετραπόδων ζώων ἐνός ἔξαισις μεγέθους, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἥμισυ ἐνός κοκκάου ἀπὸ μὲν ἔχει μακρὸν βῆμα ποδῶν, καὶ ἡμίσεως.

Παρόμοια κόκκαλα ἰξόδρομου ὅτι ἀφροίσεως εἰς τὴν Σιβηρίαν, εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, εἰς τὴν Γερμανίαν, εἰς τὴν Τσρκίαν, εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἰς τὸν Ὀχίον πεταμόν, καὶ εἰς τὸν Χιλί· κόκκαλα, τὰ ὁποῖα ἐνομίζοντο παρρητέρᾳ ὅλα νὰ εἶναι ἐλεφάντων, ἢ ἰπποποσίμων, ἢ ῥινοκέρων· πολλὰ ὅμως ἀπὸ αὐτὰ, ὁ κύριος Χέντερ, κρινωντάς τα ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὸ χῆμα, νομίζει ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῆν εἰς ἄλλα εἶδη ζώων ἀγνώστων ἤδη, ἢ ἔξαισις (Ἐκλογὴ Συγγραμμάτων. Ἀξιολόγ. Μεδιόλανα Τόμ. Α' σελ. 96.).

Αὐτὰ τὰ κόκκαλα ἀφροίσκονται τὰ παλαιότερα τζακισμῶνα, καθὼς καὶ πολλὰ σώματα θαλάσσια, ὅπως ἀφροίσκονται εἰς τὰ βενά, καὶ μάλιστα τὰ μεγάλα ὄφθαλα,

ὄσρα, καὶ τὰ μεγάλα κέρατα τῆς Ἀμμάνος (ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἡ Φυσικὴ Ἴσορροπία δίδει εἰς μίαν κογχύλλω σπειροειδῆ, ἢ ὁποῖα δὲν δρέσκειται ὡδὸς λιθοπεποιμημένη, καὶ εἰς τὰς κόλπας τῆς γῆς), τῆς ὁποίων καὶ αὐτῆς εἶναι ἄγνωστος τὴν σήμερον ὁ τόπος τῆς ἡμέσεως.

Ἡ μετακόμισις τῶν τῆς σωμάτων ἀπὸ τὸ εἶνα μέρος τῆς γῆνης σφαίρας εἰς τὸ ἄλλο, δείχνει βέβαια μίαν μεγάλω μεταβολῶ· ἡ συνῆξις σωμάτων ἔσπον σκληρῶν, καὶ προσέτι ἡ δυνάμις, μὲ τὴν ὁποίαν ἔξεκόλλησαν ἀπὸ τῆς σκοπέλης τῆς τῆς κοράλια, τὰ ὄσειδα, καὶ ἄλλα λιθοφύται, ὅπῃ πῶρα δρέσκονται εἰς τὰ ὄρη. δείχνει ὅτι ἡ μεταβολὴ ἐσάθη φοβερὰ καὶ ὀρμητικώτατη.

Διὰ τὴν ἀνιχνύσθη τὴν αἰτίαν, ὡδαστρῆ (1) ὅτι εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς γῆνης σφαίρας ἔχομεν δείγματα κρατῆρων παλαιωτάτων. Σημεῖον ἀναμφίβωλον τῆς ὑφουδατώδης ἀρχῆς τῆς ποικίλων κρατῆρων εἶναι τῆτο, ὅπῃ δὲν δρέσκειται εἰς αὐτὰς ἀνοικτὸν τὸ σῶμα, ὅπῃ δείχνει τὸν τόπον τῆς ἐκβράσεως, ἀλλὰ εἶναι ὅλοι εὐρογγυλαίμηροι, καὶ σκεπασμένοι, καὶ σκεπασμένοι ὅσο τὸ εἶνα καὶ ἄλλο μέρος μὲ εὐρώματα συγκείμενα ἀπὸ θαλασσίας, ἢ τιτανώδης γαίας, καὶ ἐκφόρος κεκλιμῆσα, ἐνίοτε καὶ ὀριζοντικά.

Εἰς τὴν δυνάμιν καὶ βίαν λοιπὸν τῆς κρατῆρων τῶν ὑπὸνέμει τὴν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὅπισυμβᾶσαν ἀνάσθηκωσιν ἕως τὰ ὑψηλότερα ὄρη τῶσων σωμάτων, τῆς ὁποίων ὁ καθ' αὐτὸ τόπος εἶναι τὰ βαδύτατα κοιλώματα τῆς θαλάσσης· καὶ εἰς τὰ ὀρμητικώτατα ῥόματα, ὅπῃ ἔπρεπε νὰ ἠκόλυθησαν εἰς ἐκείνῃ τὴν φεικτὴν καταστροφῶν, ὅποδίδει τὴν σωτήριον, καὶ τὴν
ἀπὸ

(1) Περὶ τῆς καθόλου καταστροφῆς τῆς ὑδρογῆς Σφαίρας. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Π. Οὐράτιον Ῥόταν Δ. Δ. τῆς Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν εἰς τὴν Μαίτην.

Ἰπὸ τὸ εἶνα εἰς τὸ ἄλλο χεδὸν ἡμισφαίριον μετακόμισιν τῆ πλῆθους τῆς θαλασσίαν, καὶ πολλῶν γῆιναν σωμάτων, ὅπῃ εἰς τόσον ἀπωκισμῶνς τόπῃς δὲρῖσκονται· τῆς δυναμέως τῆς ὁποίαν ῥοδμάτων εἶνα τεκμήριον κατ' αὐτὸν εἶναι καὶ αἱ πολλαὶ καὶ πολλὰκις μεγαλώταται πέτραι, ὅπῃ δὲρῖσκονται κυλισμῶν καὶ σρογγυλωμῶν εἰς καὶ νῶτα ἀεφόρων βενῶν, εἰς τὰ ὁποῖα βέβαια δευ' αἰήκην, ὡς αὐ' ὅπῃ ποροδηλόταται εἶναι ἄλλῃς καὶ ἄλλοτείας φύσεως.

§. ς'. Ὑπόθεσις τῆ Π. Πίνῃ.

Ο Π. Δ. Ἐρμῆμέγιδος Πίνῃς δημόσιος Διδάσκαλος τῆς φυσικῆς Ἱστορίας εἰς τὰ Μεδιόλανα, καὶ ἀπὸ πολλῶν θαυμασίαν συγγραμμάτων γνωριμώτατος, ἐκτείνεται εἰς εἶνα πολλὰ πλατύτερον σύστημα. Αὐτὸς ἀναβαίνει ἕως τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς γῆς, ἀετέλλωντας εἰς αὐτῶν τρεῖς καταστάσεις ἀεφόρων, τὴν ἀρχικῆν, τῆς πρώτης ἀρχῆς, ὅπῃ ἔγινε κατόπι Ἰπὸ αὐτῶν, καὶ τῆς δευτέρας, ὅπῃ ἦλθεν ὕστερα Ἰπὸ αὐτῶν (τῆς πρώτης ἀρχῆς). Ὡς τόσον ἀπὸ τῆς δύο πρώτης μόνον ἕως τῶν ἐπραγματόθη (1), ἀφίνωντας καὶ ὁμιλήσῃ ἀπὸ τῆς τρίτης εἰς τὸ ἔξῃς.

Ὅτι τὰ πρώτοτυπα βενῶν καὶ μάλισα τὰ γεωιτώδη, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸ νὰ συγκροτῆν τῆς βάσιν ὅλων τῆς ἄλλων, δικαίως ἐνομήθησαν τὰ πλέον ἀρχαιότερα, ἔλαβαν τῆς ἀρχῆς τῆς Ἰπὸ ὕλης λελυμῆς εἰς εἶνα ῥοδὸν ὕδατῶδες, τῆς εἶναι τόσον φανερόν Ἰπὸ τῆς κρυστάλλωσίν τῆς, ὅπῃ κἀνείας Ἰπὸ τῆς Γαιολόγῃς δευ' ἦθελε πολμῆσῃ ποτὲ καὶ ἀμφιβάλῃ.

Λοιπὸν τῆς περὶ τῆς, Ἰδὲ μετὰ ποῖον ἔσπονον ὁ κλεινός

(1) Δοκίμιον περὶ μιᾶς νέας θεωρίας τῆς γῆς. Ὁρα Συγγραμμάτις ἑπὶ τῆς περὶ Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν Τόμ. ΙΓ'. σελ. 361.

νός Συγγραφῶς ἐνοεῖ τῷ ἀρχικῷ καὶ πρωτότατον μορφῷ τῆς γῆς.

Νομίζει ὅτι ἡ ἀρχικὴ κατάστασις τῆς ἦτον μία ὕλη ὑδατώδης, εἰς τὴν ὁποίῳ ἦτον λευμῖνα, ἢ ἀπλωρημένα ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς σαιμάτων, πεποροισμῖνα μὲ τὰς δυνάμεις τῆς βαρύτητος καὶ συγχεύσεως, ἢ αἰρέσεως ἔλξεως, χωρὶς ὅμως τῷ φελοροικῶ κίνησιν. Ὀντας εἰς αὐτῷ τῷ κατάστασιν ἡ ῥύσῃ ὕλη, ἔπρεπε δὲ τὰς δύο εἰρημῖνας δυνάμεις νὰ ἁμορφωθῆ εἰς μίαν ἐτελῆ σφαῖραν, καὶ αἱ εἰς αὐτῷ λευμῖναι, ἢ ἀπλωρημῖναι ἐσίαι, ἔπρεπε δὲ τὰς ἀμοιβαίας ἔλξεις τῶν νὰ χηματιθῶν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς ὄγκους σερεῖς, καὶ κατὰ λόγον τῆς φελοσοτέρας ἢ ὀλιγοτέρας εἰδικῆς τῶν βαρύτητος νὰ κατεβῶν πρὸς τὸ κεντρῶν.

Εἰς καιρὸν ὅτε αὐτὴ ἡ ῥύσῃ σφαῖρα δέρισκετο ἔτω γεμάτῃ ἀπὸ ὄγκους σερεῖς, ἢ πλησιάζουσι νὰ σεροποιθῶν, ἀλλὰ μὴ συνηροισμῖνα φελο τὸ κεντρῶν, ἀλλὰ δὲ τείνοντα πρὸς τῷ ἐπιφανείῳ, ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν εἰς αὐτὰ τῷ φελοροικῶ κίνησιν. Τῆτο ἔπρεπε νὰ κάμη δίδυς τῷ σφαῖραν νὰ μεταβληθῆ εἰς σφαιροειδῆς πεπεισμῖνον κατὰ τὴς πόλους, καὶ ὄγκωμῖνον εἰς τὸν ἰσημεριῶν. Οἱ σερεοὶ ὄγκοι, ὅτε ἦτον πλησιῶν εἰς τῷ ἐπιφανείῳ, ἀποκτῖντας μεγαλιτέραν δυνάμιν κεντρῶφουγα, ἔπρεπε νὰ σηκωθῶν ἐπανῶ ἀπὸ τὰ νερά, καὶ νὰ χηματίσων τὰ ὄρη, καὶ τὴν ξηραύ. Τὰ ὄρη ὄντας συυτεθειμῖνα ἀπὸ ὄγκους ἀπαλῆς ἔτι, καὶ πεποτισμῖνα ἀπὸ νερὸν, ἔπρεπε νὰ λάβων χῆμα κανοειδῆς, ὡς αὐτὸ ὅτε αὐτὸ τὸ χῆμα εἶναι ἐκεῖνο, ὅτε φυσικὰ λαμβανῶν αἱ βεβρεγμῖναι γαῖαι καὶ ἄμμοι, καὶ τῆ ὁποῖε φαίνεται ἀκόμι ἴχνος εἰς τὰ πλέον ὑψηλότερα ὄρη, ἀνίσως παραβλέπωντας τὰς κοιλάδας καὶ τὰ μεταξὺ ὄρη (τῆ ὁποῖων ὁ μεταλλέσερος χηματισμὸς θέλει ρηθῆ μὴ ταῦτα) ἐνοηθῶν βαβημῖναι ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῆς ἀπειροὶ δίδεῖται γραμμαὶ διερχόμεναι δὲ τῆς κορυφῶν τῆς μεταξὺ βενῶν, καὶ λήγασαι εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς θα-

λασῶν. Τὰ νερά ὅπῃ διγῆκαν ἄπο' αὐτῆς τῆς ὄγκως, ὅποταν ἦτον ἀκόμι ἀπαλοὶ καὶ βεβρεγμένοι, ἔπαρτε νὰ ἀνοίξουν εἰς αὐτὰ αἰλάκια καὶ τάφρους ἄλλας ἐδῶ, καὶ ἄλλας ἐκεῖ ἀποδυσωμύρας, εἰ ὅποιοι ὅσον κατέβαινον κάτω, γρόμφοι πάντοτε πλατύτεροι καὶ βαρύτεροι, ἐχημάτισαν διάφορας κοιλάδας. Τὰ πλάγια τῆς κοιλάδων, ἀφ' ἧς ἐφαγώθησαν αἱ βάσεις των ἄπο' τὰ νερά, ἔπαρτε νὰ κρημιθῶν εἰς πολλὰ μέρη, καὶ νὰ κάμουν τὰ χαμουλάτερα βενά, καὶ κλείαντας τὸ ξέξιμον τῆς ὑδάτων, νὰ χηματίσουν τὰς λίμνας. Αὐταὶ αἱ ἀνωμαλίαι ἔπαρτε νὰ πολλαπλασιασθῶν καὶ ἄπο' ἄλλων αἰτιῶν· ἄπο' τὴν διάφορον θέσει, ὅπῃ ἐλάμβαναν οἱ σερροὶ καὶ βαρύτεροι ὄγκοι, τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος τῆς γῆς ἔπαρτε νὰ ἀλλάξῃ, καὶ ἐπομένως νὰ ἀλλάξῃ καὶ ὁ ἄξων τῆς περιστροφῆς, ὁ ὅποιος ἀπερνᾷ πάντοτε διὰ τὸ κέντρον, καὶ ἐντεῦθεν νὰ περιστραφῶν εἰς τὸ ῥόδιον, καὶ εἰς τὰς ὕλας, ὅπῃ δὲν εἶχαν σερροποιθῆ ἀκόμι καλά, κινήσεις ἀνωμαλοὶ δύναι, ῥόματα πρὸς διάφορα μέρη· καὶ ἐντεῦθεν νὰ αὐξήσων τὰ φαγώματα τῆς πρώτων βενῶν, ὁ αἰεθμός τῆς κοιλάδων, τῆς νήσων, τῆς ἀνωμαλιῶν εἰς τὰς ἀκτῆς τῆς θαλάσσης, κτ.

Τοιαύτη καὶ τὸν Πάτερ Πίνυ ἦτον ἡ ἀρχικὴ, καὶ ἡ πρωτόδικτα μορφή τῆς ὑδρογείης σφαίρας.

Διὰ νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν ὑπόθεσίν τε δείχνει, ὅτι ἡ γῆ δὲν ἠμπορεῖσε κατ' ἀρχὰς νὰ εἶναι σφαῖρα σερρα, μήτε σκεπασμένη ἄπο' μίαν σερραὺ πλάκα· ἐπειδὴ αὐτὴ ἦτον ἔτζι, δὲν ἠμπορεῖσε νὰ ὑπερικήσῃ εἰς αὐτὴν ἡ ἀνάμις τῆς περιστροφῆς τὴν δύναμιν τῆς συσφείας τῆς μερῶν, ὅπῃ εἶλον εἷνα τὸ ἄλλο, καὶ νὰ τὴν κάμῃ νὰ λάβῃ τὸ σφαιροειδὲς σχῆμα, ὅπῃ ἔχει πῶρα· χωρὶς πῶτο αἱ κρυσθλώσεις τῆς γρανιτωδῶν ὀρέων, ὅπῃ εἶναι τὰ πλέον ὑψηλότερα, δείχνουν φανερά ὅτι αἱ ὕλαι, ἄπο' τὰς ὁποίας εἶναι συσθεθειμένα, ἦτον προτίτερα λελυμένα εἰς εἷνα ῥόδιον ὑδατῶδες.

Ἐπει·

Ἐπειδὴ ὁμως ἡ φελεροφικὴ κίνησις, ὅπῃ ἔχει καὶ τὸ παρὸν ἡ γῆ, δὲν ἦτον ἰκανὴ νὰ ποροξενήσῃ τὴν ἐπιπέδωσιν, ὅπῃ φαίνεται εἰς αὐτῶν, ἡ ὁποία εἶναι $\frac{1}{1\frac{1}{2}}$ τῆς ἡμιδιαμέτρου τῆς ἰσημεριῆς, εἰς καιρὸν ὅπῃ καὶ τὰς λογαρισμῶς, μέλις ἠθέλων εἶναι $\frac{1}{2\frac{1}{7}}$, νομίζει ὅτι αὐτὴ ἡ κίνησις εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτον μεγαλητέρα, καὶ ὅτι ἡ γῆνιη σφαῖρα εἰς τὰς ἀρχὰς δὲν εἶχεν ἀτμοσφαῖραν, ἀλλὰ αὐτὴ ἐγινε καὶ μικρὸν ἄπο τὰς ἀναπτύξεις τῆς ἐλασικῶν καὶ αερωδῶν ῥόδων, ὅπῃ φελείχοντο μέσα εἰς τὰς σφεραὶς ἐστίας, ἄπο τὰς ὁποίας ἔφερετε νὰ εὐγεν ἀφθονα εἰς ἐκείνῳ τῶν παρωτῶν παραχλῶ καὶ ὅτι ἔπειτα ἡ ἀνδίασις τῆς ἀτμοσφαῖρας ἐβράδυνε κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἐκείνῳ τῶν κινήσιν, καὶ τῶν ἔφερον εἰς τὴν σάσιν, ὅπῃ εἶναι τώρα.

Διὰ τῶν δὲυπερδύετων κατὰσιν τῆς γῆς ἀφίνε νὰ ὀμιλήσῃ εἰς μίαν ἄλλῳ διαχειβῶ.

Α' πὸ τῆτων ὡς πόσον συνάγει παρωτων, ὅτι ἡ γῆ εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτον εἰς μίαν κατὰσιν ῥόδωσις ὑδατώδες ἐπεροχρῶς. β'. ὅτι ἡ διαχώρησις τῆς σφεραῶν ἄπο τὰ ῥόδα μέρη, καὶ ἐπομῶς ἡ ἀφίσις τῆς παρωτων ὀρέων ἐτελείωσεν ἄπο ὑψωσιν φελεροτέρων, παρὰ ἄπο συμίξισιν, ἡ κατακάθισιν ὑλῶν. γ'. ὅτι ἡ αἰτία, διὰ τῆς ὁποίας ἐγινε μίαν τέτοια διαχώρησις, καὶ ἄπο τῶν ὁποίων παροῆλθεν εἰς τὴν σφαῖραν ἡ παρωτόκσα διαφίσις τῆς, ἐσάθη αἰφινιδία, καὶ φρικὴ εἰς ὄλλῳ τῶν σφαῖραν, καὶ διὰ τῆτων ἄπο τῶν εἰρημένῳ διαφίσις δὲν συνάγεται ὅτι αὐτὴ (ἡ σφαῖρα) εἶναι πόσον πηλαιά, ὅσον ἄλλοι φαντίζονται. δ'. ὅτι ἡ φελεροπὴν ἀξονα φελεροφὴ φέρετε νὰ συνήρησεν ὄχι μόνον εἰς τὸν σφαιροειδῆ χηματισμὸν, καθῶς ὄλλοι συνωμνῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀφίσις τῆς παρωτόδων ὀρέων, καὶ εἰς τὴν διαίρεσιν τῆς σφαιρας εἰς ξηρὰς καὶ θαλάσας.

§. Ζ'. Υ' πόψεις τῆς Λέκ.

Μίαν υπόθεσιν πλέον ἐπιτεταμμένην ὤξεδωκε πώ-
ρα προσφάτως ὁ κύρ Λέκ, ἡ ὁποία ἐκτεθεῖσα εἰς
πολλὰς ἐπιστολάς πρὸς τὸν Κύρ Μεθερίων (De la
Metherie) δίδεσκεται εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς Φυσι-
κῆς Τόμ. λζ', κ' λη'.

Αὐτὸς ὑποθέτει ὡς ἀρχὰς α'. ὅτι ὅλος ὁ ὄγκος
τῆς ἐδικῶν μας ἠπείρων, ὅσον ἠμπορεῖμι νὰ γνωρίσω-
μην ἢ ἀμέσως ἢ δι' ἐπαγωγῆς, σπυρίσεται διπλῶν σφῶ-
ματα, κ' ὅτι τοῦτο εἶναι ἀκόμι καὶ ὁ ρεανίτης, καὶ
τὰς ἀξιοτηρήσεις τῆς Κύρ Σωαγέρη (De Saussure),
ὅπῃ ἐκαμῆν εἰς τὴν ἀξιόγνωστὴν ἐπιώω εἰς τὰς
Ἀλπεῖς, κ' μάλις εἰς τὸ Μοντερόζα (Monte Rosa),
μ' ὅλον ὅπῃ ὁ ρεανίτης προτίτερα ἐνομίζετο ὄγκος
ἀντίτυπος χωρὶς σφωματούσεις. β'. ὅτι τέτοια σφῶ-
ματα κἀνοικὰ καὶ ἀξιοπληθῆ ἀλλήλοις δευ' ἠμπορεῖν
νὰ γνηθῆν, ἀλλ' εἰς εἷα ῥύσων, κ' μὲ κατεκαθί-
σματα. γ'. ὅτι τὰ βραχύτερα (κατότερα), καὶ ἐξ
τῶν ἀρχαιότερα σφῶματα εἶναι τὰ ρεανιτῶδη, τὰ ὁ-
ποῖα τὰ ἀξιοδέχονται τὰ λεπιδωτῶδη, ἔπειτα τὰ τι-
τανῶδη, κ' κατόπι τὰ ἄλλα εἷα πρὸς εἷα τὰ ὁποῖα
δι' αὐτὸ δείχνει ὅτι τὰ κατεκαθίσματα τῶν ὑ-
λῶν ἠκολέθησαν εἰς ἀξιοφόρες καιρῆς, καὶ διπλῶν ἀξιο-
φόρες αἰτίας. δ'. ὅτι ἡ θέσις τῆς τοῦτο σφωμάτων,
ἀντὶ νὰ εἶναι ὀριζοντικῆ, καθὼς ἀπολαθῆσε νὰ εἶ-
ναι εἰς τὴν ἀρχὴν, πῶρα δίδεσκεται καὶ τὸ μάλλον
κ' ἦτον κορυφικῆ, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ εἶναι δαίγμα
προδιπλότατον μεγάλων μεταβολῶν, ὅπῃ ἀκολέθησαν
ἐπιώω εἰς τὴν γλῶ.

Διὰ νὰ εὔρη τὴν ἀρχὴν, τὰς αἰτίας, κ' τὰς ἀξιο-
φόρες ἐποχὰς τῶν ὑλῶν μεταβολῶν, προὔποθέτει ὅ-
τι τὰ σώματα εἶναι ὅλα φύσει σφωρὰ, κ' ὅτι τὸ πῦρ
εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ τὰ κάμνει ῥύσων καὶ ἀξιοφόρες βα-
θμῆς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ κατ' αὐτὸν δευ' εἶναι
μία

μία ἔσια ἀπλῆ, ἀλλὰ ἡρόμῳ τῆ φωτός, καὶ μιᾶς ἔσιας ἀδιορίστη, τῷ ὁποίῳ αὐτὸς τῷ ὀνομάζει ὕλλω τῆ πυρός, καὶ εἰς τῷ ὁποίῳ τὸ φῶς μεταδίδει τῷ ἐκταντικῷ δυνάμιν.

Τὸτε περὶ τούτου, ὑποδέτεται ὅτι ἡ γῆ εἰς τῷ ἀρχικῷ ἦτον εἰς ὄγκος συλλεθειμένος ἀπὸ ὅλα τὰ στοιχεῖα, φελλομαβαίων καὶ τῷ ὕλλω τῆ πυρός, ὅμως χωρὶς φῶς, καὶ ἔξ τῆτο ἦτον εἰς ὄγκος σφαιρῶς, χωρὶς ὑπερόπτητα, καὶ ἐκταντόπτητα, ἔξ τῆ να εἰπῶ ἔττι.

Λοιπὸν εἰς τῷ πρώτῳ φελλομαβίῳ, ἢ πρώτῳ ἐποχικῷ ὑποδέτεται ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν ὄγκον ἐπροσέθη τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον εἰς ἔμῳ μὲ τῷ ὕλλω τῆ πυρός, καὶ μεταδίδωνται εἰς αὐτῷ τῷ ἐκταντικῷ τῆ δυνάμιν, ἀρχισε να φελλομαβίῳ ἐκεῖνο, ὅπῃ κυρίως ὀνομάζεται πῦρ.

Τὸτε εἰς ἔμῳ μὲ τῷ ὕλλω τῆ ὕδατος, τῆ ἔξι μὲ ἐκείνῳ τῷ ὁποῖον ἄποτε σφαιρῶ ἔσια, ἢ ὁποῖα λωμῶ μὲ τὸ πῦρ ἡνῶ τὸ ὕδωρ, καὶ ἢ ὁποῖα ἔξ τῆ να ὑπεροπτιθῆ, χεῖράζεται ὀλιγώτερον πῦρ ἀπὸ καθε ἀλλῆ ἔσια, παρήγαγε τὸ κυρίως λεγόμενον ὕδωρ.

Τὸ ὕδωρ ἐπήγαγεν αὐξάνωντας καὶ λόγον, ὅπῃ τὸ πῦρ ἔξπερῆσε μέσα εἰς τὸν ὄγκον, εἰς πόσον ὅπῃ ἢ ὀπρῶνεια αὐτῆ τῆ ὄγκος ἐσκεπῆθη ὅλη ἀπὸ νερόν, καὶ ἔξ μὲ τῷ βαρύτῃ τῆ ἔλαβε χῆμα σφαιρικόν, ἔξ δὲ τῷ φελλομαβίῳ κίπσιν ἔλαβε μὲ ταῦτα σφαιροειδῆς.

Ἡ ἔξφυλάκωσις ἔξ τῆ να εἰπῶ ἔττι μερικῶν ῥόδων ἐκταντικῶν, ὅπῃ φελλομαβίῳ ἀπὸ τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, ἔκαμε τὸ φρωτῶν ὑπεροπτιθῆ να ἀποκτίθῃ τῷ δυνάμιν τῆ να ἀναλύσῃ μερικῶν ἀπὸ τῆς ἔσιας, ἐπάνω εἰς τῆς ὁποῖας ἐέκοντο κατ' ἀρχάς, καὶ μάλιστα τῆς μυκητῶδεις (micacee), τῆς κβαρικῶδεις (quarzose), τῆς σφαδῶδεις (quelle del feldispato), καὶ ἀλλῶν, ὅξ ὧν συλλεθειται ὁ χεῖνις, ἢ ὅπῃ βεῖσκονται εἰς αὐτῆν.

Τὰ ἐκπαντικά ρόδα ὡς πόσον διγαλιώντες ἐπάνω ἄπο τὸ νερόν, ἐχημάτισαν ξιγύρω εἰς τὴν γήινω σφαῖραν μίαν πρῶτην ἀτμόσφαιραν σιωπεθεμιχύνω ἀπό αἰθρον ὑδατῶδη, ἄπο ρόδα ἀερώδη, τῆν ὁποίων τὸ ὑδωρ κατ' αὐτὸν ἐσυγκροτῶσε τὸ αἰδιπῶς βαρυῖον μέρος, καὶ ἄπο διαφορῆς αἰμῆς ἀβαρεῖς, ὅστιν ὅπῃ δὲν ἠμπερῶν νὰ ζυγιαθῶν, ἀπὸ τῆς ὁποιῆς εἶναι καὶ τὸ ἐλόθερον (ἢ σοιχιακόν) πῦρ.

Ἡ ὄξαγωγή τῆ ἐλόθερα πυρὸς ἐπορξένησεν εἰς τὸ ὑδωρ μίαν πρῶτην κατάφυξιν, καὶ ἐπομῆως διάφορα κατακαθίσματα τῆν ἐσιῶν, ὅπῃ εἶχεν ἀνελελυμένης, τὰ ὁποῖα ἐχημάτισαν εἰς τὸν πάτον μίαν παχέϊαν φλέδα ἐκείνη, ὅπῃ πῶρα ὀνομάζεται ρανίτης.

Ἐπ' αὐτὴν εἰς τὴν πρῶτην ρανιτῶδη φλέδα δι' ἐνεργείας ἀλλων ἐκπαντικῶν ρόδων, ὅπῃ ἀκολοθεῖσάν νὰ διγαίῃ ἄπο τὸν ὄγκον, ἐγιναν ἄλλαι ἀναλύσεις, καὶ κατακαθίσματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προήλθον οἱ πρῶτότυποι ἄχριστοι, ἢ λεπιδῶτοι λίθοι, ἢτοι οἱ Μυκίται λιθῶμοσι μὲ τὸν Κεάρκιον, ἢ μὲ τὸν Σπάθον, καὶ Κεάρκιον, αἱ παχεῖς Ἀρδῶσαι, ἐν αἷς δὲν δέξισκονται σώματα ὀργανικά, καὶ ἡ λολκόφαιος συμπηρία (σύφισ) τῆ Βαλλερίε.

Ἐν ποσῶ τὸ νερόν στραγγίζωντες ὑπὸ κάτω εἰς τὸν χισῶδη καὶ ρανιτῶδη φλοιόν, ὁ ὁποῖος καὶ ἄλλον ἔσπον εἶχε παχυῆ ἢδη ἀρκετῆ, καὶ ξεχωρίζωντες τὰς ἐσιῆς, ὅπῃ ἦτον ὑπὸ κάτω εἰς αὐτὸν, ἀρχίζε νὰ χηματίζη σπῆλαια. Ὁ φλοιὸς μὲν ὄντας ἀκόμι καλὰ σερρόπεποισμῆος, ὅπῃ δὲν εἶχεν ὑποσνεύματα, ἔπεσε μέσα εἰς αὐτὰ τὰ σπῆλαια. Τὸ νερόν, ὅπῃ ποροπῆτερα ἐσκέπαζεν ὅλλω τὴν γήινω σφαῖραν, ἐσωάχθη εἰς ἐκεῖνα τὰ βυθίσματα, καὶ ἀφισεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐξέσκεπαις ταῖς κορυφαῖς τῆν πρῶτων ὀρέων, τὰ ὁποῖα μὲ τὸ νὰ ἐγιναν ἀπὸ τὸν βυθισμόν τῆν ἀσνεῖκτων μερῶν τῆ χισῶδης καὶ ρανιτῶδης φλοιῆ, καὶ ἀπὸ τὴν διάρρηξιν ἐκείνων, ὅπῃ ἦτον σπῆλαια, δεί-

χεν

χυνεν εἰς τὴν μέσῳ τὸν ρεανίτῳ, καὶ εἰς τὰ πλάγια τὸν δ' ἄχισον με σρώματα καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον κεκλιμῆα, καὶ ἀνάλογίαν τῆς μεγαλιτέρων, ἢ μικροτέρων βυθισμάτων.

Ἀπὸ τὰ εἰρημῆα ἀπῆλαια δ' ἔγχε πλῆθος ἄλλων ρόβων ἐκταντικῶν, ὅπερ ἦτον ἐκεῖ σωνημῆα. Αὐτὰ τὰ νέα ρόβσα ἐπροξένησαν εἰς τὸ νερὸν νέας ἀναλύσεις καὶ κρημνίσεις (κατακαθίσματα), καὶ μάλιστα ἐκείνων τῆς τιτανωδῶν ἰλῶν, αἱ ὁποῖαι δ' εἰσκονταὶ ἐπάνω εἰς τὰ χιτωδῆ ἢ ρεανιτῶδη σρώματα ἢ τελείως, ἢ χεδὸν τελείως ἀμοιροὶ θαλασσίων σωμάτων, αἱ ὁποῖαι δ' ἄ τῆτο κακῶς ὑποδίδονται εἰς τὴν ἀνάλυσιν (ξεσιώθουσι) τῶν τῆς σωμάτων.

Τὸ σάλαγμα (σράγγισμα) ὡς τόσον τῆ νερῶ εἰς τὰ πλέον ἐνδότερα μέρη τῆς γήινης σφαίρας, ἐχημάτισε νέα ἀπῆλαια, καὶ νέες βυθισμοὺς, εἰς τὰ ὁποῖα σωμαθροῖζομενον τὸ νερὸν, ἔφισε ξέσκεπαις ταῖς κορυφαῖς νέων βενῶν, καὶ μάλιστα ἐκείνων, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνονται τὰ θαλασσίων σωμάτων ἀμοιρα τιτανῶδη σρώματα, ἀνατεξαμῆα ἐπάνω εἰς τὰ πλάγια τῆς χιτωδῶν καὶ ρεανιτῶδῶν σρώματων, ὅπερ εἶναι εἰς τὴν μέσῳ.

Εἰς αὐτῷ τὴν ἐποχῇ ἀρχισαν καὶ οἱ ἀναβρασμοὶ (τὰ ξεράσματα) τῆς κρατήρων, τὰ ὁποῖα συνήργησαν εἰς τὸ νὰ ἀνωμαλίσαν, δ' ἄ νὰ εἰπῶ ἔτι, τὸν πυθμῆα τῆς θαλάσσης, καὶ νὰ κάμνεν νέα βενὰ εἰς τὰς βάσεις καὶ εἰς τὰ πλάγια τῆς ἡδη γεγοτόπων, τῆς ὁποῖων ἄμως κἀνεία ἵχνος δὲν φαίνεται εἰς τὰ πρῶτόντα βενὰ.

Τὰ νέα ἐκταντικὰ ρόβσα, ὅπερ δ' ἔγχαν ὑπὸ τὸ βάθος, ἐπροξένησαν τότε νέα κατακαθίσματα, τὰ ὁποῖα ἐχημάτισαν εἰς νέον εἶδος σρώματων τιτανωδῶν πλασίων ἀπὸ θαλάσσια σώματα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀρχισῆ ἡδη νὰ πολλαπλασιάζονται· πολλὰ ὅμως εἶδη τῶν ἀρέπει νὰ εἰπῶμεν, ὅτι ἐξέλιπον, ἐπειδὴ παρόμοια εἰς τὰς ἐδικὰς μας θαλάσσης δὲν εἰσκονταὶ.

Ἐγένετο ἀκόμη καὶ εἴς ἄλλο κατακάθισμα, καὶ εἶναι ἐκεῖνο τῆς ἀμμοῦν σρωμάτων, τὰ ὅποια φοινοῦνται ἐπάνω εἰς τὰ τιτανώδη, καὶ ὡσεύμεχεν ὡς ὅπῃ τὸ πλεῖσον καὶ αὐτὰ θαλάσσια σώματα.

Ἐγένετο καὶ εἴς ἄλλο κατακάθισμα τῆς τιτανώδων γαιῶν, καὶ εἶναι ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξηνήθη ἡ κριμαλία γῆ (Creta), μέσα εἰς τὴν ὁποῖαν ἐξηματίσθησαν ὑπερα πυρίτιδες λίθοι (τσιακμακόπεφαις), καὶ ἐπειδὴ καὶ αὐτῆς τῆς χαλίκαν δρέσκονται σρώματα χωρὶς τὴν κριμαλίαν, πρέπει νὰ εἰπῆμεν ἢ ὅτι αὐτὴ μὲν ταῦτα ἔλαβε νέας ἀναλύσεις, ἢ ὅτι ἐξεπλύθη ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης εἰς τὰς μεταλλεστέρας μεταβολάς.

Τέλος πάντων ἐγένετο εἴς ἄλλο τέταρτον κατακάθισμα τῆς τιτανώδων γαιῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προήλθεν ὁ γύφος.

Ὡς τὸσον ἐπάνω εἰς τὰς ἀνακέκαλυμμένας γαίας εἶχεν ἀρχισῆ ἴση ἡ φυτικότης. Αἰσπὸν ὡς αὐτὸ πᾶσαι ἀπὸ αὐτῆς τῆς φυτικῆς ἐσίας κατώρυχθησαν μὲν ταῦτα εἰς τὴν θαλάσσαν, καὶ ἐσκέπαθησαν ἀπὸ νέα κατακάθισματα, ἐξηνήθησαν ἀπὸ αὐτὰς τὰ σρώματα τῆς λιθανθράκων (καρβόνων τῆς γῆς), ὅπῃ δρέσκονται ἀνάμεσα εἰς τὰ τιτανώδη, ἀμμοῦν, καὶ ἀργιλλώδη σρώματα.

Ἐν αὐτῷ ἐγένοντο ταῦτα, ἀκολοῦθησαν εἰς τὸν πυθμῆνα τῆς θαλάσσης τὰ νέα βυθίσματα νὰ ἀναξέπεν πᾶ με ὡσεύμεχεν, καὶ πᾶ με ὀλιγωτέραν ἀτάξίαν αὐτὰς τὰς νέας σρωματοποιήσεις, καὶ ἐντεῦθεν ἔλαβον ἀρχὴν τὰ ταπεινότερα ὄρη, καὶ οἱ λόφοι.

Τέλος πάντων εἰς τὰς χισμάς, ὅπῃ ἐγέναν ἀπὸ τῆς βυθισμῆς ἐμβήκων αἱ μετελλικαὶ ἐσίας, καὶ ἐμεταλλώθησαν ἀπὸ τὰ ἐκταντικὰ ῥόδα, τὰ ὅποια διαγίνωντας κάτωθεν, ἀπερνεῖσαν ἀνάμεσα ἀπὸ αὐτῆς.

Εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν ἀρχισαν νὰ διασείρωνται καὶ τὰ χερσοῦα ζῶα ἀπάνω εἰς τὰς ἀνακέκαλυμμένας γαίας, αἱ ὅποια ὁμῶς συγκεκλιμῆναι με ἐκεῖνας, ὅπῃ ἦτον ὑπὸ κάτω εἰς τὸ νερόν, ἦτον ὀλιγωτάται.

Λοι-

Δοιπόν ὡς αὐτὸ ὅπερ εἰς πολλὰ ἄπο τὰ κατ' ὀφθαλμὸν εὐ-
 σφράγματα δεικνύονται κόκκαλα τέτων τῶν χειρσαίων
 ζώων, καὶ πολλάκις ἀκαταμύβια μὲ σώματα θαλάσ-
 σια, τῶτο εἶναι σημεῖον, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ κόκκαλα ἐ-
 σκεπάθησαν ἄπο θαλάσσαν ἕξ αἰτίας νέων μεταβο-
 λῶν, καὶ ἐτυλίχθησαν εἰς τὰ σφράγματα τῶν τελευταίων
 κατακαθισμάτων της. Αὐτὰ λέγει, καὶ φρονεῖ ὁ κύρ Δεκ.

Μοῖνει πέρα γὰ ἰδῆμεν πῶς αὐταὶ αἱ σφραματο-
 ποιήσεις, ὅπερ ἠύξησαν ἔτω μία κατόπι τῆς ἀλλῆς
 ὑπὸ κάτω εἰς τὰ ὕδατα, ἔμειναν τέλος πάντων ξη-
 ραὶ, καὶ ἐξημάτισαν τὰς ἠπειράς μας, τὸ ὅποῖον ὁ
 Δεκ ὑπόχεται γὰ κάμη εἰς τὰς ἀκολούθους ἐπιστολάς
 τῆς φθ. τῆ ὁποῖα ὅμως ἡμεῖς δεῦν ἠμποροῦμεν γὰ εἰ-
 πέμεν τίποτες, ἐπειδὴ δεῦν ἠλθον ἀκόμη εἰς χεῖρας
 μας. (1)

§. Η'. Ὑπόθεσις τῆ Κυρ Μεθερίας.

Ο Κύρ Μεθερίας, αὐτὶ γὰ δεχθῆ τὴν ὑπόθεσιν
 τῆ κύρ Δεκ, ἕξεδωκε μίαν ἀλλῶν (2).

Ὅτι αἱ γρανιτώδεις, χριστώδεις, τίτανάδεις, καὶ λοι-
 παὶ ἐστὶν ἐξημάτισαν ὅλαι ὑπὸ κάτω εἰς τὸ νε-
 ρόν, τὸ δέχεται καὶ αὐτός. Τὴν δόξαν ὅμως τῆ κύρ
 Σωσέρη καὶ τῆ Δεκ, ὅτι οἱ παρωτόβοντες γρανῖται εἶ-
 ναι σφραματοπεπονημένοι, δεῦν τὴν δέχεται· ἀλλὰ δι-
 χυεῖζεται ὅτι εἶναι ὄγκοι παρωτότυποι, καὶ ἐξηγεῖ τὴν
 ἡρεσίαν της μὲ τὴν ὀπισώροδον τῶν κρυσαλώσεων, ἀ-
 πὸ τὰς ὁποίας διιχυεῖζεται ὅτι πολλὰ ἕξ ἀρχῆς
 ἠύξη-

(1) Ὅποταν ἐτύπωντο τὸ παρὸν φύλλον τῆς Φυσικῆς Εφημερί-
 δες δεῦν εἶχαμεν λάβη ἀκόμη, παρὰ τὸ μέρος τῆ Α' πευλλίε 1791,
 εἰς τὸ ὅποῖον δεικνύεται ἡ 18' Ἐπιστολή.

(2) Ἀς ἰδῆ ὁ βεζλόμης τὸ Προβλεπόντα εἰς τὸν λή. Τόμον
 τῆς Εφημερίδου τῆς Φυσικῆς.

ἠύξιστον ὅσον, ὅπῃ εἰ κορυφαί τῆς χρωματικῶν ὀρέων ἀνεπήδησαν ἔξω ἀπὸ τοῦ νερόν, ἀπὸ τότε ἀκόμι ὅπῃ ἡ γῆνι σφαῖρα ἦτον ὅλη σκεπασμένη ἀπὸ αὐτό.

Αἱ χρισώδεις καὶ τιτανώδεις σρωματοποιήσεις θέλει ὅτι ἔγιναν ἀπὸ τῆς χειμάρρους, καὶ ἰδὲ μὲν τὴν ἔσπον. Παρατηρεῖ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ ὁ Π. Πίνης, ὅτι ἡ ὑψοσις τῆ ἰσημερινῆ δείχνει, ὅτι ἡ γῆ εἰς τὰς ἀρχὰς εἶχε μίαν σφαιροειδῆ κίνησιν ταχυτέραν ἀπὸ αὐτῆς, ὅπῃ ἔχει τώρα. Λοιπὸν αὐτὴ ἡ κίνησις, παρέχει, λέγει, νὰ ἐβίασε τὰ νερά νὰ ἔξενον πρὸς τὸν ἰσημερινόν, καὶ νὰ ἀφήσεν τὰς πολικὰς γαίας ξηρὰς. Τὰ νερά ὡς ὅσον ἀφῆσαν ἐκεῖ (εἰς τὸν ἰσημερινόν) τὰς ὑλάς ὅπῃ εἶχαν ἀναλελυμένας, καὶ ἀπὸ αὐτὰς ἐσυγκροτήθησαν τὰ ὄρη, ὅπῃ εἶναι πρὸς τὰς ἔσπονικὰς, καὶ τὴν θακεκαυμένην ζώνην. Ὀλιγὸς δὲ ὄντας αὐτὴ ἡ κίνησις, τὰ νερά ἔξενον πάλιν πρὸς τὰς πόλους, καὶ σύρωντας μεθ' ἑαυτῶν μέρος ἀπὸ τὰς ὑλάς, ὅπῃ ἐσωμάζων πρὸς τὰ μέρη τῆς θακεκαυμένης, καὶ ἀφίπωντάς τας εἰς τὰς δὲκράτας καὶ κατεψυγμένας ζώνας, ἔδωκαν ἀρχὴν εἰς τὰ ὄρη, ὅπῃ δεικνύονται εἰς αὐτάς.

Ἡ σφαιροειδὴς κίνησις αὐτὸς νομίζει ὅτι αὐξήσεται πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς, καὶ πάλιν ὀλιγόςδουσε, καὶ ὅτι ἀπὸ τὰς μεταβολὰς, ὅπῃ ἔγιναν πολλαῖς φοραῖς, ἐξηγήθησαν νέα μετακομίσεις, καὶ νέα ἀποθέσεις, καὶ ἐπεὶ οὕτως προῆλθεν ὅλη ἡ ἀνωμαλία, ὅπῃ εἰς τὰ παρόντα βεβαίως βλέπομεν.

Τὰ νερά, ὅπῃ ἐσκέπαζαν προτιτέρα ὅλην τὴν γῆν, νομίζει ὅτι ἐξαβήχθησαν εἰς τὰ ὑπόγεια ἀνῆρα.

Ἐπειτα δεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ὑπαρχῆν τῆς κοκκῶδων τῆς ἐλεφάντων, ρινοκέρων, ἵπποποτάμων, καὶ ἄλλων ζώων κατοίκων τῆς θερμῶν κλιμάτων, ὅπῃ τώρα δεικνύονται εἰς τὰς κατεψυγμένας ζώνας, δέχεται τὴν γνώμην, ὅπῃ ἐφαντάσθησαν ἄλλοι, ὅτι ὁ ἄξων τῆς γῆς ἄλλω φορᾷ ἦτον σφαιροειδὴς μετὰ τὴν ἐκλεί-

πτικῶ, καὶ ἄντας τότε εἰς τὰς πολικὰς γαίας διω-
κῆς ἡμέρα, καὶ εἰς τὰς οὐκράτους ζώνας πάντοτε νύκτα
ἴση μὲ τῶ ἡμέραν, ἐκυρίδεν αὐτῆ πάντοτε μία ἄ-
νοιξις, εἰς ἔξοπον ὅπῃ ἐκεῖνα τὰ ζῶα ἠμπόρεσαν εὐ-
κολα νὰ συμπίσῃν αὐτῆ.

Ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν, ὅπῃ δὲ βραχέων ἐκάμαμν το-
σῶτων διαφορτικῶν ὑποθέσεων περὶ τῆ χιματισμῆ
τῆς γῆς, φαίνεται ἡ μεγαλωπῆτι δυσκολία τῆ νὰ ἡμ-
πορέσῃ τινὰς νὰ εἰπῇ κἀνείνα θετικὸν ἐπάνω εἰς αὐ-
τῶ τῶ ὑπόθεσιν. Ἡ γῆ πρέπει βέβαια νὰ ἐδοκί-
μασε πολλὰς μεταβολὰς· πολλὰι δὲ τὸ τὰς εἰρημίας
αἰτίας πρέπει νὰ σωήρησῃν εἰς αὐτάς· αὐ ὅμως
ὄλαι, ἢ μερικαὶ μόνον, καὶ ἄπὸ αὐτὰς ποῖαι αἰετώ-
τερον καὶ ποῖαι ὀλιγώτερον σωῆρέξω, ἡμεῖς βέβαια
οἱ θνητοὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ἀποφασίσωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆ Συζηήματος τῆ Κόσμου, καὶ τῆ
καθολικωτέρωμ Νόμων τῆ.

Οσον δὲ τὸ πρῶτον σύστημα τῆ Κόσμου, καὶ τῆ καθολικωτέρωμ νόμων τῆ, αἱ διεικεῖς καὶ ἀκρίβεις ἀνα-
πρήσεις μᾶς ἔδωκαν κάποιων ἀκριβοτέρων ἀκρίβειαν.

Καὶ πρῶτον, ὅσον δὲ τῶ ἡλικῶ τῆξιν αὐτῆς τῆς
ἀμέξε μηχανῆς, καὶ τῶ φύσιν τῆς μερῶν, ὅπῃ
τῶ συθέτην, τὰ ἄστρα ἄπὸ χρόνος ἦδη ἀμνημονού-
της ἐνομίθησαν ὡς ἄλλοι τόσοι Ἡλιοι ἀκίνητοι, διε-
σπαρμῆοι εἰς τὸ ἀχανές τῆ ἐρανῆ· καὶ ἡ φαινομῆ
κίνησις τῆς ἄπὸ ἀνατολὰς εἰς δυσμὰς, ἦτον ἐγνωσμέ-
νη ὡς ἀποτελέσμα τῆς ἐναντίας κινήσεως τῆς γῆς πε-
ρὶ τὸν ἴδιον ἄξονά τῆς ἄπὸ δυσμὰς πρὸς ἀνατολὰς.

Πρῶτος, ὅπῃ ὁμίλησε περὶ αὐτῆς τῆς κινήσεως τῆς
γῆς θέλεν μερικοὶ ὅτι ἐσάθη Φιλόλαος Κρωτωνιάτης

ὁ Πυθαγορικός. Πολλοὶ ἄλλοι ὁμῶς τὸ ἐβεβαίωσαν, καθὼς Ἐκφωτος, Σέλευκος, Ἀρίσταρχος, Κλεώνδης, Ἡρακλίδης ὁ Ποντικός· ὁ δὲ κύριος Νόαλαμπέρτ (εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν Ἀρθρ. Πλανήτης) τὸ ἀποδείξει εἰς τὸν ἴδιον Πυθαγόρην, ἀπὸ τὸν ὁποῖον λέγει, ὅτι τὸ σύστημα παρανομάσθη πυθαγορικόν, ἀποδείκνυται ὅτι καὶ αὐτὸς τὸ παρέλαβεν ἀπὸ τῆς Ἀσιανῆς.

Ὁ Παμφίλιος ὁμοίως καὶ ὁ Ἰππάρχος ἔθεσαν τὴν γῆν ἀκίνητον εἰς τὸ κέντρον τῆς Παντός, εἰς τὸ ὁποῖον τὰς ἀποδείκνυσαν ἔπειτα Ἀριστοτέλης ὁ Σταγειρίτης, καὶ Κλαύδιος Πτολεμαῖος ὁ Πηλεσιότης, ὁ ὁποῖος ἠκμαζόν ὄντι τῆς βασιλείας Μάρκου τῆς Αὐρηλίας· καὶ μὲν τὸ καὶ ἐξάπλωσεν εἰς αὐτὸν σύστημα, τὸ ἔδωκε καὶ τὸ ὄνομα τῆς.

Κατὰ τὴν τῆς τὸ σύστημα λοιπὸν ἡ Γῆ εἶναι εἰς τὸ κέντρον τῆς Παντός ἀκίνητος, καὶ ἄξι' αὐτῆς σφαιρικῶς καὶ ἀπὸ ἀνατολῆς εἰς δυσμᾶς α. ἢ Σελῶν. β. ἢ Ἀφροδίτη. γ. ὁ Ἑρμῆς. δ. ὁ Ἡλῖος. ε. ὁ Ἄρης. ς. ὁ Ζεὺς. ζ. ὁ Κρόνος. η. ὁ κατάσερος ἕρανος (ἢ πολυάστρος σφαῖρα), τὸν ὁποῖον τὸν ὑποθέτουν ὅτι εἶναι μίαν ὕλην σφαιρῆς καὶ κρυσταλλώδους, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὑποθέτουν τὰς ἀστέρας προσηλαμβῆς, καὶ ἕτερον τινα κρυσταλλῆς. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ Σελῶν, ἢ Ἀφροδίτη, ὁ Ἑρμῆς, καὶ οἱ ἄλλοι Πλανῆται πότε ἀντιμύζον εἰς εἰς αὐτὸν ἀσεισμὸν (ἄστρον), καὶ πότε εἰς ἄλλον· διὰ τὴν τῆς κοινῆς εἰς τὴν ἡμερήσιον κίνησίν τες, τὴν ὁποῖαν τὴν ἔχον κοινῶς μὲν τὰς λοιπὰς ἀστέρας, ἀπονέμεται ἀκόμη εἰς αὐτὰς καὶ μία ἰδία κίνησις ἐν αὐτοῖς ἀπὸ δυσμᾶς εἰς ἀνατολῆς, κατὰ τὴν ὁποῖαν κάμνουν τὰς περιόδους τῆς περιγύρω εἰς τὴν γῆν, εἰς ἀσφύρας καιρῆς, καὶ τὰς ἀσφύρας ἀποστάσεις τῶν ἀπὸ αὐτῆς.

Τὴν τῆς τὸ σύστημα μαζὶ μὲν τὴν Ἀριστοτελικὴν Φιλοσοφίαν ἐκποινησάμενη εἰς ὅλα τὰ Σχολεῖα, καὶ ἐξελασσάμενη πολλὰς αἰῶνας.

Νικόλαος ὅμως ὁ Κοπέρνικος, ὁ ὁποῖος ἐγνηθήθη εἰς τὰ 1472 εἰς τὴν Θόρνον (Thorn) πόλιν τῆς Πολωνίας, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰ 1543, ἀνεκάλυψε τὸ σύστημα τῆς κινήσεως τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον παρωνομάθη ἀπὸ αὐτὸν σύστημα Κοπέρνικειον.

Πρῶτος, ὅπως ἐνηγαλίθη καὶ ὑπερασπίθη τὸ σύστημα τῆτο εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐτάθη Γαλιλαῖος ὁ Γαλιλαῖος, ὁ ὁποῖος ἐγνηθήθη εἰς τὴν Φλωρεντίαν εἰς τὰ 1564, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰ 1642.

Πρῶτος, ὅπως ἀνεκάλυψεν ὅτι ἡ κίνησις τῆς πλανητῆς ὡς τὸν Ἡλίον γίνεται εἰς τροχίας ὄχι κυκλικὰς, ἀλλὰ ἐλλειπτικὰς, καὶ μὲ νόμον ὅπως τὰ ἐμβλαδὰ, ὅπως καταγράψαν εἶναι ἴσα μὲ τὰς καιρὰς τῆς περιόδου, εἶναι Ἰωάννης ὁ Κεπλέρους, ὁ ὁποῖος ἐγνηθήθη εἰς τὸ Βιέλ εἰς τὰ 1571, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Ρατισβόνα εἰς τὰ 1630.

Εἰκενός ὅμως, ὅπως ἔδωκε τὴν μεγαλιτέραν ἐντέλειαν εἰς τὸ Κοπέρνικειον Σύστημα, εἶναι Ἰσαὰκ ὁ Νεύτων, ὁ ὁποῖος ἐγνηθήθη εἰς τὴν Βολσρόπλιω τῆς Λινκόλνης ἐπαρχίας τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰ 1642, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Λόνδρον εἰς τὰ 1727. Ὁ νόμος, ὅπως αὐτὸς ἀνεκάλυψε τὸσον συμβιβάζεται μὲ τὰς κινήσεις τῆς πλανητῆς, καὶ τὸσον ἀκριβῶς ὡς ηὐγεί τὰ φαινόμενα, ὥστε φαίνεται ὅτι δεῦν ἡμπορεῖ πλέον νὰ ἀμφιβάλλῃ τινὰς ὅτι αὐτὸς δεῦν εἶναι ὁ ἀληθινὸς νόμος τῆς φύσεως.

Κατὰ τῆτο λοιπὸν τὸ σύστημα κάθε ἀστὴρ εἶναι ἕνας Ἡλίος, καὶ κάθε εὐὰς ἔχει ἴσως τὰς πλανήτας τε, ὅπως γυρίζουν, ὡς αὐτὸν.

Ὁ ἐδικὸς μας Ἡλίος εἶναι εἰς τὴν ἐσίαν τῆς διαφορῶν ἐλλειπτικῶν τροχιῶν τῆς πλανητῆς, ὅπως ὡς αὐτὸν γυρίζουν, καὶ τὴν ἀπόστατον τάξιν.

Α'. Ὁ Ἑρμῆς, τὸ ὁποῖον ἡ ἡμέρα εἶναι $\frac{1}{10}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου. Ἡ μεγαλιτέρα ἀπόστασις τῆς ἀπὸ τὸν Ἡλίον εἶναι 5664 ἡμέραι τῆς γῆς, ἡ μικρότερα 3730, ἡ περιόδος τε τελειοῖται εἰς τρεῖς μῆνας.

Β. Η' Ἀφροδίτη, τῆς ὁποίας αἱ ἡμέραι εἶναι $\frac{1}{10}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου, ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις ἀπὸ τὸν Ἡλίον εἶναι 8838 ἡμέραι τῆς γῆς, ἡ μικροτέρα 8715. Ἡ περιόδός τῆς γίνεται εἰς 224 ἡμέρας, καὶ 17 ὥρας.

Γ. Η' Γῆ, τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα εἶναι $\frac{1}{1}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου. Ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις ἀπὸ τὸν Ἡλίον εἶναι 12337 ἡμέραι. Ἡ μικροτέρα 11929· κάμνει τὴν περιόδόν τῆς εἰς 365 ἡμέρας, 5 ὥρας, καὶ 49 λεπτά.

Δ. Ο' Ἄρης, τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα εἶναι $\frac{1}{17}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου, ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις ἀπὸ τὸν Ἡλίον εἶναι 20307 ἡμέραι τῆς γῆς, ἡ μικροτέρα 16768, κάμνει τὴν περιόδόν τῆς εἰς δύο χρόνους σχεδόν.

Ε. Ο' Ζεὺς, τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα εἶναι $\frac{1}{5}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου, ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις εἶναι 66033 ἡμέραι τῆς γῆς, ἡ μικροτέρα 6014, κάμνει τὴν κυκλοφορίαν τῆς εἰς 12 χρόνους.

ς. Ο' Κρόνος, τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα εἶναι $\frac{1}{11}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου, ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις εἶναι 121986 ἡμέραι τῆς γῆς, ἡ μικροτέρα 108977, ἡ κυκλοφορία τῆς γίνεται εἰς 30 χρόνους.

Ζ. Ο' Οὐρανός, πλανήτης νέος, ἀνακαλυφθεὶς ἀπὸ τὸν Κύρ Εἰρηιέλ, τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα εἶναι $\frac{1}{5}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου, ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις εἶναι 243615 ἡμέραι τῆς γῆς, ἡ μικροτέρα 221906, ἡ κυκλοφορία τῆς γίνεται εἰς 84 χρόνους (1).

Ἡ Ἐνιάσιος, ἡ περιελκτική κίνησις τῶν τῆς πλατωνικῆς ἔχει τὴν αὐτὴν φοράν ἀπὸ ἀνατολῆς εἰς δύσ-

σμάς,

(1) Περὶ τῆς ἡδὴ περὶ ἀρεθούτων νέων πλανητῶν, ἐσημειώθη εἰς τὴν Λογικὴν. Ὅρα καὶ τὴν Ἀστρονομίαν τῆς Πλάτωνος, μετὰ φράσεσιν παρὰ τῆ Φιλιππίδου. Βιβλ. Α'. §. 85. σελ. 58.

Εἰς Ἑσυχίαν ἐλλειπτικὰς, ὅμως πολλὰ ἐπιμήκεις καὶ πεσειμύνας εἰς διάφορα ἐπίπεδα, κινῶνται καὶ οἱ κομηῆται, οἱ ὅποιοι καὶ τῶν φύσιν εἶναι σώματα ἀφεγγῆ, παρόμοια μὲ τὰς πλανήτας, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀειδμὸς καὶ ὁ περιόδικός καιρὸς τῆς περιφοράς εἶναι ἀκόμη ἀγνωστος, ἔξω ἀπὸ ὀλίγης τιμᾶς.

Ὅλα αὐτὰ, ὅπως ἕως ἐδῶ συυτόμως εἵπαυθα, εἶναι τόσον καλῶς καὶ σαφερῶς βεβαιωμῆνα ὥστε τὰς ἀστρονομικὰς περὶ αὐτῶν ἐπισημῶσεις, ὅπως δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀμφιβάλλῃ τις περὶ αὐτῶν.

Καὶ μὲ τὸν νόμον τῆς Νύτωνος ἐξηγῶνται ὅλα πολλὰ εἰρησώμενα. Ἐπειδὴ ἀφ' ἑ τῆς ὁ νόμος ὅτι τὰ σώματα ἔλκυν εἰς τὸ ἄλλο ἐν λόγῳ ὀρθῶν τῶν ἔγκων, καὶ ἀντιπεπονθότι διπλασίῳ τῶν ἀποσημάτων, α. ὁ Ἡλιος ὄντας εἰς τὸ ἐδικόν μας πλανητικὸν σύστημα τὸ σῶμα, ὅπως ἔχει μεγαλύτερον ὄγκον, πρέπει νὰ ἔλκῃ εἰς ἑαυτὸν ὅλας τὰς πλανήτας καὶ τὰς κομηῆτας μὲ δυνάμιν μεγαλύτεραν, παρὰ ὅπως αὐτὸς ἔλκεται ὥστε αὐτῆς. β. Ὅντας οἱ πλανῆται καὶ οἱ κομηῆται διάφοροι εἰς τὸν ἄλλον καὶ τὸν ὄγκον, καὶ τὰ ἀποσημάτια, πρέπει νὰ ἔλκωνται ὥστε τὸν Ἡλίον καὶ μὲ διάφορον δυνάμιν. Τῆς τῆς περὶ αὐτῶν δὲ νὰ ἐξηγήσωμεν τὰς κινήσεις τῶν πλανητῶν δὲν μῆναι ἄλλο, περὶ νὰ συλλάβωμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέθηκεν εἰς καθένα μίαν ἰσοταχὴν κίνησιν βολῆς (ρίψεως) κατ' ἄρθεαν γραμμῶν, ἐν ᾗ τὰς ἔδωκε τῶν κινήσιν τῆς βαρυώσεως πρὸς τὸν Ἡλίον, ἀνάλογον μὲ τὸν ὄγκον, καὶ μὲ τὸ ἀποσημάτιον. Ἡ σύζυξις τῶν δυνάμεων καὶ τῆς νόμου τῶν κεντρικῶν δυνάμεων, ὅ ἐστὶ τῶν σωμάτων, ὅπως γυρίζον περιγύρω εἰς εἰς κέντρον, ἢ εἰς μίαν ἐπίαν κοιλίαν, φαίνεται φανερά ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχασε τὰς πλανήτας νὰ κινῶνται περὶ τὸν Ἡλίον μὲ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἔσπον, ὅπως πραγματικῶς κινῶνται. Τὸ ἴδιον ἡμπορεῖ νὰ λεχθῆ καὶ περὶ τῶν κομητῶν, καὶ τῆς κινήσεως τῆς δὲ περιόδου πλανητῶν περὶ τὰς φωτεινότητας.

Ἐξ ἐναντίας εἰς τὸ σύστημα τῆς Πτολεμαϊκῆς δοῦν ἡμπορεῖ τινὰς κατ' ἐξῆς ἄπονον νὰ δάσῃ λόγον τῆς κινήσεως τῆς πλανητῆς, καὶ τῆς κομητῆς.

Διὰ τί ἀφίνωνται τὸ ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ σύστημα, κατὰ τῆς λογαριασμῆς τῆς κύρ Νδαλαμπέρτ (Ἐγκυκλοπαιδείας Ἀρθρ. Terre.), εἰς κάθε λεπτόν δέυτερον, ὁ ὅστις εἰς κάθε κτύπημα σφίγμῆς, ἡ Σελήνη ἔσπερε νὰ ἴσχυε εἶναι εἰς ἄσθημα 3 μιλιάων γαλιλαϊκῶν καὶ $\frac{1}{2}$, ὁ Ἡΐλιος 5480 μιλιάων, ὁ Ἄρης 8222 μιλιάων, ὁ Ζεὺς 28688 μιλιάων, ὁ Κρόνος 520652 μιλιάων, καὶ οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες, ὅπως εἶναι τόσον πολλὰ μακρύτερα ἀπὸ τὴν γῆν, ἔσπερον εἰς κάθε κτύπημα τῆς σφίγμῆς νὰ κάμνεν ὁ Θεὸς ἰξόδρεα πόσα μιλιάονια μίλια, ταχύτης πάντη ἀκατάληπτος, μάλιστα εἰς σώματα εἰς ἀπείρη μεγέθους, εἰς καιρὸν ὅπως εἰς τὸ Κοπερνίκειον Σύστημα, ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀμείβοι κινήσεις ἀναπληροῦνται μὲ μόνον τὴν κίνησιν τῆς γῆς περὶ τὸν ἰδίον τῆς ἄξονα εἰς 24 ὥρας ἀφίνωνται, λέγω, τὸ τοῦ Πτολεμαϊκῆς Συστήματος, ἀποδείχεται καὶ ἀπ' ἐξῆς καὶ πολλὰς ἄλλως.

Καὶ πρῶτον, αὐτὴ ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἑρμῆς, καὶ ὁ Ἡΐλιος ἐκάμνεν ἑσθίαν κυκλικὰς καὶ ὁμοκέντρους περὶ τὴν γῆν, καὶ ἡ Ἀφροδίτη, καὶ ὁ Ἑρμῆς, ἔσπερε πάντοτε νὰ εἶναι πλησιέστεροι εἰς τὴν γῆν, ὡς ὁ Ἡΐλιος ὡραῖον ἐναντιώτατον εἰς τὰς ὡρατιήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ Ἑρμῆς, καὶ ἡ Ἀφροδίτη εἶναι πολλὰκις πολλὰ μακρύτερα ἀπὸ τὴν γῆν, ὡς ὁ Ἡΐλιος, καθὼς εἰς τὸ Κοπερνίκειον Σύστημα ἔσπερε νὰ ἀκολουθῇ.

Β'. Αὐτὸ ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς, καὶ ὁ Κρόνος ἐγύθειαν περὶ τὴν γῆν, ἡ δὲ ἄλλων ἀκολουθῇ πάντοτε ὁμαλῶς τὸν ὁρμον τῆς καὶ τὴν αὐτῆς φοράν, καὶ μήτε ἀκολουθῆσαι ποτὲ νὰ φαίνονται ποτὲ ἰσάμφοι, καὶ ποτὲ ὀπισθοδρομῆντες, καθὼς πολλὰκις ἀκολουθεῖ, καὶ καθὼς εἰς τὸ Κοπερνίκειον Σύστημα ἀποδείχεται πραγματικῶς πῶς ἔσπερε νὰ ἀκολουθῇ.

Γ'. Αν ὅλοι αὐτοὶ οἱ πλανῆται, ἐκείνων γύρω κυκλικῶς, περὶ τῆν γῆν, ἐφευγῆν καὶ θύλακται πάντοτε πρὸς αὐτὴν τὸ ἴδιον ὁπίσθημα, καὶ μήτε ἠμποροῦσαν ποτε εἶναι ποτε πλησιέστεροι εἰς αὐτὴν, καὶ ὡς ἀπομακρύνονται εἰς τὸ πρὸ γειόντες, καὶ ποτε πατέρες, καὶ ὡς συμβαίνει εἰς τὸ ἀπομακρύνονται τὸ πρὸ γειόντες.

Δ'. Ἡ κίνησις τῆν κομητῶν ἀναφέρεται τὸ Πυλωματικὸν Σύστημα ὡς ἰσχυρότερον ἀπὸ καὶ ἄλλο, μὲν ὅτι εἶναι ἀποδοτικότερον, ὅτι αὐτὴν δὲν κινεῖται περὶ τῆν γῆν, καὶ μὲν τὸ νὰ μὴν ἠμπορῆν αἱ κομηταίς ποτε νὰ συμβιβάσθην κατ' ἑξῆς ἕνα ἕνα ἄλλο μὲν αὐτὸ τὸ σύστημα, καὶ ὡς ὅτι ἐναντίας μὲν τὸ Κοπερνίκειον συμβιβάσθεται καλῶς.

Ἐπειὸν ὅμως ὅτι ἐμπόδισε μερικὸν καιρὸν τῆν φιλοσοφίας νὰ ἀναγκαλιθῆν τὴν τὸ σύστημα, τὸ ὅποιον πρῶτα κοινῶς ὅλοι ἐδέχθησαν, ἐπειὸν ἐξῆς ἀπὸ τῆν κομητῶν καὶ δημόσιον ἀποληψίαν, ἀφοβῶντες καὶ μὴν ἀποσπασθῆναι εἰς κάποια ρητὰ τῆν θείας Γραφῆς, ὅτι τὰ ὅποια φαίνεται νὰ βεβαιώνεται ἡ κίνησις τῆν Ἡλίου, καὶ ἡ ἑστῆσις τῆν Γῆς.

Τὰ κυριώτερα ρητὰ, ὅτι εἰς τῆν ἀναφέρονται εἶναι δύο, εἷς τὸ Ἐκκλησιαστικῶν, ὅτι λέγει „Γενεὰ πορεύεται, καὶ ἡμέρα ἔρχεται, καὶ ἡ γῆ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἡ ἑστῆσις. Καὶ ἀνατέλλει ὁ Ἡλῖος, καὶ ἀναίσει ὁ Ἡλῖος, καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτῶν ἔλθει αὐτὸς ἀνατέλλων (Ἐκκλ. Κεφ. Α'. 4. 5. κτ.). καὶ ἡ ἀνατέλλων τῆν Ἡλίου τῆν Ναυῦ, εἰς τὸ ὅποσον εἶρηται, ὅτι αὐτὸς ἐπορεύεσθαι τὸν Ἡλῖον, καὶ τῆν Σελῶν καὶ ὡς αὐτὸν λέγωνται: „Σπῆτω ὁ Ἡλῖος καὶ Γαβαὼν, καὶ ἡ Σελήνη καὶ ἡ φάραγγα Αἰλῶν, καὶ ἔσθι ὁ Ἡλῖος, καὶ ἡ Σελῶν ἐν ἑστῆσει, ἕως ἡμῶν αὐτῶν. Θεὸς τῆν ἐχθρῶν αὐτῶν (Κεφ. ι'. 12. 13.).

Ὡς τὸσον χωρεῖα, ὅτι εἰς τὸ πρῶτον ἠμποροῦσαν τινὰς νὰ ἀποκηδῆν, ὅτι τὸ „ἀνατέλλει ὁ Ἡλῖος, καὶ ἡμέρα ὁ Ἡλῖος, ὡς ἀνατέλλων μὲν τῆν ἀπορηματικῶν περὶ τὸν Ἡλῖον “ Γενεὰ πορεύεται καὶ ἡμέρα ἔρχεται “

δεῖ.

δείχνει ὀρεκτὰ ὅτι ὁ Ἐκκλησιαστής δὲν ἠθέλησεν ἰδῶν νὰ θεμελιώσῃ τὴν Θεωρίαν, ὅτι ὁ Ἥλιος ἀνά-
 τέλει καὶ βασιλεύει, ἀλλὰ ἠθέλησε νὰ δείξῃ μόνον
 τὴν ἀποδοχὴν τῆς μεταβολῆς, ὅπως ἀπολεθῆν καθῶς
 εἰς τὰς ἡμέρας, ἔτι καὶ εἰς τὴν φαινομενικὴν κίνησιν τῆς
 Ἡλίου, καὶ ὅτι τὸ, ἢ γι' εἰς τὸν αἰῶνα ἔσηκε, δὲν
 σημαίνει ὅτι αὐτὴ ἔσκει ἀκίνητος, ἀλλὰ ὅτι μὲ ὄλας
 αὐτὰς τὰς μεταβολὰς αὐτὴ ἔσκει καὶ ὑφίσταται. Καὶ
 εἰς τὸ δεύτερον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύσατο τὸν Ἥλιον νὰ
 μὴ ἀλλάξῃ θέσιν, ὡς πρὸς Γαβαῶν, καὶ τὴν Σελή-
 νην ὡς πρὸς τὴν φάραγγα Αἰλῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ
 κινεῖσθαι νὰ ἀληθεύσῃ παρομοίως καὶ ἀπὸ τῆς ἴσ-
 σιν τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῆς ἴσιν τῆς Ἡλίου, καὶ τῆς Σε-
 λήνης, δὲν ἠμπορεῖ νὰ λεχθῆ τίποτες θετικῶς ἀ-
 πὸ τῆς κίνησιν τῆς μίας, ἢ τῆς ἄλλων· χωρὶς, λέγω,
 ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπαιτήσεως, ἢ αὐθεντίας τῆς ἱεράς
 Γραφῆς ἔχει, καὶ, τὴν μεγίστην δυνάμιν εἰς ἐκεῖνα
 ὅπως ἀφορᾷ τὴν θρησκείαν, καὶ τὸ ἠδικεῖν, καθῶς τὸ
 ἐσημειώσαμεν καὶ εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ.
 5. Κεφ. Α'), ἐπειδὴ ὁ Θεὸς αὐτὰ ἠθέλησε νὰ
 μᾶς διδάξῃ εἰς τὰ ἱερά Βιβλία, ὅχι ὁμῶς καὶ εἰς τὰ
 φυσικὰ, τὰ ὅποια λέγει εἰς τὸν ἴδιον Ἐκκλησιαστήν
 (Κεφ. Γ' 2) ὡς τὰ παραίτησεν εἰς τὰς φιλονεικίας
 μᾶς, καὶ εἰς τὰ ὅποια τὸ ἄρεσεν νὰ μεταχειρισθῆ τὰς
 φράσεις ἐκεῖνας, ὅπως προσαρμόζεν περὶ ἄλλοτερον εἰς
 τὴν κοινὴν κατὰ λήψιν τῆς ἀνθρώπων.

Καὶ καθῶς κακῶς ἠθέλαμεν ἀποφασίσαι, ὅτι ὁ
 Θεὸς εἶναι σωματικῶς βλέπωντας τὴν Γραφῆν νὰ ὀ-
 νομαζῆν τὸ ἄλλοτερον βραχίονα καὶ χεῖρα Θεοῦ, ἔτι κα-
 κῶς ἠθέλαμεν ἠσθητικῶς ἀπὸ τὸ σῆμα ὁ Ἥλιος κτ.
 ὅτι ἡ γῆ εἶναι ἀκίνητος, ἢ ὁ Ἥλιος κινεῖται, καὶ ὁ
 πῶταν τὸ ἠθέλησεν εἶναι ἐπιτεθειμένον καθαρῶτερα,
 ὡς ὅτι πῶτα εἶναι.

Ἡ ἔπιθυμία τῆς νὰ συμβιβάσῃ τὸ σύστημα τῆς Κο-
 περnikου καὶ τῆς Θεῶν Γραφῆν ἔκαμε τὸν Τύχωνα
 (ὁ ὁποῖος ἐφθνήθη εἰς τὴν Δανιμαρκαν εἰς τὰ 1546,

ἢ ἀπέθανον εἰς τὴν Πράγαν εἰς τὰ 1601) νὰ ὀπ-
νοῖσῃ εἷς νέον σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον θέπωντας τὴν
γῆν ἀκίνητον, ὑποθέτει, ὅτι ὡρὶ αὐτῷ κινεῖται ὁ
Ἡλιός, οἱ ἄλλοι ὅμως πλανῆται κινεῖνται ὡρὶ τὸν
Ἡλίον. Τὸ σύστημα τὸ ὅμως, ἐπειδὴ εὐρέθη ἐναντίον
εἰς τὰς ἀστρονομικὰς ἀδυνατησεις, καθὼς καὶ τὸ τῆ
Πτολομαίᾳ, ἀπερρίφθη κοινῶς ἀπὸ ὅλης τῆς Ἀστρονό-
μου, καθὼς ἢ ἐκεῖνο.

Α. Φ. εἰσημειάσαμεν τῆς θρηικωτέρης κόμης τῆ με-
γάλης συστήματος τῆ Κόσμου, δὲν μᾶς μῦρι ἀλλο,
ὡρὶ νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ ὡρὶ τινων ἀπὸ τῆς ἄλλης
κόμης τῆς πλέον ἐγνωσμένης, ἀπὸ τῆς ὁποίας Α. εἶ-
ναι, ὅτι κάθε σῶμα εἶναι προικισμῶρον μὲ τὴν δύ-
ναμιν τῆς ἀδραναείας, ὡρὶ τὴν ὁποίαν παχίζει πάν-
ποτε νὰ μῦρι εἰς τὴν εἰσιν τῆς ἡρεμίας, ἢ τῆς κινή-
σεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὐεσκεται, ὅποταν δὲν ἡθε-
λεσι ἀναγκασθῇ ἀπὸ ἄλλο νὰ τὴν ἀλλάξῃ.

Β. Ὅτι ὅποταν εἷς σῶμα ἐνεργῇ ἐκείνῳ εἰς εἷς
ἄλλο, ὡρὶ νὰ ἀλλάξῃ τὴν εἰσιν τῆς κινήσεως, ἢ τῆς
ἡρεμίας, ἢ ἀντίδρασις τῆς εἶναι πάντοτε ἴση, καὶ
ἐναντία μὲ τὴν δράσιν ἐκείνου εἰς ἕῶρον ὅπερ τὸ
εἷς χάνει ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς ὅσον, ὅσον ἀπὸ αὐ-
τὴν ἀποκτᾷ τὸ ἄλλο.

Γ. Ὅτι ἡ ἐλκυστικὴ δυνάμις, ὅπερ ἐνεργεῖ εἰς τῆς
μεγάλης ὄγκου τῆς ἐρανίων σωμάτων, ἐνεργεῖ παρο-
μοίως ἢ εἰς τὰ μικρὰ μόρια κάθε σώματος, μὲ τὴν
διαφορὰν ὅτι μερικαὶ εἰσὶ ἐλκόνται μὲ μεγαλιτέραν,
ἢ ἄλλαι μὲ μικροτέραν δυνάμιν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προέρ-
χονται αἱ ἐλξεις, ἢ ἐκλεκτικαὶ συζηρεται, γνωριμῶτα-
ται εἰς τῆς Χυμικῆς, καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας προκύπτει
ὅλαι χεδὸν αἱ συνθέσεις, ἢ ἀναλύσεις τῆς σωμάτων.

Δ. Ὅτι ὅσον τὰ φυτὰ, ὅσον καὶ τὰ ζῶα πολλα-
πλασιάζονται ὅλα ὡρὶ μέσθ τῆς ἀερίματων τῆ ἰδίᾳ
εἶδος, ἢ ἢ ὑποθέσεις ὅτι εἶναι φυτὰ, ἢ ζῶα, τὰ ὁ-
ποῖα θρηγῶνται ἀπὸ σεσηπύας ὑλας, ἢ καθ' ὁποῖον-
διποτε ἄλλον ἕῶρον ἀπὸ ὑλας μὴ ὀργανισμῶμας, εἶ-
ναι τελείως ἕδῶδης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῶν Στοιχείων, ἃς ὡς σύγκειται
 τῆς Κόσμος.

Τέσσαρα σοιχεῖα ἐδέχοντο κοινῶς οἱ Παλαιοὶ Φι-
 λόσοφοι τὸν αἶρα, τὸ ὕδωρ, τὸ πῦρ, καὶ τὴν γῆν.
 Ὑπὸ τῶν διαφορῶν μίξιν τῶν ὁποίων ὑπέθετον ὅτι
 παροῦσαν ὄλα τὰ σώματα. Καὶ ἀληθινὰ δεῦν εἶναι
 ὅσῳμα, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μὴ δέσκωνται ἢ ὅλα αὐ-
 τὰ, ἢ μέρος πολὺ ἀπὸ αὐτὰ.

Ὅμως εἶναι πολλὰ ἀβέβαιον Ἄ. αὐτὰ μόρια τῆς
 αἰρος, τῆς ὕδατος, τῆς πυρός, καὶ τῆς γῆς εἶναι ὁμογενῆ
 καὶ ἁρῶτισα, ἢ συνῶδετα καὶ αὐτὰ ἀπὸ ἄλλα σοιχεῖα
 διαφορα. Ὁ Λαβοαζιὲ ἀπὸ τὰ πειράματα τῆς ἐρομι-
 σεν ὅτι εἶδε πᾶς τὸ ὕδωρ εἶναι συνῶδετον ἀπὸ πᾶς
 βάσεις τῶν ὕδω αἰρων, ὅπῃ ἄλλοι ὠνόμαζαν φλογι-
 σον καὶ ἀφλόγισον, καὶ αὐτὸς με νέα ὀνόματα ὀνομά-
 ζει ὑδρογόνον, καὶ ὀξυγόνον· ἀγκαλὰ καὶ δεῦν ἔλειψαν
 τὰ τὸν ἐναντιῶθεν εἰς τῆτο. Ὁ κοινὸς αἰρας εἶναι
 φανερά ἐγνωσμένος ὡς εἷνα μίγμα διαφορῶν αἰρων,
 ἀπὸ τῆς ὁποῖας καθένας νομίζεται ἀπὸ μερικῆς
 συνῶδετας ἀπὸ ὕδωρ καὶ πῦρ, καὶ ἀπὸ μίαν ἢ ἄλλω
 ἀρχῶν ὀξείαν, ἢ ἀλκαλικῶν· καὶ τὸ ἴδιον πῦρ δεῦν εἶ-
 ναι γνωστὸν εἰς τὴ συνῶσταται, καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο ὅπῃ ὀνο-
 μάζεται σοιχεῖακὸν πῦρ, ἔχη μίαν καὶ τῶν αὐτῶν
 ἀρχῶν με τὸ φλογισον (τὸ ὁποῖον ἄλλοι τὸ δέχον-
 ται, καὶ ἄλλοι τὸ ἀναιρεῖν), με τὸ φῶς, με τὸν φλο-
 γίσιμον αἰρα, καὶ με τὸ ἠλεκτηικὸν πῦρ. Τῆς γῆς δια-
 ξέλλονται πέντε εἶδη τὰ κυριώτερα, ἢ τριανῶδης, ἢ
 βαρύτης, ἢ ἀργιλῶδης, ἢ μαγνησιακῆ, καὶ ἢ πυρεῖτης,
 αἰ ὁποῖαι ὄλα λέγονται σοιχεῖα, χωρὶς ὁμως νὰ ἰ-
 ζῶμεν αὐτὰ καμμία εἶναι ἀληθινὰ τέτοια· μάλιστα
 καὶ τὰς ἀρροφατας πείρας τῶν κυρίων Τόνδι, καὶ Ρά-

πρὸς τὸ εἶπετε νὰ εἴπῃ τινὰς ὅτι ὅλας αὐταὶ δοῦν εἶ-
 ναι ἄλλο, ὡς τῆς τῆς τῆς (ἀσβεστοί) μεταλλικά. (1)
 ἢ εἶναι ὡσαύτως ἀβεβαίον, ἀλλ' εἰς τὴν συνθεσίν
 αὐτῶν σώματων μόνον αὐτὰ τὰ πέραρ σοιχεῖα ἐμβαι-
 νῶν, ἢ αὐτὰ ὄξέα, ἢ τὰ ἀλκάλια, ἢ αἰετὰ εἶ-
 ναι, ὅπως μετέχον εἰς τὸ, πρὸς τὴν νὰ ὑποφερῶνται
 εἰς αὐτὰ τὰ ἴδια σοιχεῖα, ἢ νὰ θεωρῶνται ὡς ἄλλο
 μετατελεῖως διαφορετικά ἀπὸ τὸν ἀέρα, ἀπὸ τὸ ὕ-
 δωρ, ἀπὸ τὸ πῦρ, ἢ ἀπὸ τὴν γῆ.

Ἡ μὲν μεγαλήτερον ὅμως ἢ δυσλυτώτερον ζήτημα εἶ-
 ναι τὸ εἶπε τῆς πρώτης κατασκευῆς ἢ μορφώσεως τῶν
 τῶν ἴδιων σοιχείων, ὅποιαδήποτε ἢ αὐτὰ εἶναι ἢ
 ὡς τῆς ἴσως, κατ' ὄν ἀπὸ τὴν συνθεσίν τῶν προέρ-
 χονται τὰ σώματα.

Ἐὰν τὴν, ἀλλ' ἀβασίον εἶναι κομμάτι μίας ὕλης ὅ-
 ποιαδήποτε, καὶ μὲ τὰς διαιρέσεις, κατ' ὄν εἶρηται
 ἐπιπέδῳ ἐμφερῶν, ἢ ὑποδιαίρεσεις ζήτημα, καὶ εὐρω-
 μῶν τὰς συστατικὰς ἀρχὰς τῆς, εἶναι ἀδιώκτον νὰ τὸ
 κατορθώσωμεν· ἐπειδὴ ὕπερ ἀπὸ τὰς δυνατὰς διαι-
 ρήσεις ἢ ὑποδιαίρεσεις, ἐκεῖνο ὅπως μῆκος, εἶναι ἀκό-
 μι πάντα συνθετὸν ἀπὸ ἄλλα μέρη, εἶναι πάντα
 διαίρετον εἰς ἄλλα μέρη μικρότερα, καὶ ἐπομῶς δοῦν
 ἢ μῆκος ἀκόμι νὰ θεωρηθῆ ὡς πρώτη ἀρχή.

Τὸ ἐπ' ἀπειρον διαίρετον, τὸ ὅποια δοῦν ἢ μῆκος
 νὰ ὀρεθῆ πέραρ, ὅποια εἶναι ἀπὸ τῆς Γεωμετρίας
 ἢ διαφόρων ἴσως εἰς ὅποιαδήποτε ἐκτετατῶν πο-
 σότητα, μάλιστα καὶ εἰς μίαν ὅποιαδήποτε ἀπλῶν
 γεωμετρῶν ἀφήρημῶν ληφθεῖσαν.

Παραδείγματὸς χάριν εἰς τὴν Γεωμετρίᾳ εἶναι βε-
 βαιοῦται ὅτι ἢ ἐφαπτομένης εἶναι κέντρο δοῦν ἐφαπ-
 ται τῆς ὡς φέρειας, εἶναι κατ' ὄν μόνον σημείον εἶναι
 ὅτι μετὰ αὐτῆς τῆς ἐφαπτομένης, ἢ τῆς ὡς φέρειας

(1) Ζητήματα ἐπιπέδῳ καὶ Ἐπιπέδῳ καὶ Τεχνῶν Γεω-
 ΙΙ. σελ. 29.

ἢμπορῶν νὰ συσαθῶν ἄλλοι ἄπειροι κύκλοι, οἱ ὅποιοι θέλου συλλάβῃ μὲ τὴν ἐφαπτομένην εἰς ἐκεῖνο τὸ ἴδιόν καὶ μόνον σημείον. Λοιπὸν αἰσίως ἀχθῆ μία ὁθεῖα ἡραμῆ ἀπὸ τῆν ἐφαπτομένην εἰς τῆν ἀξιοφύρειαν, αὐτῆ ἢ ὁθεῖα, ὅσον οἱ κύκλοι ἡνόμενοι μεγαλήτεροι, ἡλλήσιάζεν πάντοτε περὶαυτέραν εἰς τῆν ἐπεφαπτομένην, θέλει τμηθῆ πάντοτε εἰς μέρη μικρότερα, ὅμως ἡγαίνωντας ἐπ' ἄπειρον ὁ ἀριθμὸς τῶν κύκλων, ὅτε ἢμπορῶν νὰ καταγραφῶν, θέλει αὐτὸς πᾶγι ἐπ' ἄπειρον ἢ ὁ ἀριθμὸς τῆς διαίρεσεως αὐτῆς τῆς ὁθεῖας· μίτε θέλει φθάσει τινὰς ποτὲ εἰς κενὴν μέρη τῆς, τὸ ὅποιον νὰ ἢμπορεῖ νὰ λαχθῆ αὐτὸ πολῦτως ἀδιαίρετον· ἐπειδὴ ἢμπορεῖ ἀκόμι νὰ διαίρεθῆ ἀπὸ εἰός, ἢ ἀπὸ πολλὰς ἄλλης κύκλος.

Ἀλλὰ αὐ αἱ ἀπλά καὶ πρῶται ἀρχαὶ τῆς ὕλης ὅν ἢμπορῶν μίτε μὲ τὸν νῦν νὰ ὀρεθῶν ποτὲ, πῶς λοιπὸν ὕφίσταται ἡ ὕλη; πῶς ὕφίσταται εἷα σωθῆτον, χωρὶς νὰ ἢμπορῶν νὰ ὀρεθῶν μίτε νὰ νοηθῶν αἱ συστατικαὶ καὶ πρῶται ἀρχαὶ τε;

Διὰ τῆς ὀποφύγεν μερικοὶ αὐτῶν τῶν φαινομένων ἀντίφασιν ἐσοχάθισαν νὰ ὀποθέσων τὰς ἀρχὰς, ἢ τὰ στοιχεῖα τῆς ὕλης, ὡς ἀπλά καὶ ἀνέκτατα. Ὅμως ἐδῶ ἡραμῆ καὶ ἄλλη δυσκολία τε νὰ καταλάβωμ, πῶς ἀπὸ στοιχεῖα ἀπλά καὶ ἀνέκτατα ἢμπορῶν νὰ ἀποκύλῃν σώματα εἰπεταίμνα;

Τῶν ἐπιπέδων ἢμεῖς τὴν ὀρίσασμν συνύπαρξιν πολλῶν μερῶν, τὰ ὅποια ἐφαπτνται εἷα τῆ ἄλλης, ὅμως τὸ εἷα εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ ἄλλο. Λοιπὸν ἡ ἐπαφή δύο παραγμάτων συνίσταται εἰς τῶν ἐφαρμογῶν τῶν μερῶν τῆς εἷος εἰς τὰ μέρη τῆ ἄλλης. Ἀλλὰ αὐ τὰ δύο παραγμάτα ὅν ἔχεν μέρη, αὐ εἶναι ἀπλά καὶ εἰς αὐτὰ, καὶ εἰ ἢμπορῶν νὰ ἐφαπτνται ἀλλήλων;

Προσέτι τῆ ὀρομῆ ὅτι τὰ σώματα εἶναι στερεὰ καὶ ἀδιαχώρητα. Λοιπὸν τὸ ἀδιαχώρητον, καὶ ἡ στερεότης συνίσταται εἰς ἐκεῖνο, ὅτε τὸ ὄρασμα τὸ κατελιμνὸν ἀπὸ πᾶ μέρη εἷος σώματος, ὅν ἢμπορεῖ εἰς τὸν

τὴν αὐτὴν καιρὸν νὰ καταληφθῇ ἀπὸ τὰ μέρη εὐδὸς
ἀλλ'.

Ἄλλα ἀνίσως τὰ ἀπλᾶ σοιχεῖα δεῦν ἔχον μέρη,
ποῖον μέρος τῆ δρασθήματος ἠμπορῶν νὰ καταλάβω,
ἢ πῶς ἠμπορῶν νὰ ἀποκλείσω ἀπὸ αὐτοῦ τὸ δρασθί-
μῳ ἀλλὰ σοιχεῖα; Εἰς εὐα μαθηματικὸν σημεῖον ἠ-
μπορῶμεν νὰ ὀπισθορῶσωμεν μὲ τὴν δρασθίαν μυριάδας
ἀλλὰ σημεῖα, χωρὶς νὰ ἠμπορῶμεν ὄλα μαζί νὰ
πληρῶσω τὸ ὀδωμικρὸν μέρος τῆ δρασθήματος. Ἄν
λαβῶν τὰ σοιχεῖα τῆς ὕλης εἶναι ἀπλᾶ, ὅδε δεῦν
πληρῶν κἀνεία δρασθίμα, πῶς ἠμπορῶν ποτὲ νὰ
παράλθω ἀπὸ τὴν εὐωσίν τες σωθῆτα, τὰ ὁποῖα
παράματικῶς πληρῶν δρασθίμα, καὶ τὸ πληρῶν ἀπο-
κλείωντας κἀθε ἄλλο παράγμα, καθῶς κἀμνην τὰ
σώματα;

Μερικοὶ ἐνόμισαν πῶς ἠμπορῶν νὰ ἀπαλλαγθῶν
ἀπὸ τῆ τὴν δυσκολίαν, λέγωντας ὅτι τὰ σοιχεῖα
εἶναι ἀπλᾶ, καὶ καθ' ὅ τέτοια μῆτε ἐφαπτοῦνται, μῆτε
δρασθίμα κατέχον· εἶναι ὅμως πεποιοικισμῳ μὲ δύν-
δυνάμεις, τὴν ἐλευσικὴν καὶ ἀπωθισικὴν, δὲ τὰς ὁ-
ποῖας ἀναγκάζονται νὰ κρατῶνται πάντοτε εὐα μὲ τὸ
ἄλλο εἰς κάποια διωρισμῳ ἀποσθήματα, χωρὶς νὰ
ἠμπορῶν μῆτε νὰ μακρῶν, μῆτε νὰ πλησιάζω ἀλ-
λήλων παρῳσώτερον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον τὸ παρῳσέρχεται
τὸ φαινόμενον καὶ τῆς ἐκτάσεως, καὶ τῆς σφρότητος.

Ἡ εὐωσθῆσις ἀληθινὰ εἶναι ἀγχινοῖας δρασθίμα· ἐ-
γὼ ὅμως παρῳτην δεῦν βλέπω μὲ τί δικαίον ἠμπορῶν
νὰ ἀποδαθῶν εἰς σοιχεῖα ἀνέκτατα αἰ δυνάμεις τῆς
ἐλξεως καὶ ὤσεως, ὅπε ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὰ ἐκτε-
ταμῳ σώματα, τὰ ὁποῖα σοιχεῖα παρῳτρεῖ νὰ δρασθῆ-
ρην ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐκτεταμῳ σώματα ποσον, ὅσον τὸ
ἐκτεταμῳν ἀπὸ τὸ ἀνέκτατον.

Β. Τῆς ἐλξεως καὶ ὤσεως ἀκομὶ εὐωσ τῶν δεῦν γνω-
εἶζομεν, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα, ἢ δὲ αἰτία μᾶς εἶ-
ναι ἀγνωστος, ἢ ὁποῖα ἠμπορεῖ νὰ ἐκαρτῆται παρο-
μοῖως καὶ ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν δυνάμιν, δὲ τῆς ὁ-
πσίαν

ποῖαν τείνεν εἰς τὸ νὰ πλησιάσῃ, ἢ νὰ μακρύνῃ εἰς ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ ἀπὸ μίαν ἐξωτερικῶν, ὅπως τὰ πλησιάζει ἢ τὰ μακρύνει. Εἰς πᾶσι τῶν ὑποθέσεων ὑποδέχεται ἀπ' ἐξωτερικῶν ὅτι ἡ ἔλξις καὶ ὡσις κρέμνεται ἀπὸ μίαν ἐσωτερικῶν δυνάμιν τῆς ἰδίων στοιχείων. Λοιπὸν ὅσον ἀθεμελίωτος καὶ ἰδιόρρυθμος εἶναι αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις!

Γ'. Εἰς τὰ σώματα βλέπομεν ὅτι ὅσον πλησιάζει, ὅσον ἀυξάνει ἡ ἔλξις, εἰς ἕσπον ὅπως ὅταν ἐγγίζον εἰς τὴν ἐπαφῶν, γίνεται μεγαλωτάτη. Λοιπὸν ἀφ' ἑκατέρωθεν ὑποδείξιν ἀπέδωκαν εἰς τὰ ἀνέκτατα στοιχεῖα ἐκεῖνο, ὅπως εἶναι ἴδιον τῆς ἐκτετατῶν σωμάτων, πῶς θέλον νὰ διῆχυρίζονται μὲ μίαν ἄλλῳ ὑπόθεσιν πλεον ἀθεμελίωτον, ὅτι ἡ ἔλξις ἀρέπει νὰ ἐπεργῆ εἰς αὐτὰ μὲ νόμους πάντη ἐναντίας καὶ ὅτι ἀφ' ἑκατέρωθεν εἰς τὸ ἄλλο ἕως εἰς εἰς μέρος, εἰς καιρὸν ὅπως ἀκολουθῆσε ἕνα τῶν πλεονεκτήρων πλησιάζει νὰ ἐκκυδῆν σφοδρότερα, ἀρέπει νὰ ἀπωθῆται.

Δ'. Καὶ αὐτὴ ἡ ὡσις εἶναι ἀκόμι ἀβέβαιον αὐ εἶναι μίαν δυνάμιν θετικῆν εἰς τὰ σώματα, ἢ ἀπλῶν ἀποτέλεσμα μίαν ἐλάττωτος ἔλξεως, καθὼς εἰπαμῶν ἠνωτέρω (Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Β'). Ἀνίσως τὸ ὕδωρ ἀπωθῆται τὸ ἔλαιον, τῆτο, καὶ πᾶσι ἄλλοις τῆς περιεσπότερων, ὅσον εἶναι εἰς μίαν ὅπως τὸ ὕδωρ ἔχει πρὸς τὸ ἔλαιον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ μόρια τῶν ὕδατος ἔχον πλεονεκτήρων ἔλξιν ἀναμεταξύ τας, καθὼς μὲ τὰ μόρια τῶν ἔλαιων. Ὅλαι αἱ χυμικαὶ κατακρημνίσαις ἰσορροποῦν ὅτι καὶ αὐταὶ κρέμνεται ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἀρχῶν τῆς ἐκλεκτικῆς ἔλξεως, ἕνα τῶν ὁποίων τὰ μόρια εἰς τὸ σώματος ἀφίνεν ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποία ἦσαν ἠνωτέρω, ἕνα νὰ εἰσέλθῃ μὲ ἄλλα, πρὸς τὰ ὁποία ἔχον πλεονεκτήρων συγγένειαν. Ἡ ἰδιότης ὅπως ἔχει τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῖσθον νὰ ἕλκεται εἰς τὰ πλησίον σώματα, εἶναι παρόμοιος ἐκεῖνη, ὅπως προξενεῖ εἰς τὰ ἠλεκτριζομένα σώματα τῶν ἀμοιβαίαν ἔλξιν καὶ ὡσιν.

τῶ ἐλαφρῶν σωματίων. Ἴσως ὅλα αὐτὰ ἀθήσεις ἡμποροῦν νὰ ἐξηγηθῶν μὲ τὸν ἴδιον ἔσπον. Καὶ ἀν ἦτον τῆτο, πόσον ἀθεμελίωτον δὲν ἠδελαν εἶναι τὸ νὰ ὑποθέτῃν εἰς τὰ σοιχεῖα μίαν δυνάμιν θετικῶν, ἢ ἀρνητικῶν δὲν ὑφίσταται εἰς τὴν Φύσιν;

Ε'. Τὰ αἰδητήριά μας ὁμοφάνως μᾶς μαρτυροῦν, ὅτι τὰ μέρη τῶ σωματίων ἐφάπτονται ἀλλήλων, καὶ πληρῶν ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτὸν ἔσπον. καὶ εἰς τῆτο σπυρίζεται ἐκεῖνο, ὅπε ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἔκτασιν καὶ σερειότητι, καὶ θεωροῦμεν ὡς δύο ἐσιώδεις ιδιότητες τῶ σωματίων. Ὅμως εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν πρέπει νὰ εἰπῶμεν ὅτι δὲν ὑφίσταται εἰς τὰ σώματα κρείως μῆτε ἔκτασις, μῆτε σερειότης, καὶ ὅτι τόσον ἢ μία ὅσον καὶ ἢ ἄλλη εἶναι ἀπλᾶ ἀπάται. Λοιπὸν τῆτε τεθούτος, δὲν εἶναι δικολώτερον νὰ εἰπῶμεν ἀνοικτὰ ὅτι καὶ αὐτὴ ἢ ὑπαρξίς τῶ σωματίων εἶναι μία καθαρὰ ἀπάτη; Ἐὰν τί μὲν εἰς τὰ σώματα, ἀνίσως ἀφαιρέσωμεν ἀπ' αὐτὰ τὴν ἔκτασιν καὶ σερειότητι; Ἡ πῶς ἡμποροῦμεν νὰ καταφύσωμεν τὴν ὑπαρξίαν τῶ σωματίων, ἀνίσως αὐτὰ αἰ δύο ιδιότητες, ὅπε νομίζομεν νὰ διερίσωμεν εἰς αὐτὰ διὰ μέσθ τῶ αἰδητήσεων, καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας κρείως συλλογῶμεν τὴν ὑπαρξίαν τῆς, δὲν εἶναι ὡδὰ καθαρὰ ἀπάτη;

Ὁ Χάμ φαίνεται ὅτι ἠδέλησε νὰ συμβιβάζῃ αὐτὰς τῆς δύο ἐναντίας γνώμας λέγωντας ὅτι τὰ σοιχεῖα τῶ σωματίων εἶναι καὶ ἀνέκτατα, καὶ ἐν παντὶ σερειὰ καὶ κεχρωματισμῶν, καὶ προσέτι ἐφάπτονται εἰς αὐτὰ ἄλλθ (Treatise of human Nature. Ἐσμ. Α').

Ἀλλ' ἀνίσως αὐτὸς δὲν διέξριβε τόσον εἰς αὐτὴν τὴν δὲλῆξιν, ἦτον ἀμφίβολον ἀν εἶπε τῆτο παίζωντας, ἢ ἀπεδάζωντας. Ἐπειδὴ πῶς νὰ καταλάβῃ τινὰς ὅτι εἰς αὐτὰ ὡδὰ ὡδὰ, τὸ ὁποῖον πλάττεται ἀπλῶν καὶ ἀνέκτατον, ἡμπορεῖ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ εἶναι σερειὸν καὶ κεχρωματισμῶν, καὶ νὰ ἐφάπτεται ἀλλῶν πραγμάτων παρομοίως ἀνεκτάτων καὶ ἀπλῶν;

Λοιπὸν τί ἄλλο πρέπει νὰ εἰπῶμεν ὡδὰ ὡδὰ σοιχεῖων

χειών τῶν σωμάτων, ἢ ἐκεῖνο, ὅπῃ πολλάκις ἢ ὡς πολλῶν ἔλεγχον ἐκεῖνος, ὅπῃ ἐμαρτυρήθη ὑπὸ τὸν Χριστὸν σοφώτατος πάντων ἀνθρώπων “ ὅτι μόνον οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα.”

Ὅτι τὰ σώματα εἶναι σωθεταὶ ὑπὸ πολλὰ μόρια, τὸ ἐμάστατον πρῶτον ὑπὸ τῆς ἀφῆς, ἢ δόξου ὑπὸ τῆς ὄρασις, ὡς εἴρηται ὀπίσθεν (Μέρ. Β'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Ζ'). ὅτι αὐτὰ τὰ μόρια εἶναι ἢ νωμῆρα εἴα μὲ τὸ ἄλλο, μᾶς τὸ δείχνει αὐταὶ καὶ αἱ δύο αἰδησεις· ὅτι ἠμπορεῖν νὰ διαμερῆθῃ, καὶ νὰ ὑποδιαμερῆθῃ ἕως εἰς εἴα βαθμὸν, μᾶς τὸ δείχνει ἢ πείρα· ὅτι περαιτέρω ὑπὸ εἴα ὄρον οὐδὲν ἠμπορεῖν πλέον νὰ διαμερῆθῃ μὲ καμμίαν δυνάμιν μῆτε ὑπὸ τῆς τέχνης, μῆτε ὑπὸ τῆς φύσις, μᾶς τὸ βεβαιώνει καὶ τὸ ἢ πείρα. Λοιπὸν αὐτὰ τὰ μέρη, τὰ ὅποια φυσικῶς εἶναι ἀδιαίρετα, μεταφυσικῶς ὅμως ἀκόμι εἶναι διαίρετα, αὐτὰ λέγω εἶναι ἐκεῖνα, ὅπῃ οἱ Φυσικοὶ συνηθίζουσι νὰ ὀνομάζουσι, καὶ θέλουσι ὀνομάσει ἢ ἡμεῖς σοιχετά τῶν σωμάτων.

Ἄν ὅμως ὁ Θεὸς ὀπόταν ἐκτίσῃ αὐτὰ τὰ σοιχετά, τὰ ἐκτίσῃ ἀμέσως σερεὰ καὶ ἐκτεταμῆρα, ἢ ἐκτίσῃ προσητέρα ἄλλα ἀνέκτατα, καὶ μὴ σερεὰ, καὶ νὰ χηματίσῃ μὲ τὸ ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς αὐτὰ, ὅπῃ μᾶς ὡφθαλμίζονται εἰς τὰς αἰδησεις μας σερεὰ καὶ ἐκτεταμῆρα, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ σκώλης, ὅπῃ θέλει τολμήσει καὶ τὸ ὡφθαλμίζῃ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τελειότητος τῆς Κόσμου, καὶ περὶ τῆς Καλλιγισμῆς.

Ὅποιος θέλει εἰπεῖς τὸν Οὐρανὸν τὰς σαθεράς καὶ τακτικώτατας πηροδιήσεις ἐκείνων τῶν μεγίστων σω-

μάτων, εἴτε εἰς τὴν Γῆν τὴν ἑξαχρυσίαν τέχνῃ ὄλων ἢ μικροτάτων τῆς μερῶν, καὶ μάλιστα τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, ὅσῳ ἢμπορεῖ βέβαια νὰ μὴν θαυμάσῃ τὴν ἀπειρον σοφίαν τῆς ὑπερτάτης Δημιουργῆς, ὅτῃ ἔδωκε τὴν πρώτην ἀρχὴν εἰς αὐτὴν τὴν θαυμάσιαν μηχανὴν, καὶ ὅτῃ τὴν διατηρεῖ πάντοτε εἰς μίαν τὴν αὐθιγὴν θαυμαστὴν τάξιν. Τὸ ὀφθαλμικὸν αὐτὸς τῆς ἀρχῆς, τὸ πλέον δὲ καταφρόνητον εὐπεμον τῆς πᾶσι εἰς τὸ ὄμμα τῆς Φιλοσόφου, ὅτῃ τὰ θεωρεῖ, εἶναι θαύματα, τὰ ὅποια καταχρῶμεν τὴν ἀνθρώπινον ἀνομίαν καὶ τὴν πλέον ὀξυτάτην.

Εὐρίσκονται μὲ ὄλον τῶν ἀνθρώπων πεφυσιασμένοι, οἱ ὅποιοι μετῴντας τὰ πάντα μὲ τὴν ἰδιαιτέραν τῆς ἡδονῆς, καὶ μὲ τὸ ἴδιον κέρδος τῆς, πολυμῶν νὰ ὀφθαλμίζονται ἅλα ἐκεῖνα, ὅτῃ ὅσῳ πηγαίνων καὶ τῆς ὀρεξίν τῆς, καὶ νὰ ὀνομάζων τὸν κόσμον ἔργον ἀπλῆς, καὶ νὰ βλασφημῶν τὸ ὑπερτάτον ἀειεργήμα. Ἀλλὰ ποῖος εἶσαι ἐσὺ ἀυθαδέσατε ἀνθρώπε, ὅτῃ διῃχυρίζεσαι νὰ ἐλέγξῃς, ἢ νὰ συμβολίσῃς τὸν ὕψιστον; Ἐσὺ, ὅτῃ πολυμῶς νὰ φωνάζῃς μὲ τὴν αὐθιγὴν ἀλαζονίαν, ἢ ἐγὼ ἐπεσαπῶσα εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς κόσμου, ἢ θελα κάμῃ τῆς, ἢ θελα ἀφήσῃ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ἢ ἐξέρχῃς πόσα ἀπειρα κακὰ ἢ θελαν ἀκολοθήσῃ ἴσως εἰς τὸ Παῦλ ἅπῃ τὰ ἀνόητά σου χεῖδια; ἢ ἐξέρχῃς ἐσὺ ποῖαν σωματικὴν ἔχων τὰ πρᾶγματα, ὅτῃ ὅσῳ σοὶ ἀρέσκων, μὲ ὄλα τὰ ἄλλα αὐτῆς τῆς ὑπερόγκου μηχανῆς, καὶ πόσον εἶναι ἴσως ἀναγκαῖα εἰς τὴν τάξιν καὶ τελειότητα τῆς ὄλας; Σκόλιζ ἐτιδανώτατε, ὅτῃ ἐγγνήθῃς εἰς τὴν βαθυτάτην ἀμάθειαν, καὶ μὲ ὄλου τὴν ἐπίμονον ἀσπιδίω σου ὅσῳ φθάνεις ποτὲ νὰ γνωρίσῃς μῆτε τὸν ἑαυτὸν σου, πῶς διῃχυρίζεσαι νὰ γνωρίσῃς ὄλου τὴν συμπλοκὴν ἢ αἰτίων, καὶ ὅποτελεσμάτων εἰς πρᾶγματα, ὅτῃ εἶναι πολλὰ μακρὰ ἀπὸ λόγου σου, ἢ ἅλα τὴν μικρότητα τῆς εἶναι ἀδύνατα εἰς τὸ ἐδικόν σου μάτι; ἢ πῶς, ἢ ὅσῳ ἢ ἐξέρχῃς ὄλα αὐτὰ, πολυμῶς νὰ ἀποφασίσῃς ἅλα ἐκεῖνο, ὅτῃ εἶναι

ναι καλὰ ἢ κακὰ δεδημιουργημένον εἰς τὸ Παῦν, ἢ ὅτι ἐσὺ ἰξούρεις νὰ τὸ κάμης καλλίτερα;

Ὁ ἄφρων καὶ ἀχαλίνωτος ἐγώισμός ἐστὶν ἐκεῖνο, ὅπερ τυφλόνει εἰς τῆτο τῆς περαιοτέρης ἀνθρώπου. Κάθε εἶας εἰς τὸν κόσμον δεῦ ἰξούρει νὰ θεωρῆ παρα τὸν ἑαυτὸν τε· ὅλα τὰ ἀγαπᾷσε καὶ τὴν φαντασίαν τε· ἀλλὰ τί ἀλογωτέρα ἀλαζονία δὸτὸ νὰ θέλῃ ὅπερ ὁ Θεὸς νὰ συλλάβῃ ἀπ' αἰῶνος τῆτιν πῆν ὑπέρογκον μηχανῶν, καὶ νὰ τὴν δημιουργήσῃ μὲ ταῦτα μὲ τὸσῶν τέχνων καὶ ποροασίαν, ἔξῃ νὰ δὲ χαριστήσῃ μόνον τὰς ἀνοήτους θελήσεις εἰδος ἐφημέρου σκώληκος;

Ὁ Θεὸς ὄντως πάνσοφος καὶ πανάγαθος, ὁπόταν ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, καὶ παρός τι τέλος ἐξείρετο τὸν ἐδημιούργησε, καὶ μέσα κάλλιστα ἐδάλεξε ἔξῃ νὰ τὸν τελειοποιήσῃ, εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο σωμίσεται ἡ ἀληθινή τελειότης, καὶ ἀν φαίνεται καὶ κάμμια ἀτέλεια εἰς τὸν βραχύτατον ἀνθρώπινον νεν, τῆτο δεῦ εἶναι ἀτέλεια τῶ ἔργου, ἀλλὰ τῶ ὀφθαλμοῦ, ὅπερ τὸ θεωρεῖ, καὶ δεῦ ἰξούρει νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν τάξιν, τὴν εἴωσιν, τὴν ἐξάρτησιν, καὶ τὰς ἀμοιβαίας ἀναφορὰς τῶ μερῶν τε. Ἄν ἡ κώπη (τὸ ναυτικὸν κωπὶ) εἰς τὸ νερόν, φαίνεται τραβῆ, τὸ σφάλμα δεῦ εἶναι τῆς κώπης· ἀν τὸ ρόδον εἰς τὸν ἰκτεριῶντα φαίνεται ὑποκίτερον, τὸ σφάλμα δεῦ εἶναι τῶ ρόδου.

Μ' ὅλον τῆτο δεῦ πρέπει πάλιν νὰ διιχυριζώμεθα μαζί με τὸν Δειβνίτιον, καὶ τῆς λοιπῆς Καλλισίας, ὅτι ὁ παρῶν κόσμος εἶναι ὁ κάλλιστος δὸτὸ ὅλας τῆς κόσμου, ὅπερ ἠμποροῦσαν νὰ γένῃ, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος Θεὸς δεῦ ἰξούρει νὰ κάμῃ ἄλλον καλλίτερον. Τὸ ἔπιχειρημα, με τὸ ὁποῖον ὁ Δειβνίτιος κατώπησον εἰς τῆτιν τὴν ἀπόφανσιν, εἶναι με τὴν ὀλότιν ἀσύστατον· ἐπειδὴ (λέγει ἐν τῶ πρῶτῃ ἀρχ. Φιλοσοφ. §. 55. καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Θεοδικείας τε) εἰς τὴν ιδέαν τε Θεῶ ἀί δυνατοὶ κόσμοι εἶναι ἀπειροι, καὶ δὸτὸ αὐτῆς εἶας μόνου ἠμπορεῖ νὰ ὑφίσταται, ἀνάγκη εἶναι

νά ἦεν εἷας ἀποχρῶν λόγος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὸν Θεὸν νὰ ἐκλέξῃ ἀπὸ τὰς ἀπείρας εἷας περισσότερον ᾠδὰ ἄλλον. Λοιπὸν αὐτὸς ὁ λόγος δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἰρεθῇ ἀλλ᾽ ᾠδῶν εἰς τὰς βαθμύς τῆς τελειότητος, ὅπ᾽ ἔχει ὁ καθ' εἷας· ἐπειδὴ ἔχωντας καθ' ἑκάστην κόσμος δυνατὸς τὸ δίκαιον νὰ ζητῇ τὴν ὑπαρξίν τε καὶ λόγον τῆς τελειότητός τε, ὁ Θεὸς ἦτον ὑποχρεωμένος καὶ διὰ τὴν σοφίαν τε καὶ διὰ τὴν παντοδυναμίαν τε, νὰ δώσῃ τὴν ἀποτίμησιν εἰς τὸν τελειότερον.

Ὅμως ἐγὼ ἀγαπᾶσα νὰ ἰξάζρω παρῶν διὰ ποῖον λόγον ἀπὸ τὰς ἀπείρας δυνατὰς κόσμους, ὅπ᾽ εἶναι εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Θεῶν, εἷας μόνος ἔμπορεῖ νὰ ὑφίσταται. Ὁ Λεϊβνίτιος δὲν κάμνει ἄλλο, ᾠδᾶ τὸ ἀποφαίνεται μόνον· ὅμως δὲν ἔμπορεῖμ καὶ ἡμεῖς νὰ καταφήσωμεν ὅτι ἔμπορῶν νὰ ὑφίστανται καὶ οὐα καὶ εἴκοσι καὶ χίλιοι, καὶ ὅτι δυνατὸν εἶναι καὶ λέγονται διὰ τί ἔμπορῶν νὰ ὑφίστανται;

Β'. Ἀγαπᾶσα νὰ μοι ἐξηγήσῃ πῶς εἷας κόσμος, ὅπ᾽ ἀκόμη δὲν ὑπάρχει, ὅπ᾽ ἀκόμη δὲν εἶναι τίποτες, ἔμπορεῖ νὰ ζητῇ ὑπαρξίν; καὶ πῶς αὐτὸ τὸ ἐδὲν ᾠρέπει νὰ ζητῇ τὴν ὑπαρξίν περισσότερον ἀπὸ εἷας ἄλλο ἐδὲν καὶ λόγον τῆς τελειότητός τε; Ὅλος ἔπος ὁ γύρος τῆς λέξεων ἢ δὲν σημαίνει τίποτες, ἢ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ Θεὸς ἦτον ὑποχρεωμένος νὰ κτίσῃ τὸν τελειότερον ἀπὸ ὅλης τῆς δυνατῆς κόσμους. Ἀλλὰ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπ᾽ ὀφείλει αὐτὴν τὴν ἀνάγκην εἰς τὸν Θεόν; Ἄν ὁ Θεὸς ἠθέλε νὰ ἀελέξῃ εἷας ἀπὸ τῆς ἀτελεσέρας, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπ᾽ ἔμπορεῖσε νὰ τὸν ἀποξέψῃ;

Γ'. Πρέπει νὰ διειδῇ καλά ἡ εἷνοια τῆς λέξεως τελειότητος, τὴν ὁποῖαν τὴν ἔλαβε παρὰ συγκεχυμῶς ὁ Λεϊβνίτιος. Εἰς φιλοσοφικῶν εἷνοίαν ἡ τελειότης δὲν εἶναι ἄλλο, ᾠδᾶ συμφωνία τῶν μέσων, μετὰ τὸ τέλος (Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'. Ἀρθρ. Β'. ᾠδῶν Ὁραῖς)· ὅθεν τελεία λέγεται ὁποιαδήποτε μηχανὴ, τῆς ὁποῖας τὰ μέρη εἶναι ἀκριβῶς τεταγμῶν, διὰ νὰ ἀπο-

ἀπολαύσαν τὸ σκοπέμῳ τέλος. Εἰς τῆν τῶν σὺ-
νοιαν ἡμεῖς ἐπαρμῆς ὅτι ὁ κόσμος εἶναι τελειότερος
ἢ ἡμῶν ἢ ὁ Δεῖβνίτιος θελήσῃ νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι
τελειότερος ἀπὸ ὅλης τῆς δυνατῆς, εἰς τῆν τῶν σὺ-
νοιαν δὲν θελήσῃ πολμήσει νὰ τὸν ἀντισταθῆμι· ἐ-
πειδὴ δὲν πρέπει βέβαια νὰ νομίσωμι, ὅτι εἷας
Θεὸς πανσόφος δὲν ἠθέλησεν, ἢ δὲν ἔξυρε νὰ ἀγλέ-
ξῃ τὰ ὀπιπδεϊότετα μέσα ἵνα νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος,
ὅπῃ ἐσκόπισεν εἰς τῶν δημιουργίαν τῷ κόσμῳ. Ὁ-
μοῦς ἡ τῶν σὺνοιαν ἢ πολλῶν, ὁ ὅρος τελειότης εἶ-
ναι συνώνυμος μετὰ τὸν ὅρον ἔξαιρετότητα, καὶ σημαίνει
εἷας ἀθροισμα ἀρετῶν, καὶ προτερημάτων ἐσωτερικῶν ὑ-
ψηλοτάτων βαθμῶν. Εἰς τῆν τῶν σημασίαν ἡμεῖς
λέγομεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἰς ἄκρον τέλειος, ὁ ἔστι
ἐπεχέχει εἰς ἑαυτὸν ὅλας τὰς ἀρετὰς, καὶ ὅλα τὰ δυ-
νατὰ πλεονεκτημάτα εἰς ἄκρον βαθμὸν· καὶ εἰς τῆν
τῶν σὺνοιαν ἐνοεῖ καὶ ὁ Δεῖβνίτιος, ὅτι ὁ παρῶν
κόσμος εἶναι ὁ τελειότερος, εἶναι ὁ κάλλιστος ἀπὸ ὅ-
λης τῆς δυνατῆς κόσμος, ὅπερ ἔστιν, ὅτι πεχέχει εἰς
ἑαυτὸν ὅλας τὰς μεγαλιτέρας δυνατὰς τελειότητας, καὶ
ὅτι αὐτὰς τὰς ἀρετὰς, καὶ αὐτὰ τὰ δυνατὰ προτερη-
μάτα ἐπέπεθε βέβαια νὰ τὰ τὰ δάσῃ ὁ Θεὸς· ὁμοῦς
ποῖός εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ ἠμπόρετε νὰ ἀναγκάσῃ εἰς
τὴν εἷας Ὁν ἄκρος ἐλεύθερον, καθὼς εἶναι ὁ Θεός;
Ἄν δὲ ἀνεξίτητα τέλητα ἠθέλησε νὰ ἀγλέξῃ ἀ-
πὸ τῆς ἀπειρῆς δυνατῆς κόσμος ὄχι τὸν τελειότερον,
ἀλλὰ τὸν ὀπιπδεϊότερον εἰς τὰ τέλητα, ποῖός εἶναι ἐ-
κεῖνος, ὅπῃ ἠμπόρεσε νὰ τὸν ἀντισταθῆ, ἢ ὅπῃ ἠ-
θέλον ἠμπόρεσῃ τώρα νὰ πολμήσῃ νὰ τὸν κατηγήσῃ;

Δ'. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ὑποπέθῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἵνα τῶν σο-
φίαν ἢ ἀγαθότητα καὶ παντοδυναμίαν τὰ ἀπεφάσισεν
ἐπ' αἰῶνος νὰ δάσῃ ἀληθινὰ τῶν ὑπάρξῃν εἰς ἐκεῖ-
νον ἀπὸ τῆς δυνατῆς κόσμος, ὁ ὁποῖος ἠθέλον ἔχη
τῶν μεγίστων τελειότητα, ποῖός μᾶς βεβαιώνει, ὅτι
εἷας ποῖός κόσμος εἶναι αὐτός, ὅπῃ ἡμεῖς γνωρίζο-
μεν, ἢ αὐτός ὅπῃ πόρα ὑφίσταται; Εἰς τὸ ἀχανές

ἔχουμε πόσοι καὶ πόσοι κόσμοι δὲν ἔμπορῶν νὰ ὑφίστανται ὁμοχρόνως, εἴως ἄπὸ τὸν ἄλλον καλλίτερος; Ποῖος ἤθελεν ἔμπορέσει νὰ ἄποξέβῃ τὸν Θεὸν ἄπὸ τὸ νὰ βάλῃ εἰς μίαν ἄπειρον σειρὰν κόσμων ἐκείνῳ τῷ κλιμακῶτῳ πρόβασι, ὅπῃ ἔβαλεν εἰς τῶν τὸν γνωστὸν μας κόσμον, ἀρχίζοντας ἀπὸ τῷ πλέον χαμηρῆ λάσπῳ, καὶ ἀναβαίνοντας βαθυμυδὸν εἰς τὰ πλέον ὀρθρῆτερα ὀρυκτὰ, εἰς τὰ φυτὰ, εἰς τὰ ζῶα, εἰς τὸν ἀνθρώπον; Καὶ εἰς αὐτῷ τῷ σειρῶν ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἀλαζῶν ἀνθρώπος, ὅπῃ νὰ διιχυρίζεται ὅτι ἐδιορίσθη εἰς τὸν τελειότερον; Ὅμως καὶ αὐδοθῆ ἀκόμη ὅτι εἴως μόνος κόσμος τώρα ὑφίσταται, ποῖος ἔμπορεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ, ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ ἔρχῃ αἰδίως εἰς τῷ αὐτῷ κατάστασι, ἢ ὅτι δὲν ἔμπορεῖ εἰς τὸν αἰῶνα νὰ συμβῆ, ὅπῃ νὰ δοκιμάσῃ ἄφορος μεταβολὰς, καὶ νὰ γίνεταί πάντοτε τελειότερος; „Ἐῖσαι ὁ ἔρηνος καινός, καὶ ἡ γῆ καινὴ, λέγην καὶ αἱ θεῖαι Γραφαί (1)· τὸ ὁποῖον δείχνει, ὅτι μία νέα τάξις τῶν πραγμάτων θέλει δεχθῆ τῷ παρεῖσαι· καὶ αὐτὴ ἡ τάξις δεῖ τί νὰ νομίσωμεν πῶς θέλει εἶναι χειροτέρα, καὶ ὄχι καλλιτέρα, καὶ τελειότερα, ἢ μὲ τί πρόσωπον ἔχεν νὰ ἀντισταθῆν οἱ Λεῖβνιτιανοὶ εἰς τὸ δυνατὸν ταύτης τῆς ἀλλοιώσεως;

ΣΤΟΙ-

(1) Ἡσαΐας Κεφ. 56. 17. καὶ Κεφ. 66. 22. ὁ Ἀπόστολος Πέτρος Ἐπίσ. Β'. Κεφ. 3. 13. Ἀποκαλυψ. Κεφ. 21. 2.

Σ Τ Ο Ι Χ Ε Ι Α
Τ Η Σ
Μ Ε Τ Α Φ Υ Σ Ι Κ Η Σ
Μ Ε Ρ Ο Σ Δ'.

ΦΥΣΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ.

Πῶς φθαίνει ὁ ἀνθρώπος εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ὑπάρξεως τῆ Θεῶ, δεῦν εἶναι δύσκολον νὰ ἀποδειχθῆ· ἐπειδὴ ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ τὸν περικυκλόνεν, ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸν ἑαυτὸν τε φανάζεν, ὅτι εἶναι εἰς Θεός. Τὸ νὰ πληροφορησάμεθ, ὅμως εἰς τῆτο εἶναι ἄθεον, ὃ ἔστιν εἰς, ὅπῃ ἀρνεῖται αὐτῷ τὴν ὑπάρξιν, μὲ ἀποδείξιν τὸσον ἐναργῆ, ὅπῃ ἢ νὰ ὑπενδῶση εἰς αὐτῷ, ἢ νὰ γῆν ἕξαρτος τῆ ὀρθῆ λόγῃ, τῆτο εἶναι τὸ δυσκολώτατον.

Αἱ ἀποδείξεις, ὅπῃ κοινῶς μεταχειρίζονται εἰς τῆτο, φαίνονται ὅτι δεῦν φθαίνεν εἰς τὸν βαθμὸν ἐκείνης τῆς μεταφυσικῆς ἐναργείας, ἢ ὅποια ἀναγκάζει μὲ μίαν ἀκαταμάχητον ἰχυρὴν τὸν ἰχυρογνώμονα ἀπίσον νὰ τὴν ὁμολογήσῃ.

Διὰ τὶ ὅλα ἐκεῖνα, ὡς ἀδείγματος χάριν, ὅπῃ ὑποθέτῃν τὴν ὑπάρξιν τῶν σωμάτων (ἢ τέτοια εἶναι αἱ περισσώτεροι), δεῦν θέλῃν ἠμπορέσει ποτὲ νὰ φθάσῃν εἰς τῆτον τὸν βαθμὸν τῆς μεταφυσικῆς ἐναργείας· ἐπειδὴ τῆς ὑπάρξεως τῶν σωμάτων ἡμεῖς δεῦν ἔχομεθ, ὡς εἰς τὴν φυσικῶν βεβαιότητα, ἢ ὅποια εἶναι νὰ τέτοια, ὅπῃ ὅποιοις ἠθελε πολυμῆσῃ νὰ τὴν

ἀρνηθῆναι μὲ τελειότητα, ἢ θελε νομιθῆναι ἀνάσθις (Ὁ-
ρα Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Ἀ' ρ' θρ. Α'.
§. Β.). μ' ὅλον τῆτο ἀν' θέλωμην νὰ λάβωμην τὴν
ἀποδείξιν τῆς ὑπάρξεως τῆ Θεῶ ἀπὸ τῆς ὑπαρξίν τῆς
σώματων, εἴας ἄθεος θέλει μᾶς εἰπῆ περὶνι, ὅτι
θεὸν εἶναι ἀδιώατον νὰ μὴ ὑπάρχεν τὰ σώματα, καὶ
θεὸν θέλωμην ἔχη πάντ' ἀ μέσον νὰ τῆ τὸ ἀποδείξω-
μην μεταφυσικῶς.

Διὰ νὰ ἀποδείξωμην λοιπὸν μὲ μεταφυσικῶ καὶ
ἀπόλυτην βεβαιότητα τὴν ὑπαρξίν τῆ Θεῶ, εἶναι ἀ-
νάγκη νὰ καταφύγωμην εἰς ἄλλο μέρος, καὶ νὰ τὴν
ἀποδείξωμην ἀμέσως ἀπὸ τῆς ὑπαρξίν τῆς ἐδικῆς μας
ψυχῆς, ἢτοι ἐκείνη τῆ ὄντος, ὅπως ἐν ἡμῖν νοεῖ. Ε-
πειδὴ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἔχωμην βεβαιότητα ἀπόλυ-
τον καὶ μεταφυσικῶ καὶ ὁποιοῦνδήποτε αἰδημα, τῆ ὁ-
ποῖε ἔχωμην συνειδησιον, φθάσει νὰ μᾶς βεβαιώση
πληρέστατα (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'.
Ἀ' ρ' θρ. Α'. §. Ι.). Ἀφ' ἧ λοιπὸν ἠμπορέσωμην νὰ
ἀποδείξωμην, ὅτι εἶναι ἀδιώατον νὰ ὑπάρχη ἀφ' ἑαυ-
τῆ τῆτο τὸ ὄν, θέλει ἀπδειχθῆναι ἐπομῶς ὅτι ἀρέ-
πει ἀναγκαίως νὰ ὑπάρχη εἴας Δημιουργός, ἀπὸ τὸν
ὁποῖον ἔλαβε τὴν ἀρχὴν. Καὶ ἐντεῦθεν θέλωμην
μεταβῆναι ἀπολύτως εἰς τὸ νὰ ἀποδείξωμην, ὅτι αὐτός
ὁ Δημιουργός ἀρέπει νὰ ὑπάρχη ἀφ' ἑαυτῆ, ἀρέπει
νὰ εἶναι αἰδιος, καὶ ἀρέπει νὰ ἔχη καὶ ὅλα τὰ ἄλλα
προσόντα, ὅπως ἀπῆκεν εἰς τὸν Θεόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Πῶς ἀπὸ τῆς ὑπαρξίν τῆς ἐδικῆς μας ψυ-
χῆς ἀποδείχεται μὲ ἀπόλυτον βεβαιό-
τητα ἡ ὑπαρξίς τῆ Θεῶ.

Εἶνα ὄν ὑφιστάμενον παρ' ἑαυτῆ, τὸ ὁποῖον μὲ ἄλλο
ὄνομα ὀνομάζεται ὄν ἀναγκαῖον, ἀρέπει βεβαιῶτα
εἶναι

εἶναι ανεξάρτητον ἀπὸ καθ' ἑαυτῆ, ὅσον καὶ τὴν ὑπαρξίν, ὅσον καὶ τὸν τρόπον τῆς ὑπαρξείας τῆς. ὅπως ὅτι πρέπει νὰ ἔχη εἰς τὴν λόγον καὶ τὸν λόγον τῆς ὑπάρχειν, καὶ τὸν λόγον τῆς ὑπάρχειν καὶ τὸν δε, ἢ τὸν δε τὸν τρόπον, χωρὶς νὰ ἡμπορῇ αὐτὸς ὁ ἄλλος τῆς ὑπάρχειν νὰ τῆς ἀφαιρέσῃ ἀπὸ ἄλλο, ἢ νὰ μεταβληθῇ, ἢ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ ἄλλο. Ἐπειδὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀναγκασθῇ ἀπὸ ἄλλο ἵνα νὰ ἀλλάξῃ τὸν τρόπον τῆς ὑπάρχειν, χωρὶς νὰ χάσῃ τὸν λόγον, ὅπως ἔχει εἰς αὐτὸ τῆς ὑπάρχειν καὶ τὸν ἐδικὸν τῆς τρόπον· λόγον, τὸν ὁποῖον μῆτε αὐτὸ ἡμπορεῖ νὰ τὸν χάσῃ, καθὼς ἐρέθη ἔμπροσθεν (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Α')., μῆτε ἄλλο νὰ τῆς τὸν ἀφαιρέσῃ, ἀίσιως ἀφαιρέσῃ ἀπὸ δυνάμιν ἐδικῆν τῆς, καὶ ἰσχυρῶς ἐσωτερικῶς μὲ τὴν ἰδίαν τῆς ὑπαρξίν.

Λοιπὸν τὸ φθάνει νὰ δείξῃ τινὰς ἐναργῶς, ὅτι ἐκείνο τὸ ὄν, ὅπως εἰς ἡμᾶς νοεῖ, δὲν ὑφίσταται βέβαια ἀφ' ἑαυτῆ· ἐπειδὴ ποῖος δὲν αἰθαίνεται ἐκ διωκεῖς πείρας εἰς πόσας μεταβολὰς ὑποκείμεθα παντοτινὰ, καὶ πόσα αἰδήματα ἀναγκάζομεθα νὰ ὑποφέρωμεν, τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον γνωρίζομεν πῶς δὲν τα ἐπαρξενήσομεν ἡμεῖς αὐτοὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἠθέλομεν μάλις νὰ τὰ ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ λόγον μας, καὶ δὲν ἡμπορέωμεν; Ἐν ᾧ ἐγὼ ἔλαβον μὲ εἰς φίλον μου εἰς συμμοιλίας ἡδεῖς, μὲ πλάκονε εἰς ἀποσδοκῆτος εἰς ταῖς πλάταις, καὶ μὲ κτυπᾶ, ἢ μὲ πληγόνε· πῶς ἡμπορῶ νὰ ἀμφιβάλω, ὅτι ὁ πότος ὅπως αἰθαίνομαι δὲν μοὶ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ μίαν αἰτίαν ἐσωτερικῶς, καὶ ἕτερον ἀπὸ λόγον μας;

Τὸ νὰ εἶπῃ ὅτι τῆς ὑποκειμένης, ὅπως μὲ ἐκτύπησέ μόνον φυσικῶς βεβαιότητα ἔχω, δὲν ἀξίζει τίποτες· ἐπειδὴ εἰς τὴν συναινώ μ' ἡ χαρὰς, ὅμως ἐγὼ ἔχω μεταφυσικῶς βεβαιότητα, ὅτι αὐτὸ τὸ ἀλγεινὸν αἰδήματι δὲν τὸ ἐπαρξενήσομαι εἰς τὸν ἑαυτὸν μου ἐγὼ αὐτός· ἔχω προσέτι μεταφυσικῶς βεβαιότητα, ὅτι
αὐτὸ

αὐτὸ δὲν ἔχει καμμίαν σωματικὴν μετὰ τὰ προηγουμένα αἰδήματά μας, εἰς ἔξοπον ὅπῃ νὰ ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπ' ἐκεῖνα· ἔχω λοιπὸν μίαν πλήρη καὶ ἀπόλυτον βεβαιότητα, ὅτι δὲν προέρχεται ἀπὸ λόγους μας. Λοιπὸν αὐτίσως ἐγὼ εἶχα τὴν ὑπαρξίν μου ἀφ' ἑαυτῶν μου, καὶ ὁ ἔξοπος τῆς υπάρξεώς μου ἐκρέμνεται ἀπὸ ἐμῶν μόνον, πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ ἀκολουθήσῃ, ὅπῃ νὰ μὲ ξεγυμνώσῃ ἄλλος ἀπροσδοκίτως ἀπὸ τὴν ἡδεΐαν ὑπαρξίν, εἰς τὴν ὁποίαν ἤμην, καὶ νὰ μοὶ δώσῃ αὐτ' αὐτῆς μίαν ἄλλω ἐναντίαν χωρὶς νὰ θέλω;

Δὲν εἶναι ὅμως αὐτὴ μόνη ἡ περίστασις, εἰς τὴν ὁποίαν διλεῖται, ὅτι ἐξαρτῶμεθα ἀπὸ ἄλλα ὄντα, ἀλλὰ τῆτο γίνεται φανερόν εἰς ὅλα μας τὰ αἰδήματα· ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦμε νὰ δώσωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας κἀνεία αἰθῆμα, χωρὶς τὴν συδρομὴν ἐξωτερικῶν αἰτίων, μῆτε νὰ ἀποποιηθῶμεν κἀνεία, ὅπότεν τὰ ἐξωτερικὰ αἰτία ἐνεργῶν πραγματικῶς ἐπαινῶν μας. Εἰς τὴν δυνάμιν τῆ αἰθανῆσαι εἶμασθε, καθὼς πολλὰκις ἐρρέθη, καθαρῶς παιδητικοί. Ὅλη ἡ δρασι-κότης μας συρίζεται εἰς τὸ νὰ εἰδοποιηθῶμεν πρὸς τὴν αἰδημάτων, ὅπῃ λαμβανόμεν, χωρὶς νὰ ἠμποροῦμε μῆτε νὰ τὰ προξενήσωμεν, μῆτε νὰ τὰ ἀφαιρέσωμεν κατ' ἑαυτῆς. Λοιπὸν μὲ τὸ νὰ ἐξαρτῶται πάντοτε οἱ ἔξοποι τῆς υπάρξεώς μας ἀπὸ ἐξωτερικὰ αἰτία, πῶς ἠμποροῦμε νὰ εἰπῶμεν, ὅτι καὶ ἡ ὑπαρξίς μας, καὶ ὁ ἔξοπος τῆς ὑπάρχειν κρέμαται ἀπὸ λόγους μας;

Ἄλλως, ἀντὶ τὸ ὄν ὅπῃ εἰς ἡμᾶς νοεῖ, ὑφίστατο ἀφ' ἑαυτῆς, ἔπρεπε βέβαια νὰ εἶναι ἀνεξάρτητον ἀπὸ κάδε ἄλλο, τὸλάχιστον εἰς τὴν δυνάμιν τε τὴν ἰδίαν, τὴν ἐσιφῆν, τὴν χαρακτηριστικὴν, ὅπῃ εἶναι ἡ νόσις. Ὅμως μῆτε τῆτο δὲν ἠμποροῦμε νὰ τὸ εἰπῶμεν· μάλιστα πέναντιον ἔχομεν. Κάδε λόγον νὰ ἀποφαινόμεθα, ὅτι χωρὶς τὴν συδρομὴν τῶν ἐξωτερικῶν αἰτίων, δὲν ἦθελε νοήσῃ ποτέ. Ἐπειδὴ εἶναι
βέ-

βέβαιον ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ νοήσῃ χωρὶς ἰδέας (ἐκλαμβάνω ἐδῶ τῆτον τὸν ὄρον εἰς σημασίαν ἡλικιωτάτῳ πῶ) ὅλων ἐκείνων, ὅπῃ ἔμπορεῖν νὰ εἶναι ὑποκείμενον τῆς νοήσεώς μας), καὶ ὅτι αἱ ἰδέαι ὅλαι μᾶς ἐρχονται καὶ παρώτῳ ἀρχῶν ἀπὸ τὰ αἰδηθήματα. Δὲν τὶ εἶναι τυφλὸς ἐκ ἡμετέρας δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ ἔχῃ καμμίαν ἰδέαν τῆς χρωμάτων· εἶναι κωφός, καὶ σερηνός ὁσφρήσεως, γούσεως, καὶ ἀφῆς, ὅπῃ δὲν ἠθέλε λάβῃ ποτὲ κανένα αἰδηθήμα, δὲν ἠθέλεον ἔχῃ μήτε καμμίαν ἰδέαν· λοιπὸν πῶς ἔμπορεῖσε νὰ νοήσῃ;

Νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι ἐδύνατο νὰ ἔχῃ κανένα εἶδος ἰδεῶν, ὅπῃ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν, δὲν ἔμπορεῖ· Δὲν τὶ ἂς ἐμβωμεν πῶρα ἡμεῖς εἰς τὴν κατάστασιν αὐτῆ, τῆτ' ἐστὶν ἂς καταβῶμεν εἰς ἐκείνῳ τῷ σιγμῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ψυχὴ μας δὲν εἶχε λάβῃ ἀκόμι κανένα αἰδηθήμα. Ἄν αὐτὴ ὑφίστατο ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ ἂν εἶχε τότε καμμίαν ἰδέαν, δὲν ἔμπορεῖσε βέβαια νὰ τὴν ἔχῃ ἀδέως, ὅπῃ δὲν μέσῃ τῆς ἰδίας τῆς δυναμείας, καὶ τῆς φύσεώς τῆς. Λοιπὸν καδῶς δὲν ἔλαβον αὐτὰς τὰς ἰδέας ἀπὸ κανένα, ἔγω δὲν ἔμπορεῖσαν μήτε νὰ τῆς ἀφαιρεθῆν ἀπὸ κανένα. Ἐπὶ ὅποτε λοιπὸν νὰ τὰς ἔχῃ πάντοτε. Ὅμως γνωρίζομεν ἡμεῖς ἐν ἑαυτοῖς ἰδέας ποῖτε νῆκ ἡμέρας; Ἰξόρωμεν νὰ τὰς ἐλάβωμεν ποτὲ; Καὶ ἂν τὰς εἶχαμεν ἐξ οἰκείας δυναμείας, ἐξ οἰκείας φύσεως, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ ἰξόρωμεν; Καὶ μὴν ἰξόρωνταί το, δὲν εἶναι λοιπὸν βεβαίωτατον ὅτι δὲν τὰς ἔχομεν; Τί ἄρα γε εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκλειθῆ τίς εἰς τῆτο;

Πηγαῖνω μακρύτερα, καὶ ἐρωτῶ, ἂν ἡ ψυχὴ μας ἐμῆσον αἰδέως ἔγω χωρὶς καμμίαν ἰδέαν, ἔμπορεῖσαν ἄρα γε νὰ νομιθῆ διανοητικὸν ὄν; ὄχι βέβαια· ἐπειδὴ εἶναι διανοητικὸν ὄν, καὶ ἄνευ αὐτῆς ἀφ' ἑαυτῆς, τὸ ὁποῖον ὅμως νὰ μὴν ἔχῃ καμμίαν ἰδέαν ἀφ' ἑαυτῆς τε, καὶ ἐπομῶς νὰ μὴν ἔμπορῆ νὰ νοήσῃ ἀφ' ἑαυτῆς, εἶναι σαφῆς ἀντίφασις.

Νὰ εἰπῶν πάλιν, ὅτι εἶναι μὲ ὅλον τῆτο ὄν διανοη-
 τικόν, ἐπειδὴ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν δυνάμιν τῆ νοεῖν,
 εἰδύς ὅπῃ ἤθελων τῆ παρρησιαθῆ αἰ ἰδέαι, δὲν ὠ-
 φελεῖ τίποτες. Ἐπειδὴ τῆτο πηγαίνει καλά ἐν ὅσῳ
 ὑποθέεται, ὅτι ἡ ψυχὴ ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς ἀλ-
 λοθου. Τότε δὲν εἶναι καμμία δυσκολία νὰ κατα-
 λάβῃ τινὰς, ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει τὴν δυνάμιν τῆ νοεῖν,
 μὲ ὅλον ὅπῃ δὲν ἐνόησε ποτὲ, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ
 νοήσῃ, χωρὶς νὰ φρονηθῆ ἐνέργεια καμμιά, ἐξώτε-
 ρικῆς αἰτίας, ὅπῃ νὰ διεγείρῃ εἰς αὐτὴν αἰδήμα-
 τα. Αὐτὴ εἶναι εἴνα ὄν δξανοτικόν, τὸ ὁποῖον ἔλα-
 βεν ἄπὸ τὸν Δημιουργόν τῆς τὴν δυνάμιν τῆ νοεῖν κα-
 τ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ὅμως εἴνα ὄν ὑφίσταμενον ἀφ' ἑαυ-
 τῆς, τὸ ὁποῖον ἔχει παρ' ἑαυτῆς τὴν δυνάμιν τῆ νοεῖν,
 καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἀφ' ἑαυτῆς δὲν ἠμπορεῖ πο-
 τε νὰ νοήσῃ, εἶναι ἡ πλεόν ἀπόδειξις ἀντίφασις τῆ
 κόσμου.

Ἀνίσως λοιπὸν τῆτο τὸ ὄν ὑφίστατο ἀφ' ἑαυτῆς, ἡ-
 θελον εἶναι εἴνα ὄν τελείως ἀποπον καὶ ἀντιφατικόν.
 Λοιπὸν εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς. Λοι-
 πὸν αὐτὸ χρεωσθεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς ἀλλοῦ κανεῖνα. (I)

Αφ'

(I) Ἐδείξαμε μίαν ἄλλην ἀντίφασιν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ.
 Α΄ σελ. 82.), ἡ ὁποία δείχνει παρομοίως ὅτι ἡ ψυχὴ μας δὲν
 ὑφίσταται βέβαια εἰς ἰδίαν τῆς δυνάμεως· εἰς τὴν αἰσίως ὑφίστατο
 εἰς οἰκείας δυνάμεως, πῶς ἢ τὸν τρόπον νὰ μὴν ἔχη συνείδησιν αὐ-
 τῆς τῆς δυνάμεως τῆς; Ἐἴνα ὄν δξανοτικόν, ὅπῃ ὑπάρχει εἰς ἰ-
 δίαν δυνάμεως, ὅπῃ ὑπῆρχε πάντοτε εἰς ἰδίαν δυνάμεως, ὅπῃ
 ἔχει συνείδησιν τῆς ὑπὲρ ἑξῆς τῆς, ὅμως δὲν ἔχει συνείδησιν τῆς
 ἐν αὐτῇ δυνάμεως τῆς ὑπάρχειν ἀφ' ἑαυτῆς, ὅπῃ δὲν ἔξεδρα
 μήτε ἀπ' ἀποπτερεα ἄπὸ μεικρῆς χρόνῳ ὑπῆρχεν, ἢ δὲν ὑπῆρ-
 χεν, καὶ ἐπομῶς μήτε πῶς, μήτε πότε ἀρχισε νὰ ὑπάρχῃ,
 πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ καταλάβῃ τινὰς τῆτο; Ἄς προδῶσωμεν
 τὴν ἀνοιαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν ἑστίαν τῆς,
 καὶ ἄς ἰδῶμεν αὐτὴν εἶναι δυνατὸν εἴνα ὄν νοερόν νὰ ὑφίσταται,
 καὶ γὰρ, καὶ νὰ καταλαβαῖν εἰς οἰκείας δυνάμεως, καὶ ἐπιπλεῖ νὰ
 μὴν

Α' φ' ἔ φρουποτεθῆ τῆτο, εἶναι δὺκολώτατον ἔπειτα
 νὰ ἄπδειχθῆ ἢ ὑπαρξίς τῆ Θεῶ· Ἐὰ τί ὁ Δημιερ-
 γός τῆς ἐδικῆς μας ὑπάρξεως ἢ ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆ,
 ἢ ἔλαβε τὴν ὑπαρξίν ἀπὸ ἄλλον. Ἄν τὸ φῶτον,
 αὐτὸς εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζομεν Θεόν· αὐ-
 τὸν ἔλαβε τὴν ὑπαρξίν ἀπὸ ἄλλον, ἀρέπει τέλος πάντων
 νὰ κατανήσωμεν εἰς εἷα Ὄν ὑφιστάμενον ἀφ' ἑαυτῆ, τὸ
 ὅποῖον ἔδωκε τὴν φῶτίν ἀρχίῳ ἢ εἰς αὐτὰ τὰ ἄλ-
 λα, ἢ εἰς ἡμᾶς· αὐτὸν δὲν θέλωμεν νὰ φῶδαδεχθῆμεν
 μίαν προόδοον αἰτίων ἢ ἀποτελεσμάτων ἀπειρών, πῆν
 ὁποῖαν τὴν ἔδειξαμεν ἀδυνάτην, δι' αὐτὸ ὅπῃ, ἀφ' ἔ
 ἀρθῆ ἢ φῶτῆ αἰτία, αἰρεται ἢ τὸ φῶτον ἀποτελε-
 σμα, ἢ ἐπομῶως ἢ ὅλα. Ὑφίσταται λοιπὸν εἰς πῆν
 φύσιν εἷας φῶτος Δημιεργός, μία φῶτῆ αἰτία τῆς
 ὑπάρξεώς μας, ἢ αὐτὴ ὑφίσταται ἀναγκαιώς παρ' ἑαυ-
 τῆς. Λοιπὸν δὲν μᾶς μῆει ἄλλο, φῶδα νὰ ἰδῆμεν
 τὰ φροτόντα (ἰδιώματα), ὅπῃ ἀναγκαιώς ἀρέπει
 νὰ ἀνήκην εἰς αὐτὴν, ἢ τῆτο θέλωμεν τὸ κάμη εἰς
 τὸ ἐπόμενον Κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς Ἰδιοτήτων τῆ Θεῶ.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Α' ἰδιότητος.

Αΐδιον λέγεται εἷα Ὄν, τὸ ὅποῖον δὲν ἔλαβεν
 ἀρχίῳ, ἢ δὲν ἀρέπει νὰ λάβῃ ποτὲ τέλος. Λοιπὸν
 εἷα

μὴν γινώσκῃ, ἢ μὴν εἶναι, ἢ μὴν νὰ καταλαμβάνῃ τί εἶναι.
 Μυεῖται παρὶς ἀντιφάσις ἢ μπερῆσαι νὰ φροσεθῆν, πῆς ὁποῖας
 πῆς παραβέχμεν, ἢ νὰ μὴν ἐκτανθῶμεν πέρα τῆ δέοντος.

εἶνα ὄν, τὸ ὁποῖον ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆ, πρέπει νὰ εἶναι τέτοιον, (δηλαδή αἰδιον).

Ἐπειδὴ αἰσίως μίαν φοράν δεῦ ὑπῆρχε, πῶς ἤθελεν ἀρχίσθαι νὰ ὑπάρχη; Αὐτὸ ἢ ἔφραπε νὰ ἔλαβε τὴν ὑπαρξιν ἀπὸ ἄλλο, καὶ τότε δεῦ ἤθελεν ὑπάρχη πλέον ἀφ' ἑαυτῆ, ἢ ἤθελε τῷ θεῷ ἢ ὑπαρξίς ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ πῶς ἠμπορεῖ τὸ δεῦ νὰ δώσῃ τὴν ὑπαρξιν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε;

Μετὸν ἴδιον τρόπον θέλει ἀποδείχθῃ εὐκόλα, ὅτι εἶνα ὄν, ὅπῃ ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆ, δεῦ ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ ποτὲ τέλος· ὅτι τὴν αἰσίως ἔχει εἰς τὸν ἑαυτὸν τε τὴν δυνάμιν τῆ ὑπάρχειν, καὶ αὐτὴ εἶναι ἰσώμενη μὲ τὴν φύσιν τε, πῶς ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ παύσῃ ἀπὸ τὸ νὰ ὑφίσταται;

Λοιπὸν ἀπὸ τὸ νὰ ὑπάρχη ὁ Θεὸς ἀφ' ἑαυτῆ, ἔπεται ἀναγκαίως ὅτι δεῦ ἔλαβεν ἀρχὴν, καὶ ὅτι δεῦ πρέπει νὰ λάβῃ ποτὲ τέλος, τῆ ἔστιν ὅτι εἶναι αἰδιος.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Παντοδυναμίας.

Καθὼς ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι ὁ Θεὸς ὄν ὑφιστάμενον ἀφ' ἑαυτῆ ἀποδείχεται ἡ αἰδιότης τε, ἔτι ἀπὸ τὸ νὰ ἔδωκε τὴν ὑπαρξιν εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα ἀποδείχεται ἡ παντοδυναμία τε.

Διὰ τὴν εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ ἔχει τὴν ἰσὺν νὰ παράγῃ τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ μηδὲν, ὅπῃ ἔστι νὰ κάμῃ νὰ ὑπάρχη ἐκεῖνο, ὅπῃ δεῦ ὑπάρχει, τί πρᾶγμα ἠμπορεῖ νὰ νομιθῇ ἀδύνατον;

Εἶναι ὡς τὸσον εἶνα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεόν, καὶ εἶναι τὸ νὰ κάμῃ δύνα πράγματα ἀντιφατικά· ἀλλὰ τῆ, ἀπὸ τὸ νὰ μειώσῃ τὴν τελειότητά τε, τὴν ἀξιάει περισσότερο, καὶ τὴν βε-

βεβαιώνει· Ἐὰ τί εἰς ἄλλο τέλος πάντων αὐτὴ ἢ δο-
κῆσα ἀδυναμία τῆ δυνάμει καταντᾷ, ὡς εἰς τὸ, ὅτι
εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι ἀτελής.

Ἐπειδὴ κανένα πᾶγμα δυνῆσκει νὰ ὑπάρχη
χωρὶς νὰ θελήῃ ὁ Θεός, καὶ ὅποτεν αὐτὸς θελήῃ, κα-
νενα δυνῆσκει νὰ μὴ ὑπάρχη, αὐτὸς ἡμπορεῖ
εἶναι πᾶγμα νὰ ὑπάρχη, καὶ νὰ μὴ ὑπάρχη εἰς τὸν
αὐτὸν καιρὸν, ἡμπορεῖ ὁ Θεός νὰ ἀντιφάσῃ αὐ-
τὸς ἑαυτῷ, τὸ ὁποῖον ἠθέλων εἶναι μεγίστη ἀτέλεια.

Ὅμως ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ δυνῆσκει ἀντιφάσιν,
ὅπερ δυνῆσκει μεταφυσικῶς ἀδύνατα κατ' ἑαυτὰ, εἰς
τὸν Θεὸν βεβαία εἶναι δυνατά· μήτε ἦτον δυνατά ὅ-
ποτεν αὐτὸς δυνῆσκει νὰ τὰ κάμῃ· Ἐὰ τί
ποῖος ἄλλος ἠθέλων ἡμπορέσῃ ποτὲ νὰ τὰ κάμῃ;

Εἰς τὰς ἐδικὰς μας δυνάμεις ἀπειρὰ πᾶγματα
εἶναι ἀδύνατα ὄχι μόνον μεταφυσικῶς, ἀλλὰ καὶ φυ-
σικῶς, καὶ ἠθικῶς· ἐπειδὴ αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις εἶναι
πολλὰ περὶ ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς εἰμεθα ὑποκείμενοι
εἰς τὰς νόμους τῆς Φύσεως, ὅπερ ὅστις εἰς τὰς ἀμετα-
βέβητους νόμους τῆ ἰδίας Θεοῦ. Ὅμως εἰς τὴν δυνάμιν
τῆ Θεοῦ ποῖος ἡμπορεῖ νὰ βάλῃ ὄρα, ἀφ' ἧ δυνῆσκει
εἶναι πᾶγμα, ὅπερ νὰ μὴ ἔλαβεν ἄπο αὐτὸν τὴν
ὑπάρξιν, καὶ νὰ μὴ ὑπόκειται εἰς αὐτὸν; Ὅσον ἔστι
τὰς νόμους τῆς Φύσεως, ἐπειδὴ κατεσάθησαν ἄπο αὐ-
τὸν, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπερ ἡμπορεῖ νὰ τὰ ἀφαι-
ρέσῃ τὴν ὄρα τῆ νὰ τὰς μεταβάλῃ, καὶ νὰ τὰς
καταργήσῃ καὶ τὴν ἀρέσκειαν τὰ;

Ἐντεῦθεν φαίνεται πᾶσι ἡ ἀνοησία ἐκείνων, ὅπερ
ἠθέλησαν τὸν Θεὸν ὑποκείμενον εἰς τὰς νόμους δυνῆσκει
ἕξω ποῖας εἰμαρμένης, ἢ ἀνάγκης, ὄντων καθαρῶς
φανταστικῶν, χημιατίζοντες μὲ τὴν μίαν ἐνοσίαν τῆ
Θεοῦ πάντῃ ἀποπὸν καὶ ἀντιφατικῶς.

Δύτερον ἡ ἀνοησία ἐκείνων, ὅπερ ἀρνήθησαν τὸ
δυνατὸν τῶ θεαμάτων, ὡς αὐτὸ νὰ μὴ ἦτον ὁ Θεός
κύριος καὶ ὀξωσιασῆς νὰ καταργήσῃ, καὶ νὰ μεταβάλῃ
τὰς ἰδίους τὴν νόμους, ὅποτεν ἠθέλε τὰ ἀρέσῃ.

Περὶ τῆς Ἀπειρίας, ἔς Παυσόφου, ἐν ᾧ καὶ
περὶ Προμοίας.

Καθὼς κἀνείνα πρᾶγμα δυνῆσθαι ἢ ἔπι-
στυχεῖται χωρὶς τὸν Θεόν, ἔτι καὶ κἀνείνα δυνῆσθαι ἢ ἔπι-
στυχεῖται χωρὶς αὐτόν· ἐπειδὴ ἡ συντήρησις δυνῆσθαι
ἄλλο πρᾶγμα μίαν ἀπολέθισιν ὑπάρξεως, καὶ ἐπο-
μῆως ἔσονται τινὰ μίαν συνεχῆς δημιουργία. Ὅθεν
ἔχοντας κάθε πρᾶγμα μεγαλωτάτῳ χρείῳ τῆς ὄψα-
κόληθῆσεως τῷ Θεῷ, δεῖ νὰ συντηρῆται, πρέπει καὶ
αὐτὸς νὰ δόξασται πάντοτε παρὼν εἰς ὅλα, νὰ εἶ-
ναι πανταχῶς, νὰ εἶναι ἀπειρος.

Ἡ διουκεῖς παρσία τε εἰς ὅλα τὰ πρᾶγματα, ἡ
διουκεῖς ἐνεργεία τε εἰς τὸ νὰ τὰ συντηρῆ, νὰ τὰ
διόρθωῃ, νὰ τὰ κυβερνᾷ, ἀπαιτεῖ ὅπως νὰ μὴ εἶ-
ναι κἀνείνα πρᾶγμα κερυμῆμον εἰς αὐτόν, νὰ ἰσχύ-
ρῃ ὅλα, καὶ ἐπομῆως νὰ εἶναι πᾶνσοφος.

Καὶ ἐπειδὴ τὰ ἔτη, οἱ αἰῶνες, καὶ ὅλαι αἱ ᾠρο-
δοὶ τῶν χρόνων δυνῆσθαι εἶναι, πρᾶγμα μίαν στιγμήν τῆς αἰ-
διότητος, δεῖ τὸτο τὸ ἀπερασμῆμον, καὶ τὸ μέλλον πρέ-
πει νὰ εἶναι εἰς αὐτόν γνωστὸν παρομοίως, καθὼς καὶ
τὸ παρὸν· μάλιστα πρέπει ὅλον νὰ εἶναι διουκεῖς
παρὸν εἰς αὐτόν.

Ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀνάγκης τῆς διουκεῖς παρσίας τε
εἰς ὅλα τὰ πρᾶγματα, καὶ τῆς διουκεῖς ἐνεργείας τε
εἰς τὸ νὰ τὰ συντηρῆ, νὰ τὰ διορθωῃ, καὶ νὰ τὰ
κυβερνᾷ, πρέρχεται ἐκεῖνο, ὅπως ὀνομάζεται Πρό-
νοια, ἡ ὁποία εἶναι ἐκείνη ἡ ἰδία ὑπερτάτη καὶ ὀπί-
μονος κυβερνήσις τῷ κάθε πρᾶγματος.

Ὅθεν, καθὼς ἀνόητοι ἦσαν οἱ τὴν Εἰμαρμῆν πρε-
σβύοντες, καὶ ἀπ' αὐτῆς μάλιστα οἱ Στωϊκοί, οἱ ἔ-
ποιοι ἠθέλων κάθε πρᾶγμα, καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν ὑπο-
κρί-
15 κεί-

κείμερον εἰς τὴν ἀνάγκην, καὶ Εἰμαρμύβην, ὄντα τῆς ἐπινοίας, τὰ ὅποια αὐτοὶ τὰ ἐπιπραματοποίησαν εἰς τὴν ἁγνοίαν τῆς ἕως αὐτοῦ ἦτον καὶ οἱ Ἐπικέρειοι, οἱ ὅποιοι τόσον τὴν δημιουργίαν τῶ κόσμῳ, ὅσον καὶ ὅλας τὰς μεταβολὰς τῆς, ἐπλασαν ὅτι κρέμνεται ὑπὸ τὸ αὐτόματον, καὶ ὑπὸ τὴν τύχην, ἄλλα ὄντα κατ' ἐπινοίαν ὡς αἰμοίως χιμαιρικά

Αὐτοὶ εἰσέδενταν εἰς δύο ἐπιχειρήματα, ὑπὸ τὰ ὅποια τὸ εἶνα τὸ ἐλάμβαναν ὑπὸ τὴν σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν, ὅπῃ τῆς ἐφαίνετο, ὅτι ἐβλεπαν μάλιστα εἰς τὴν διακομιδὴν τῶ καλῶν καὶ κακῶν, εἰς τὸ ὅποιον θέλομεν ἀπαντήσῃ μετ' ὀλίγον, ὁπόταν θέλομεν παραματόθῃ ὡς τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης· τὸ ἄλλο ἦτον, ὅτι αὐτοὶ ἐνόμιζαν ἀνάξιον τῆς θείας μεγαλειότητος, καὶ ἀσυμβίβασον μὲ τὴν δίδαιμονίαν τῆς Θεῆς τὴν μέμνην τῆς νὰ προσέχη εἰς ὅλα τὰ μικρότατα πράγματα τῆς Παντός.

Ὅμως ἐμφοροῦσιν εἰς τὸν Θεὸν πῶς ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ ἡμμία ἁσολὴ μεγάλη, ἢ μικρῆ; Ἐμφοροῦσιν εἰς αὐτὸν ὅλα εἶναι μικρότατα, ὅλα εἶναι ἕδον· Καὶ τί κόπον, ἢ ποίαν μέμνην ἀνειρόκνταν αὐτοὶ εἰς τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ διοικῇ τὰ πράγματα, ἢ ὅποια ἤθελε παραῖξῃ τὴν δίδαιμονίαν τῆς; Ἐκεῖνος, ὅπῃ ἡμπόρεσε μὲ εἶνα μόνον καὶ ἀπλὴν κίνημα θελήσεως νὰ ἀνάξῃ τὰ πάντα ἐκ τῆς μηδενός, δὲν χρειάζεται ἄλλο, ὡς εἶνα μόνον καὶ ἀπλὴν κίνημα θελήσεως εἰς τὸ νὰ τὰ σωτηρῇ, καὶ νὰ τὰ διοικῇ ἕως, καὶ ὅπως τῆς ἀρέσκει.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῆς Ἀπλότητος ζ' Α' μαλλοιότητος.

Ὅτι ὁ δημιουργὸς τῶ διανοητικῶν ἐσιῶν ἀρέπει νὰ εἶναι καὶ ἁγνοητικόν. Ὅν, εἶναι πράγμα τόσον ἀρόδιλον

καθ' ἑαυτὸ, ὅπῃ δὲν χρειάζεται ἀπίδειξιν. Ἡμεῖς ὁμῶς ἐδείξαμεν εἰς τὴν Ψυχολογίαν (Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'.) ὅτι εἷς ἄφροντικὸν ὄν πρέπει ἀναγκάτως νὰ εἶναι ἀπλῆν. Ἐπεται λοιπὸν καὶ ἀναγκάσιαν συνέπειαν ὅτι ὁ Θεὸς πρέπει νὰ εἶναι ἀπλῆς.

Ἐἴνα ὄν ἀπλῆν πρέπει νὰ εἶναι ἀναλλοίωτον καὶ πῆν ἐσίαν, ἐπειδὴ αἱ συσχεῖς μεταβολαί, ὅπῃ βλέπομεν εἰς τὰς συσδέτεις ἐσίας, δὲν προέρχονται ἀπὸ ἄλλο, ἢ ἄπὸ τῆν ἀφόρον ἄλυσιν τῆν μερῶν τῆς, ἢ ἄπὸ τῆν σέρησιν μερικῶν, καὶ τῆν προόδεσιν ἄλλων τινῶν. Ὅμως εἰς μίαν ἐσίαν, ὅπῃ δὲν ἔχει μέρη, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ κανεὶνα ἄπὸ αὐτά.

Ὅσον δὲ τὰς ἔσοποιήσεις, ἢ τὰς ἔσοπες τῆ ὑπάρχειν εἶναι ἀληθινόν, ὅτι ἡ ἐδική μας ψυχὴ, μὲ ὄλον ὅπῃ εἶναι ἀπλῆ, ὑπόκειται μὲ ὄλον τῆτο εἰς συσχεῖς μεταβολάς· ὅμως τῆτο εἶναι, ναί, ἀπίδειξις, ὅτι ἡ ἐδική μας ψυχὴ εἶναι εἷς ὃν ἐξαρπούμενον, ἐνδεχόμενον, καὶ ὄχι ἀφ' ἑαυτῆ ὑφιστάμενον, ὄχι ὅμως καὶ ἐπιχείρημα δὲ νὰ συμπερανώμεν ὅτι πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὸν Θεόν, ὅ ἔστιν εἰς εἷς ὄν ἀναγκάσιον, καὶ καθ' ἑαυτὸ ὑφιστάμενον· ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἴδιον τῆς φύσεως εἷδος ἀναγκάσιον τὸ νὰ εἶναι ἀνεξάρτητον ἄπὸ κάθε ἄλλο, καὶ νὰ ἔχη εἰς ἑαυτὸ λόγον ὄχι μόνον τῆς ὑπάρξεώς τῆς, ἀλλὰ ἀκόμι καὶ τῆ ἔσοπε τῆ ὑπάρχειν, ἔπεται ὅπῃ καὶ τὸ εἷς καὶ τὸ ἄλλο νὰ εἶναι ἀναγκάσιως εἰς αὐτὸν ἀμετάβλητα (ἀναλλοίωτα).

Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀναλλοιώτης δὲν σιγόνει ἄπὸ τὸν Θεόν, τὸ νὰ ἠμπορῇ εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ μεταβάλλῃ, καὶ νὰ καταργῇ καὶ τῆν ἀρέσκαιώ τῆς νόμου, ὅπῃ ἔθεσε, καὶ νὰ κτίσῃ νέα πράγματα, καὶ νὰ ἐξοντόνη τὰ παλαιά, καὶ νὰ κάμνῃ ὄλα ἐκεῖνα, ὅπῃ θέλει· ἐπειδὴ ὅπῃ συμβαίνει καμμία ἄπὸ αὐτὰς τὰς μεταβολάς, τῆτο δὲν προέρχεται καὶ συνέπειαν, καὶ τῆς συμβαίνει εἰς ἡμᾶς ἄπὸ μίαν νέαν αἰτίαν, ἢ ἄπὸ

Ἄπο μίαν νέαν ἄποφασιν, ἢ ἄπο μίαν ἀπαραιμίαν, καὶ ἀποροδόκητον μεταβολῶν, ἀλλὰ ἄπο τῶν ἰδίων ἀμετάβλητων ἄποφασιν, ἕξ τῆς ὁποίας ὁ Θεός (εἰς τὸν ὁποῖον τὸ ἀπερασμῆρον καὶ τὸ μέλλον εἶναι παρὸν) ἐπεφάσισεν ἀπ' αἰῶνος νὰ κάμνη ὁπόταν, καὶ ὅπως τῷ ἀρέσῃ ταύτῳ, ἢ ἐκείνῳ τῶν μεταβολῶν εἰς τακτίσματα τε.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Ε'.

Περὶ τῆς Α' γαθότητος, ἔ Δικαιοσύνης.

Αγαθὸν ἡμεῖς λέγομεν ἐκεῖνον, ὅπῃ μᾶς κάμνει καλόν· καὶ ὅσον φεραστότερον καλόν κάμνει, καὶ ὅσον ἐλιγώτερον εἶναι ὑπόχρεος νὰ τὸ κάμῃ, καὶ ὅσον ἐλιγώτερον ἴδιον ἕξφορον ἔχει εἰς τὸ νὰ τὸ κάμῃ, τόσον φεραστότερον ἀγαθὸν τὸν λέγομεν.

Λοιπὸν ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς τὸν Θεὸν συμβέχων εἰς ἄκρον βαθμόν· ἐπειδὴ ὅλα τὰ καλὰ, ὅπῃ ἔχομεν ἀρχίζοντας ἄπο τῶν ὑπαρξῶν, τὰ ἔχομεν ἄπο αὐτῶν· καὶ μῆτε ποτὲ νὰ ὑπάρχωμεν ἢ μπορέσῃ νὰ εἶναι χρεώσης κἀνεὸς πράγματος εἰς ἡμᾶς, μῆτε κἀνεὶα ἕξφορον ἢ μπορεῖ ποτὲ νὰ ἔχῃ μετὰ ταῦτα εἰς τὸ νὰ μᾶς διεργετῇ αὐτός, ὅπῃ δεὺν ἔχει κἀμμίαν χρεῖαν ἄπο ἡμᾶς, καὶ δεὺν ἢ μπορεῖ μῆτε νὰ ἐλπίσῃ, μῆτε νὰ φοβηθῇ τίποτε ἄπο ἡμᾶς.

Εἶναι μὲν ὅλον τῆτο ἀνθρώποι, οἱ ὁποῖοι πολὺν νὰ ἐξυπακούουνται ἄπο τὸν Θεόν, καὶ ἀντὶ νὰ τῶν εἶναι δὺχάριτοι ἕξ τὰ καλὰ, ὅπῃ ἔλαβαν ἄπο αὐτῶν, τὸν κατηγορεῖν ἀχαρείως, ὅτι δεὺν τὸς ἔκαμε μεγαλύτερον καλόν.

Ὅμως αὖ ὁ ὕαλος ἐξυπακούωνταν, ἕξ τὴν δεὺν εἶναι ἕξμαῦτι, ἢ ἡ τζανίδα, ἕξ τὴν δεὺν εἶναι τριαντάφυλλον, ἢ τὸ μολύβι, ἕξ τὴν δεὺν εἶναι μάλαμα, ἢ ὁ φύλλος, ἕξ τὴν δεὺν εἶναι ἐλέφαντας, ἢ ἕξλαμεν νομίσῃ

τὰ ἀδάπανα τῆς δίκαια; ἢ τί ἤθελε γῆν εἰς εὐα-
 ἰαβὸν, ὃ ὁποῖος λαμβάνοντας ἐκατὸν φλωρία ἄπο
 κἀνείνα, ἤθελεν ἔχη τὴν αὐθάδειαν νὰ κατηγορήσῃ
 τὸν ἀεργέτιν τῆ, ἔχῃ τί δὲν τὸν ἐχάρισεν χίλια;

Ὅμως εἰμεθα ὑποκείμενοι, λέγουν μερικοί, εἰς
 πολλὰ κακά, ἄπο τὰ ὁποῖα ἠμπορεῖσεν ὁ Θεὸς νὰ
 μᾶς ἀπαλλάξῃ.

Διὰ νὰ ἀποκηδεύμην εἰς αὐτὸ τὸ ἀδάπανον, πρέ-
 πει πρῶτον γὰ ἄρσεύλωμν ἐκεῖνα τὰ κακά, ὅπῃ
 προέρχονται ἄπο λόγου μας, καὶ ἔχῃ τὰ ὁποῖα ἠθέλα-
 μν εἶδαι ἀδικοὶ νὰ κατηγορεῖμην ἄλλης, καὶ ἐκεῖνα ὅ-
 πῃ γηρῶνται ἄπο ἀνάγκῃ τῆς φύσεως. Τὰ κακά
 διαίρηνται, καθὼς εἶπαμν εἰς τὴν Ψυχολογίαν, εἰς
 κακά τῆ σώματος, καὶ εἰς κακά τῆς ψυχῆς. Λοιπὸν τὰ
 κακά τῆς ψυχῆς, ὁποῖα εἶναι ἡ ἀδημονία, ὁ φόβος,
 οἱ ἀγανακτισμοὶ, τὰ μίση, αἱ σενοχωρεῖαι, αἱ λύ-
 παι, θέλωμν ἰδῆ εἰς τὴν Ἡθικῇ, ὅτι προέρχον-
 ται τὰ ὀδυρότερα ἄπο τῆς καπέχῃσιν, ὅπῃ κά-
 μνομν τῆς φαντασίας, καὶ τῆς παθῶν, καὶ ὅτι κάμνων-
 τας μίαν καλλιτέραν χῆσιν, ἠμπορεῖσαμν ὅλα, ἢ
 σχεδὸν ὅλα νὰ τὰ ἀποφύγωμν.

Μένον τὰ κακά τῆ σώματος. Ὅμως καὶ ἄπο αὐτὰ
 πόσα ὀλίγα εἶναι ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν προέρχονται ἄπο
 ἐδικὸν μας σφάλμα! Καὶ πῶς νὰ κατηγορήσωμν ἔχῃ
 αὐτὰ τὸν Θεὸν, ἢ τὴν Φύσιν εἰς καιρὸν ὅπῃ τὸ σφάλ-
 μα εἶναι ἐδικὸν μας;

Ὅσον ἔχῃ ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν κρέμννται ἄπο λόγου
 μας, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα μόνον ἠμπορεῖσε νὰ πέσῃ ἡ
 μεμφμοιρία μας, πρέπει νὰ ἀφαιρέσωμν πρῶτον ὅ-
 λης τῆς πόνου, ὅπῃ χρησιμὸν νὰ μᾶς χορηγήσῃν
 μίαν μεγαλιτέραν ἠδονῇ, ἢ ἀνταμείβονται μὲ μίαν
 ἀνάλογον ἠδονῇ. Ἡ πείνα, καὶ δίψα, ἡ καύσις, καὶ
 ἡ ψύχρα, ποῖος θέλει εἰπῆ ὅτι εἶναι κακά, ὅποταν
 μὲ τὸ φαγιτὸν καὶ μὲ τὸ πιετὸν, μὲ τὴν δροσιά καὶ
 μὲ τὴν ζέσα ἠμπορεῖν νὰ ἀδαμυθηθῶν; Ποῖος θέ-
 λει εἰπῆ, ὅτι ὁ κόπος εἶναι κακὸν, εἰς καιρὸν ὅπῃ
 ἡμ-

ἢ μπορεῖ νὰ ἀδραμυθῆθῃ μὲ τὴν ἀνάπαυσιν; Πόσοι μάλιστα δεῦν ἐπιθυμῶν, ἢ δεῦν κινήσων αὐτὰ τὰ κακά, ἐπὶ τ' αὐτῆ ἁπλῶς νὰ ἀπολαύσων μὲ τὰ αὐτὰ ζωηρότερα τὴν ἡδονῶν, ὅπως ἀκολουθεῖ; Ἡ' τον ἀξίωμα ἢ αὐτῆ τῆς θερμῶν Ἐπιχειρήσων, ὅτι ἔφωρεπε νὰ δοκιμάσων κάποιον ἀληθινόν, ἁπλῶς νὰ ἀπολαύσων ὑσερα τὴν ἡδονῶν τῆς ταχείας παύσεώς της. Διὰ τί πόσοι ἡδοναὶ μᾶς προέρχονται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ταχείαν παύσιν τῆς ἀληθινῶν; τὸ ἀπέδειξε ἡ πλάτος ὁ Συγγραφέως τῆς Βιβλίας, ὅπως ἐπιγράφεται, Ἰδέαι φῦσεως ἡδονῆς; τὸ ὅποσον τὸ ἀνεφέραμην εἰς τὴν ψυχολογίαν (Τμήμι Β'. Κεφ. Δ'. Α' ρθρ. Α').

Λοιπὸν ἀνίσως ἀφαιρέσωμην ὅλα αὐτὰ τὰ κακά, πόσα μὲν ἐκείνα, ἁπλῶς τὰ ὅποια ἢ μπορῶμην νὰ παρρησιάζομαι; Καὶ αὐτὰ ποῖος ἰξόρεια, ἀν δεῦν μᾶς προετοιμάζων τὴν ἑδὸν εἰς καλὰ ἀσυγκρίτως μεγαλήτερα; Ὁ Θεὸς βέβαια μᾶς ἔδωκε μίαν ψυχὴν φύσει ἀθάνατον, μᾶς ἔκαμην ἐλευθέρως, μᾶς ἔκαμην ἐπιδεκτικὸς ἀξιοῦτος ἢ ἀναξιοῦτος, ἀμοιβῆς καὶ τιμωρίας ἢ ἀξιοῦτος συλλίσταται εἰς τὴν ἀρετῶν, μία ἀπὸ τῆς ἀρετῆς εἶναι ἢ ἀνοχή τῆς κακῶν. Πόσον ἔφωρεπε νὰ μᾶς ἐμφυχώσων ὅλα αὐτὰ αἱ θεωρίαι, ἁπλῶς νὰ πισθώμην ὅτι μὲ τὸν βραχίον δρόμον τῆς παρρησίας ζωῆς, ἁπλῶς νὰ μᾶς ἀδεχθῆ μίαν ἄλλην ζωὴν ἀθάνατος, εἰς τὴν ὅποιαν ἁπλῶς νὰ μᾶς δοθῆ ἢ ἀνταμιδιβῆ τῆς δεινῶν, ὅπως ἡθέλωμην ὑποφέρει εὐὼ μὲ ὑπομονῶν; Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φέρεσιν πῶς ἢ μπορῶν αὐτὰ νὰ ὀνομαθῶν κακά; ἢ πῶς ἢ μπορῶμην νὰ ἀδραμυθῶμην, ὅτι ὁ Θεὸς ἀμοιβῆς προπαροῦσων ἄλλοις ἔθηκε, ἢ μάλιστα νὰ μὴν τὸν διχρεῖσῶμην, ὅπως ἁπλῶς μᾶς ἐχορήγησε τὰ μέσα τῆ νὰ φθάσωμην εἰς ἀπολαύσιν ἐντελεσάτων καλῶν;

Ἰδὲ μὲ τί ἔσθον μᾶς ἀναγκάζει ἢ ὁ ὀρθὸς λόγος νὰ παύσωμην ἀπὸ κάδε ἀδραμυθῶν ἁπλῶς τὰ κακά τῆς παρρησίας ζωῆς, ἢ μᾶς ὀδηγεῖ εἰς ἐκείνῃ τὴν

ἀλήθειαν, ὡς ἢ πῶς ὁποίας ἠμπορεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ μὴ ταῦτα καὶ ἡ Θρησκεία.

Δίκαιος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ δίδει εἰς κάθε σῶα ἐκείνο, ὅπῃ μὴ λόγῳ τῷ ἀνήκει, καὶ ἀδικος ἐκεῖνος, ὅπῃ ἀρνεῖται, ἢ ἀφαιρεῖ ἀπὸ ἄλλον ἐκείνο, ὅπῃ δικαίως οφείλεται εἰς αὐτόν.

Λοιπὸν καὶ τέττω τῷ σῶνοισιν, ὁ Θεὸς βέβαια δεῦν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι πρὸς ἡμᾶς ἀδικος, ἔξῃ τί ἡμεῖς βέβαια δεῦν εἶχαμεν πάντοτε δίκαιον εἰς αὐτόν πρὸ τῷ καὶ ὑπάρχωμεν καὶ ὅμως τῷ ὑπαρξῶν, καθὼς καὶ ἄλλα πράγματα, ὅπῃ ἔχομεν ἀπὸ αὐτόν, τὰ ἐλάβαμεν ὅχι ἔξῃ πάντοτε δίκαιόν μας, ἀλλὰ χάριν, καὶ ἔξῃ δὲ ἐργασίαν. Αὐτὸς ἠμπορεῖ λοιπὸν καὶ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ ὅτι θέλει, χωρὶς νὰ εἶναι ἀδικος πρὸς ἡμᾶς. Ἐξῃ ὅμως ἀπὸ τὸ δίκαιον, ὅπῃ γινάται ἢ ἀπὸ σωθῆκῳ, ἢ ἀπὸ προσηκῳνῳ κυριότητα, τὸ ὁποῖον βέβαια εἰς ἡμᾶς λείπει ὡς πρὸς τὸν Θεόν, εἶναι σῶα ἄλλο δίκαιον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ δικαιοσύνης, ἠμπορεῖ νὰ ὀνομαθῆ δίκαιον τῷ καθήκοντος, καὶ εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔχει ὁποῖος φράττει καλὰ ἔξῃ νὰ λάβῃ αἰταμοιβῳ.

Λοιπὸν μερικοὶ σοχάζονται, ὅτι ὁ Θεὸς ἔλειψεν εἰς αὐτὸ, μὲ τὸ νὰ βλέπεν ὅτι εἰς τέττω τῷ ζωῳ πολλὰ ὀτυχεσέροι φαίνονται ὡς ὅπῃ τὸ πλεῖστον οἱ κακοί, ὡς οἱ καλοί.

Ὅμως κοντὰ ὅπῃ αὐτῷ ἡ δὲ δαιμονία τες εἶναι περισσότερον δοκῶσα, ὡς ἀ ἀληθῆς, καθὼς ὅπῃ εἶπαμεν (Τμήμ. Ε'. Κεφ. Δ'. Ἀ' ρθρ. Δ'.), προσέτι ἐκεῖνος μόνον ἠμπορεῖ νὰ ἀπονηθῆ ἔξῃ τῷ εἰς τὸν Θεόν, ὅποῖος ἠθελε νημίξῃ. καθὼς οἱ ἀνόητοι Ἐπικέρειοι, ὅτι ὅλα τελειόνεν μὲ τὸν θάνατον τῷ σώματος, καὶ δεῦν ἠθελε γνωρίζῃ τὴν ὑπαρξῆ μῆς μελλέσης ζωῆς, ὡς ἢ πῶς ὁποίας μᾶς βεβαιόνεν ἐπίσης ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ ἡ Θρησκεία, καὶ τῷ ὁποῖον τῷ ἀπεδείξαμεν πληρέσατα εἰς τῷ Ψυχολογίῳ (Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'.).

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι δικαιοτάτος καὶ τέλει τῶ ἐννοίᾳ, καὶ ὅτι καθὼς εἰς τέλει τῶ ζωῆ μᾶς ἔκαμμε ἐπιδεικτικὸς ἀρετῆς καὶ τὴναντίον, ἔτω καὶ εἰς τῶ ἄλλῳ ζωῆ δὲν πρέπει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν καθ' ἑαὶ τόσῳ μεγαλήτερον ἀμοιβῶν, ὅσῳ μεγαλήτερα κατὰ ἡθέλε πράξι, καὶ ὅσον ἡθέλεν εἶναι ἀξίος αὐτῆς τῆς ἀμοιβῆς ἢ τῶ ἀνοχλῶ τῆ δεινῶν τῆς παράσης ζωῆς.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Σ'.

Περὶ τῆς Τελειότητος, ἔ Ε' μότιος.

Ε'νας Θεὸς αἰδιος, ἀπειρος, παντοδύναμος, παύσσοφος, αφοροπτικός, ἀπλῆς, ἀναλλοίωτος, ἀγαθώτατος, δικαιοτάτος, καθὼς τὸν ἀπεδείξαμεν, πρέπει νὰ ὀνομαθῆ τελειότατος. Ὅμως χωρὶς τῆτο, εἷνας ὅπῃ ἔχει εἰς ἑαυτὸν τὸν λόγον τῆ κάθε πράγματις, δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἐλλειπῆς εἰς τίποτες, ἔτε ἠμπορεῖ νὰ ἐπιθυμήσῃ μεγαλήτερον τελειότητα ἀπὸ αὐτῶ.

Μ' ὄλον τῆτο ἡθέλεν εἶναι ἐλλειπῆς εἰς τὸ πλεόν μεγαλήτερον ἀνίσως δὲν ἦτον εἷνας, καὶ ἀνίσως ἔωρεπέ νὰ μοιράζῃ μὲ ἄλλῃς ἢ τῶ ὑπαρξίντε, ἢ τῶ δύναμίντε· ὅμως τῆτο τὸ ἴδιον ἀποδείχνει ὅτι εἶναι εἷνας μόνος, καὶ πλῶ αὐτῆ κα ἔσι Θεὸς ἔτερος.

Ὅτι εἶναι εἷνας μόνος Θεὸς, ἀρκετὰ τὸ ἐγνώρισαν καὶ οἱ παλαιοὶ Φιλόσοφοι, μ' ὄλον ὅπῃ ἔκα νὰ μὲν ἐναντιωθῆν εἰς τὸ δόλοπίσον καὶ εἰς τῶ φρικτῶ δεισιδαιμονίᾳ τῆ λαῶ, τῆς ἀφιναν νὰ πλάττην πολλῆς Θεῆς, καὶ νὰ τῆς λαβῶεν καὶ τῶ ἀρέσκειαί τῆς. Εἰς τῆτο τὸ δόγμα ἀπέβλεπεν ἡ διδασκαλία τῆ Πυθαγόρα, τῆτο ἐφέρεσβόταν φανερά καὶ ὁ Σωκράτης (I),
καὶ

(I) Ὁ Σωκράτης δὲ αὐτὸ τῆτο, ὅπῃ ἐφέρεσβόταν εἷνας μόνον Θεόν, καπεδικάθη ἔκα σκλαβειῶν τῆ Αὐτῆ, καὶ Μέλιτος ἢ μὲν παπῶν ἢ μὲν εἰδῶν νὰ πῆ τὸ κῶνιον.

κὶ Πλάτων, καὶ Ἀριστοτέλης, κὶ Ζυζών, μ' ὅλον ὅπερ δὲν εἶχαν ὅλοι φεῖ Θεῷ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐνοίαν. Τῆτο τὸ διδύκρινον φεῖ μᾶλλον ἀπὸ κάθε ἄλλον ὁ Κικέρων, καὶ ὡς κὶ οἱ ἴδιοι Ποιηταὶ μᾶς ἔδωκαν φανερά δείγματα τέτε, καθὼς ὁ Σόφοκλῆς (1) ἀπὸ τῆς Ἐλλῆνας, κὶ ὁ Πλάτων, κὶ Βιργίλιος, καὶ Ὁράτιος ἀπὸ τῆς Λατίνης.

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀνίσως ἦτον πολλοὶ Θεοὶ, ἢ ἡθελεν ἔξαρτᾶται ὁ εἷας ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ δὲν ἡθελεν εἶναι πλέον Θεός· ἢ ἡθελεν εἶναι ὅλοι ἀνεξάρτητοι, κὶ τότε ἡθελεν ἐρωτήσῃ τινὰς, αὐ εἰς τὴν κτίσιν τῆ κόσμου καὶ τῶ ἀνθρώπων εἷας μόνος ἐμεδέξεν, ἢ φεῖ μᾶλλον; Εἰς τὴν κορώτῃν περὶ αὐτῶν, εἰς τί ἐχρησίμευαν αὐτοὶ οἱ ἄλλοι κηφίως Θεοὶ, κὶ πόθεν ἠμπορεῖσε νὰ συμπερανοθῇ ἢ ὑπαρξίς τῆς; Εἰς τὴν δὲν ἄλλῃ, εἴτε σύμφωνοι ὑποθεθῶν αὐτοὶ οἱ Θεοὶ κορὸς ἀλλήλων, ἢ ἀσύμφωνοι, δὲν ἠμπορεῖν ποτέ νὰ ἐνωθῶν εἰς τὴν ποίησιν εἷος κὶ τῆ αὐτῆ ποιήματος, χωρεῖς νὰ ἐνεργῇ ὁ εἷας ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον, χωρεῖς νὰ κρέμαται εἷας ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ χωρεῖς νὰ παύσῃ καθ' εἷας ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι Θεός. Εἰς ἄρα Θεός, Εἰς ταῖς ἀληθείαισιν, ὡς ἔφη κὶ Σόφοκλῆς, κὶ πλὴν αὐτῶν ἐστὶ Θεός ἕτερος, ὡς αὐτὸς ἔφη ἐν ταῖς Ἰεραῖς Γραφαῖς.

Π Ι-

- (1) Ὁ Σόφοκλῆς εἰς μίαν ἑξαοῦδιαν τε λέγει φανερά·
 „ Εἰς ταῖς ἀληθείαισιν, εἰς ἐστὶν Θεός,
 „ Ὅς ἐρανὸν τ' ἐτόξε κὶ γαῖαν μακραν,
 „ Πόντε τε χαροποιὸν οἶσμα, κἀνέμων βίας
 „ Ὀνητοὶ δὲ πολλοὶ καρδίαν πλακομήνιοι,
 „ Ἰδρυσάμεθα πημάτων παραψυχάς
 „ Θεῶν ἀγάλματ' ἐκ λίθων ἢ χαλκῶν
 „ Ἡ χρυσοτόκτων ἢ ἐλεφαντίνων τύπος
 „ Θεοσίαις τε τίτοις κὶ καλὰς πανηγύρεσι
 „ Τύχοντες, ἕτως ὀσεβεῖν νομίζομεν.

Και

Καὶ Φιλήμων.

- » Θεὸν δὲ ποῖον, εἰπέ μοι, νομισέον;
 » Τὸν πάνθ' ὀρώμεν καὶ τὸν ἢχ' ὀρώμενον.

Καὶ Ὀρφύς.

- » Μῆνιν δ' ἐσόρα κοσμοιο ἀνάκτα.
 » Εἰς ἐς' αὐτοθμῆς, σὺς ἔκγονα πάντα τέτυκτα
 » Ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς πεελγίνεται ἢδέ τις αὐτὸν
 » Εἰσορᾶα θνητῆς, αὐτὸς δέ γε πάντας ὀράται
 » Οὕτως δὲ ἀγαθὸιο κακὸν θνητοῖσι δίδασι.
 » Καὶ πόλεμον κρυόνετα ἢ ἀλγεα δακρυόνετα
 » Οὐδὲ τις ἐὰδ' ἐπεροῦ χωεῖς μεγάλοι ἀνάκτες κτ.

Καὶ Πυθαγόρας.

- » Εἴ τις ἐρεῖ Θεός εἰμι παρεῖ σὺς ἔπος ὀφείλει
 » Κόσμον ἴσόν' τάτῳ θῆσας εἰπᾶν ἔμός' ἔπος.
 » Καὶ μόνον θῆσας εἰπᾶν ἔμάς, ἀλλὰ καὶ τοῖσιν.
 » Αὐτὸς ἐν ᾧ πεποιήκε.

Καὶ ἄλλοι πολλοί, τῶς ὀπίθες θέλεις τῶς εὐρη συναδραιομήθες,
 ἢς Τυζῆιον τὸν Φιλόσοφον ἐν τῷ περὶ Θεῶ Μοναρχίας.

Μ Ε Ρ Ο Σ Β.

Ο Ν Τ Ο Λ Ο Γ Ι Α.

- Η Ἀνάλυσις τῆς Ἰδεῶν, καὶ Ἐννοιῶν ὡς τὰ ὄν-
τα. 146
- ΤΜΗΜΑ Α'. Περὶ τῆς Ἀρχῆς τῆς Ἰδεῶν, καὶ Ἐν-
νοιῶν ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς ποιότητας τῆς
σωματικῶν ὄντων. 148
- Κεφ. Α'. Περὶ τῆς ἔσπευ, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ φθαίνει νὰ
γνωεῖσθαι τὴν ὑπαρξίν τῆς σωμάτων. 149
- Κεφ. Β'. Περὶ τῆς ἔσπευ, καθ' ὃν ἀποκτῆσθαι αἱ ἰ-
δέαι τῆς χημάτων, καὶ τῆς ἀποσάσεων. 155
- Κεφ. Γ'. Διὰ : ἵ τὰ ἀντιμεῖμνα φαίνονται ὀρθὰ, εἰς
καιρὸν ὅπῃ ἡ εἰκόνα τῆς εἰς τὰ μάτια μας ἐντυ-
πώνεται κινῶμεθα, καὶ ἵ τὶ φαίνονται ἀπλᾶ,
εἰς καιρὸν ὅπῃ τὰ κοιτάζομεν μετὰ δύο μάτια, καὶ
ἡ εἰκόνα τῆς εἶναι διπλῆ. 161
- Κεφ. Δ'. Πῶς μωραίνει τινὰς νὰ δεκτεῖν μετὰ τὴν
ὄρασιν τὸ ἐπίπεδον, καὶ τὸ καμπύλον, τὸ κοί-
λον, καὶ τὸ κυρτόν. 164
- Κεφ. Ε'. Μετὰ ποῖον ἔσπευ ἡ ἀφῆ; καὶ ἡ ὄρασις δι-
δάσκει τὰς ἄλλας αἰδησεις νὰ γνωεῖσθαι τὴν
θέσιν τῆς σωμάτων· καὶ πῶς μεταβιβάζομεν τὰ
αἰδηματά μας ἐπὶ αὐτὰ, θεωρῶντάς τα
ὡς ποιότητάς των. 165
- Κεφ. ς'. Περὶ τῆς ἔσπευ, καθ' ὃν τὸ βρέφος φθαίνει
νὰ γνωεῖσθαι τὰ τῆς αἰδησεων ὄργανα, νὰ ἐπιφέ-
ρη εἰς αὐτὰ τὰ ἰδιά τε αἰδηματα, καὶ νὰ τὰ με-
ταχειριδῆ εἰς τὸ νὰ δεκτεῖν καινέμεθα ἀντιμε-
μνα. 167
- Κεφ. ζ'. Πῶς ἀποκτᾶ τὸ βρέφος τὴν ἰδέαν τῆς Ἐκ-
τάσεως, καὶ τῆς Στερεότητος. 169
- Κεφ. Η'. Πόθεν ὡραίνεται ἡ ἰδέα τῆς σώματος, καὶ
ἡ ἔσπευ

- ἡ ἄσπολη τῶν ἰσσιωδῶν καὶ πραγματικῶν ποιότη-
των, ὑπὸ τὰς καὶ συμβεβηκός, καὶ φαινομένης. 172
- Κεφ. Θ'. Περὶ τῶν Ἐννοιῶν τῆς Ποιότητος, τῆ Κατη-
γορήματος (προσόντος), τῆ Τρόπου, τῆ Συμβε-
βηκότητος, τῆς Ἰδιότητος, τῆς Ὑποστάσεως, τῆς Οὐ-
σίας, καὶ τῆς ἄσπολης μεταξὺ σώματος καὶ ὕλης,
Ψυχῆς καὶ Πνεύματος. 174
- ΤΜΗΜΑ Β'. Περὶ τῆς Ἀρχῆς τῶν Ἰδεῶν καὶ Ἐννοιῶν
τελευτῶν εἰς τὰς Ἀναφοράς. 176
- Κεφ. Α'. Περὶ τῶν Ἀναφορῶν τῆς Ὁμοιότητος. 177
- Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ τῶν Καθόλου Ἐννοιῶν, καὶ Ἰ-
δεῶν. 178
- Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ Ταυτότητος, καὶ Ἐπρότητος. 185
- Κεφ. Β'. Περὶ τῶν Ἀναφορῶν τῆς Συμπάρξεως. 188
- Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ Διασήματος, Κινήσεως, καὶ Χρό-
νου. αὐτόφι. 188
- §. Α'. Περὶ Κενῆ. αὐτόφι. 189
- §. Β'. Περὶ Διασήματος, Τόπου, Θέσεως, Ὄγκου,
Πυκνότητος, καὶ Ἀποσήματος. 190
- §. Γ'. Περὶ Κινήσεως, καὶ Ἡρεμίας. 191
- §. Δ'. Περὶ Ἀδρανείας, καὶ Μεταδόσεως τῆς Κινή-
σεως. 192
- §. Ε'. Περὶ Σκληρότητος, Μαλακότητος, Ἐλαστικό-
τητος, Ρυθμότητος, Σπερρότητος, Θραυσότητος, καὶ
Ψαθυρότητος. αὐτόφι. 192
- §. ς'. Περὶ Διαδοχῆς, καὶ Χρόνου. 193
- §. Ζ'. Περὶ Ταχύτητος, καὶ περὶ Κινήσεως ὁμα-
λῆς, ταχυομολῆς, καὶ βραδυομολῆς. 198
- §. Η'. Περὶ Ροπῆς, ἢ Ποσότητος τῆς Κινήσεως,
Δράσεως, καὶ Ἀντιδράσεως, Δυνάμεως, καὶ Ἀν-
τιδράσεως, καὶ περὶ Ἴσοσασμίας. 199
- §. Θ'. Περὶ Δυνάμεων. 200
- Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ Ποσότητος. 201
- §. Α'. Περὶ Ἰσότητος, Ἀνισότητος, Μεγέθους, Πο-
σότητος, καὶ Ἐπιτάσεως. αὐτόφι. 201
- §. Β'. Περὶ τῆς συνεχῆς Ποσῆς, καὶ ἐπομῆως περὶ
Στερ-

Σπερέϊ, Ἐπιφανείας, Γραμμῆς, Σημεῖα, Γω- νιῶν, ἢ Σχημάτων.	203
§. Γ'. Περὶ τῶ ἄνεκεμλῶς Ποσῶ, καὶ ἐπομλῶς περὶ Μονάδος, ἢ Ἀειθμῶν, καὶ περὶ Φύσεως τῆς ἀειθμητικῶν Πράξεων.	206
§. Δ'. Περὶ Λόγων, ἢ Ἀναλογιῶν.	208
§. Ε'. Περὶ τῆς Ἀλγέβρας.	209
§. ς'. Περὶ Ποσῶν ἀπείρων, καὶ ἀπειροσῶν, καὶ περὶ Ἀπειρότητος, ἢ Ἀϊδιότητος.	210
Κεφ. Γ'. Περὶ τῆς Ἀναφορῶν τῆς Ἐξαρτήσεως.	212
Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ τῆς Ἀναφορῶν τῶ Αἰτίῃ, καὶ τῶ Ἀποτελέσματος.	αὐτόθι.
§. Α'. Περὶ τῆς Αἰτίων.	αὐτόθι.
§. Β'. Περὶ τῶ Δυνάμει, ἢ Ἐνεργείᾳ.	216
§. Γ'. Περὶ Δυνατῶ ἢ Ἀδυνατῶ, ἢ περὶ Ἀποτε- λεσμάτων φυσικῶν ἢ ὑπερφυσικῶν.	αὐτόθι.
§. Δ'. Περὶ Ἀναγκαιῶ, ἢ Ἐνδεχομλῶ.	218
§. Ε'. Περὶ Λόγων ὑποχρῶντος, καὶ περὶ τῆς, ἢ αὐτῶ Θέσεως.	αὐτόθι.
§. ς'. Περὶ τῶ Μηδενός, ἢ περὶ Ὑπάρξεως, πε- ρὶ Παραγωγῆς, ἢ περὶ Κτίσεως.	220
§. Ζ'. Περὶ Τελῶν, ἢ Μέσων.	αὐτόθι.
Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ τῆς Ἀναφορῶν τῆς Συγχεύσεως, ἢ τῆς Ἐναντιότητος.	221
Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ τῆς Ἀναφορῶν τῆς Ὑποχρεώσεως, ἢ τῆς ἠθικῆς Ἐξαρτήσεως.	226
Κεφ. Δ'. Περὶ τινῶν αὐθῆτων Ἀναφορῶν.	231
Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ Τάξεως.	αὐτόθι
Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ τῶ Ὁραίῃ.	233
Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ τῶ Καλῶ.	237
Ἀ'ρθρ. Δ'. Περὶ Εὐδαιμονίας.	239

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ'.

Κ Ο Σ Μ Ο Λ Ο Γ Ι Α .

Κεφ. Α'. Περὶ τῶν ἁφ' ἑαυτῶν δοξασιῶν τῶν παλαιῶν Φιλοσόφων περὶ τῆς ἀρχῆς τῶ Κόσμου.	245
Α' ρ ρ ρ. Α'. Περὶ τῶν Ἀσιατικῶν.	αὐτόθι
Α' ρ ρ ρ. Β'. Περὶ τῶν Φιλοσόφων τῆς Ἰωνικῆς Σχο- λῆς.	248
Α' ρ ρ ρ. Γ'. Περὶ τῶν Φιλοσόφων τῆς Ἰταλικῆς Σχο- λῆς.	251
Κεφ. Β'. Ἀντιρροπίαι τῶν τῶν Δοξασιῶν.	254
Α' ρ ρ ρ. Α'. Περὶ τῆς αἰδιότητος τῆς Ὑψίτης.	255
Α' ρ ρ ρ. Β'. Περὶ τῆς ψυχῆς τῶ Κόσμου.	257
Α' ρ ρ ρ. Γ'. Περὶ τῆς Εἰμαρμένης.	259
Α' ρ ρ ρ. Δ'. Περὶ τῆς μοναδικῆς καὶ καθόλου Οὐ- σίας.	261
Κεφ. Γ'. Περὶ τῆς ἀληθινῆς Ἀρχῆς τῶ Κόσμου.	264
Α' ρ ρ ρ. Α'. Περὶ τῆς Κτίσεως τῶ Κόσμου. αὐτόθι.	
Α' ρ ρ ρ. Β'. Περὶ τῆς εἰς ποῖον χρόνον ἐκτίθη ὁ Κόσμος.	265
Α' ρ ρ ρ. Γ'. Περὶ τῆς ἔξοδος, καὶ ὅν ἐκτίθη ὁ Κό- σμος.	267
Α' ρ ρ ρ. Δ'. Ὑπόθεσις τινῶν Νεωτέρων περὶ τῆς μορφώσεως τῶ Κόσμου.	268
Σ. Α'. Ὑπόθεσις τῆς Καρτεσίας.	269
Σ. Β'. Ὑπόθεσις τῆς Βερνέτι, καὶ Βίτωνος.	271
Σ. Γ'. Ὑπόθεσις τῆς Μπαφῶν.	273
Σ. Δ'. Ὑπόθεσις τῆς Βίλλ.	275
Σ. Ε'. Ὑπόθεσις τῆς Βορζα.	276
Σ. ς'. Ὑπόθεσις τῆς Π. Πίνη.	278
Σ. Ζ'. Ὑπόθεσις τῆς Δεκ.	282
Σ. Η'. Ὑπόθεσις τῆς Κυρ. Μπαρτ.	287
Κεφ. Δ'. Περὶ τῆς Σοφίας τῶ Κόσμου, καὶ τῶν κα- θολικωτέρων Νόμων.	289

Κεφ.

- Κεφ. Ε'. Περὶ τῆς Στοιχείων, ἧς ἂν σύγκριται ὁ
 Κόσμος. 299
- Κεφ. ς'. Περὶ κλειρότης τῆς Κόσμου, καὶ περὶ τῆς
 Καλλιτισμῆς. 305

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ'.

ΦΥΣΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ.

- Κεφ. Α'. Πῶς ἀπὸ τῆς ὑπαρξίν τῆς ἐδικῆς μας ψυ-
 χῆς ἀποδείχεται μὲ ἀτόλυτον βεβαίωσιν ἡ ὑ-
 παρξίς τῆς Θεᾶς. 312
- Κεφ. Β'. Περὶ τῆς Ἰδιοτήτων τῆς Θεᾶς. 317
- Ἄρθρ. Α'. Περὶ τῆς Ἀἰδιότητος. ἀβτῆσι. 318
- Ἄρθρ. Β'. Περὶ τῆς Παντοδυναμίας. 318
- Ἄρθρ. Γ'. Περὶ τῆς Ἀπειρε, καὶ Πανσοφει, ἐν ᾧ
 καὶ περὶ Προνοίας. 320
- Ἄρθρ. Δ'. Περὶ τῆς Ἀπλότης καὶ Ἀναπλοότητος. 321
- Ἄρθρ. Ε'. Περὶ τῆς Ἀγαθότητος, καὶ Δικαιοσυμῆς. 323
- Ἄρθρ. ς'. Περὶ τῆς Τελειότητος, καὶ Ἐνότης. 327

Τ Ε Λ Ο Σ.

